

Dr. JAN MARTINŮ

MANŽELSKÉ PRÁVO CÍRKVE KATOLICKÉ

SE ZŘETELEM

NA MANŽELSKÉ PRÁVO OBČANSKÉ VŮBEC,

ZVLÁŠTĚ NA MANŽELSKÉ PRÁVO OBČANSKÉ

REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

Část druhá

V Olomouci 1930

Nákladem vlastním. — Tiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

Nr. 12.424

IMPRIMATUR

Olomucii, die 7. Augusti 1930

Josephus Vyvlčka,

Praeses a. e. Consistorii

ČÁST DRUHÁ

HLAVA I.

*O úkonech, jež sňatku nutně předeslati třeba,
a zvláště o ohláškách manželských.*

Codicis iuris canonici liber III, titulus VII, Caput I, cc. 1019-1034.

HLAVA II.

O manželských překážkách vůbec.

Codicis iuris canonici liber III, titulus VII, Caput II, cc. 1035-1057.

HLAVA I.

O ÚKONECH, JEŽ SŇATKU NUTNĚ PŘEDESLATI TŘEBA, A ZVLÁŠTĚ O OHLÁŠKÁCH MANŽELSKÝCH. KÁN. 1019—1034.¹

§ 8. O ZKOUŠCE SNOUBENCŮ (EXAMEN SPONSORUM). KÁN. 1019—1021.²

Kán. 1019 § 1. Před uzavřením sňatku musí býti jisto, že platnému a dovolenému sňatku nic se nepřičí.

§ 2. V nebezpečí smrti, nelze-li míti důkazů jiných, stačí, není-li průtahů opačných, příssežné tvrzení snoubenců, že byli pokřtěni a že žádnou překážkou vázání nejsou.

Kán. 1020. § 1. Farář, který je oprávněn sňatku asistovati, ať v době vhodné předem bedlivě pátrá, zda sňatku, jenž uzavřen býti má, něco nepřekáží.

§ 2. Jak ženicha, tak i nevěsty, též každého zvlášť a opatrně ať se otáže, zda jsou vázání nějakou překážkou, zda přivolují v manželství, zvláště žena, dobrovolně, a zda v nauce křesťanské jsou dostatečně vycvičeni, leč by tato poslední otázka pro vlastnost osob zbytečnou se jevila.

§ 3. Je na místním ordináři, aby dal zvláštní předpisy pro toto pátrání farářovo.

Kán. 1021. § 1. Nebyl-li křest udělen v jeho území samém, farář

¹ Literatura: Linneborn E. R. 2.³ 59, 66ff; Sägmüller K. R. II³ § 128, 108; Haring K. R.³ 432; Scherer K. R. II §111; Wernz V², 130 ss; Leitner E. R.³ 254 ff, 343 ff; Vlamíng: Praelectiones iur. matr. I³, n. 129 ss; De Smet: Praxis matr.², 1 ss; Woigek: Das Aufgebot der Ehe in seiner gesch. Entwicklung. Marburg 1914. Farrugia: De matrimonio et causis matrimonialibus. Taurini-Romae. 1924; nn. 58—124; Knecht: Handbuch des kath. Eherechts, Freiburg im Breisgau 1928, 165 ff; Koeniger: Kath. K. R., Freiburg im Breisgau 1926, 303 ff.

² Farrugia nn. 58—60. Sv. František Sal.: Filothea, hl. 39; Starší díla: Gaszner; Lauterborn; Försch; Glöckel: Brautunterricht, bearb. von Schmöger, St. Pölten 1920; Nibler: Brautexamen² 1901; Sailer: Standeslehren für Brautleute 1907; Steinsberger: Goldenes Alphabet für Eheleute; Fuldauer Bischofskonferenz: Brautexamen, Köln 1921; Weigl: Das kirchl. Brautexamen², Regensburg 1924. Rieder: Der Brautunterricht, Freiburg 1925. Toman: Cvičení snoubenců 1929; tamtéž četná literat. na str. 6.

ať žádá křestní list od stran obou, nebo pouze od strany katolické, jde-li o manželství, které s prominutím překážky rozdílnosti náboženské uzavřeno býti má.

§ 2. Katolíci, kteří svátosti biřmování ještě nepřijali, ať ji přijmou dříve, než by k sňatku byli připuštěni, mohou-li to učiniti bez velké obtíže.

A) Předběžné poznámky.

1. Stanoviv všeobecné církv.-právní zásady o manželství a o zasnovbení v kán. 1012—1018, nový kodex pojednává o úkonech, jež sňatku jako přípravu předeslati třeba, aby bylo jisto, že jeho platnosti a dovolenosti nic se nepřičí. Při tom spolupůsobiti musí snoubenci s farářem, jenž je bude oddávati.

Právní předpisy, dané pro zjištění svobodného stavu a způsobilosti snoubenců, nebyly v různých dobách a na různých místech vždy stejny. Nezřídka se žádalo, aby svobodný stav snoubenců před sňatkem byl zjištěn jakýms procesem, k němuž náležely tyto úkony: a) zjištění, že snoubenci jsou pokřtěni a biřmováni; b) výslech dvou svědků,³ vykonaný ordinářem nebo jeho zmocněncem způsobem zvlášť předepsaným; c) výslech snoubenců, vykonaný farářem; d) ohlášky. Teprve po tomto řízení, nebyla-li jím žádná překážka zjištěna, dovolil ordinář, aby farář sňatku asistoval. Mimo diecése církevního státu, zákona o výslechu svědků málokde se dbalo. Někde vůbec se neujal, jinde byl právem zvykovým zase zrušen, takže šetření po svobodném stavu snoubenců bývalo obyčejně omezeno pouze na výslech snoubenců a ohlášky. Proto ani kodex výslechu svědků všeobecně nežádá. Nařizuje jej pouze výmínečně, je-li podezření, že sňatku překážka brání, a to jen tehdy, nejde-li o překážku, z jejíž známosti vzniklo by snoubencům zahanbení.⁴ Nový kodex rovněž nežádá k dovolené asistenci

³ Podrobné předpisy, týkající se výslechu svědků pro zjištění svobodného stavu snoubenců, dány byly teprve z nařízení Klimenta X. Ač opětovně byly potvrzeny a až do nedávna zdůrazňovány, na př. Instrukcí sv. Oficia ad epp. Orientales 22/8 1890 (F. n. 1129), dnes již neplatí. V mnohých krajích nebyly vůbec přijaty, ač jím se přičíci právní obyčej někteří označovali za corruptela iuris, na příklad Gasparri I.³ n. 172 ss. Týž cituje ony dokumenty v II. sv. alleg. 3. Srovnej instrukce svatého Oficia Cum alias 21. srpna 1670, ASS. VI, 424, F. n. 742.; XXII, 628 ss; tamtéž dubia, týkající se řečeného dekretu a instr. sv. Of. z 25/2 1847. Sv. Of. 29/8 1890.: De status libertate ante nuptias probanda ad Orientales locorum Ordinarios, ASS XXIII, 189; Gasparri: De matrim. II.³ p. 480—495; I.³ n. 172 ss; Cappello: De sacr., III, De matr. 1923, 172, pozn. 16; Rosset: De sacr. matr. 1895, n. 1117; Wernz, n. 114. De Becker: De spons. et matr. p. 272; Sebastianelli: Praelect. iur. can.² 1905, n. 31.

⁴ kán. 1031 § 1, n. 1.

svolení ordinářova, leč by šlo o sňatek osob potulných. (Kán. 1032.)

Podle nového práva je farář oprávněn, nežádají-li mimořádné okolnosti v jistých případech, o nichž níže bude pojednáno, spolupůsobení ordinářova,⁵ vykonati celé šetření o svobodném stavu snoubenců sám. Ordinář, který by partikulárním zákonem všeobecně výslech svědků nařídil nebo udílení dovolení k asistenci si vyhradil, jednal by neoprávněně, proti obecnému, dnes platnému právu. Pouze v jednotlivých případech z rozumného spravedlivého důvodu by tak učiniti mohl, ježto právo obecné jej zmocňuje rozhodovati v jednotlivých pochybných případech.⁶

Nový kodex předpisuje za účelem zjištění svobodného stavu snoubenců pouze jejich výslech a ohlášky a nařizuje farářům, aby snoubence před sňatkem poučil o tom, co věděti jim třeba. Šetření, jež o svobodném stavu snoubenců a jejich náboženských vědomostech farář vykonati je povinen, sluje obyčejně zkouška snoubenců (*examen sponsorum*).

2. Z dějin manželského práva je patrné, že církev snažila se vždy zabrániti sňatkům nedovoleným a neplatným.⁷ Proto žádala snad již v dobách apoštolských, aby sňatky konaly se za jejího dozoru,⁸ jak zřejmo z napomenutí sv. Ignáce Muč.: „*Decet... ut sponsi et sponsae de sententia episcopi coniugium faciant, ut nuptiae secundum Dominum sint, non secundum cupiditatem.*“⁹ Jak přísně toho se dbalo, svědčí výrok Tertulliánův: „*Penes nos occultae quoque coniunctiones, id est non prius apud ecclesias professae, iuxta moechiam et fornicationem iudicari periclitantur.*“¹⁰ Zvyk ten měl nesporně velký právní význam. Bezprostředně nad sňatky bdíti a po překážkách pátrati příslušelo zprvu biskupovi, jemuž snoubenci zamýšlený sňatek měli oznámiti, později, po utvoření farních obcí, farářům. Křesťanský starověk ohlášek právem obecným nežádal; zato však zkouška snoubenců sahá do dob prastarých. Z dějepisných dokladů víme, že již záhy bylo kněžím před sňatkem pátrati, zda mezi snoubenci není překážek, jejich sňatku se přičících.¹¹

Již Karel Veliký důtklivě připomínal biskupům a farářům, aby pečovali o to, aby zabráněno bylo hlavně sňatkům mezi pokrevenci. Jeho kapituláře z r. 802 varuje, aby snoubenci nemravnými

⁵ kán. 1023, 1030 § 2, 1031, 1032.

⁶ Srv. kán. 1023 §§ 2, 3.

⁷ Esmein: *Le mariage* 1891, I, 178nn; Woigek 8 nn.

⁸ Woigek 16nn.

⁹ *Ad Polycarpum* c 5; srv. Funk: *Patres apost.*, Tubingae 1901, 293; Haring 433; Leitner 343; Knecht 165, pozn. 1.

¹⁰ *De pudicitia* c. 4; Knecht *ibid.*

¹¹ Freisen p. 138; Wernz n. 121, nota 15; Gasparri n. 195.

sňatky sebe a jiných neposkvrňovali a v ně vcházeť se neodvažovali, dokud biskupové a kněží se staršími lidu pokrevensťv snoubenců bedlivě neprozkoumali.¹² V některých diecésích, zvláště ve Francii¹³ a Anglii,¹⁴ zavládl záhy obyčej, zamýšlený sňatek v kostele oznamovati, aby věřící, o překážce snad vědoucí, ji církvi oznámili.¹⁵ První stopy ohlášek shledáváme v 8. stol. v ustanoveních synody řezenské,¹⁶ jež nařídila, aby nikdo nevcházel ve sňatek, aniž by byl předem svůj úmysl oznámil knězi, rodičům a sousedům (vicinis), aby tito příbuznost snoubenců zkoumati mohli. Ohlášky tyto sluly banna nebo publica edicta,¹⁷ veřejné vyhlášky. Innocenc III. schválil na sněmu lateránském IV. tento partikulární obyčej, přesněji jej určil, pro celou církev uzákonil a pod trestem zachovávatí přikázal,¹⁸ duchovního správce však nezbavil povinnosti, pátrati po překážkách. „Manželství tajná,“ tak nařizuje řečený papež, „naprosto zapovídáme a rovněž zakazujeme, aby žádný kněz jim přísluhovati se neodvážil. Proto zvláštní obyčej některých území¹⁹ všeobecně rozšiřujeme na území jiná a stanovíme, aby po každé, kdykoliv sňatky uzavřeny býti mají, v kostele kněžími veřejně byly ohlášeny, se stanovením vhodné lhůty, aby v ní, kdo by chtěl a mohl, pravoplatnou překážku oznámil. Nad to i kněží sami ať pátrají, zda nějaká překážka se nepřičí“ (c 3, X, 4, 3). Innocenc III. žádá, aby sňatek aspoň jednou byl ohlášen, jinak, je-li neplatným, pozbyli by manželé favorem bonae fidei, je-li platným, bylo by jim i knězi, který je oddal, uložiti pokání.

Ač mnohé partikulární synody zachovávatí předpisu lateránského zdůrazňovaly,^{20a} přece všeobecně nikdy přijat nebyl. Proto sněm tridentský zákon lateránský o ohláškách a zkoušce snouben-

¹² Capitul. miss. gen. anni 802, c 35; Mon. Germ. Capitul. I, p. 98, Leg. 2, 1. p. 98; Hartzheim: Concil. Germ. 1, 370; c 12 synody řezenské z r. 739; Janner: Gesch. der Bischöfe von Regensburg, I. 83; Hefele: Konziliengesch. III, 735; srv. Knecht 165, pozn. 2.

¹³ Podle Benedikta XIV. (Paucis abhinc 19/3 1758, F. n. 447.) dal po prvé ohlášky konat pařížský biskup Odo ze Soliaco počátkem 13. stol.; Leitner 255, pozn. 3; Chelodi n. 24.

¹⁴ Woigek 21; Concil. londinense 1200.

¹⁵ Freisen: Eheschließungsrecht II. 68, 117, 175. V Anglii konávaly se 3 ohlášky již před sněmem lateránským IV.

¹⁶ Janner I. 81.

¹⁷ Bened. XIV. Paucis abhinc 19/3 1758; Ducange: Glossarium, v. bannus, bannum.

¹⁸ Sanchez: De s. matr. sacr. II disp. 6; Schmalzgr. Jus eccl. univ. tit. 3, n 1 ss; Santi: Praelectiones iur. can., tit. 3, n. 2 ss; Wernz n. 121.

¹⁹ c 3 X 4, 3. Innoc. III. míní hlavně Francii, neboť o 4 léta dříve týž papež psal o ohláškách biskupu z Bouvais (srv. c. 27, X 4, 1; c. 6, X 4, 18), kde mluví o ohláškách jako o obyčeji značně rozšířeném; L. XV, epist. 184, ed. Baluz., p. 689 ad eppum Beluacen.

^{20a} Na pr.: Trevířská 1227, vratislavská 1248; Hefele: Konziliengesch. V, 948, 1153; Knecht 170, pozn. 6.

ců znovu vyhlásil, určitěji vymezil, přesněji uspořádal a nařídil, aby ohlášky vykonal vlastní farář snoubenců 3krát v kostele při slavné mši svaté ve 3 související, po sobě jdoucí dny sváteční.^{20b} Kde Tridentinum prohlášeno nebylo, zůstalo v platnosti ustanovení lateránské, jak patrně z právních zásad a ze svědectví Benedikta XIV.²¹ I po Tridentinu právo obecné a zvláště partikulární náležalo opětovně na konání ohlášek a zkoušky snoubenců, pro kterou již staré obecné právo skýtalo určité směrnice, jak ji farář konati má.²²

Nový kodex ustanovení sněmu IV. lateránského a tridentského o ohláškách a zkoušce snoubenců časovým potřebám přizpůsobil, doplnil a upravil, jak patrně z kánonů 1019—1030, a četní biskupové dali pro výsledek snoubenců partikulární nařízení, v nichž důležitost výsledku duchovním správcům na srdce kladou.²³ Zkouška snoubenců a ohlášky mají hlavně ten účel, aby sňatky byly veřejné, a aby bylo umožněno vypátrati překážky, v jednotlivých případech zamýšlenému sňatku se snad přičítí.²⁴ Při zkoušce skýtá se též osobám, jež spolu ve sňatek vejíti hodlají, vhodná příležitost, aby pravoplatně podle kán. 1017 spolu se zasnoubily. Zkouška sama nemá však povahy zasnoubení, ač někde lidově zaslíbením nazývána bývá.²⁵ Je to pouze informativní výsledek k vypátrání eventuelních překážek a k získání potřebných dat pro ohlášky. Jest ji proto vykonati před ohláškami.

B) Všeobecná právní zásada o zkoušce snoubenců (kán. 1019).

Kánon 1019 stanoví o zkoušce snoubenců právní zásadu všeobecnou,²⁶ kán. 1020 a 1021 předpisy podrobné a zvláštní.

1. Kánon 1019 § 1 předpisuje, že před uzavřením sňatku musí býti jisto, že platnému a dovolenému sňatku nic se nepřičí.

Nelze tudíž snoubenců mimo nebezpečí smrti oddati, dokud nebylo zjištěno, že jsou způsobilí vejíti spolu v platné a dovolené manželství, jemuž nic, žádná rušící nebo vadící překážka práva božského, přirozeného a kladného, nebo práva církevního a žádná

^{20b} Sez. 24, c. 1. de ref. matr.

²¹ Paucis abhinc 19/3 1758, § Constat igitur.

²² Oietti: In ius Pian. et Antepian., n 93 k rozhodnutí C. C. 1/2 1909 a dále nn 22, 25.

²³ Na př. Fuldauer Bischofskonf.: Brautexamen, Köln 1921.

²⁴ Rit. Rom. tit. 7, cap. 1; Bened. XIV. Nimiam licentiam 18/5 1743 F. n. 337; Haring 433, pozn. 3; Knecht 166.

²⁵ „Versprechen“, v Bavorsku „Stuhlfest“; Haring 433, II.

²⁶ Bened. XIV. Etsi minime 7/2 1742 § 14; F. n. 324; Nimiam licentiam l. c. § 10; Noldin n. 550; Gasparri n. 186 ss; Rosset n. 1138 s; Wernz n. 114 ss; Farrugia n. 58.

zápověď se nepřičí.^{27a} Farář i snoubenci jsou sub gravi povinni učiniti vše, aby při sňatku šetřeno bylo zákonů božských i církevních. Předpis ten váže předně toho, kdo je primarie příslušným sňatku přísluhovati. Tato způsobilost sňatku a svoboda (immunitas) od všeho, co by platnému nebo dovolenému sňatku překáželo, zvláště pak od každé manželské překážky vadící nebo rušící, sluje svobodný stav (status liber, status libertas).^{27b} Svobodný stav zjistiti jest zvláště tehdy, jde-li o nový sňatek osob, které již dříve, platně nebo neplatně, církevně nebo občansky, katolicky nebo nekatolicky oddány byly. O tom církev dala přísné předpisy, jež však namnoze právem zvykovým byly zmírněny. Nový kodex naznačuje jen všeobecné směrnice. Lze doufati, že kongregace svátostí dá později přesnou, toho se týkající instrukci.

Svobodný stav snoubenců musí býti mravně jist (constare debet). Nestačí k jeho zjištění pouhé domněnky nebo důvody jen negativní, nýbrž musí býti dokázán pozitivně a s mravní jistotou.²⁸

Hodlají-li snoubenci spolu v manželství vejíti, jest jim úmysl ten ohlásiti napřed příslušnému faráři. Toho budiž dbáno zvláště tam, kde občanský zákon před církevními oddavkami nařizuje oddavky občanské. Věřícím budiž připomínáno, aby nevcházeli v občanské manželství, dokud farář předem nezjistil, že jejich církevnímu sňatku nic nepřekáží. Též proto mají zamýšlený sňatek předem ohlásiti faráři, aby je podle potřeby o významu občanských oddavek poučil, aby věděli, s jakým úmyslem občanskému obřadu podrobiti se mají, dále aby prominutelné překážky závčas mohly býti odstraněny, nebo přičí-li se sňatku překážky neprominutelné, aby je přiměti mohl, aby od zamýšleného sňatku upustili.²⁹ Svobodný stav snoubenců, jejich způsobilost k sňatku, jest podle kán. 1020 nn zpravidla zjistiti zkouškou snoubenců a ohláškami. V mimořádném případě nebezpečí smrti často však se stane, že nebude lze vykonati ani zkoušky snoubenců ani ohlášek podle zásad stanovených a oddavky budou přece nutny nebo alespoň záhodny.

2. Pro nebezpečí smrti obsahuje kodex v kán. 1019 § 2 o zkoušce snoubenců, podobně jako o dispensační pravomoci a formě sňatku,³⁰ předpisy mimořádné a výmínečné. V nebezpečí smrti snou-

^{27a} I. A. § 70. Kongr. svátostí 6/3 1911 ordinářům nařídila, aby připomenuli duch. správcům, že podle dekretu „Ne temere“, n. 5, § 2, nesmí sňatku asistovat, „nisi constituto sibi legitime de libero statu contrahentium...“; ať donutí je toho dbáti třeba i církevními tresty. Srv. Grieszl n. 970.

^{27b} Berardi: Theol. past.³ n. 309; Oietti: Synopsis, v. Status liber, n. 3813; Wernz n. 118; Vlamíng: Praelectiones n. 130; Gasparri n. 172; I. A. § 70.

²⁸ Kán. 1097 § 1, n. 1.

²⁹ Srv. A. K. sv. 35, 314; Scherer § 112, str. 224; Leitner 252, pozn. 1.

³⁰ Kán. 1043 n; 1098.

benců nebo jednoho z nich, nelze-li po způsobilosti k sňatku pátrati způsobem obvyklým, v kán. 1020 nn předepsaným, a není-li jiných dostatečných důkazů po ruce, stačí, aby dovoleně oddáni byli, přísežné tvrzení (*manifestatio iurata*, manifestační přísaha, *iuramentum libertatis canonicae*) snoubenců, že jsou pokřtěni a že, pokud jim známo, žádná překážka vadící nebo rušící jejich sňatku nebrání.^{30a} Této přísahy je třeba, není-li po ruce jiných důkazů o obou oněch okolnostech, nebo jsou-li jiné důkazy nedostatečné, t. j. takové, z nichž mravní jistoty nabyti nelze. Dostatečnou zárukou, oprávnující k asistenci sňatku, je přísežné tvrzení snoubenců ovšem jen tehdy, není-li pŕtahů opačných (*nisi contraria adsint indicia*), t. j. nesvědčí-li pozitivní, rozumnou a důvodnou pochybnost vzbuzující indicie o opaku, totiž že snoubenci nebo jeden z nich pokřtěni nejsou, nebo že zamýšlenému sňatku překážka brání. Je-li zjištěno, že pokřtěni jsou, na př. zápisem v křestní knize nebo výpisem z ní, stačí, jak patrnó ze znění § 2 kán. 1019: „*Si aliae probationes haberí nequeunt*,“ potvrdí-li snoubenci v nebezpečí smrti manifestační přísahou pouze okolnost druhou, totiž svobodu od manželských překážek. Touto přísahou bude jim vždy svobodu od překážek potvrdit, ježto v nebezpečí smrti sotva kdy bude lze okolnost tu jinak dokázati.

Obecné právo výslovně síce nežádá, aby tato přísaha vykonána byla před svědky a učiněn byl o ní zápis; přece se to však doporučuje, aby oddávajícímu knězi ve vnějším právním oboru bylo lze dokázati, že jednal pravoplatně. Pokud možno, budiž vykonána před křížem, stojícím uprostřed dvou hořících svící, po krátkém poučení snoubenců o předmětu a významu této přísahy.³¹ V nebezpečí smrti, nelze-li se obrátiti na ordináře, je farář, kněz, farářem nebo ordinářem k asistenci zmocněný nebo k sňatku podle kán. 1098, 2° zavolaný, oprávněn dispensovat od formy, již mimo nebezpečí smrti jest šetřiti, a od všech překážek práva církevního, mimo překážky, plynoucí ze svěcení kněžstva a ze švakrovství v pokolení přímém po dokonaném manželství.³² Proto bude při manifestační přísaze snoubenců hlavně dbáti toho, zda jejich sňatku nebrání některá z řečených dvou překážek práva církevního nebo některá překážka práva božského, ježto všechny ostatní

^{30a} Podle § 85 *Instructionis Austr.* ze dne 8/10 1856 bylo „snoubencům, jimž byly ohlášky úplně prominuty, ... vždy před knězem k asistenci oprávněným přísahati, že jim žádná, jejich sňatku se přičící překážka, není známa“. Knecht 168 f.

³¹ Formulář této přísahy obsahuje rituál některých diecézí; srv. Dodatek III, form. ke kán. 1019, § 2. Tež obč. právo obsahuje zvláštní předpisy pro sňatek v nebezpečí smrti. Srv. níže: Obč. právo o ohláškách.

³² O tom podrobně v pojednání ke kán. 1043 n.

překážky práva církevního kněz, jenž v nebezpečí smrti sňatku asistuje, prominouti smí.

Předpis o manifestační přísaze váže sub gravi asistujícího kněze a také snoubence, neboť obecné právo ukládá ji z důvodů důležitých, aby totiž jako vždy tak i v nebezpečí smrti snoubenci v manželství vcházeli platně i dovoleně, a aby tudíž svátost stavu manželského přijímali také v milosti posvěcující. Také o to jest se asistujícímu knězi i v nebezpečí smrti podle možností postarati.

Nebezpečím smrti (*periculum mortis*) nazývá právo, na rozdíl od hodiny smrti (*articulus mortis*), onu rozhodnou dobu, v níž když někdo je, obě je pravděpodobno, že ji totiž přežije, nebo že podlehe.³³ Právně je lhostejno, zda příčina onoho nebezpečí je vnitřní, na př. nemoc, nebo vnější, na př. válka, operace, poprava a pod. Hodinou smrti rozumí se vlastní okamžik smrti, jež ovšem také jest bráti morálně. Nebezpečí smrti je tudíž pojem širší než hodina smrti a proto co platí o nebezpečí, platí i o hodině smrti. V mravouce i právu oba pojmy bývají často zaměňovány, zvláště jde-li o udílení a přijímání svatých svátostí.³⁴

Občanské právo o oddavkách v nebezpečí smrti.

§ 83 *Instructionis Austriacae* dovoloval biskupům, zmocniti některé kněze, aby v blízkém nebezpečí smrti promíjeli všechny 3 ohlášky. Toto církevní prominutí dostačilo i pro foro civili. § 85 téže instrukce nařizoval, aby snoubenci, jimž byly prominuty všechny ohlášky, před knězem k oddavkám oprávněným přísahali, že není jim žádná manželská překážka známa.

Clánkem 1. zákona z 25. V. 1868, ř. z. č. 47. zrušena platnost citované instrukce a ve věcech manželských znovu nabyt platností obecný zákoník občanský z 1. VI. 1811, pokud jeho ustanovení tímto zákonem změněna nebyla.

Podle § 86 ob. z. obč., podle nařízení ministerstva spr., kultu a vnitra z 1. VII. 1868 §§ 1, 11, podle § 1 zákona z 4. VII. 1872, ř. z. č. 111, podle výnosu min. vnitra z 9. I. 1885, č. 6164, a podle § 7 zákona z 22. V. 1919, č. 320 Sb. z. a nař. nestačí k dovolenosti a platnosti oddavek in foro civili v nebezpečí smrti manifestační přísaha, již kán. 1019 § 2 pro foro eccl. nařizuje a za dostatečnou prohlašuje, nýbrž jest po každé třeba od okres. polit. úřadu (ve městech s vlastním statutem od obecního úřadu) vyžádati a vyčkatí prominutí ohlášek, pokud toho zvláštní okolnosti naprosto neznemožňují. Snoubenci musí mimo to (dříve podle § 86 ob. z.

³³ D'Annibale: *Summa theol. mor.*,⁵ I, 38. Cappello: *De censuris*, p. 33, nota 1.

³⁴ Maroto: *Institutiones iur. can.*, 1918, I, n. 423; Cerato n. 10.

obč. přísežně, nyní podle § 7 zákona z 22. V. 1919 č. 320 přísahy není třeba) potvrditi, že nejsou si žádné překážky vědomi. Potvrzení toto jest zpravidla dáti před zmocněncem úřadu, ohlášky promíjejícího. Proti přijetí tohoto potvrzení duchovním nebylo by lze námitek činiti jen tehdy, nelze-li pro blízké, lékařem nebo aspoň svědky potvrzené nebezpečí příchodu jmenovaného zmocněnce vyčkati. (Min. v. n. č. 6164 ex 1884; Grieszl n. 1002). Potvrzení to jest protokolovati (min. nař. z 1. VII. 1868 ř. z. č. 80, § 11). Jeho nedotek není však na překážku účinnosti prominutí ohlášek a tudíž i platnosti sňatku (§ 7 zákona z 22. V. 1919 č. 320 Sb. zák. a nař.). Toho jest šetřiti i tehdy, jde-li u nás v nebezpečí smrti o oddávky cizince, (na př. Mađara, srv. § 113, 27 a 36 Uh. čl. z. XXXI z r. 1894), jenž by ve své vlasti v nebezpečí smrti i bez ohlášek a bez jejich prominutí dovoleně a platně oddán býti mohl. (V. n. min. v. n. spr. a kultu z 15. VII. 1897 č. 14.906.) —

C) Podrobné předpisy o zkoušce snoubenců.

1. Kdo je oprávněn a povinen vykonati zkoušku snoubenců? Její účel, čas a místo. Kán. 1020, § 1.

1. Vykonati zkoušku snoubenců je oprávněn farář, primarie, t. j. iure proprio oprávněný asistovati dotyčnému sňatku. Tím je podle kán. 1097 § 1, 2° farář, v jehož farnosti snoubenci, nebo aspoň jeden z nich, mají svůj domicil nebo quasidomicil nebo měsíční pobyt, nebo, jde-li o snoubence potulného, farář místa, kde týž právě se zdržuje. Mají-li snoubenci domicil nebo quasidomicil nebo měsíční pobyt, nebo, jde-li o potulné, místo pobytu v různých farnostech, jsou oba faráři oprávněni zkoušku vykonati. Ježto zkoušku konající farář nejsnáze pozná, zda snoubenci mají k sňatku potřebné listiny, doporučuje se z praktických důvodů, aby zkoušku vykonal onen farář, který bude oddávati, nebo který bude za delegaci požádán, jímž jest zpravidla a popředně, pokud spravedlivá příčina neomlouvá, farář nevěsty (Kán. 1097, § 2). Se svolením faráře nevěstina, ze spravedlivé příčiny i bez něho, smí zkoušku vykonati farář ženichův. Nelze-li ženichovi dostaviti se k faráři nevěstinu, vykoná na žádost faráře nevěstina zkoušku ženicha farář jeho a zašle pak zápis o této zkoušce faráři nevěstinu, jenž, jsa odpověden za oddávky, musí míti jistotu, že vše podle práva vykonáno bylo.³⁵ Z rozumné příčiny je oprávněn zkoušku vykonati farář kteréhokoliv snoubence, načež zašle výsledek zkoušky faráři oddávajícímu nebo delegujícímu, který jej

³⁵ Feije: De imped. et dispens. matr.⁴ n 253; Aichner: Compend. iur. eccl.¹¹ § 165; Van de Burgt: De matrim.⁴ 353; Noldin n. 550, 2; Farrugia n. 59; Koeniger 304; Knecht 166.

do svého snubního protokolu zapíše. Na př. žije-li nevěsta v Brně, ženich v Olomouci, a budou-li oddávky v Brně, zašle se snubní protokol, sepsaný s ženichem v Olomouci, oddávajícímu nebo delegujícímu faráři do Brna.

Teprve tehdy, když výsledek zkoušky, vykonané oběma faráři, v jedno zapsán byl, lze snoubence ohlásiti. Partikulární právo některých diecézí žádá, aby zkoušku snoubence v jistých případech, na př. jde-li o sňatek s dispensí od překážky, výmínečně vykonal děkan.^{36a} V některých diecézích konala ji biskupská kurie a pak faráři oddávky povolovala. Na dotaz, zda dekretem „Ne temere“ jest míti tento obyčej za zrušený, odpověděla kongr. koncilu 1. II. 1908, že lze jej zachovati.^{36b}

2. Zkoušku snoubenců vykonati nebo o její vykonání se postarati je farář, sňatku přisluhovati iure proprio oprávněný, nejen oprávněn, nýbrž i povinen. Povinnost tu ukládá mu předně jeho úřad, jenž ho váže postarati se, aby snoubenci v manželství platně a dovoleně vstupovali; ji ukládá mu také právo božské, jež velí, aby svátosti udílěny byly jen osobám hodným, k jejich přijetí připraveným a oprávněným; ji ukládá mu též právo církevní staré i nové. Povinnost tu ukládá faráři:

a) Sněm lateránský IV., jenž, nařídív konání ohlášek, faráře závazku vykonati zkoušku snoubenců nezpřestil, jak patrně ze slov: „Ipsi presbyteri nihilominus (t. j. krom ohlášek) investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat.“³⁷ b) Instrukce sv. Oficia „Cum alias“ ze dne 21. VIII. 1670, daná z rozkazu Klimenta X., jež, ač měla býti všeobecně závaznou, přece málokde uznána a prováděna byla. c) Benedikt XIV., který dí: „Vlastnímu faráři rovněž ukládá se povinnost, aby, dříve než ohlášky zamýšleného manželství veřejně v kostele mezi slavnou mší sv. se vykonají . . ., vypátrati se snažil, zda (snoubenci) dobrovolně, nenuceně, ochotně a s vnitřním přivolením svazkem manželským navzájem se spojují, mimo to, aby podle možnosti vypátrati se snažil, zda nějaká a jaká překážka mezi snoubenci je, zda jeden ze snoubenců jiným osobám věrnost nepřislíbil, zda synové a dcery se svolením rodičů ve sňatek vstupují.“³⁸ d) Rituál římský,³⁹ jehož předpisy v této věci své závazností nepozbyly.⁴⁰ e) V nejnovější době Kongregace

^{36a} V diec. št. hradecké koná zkoušku snoubenců děkan, třeba-li dispense od překážky, vyjímajíc překážku smíšeného vyznání, protože farář snáze posoudí, zda se zárukami snoubenci míní to vážně. Též jiné osobní okolnosti snoubenců snáze vypátrá farář než děkan. Srv. § 17 diec. synody čtyř. hradecké z r. 1911, 348, 363; Haring 434, pozn. 2.

^{36b} Grieszl n. 233.

³⁷ c 3, X, 4, 3.

³⁸ Nimirum licentiam 18 5 1743, § 10.

³⁹ Tit. VII, cap. 1, n. 1. ⁴⁰ Kán. 2.

svátostí tuto povinnost opět připomenula slovy: „Ordináři ať se snaží farářům připomenouti, že není jim dovoleno sňatkům přísluhovati, ani ne pod záminkou a s úmyslem, odvrátiti věřící od hnusného konkubinátu nebo zabrániti pohoršení t. zv. sňatku občanského, pokud podle práva svobodného stavu snoubenců nezjistili, šetřivše, čeho podle práva jest šetřiti.“⁴¹

K asistenci oprávněný farář je i tehdy oprávněn a povinen zkoušku snoubenců vykonati, bude-li s jeho svolením jiný kněz sňatku přísluhovati, leč by se svolením k asistenci byl dal i dovolení, aby asistující vykonal také zkoušku snoubenců.

Doporučuje se, aby farář zkoušku vykonal sám. Jeho úřad a zkušenost činí jej k tomu zvlášť způsobilým, a proto by neměl, leč pouze ze spravedlivého důvodu nebo z nutnosti, vykonáním zkoušky pověřiti kněze pomocného nebo jiného. Právo však nezapovídá, aby zkoušku vykonal ze spravedlivé příčiny se svolením faráře kněz jiný, neboť nejde o přesně osobní povinnost farářovu. Proto též Kongregace koncilu rozhodla, že tam, kde je ve zvyku vyřizovati úkony de statu libero contrahentium in curia episcopali, i po prohlášení dekretu „Ne temere“ tak dítí se může.⁴² Zkoušku je vykonati i tehdy, jde-li o sňatky smíšené s dispensí, a to co do katolíka tím důkladněji, co do nekatolíka jen vzhledem na event. překážky, zvláště překážku manželského svazku.⁴³ K ostatním úkonům budiž nekatolík pouze zdvořile pozván.⁴⁴

Farář je sub gravi povinen zkoušku snoubenců vykonati. Jdeť o závazek důležitý, nařízený právem obecným,⁴⁵ jehož splnění žádný důvod jej nezprošťuje, takže i v případě naléhavém, na př. v nebezpečí smrti podle možnosti jemu dostáti musí, a to i tehdy, kdyby určitě věděl, že v jistém případě sňatku nic nebrání.⁴⁶ Nemůže-li farář zkoušky snoubenců vykonati sám, jest se mu postarati o vhodného zástupce. Opomenouti jí však nikdy nesmí, jak patrně ze shora citované instrukce kongregace svátostí ze dne 4. VII. 1921.⁴⁷ Opomenutím nebo nedbalým vykonáním zkoušky farář hřešil by těžce, neboť „bezměrná je škoda, jsou-li duchovní správci v tomto odvětví svého úřadu liknavými“.⁴⁸ Proto i ko-

⁴¹ Instr. „Iterum conquesti“, 4/7 1921, AAS, sv. 13, 348; též instr. 6/3 1911, AAS, sv. 3, 102.

⁴² 1/2 1908 ad XI; ASS, sv. 41, 109.

⁴³ Rit. rom. tit. 7, cap. 1, n 1.

⁴⁴ Leitner 238. Jsou-li snoubenci různého vyznání, jest duch. správci každého z nich před ohláškami pátrat po způsobilosti k sňatku svého souvěrce podle svých předpisů. Tak nařídilo mín. kultu 15/1 1868, č. 11.098 po rozumu dvor. dekretu z 23/12 1797, č. 37.984; srv. Grieszl n. 505.

⁴⁵ Fuldauer Bischofskonf.: Brautexamen, 1, n 1.

⁴⁶ Kán. 21.

⁴⁷ AAS, sv. 13, 348.

⁴⁸ Rituale Warmiense, p. 219; Leitner 344; Knecht 166.

dex zdůrazňuje, aby zkoušku snoubenců vykonal a po překážkách pátral bedlivě a pečlivě („diligenter investiget“).⁴⁹

3. Účelem zkoušky snoubenců jest zjistiti, zda dovolenému a platnému sňatku překážka nebrání, zda snoubenci (zvláště žena) dobrovolně ve sňatek vstupují, a přesvědčiti se o náboženských vědomostech snoubenců, hlavně oněch, jež se týkají stavu manželského, aby mohl eventuelní mezery v jejich náboženských vědomostech doplniti, omyly opravit, stavovské povinnosti jim připomenouti, před výstřednostmi v manželství je varovati, aby tak zabezpečil šťastné manželství, jež by bylo pevným základem církve i státu.⁵⁰ Předmětem zkoušky bude tedy hlavně pátrání po manželských překážkách a náboženských vědomostech snoubenců, jakož i po tom, zda snoubenci dobrovolně v manželství spolu vstupují a zda svých budoucích manželských povinností jsou si dostatečně vědomi, aby bylo patrné, o čem podle kánonu 1033 hlavně poučiti je bude třeba. Podle partikulárního práva bývá pátrání po překážkách konáno současně s ostatní zkouškou snoubenců, což lze i v budoucnosti zachovati, ježto místním ordinářům výslovně přiznává se právo, podrobně stanoviti, kterak farář examen de statu libero konati má.⁵¹

4. Faráři jest snoubence zkoušce podrobiti a po překážkách pátrati „opportuno antea tempore“. Vhodnou dobou k vykonání zkoušky snoubenců je doba před ohláškami, jichž zpravidla před zkouškou konati nelze, jak patrné z nařízení Benedikta XIV., aby zkouška vykonána byla „antequam denuntiationes fiant“.⁵² Partikulární právo někde žádá, aby zkouška vykonána byla před první ohláškou, první dny v týdnu, na př. včetně do čtvrtku;⁵³ jinde dokonce již před zasnoubením,⁵⁴ aby ještě před ním bylo zjištěno, zda manželství nějaká překážka nebrání, a zda tudíž osoby jsou způsobilé, platně spolu se zasnoubiti. Zasnubují-li se osoby krátce před zamýšleným sňatkem, lze při zasnoubení nebo před ním vykonati zkoušku de statu libero, jež pak platí a stačí i pro sňatek. Kdyby však sňatek konal se dlouho po zasnoubení, bylo by třeba zkoušku vykonati znovu, aby bylo zjištěno, zda mezi zasnoubením a sňatkem nová překážka nevznikla. Nejsou-li osoby,

⁴⁹ Kán, 1020 § 1.

⁵⁰ Regensburger V. O. Sammlung von Lipf, 496 n 2; Leitner 344, pozn. 1.

⁵¹ Rituály diecéšní často obsahují návod, upravený podle rituálu římského tit. 7 cap. 1. Synoda paderbornská z r. 1688 nařídila, aby zasnoubení dalo se před farářem, aby při něm bylo pátráno de statu libero a aby snoubenci tázáni byli, zda vcházejí ve sňatek dobrovolně. Synoda z r. 1867 stanovila přesně předpisy o zkoušce snoubenců; 2. vyd. 1888, str. 118, n; Knecht 166.

⁵² Nimiam licentiam F. n. 337. Brautexamen n. 2.

⁵³ Seckauer Kirchl. V. Blatt, 1856, 102; Haring 436, pozn. 1.

⁵⁴ Rituale Warmiense, p. 219; Leitner 345.

jež ve sňatek vejítí míní, ještě spolu zasnoubeny, lze se zkouškou spojití slavné zasnoubení,⁵⁵ k čemuž připojití pak možno poučení snoubenců, jak v době zasnubní k sobě chovati se mají.⁵⁶ Kde obč. zákon před církevními oddavkami nařizuje oddavky občanské, je nutno vykonati zkoušku dříve, než snoubenci k občanskému sňatku se přihlásili, aby bylo zavčas zjištěno, zda, byvše oddáni občansky, budou moci vejítí v církevní sňatek. Doporučuje se, aby zkouška snoubenců nebyla odkládána na poslední dny před oddavkami nebo před ohláškami. Farář ať veřejným poučením, nebo i zvláštním napomenutím má snoubence k tomu, aby ke zkoušce přicházeli zavčas. Nejlépe bude řídití se tu místním obyčejem. Budiž volena doba, kdy snoubenci bez obtíží ke zkoušce přijítí mohou. Práva partikulárního, stanovícího někde přesně den zkoušky před ohláškami, často nebude lze zachovati bez jisté tvrdosti a rovněž nebude lze bezohledně žádati, aby snoubenci přišli ke zkoušce pouze v úředních hodinách. Nedoporučuje se konati zkoušku večer, neboť společný návrat v pozdních hodinách byl by snadno snoubencům příležitostí a nebezpečím ke hříchu. Rovněž se nedoporučuje, aby současně se zkouškou konalo se poučení snoubenců, předepsané kánonem 1033. Obé budiž konáno odděleně, aby obojí úkon, totiž i zkouška, předepsaná kánonem 1020, i poučení, jež jest snoubencům dáti podle kán. 1033, vykonán byl důkladně a snoubenci hromaděním obého nebyli zbytečně obtěžováni.⁵⁷ Proto i kodex obojí úkon od sebe odděluje a v různých kánonech předpisuje.⁵⁸

5. Budiž podotknuto, že již při zkoušce snoubenců ordinář nebo i farář, poradiv se s ordinářem, je oprávněn bez soudního řízení a bez spolupůsobení obhájce manželského svazku rozřešiti tyto případy, týkající se svobodného stavu snoubenců: a) Jestliže dva katolíci, kteří na místě, dříve tridentskému dekretu „Tametsi“ určité podléhající, nebo po prohlášení dekretu „Ne temere“ kdekoliv jinde ve sňatek pouze občanský spolu vešli, v nový církevní sňatek s osobou třetí vejítí nebo nový občanský sňatek, uzavřený s třetí osobou, v právním oboru církevním zplatniti hodlají. b) Jestliže katolík, který, nedbaje zákonů církevních, ve dřívější sňatek na místě, tridentskému dekretu „Tametsi“ určité podléhající, na něž konstituce Benedictina rozšířena nebyla, nebo po prohlášení dekretu „Ne temere“, kdekoliv jinde s nekatolíkem v modlitebně protestantské vešel, po obč. rozluce tohoto sňatku,

⁵⁵ Wernz IV., n. 130.

⁵⁶ Brautexamen 3.

⁵⁷ Ibid. 1, n 2.

⁵⁸ Kán. 1020, 1033. Někde rozumí se zkouškou snoubenců vlastní zkouška, předepsaná v kán. 1020, i poučení snoubenců, nařizené v kán. 1033; srv. Heiner E. R.⁶ 201; Haring 433, pozn. 4.

s katolíkem v nový církevní sňatek vejít hodlá. c) Jestliže odpadlíci od víry katolické, kteří jako odpadlíci v občanský sňatek vešli nebo a ministro acatholico oddati se dali, dosáhnuvše občan. rozluky, do církve se vrátili a v nový církevní sňatek vejít hodlají.⁵⁹

Ve všech těchto třech případech, z nichž zvláště třetí dnes u nás často se vyskytne, netřeba k zjištění svobodného stavu snoubenců soudního řízení a spolupůsobení obhájce manželského svazku, neboť neplatnost prvního sňatku propter defectum formae je zřejma. Pouhé zjištění fakt stačí, aby bylo dokázáno, že první manželství bylo neplatno, že tudíž vzhledem na ně svobodný stav snoubenců je jist.

6. Místem vhodným ke konání zkoušky snoubenců je sakristie, nějaká kaple, farní kancelář nebo jiná úřední, vhodná místnost ve farnosti, nikoliv však příbytek snoubenců nebo jiných soukromých osob.⁶⁰ V soukromém příbytku bylo by lze, adhibitis cautelis, vykonati zkoušku snoubenců jen ex iusta et rationabili causa, na př. kdyby jeden z nich fysicky nebo morálně jinam dostavití se nemohl.

II. Předmět a způsob zkoušky snoubenců. (Kán. 1020, § 2.)⁶¹

Kde právo partikulární ničeho zvláštního nepředepisuje, ponechává kodex moudrému úsudku faráře, jak by zkoušku snoubenců vykonal, aby účelu zákona dosaženo bylo. Vždy jest podrobiti zkoušce snoubence oba. Právo partikulární často žádá přítomnost dvou svědků, kteří jsou s to, výpovědi a poměry snoubenců věrohodně dosvědčiti. Koná-li se zkouška s každým snoubencem zvlášť, dostaví se každý se dvěma svědky. Partikulární právo občas žádá, aby jimi nebyli blízcí příbuzní snoubenců.⁶² Doporučuje se, aby nezletilci, kteří podle obč. zákona potřebují k sňatku svolení otce nebo poručníka, dostavili se s osobami, jejichž svolení potřebují, aby toto do zápisu o zkoušce snoubenců, t. zv. snubního protokolu,⁶³ zapsáno býti mohlo. Kromě svolení poručníka je třeba též svolení vrchnoporučenského soudu a proto i toto svolení jest předložiti nejpozději do oddavek.

1. Při zkoušce farář prohlédne listiny, které snoubenci s sebou

⁵⁹ Comm. Pontif. 16/10 1917, n. 17; AAS. XI, 479; Cappello p. 158; Linneborn 422n.

⁶⁰ Leitner 345; Haring 436.

⁶¹ Sanchez lib. 3, disp. 38; Schmalzgr: Jus eccl. univ., tit. 3 n. 59; Gasparri n. 186 ss; Berardi: Theol. past.³, n. 304; Wernz n. 115 ss; Knecht 166 f.

⁶² Podle instr. pro diecési št. hradeckou nemají býti se snoubenci spřízněni nebo sešvagřeni v 1. nebo 2. stupni. Haring 434, pozn. 3.

⁶³ Osobní prohlášení lze ovšem nahraditi věrohodnou listinou. Zda lze mít listinu neověřenou za věrohodnou, závisí na okolnostech. Je však třeba opatrnosti, neboť častěji se stalo, že cizí osoba, vydávajíc se za manželského otce, svolení protokolárně dala; Haring 434, pozn. 4.

snad přinesli, a zjistí předně jejich personálie a významné okolnosti, a to: Jejich jména, příjmení, zaměstnání; jména a zaměstnání jejich rodičů; kde a kdy se narodili, event. též kde byli pokřtěni; kde mají své bydliště, jak dlouho tam bydlí, zda nejsou nebo není jeden z nich potulným a není tudíž třeba se poradit s ordinářem (kán. 1032); zda mají také jiná bydliště (domicilium) nebo mimořádná bydliště (quasidomicilium) nebo místo měsíčního pobytu, aby poznal, zdali a kde jinde je třeba ohlášky vykonati; zda post adeptam pubertatem přes půl roku nezdržovali se jinde a není tudíž třeba poradit se s ordinářem (kán. 1023 §§ 2, 3); zda jsou zletilí nebo nezletilí, svéprávní nebo svéprávnosti zbavení, podléhající pravomoci rodičů, poručníků, kurátorů a pod.; jakého jsou vyznání, zda jsou oba katolíci; zda neplatí o nich nebo jednom z nich předpisy kánonu 1065 a 1066. Dále farář zjistí, zda jsou svobodní nebo ovdovělí; zda oba nebo jeden z nich již v manželství žil; zda a jak manželství to bylo pravoplatně rozloučeno; zda nejsou cizinci, zda jsou způsobili k sňatku podle obč. práva své vlasti; zda a jakého zvláštního povolení k sňatku potřebují se zřetelem na svůj stav, svou státní příslušnost atd. Při tom lze postupovati podle rubrik oddavkové knihy nebo lépe ještě podle otázek t. zv. snubního protokolu, jež partikulární právo často předpisuje,⁶⁴ nebo podle návodu, biskupem snad daného.⁶⁵ Snoubenci i svědci jsou povinni otázky zodpovědět podle svého vědomí a svědomí. Někdy žádá se i přísaha nebo jest se aspoň snoubenců otázati, zda mohou své výpovědi přísahou potvrdit.⁶⁶ Seznal-li farář při výslechu, že snoubenci bydlí již spolu pod jednou střechou, je povinen jim to zakázat.⁶⁷

2. Dále koná farář vlastní zkoušku snoubenců, jejíž předmět je podle kán. 1020 § 2 trojí: a) manželské překážky, b) přivolení v manželství, c) náboženské vědomosti snoubenců.

ad a) Faráři jest předně otázati se snoubenců samých, neboť oni sami nejlépe vědí, zda jejich manželství nějaká překážka brání, a protože některé otázky, na př. zda dobrovolně a bez donucení v manželství spolu vcházejí, téměř výhradně pouze oni zodpovědět mohou. Teprve dodatečně, k doplnění výpovědi snoubenců, jest faráři otázati se i osob jiných, uzná-li toho potřebu a doufá-li, že

⁶⁴ Srv. snubní protokol arcid. olomoucké, Acta Curiae Olom. ai 1910, 1918, 154.

⁶⁵ Kán. 1020 § 3; srv. Brautexamen 3, n. 1; AK, I, 1857, 459 ff. Haring 433, pozn. 5.

⁶⁶ V arcidiec. olom. otázka ta dává se svědkům; srv. snubní protokol IV, 7. Tuto otázku obsahuje též formulář diecése štyrsko-hradecké; Kirchl. V. Bl. 1856, 103 nn. Přísaha tamtéž se žádá, byl-li po zjištění překážky zkouškou snoubenců pověřen děkan; akta synody z r. 1911, str. 364; Haring 436, pozn. 2.

⁶⁷ Brautexamen n. 3; Rit. Romanum, tit. 7, cap. 1, n. 14.

jejich svědectvím to nebo ono bude vysvětleno.⁶⁸ Doporučuje se, aby, pátraje po překážkách, měl před sebou knihu nebo listek, na němž tyto jsou poznačeny. Jest mu tázati se na překážky nejen veřejné, na př. manželského svazku, pokrevnosti, švakrovství, duchovního příbuzenství, jež bude lze snadno zjistiti, nýbrž i, a to hlavně na překážky tajné, na př. pohlavní nemohoucnosti, slibu, zločinu atd., ovšem na tyto otáže se odděleně, každého snoubence zvlášť, opatrně a slušně.⁶⁹

Při tom lze duchovnímu správci postupovati takto: α) Napřed v krátké promluvě⁷⁰ snoubence vážně a otcovsky napomene a upozorní na jejich povinnost, event. překážky vyjevíti, a na neblahé následky jejich zamlčení a projeví ochotu vyžádat dispens, bude-li toho třeba. Pak upozorní je na překážky nejčastěji se vyskytující, na př. prostého slibu (kán. 1058), pokrevnosti (1076), manželského svazku (1069), švakrovství (1077), na tyto dvě zvlášť tehdy, jde-li o snoubence ovdovělé, jakož i na ony překážky, jež snad právě u těchto snoubenců předvídati lze, na př. pohlavní nemohoucnosti (kán. 1068), duchovního, event. i zákonitého příbuzenství (1079, 1059, 1080), zločinu (1075), veřejné počestnosti (1078) a rovněž upozorní je také na to, čeho je k platnému přivolení v manželství třeba (kán. 1081 nn). β) Pak otáže se obou snoubenců společně před dvěma svědky na překážky veřejné,⁷¹ ne nečestné a zahanbuující, na př. pokrevnosti, švakrovství, veřejné počestnosti, duchovního event. i zákonitého příbuzenství. Po jiných veřejných překážkách (na př. smíšeného vyznání, rozdílnosti náboženské, nedostatečného věku, manželského svazku, vyššího svěcení, slavného slibu, event. i veřejné počestnosti) lze pátrati již při zápisu personálií. Otázky dáváti může různě, zná-li snoubence, podle jejich poměrů, stavu, vlastností atd.

γ) Potom otáže se ženicha a nevěsty, dovolává se jejich svědomí, zvlášť a odděleně,⁷² beze svědků, aby doznání tím bylo ulehčeno, s největší opatrností a obezřetností na překážky tajné, nečestné a zahanbuující (impedimenta diffamantia), plynoucí z ně-

⁶⁸ Gasparri n. 186ss; Vlaming n. 136; Chelodi n. 21.

⁶⁹ Gasparri n. 190; Wernz n. 115 ss; Chelodi n. 21.

⁷⁰ Znění promluvy viz Leitner 254. Návod, jak se tázati, srv. Das Skrutinium bei der Anmeldung von Brautleuten, Köln. Pastoralbl. 1898, 235; návod: pražský z r. 1856, AK I, 426, štyrskohradecký z r. 1857, ibid. 459; litoměřický z r. 1857, ibid. 498, 564; sv. hypolitský z r. 1857, ibid. II, 732; Knecht 168, pozn. 3.

⁷¹ Brautexamen n. 2; Joder: Formulaire matrimoniales³, 1891, p. 8 ss. Pátrati jest i po překážkách občanských. Byla-li která vypátrána, duch. správce snoubencům ať poradí, jak třeba žádati za její prominutí, Instr. št. hradecká z roku 1868; Grieszl n. 276.

⁷² Kán. 1020 § 2; Bened. XIV. „Nimiam licentiam“ 18/5 1743 § 10; F. n. 337; Seckauer K. V. Bl. 1856, 102; Haring 436, pozn. 4.

jakého provinění, a pod. Napřed opět o těchto překážkách krátce je poučí a upozorní, že jsou sub gravi povinní i tyto překážky, jsou-li si jich vědomi, vyjevíti a dispens od nich vyžádati.⁷³ Jen tehdy nemusí jich snoubenci vyjevíti, byly-li tyto tajné překážky pro foro interno již prominuty, nebo chtějí-li pro ně od sňatku upustiti. Též je upozorní, že nemusí tajných překážek vyjevíti jemu, že stačí, vyjeví-li je zpovědníku, jenž se zmlčením jmen snoubenců požádá Penitenciarii nebo ordináře za jejich prominutí. Ženicha i nevěsty odděleně a soukromě též se otáže, zda pravoplatně s jinou osobou se nezasnoubili, zda neučinili slibu čistoty, panictví, slibu nevstoupiti v manželství, přijati vyšší svěcení, vstoupiti do řehole (kán. 1058), zda snad následkem tělesné vady, choroby nebo operace, nejsou nezpůsobilými k dosažení hlavního účelu manželství, jímž je plození (imped. impotentiae, kan. 1068). Poslední otázku lze vynechat, není-li důvodného podezření, že tato překážka sňatku se přičí. Jde-li o osobu ovdovělou, otáže se, zda za života svého zemřelého manžela s nynějším snoubencem snad necizoložila a s ním tehdy manželství si neslíbili nebo o ně se nepokusili (imp. criminis can. 1075), a také na jiné okolnosti, jež významnými se jeví.

Seznal-li farář, že sňatku brání tajná překážka prominutelná, upozorní snoubence, který ji vyjevil, že požádati může za zprostředkování dispense i jinou důvěryhodnou osobu, na př. zpovědníka. Oddělená zkouška snoubenců nesmí býti inkvisicí po tajných a zahanbujících překážkách, jež patří do vnitřního právního oboru, nýbrž má býti pouze opatrným poučením pro zpověď a pro doznání překážek tajných, ze hříchů plynoucích, ve zpovědi.⁷⁴ Vyjevil-li snoubenec tajnou překážku faráři i mimo zpověď, nestává se tím překážka ona veřejnou, neboť farář je vázán secreto commissio, úředním tajemstvím. Proto dlužno s ní jednati jako s překážkou tajnou, vyjevenou ve zpovědi, a nesmí tudíž býti zapsána do snubního protokolu.⁷⁵ Farář požádá jménem snoubence za její prominutí tectis nominibus ordináře nebo Penitenciarii, nikoliv kongregaci svátostí.

ad b) Při výslechu, konaném s oběma snoubenci beze svědků a odděleně, farář ať neopomene se otázati ženicha i nevěsty, zvlášť důrazně pak nevěsty, zda přivolení v manželství dají chtějí zcela dobrovolně, bez donucení, násilí a bázně, způsobené snad naléhá-

⁷³ Sanchez disp. 14, n. 2 ss; Schmalzgr. n. 59 s; Instr. past. Eystett, 1902, 411 ss; Haring: Die Seelsorgliche Behandlung geheimer Ehehindernisse, Linzer-Quart. 1905, 67 ff; Müllendorf—Reuter: Der Beichtvater, Regensburg, 19137, 497; srv. též kán. 1031 § 1., n. 1.

⁷⁴ Hergenröther—Hollweck: Lehrb. des K. R.2, 1902, 805; Haring 436, pozn. 6.

⁷⁵ Heiner: E R.6 202.

ním, hrozbami, prosbami, přimlouvami, přemlouváním a pod.⁷⁶ Zvláště nevěsty jest se mu na to otázati, ježto žena, jak ze zkušeností je známo, snáze a častěji oněm vlivům podléhá než muž. Nezletilých ať se též otáže, zda rodičové nebo poručníci s jejich zamýšleným sňatkem souhlasí.

Tento soukromý a oddělený výslech farář ať zařídí podle daných okolností co nejvhodněji, ať dbá při něm úzkostlivě vnější opatrnosti. Zvláště nevěsta budiž vyslechnuta na místě vhodném a slušném,⁷⁷ při otevřených dveřích, možno-li před svědky, ovšem tak, aby tito ničeho nezaslechli. Farář ať dbá, aby mu neuklouzlo ani jediné slovo nedůstojné, neslušné nebo směšné.⁷⁸ Aby vše řádně vykonal, ať se při výslechu řídí vzácnými pokyny svatého Karla Boromejského⁷⁹ a svatého Františka Saleského.⁸⁰ Je-li i po vykonané zkoušce, byť i při ní žádná překážka vyjevena nebyla, podezření, že překážka sňatku se přičí, ať otáže se, třebas i pod přísahou, mimo snoubence též jiných osob, rodičů, příbuzných nebo i cizích, ovšem jen tehdy, nejde-li o překážku tajnou a zahanbující.

Obecné právo zápisu o vykonané zkoušce snoubenců nenařizuje. Právo partikulární sepsání t. zv. snubního protokolu však často žádá^{81a} a byť by někde toho ani nečinilo, je radno, aby o zkoušce snoubenců a o výsledku veřejného i soukromého šetření vždy učiněn byl zápis, jenž může, zvláště při projednávání žaloby na neplatnost manželství, býti později velmi důležitým. Zápis onen budiž uložen ve farním archivě, aby ho při event. pozdějších námitkách proti platnosti dotyčného manželství použito býti mohlo. Reskript o udělení dispense pro foro interno extrasacramentali uloží se v tajném archivu biskupské kurie, nikoliv v archivu farním; reskript o dispensi pro foro interno sacramentali však se zničí, jak o tom při dispensích od manželských překážek podrobně pojednáno bude.

ad c) Sňatkem přijímají snoubenci svátost Nového zákona a důležité povinnosti. Na rodičích je, aby své dítky v křesťanské víře vychovávali a jim aspoň základní náboženské pravdy záhy vštepovali (Kán. 1113). Je proto přirozenou povinností snoubenců,

⁷⁶ Kán. 1020 § 2; Rit. Rom. tit. 7, cap. 1, n. 1: „Utrum sponte et libere... velint contrahere“; ibid. n. 10: „Denuntiationes parochus facere non aggrediatur, nisi prius de utriusque contrahentis libero consensu sibi bene constet.“ Bened. XIV. „Etsi minime“ 7/2 1742, § 14, F. n. 324; „Nimiam licentiam“ 18/5 1743, § 10, F. n. 337; Conc. prov. Salisb., n. 248; Chelodí 18, pozn. 4.

⁷⁷ Srv. shora str. 18, 6.

⁷⁸ Cat. Rom. De sacr. matr., quaest. 33; Bened. XIV. „Nimiam licentiam“ 18/5 1743.

⁷⁹ Act. IV., Instr. matrimon.

⁸⁰ Filothea, pars 3., cap. 38 s.

^{81a} Srv. shora, str. 19, pozn. 64.

budoucích manželů a rodičů, aby aspoň hlavní křesťanské pravdy, zvláště ony, jež se týkají svátosti stavu manželského, znali.^{81b} Těchto vědomostí je třeba též k hodnému a dovolenému přijetí svátosti stavu manželského. Faráři jest se tudíž starati o to, aby snoubenci tyto potřebné vědomosti měli. Jest mu proto při zkoušce snoubenců o tom se přesvědčiti (kán. 1020 § 2) a pak jejich poučením (kán. 1033) k tomu přispěti. Proto třetí částí zkoušky snoubenců je výslech, týkající se jejich náboženských vědomostí. Od snoubenců nevzdělaných nebude ovšem lze očekávati a žádati podrobných a důkladných náboženských vědomostí. Zřídka kdy budou s to odpověděti přesně na otázky katechismu, a proto bude třeba se spokojiti, vědí-li, že křesťanské manželství jest svátost Kristem ustanovená, znají-li jeho účel, podstatné vlastnosti, závazky a povinnosti, a znají-li mimo to *necessaria necessitate* medií et praecepti, šestero pravd základních, vyznání víry, modlitbu Páně a pozdravení andělské, desatero přikázání Božích a patero přikázání církevních, sedmero svátostí, hlavní pravidla křesťanské spravedlnosti, vzbuzení tří božských ctností a lítosti.⁸² Tyto věci jest jim znáti podle zákona církevního i přirozeného, ježto je svým dětem budou míti vštěpovati. Rituál římský, vydaný před kodexem, o tom stanovil:⁸³ „*Parochus admonitus de aliquo matrimonio in sua parochia contrahendo, prius cognoscat ex iis ad quos spectat . . . , utrum . . . uterque sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant.*“ O rozsahu náboženských vědomostí snoubenců rozepisuje se podrobně Benedikt XIV.⁸⁴ I mimo šetření, jež ohláškám jest předeslati, jest faráři podle potřeby před ohláškami i po dobu jejich pátrati, zda snoubenci *rudimenta fidei* znají, a snažiti se, aby v době přípravy k sňatku jejich snad nedostatečné vědomosti soukromým opětovným poučováním doplnil a bludné názory opravil, jak mu to ukládá římský rituál⁸⁵ a nyní také i kodex.⁸⁶ Jde-li o sňatek smíšený, bude třeba zdů-

^{81b} Podle dvor. dekretu z 16/1 1807 bylo od snoubenců žádati i farní vysvědčení o jejich nábož. vědomostech. Ač dekret ten odvolán nebyl, dnes ho podle toho, co stanoví kán. 1020 § 2, žádati nelze; srv. Grieszl n. 343 b; Öst. Gesetzeskunde I, 50.

⁸² Srv. I. A. § 74; Cerato 32; Tanquerey-Quevastre: *Brevior synopsis*, n. 1370; Řím. kat., pars II, cap. 2, qu. 32 ad finem. Farrugia n. 59, 2. Instr. ord. sv. hypolit. a št. hradceckého z roku 1868 dí: „Duchovní správce ať se varuje přílišných požadavků, leč i shovívavostí, jež přehlíží i to nejpotřebnější;“ Grieszl n. 343 b.

⁸³ Tit. 7, cap. 1, n. 1. Vydání z r. 1928 pouze dí: „*an in doctrina christiana sufficienter sint instructi*“.

⁸⁴ De synodo, lib. 8, cap. 14, n. 6; „*Etsi minime*“ 7/2 1742 § 11; F. n. 324; Van de Burgt 289 s; Rosset n. 1127 s.

⁸⁵ Tit. 7, cap. 1, n. 17, vydání před kodexem.

⁸⁶ Kán. 1033.

razníti učení katolické od nekatolického. Jsou-li snoubenci ochotni přijati i důkladnější poučení, ať jim je duchovní správce poskytne nebo o ně se postará. Je-li se mu obávati, že za účelem poučení k němu zvláště již se nedostaví, ať je poučí hned.⁸⁷

Co činiti je faráři, neznají-li snoubenci ani nejnutnějších pravd náboženských a odmítají-li jakékoliv poučení? Smí v tomto případě oddavky odložití nebo odepřítí? Staré právo otázky té nerozhodlo. Sanchez⁸⁸ a s ním také jiní pravili, že farář asistence odepřítí nesmí, ježto není oprávněn stanoviti manželských překážek a nevědomost snoubenců není církví uznanou manželskou překážkou. Jiní⁸⁹ však tvrdili, že ordinář nebo farář oddavky odložití může, dokud snoubenci potřebných náboženských vědomostí si neosvojili, neboť tím nestanoví se žádná trvalá vadící překážka, nýbrž jde o pouhý zákaz sňatku na krátkou dobu, daný z rozumného důvodu. Znalost základních křesťanských pravd nařizuje zákon církevní i božský a proto snoubenci, kteří jich neznají, vcházejí ve sňatek nedovoleně. Duchovnímu správci jest se starati, aby snoubenci vstupovali v manželství platně i dovoleně, a proto je nejen oprávněn, nýbrž i povinen nedovolenému sňatku zabrániti. Nedostatek náboženských vědomostí byl by per se důvod, oprávnující ordináře, aby podle kán. 1039 sňatek dočasně zapověděl nebo odložil. Tento spor rozhodla autenticky a autoritativně papežská komise pro výklad kodexu, jež na pochybnost: „Bylo-li shledáno, že snoubenec a snoubenka neznají křesťan, učení, zda je přípustno oddavky odepřítí nebo odložití, až by byli poučení,“ dne 2.—3. VI. 1918 odpověděla: „Farář ať dbá nařízení kánonu 1020 § 2 a mezi tím, co koná to, co kodex vykonati předpisuje, ať snoubence horlivě (sedulo) aspoň o nejvýznamnějších základních pravdách nauky křesťanské poučuje. Odmítnou-li, nelze sňatku odepřítí podle zásady kánonu 1066.“ Jest tudíž v tomto případě faráři řídit se kánonem 1066, který praví: „Odepřel-li veřejný hříšník nebo církevním trestem notoricky stížený předem přistoupení k svatě zpovědi, nebo smířiti se s církví, ať farář jeho sňatku neasistuje, leč by závažný důvod na to naléhal, o němž, možno-li, ať se poradí s ordinářem.“⁹⁰ Zdráhají-li se tudíž snoubenci, neznající nejdůležitějších křesťanských pravd; poučení přijati, hřeší

⁸⁷ Pěkný návod pro toto poučení obsahuje instrukce fuldské bisk. konference „Brautexamen u. Brautunterricht“.

⁸⁸ Sanchez disp. 15, n 19.

⁸⁹ Ledesma: De matr., dub. 21, sol. 1338; Rosset n. 1133; Wernz IV n. 131; srv. V² n. 116; Knecht 169; I. A. § 74.

⁹⁰ Pont. Comm. 2—3/6 1918 IV, 3; AAS X, 345; srv. kán. 1066. Neprávem di tudíž Knecht (169), že zkouška snoubenců konati by se měla závčas, ježto duch. správce by musel ohlášky a oddavky odložit, kdyby snoubenci potřebných nábož. vědomostí si neosvojili. —

těžce a ač nestávají se tím veřejnými hříšníky po rozumu kánonu 1066, přece dlužno s nimi jednat jako s veřejnými hříšníky. Farář totiž asistence prostě odepřít nemůže; jest mu o věci té uvědomiti ordináře a pak sňatku přisluhovati. Je-li aspoň jeden ze snoubenců ve víře dostatečně vyučen a je-li ochoten dítky křesťansky vychovávat, lze sňatek povolit snáze než tehdy, neznají-li oba snoubenci aspoň rudimenta fidei a odmítají-li poučení přijati.⁹¹

I v té věci doznalo staré právo změny, jež, na rozdíl od práva nového, dovolovalo pro neznalost křesťanských pravd sňatek odepřít, jak je patrné z vývodů Benedikta XIV.⁹² Jde-li o osoby duševně omezené, jest si pamatovati, co praví Benedikt XIV.⁹³ „Občas se stává, že někdo základní pravdy víry sice zná a ví a též i jiné věci, jež necessitate praecepti vědět třeba, aspoň poněkud a zhruba si osvojil, leč, jsa těžko chápavým a slabé paměti, věci těch přes všechnu snahu v paměti podržeti a jich odříkati nedovede. Při takovém stavu věci nelze sňatku navždy zabrániti, neboť manželství je ustanoveno in officium naturae⁹⁴ a tudíž bez vlastní viny nikomu odepřít ho nelze. Ať se farář postará, aby ten, kdo má tak slabou paměť, často naslouchal, čemu jednou zhruba se naučil, aby to z jeho paměti nadobro nevymizelo.“

Snoubenců, jichž nezná a o jejichž dostatečných náboženských vědomostech není pevně přesvědčen, je duchovní správce vždy povinen na jejich náboženské vědomosti se tázati. Zná-li však snoubence jako uvědomělé a praktické katolíky, kteří horlivě na kázání a křesťanské cvičení chodí, může upustiti od pátrání po náboženských vědomostech, nikdy však od pátrání po překážkách a po tom, zda dobrovolně ve sňatek vstupují. Aby si učinil bezpečný úsudek o náboženských vědomostech snoubenců, ať v jednotlivých případech přihlíží k různým okolnostem, zvláště k jejich stavu, zaměstnání, společenskému postavení, mravům atd. Náboženských vědomostí u snoubenců prostě předpokládati však nesmí. Často právě u t. zv. lidí vzdělaných bude nutno po nich pátrat, neboť právě oni bývají ve věcech náboženských velmi nevědomí a zaostali. S takovými inteligenty bude mu třeba jednat zvlášť opatrně. Doporučuje se, aby ve formě rozhovoru⁹⁵ hleděl se o jejich náboženských vědomostech přesvědčiti a odpovědmi na jejich eventuelní otázky je poučil, anebo aby jim dal vhodný spis o manželství.^{95a}

Na konec zkoušky farář snoubence napomene, aby dobu před

⁹¹ Cerato 32 s; Haring 469.

⁹² De Synodo, lib. 8, cap. 14, n. 6; Chelodí 20, pozn. 2. Farrugia n. 60.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ T. j. člověk má na ně přirozené právo.

⁹⁵ Vzor rozhovoru srv. Brautexamen, 4 nn.

^{95a} Na př. Hoffmann-May-Schmutzerová: Šťastné manželství, Praha 1930.

sňatkem prožili mravně a na sňatek zbožně se připravili. Pak se jich otáže, kdy a kde chtějí býti oddáni, a zjistí, kdy a kde jest vykonati ohlášky, a zdali podle kán. 1095 a 1097 on nebo jiný kněz je oprávněn platně a dovoleně sňatku přísluhovati.⁹⁶ Na základě zkoušky snoubenců konají se ohlášky a tudíž i zápis v ohláškové knize a sepíše se event. žádost za ohlášky (ad promulgandum) pro farní úřady, kde podle církev. a občán. práva snoubence jest ohlásiti.

3. Kán. 1020 § 3. Kdo je oprávněn podrobně stanoviti způsob zkoušky snoubenců?

Způsob a vnější formu zkoušky snoubenců, předběžného šetření, otázek atd. obecné právo, jak již shora bylo řečeno,⁹⁷ nestanoví. Přiznává toto právo místnímu ordináři, aby, dbaje místních a časových okolností a potřeb, dal pro svou diecési podrobné předpisy pro zkoušku snoubenců quoad status libertatem. V mnohých diecésích stanovili ordináři nebo diecéšní synody již před kodexem tyto zásady. Proto obyčejně stačí, žádá-li kodex, aby farář v jistých případech poradil se s ordinářem, řídití se partikulárními předpisy, danými ordinářem nebo synodou pro tyto mimořádné případy.⁹⁸ Ovšem pokud tyto předpisy obecnému právu se nepříčí, neboť jinak pozbyly, pokud kodex jinak nestanoví, prohlášením kodexu své platnosti.⁹⁹ Farář je podle obecného práva zpravidla povinen, partikulárních předpisů, daných pro zkoušku snoubenců, šetřiti, neboť předpisy ty zůstávají novým kodexem, pokud se mu nepříčí, nedotčeny.¹⁰⁰

Pozn. 1. Co činiti je faráři, seznal-li při zkoušce snoubenců, že jejich sňatku překážka se příčí?

Jde-li o překážku práva božského, které apoštolská Stolice prominouti nemůže, nebo práva církevního, již apoštolská Stolice zpravidla nepromíjí, jest faráři upozorniti na to snoubence, třeba-li i jejich rodiče, a vyzvatí je, aby od zamýšleného sňatku upustili. Jde-li o překážku prominutelnou, veřejnou nebo tajnou, jest mu snoubence poučiti, že nutno žádati za její prominutí, a řídití se zásadami, o nichž pojednáno bude při kán. 1031 § 2. Objevena-li překážka práva občanského, upozorní taktéž snoubence, že bude třeba dispense občanské, a poradí jim, jak žádati jest za dispens. Proto též hned vyšetří a zjistí, čeho bude třeba k žádosti za dispens. Zvěděl-li farář o překážce in confessionali, jest mu snoubence-kajícího napomenouti, aby, jde-li o překážku neprominutel-

⁹⁶ Otázky, toho se týkající, srv. Brautexamen 4, n 3.

⁹⁷ Shora, str. 18, II.

⁹⁸ Cerato 32; Knecht 166.

⁹⁹ Kán. 6, n. 1.

¹⁰⁰ Noldin n. 550, 3, b.

nou, od sňatku upustil; jde-li o církevní překážku prominutelnou, aby církevní představené za její prominutí požádal. Nechce-li snoubenec tak učinit, nelze mu dáti rozhrěšení. Hodlá-li, nedbaje překážky, ve sňatek vejíti, farář asistence odepřítí nemůže,¹⁰¹ ježto vědomosti ze zpovědi extra forum sacramentale, k úkonům vnějším, použití nesmí,¹⁰² aby zpověď nestala se věřícím odiosní. Opo-
menul-li farář in confessionali snoubence k tomu vyzvatí, není povinen žádati jej po zpovědi za dovolení, aby mimo zpověď jej na to upozorniti mohl, nelze-li toho učiniti bez obtíží a pohoršení. V praxi byl by tím kající asi po každé nemile dotčen a proto lze říci, že farář téměř nikdy nebude povinen tak učiniti.¹⁰³

Pozn. 2. Stačí pro církevní sňatek vysvědčení vrchnosti světské de statu libero snoubenců, takže by farář, mají-li snoubenci takové vysvědčení, od zkoušky upustiti mohl? Na tuto otázku odpovídali někteří starší autoři kladně.¹⁰⁴ Jejich názor zamítla však kongregace sv. Oficia 2. IV. 1873 vzhledem na Francii, prohlásivši všeobecně vysvědčení občanských úřadů de statu libero snoubenců pro církevní sňatek za nedostatečné a zdůraznivši i v tomto případě potřebu vysvědčení vrchnosti církevní.¹⁰⁵ To proto, ježto manželské zákonodárství občanské nesouhlasí s církevním, neuznávajíc některých překážek práva církevního a dovolujíc manželskou rozluku, a ježto nelze připustiti, aby občanský zákon byl základem církevní kázně.¹⁰⁶

III. Průkaz o přijetí křtu a přijetí biřmování před sňatkem. (Kán. 1021.)

1. Průkaz o přijetí křtu před sňatkem (kán. 1021 § 1).

a) Snoubencům lze v církevní sňatek vejíti pouze tehdy, jsou-li pokřtění, neboť platný křest je podmínkou příslušnosti k církvi katolické¹⁰⁷ a základem a branou všech ostatních svátostí,¹⁰⁸ tudíž i svátostí stavu manželského. Proto již při zkoušce, nejpozději pak před sňatkem třeba zjistiti, zda oba snoubenci platně jsou pokřtění. (Kán. 1021 § 1.)¹⁰⁹ Nejsou-li vůbec pokřtění, nebo jsou-li pokřtění neplatně, je třeba, aby jim křest byl udělen bezpodmí-

¹⁰¹ Sanchez disp. 16, n. 4; Schmalzgr. n. 68.

¹⁰² Kán. 890.

¹⁰³ Sv. Tomáš Akv. in IV, D. 21, qu. 3 ad 1; qu. 1 ad 3; Sanchez n. 6; Schmalzgr. n. 69.

¹⁰⁴ Bouix: De iudicis, vol. II, 465.

¹⁰⁵ Collect. S. C. de Prop. F. II, n. 1399.

¹⁰⁶ Gasparri n. 185; Wernz n. 119, nota 12; Rosset n. 1123 s.

¹⁰⁷ Kán. 87.

¹⁰⁸ Kán. 737 § 1.

¹⁰⁹ I. A. § 70: „Není-li jejich věk patrný z farních knih, musí předložiti kř. list. Nemůže-li snoubenec kř. listu si opatřiti, jest farář obrátiti se na biskupa. Gasparri n. 167; Wernz n. 118; Farrugia n. 60 bis; Aichner § 191, n. 3; Knecht 167; Chelodí n. 21.

nečně (absolute). Je-li pochybné, zda jsou pokřtěni, nebo zda jsou pokřtěni platně, třeba pátrati, aby zjištěna byla skutečnost. Stalo-li se tak bezvýsledně a trvá-li odůvodněná, byť i sebemenší pochybnost, buďtež pokřtěni podmíněně.¹¹⁰ Možno-li, budiž po každé o tom ordinář uvědoměn. V nebezpečí smrti, není-li důkazů jiných, stačí, jak shora bylo řečeno, přísežné potvrzení snoubenců, že jsou pokřtěni. Mimo nebezpečí smrti skýtá důkaz o přijetí křtu křestní kniha.¹¹¹ Lze-li opatřit křestní list nebo nahlédnouti do křestní knihy, je jiný způsob důkazu nepřípustným, jak patrné z povahy věci a též ze znění zákona. Byli-li oba snoubenci pokřtěni v území faráře, jenž je bude oddávati, stačí, nahlédne-li do křestní knihy¹¹² a ve snubním protokolu poukáže na zápis v křestní knize. Od snoubenců, pokřtěných v jiné farnosti, jest však faráři žádati jejich křestní listy (kán. 1021 § 1), což kongregace svátostí opětovně zdůraznila před prohlášením nového kodexu i po něm.¹¹³ Jedno nebo druhé je farář učiniti povinen, aby přímo z křestní knihy nebo z křestního listu se přesvědčil, že snoubenci jsou pokřtěni, a mimo to z poznámek, podle předpisu kánonu 470 § 2 tam učiněných, zjistil některé okolnosti quoad statum liberum, zda totiž nepřičí se sňatku překážka manželského svazku,¹¹⁴ vyššího svěcení,¹¹⁵ slavného řeholního slibu,¹¹⁶ zda snoubenec přijal svaté biřmování,¹¹⁷ ovdověl a pod. Pouhý rodní list, vydaný občanským stavovským úřadem, nestačí.¹¹⁸ Od konvertity ze sekty křesťanské budiž mimo křestní list žádáno také potvrzení o jeho přijetí do církve katolické.

b) Jde-li o sňatek s prominutím překážky rozdílnosti náboženské,¹¹⁹ žádati lze křestní list pouze od snoubence pokřtěného. Jde-li však o sňatek katolíka s pokřtěným nekatolíkem s prominutím překážky smíšeného vyznání, jest žádati křestní list i od nekatolíka,¹²⁰ neboť kán. 1021 § 1. zprošťuje povinnosti křestní list předložiti jen nekatolíka nepokřtěného, nikoliv ale pokřtěné-

¹¹⁰ Cappelletti: Tract. de sacramentis, I. n. 27.

¹¹¹ Kán. 470 § 1, 777 § 1. Episkopát uherský 10/11 1909 nařídil, aby duch. správce na žádost faráře pro zjištění křtu před oddavkami dávali bezplatně ex offio kř. listy.

¹¹² Tak právo nové na rozdíl od starého. Srv. Wernz n. 133; Gasparri n. 167ss. Staré právo žádalo, aby i jeho farníci předložili křestní listy, neboť ordinář dříve konání ohlášek nedovoloval, dokud neobdržel kř. listů. Gasp. n. 170; Rosset n. 1138ss.

¹¹³ Instr. 6/3 1911, AAS III, 102; 4/7 1920.

¹¹⁴ Kán. 1069, 1103 § 2.

¹¹⁵ Kán. 1072, 1011.

¹¹⁶ Kán. 1073, 576 § 2.

¹¹⁷ Kán. 798.

¹¹⁸ Nařízení ordináře řezenského 19/1 1895; Leitner 253, pozn. 2.

¹¹⁹ Kán. 1070.

¹²⁰ Gasparri n. 170; Chelodi n. 21, nota 2; Vlaming n. 140.

ho. U pokřtěného nekatolíka jde pouze o zjištění křtu, proto stačí i křestní list staršího data.¹²¹ Od katolíka, pokřtěného však mimo církev katolickou, jest žádati též průkaz o jeho přijetí do církve katolické.^{121a} Nezná-li farář snoubenců a neví-li, zda jsou pokřtěni, je sub gravi povinen křestní list žádati; rovněž tehdy, zná-li je a je jist, že pokřtěni jsou, neboť jde o věc důležitou, nařízenou právem obecným. V mimořádných však případech, je-li jist, že snoubenci jsou pokřtěni, hřešil by, kdyby křestního listu nežádal, ovšem jen lehce, a činí-li tak z důležité příčiny, lze jej omluviti vůbec. Křestní list jest mu žádati, byť by s naprostou jistotou věděl, že snoubenci pokřtěni jsou, neboť závazek, jež zákon ukládá, nepomíjí, byť by v určitém případě nestávala příčina, pro kterou zákon onen dán byl (kán. 21).

c) Křestní listy, vydané za účelem sňatku, obsahovati musí všechny údaje a poznámky, obsažené v křestní knize; rod manželský nebo nemanželský snoubence, event. dřívější uzavření sňatku, vykonání slavného řeholního slibu, přijetí vyššího svěcení, biřmování,¹²² dále, zda dřívější manželství bylo rozloučeno nebo neplatným prohlášeno,¹²³ což ke zjištění svobodného stavu snoubenců značně přispívá. Křestní list budiž sepsán podle formuláře, stanoveného právem partikulárním, a budiž věrným opisem záznamu, obsaženého v křestní knize.¹²⁴ Lze za něj žádati mírný poplatek, stanovený podle kánonu 1507 nebo právem zvykovým, jinak, mimo poštovné, bylo by jej vyhotoviti zdarma.¹²⁵

d) Křestní list žádaný k sňatku, musí býti nejnovějšího data; několik let starý per se nestačí a budiž odmítnut. Má totiž pomáhati ke zjištění svobodného stavu snoubenců, jež lze zjistiti jen z novějších záznamů, v něm obsažených. Právo partikulární odmítá proto často křestní listy starší 3 měsíců.¹²⁶ Obecné právo nežadá, aby byl biskupskou kurií vidován, což se však doporučuje, má-li býti poslán do cizích diecézí. Biskup jeho vidování všeobecně naříditi může, ne však sub poena nullitatis listu nevidovaného.¹²⁷

e) Nelze-li křestního listu předložit, na př. protože křestní kniha se ztratila, shořela nebo jinak byla zničena, nebo pro nedostatek času, ježto uzavření sňatku je naléhavé, požádá farář ordináře

¹²¹ Cappello 162 s.

^{121a} Knecht 167 f.

¹²² Kán. 470 § 2.

¹²³ Kán. 1118 s, 1988.

¹²⁴ Cappello n. 190.

¹²⁵ S. C. EE et RR. Cavent. 3/6 1604; Barbosa: De off. et potest. parochi, pars 1, cap. 7, n. 19.

¹²⁶ Vaming n. 142; Wernz n. 118; Knecht 167.

¹²⁷ Cappello n. 190; Gasparri n. 169.

za pokyn, co činiti má, nebo za dispens od křestního listu. Dispens, daná ordinářem, platí ovšem jen pro foro ecclesiastico. Ježto i zákon občanský předložení křestního, resp. rodního listu nařizuje (rodní list jest tudíž žádati podle občan. zákona i od nepokřtěného), je nutna, nelze-li ho předložiti, i občanská dispens, kterou udílí politická správa druhé, v naléhavých případech pak prvé stolice.¹²⁸

f) Nelze-li předložiti křestního listu, lze přijetí křtu v nebezpečí smrti též dokázati přísežnou výpovědí snoubenců,¹²⁹ mimo ně pak svědectvím aspoň jednoho věrohodného svědka nebo přísahou snoubence, pokřtěného ve věku dospělém.¹³⁰ Zda stačí za účelem sňatku pro přijetí křtu svědectví jednoho svědka podle kán. 742 § 1, 779, autoři nesouhlasí. Většina to tvrdí,¹³¹ Cerato,¹³² mimo případ nutnosti, to však popírá, ježto dalo by se tak na úkor (in praeiudicium)¹³³ spolusnoubence a rovněž svátosti stavu manželského, protože křest je k platnosti svátostného manželství naprosto nutný. Není-li, kdo by dosvědčil, že snoubenec je pokřtěn, lze přijetí křtu za účelem sňatku u něho právně předpokládati, zrodil-li se z rodičů, kteří křest pro své děti potřebným uznávají.¹³⁴ Nelze-li jinak křtu dosvědčiti, lze se spokojiti také se svědectvím nepřímým, že totiž snoubenec přijal bířmování nebo svaté přijímání, ježto obé přijetí křtu předpokládá.¹³⁵ Je-li pochybno, zda snoubenec je pokřtěn platně, lze také platnost křtu za účelem sňatku (in ordine matrimonii) právně předpokládati, a to co do sňatku již uzavřeného a také toho, jenž uzavřen bude.^{136a}

Občanské právo o předložení křestního a rodného listu před oddavkami.^{136b}

Podle § 78 ob. z. obč. jsou snoubenci, jde-li o oddavky mimo far-
nost, v níž se narodili, povinni vykáhati se křestním, jde-li o nepo-

¹²⁸ O tom níže. ¹²⁹ Kán. 1019 § 2.

¹³⁰ Kán. 742 § 1, 779; Sv. Of. 5/1 1724, 18/3 1896 ad 1; SCC 6/6 1662, 11/2 1797; C. Prop. F. Instr. ad Vic. ap. Indiár. Orient. 8/9 1869, n. 43.

¹³¹ Noldin n. 555, 5; Chelodi 19, pozn. 3.

¹³² p. 33, n. 12, 1.

¹³³ Kán. 779.

¹³⁴ Kán. 1070 § 2; c. 3, X, 3, 43; sv. Of. 1/8 1883, ASS XVIII, 460ss, XXV, 261 ss; týká se poměrů amerických a též německých.

¹³⁵ Cappello p. 160.

^{136a} Sv. Ofic. 17/9 1830, ASS, v. 13, 457; 9/9 1868; 18/9 1890, ASS XIV. 574; 4/2 1891, ASS v. 26, 62; SCC 20/3 1880, ASS XIII, 458, Gasparri I³ n. 687 ss; Wernz V², n. 267 ss; De Smet: De sponsal. et matr. II³, n. 587.

^{136b} Grieszl nn. 411, 412, 506, 53, 999, 1000, 1003; Haring 435, pozn. 1; Codice ital., art. 8; Chelodi 18, pozn. 3.

křtěné, rodním listem, aby bylo patrné, že jsou zletilí. (Srv. I. A. § 70.) Nemohou-li jej předložit, je pro foro civili třeba dispense obč. úřadů. Ji udílí polit. úřad zemský, v potvrzeném blízkém nebezpečí smrti okresní, ve městech s vlastním statutem obecní. (Nař. min. spr., k. a vn. z 1. VII. 1868, ř. z. č. 80, § 1; zákon ze 4. VII. 1872 ř. z. č. 111, § 1.) Úřadu, křest. list promíjejícímu, jest zjistiti jinak, na př. z jiných listin, nebo výsledkem stran a svědků, vše, co za účelem oddavek zpravidla křestním listem bývá zjištěno, rodnou zemi, stáří, náboženství snoubence. Nelze-li toho zjistiti, zvláště nelze-li zjistiti zletilosti snoubenců, jest je odkázati k soudu (dvorní dekret z 22. XII. 1826; Grieszl, n 999 f). Dispens od křestního listu není dispensí od zletilosti, nýbrž pouhé prohlášení, že zletilost snoubence i bez křestního listu jinými průkazy je dosvědčena. Nebudiž udělena nezletilým, jejichž sňatek bez svolení otcova a vrchnoporuč. soudu by byl neplatný, neboť polit. dispens od zletilosti je nepřipustna. (Dekret dvor. kancel. z 21. I. 1808; Grieszl n. 1003.)

2. Kán. 1021 § 2. Přijetí sv. břimování před sňatkem.

a) Faráři jest se též přesvědčiti, zda snoubenci jsou již břimování. Staré obecné právo břimování před sňatkem nežádalo; právo partikulární mnohých diecésí dovolovalo však sňatek jen břimovaným. Sluší se totiž, aby ti, kdo své dítky pro Boha vychovávají a ve víře vyučovatí mají, sami byli břimováním u víře posilněni. Nové právo ukládá proto snoubencům, aby břimování před sňatkem přijali, mohou-li tak učiniti bez značných obtíží.¹³⁷ Příkaz ten týká se ovšem, jak patrné z jeho znění a z povahy věci, pouze snoubenců katolických. Nejsou-li snoubenci ještě břimování, jest faráři je napomenouti, aby břimování přijali. Kdyby ho přijati nechtěli, ač by bez obtíží tak učiniti mohli, neměli by vlastně k sňatku býti připuštěni. Každá spravedlivá příčina od přijetí břimování před sňatkem však omlouvá, na př. není-li biskupa na blízku, nelze-li břimování přijati bez značných obtíží (výlohy, slabé zdraví), nebo nelze-li sňatku déle odkládati a pod. Bez příčiny nemohl by ani biskup přijetí břimování před sňatkem prominouti.¹³⁸ Uvážíme-li však okolnosti a způsob, jak v našich rozsáhlých diecésích břimování se udílí, lze říci, že zpravidla bude dosti příčin, jež od jeho přijetí před sňatkem omlouvají.

b) Přijetí břimování lze dokázati stejně, jako přijetí křtu. výpisem z knihy břimovanců¹³⁹ nebo, neděje-li se tak na úkor někoho,

¹³⁷ Ze znění kán. 1021 § 2.: „Recipient“ je patrné, že nelze souhlasiti s autory, na př. Chelodi n. 21, Noldin n. 550, podle nichž kán. onen obsahuje pouhé povzbuzení a nikoliv striktní povinnost, ovšem podmíněčnou; Rít. rom. tit. 7, cap. 1, n. 14.

¹³⁸ Kán. 81.

¹³⁹ Kán. 470 § 1.

svědectvím jednoho hodnověrného svědka nebo přísahou biřmovance, leč by biřmování byl přijal ve věku dětském.¹⁴⁰ Žádati od snoubenců výpis z knihy biřmovanců farář není ani povinen ani oprávněn,¹⁴¹ neboť kán. 1021 § 1 mluví jen o křestním listě, v němž podle kán. 470 § 2 poznačeno býti má, zda snoubenec biřmování přijal. Proto kodex o biřmovacím listě mlčí.

D o d a t e k. Nepřinesli-li snoubenci již ke zkoušce všech listin k dovořeným nebo i platným oddavkám podle práva církevního i občanského potřebných, jimiž nejpozději před oddavkami jest se jim vykázati (srv. kán. 1031 § 1),¹⁴² budiž jim duchovním správcem při zkoušce připomenuto, které listiny k oddavkám obstarati si musí, a budiž zdůrazněno, že bez nich nebudou moci býti oddáni. Budiž proto snoubencům při zkoušce připomenuto:

a) Žili-li snoubenci (nebo jeden z nich) již dříve v manželství, jest se jim (jemu) vykázati, že jejich (jeho) dřívější manželství bylo pravoplatně rozloučeno. A to: α) Bylo-li rozloučeno úmrtím spolumanžela,¹⁴³ jest žádati jeho úmrtní list, leč by byl zemřel v místě, kde zkouška snoubenců se koná. V tom případě cituje se ve snubním protokolu dotyčný zápis z úmrtní knihy. Nelze-li úmrtního listu obstarati, je třeba pátrati po důkazech a zaříditi řízení, jímž by úmrtí spolumanželovo s mravní jistotou in foro ecclesiastico et civili dokázáno a jeho úmrtí i rozloučení dřívějšího manželství pravoplatně prohlášeno bylo.¹⁴⁴ β) Bylo-li dřívější manželství uznané (ratum), souloží však nedokonané (non consummatum), rozloučeno dispensí apoštolské Stolice nebo platným slavným řeholním slibem spolumanžela,¹⁴⁵ jest se snoubenci vykázati autentickým dispensačním reskriptem apoštolské Stolice,¹⁴⁶ v případě druhém pak dokladem o platně vykonaném slavném řeholním slibu spolumanželově a prohlášením duchovního soudu, že dřívější manželství slibem oním, učiněným před dokonáním manželství, pravoplatně bylo rozloučeno. γ) Bylo-li dřívější manželství ordinářem podle kán. 1990 nn. nebo ve dvou instancích církevním soudem neplatným prohlášeno a obhájce manželského svazku, po druhém prohlášení neplatnosti, se neodvolal, mohou strany, po uplynutí 10 dnů, vejíti ve sňatek nový.¹⁴⁷ Faráři jest však žádati rozsudek druhé instance, znějící na neplatnost, resp. prohlášení neplatnosti ordinářem, nebo potvrzení církevního úřa-

¹⁴⁰ Kán. 800

¹⁴¹ Chelodí 19 však dí: „Mají... faráři potvrzení předložit.“

¹⁴² O těchto listinách podrobně při kán. 1030 § 1.

¹⁴³ Kán. 1118.

¹⁴⁴ O tom při kán. 1069 § 2.

¹⁴⁵ Kán. 1119.

¹⁴⁶ Kán. 249 § 3, 1985.

¹⁴⁷ Kán. 1987.

du o pravoplatném prohlášení neplatnosti dřívějšího manželství. Stačí ovšem též zápis, učiněný o tom podle kán. 1988 v křestní nebo oddavkové knize, resp. v křestním nebo oddavkovém listě.

b) Dále jest faráři žádati vysvědčení o svobodném stavu (testimonium libertatis), jsou-li snoubenci (nebo jeden z nich) z cizí diecése, nebo jestliže tam, dosáhnuvše věku dospělosti, delší dobu se zdržovali.¹⁴⁸ Vysvědčení to budiž žádáno od příslušných cizích ordinářů nebo farářů. Bylo-li dáno farářem cizí diecése, budiž jeho ordinářem ověřeno.¹⁴⁹

c) Konečně třeba předložit také reskripty o prominutí překážek, jež sňatku snad se přičí. V zájmu vlastním i snoubenců jest faráři dbáti, aby aspoň do ohlášek opatřeny byly též ony doklady, jež předpisuje zákon občanský. Zvláštní opatrnosti je třeba, jde-li o příslušníky cizích států.¹⁵⁰ Má-li nevěsta nemanželské děti a přihlásil-li se ženich za otce, jest zavčas postarati se o jejich legitimaci.¹⁵¹ Je-li nevěsta zřejmě těhotnou, jest se ženicha otázati, zda uznává dítě, jež se narodí, za své. Jeho prohlášení budiž ve snubním protokolu poznačeno, ježto jinak by mohl později podle § 58 ob. zák. obč. žádati, aby manželství ono prohlášeno bylo neplatným. Na okolnost tu jest se otázati opatrně, v případech pak obtížných buďtež předem tázání svědkové.

§ 9. O MANŽELSKÝCH OHLAŠKÁCH.¹

A) Pojem a účel manželských ohlášek a povinnost je vykonati (kán. 1022—1023).

Kán. 1022. Veřejně farářem budiž ohlášeno, mezi kterými osobami manželství uzavřeno býti má.

Kán. 1023 § 1. Ohlášky manželství vykonány býti musí farářem vlastním.

§ 2. Zdržovala-li se strana na jiném místě po 6 měsících po dosažení dospělosti, farář ať věc vyloží ordináři, který podle svého dobrozdání buď ať žádá, aby ohlášky tam vykonány byly, nebo ať nařídí, aby jiné důkazy a dohady o svobodném stavu byly sebrány.

¹⁴⁸ Kán. 1023 § 2; srv. 994.

¹⁴⁹ Nařízení diec. štyrsko-hradecké 15/12 1856 § 26. Vysvědčení negativní v praxi neskýtá bezpečné záruky; lépe jest otázati se faráře místa, kde snoubenec byl pokřtěn. Haring 435, pozn. 4.

¹⁵⁰ O tom při kán. 1030, § 1.

¹⁵¹ Legitimace děje se teprve sňatkem rodičů; o tom při kán. 1116.

¹ Prameny: kán. 1022—32, 462, n. 4. Děj. vývoj ohlášek viz shora str. 7 nn; Moy: Von dem kirchl. Aufgebot, AK. I, 129, 257; Knecht 170, pozn. 5; I. A. § 70; Rettenbacher: Aufgebot, Th.-pr. Qu. 74, 274 ff; I. A. §§ 60—65.

§ 3. Je-li nějaké podezření o vzniklé překážce, ať i tehdy, jde-li o kratší pobyt, poradí se s ordinářem, který ať manželství nedovolí, nebylo-li podezření předem podle předpisu § 2 odstraněno.

1. Pojem a účel manželských ohlášek.

1. Aby překážky, zamýšlenému sňatku snad se přičící, byly vy-pátrány, církevní právo staré² i nové³ předpisuje kromě zkoušky snoubenců určitě, důtklivě a sub gravi, aby před sňatkem jména snoubenců a jejich úmysl, vejíti ve sňatek, věřícím veřejně byly oznámeny. Toto oznámení sluje ohlášky,⁴ denuntiationes, publicationes, proclamationes, banna nebo banni⁵ matrimoniales, nuptiales. Jimi rozumí se veřejné oznámení a výzva, vykonaná před sňatkem za tím účelem, aby věřící o sňatku se dověděli, a aby ten, kdo by o překážce, onomu sňatku se přičící, věděl, ji ve stanovené době faráři nebo ordináři oznámil.

2. Partikulární právo, které v některých zemích, zvláště ve Francii a Anglii, jak shora již bylo řečeno,⁶ konání ohlášek před sňatkem již dříve nařizovalo, rozšířil Innocenc III. na sněmu lateránském IV. na celou církev,⁷ kteréžto ustanovení Tridentinum znovu zdůraznilo slovy: „Posvátné shromáždění, jdouc po stopách sněmu lateránského IV., konaného za Innocence III., nařizuje, aby budoucně před sňatkem třikráte vlastním farářem ve tři, nepřetržitě po sobě jdoucí dny sváteční, v kostele mezi slavnou mší svatou (inter missarum sollempnia), veřejně bylo ohlášeno mezi kterými (osobami) sňatek uzavřen býti má.“⁸ Benedikt XIV. zdůrazňuje význam tohoto zákona a napomíná biskupy, aby ohlášek snadno nepromíteli.⁹ Nový kodex ustanovení tridentské přijal, je četnými předpisy doplnil a přesněji vymezil.

3. Ač církev konání ohlášek před sňatkem důtklivě žádala, pro-hlašovala vždy, na rozdíl od občanského práva četných států,¹⁰ sňatek bez ohlášek za platný, ovšem nedovolený. Povinnost, vykonati ohlášky, váže zpravidla sub gravi. Jdeť o předpis práva

² c. 27, X, 4, 1; c. 3, X, 4, 3; c. 6, X, 4, 18.

³ Kán. 1022 nn.

⁴ Zákon rep. českosl. 22/5 1919 č. 320 „vyhlášky“.

⁵ Ducange: Glossarium, v. „bannum, bannus“. Název ten zdá se býti původu germánského; v jazyce staro a středoněmeckém slovo „Ban“ značilo veřejné oznámení s pohružkou trestu. Chelodi 21, pozn. 5; Noldin n. 551 a; Farugia n. 61.

⁶ § 8, A, 2.

⁷ c. 3, X, 4, 3. Nařízení toho nebylo však namnoze dbáno; proto synody je často znovu připomínaly; srv. Knecht 171, pozn. 1.

⁸ Sez. 24, hl. 1, de ref. matr.; Srv. Feije n. 240; Gasparri n. 186, 195 ss; Knecht 171, pozn. 2.

⁹ Bened. XIV. „Satis vobis“ 17/11 1741, F. n. 319; „Nimiam licentiam“ 18/5 1743, § 5, 10, 11. F. n. 337.

¹⁰ Viz níže obč. právo o ohláškách.

obecného, daný ve věci závažné a za účelem důležitým, totiž aby vypátrány byly manželské překážky a zabráněno bylo sňatkům tajným a sňatkům, uzavíraným bez vědomí a svolení nebo proti vůli rodičů.¹¹ Proto stanovil sněm lateránský IV. (c. 3, X, 4, 3) pro kněze, který sňatku bez ohlášek asistoval, trest tříleté suspen- se ab officio (ferendae sententiae), jehož sněm tridentský neod- volal (sess. 24, c. 1. de ref. matr.). Staré právo zdůrazňovalo na četných místech trestuhodnost těch, kdo spolupůsobili k sňatku bez ohlášek. Upíralo takovému sňatku favorem matrimonii pu- tativí,¹² dětem, z něho narozeným, legitimitu, a byl-li sňatek bez ohlášek uzavřený neplaten pro rušící překážku, též její prominutí. Právo partikulární stanovilo tresty i pro svědky, přítomné sňatku bez ohlášek.^{12a} Nový kodex o všech těchto trestech mlčí a proto jest je (podle kánonu 6, n. 5) mítí za zrušené. Podle sv. Alfonse¹³ hřešil by však lehce, kdo opomenul jednu, podle jiných i dvě ohlášky, odstranil-li nebezpečí tajné překážky, na př. tím, že vy- čkával delší dobu s oddavkami.¹⁴ Rovněž lehce hřešil by, kdo by při konání ohlášek nedbal přesně formálních předpisů. Kdyby z důležité příčiny opomenul něco, k čemu je povinen pouze sub levi, nehřešil by vůbec.¹⁵

4. Základem zákona o konání ohlášek je předpoklad obecného nebezpečí. Proto závaznost tohoto zákona nepomíjí, byť by i v ur- čitém případě předpoklad onen se nesplnil, nebezpečí překážky nebo tajného sňatku a pod. nestávalo.¹⁶ Proto jest ohlášky vyko- nati, nestanoví-li právo opaku, před každým sňatkem katolíků, byť by i zamýšlený sňatek veřejně byl znám a bylo jisto, že žádná překážka mu nebrání,¹⁷ ano i tehdy, jde-li o sňatky v případech mimořádných, na př. otroků nebo rukojmí.¹⁸

5. Ohlášek konati netřeba, resp. nelze: a) Jde-li o sňatky panu- jících knížat, jichž rody bývají tak známy, že překážky snadno lze vypátrati; b) jde-li o naléhavou nutnost sňatku, na př. v ne- bezpečí smrti za účelem legitimace dítěte; c) jde-li o sňatek smí- šený nebo rozdílnosti náboženské;¹⁹ d) jde-li o sňatek svědomí;²⁰ e) byly-li pravoplatně prominuty.

6. Zákon o ohláškách váže přímo faráře nebo ordináře, nepřímě

¹¹ Sanchez III, disp. 5, n. 6; Schmalzgr. tit. 3, n. 6; sv. Alfons n. 990; Leh- kuhl n. 861; Gasparri n. 198; Noldin n. 551, 1a.

¹² c. 3, § 1, 2, X, 4, 3; Tríd. sez. 24, cap. 5. de ref. matr. Knecht 186, pozn. 5, 6.

^{12a} Gasparri n. 218. ¹³ Svatý Alfons n. 990.

¹⁴ D'Annibale, III. n. 453; Gasparri n. 198.

¹⁵ Noldin n. 551, 1b

¹⁶ Kán. 21; Gasparri I³, n. 198. ¹⁷ Noldin n. 551, 2.

¹⁸ C. de Prop. F. 1/4 1816; Collect. I, n. 710. Gasparri n. 199.

¹⁹ Kán. 1026. ²⁰ Kán. 1104nn.

také snoubence, leč by tito jeho závaznosti dispensí nebo výsadou (na př. panující knížata) byli zproštěni. By účelu zákona o ohláškách bylo dosaženo, je třeba v nebezpečí smrti nahraditi je přiseznou výpovědí snoubenců, že nejsou si vědomi žádné manželské překážky.²¹

II. Kdo je povinen a oprávněn ohlášky vykonati? Kán. 1023, § 1.

1. Snoubence ohlásiti je podle starého i nového práva²² povinen jejich farář vlastní (parochus proprius), a to pouze (solus) a každý (omnis) jejich vlastní farář. Konání ohlášek je povinnost a také výhradní a vlastní právo farářovo (functio parochi reservata),²³ z něhož plyne též jeho právo na poplatky za ohlášky, stanovené právem zvykovým nebo podle kán. 1507.²⁴ Z této povinnosti faráře plyne právo věřících žádati, aby vlastní jejich farář ohlášky vykonal. Není to striktně osobní povinnost farářova a proto farář smí konáním ohlášek pověřiti i jiného kněze nebo i klerika, ano, přesně podle práva vzato, i laika, což se ovšem nedoporučuje, leč by omlouvala spravedlivá příčina nebo právní obyčej.²⁵

2. Vlastním farářem snoubenců je každý farář, v jehož farnosti²⁶ snoubenci mají svůj domicil nebo quasidomicil²⁷ (I. A. § 39, 61). Jde-li o snoubence potulné (vagí), nemající nikde domicilu nebo quasidomicilu, nebo takové, kteří mají pouze domicil nebo quasidomicil v diecési, nikoliv však ve farnosti, je jejich vlastním farářem farář místa, kde tyto osoby právě se zdržují²⁸ (I. A. § 45). K ujasnění této důležité, v praxi často se vyskytující otázky, kdo je vlastním farářem snoubenců, třeba podrobně pojednatí o právních zásadách, týkajících se domicilu a quasidomicilu.

Domicilem (domicilium) rozumí se trvalé, řádné, vlastní bydliště. Jeho právní pojem žádá jistých, zákonem stanovených podmínek stability.²⁹ Je buď nutný (necessarium) čili zákonitý (lega-

²¹ Kán. 1019 § 2.

²² Trid. sez. 24, cap. 1, de ref. matr.; kán. 1023 § 1; Knecht 172; Farrugia n. 62; Koeniger 304.

²³ Kán. 462, n. 4. ²⁴ Kán. 463.

²⁵ Na př. ve Španělsku; srv. Noldin n. 552, 1b; Schmalzgr. tit. 3, n. 12; Sanchez lib. 3, disp. 6, n. 5; Wernz V², n. 122; Knecht 172; Feijje n. 250; Gasparri n. 208; oba vylučují laika.

²⁶ Kán. 216.

²⁷ Kán. 94, § 1; Bened. XIV., Institut. 33, n. 6; Sv. Ofic.: Instr. 29/8 1890; ASS. 23, 190; I. A. o tom jedná v §§ 39—45.

²⁸ Kán. 91, 94 §§ 2, 3; podobně jako vlastním farářem osob vojenských je někde, na př. v Německu, farář místa, kde osoby ty dlí. I. A. § 46 stanovil: Příslušným farářem osob, patřících k militia vága je polní kurát, resp. polní superior podle zmocnění, daného ap. Stolicí. Osoby, patřící k militia stabilis, ať se obrátí na faráře svého bydliště. Proto per se je nutno potulné ohlásiti tam, kde právě se zdržují, a kromě toho poraditi se s ordinářem; kán. 1032.

²⁹ D'Annibale I, n. 83; Wernz IV, n. 177; I. A. § 40; Oietti: Synopsis, v. „domicilium“, n. 1876.

le), jehož se nabývá podle předpisu zákona, bez vlastního spolupůsobení, ano i proti vlastní vůli, nebo dobrovolný (*voluntarium*), jehož se nabývá vlastním spolupůsobením a splněním zákonem stanovených podmínek. Domicilu dobrovolného lze nabýti ve farnosti, quasifarnosti,³⁰ v diecési, apoštolském vikariátu nebo prefektuře dvojím způsobem: *a)* pobytem, spojeným s úmyslem zůstat tam trvale (*perpetuo*), pokud odtud nic neodvolá; *b)* pouhým skutečným pobytem i bez onoho úmyslu, prodlouženým na plné desetiletí.³¹ Úmysl onen poznati lze z prohlášení nebo z různých okolností, na př. vystavěl-li si tam kdo dům, přijal-li tam trvalou službu nebo tam se přestěhoval.³² O domicilu původu (*originis*), jež dříve někdo měl tam, odkud pocházel,³³ kodex mlčí, neboť per se není to skutečný domicil. Třeba proto rozlišovati domicil od místa původu (*locus originis*).³⁴

Quasidomicilem (*quasidomicilium*) rozumí se mimořádné, nevlastní bydliště. Nabývá se ho rovněž dvojím způsobem: *a)* pobytem, spojeným s úmyslem zůstat v místě aspoň přes půl roku, pokud nic odtud neodvolá; *b)* pobytem skutečným i bez onoho úmyslu, prodlouženým přes půl roku.³⁵ V pochybnosti lze quasidomicil právně již předpokládati, bydlí-li kdo ve farnosti po dobu jednoho měsíce, jak patrně ze slov Benedikta XIV.: „Bude třeba něco připojití, aby bylo zřejmo, čeho je třeba k nabytí quasidomicilu. Ve věci té nelze jinak odvětití, leč aby ten, jenž ve sňatek vchází, bydlel v místě, kde sňatek se slaví, aspoň po dobu jednoho měsíce.“³⁶ Totéž je patrně z instrukce sv. Oficia ze dne 7. června 1867, jež praví: „Dbáti zvláště jest zásady, potvrzené Benediktem XIV., aby hledělo se k tomu, zda oba snoubenci nebo jeden z nich před sňatkem po dobu aspoň jednoho měsíce v místě sňatku bydleli. Bylo-li tomu tak, je právním předpokladem míti za to, že měli úmysl zůstat tam větší část roku a nabyli quasidomicilu.“³⁷ V diecích severoamerických stačil podle prohlášení sv. Oficia (6.

³⁰ t. j. farní území v apošt. vikariátu nebo prefektuře; srv. kán. 216 § 3.

³¹ Kán. 92 § 1.

³² D'Annibale n. 83: „Ubi larem perpetuum rerumque ac fortunarum suarum summam constituit“; srv. L. 7, C. de incol.; L 20 ad munic.; Sanchez lib. 1, disp. 18, n. 2; Schmalzgr. lib. 2, tit. 2, n. 2; Lacroix lib. 6, part. 3, n. 720; Wernz IV, n. 177.

³³ L. 11, de senator., D. V, 9; Oietti: Synopsis, v. „Domicilium“, n. 1876; D'Annibale, n. 83 nazývá rozlišování domicilu původu a bydliště nevhodným.

³⁴ Srv. kán. 90 § 1, 956.

³⁵ Kán. 92 § 2. Podle starého práva nabývalo se domicilu pouze skutečným pobytem, spojeným s úmyslem zůstat na místě přes půl roku. Sv. Of. 7/6 1867, 9/11 1898; Coll. Prop. F. II, nn 1305, 2025; Sanchez I. 3, disp. 23, n. 7ss; Reiffenst., I. 2, t. 1, n. 22, I. 4, t. 3, n. 60; sv. Alfons, I. 1, n. 156, I. 6, n. 1091; D'Annibale n. 94; I. A. § 40.

³⁶ Bened. XIV.: „Paucis abhinc“ 19/3 1758. F. n. 447.

³⁷ ASS v. 38, 254ss; v. 6, 389.

května 1886) k nabytí quasidomicilu měsíční pobyt i bez úmyslu, zdržeti se přes půl roku.³⁸ Zásada, že při pobytu šestiměsíčním netřeba pátrati po úmyslu, zůstati ve farnosti trvale, stanovena byla sv. Oficiem pro arcidiecési pařížskou 9. listopadu 1892.³⁹ Kongregací koncilu dostalo se 5. května 1905 Paříži a 20. až 31. května 1905 Berlínu výsady, podle níž měsíční pobyt stačil k nabytí domicilu.⁴⁰

Dí-li Wernz,⁴¹ že v právu manželském quasidomicil byl dekretem „Ne Temere“ vůbec nahrazen měsíčním pobytem, a dovozuje-li z toho, že ohlášky jest vykonati také v místě měsíčního pobytu, pak mínění to bylo dříve, podle dekretu „Ne Temere“ a rozhodnutí Kongr. Koncilu (23. března 1898 ad 5) lze míti za pravděpodobné. Nyní však (se zřetelem na kán. 94 a 1097 § 1, n. 2) hájiti ho nelze⁴² a třeba říci, že sňatku dovoleně přísluhovati smí ve své farnosti farář, bydlí-li snoubenci nebo jeden z nich v jeho farnosti aspoň měsíc;⁴³ ohlášky vykonati je však povinen a oprávněn pouze a každý farář vlastní,⁴⁴ to jest onen, v jehož farnosti snoubenci mají domicil nebo quasidomicil.⁴⁵

Domicil (quasidomicil) ve farnosti nebo quasifarnosti sluje farní, v diecési, apošt. vikariátě nebo prefektuře diecéšní.⁴⁶ Staré právo neznalo domicilu (quasidomicilu) diecéšního, jímž stává se ordinář vlastním ordinářem, k asistenci sňatku příslušným.⁴⁷ Domicilu, resp. quasidomicilu nabývá se pobytem, spojeným s úmyslem zůstati ve farnosti nebo v diecési trvale, resp. přes půl roku, a to hned, když někdo se tam s oním úmyslem usídlil.^{48a} Stojí-li dům, v němž někdo bydlí, na pomezí dvou farností, na př. ve městech o několika farnostech, nebo v souvisejících obcích, rozhoduje o jurisdikci faráře hlavní čili více užívaný vchod, t. j. dům patří do farnosti, ve které leží hlavní vchod. Změnou hlavního vchodu soukromou vůlí majitele domu, jeho přeložením do jiné farnosti, nemění se farní jurisdikce a nepozbývá se domicilu (quasidomicilu) ve farnosti dřívější, neboť soukromoprávním úkonem hranic farnosti měniti nelze. Má-li dům dva hlavní vchody, ne však stej-

³⁸ ASS v. 26, 382.

³⁹ ASS v. 31, 404; v. 38, 208.

⁴⁰ Tehdy slíbena byla též změna právních předpisů o platné asistenci při sňatku (ASS v. 38, 209, 244, 305; v. 39, 245, 305).

⁴¹ IV, n. 139.

⁴² Chelodi 22; srv. Oietti: „In ius . . .“, n. 95.

⁴³ Kán. 1097 § 1, n. 2.

⁴⁴ Kán. 1023 § 1.

⁴⁵ Kán. 94, § 1.

⁴⁶ Kán. 92 § 3.

⁴⁷ Kán. 1097.

^{48a} Sanchez I. 3, disp. 23, n. 2; Lacroix I. 6, part. 3, n. 720; Sv. Alfons I. 6, n. 778; D'Annibale n. 83s; Cappello 716, pozn. 8.

ně hlavní, rozhoduje onen, který všeobecně za hlavní se pokládá. Jsou-li oba stejně hlavní, rozhoduje o farní jurisdikci ten, který podle stavebního plánu jako hlavní stavbě více přísluší; nelze-li toho zjistiti, pak ten, jehož více se užívá; nelze-li ani toho zjistiti, onen, který dříve byl otevřen; byly-li otevřeny současně, pak patří dům do farnosti faráře, který v něm dříve jurisdikci konal. V pochybnosti rozhoduje ordinář. Užívá-li se hlavního vchodu méně, vedlejšího více, pochybují někteří, který rozhoduje. Odpověď z řečeného je však jasná. Hlavního vchodu užívá se zpravidla více, neboť odpovídá lépe architektonice domu. Užívá-li se však pro pohodlí nebo z jiného důvodu více vchodu vedlejšího, neruší se tím shora řečené pravidlo, pokud jen onen vchod jest skutečně hlavním, t. j. jako takový s plánem domu se shoduje. Je-li kolem domu zahrada, platí vchod do zahrady, která je accessorium domu, za vedlejší, vchod do domu za hlavní. Jen tehdy rozhoduje vchod do zahrady, je-li z plánu patrné, že zahrada tvoří s domem jeden celek, jsouc jakous předsíní domu.^{48b}

Nezletilec, t. j. ten, kdo nedokončil 21. roku,⁴⁹ má nutný čili zákonitý domicil osoby, jejíž pravomoci podléhá, totiž otce nebo poručníka. Manželka, pravoplatně nerozvedená, má nutný domicil svého manžela, choromyslný svého opatrovníka.⁵⁰ Nezletilec infantia egressus, t. j. po dokončení 7. roku, a manželka, nerozvedená pravoplatně, mohou nabytí vlastního quasidomicilu, leč i v tom případě podržují domicil nebo quasidomicil nutný. Manželka, pravoplatně rozvedená, může nabytí i vlastního dobrovolného domicilu.⁵¹ Taktéž nezletilý, stal-li se zletilým, a choromyslný, který se uzdravil. Zletilý může ovšem dobrovolně podržeti i domicil svých rodičů. Tak mohou nabytí quasidomicilu na př. studující v místě studií, vězni v místě vězení, chovanci v místě ústavu, služební v místě služby, a jsou-li nezletilými, podržují zároveň domicil nebo domicily svých rodičů, resp. poručníků. Nabytí církevně-právního domicilu nebudiž ztotožňováno a zaměňováno s příslušností do některé obce. O nutném zákonitém quasidomicilu kodex mlčí. Je sporno, zda osoby, sdílející nutný domicil, sdílejí též nutný quasidomicil.⁵² Náзору zápornému přísluší podle kán. 93 § 2 přednost. Má-li manžel, resp. osoba, jejíž pravomoci nezletilec podléhá, pouze quasidomicil, a nemá-li manželka, resp. nezletilec svého vlastního quasidomicilu, pak sdílejí quasidomicil s manželem, resp. s osobou, jejíž pravomoci ne-

^{48b} Cappello 716 s.

⁴⁹ Kán 88 § 1; I. A. § 41.

⁵⁰ Kán. 93 § 1.

⁵¹ Kán. 93 § 2, I. A. § 41.

⁵² Maroto n. 412s; Vermeersch-Creusen: Epitome I, n. 184.

zletilec podléhá. Pravoplatně rozvedenou je manželka, byla-li rozvedena podle předpisů kanonického práva.⁵³ Nestačí rozvod pouze občanský, nebo opustil-li ji muž zlovolně, leč by církevní soudce rozvod proto byl povolil.⁵⁴ Žena, žijící s mužem v konubinátě nebo v občanském manželství, nesdílí s ním zákonitého domicilu. Ani pobytem, spojeným s úmyslem zůstatí v místě mužově trvale, resp. přes půl roku, domicilu, resp. quasidomicilu nenabývá, neboť hříšný tento úmysl je právně neúčinný. Pouze skutečným pobytem 10letým, resp. více než 6měsíčním, nabývá v tomto případě domicilu, resp. quasidomicilu, neboť tu úmysl onen nemá právního významu. Odešel-li kdo z místa svého domicilu před sňatkem za účelem vejíti ve sňatek jinde, nepozbývá tím dřívějšího domicilu. Jestli odchod ten jen zatímní a podmíněčný, byť by i žena při tom měla úmysl, po sňatku trvale jinam následovati manžela.⁵⁵

K nabytí domicilu nebo quasidomicilu nestačí pobyt přechodní, na př. cestujícího, návštěvníka a pod., nýbrž je třeba pobytu bydlicího.⁵⁶ Bydlicím je i ten, kdo se na krátko vzdálil s úmyslem se vrátiti. Nestačí však úmysl podmíněčný, na př. zůstanu tam trvale nebo přes půl roku, obdržím-li práci. Odvolal-li však podmínku, má se za to, že úmysl trvale zůstatí měl od počátku. Netřeba pobytu nepřetržitého; jde-li kdo každoročně na některý měsíc na venkov, nepřestává tím bydletí ve městě. Stačí, má-li úmysl trvale na několik měsíců vrátiti se do města. O pobytu více rozhoduje okolnost, kde někdo nocuje. K nabytí domicilu, resp. quasidomicilu, jak se zdá, nestačí, dojíždí-li nebo dochází-li kdo někam na práci, leč by z jiných okolností bylo patrné, že místo práce je jeho bydlištěm. Kde někdo bydlí, na př. u rodičů, má tam svůj pobyt, byť i někdy přes den nebo i přes noc jinde, na př. v dílně, se zdržoval. Kdo nikde nebydlí a ve dne jinde a v noci zase jinde se zdržuje, má spíše svůj pobyt tam, kde nocuje.⁵⁷ Pobyt se nepřerušuje, je-li kdo za dne, byť i občas déle, vzdálen. Domicilu (quasidomicilu) způsobem shora naznačeným nabývá podle církevního práva stejně katolíci i pokřtěný nekatolíci.

Některí⁵⁸ míní, že k nabytí domicilu (quasidomicilu) je třeba přerušovaný pobyt prodloužití o dobu, na kterou byl občas přeruš.

⁵³ Kán. 1128—1132; podrobně v pojednání k těmto kánonům.

⁵⁴ Comm. Pontif. 14/7 1922 ad I.

⁵⁵ Wernz, *Votum in causa Paris*, 20/8 1898 in *Anal. eccl.* 1899, p. 73s; De Smet n. 46, nota 1; Fourneret: *Le mariage chrétien*, Paris 1919, p. 146s; Cappello 718, pozn. 11.

⁵⁶ D'Annibale n. 84; Vermeersch-Creusen I, n. 183; Wouters p. 31; Noldin I, n. 143.

⁵⁷ Chelodj n. 134; Wouters p. 33; Van de Burgt p. 282.

⁵⁸ Blat: *Comment.* p. 12; s ním souhlasí i Cocchi: *Comment.* II, p. 20.

Názor ten přičí se právním zásadám. Nelze tu aplikovati analogie kánonu 556 o novicích a noviciátě.⁵⁹ Proto kdo bydlel někde 10 let, ročně po 5 nebo 6 měsíců, bez úmyslu trvale se odstěhovati, nýbrž s úmyslem zůstatí, byť i jinde ostatní dobu každoročně se zdržoval, platí tam za bydlícího a nabývá tam po 10 letech domicilu na tak dlouho, dokud se odtud nevzdálil s úmyslem nevrátiti se.

Dobrovolný domicil lze míti současně i na několika místech, jak tomu nasvědčuje právo římské i kanonické. In causa Gratianopolitana⁶⁰ (8. dubna 1913) praví se: „Již římské právo připouštělo, že lze míti dvojí domicil, jak dí Ulpián:⁶¹ Učitelé souhlasí, že někdo na dvou místech domicil míti může, zařídil-li se na obou místech tak, že se nezdá, jako by jinde méně byl se usadil. Toto ustanovení kanonické právo potvrdilo v proslulé 2. hlavě 6. knihy (c. 2, in VI°, 3, 12), kde se praví, že někdo má dva domicily, usadil-li se stejně v obou, což brátí třeba ne hmotně, nýbrž mravně i co do zařízeného příbytku i co do statku, ježto hlavně hleděti jest na nepředložený úmysl, opustiti domicil starý, jak stanoví l 27 § 2, Dig. 50, 1., kde se dí: „Kdo je stejně zařízen na dvou místech a nezdržuje se častěji tu než tam, kde má domicil, jest usouditi z jeho úmyslu.“ Dvojí domicil může tudíž míti, kdo současně na dvou místech, na př. v létě na venkově a v zimě ve městě, bydlí s úmyslem, tu i tam zůstatí trvale, nebo i bez něho, činí-li tak plných 10 let.⁶² — Zda dnes, hledíme-li ke kánonu 93, lze míti domicil dobrovolný a zároveň nutný, není jasno. Rovněž je sporno, zda lze míti současně několik quasidomicilů. Jedni to tvrdí, dovolávajíce se kánonu 95, podle něhož quasidomicilu se nepozbývá, leč jen odchodem, spojeným s úmyslem se nevrátiti;⁶³ druzí však to popírají vůbec.⁶⁴ Jiní⁶⁵ zase to popírají, pokud jde o quasidomicil, nabytý pobytem, spojeným s úmyslem zůstatí přes půl roku, připouštějí to však, jde-li o quasidomicil, nabytý skutečným pobytem přes půl roku. Na př. nemocný odešel z místa svého quasidomicilu do nemocnice s úmyslem vrátiti se, až se uzdraví, doufaje, že se tak stane do dvou nebo 3 měsíců. Bylo mu však v nemocnici zůstatí přes půl roku, čímž nabyl i tam

⁵⁹ Chelodi n. 134; Verm.-Creusen n. 183, 3; Wouters p. 33.

⁶⁰ AAS V, 345; jiná rozhodnutí o domicilu srv. AAS III, 485; VIII, 75, 367; XI, 422.

⁶¹ L 6, § 2, Dig. 50, 1.

⁶² D'Annibale n. 83; Verm.-Creusen n. 183; Noldin I, n. 143; De Smet n. 45, pozn. 4.

⁶³ Maroto n. 413.

⁶⁴ Na př. Leitner 198.

⁶⁵ Verm.-Creusen n. 183; D'Annibale n. 84, rota 23; Oietti: Syniopsis n. 1882.

quasidomicilu a má tudíž quasidomicily dva. Názor ten jeví se jistým.

Domicilu (quasidomicilu) farního i diecévního pozbývá se odchodem z farnosti, resp. z diecése, kde někdo jej má, s úmyslem tam se již nevrátiti, leč bez újmy kánonu 93,⁶⁶ t. j. právní tato zásada neplatí o nutném domicilu, resp. quasidomicilu nezletilce a pravoplatně nerozvedené manželky. Nezletilec, resp. manželka ta nepozbývá odchodem, spojeným s úmyslem nevrátiti se, domicilu (quasidomicilu) osoby, jejíž pravomoci podléhá, resp. svého manžela.⁶⁷ Pozbývají ho však tehdy, pozbyla-li ho osoba, s níž nutný domicil (quasidomicil) sdílejí. Úmysl nevrátiti se nevylučuje ovšem později pojatého úmyslu vrátiti se,⁶⁸ nýbrž značí jen přítomný úmysl, dosavadní místo trvale opustiti. Přestěhoval-li se kdo v téže farnosti (diecési) na jiné místo, nemění se tím jeho dosavadní domicil (quasidomicil) farní (diecévní).

3. Ohlášky vykonati je podle církevního práva povinen a oprávněn, jak již shora řečeno, každý (omnis) a pouze (solus) vlastní farář snoubenců, t. j. ten, v jehož farnosti mají svůj domicil nebo quasidomicil, a jde-li o potulné, nemající v žádné farnosti domicilu nebo quasidomicilu, ten, v jehož farnosti právě se zdržují.⁶⁹ Z této právní zásady a z toho, co řečeno bylo o domicilu a quasidomicilu, lze snadno poznati, kde podle církevního práva ohlášky vykonati třeba, totiž: 1. Patří-li oba snoubenci do téže farnosti, majíce pouze v ní domicil nebo quasidomicil, jest ohlášky vykonati pouze v této farnosti, vyjímajíc případ, o němž mluví kánon 1023 § 2. — 2. Mají-li snoubenci domicil nebo quasidomicil v různých farnostech, jest ohlášky vykonati ve farnostech obou. — 3. Mají-li oba snoubenci, nebo jeden z nich, v jedné farnosti domicil, ve druhé quasidomicil, dlužno je ohlásiti v obou farnostech, neboť každý onen farář je jejich farářem vlastním (srv. I. A. § 61). — 4. Odešel-li snoubenec z farnosti, kde měl domicil nebo quasidomicil, před dosažením dospělosti (ante pubertatem, t. j. hoch před dokončením 14., dívka 12. roku; kán. 88 § 2), netřeba ohlášek konati v této farnosti. Ve farnosti původu (loci originis, kán. 90), nemají-li tam snoubenci domicilu nebo quasidomicilu, jakož i ve farnosti holého pobytu, netřeba podle přesného obecného práva ohlášek konati, nestanoví-li jinak právo partikulární, neboť faráři oněch míst nejsou vlastními faráři snoubenců. Zpravidla bylo by konati ohlášky ve farnosti původu, odešel-li odtud

⁶⁶ Kán. 95.

⁶⁷ Sanchez disp. 23, n. 2; D'Annibale n. 83s; Noldin n. 143; Génicot-Salsmans I, n. 98s; II, n. 472; Maroto n. 412.

⁶⁸ L 9, § 1 C. 10, 39.

⁶⁹ Kán. 1023, 94.

snoubenec teprve po dosažení dospělosti, a ve farnosti prostého pobytu, zdržoval-li se tam v témže případě nejméně 6 měsíců.⁷⁰ — 5. Nabyli-li snoubenci, nebo jeden z nich, domicilu nebo quasidomicilu někde teprve před sebe kratší dobou, třeba ohlášky i tam konati, neboť farář onoho místa je farářem vlastním. Zda také ve farnosti, v níž domicilu nebo quasidomicilu odchodem pozbyli, kde však post adeptam pubertatem přes 6 měsíců, event. je-li podezření, že tam překážku si přivodili, i kratší dobu se zdržovali, ohlášky je vykonati, rozhodne ordinář.⁷¹ Změnili-li snoubenci během ohlášek domicil (quasidomicil) a nabyli nového, ač vlastním farářem je farář nového a nikoliv dřívějšího domicilu (quasidomicilu), přece ohlášky dokončiti jest faráři dřívějšího domicilu (quasidomicilu), jenž je konati začal, a v novém domicilu (quasidomicilu) konati jich netřeba, leč snad pouze podle práva občanského.⁷² — 6. Ohlášek konati netřeba ve farnosti, kde snoubenci, nebo jeden z nich, právě se zdržují, nebo ve farnosti měsíčního pobytu, nemají-li úmyslu, zůstat tam trvale nebo přes půl roku. — 7. Jde-li o potulného nebo toho, kdo nemá domicilu nebo quasidomicilu farního, nýbrž jen diecéšní, jest ohlášky vykonati podle striktního práva farářů, v jehož farnosti potulný právě tehdy se zdržuje, ovšem nerozhodl-li jinak ordinář, jehož jest vždy se otázati, jde-li o sňatek potulného (kán. 1032). Dlel-li potulný dříve v jiné farnosti než oné, kde právě se zdržuje, přes 6 měsíců, jest na to upozorniti ordináře, který rozhodne, zda tam ohlášky konati se mají.⁷³ Potulní, kteří před nedávnem z místa domicilu (quasidomicilu) odešli, aby jiný domicil (quasidomicil) si našli, a jsou na cestě, buďtež zkoušce podrobeni a ohlášení jako snoubenci jiní. Kterí však trvale jako potulní bez domicilu (quasidomicilu) žijí, stěhující se s místa na místo, nebudtež ohlašováni, ježto ohlášky byly by bez účelu a bez výsledku. Farář, u něhož se přihlásili, ať snaží se vyšetřiti jejich stav, oznámí vše ordináři a vyčká jeho pokynu a dispense od ohlášek. Nutno však od nich zpravidla žádati manifestační přísahu, kterou by vlastně vykonati měli před ordinářem, jenž však k tomu v dovolení k oddávkám deleguje obyčejně asistujícího faráře.⁷⁴ Zásady starého práva, jež kanonisté co do ohlášek osob potulných uváděli, pozbyly dnes své platnosti.⁷⁵ — 8. Ohlášky nezletilých jest konati v místě jejich nutného domicilu (quasidomicilu), t. j. tam, kde jejich rodičo-

⁷⁰ Kán. 1023 § 2; Noldin n. 552, 5 d.

⁷¹ Kán. 1023 §§ 2, 3; Cerato 37.

⁷² Noldin ibid.

⁷³ Cerato 37.

⁷⁴ Leitner 260, 7; srv. shora, str. 11; Knecht 174.

⁷⁵ Sanchez disp. 25, n. 8 ss; Sebastianelli n. 38; Rosset n. 1116; Feije n. 251; Wernz IV, n. 139, V.

vé nebo poručníci mají domicil (quasidomicil), a též event. v místě, kde oni nezletilci vlastního quasidomicilu nabyli. Nelze jich však ohlásiti bez dovolení rodičů nebo jejich zástupců.⁷⁶ Jejich sňatku farář nesmí asistovati proti vůli rodičů, dokud neporadil se s ordinářem, a proto nesmí proti vůli rodičů ani jich ohlásiti, neporadiv se předem s ordinářem (kán. 1034). — 9. Jde-li o vojíny, jest ohlášky zpravidla konati v místě posádky, k níž náležejí, a mimo to, jde-li o nezletilé, v místě domicilu (quasidomicilu) jejich rodičů nebo poručníků, jde-li o zletilé, v místě, kde před nastoupením vojenské služby sami měli domicil (quasidomicil). Osoby, podléhající vojenské duchovní pravomoci, ohlašuje vojenský duchovní. Kodexem jurisdikce vojenských duchovních změnena nebyla (kán. 451 § 3).⁷⁷

V bývalém Rakousku dány byly v § 60 a nn. instrukce pro duchovní soudy o ohláškách přesné předpisy, které však nikdy úplně se nevžily. S ohledem na § 72 obec. obč. zákoníku vyvinula se i církevní praxe taková, že, nebydlí-li snoubenci nebo jeden z nich ve farnosti ještě 6 týdnů, bylo třeba je ohlásiti také tam, kde naposled 6 týdnů bydleli. Totéž žádá § 4 manž. zákona republiky československé ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., a proto bude i v budoucnu nutno zachovati dřívější onu praxi, aby církevní ohlášky také in foro civili byly platny. Že ji bez újmy obecného církevního práva zachovati lze, je patrné z kánonu 1023, podle něhož biskup je oprávněn konání ohlášek blíže určití, a z kánonu 5, podle něhož stoleté právní obyčej lze ponechatí.⁷⁸ Příslušníky cizího katolického obřadu, pokud mají svou farnost, ohlásí jejich příslušný farář. Řekokatolíci, bydlící v bývalém Rakousku, bývali ohlašováni v kostele sv. Barbory ve Vídni. Analogicky bude dnes je ohlašovati v řeckokatolickém kostele v Praze a pro zemi moravskoslezskou na Velehradě.

4. Faráři, k asistenci sňatku oprávněnému, jest se postarati, aby ohlášky byly vykonány všude, kde podle práva je vykonati třeba, a vyžádati si od farářů, kteří snoubence ohlásili, ohláškové listy, neboť sňatku přísluhovati smí jen tehdy, bylo-li vykonáno vše, co právo za účelem zjištění svobodného stavu snoubenců vykonati předpisuje.⁷⁹ Obyčejně jest se postarati o všechno to faráři nevěsty, jemuž zpravidla jest také vykonati zkoušku snoubenců.⁸⁰ Důkaz o vykonaných ohláškách skýtá úřední záznam v ohláškové knize a ohláškové listy. Podrobné předpisy o ohláškách obsahuje obyčejně právo partikulární. Nezdá se správným, praví-li Leit-

⁷⁶ Cerato 39, pozn. 1. ⁷⁷ Haring 438, pozn. 4.

⁷⁸ Ibid., pozn. 3; podrobně o tom v obč. právu o ohláškách.

⁷⁹ Kán. 1097 § 1, n. 1.

⁸⁰ Kán. 1097 § 2.

ner:⁸¹ „Při volnosti stěhování působil by zákon ten o místě ohlášek (totiž, že ohlášky vykonati má každý farář vlastní) zpravidla nemalé potíže. Proto ordinářům ponechává nový kodex dáti podrobné pokyny (kán. 1023 § 2).“ Ordinář smí sice v jednotlivých případech ze zákonitého důvodu ohlášky prominouti, jež by podle obecného práva tu nebo tam konati bylo (kán. 1028), nesmí však partikulárním zákonem, obecnému právu se přičicím, ohlášek v místě domicilu nebo quasidomicilu všeobecně ulehčiti nebo prominouti.

5. Konání ohlášek před oddávkami, jak již shora bylo řečeno,⁸² je *functio parocho reservata* (kán. 462 n. 4), úkon, jež vykonati výhradně je oprávněn a povinen vlastní farář snoubenců, za nějž žádati smí stanovený poplatek. Právo na ohláškový poplatek přiznávalo faráři již staré právo,⁸³ a není pochybnosti, že mu přísluší i podle práva nového,⁸⁴ pokud poplatek onen někde právem zvykovým, nebo podle kán. 1507 § 1 sněmem provinciálním nebo biskupskou konferencí dotyčné církevní provincie stanoven a ap. Stolicí byl schválen. Často bude třeba snoubence ohlásiti v různých farnostech. Aby snoubenci v tom případě několikanásobným poplatkem nebyli obtěžováni, je záhodno, aby právo partikulární přesně stanovilo, jak onen poplatek za ohlášky mezi jednotlivé faráře, kteří je konají a tudíž na poplatek právo mají, rozdělen býti má. V některých diecésích Německa⁸⁵ je pro tento případ stanoven úhrnný obnos za ohlášky a ohláškové listy. Polovici obdrží oddávající farář, jenž konání ohlášek zařídil, a druhá polovice rozdělí se stejným dílem mezi ostatní faráře, kteří snoubence ohlásili. V přípise, kterým oddávající farář za ohlášky jiné faráře žádá, je povinen jim sdělit, v kolika a kterých kostelích v tomto případě ohlášky budou konány, aby předem věděli, na jaký obnos každý z nich má právo.⁸⁶

III. Zvláštní předpisy o ohláškách v případech mimořádných. Kán. 1023, §§ 2, 3.

1. Ohláškami, vykonanými podle kán. 1023 § 1, totiž farářem vlastním snoubenců, někdy nebude zcela nebo nebude vůbec dosaženo účelu zákona, totiž zjištění svobodného stavu snoubenců. Proto obsahují §§ 2 a 3 téhož kánonu pro případy mimořádné

⁸¹ E R.³ 256. Dnes neplatí již § 61 I. A.: „Stane-li se, že osoba má mimo své řádné více než jedno bydliště mimořádné, stačí, vykoná-li ohlášky farář jejího řádného bydliště a jeden z farářů bydlišť mimořádných.“

⁸² Str. 36.

⁸³ Gasparri n. 205; Wernz V² n. 125.

⁸⁴ Kán. 463 § 1.

⁸⁵ Na př. kolínské n. Rýn., münsterské, paderbornské; srv. Kirchl. Amtsbl. 1912, 66, n. 8.

⁸⁶ Vogt E R.³ 31, pozn. 5.

zvláštní předpisy o konání ohlášek a pátrání po svobodném stavu snoubenců, jež zaříditi ponechává se ordináři.

a) Zdržoval-li se některý snoubenec, po dosažení pohlavní dospělosti (hoch po dokončeném 14., dívka 12. roce⁸⁷), po dobu 6 měsíců na jiném místě, odlišném od místa svého nynějšího domicilu, resp. quasidomicilu, je faráři postarati se o to, aby ohlášky vykonány byly v místě nynějšího domicilu, resp. quasidomicilu, a mimo to oznámiti věc ordináři, který podle svého rozumného úsudku se postará, aby i tam, kde snoubenec po 6 měsících se zdržoval, ohlášky byly vykonány, nebo nařídí, aby sebrány byly jiné průkazy nebo pravděpodobné doklady o svobodném stavu onoho snoubence (kán. 1023 § 2). Průkazy takovými mohou býti svědectví dotyčných místních farářů, event. i jiných osob, nebo také iuramentum suppletorium snoubence, že je překážky prost.⁸⁸ Zaříditi toto další pátrání ke zjištění svobodného stavu snoubenců ponechává obecné právo úplně ordináři. To zdůraznila komise pro výklad kodexu v odpovědi (ze dne 2. a 3. června 1918, ad IV., n. 4) na pochybnost: „Zdržoval-li se snoubenec po dosažení dospělosti přes 6 měsíců v krajích velmi vzdálených, takže opatření obvyklého vysvědčení o svobodném stavu žádalo by delší doby, uzavření sňatku je však naléhavo, zda stačí v tomto případě ke zjištění svobodného stavu přísaha snoubence se svědectvím dvou, nebo není-li dvou, jednoho svědka, který s ním v oněch krajinách se zdržoval,“ jež zněla: „Věc ponechává se rozumnému úsudku ordináře, který jiné průkazy, non excluso iuramento suppletorio, může naříditi podle kánonu 1023 § 2.“⁸⁹ Ordinář může tudíž jednou provždy dáti návod, jak v případech těch jest si počínati, a může žádati, aby jen obtížnější případy byly mu předkládány, což se také doporučuje.⁹⁰ Tak dána je § 2 a 3 kánonu 1023 ordináři rozsáhlá pravomoc, dáti zvláštní návod ke zjištění svobodného stavu snoubenců, zvláště oněch z cizích diecézí a těch, kteří mimo svou diecézi déle se zdržovali. Konference německých biskupů ve Fuldě dala 20. srpna 1925 pro diecése Německa pro tento případ, byvši k tomu zmocněna reskriptem kongregace svátostí z 15. ledna 1925, zvláštní předpisy, jež ordinářem olomuckým byly přijaty také pro pruskou část diecése (srv. ACO 1925 č. 17322). Podle nich jest v tomto případě: 1. ohlášky konati nejen v místě přítomného domicilu a quasidomicilu, nýbrž všude, kde snoubenci měli v posledních 6 měsících domicil nebo quasidomicil. 2. Je-li

⁸⁷ Kán. 88 § 2; tedy nikoliv věku způsobilosti k sňatku podle kán. 1067 § 1.

⁸⁸ Chelodí n. 25; Sv. Ofic.: Instr. 29/8 1890; ASS. 23, 190.

⁸⁹ AAS X, 345; srv. Farrugia n. 62, 2.

⁹⁰ Chelodí n. 25. Haring 438. Všeobecně nemůže však naříditi manifestační přísahy; srv. Kongr. svát. 6/2 1920, AK. 100, 28.

nějaké podezření, jest faráři vhodně pátrati po svobodném stavu snoubenců v místech jejich dřívějšího pobytu. 3. Budťež důkladně otázení snoubenci, jejich příbuzní a známí, budťež otážány farní nebo stavovské úřady a žádány křestní listy novějšího data. 4. Nelze-li takto svobodného stavu zjistit, budiž od snoubence, není-li naprosto nehodnověrný, žádána přísaha, že se žádnou nyní ještě žijící nebo nezvěstnou osobou nebyl oddán a že je prost překážek rušících. 5. Zvláštní opatrnosti je třeba, jde-li o snoubence, kteří déle dleli v cizině a jichž nábožensko-mravní život je pochybný. 6. Nelze-li tohoto šetření vykonati nebo zůstalo-li bezvýsledným, jest vyžádati rozhodnutí ordináře.

Již staré právo pamatovalo na tyto mimořádné případy zvláštními předpisy. Tak rozkázal Benedikt XIV., aby nikdo sňatku nepřisluhoval, „nevyžádal-li si předem od biskupa místa, kde snoubenci bydlí, předchozího ohláškového rozhodnutí, z něhož je patrné, že mezi nimi není překážky“.⁹¹ Sv. Oficiem nařídilo 29. srpna 1890 biskupům východním: „Ohlášky jest vykonati v místě domicilu nebo quasidomicilu. Záhodno je též, vykonati je v místě původu, jestliže snoubenci tam se zdržovali, dosáhnuvše věku způsobilosti k sňatku,⁹² mimo to také tam, kde aspoň 10 měsíců bydleli, vyjímajíc, mají-li v místě, kde ve sňatek vejdou, domicil již po více let.“⁹³

b) § 3 kánonu 1023 je zostřením předpisu § 2 téhož kánonu, an stanoví: Je-li nějaké podezření, že snoubenci, nebo jeden z nich, zdržující se mimo svůj nynější domicil (quasidomicil), přivodili si manželskou překážku (na př. dřívějším sňatkem, slavným řečolným slibem a pod.), jest faráři i tehdy, zdržoval-li se snoubenec, dosáhnuv pohlavní dospělosti, mimo místo svého nynějšího domicilu (quasidomicilu) dobu kratší šesti měsíců, poraditi se s ordinářem, který sňatku povolití nesmí, dokud ono podezření způsobem, v § 2 kánonu 1023 naznačeným, nebylo odstraněno,⁹⁴ totiž ohláškami, tam vykonanými, nebo průkazy a pravděpodobnými dohady, zaručujícími s mravní jistotou svobodný stav dotyčného snoubence. Obojího tohoto předpisu jest zvláště dbáti, dlel-li snoubenec v cizí diecési.⁹⁵ V případě odůvodněného podezření, že sňatku překážka brání, nelze-li faráři vlastním šetřením svobodného stavu zjistiti, jest se mu po každé obrátiti na ordináře. Nařízení to shoduje se s účelem všeobecného zákona, a proto jest faráři vždy se jím řídití.

⁹¹ „Paucis abhinc“ 19/3 1758, F. n. 447; sv. Of. 21/8 1670; F. n. 742; 25/2 1847 ad VI; Gasparri II³ p. 480 ss.

⁹² Podle starého práva hoch dokončením 14., dívka 12. roku.

⁹³ ASS. 23, 190; Knecht 172, pozn. 4; Gasparri II³, p. 493, 2°.

⁹⁴ Comm. Pont. 2-3/6 1918, IV, 4; AAS X, 345.

⁹⁵ Chelodí ibid.

2. Podle kánonu 1023 ordinář není oprávněn, na rozdíl od starého práva, naříditi konání ohlášek v místě šestiměsíčního pobytu, kde snoubenci před dosažením dospělosti se zdržovali, nebo v místě kratšího pobytu, není-li podezření, že překážku tam si přivodili. Ač právo kodexu o ohláškách v podstatě se shoduje s právem tridentským, platným až do prohlášení kodexu, přece ustanovením § 2 a 3 kánonu 1023 doplněna byla citelná mezera v zákonodárství tridentském, podle něhož ohlášky bylo konati pouze v místě, kde snoubenci v době sňatku měli domicil nebo quasidomicil. Dbalo-li se přesně pouze tohoto předpisu, nedosáhlo se často účelu zákona, na př. nabyli-li snoubenci krátce před sňatkem někde nového domicilu a pouze tam byli ohlášení, kde byli úplně neznámi, a ne v místě svého dřívějšího domicilu, kde po léta snad bydleli a dobře byli známi. Aby i v podobných případech svobodný stav snoubenců byl zjištěn, bylo právo tridentské již před kodexem doplňováno a měněno partikulárními předpisy a obyčeji,⁹⁶ jednotlivými nařízeními apošt. Stolice, žádajícími, aby ohlášky konaly se také v místě původu⁹⁷ nebo i dřívějšího domicilu (quasidomicilu), z něhož snoubenci teprve krátce před svatbou odešli, nebo podle římské praxe, jež také jinde se zachovávala, aby se konaly před uplynutím dvou měsíců pouze ve farnosti, z níž snoubenci odešli, a po uplynutí dvou měsíců jen ve farnosti nového domicilu, nebo aby se nekonaly, měl-li kdo více domicilů nebo quasidomicilů tam, kde zdály se bezúčelnými a pod. Při tom zjištění svobodného stavu bývalo ponecháno asistujícímu knězi. Také *Instructio Austriaca* obsahovala v § 61 nn. o ohláškách různé předpisy *praeter ius commune*, jež v mnohých diecésích bývalého Rakouska se ujalý, jež však nyní lze míti za zrušený.⁹⁸ Poněkud odchylné předpisy stanoveny byly provinciálním sněmem solnohradským.⁹⁹ Dřívější partikulární předpisy a právní obyčeje o ohláškách, pokud jsou rozumný a přispívají k dosažení účelu zákona, lze se svolením biskupa i nyní zachovávat.¹⁰⁰ Proto bude farář i v budoucnu řídit se, pokud jde o ohlášky, platnými předpisy své diecése. V odpovědích na dotazy, v nichž partikulární, od předpisů kodexu odchylné obyčeje nejsou dostatečně odůvodněny, apošt. Stolica zpravidla odkazuje na předpisy kodexu. Tak odpověděla Kong. svátostí 6. února 1920 na dotaz mohučského ordináře: „Zda smí všeobecným nařízením stanoviti, aby farář i od všech snoubenců, o nichž mluví kán. 1023 § 2, žádali

⁹⁶ Wernz IV, n. 139, pozn. 34. ⁹⁷ Sv. Of. 29/8 1890; srv. I. A. § 63.

⁹⁸ Aichner § 164, 1. ⁹⁹ n. 250; Chelodi p. 23, nota 1.

¹⁰⁰ Kán. 5; Chelodi *ibid.* Tak stanovila na př. bisk. konference v Kolíně n. Rýn. 20/2 1918; srv. Vogt: *Das Eherecht des neuen kan. Rechtsbuchs*, Köln. Pastoralblatt 1918, 54. Zvláštní nařízení ordinariátu paderborn. o tom, kde ohlášky jest konati, srv. Kirchh. Amtsbl. 1919, 91.

přísahu o svobodném stavu, takže by nebylo třeba v každém jednotlivém případě obracet se na ordináře", „Budiž dbáno předpisů kodexu." Proto týž ordinář nařídil, aby každý případ, kde snoubenec post adeptam pubertatem jinde 6 měsíců se zdržoval, byl mu hlášen.¹⁰¹ K předpisům kodexu o ohláškách Leitner podotýká: „Kdyby všechny tyto předpisy provedeny býti měly, bylo by často třeba snoubence ohlásiti na 10 a více místech. Proto by měli ordináři stanovití jisté meze, na př. aby snoubenci byli ohlášení nanejvýše na 4 místech, a to tam, kde nejdéle se zdržovali, vždy však i tam, kde právě nejméně 6 měsíců bydlí, kde totiž aspoň quasideomicilu nabyli."¹⁰²

B) Čas, místo a způsob (forma) ohlášek. Ohlášky sňatků smíšených. Povinnost věřících, vyjeviti manželské překážky. Promíjení ohlášek. Kán. 1024—1028.

Kán. 1024. Ohlášky buďtež vykonány ve 3, nepřetržitě po sobě jdoucí neděle a jiné zasvěcené svátky v kostele mezi slavnými mešními bohoslužbami, nebo mezi jinými bohoslužbami, které mnoho lidu navštěvuje.

Kán. 1025. Místní ordinář smí pro své území ohlášky nahraditi veřejným vyvěšením jmen snoubenců na dveřích farního nebo jiného kostela po dobu nejméně 8 dnů, leč tak, aby v době té byly zahrnuty dva zasvěcené svátky.

Kán. 1026. Ohlášky nebudtež konány pro manželství, jež se uzavírají s prominutím překážky náboženské rozdílnosti nebo smíšeného vyznání, leč by ordinář podle svého dobrozdání, pro zažehnutí pohoršení, je dovoliti vhodným uznal, pokud předcházela apoštolská dispens a opomene se zmínka o vyznání strany nekatolické.

Kán. 1027. Všichni věřící jsou povinni překážky, vědí-li o jakých, faráři nebo místnímu ordináři před oddavkami vyjeviti.

Kán. 1028 § 1. Místní ordinář vlastní je oprávněn, podle svého moudrého úsudku ze zákonitého důvodu ohlášky prominouti, také ty, které v cizí diecési konati jest.

§ 2. Je-li vlastních ordinářů více, přísluší právo dispensovati onomu, v jehož diecési sňatek se slaví. Vstupuje-li se ve sňatek mimo vlastní diecése, smí kterýkoliv vlastní ordinář dispensovati.

I. Čas a místo ohlášek. (Kán. 1024.)

1. Čas ohlášek.

a) Podle kodexu jest ohlášky konati 3krát a to ve 3 různé, nepřetržitě po sobě jdoucí neděle a jiné zasvěcené svátky (kán.

¹⁰¹ Srv. AK. 100, 28; Knecht 173, pozn. 3; 8/3 1920; Kirchh. Amtsbl. 1920, 3.

¹⁰² ER.³ 256. Četní ordináři tak učinili; srv. Knecht 174, pozn.

1024). Totéž nařídilo již Tridentinum,¹⁰³ leč ze znění jeho nařízení, že totiž ohlášky konati jest ve 3 nepřetržitě po sobě jdoucí dny sváteční (*diebus festivis*), v němž nepraví se výslovně: „*de praecepto*“, vznikaly pochybnosti, zda lze ohlášky konati též ve svátky později zrušené. Kongr. koncilu, poukazujíc na dispensační pravomoc ordinářů, odpovídala na tyto pochybnosti obyčejně kladně, že totiž s dovolením ordináře ohlášky lze konati i ve svátky zrušené, jsou-li o nich bohoslužby lidem četně navštěvovány.¹⁰⁴ Následkem toho teorie a praxe toho se týkající kolísala po staletí, až konečně nový kodex tyto pochybnosti odstranil, stanoviv, že ohlášky lze konati pouze v neděle a svátky zasvěcené, t. j. ony, o nichž věřícím jest slyšení mši sv. a zdržovati se prací služebných a úkonů, jež dny sváteční ruší nebo je světití překážejí,¹⁰⁵ a to bez rozdílu, zda jde o zasvěcené svátky, stanovené právem obecným¹⁰⁶ nebo partikulárním¹⁰⁷ nebo i nařízením biskupa, daným v jednotlivých případech *per modum actus*,¹⁰⁸ ježto kodex rozdílu nečiní. Nelze však ohlášek konati ve dny, které tu a tam věřící *ex voto* jako zasvěcené svátky slaví, nebo ve svátky zrušené, nebo vůbec ve všední dny, byť by o nich účast na bohoslužbách byla sebevětší.¹⁰⁹ Ve starém právu kanonisté souhlasili, že biskup smí povolit ohlášky ve svátky zrušené, konají-li se o nich slavné bohoslužby, lidem četně navštěvované, a to nejen v jednotlivých případech, nýbrž i všeobecně diecézním zákonem.¹¹⁰ Podle nového práva biskupové diecézním zákonem ohlášek v tyto dny povolit nesmí.¹¹¹ Pouze v jednotlivých případech, ze zákonitě příčiny by je, jak někteří praví,¹¹² dovolávajíce se kánonu 1028 a právní zásady: „*Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus*“,¹¹³ jakož i instrukcí kongregace koncilu *in causa Brunensi* 17. června a 5. července 1780,¹¹⁴ povolit *per se* by mohli, ježto jsou v těchto případech oprávněni, ohlášky vůbec prominouti. Jiní však i to po-
pírají.¹¹⁵

¹⁰³ Sez. 24, cap. 1, de ref. matr.

¹⁰⁴ 17/6 1780 in Brunen. cum Instr. 5/7 1780; ad ep. Tudertin. 19/4 1823; srv. Richter-Schulte; Trid., p. 225, n. 29, 7/4 1862; srv. Feije n. 245; Knecht 175, pozn. 4. ¹⁰⁵ Kán. 1248. ¹⁰⁶ Kán. 1247.

¹⁰⁷ Na př. ve svátky patronů zemských nebo druhé svátky Bož. hodu ván., velik. a svat., v Prusku v kající den; srv. Kongr. Concilu 11/12 1917.

¹⁰⁸ Kán. 1244 § 2; srv. Noldin n. 552, 2b.

¹⁰⁹ Noldin *ibid.*; Chelodi n. 26; Haring 432, pozn. 7.

¹¹⁰ Zitelli; De disp. matr., p. 370; Rosset n. 1112; Wernz n. 126; Santi-Leitner lib. 4, tit. 3, n. 9; srv. Instr. S C. C. 5/7 1880, 19/4 1823.

¹¹¹ Kán. 81.

¹¹² Knecht 175, pozn. 4; Gasparri n. 212; Wernz n. 126; Farrugia n. 63; Feije n. 244; Chelodi p. 23, pozn. 1; Leitner 257, pozn. 3; Cappello p. 153, n. 3.

¹¹³ Reg. iur. 53. in VI°. ¹¹⁴ Richter-Schulte; Trid., p. 225, n. 29.

¹¹⁵ Ferraris: Prompta biblioth., v. Denuntiationes, n. 17; Rosset n. 1112.

Nelze souhlasit, praví-li Leitner:¹¹⁶ „Není pochybnosti, že ohlášky lze konati o desíti, v kán. 1247 § 1 vypočtených zasvěcených svátcích, slaví-li se in foro interno et externo, ba i tehdy, kdyby se slavily pouze i foro interno za četné účasti věřících. Slaví-li se svátek sv. Josefa někde pouze in foro ecclesiastico slavnými bohoslužbami, mohly by v ten den ohlášky se konati. Zde jest se řídití předpisy diecésními, z nichž některé ohlášky ve svátky zrušené dovolují, jiné zapovídají.“ Mínění to je neodůvodněné, libovolné, a jak z dřívějšího vysvitá, rozhodně nesprávné.

b) Není pochybnosti, že ohlášky konati lze o zasvěcených svátcích také v zapovězeném čase a rovněž o největších svátcích, na př. o Božím hodu vánočním, velikonočním, svatodušním, o svátku Zjevení Páně a pod., neboť zákon obecný toho nikde nezapovídá. Zapovídá-li to někde právo partikulární, třeba rozlišovati, zda jde o partikulární zákon nebo o partikulární právní obyčej. Jde-li o partikulární zákon,¹¹⁷ jest jej míti kodexem za zrušený;¹¹⁸ jde-li však o partikulární právní obyčej, pak zůstává podle kánonu 30 v platnosti, protože kodex výslovně ho neodvolává.¹¹⁹

c) Na rozdíl od sněmu lateránského IV., který nenařídil, že sňatek vícekrát jest ohlásiti, nařídilo Tridentinum a stejně nařizuje i kodex: „publicationes fiant tribus... diebus“. Ohlášky mají tudíž býti tři, ne více a ne méně. Ordinář smí ohlášky prominouti, nesmí však ani ze sebezávažnějšího důvodu dovoliti, aby snoubenci ohlášení byli v týž den dva- nebo třikrát.^{119a} V tom případě je oprávněn ohlášky prominouti.

d) Předpis tridentský, že ohlášky je konati ve 3 nepřetržitě po sobě jdoucí dny sváteční, patrně zdůrazňuje, aby jednotlivé ohlášky nebyly přerušeny některým, mezi nimi ležícím dnem svátečním. Též kodex stanoví konání ohlášek „tribus continuis diebus“. Podle litery obecného práva bylo by tudíž lze ohlášky konati i ve 3 bezprostředně po sobě jdoucí neděle a zasvěcené svátky, mezi nimiž není žádného všedního dne, neboť obecné právo toho výslovně nezapovídá.¹²⁰ Praxe ta přičila by se však duchu a účelu zákona, neboť by vypátrání a oznámení překážek a zjištění svobodného stavu snoubenců pro nedostatek času téměř znemožňovala. Podle právní zásady: „Zajisté proviňuje se proti zákonu, kdo, dbaje znění zákona, jedná proti jeho účelu,“¹²¹ lze tudíž říci, že spíše srovnává se s duchem a účelem zákona, nekonati ohlášek ve

¹¹⁶ E R³ 257.

¹¹⁷ Instr. Eystett., tit. 12, sect. 2, c. 4, § 1; Leitner 257, pozn. 5.

¹¹⁸ Kán. 6, n. 1.

¹¹⁹ Cappello 185, 3° řeší otázku tu poněkud odlišně podle kánonu 5.

^{119a} S. C. Conc. 20/4 1606; srv. Knecht 175, pozn. 2.

¹²⁰ Noldin n. 552, 2a.

¹²¹ Reg. iur. 88 in VI°.

tři nepřetržitě po sobě jdoucí neděle a svátky, což partikulární právo často přímo zapovídá.¹²² Je účelno, aby mezi jednotlivými ohláškami byl všední den, aby věřící mohli event. překážky oznámiti, jak to partikulární právo občas i nařizuje.¹²³ Jdou-li po sobě nepřetržitě 3 zasvěcené svátky, doporučuje se, aby ohlášky aspoň v jeden z nich, totiž v prostřední, se nekonaly. Ostatně podle dnešního obecného práva není možno, aby byly 3 zasvěcené svátky bezprostředně po sobě, leč by snad jeden z nich byl zasvěcený právem partikulárním nebo nařízením ordináře, daným podle kánonu 1244 § 2. — Slovy: „Ohlášky buďtež konány tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto“ kodex stanoví, aby všechny tři ohlášky byly v jakés morální souvislosti. Proto nebylo již dříve dovoleno, přerušiti úmyslně a bezdůvodně tuto spojitost déle než 8 dní, nebo vynecháním ohlášky v některý svátek. Moralisté souhlasili, že farář, bez příčiny tak činící, hřeší, nebyli však zajedno, zda těžce nebo lehce.¹²⁴ Dny všedními ovšem sváteční dni, o nichž ohlášky se konají, odděleny býti mohou. Tím kontinuita ohlášek se neruší a rovněž ne vynecháním ohlášky o svátku, ležícím mezi dvěma nedělami. V následující sváteční den jest však v ohláškách pokračovati.¹²⁵ Přerušením ohlášek na delší dobu jejich předepsaná spojitost by se ovšem porušila, a proto partikulární právo někde předpisuje, aby v tom případě ohlášky konaly se znovu.¹²⁶ Souvislost tu dlužno ovšem posuzovati morálně a ustanovení o kontinuitě ohlášek nelze urgovati tak, jako by v žádný svátek nebylo dovoleno ohlášky vynechati, zvláště tehdy, následují-li po sobě bezprostředně 3 svátky, nebo je-li kde ve zvyku, nekonati ohlášek o největších svátcích.¹²⁷

2. Místo ohlášek.

Podle kánonu 1024 jest ohlášky konati „in ecclesia“, v kostele,

¹²² Srv. c. 3, X, 4, 4. Též obč. zákon žádá, aby ohlášky byly vyvěšeny za tímže účelem déle, na př. v rep. českosl. 10, resp. 5 dní (zák. 22/5 1919, č. 320 Sb. z. a. n. §§ 3, 5); v Německu 14 dní; Leitner 257, pozn. 4. Srv. níže v pojednání o obč. právu o ohláškách.

¹²³ Na př. Synoda paderborn. z r. 1867: „Mezi jednotlivými ohláškami a mezi 3. ohláškou a oddavkami musí uplynouti lhůta jednoho dne, aby překážky vypátrati a faráři oznámiti bylo lze. Z téže příčiny se nařizuje, aby ohl. ve 3, po sobě jdoucí neděle zpravidla konány byly.“ Kirchh. Amtsbl. 1867, 124. Podobně i jinde; srv. Krick: Handbuch der Verwaltung des kath. Pfarramtes², 1903, 281. Kanonisté v tom nesouhlasí. Srv. Knecht 175, pozn. 3.

¹²⁴ Srv. Sanchez disp. 5, n. 8; Bonacina p. 6, n. 103 s; sv. Alfons n. 992; Diana part. 3, tr. 4, resol. 236; Ferraris: Prompta bibl., v „matrimonium“, n. 14; Bangen II, p. 43.

¹²⁵ Noldin n. 552, 2, Farrugia n. 63, A.

¹²⁶ Na př. Synoda paderborn. z r. 1867 žádala opakování ohlášek, uplynulo-li mezi jednotlivými ohláškami, nebo poslední ohláškou a oddavkami přes 6 týdnů. Kirchh. Amtsbl. 1867, p. 124 ff; Knecht 176.

¹²⁷ Chelodi n. 26 a.

jímž, na rozdíl od oratoře,¹²⁸ rozumí se budova, bohoslužbě hlavně k tomu zasvěcená, aby sloužila všem věřícím k veřejnému konání služeb Božích.¹²⁹ Zpravidla jest ohlášky konati v kostele farním, neboť při něm je farář, jemuž bohoslužby a ohlášky konati přísluší. Kodex dí všeobecně „in ecclesia“; nerozlišuje mezi kostelem farním a filiálním a nestanoví výslovně, že ohlášky konati jest v kostele farním. Proto nelze faráři činiti výtky, koná-li ohlášky z rozumného důvodu, za hojné účasti věřících, v jiném kostele než ve farním, ježto účelu zákona i tu dosíci lze. Stačí, je-li kostel onen ve farnosti a konají-li se v něm v ten den slavné bohoslužby.¹³⁰ Doporučuje se ohlášky konati v kostele filiálním, jsou-li v den ohlášek v něm a ne v kostele farním slavné bohoslužby cum concursu populi,¹³¹ nebo bydlí-li snoubenci v území filiálního kostela a jsou tam známi, kdežto v obvodu kostela farního jsou neznámi,¹³² ježto tak dosáhne se ohláškami v kostele filiálním účelu zákona spíše než v kostele farním. Proto také partikulární právo ohlášky ve filiálním kostele někde výslovně dovoluje,¹³³ jinde zapovídá¹³⁴ nebo aspoň omezuje a modifikuje.¹³⁵ V soukromých nebo poloveřejných oratořích ohlášky konati se nesmějí.¹³⁶ V oratořích veřejných lze je konati, zvláště tehdy, slouží-li zároveň za kostel farní.¹³⁷ Četní kanonisté míní, že ze spravedlivého důvodu lze ohlášky konati i mimo kostel, na př. koná-li se venku procesí, mše sv. nebo kázání za četné účasti, ježto účelu zákona i tu se dosáhne.¹³⁸ Co do místa ohlášek budiž dbáno zvláštních předpisů práva partikulárního, pokud nepřičí se právu obecnému.

3. Při kterých bohoslužbách jest ohlášky konati?

Podle kánonu 1024 jest ohlášky konati „inter missarum sollemnia“, t. j. při slavné mši sv., farní, konventní¹³⁹ nebo jiné, zpravidla zpívané.¹⁴⁰ Ohlášky konají se obyčejně v souvislosti s kázáním, čtením evangelia nebo ohlašováním bohoslužeb. V tom souhlasí kodex s předpisem tridentským, dodává však: „vel inter alia

¹²⁸ Kán. 1188. ¹²⁹ Kán. 1161. ¹³⁰ Gasparri n. 215.

¹³¹ Noldin n. 552, 4c; Knecht 172, pozn. 7; S. C. Conc. 23/2 1901, 1/2 1904; AK. 81, 535; 84, 366.

¹³² Regensburger Eheunterricht, 1910, str. 4, n. 7; Leitner 256, pozn. 2; Chelodí 23, pozn. 4.

¹³³ Na př. v bavorských diecésích.

¹³⁴ Na př. v diecési štyrsko-hradecké; srv. Krick 280, 283; Haring 437, pozn. 2.

¹³⁵ Synod. paderb. z r. 1867 ohlášky v kaplich zapověděla, leč by zároveň sloužily za farní kostely a celá farnost na bohoslužby do nich chodila, a dala předpisy o ohláškách ve fil. kostelích; srv. Kirchl. Amtsbl. 1867, 54 f.

¹³⁶ Kán. 1024; Cerato 39. ¹³⁷ Kán. 1188, § 2, n. 1, 1191.

¹³⁸ Sanchez disp. 6, n. 9; Barbosa in Trid. sess. 24, cap. 1, n. 24; sv. Alfons n. 991; Gasparri n. 215; Schnitzer 124.

¹³⁹ Kán. 415 § 2, n. 3. ¹⁴⁰ Cappello, p. 185, 50.

divina officia ad quae populus frequens accedat". Lze tudíž podle nového práva ohlášky konati při kterýchkoliv jiných nedělních nebo svátečních bohoslužbách, lidem četně navštívených, ať jde o četnou návštěvu pravidelnou nebo pouze příležitostnou. Bohoslužbami rozumějí se úkony, konané z moci svěcení, jež z ustanovení Kristova nebo církve ke službě Boží směřují, a jež pouze duchovní konati jsou oprávněni,¹⁴¹ na př. nešpory, procesí, svátostné požehnání, kázání, výstav nejsvětější Svátosti, devítidenní pobožnosti a pod., zvláště pak mše sv. Proto nesporně lze ohlášky konati při každé nedělní a sváteční mši sv., je-li četně navštívena.¹⁴² Někde¹⁴³ partikulární právo dovolovalo již před kodexem podle rozhodnutí Kongregace koncilu ze dne 25. září 1586¹⁴⁴ ohlášky při odpoledních, hojně navštívených bohoslužbách, zapomněl-li duchovní správce konati je při slavné mši sv. dopoledne nebo i z jiných důvodů. Předpis tridentský byl kodexem doplněn, aby zabráněno bylo pochybnostem a častým nesnázím. Kodex konání ohlášek mimo slavnou mši sv. při jiných dopoledních nebo odpoledních bohoslužbách neomezuje jinak, leč jen podmínkou, jsou-li četně navštíveny. Proto smí duchovní správce, nestanoví-li partikulární právo zvykové (kán. 30) jinak (nikoliv však partikulární zákon, jež jest podle kánonu 6, 1°, mítí za zrušený), ohlášky konati buď „inter missarum sollemnium“ nebo „inter alia divina officia, ad quae populus frequens accedat“, a to úplně podle své vůle a nikoliv jen tehdy, jestliže ohlášky mezi mši sv. vykonati zapomněl, nemohl nebo opomenul, jak dí Noldin.¹⁴⁵ Při odpoledních bohoslužbách nebo kázáních lze ohlášky konati ovšem jen tehdy, jsou-li věřícími četně navštíveny. Tak rozřešen byl kodexem dávný spor, zda lze ohlášky konati i bez povolení biskupova při odpoledních službách Božích, kázáních a pod.¹⁴⁶

II. Způsob (forma) ohlášek.

1. Způsob (forma) ohlášek ústních.

Kodex neobsahuje žádného všeobecného předpisu, jak jest ohlášky konati. Jest se tudíž při tom řídití povahou věci, účelem zákona, schválenými rituály, partikulárními předpisy a partikulárním právem zvykovým. Je třeba a stačí, aby bylo oznámeno a z oznámení bylo patrné, které osoby spolu v manželství vejíti hodlají. Proto je podstatnou částí ohlášek přesné označení osob

¹⁴¹ Kán. 2256, n. 1. ¹⁴² Cerato 38.

¹⁴³ Na př. Synoda paderb. 1867.

¹⁴⁴ In Avenion. 25/10 1586; Richter-Schulte: Trid., p. 226, n. 30; srv. Stief: Eheaufgebot am Nachmittag, Linzer Quartalschr. 1922, 88; Knecht 175, pozn. 6.

¹⁴⁵ n. 552, 4 b; v tomto případě to dovolila S. C. C. již 25/10 1586; srv. Farrugia n. 63, C.

¹⁴⁶ Sanchez disp. 6, n. 10; Barbosa, Alleg. 32, n. 15; sv. Alfons n. 991; Scavini n. 895; Santi-Leitner lib. 4, tit. 3, n. 10.

a jejich úmyslu, vejítí ve sňatek. Římský rituál¹⁴⁷ předpisuje, aby farář v řeči lidu ohlásil snoubence asi takto: „Všem zde přítomným budiž známo, že syn N., z rodiny N., z farnosti N., a dcera N., z rodiny N., z farnosti N. spolu ve sňatek vejítí hodlají. Proto napomínáme všechny a jednotlivé, aby, ví-li kdo, že nějaká překážka pokrevnství nebo švagrovství nebo duchovního příbuzenství nebo kterákoliv jiná mezi nimi je, jež by vzájemně uzavření sňatku se přičila, byl povinen, ji co nejdříve nám oznámiti; a k tomu napomínáme po prvé (je-li to první ohláška) nebo po druhé (je-li to ohláška druhá) nebo po třetí (je-li to ohláška třetí).“ Forma tato není závazná. Římský rituál dává pouze návod, jak ohlášky jest konati, jak zřejmo ze slov: „*parochus populum ad-moneat in hanc sententiam*“. Doporučuje se, aby v podstatě tato forma byla zachována, ježto účelu ohlášek dobře vyhovuje. Závaznou je však forma, předepsaná ordinářem nebo přijatá právem zvykovým, neboť bývá přizpůsobena také předpisům občanským. Kde dosud stanovena není, doporučuje se, aby ji ordinář pro všechny farnosti své diecése závazně stanovil,¹⁴⁸ a učinil-li tak, nesmí ji farář libovolně měniti.

Ohlášky jest konati, jak praví římský rituál: „*vulgari sermone*“, v řeči lidu, tedy ve farnostech dvojjazyčných měly by se po každé konati v obojím jazyku, a to hlasem zřetelným a dobře slyšitelným. Osoby snoubenců buďtež označeny co nejpřesněji. Bude zpravidla třeba oznámiti jejich jméno, příjmení, zaměstnání, rodiště, bydliště, stav,¹⁴⁹ živé nebo zemřelé rodiče a jiné, pro přesné označení snoubenců potřebné okolnosti, aby věřící určitě poznali, o které osoby jde. Jde-li o snoubence ovdovělého, jest oznámiti také jméno a příjmení jeho zemřelého spolumanžela a přesné datum jeho úmrtí.¹⁵⁰ Jde-li o snoubenku vdovu, budiž mimo to oznámeno i její jméno rodné.¹⁵¹ Doporučuje se, aby bylo pomlčeno o náboženském vyznání obou snoubenců, neboť při smíšených sňatcích bylo by zmínku o náboženském vyznání vynechatí, z čehož by bylo hned patrné, že jde o sňatek smíšený.¹⁵² *Instructio austriaca* (§ 60) žádala oznámení věku. Mnozí toho nedoporučují, ježto mohlo by to býti často pro snoubence staré nebo věkem značně rozdílné zahanbující. Budiž jen podotknuto, zda snouben-

¹⁴⁷ Rit. Rom., ed. 1928, tit. 7, cap. 1, n. 8.

¹⁴⁸ Cerato 39; Chelodi 21, pozn. 3; Knecht 176.

¹⁴⁹ Totéž žádá zákon rep. čsl. 22/5 1919, č. 320 sb. z. a n. I. A, § 60.

¹⁵⁰ Gasparri I³, n. 203. ¹⁵¹ Leitner 255; Cerato 39.

¹⁵² Instr. ad epos Bavariae 12/9 1834 praví: „*Omni tamen praetermissa mentione religionis eorum, qui nuptias sunt contracturi*“; srv. sv. Of. ad archiep. S. Jacobi de Chile 17/5 1869. (A. L. App. 32, p. 256.) Proto trpí se i ohláškové listy bez zmínky o náboženství snoubenců, pouze s podotknutím, že sňatku překážka nebrání; Leitner 238.

nec je zletilý nebo nezletilý.¹⁵³ Též nemanželský původ budiž zamlčen. Proto nebudiž ohlašován ani původ manželský, neboť z opomenutí toho bylo by patrné, že jde o snoubence nemanželského.¹⁵⁴ Vůbec jest v ohláškách vynechati vše, co by snoubence zahanbovalo,¹⁵⁵ a vše, co partikulární zákon vynechati přikazuje. V některých diecésích bývá oznamováno, že nevěsta je počestnou a zachovalou. Zvyk ten byl sice pěkný, ale i jeho nelze doporučit bez výhrady. Budiž též event. ohlášeno, že veřejná, sňatku se přičící překážka již byla prominuta.¹⁵⁶

Při každé ohlášce budiž podotknuto, zda jde o ohlášku první, druhou nebo třetí. Byla-li prominuta jedna nebo dvě ohlášky, budiž to v ohlášce, jež právě se koná, zdůrazněno.¹⁵⁷ Je třeba, aby věřící věděli, proč ohlášky se konají. Proto buďtež věřící, jak toho žádá i právo občanské, po každé ohlášce upozornění na povinnost a vybídnutí, aby, vědí-li o překážce, dotyčnému sňatku se přičící, ji faráři nebo ordináři včas oznámili.¹⁵⁸ Doporučuje se, věřící občas příležitostně poučiti o účelu ohlášek, zvláště dějí-li se někde vyvěšením jmen snoubenců na dveřích kostela. Vhodná příležitost k poučení o ohláškách a manželství vůbec naskytne se zvláště o 2. neděli po Zjevení Páně.

2. Ohlášky konané vyvěšením jmen snoubenců na dveřích kostela. Kán. 1025.

Ve velkých kostelích a farnostech, kde často mnoho ohlášek současně se koná, mají ústní ohlášky tu nevýhodu, že bohoslužby jimi značně se prodlužují, věřící snoubenců neznají a jména jejich sotva zaslechnou. Proto již dříve bylo projevováno přání, aby ústní ohlášky v oněch farnostech byly nahrazeny způsobem vhodnějším. Rozhodnutím ze dne 28. března 1908 dovolila Kongregace koncilu arcibiskupu pařížskému, aby ve farnostech, majících přes 10.000 duší, sňatky byly ohlašovány písemnou vyhláškou na dveřích kostela.^{159a} Tento výmínečný způsob ohlášek je nyní podle kánonu 1025 přípustným v celé církvi. Místní ordinář smí dovoliti,^{159b} aby ústní ohlášky byly nahrazeny vyhláškou na dveřích kostela za těchto podmínek: 1. Smí toto povolení dáti pouze pro suo territorio, nikoliv, jde-li o ohlášky, které v cizí diecési (na př.

¹⁵³ Chelodi 21, pozn. 3. ¹⁵⁴ Synoda paderb. 1867. 125.

¹⁵⁵ Gasparrí m. 203; Santi, tit. 3, n. 10; Wernz IV, n. 140; Knecht 176, pozn. 5, 177, 178, 179.

¹⁵⁶ Chelodi 21, 24. ¹⁵⁷ Leitner 259, pozn. 3; Knecht 176.

¹⁵⁸ Řím. nř. 1928, tit. 7, cap. 1, n. 8. Zákon rep. čsl. 22/5 1919, č. 320 sb. z. a n. § 2 praví: „Vyhlášky... obsahujetež jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rodiště, stav a bydliště, jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil.“

^{159a} ASS v. 41, 246ss; Chelodi 23, pozn. 5; Noldin n. 552, 4a; Haring 433, pozn. 1. Farrugia n. 64; Knecht 177, pozn. 3.

^{159b} Četní ordinářové němečtí to dovolili; srv. Knecht 178, pozn. 1, 2, 3.

podle kán. 1023 §§ 2, 3) konati jest, 2. Vyhláška vyvěšena býti musí na dveřích kostela farního nebo jiného, vždy však ve farnosti, v níž ohlášky jest konati, 3. Jména snoubenců vyvěšena býti musí nejméně po 8 dní, a to per se od první mše sv. prvního až do posledních odpoledních bohoslužeb 8. dne.¹⁶⁰ Ordinář smí však podle místních a časových okolností stanoviti i dobu delší. 4. V době oněch 8 dnů musí býti nejméně 2 neděle nebo zasvěcené svátky.

Písemná vyhláška musí obsahovati vše, čeho k určitému označení snoubenců je třeba, tedy totéž, co ohlášky ústní. Zda smí tento způsob ohlášek dovoliti také kapitulní vikář, ač je podle kánonu 198. místním ordinářem, autoři nesouhlasí. Cerato¹⁶¹ a rovněž jiní¹⁶² rozlišují a praví: Kapitulní vikář tak učiniti smí, řídí-li diecési sede impedita,¹⁶³ nesmí, řídí-li ji sede vacante.¹⁶⁴ Někteří biskupové¹⁶⁵ tento způsob ohlášek po prohlášení kodexu ve svých diecésích dovolili. Lze však říci, že i písemná vyhláška má oproti ohláškám ústním nevýhody. Četných vyhlášek na kostelních dveřích všimnou si věřící snad ještě méně než ohlášek ústních. Mimo to slavnostní ohlášení snoubenců v kostele, s posvátného místa, působí na srdce věřících mocněji než vyhláška na dveřích kostela, a přispívá jaksi ke slavení sňatku in facie ecclesiae.¹⁶⁶ Proto jest ve farnostech menších rozhodně dáti přednost ohláškám ústním, jež zůstanou vždy pravidlem. Vyhlášky písemné jsou jen výjimkou, které místní ordinář dovoliti nemá, leč jen z rozumných důvodů, ve velkých farnostech a městech a pod.

V republice čsl. zdál by se tento způsob církevních ohlášek in foro civili per se přípustným, ježto je obdobným s ohláškami občanskými. Se zřetelem na §§ 3 a 12 zákona z 22. května 1919 č. 320 Sb. z. a n. bylo by však jména snoubenců na dveřích chrámových vyvěsiti po dobu 10 a nikoliv, jak stanoví kánon 1025, 8 dnů. Přece však jest mítí tento způsob církevních ohlášek v republice čsl. in foro civili za nepřípustný a ordinář ho dovoliti nemůže, ježto § 12 citovaného zákona stanoví pro církevní ohlášky pouze formu ústní, an dí: „Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených.“

III. Sňatky smíšené podle práva církevního zpravidla ohlašované býti nesmí. Kán. 1026.

Obecné právo nového kodexu (kán. 1026) konání ohlášek zásadně a zpravidla zapovídá, jde-li o sňatek, v nějž po prominutí překážky rozdílnosti náboženské nebo smíšeného vyznání katolík

¹⁶⁰ Tak stanovila S. C. Conc. 28/3 1908 pro arcidiecési pařížskou; srv. Knecht 178.

¹⁶¹ 40, n. 16, b. ¹⁶² Na př. Cappello p. 186, nota 29.

¹⁶³ Kán. 429 §§ 1, 3. ¹⁶⁴ Kán. 430, 436.

¹⁶⁵ Na př. biskupové církv. provincie kolínské n./R. 20/2 1918.

¹⁶⁶ Srv. c. 3, X, 4, 3; Leitner 258.

s osobou nepokřtěnou (kán. 1070) nebo katolík s pokřtěným nekatolíkem (kán. 1061) vejíti hodlá. Tímto ustanovením projevuje církev nelibost nad smíšenými sňatky pro nebezpečí, hrozící z nich straně katolické a potomstvu, a pro pohoršení věřících, ježto jimi ochabuje jejich odpor vůči smíšeným sňatkům a tytéž bývají popudem k takovým sňatkům novým. Proto církev zapovídá při smíšených sňatcích ohlášky a též všechny církevní obřady, zvláště mši sv. a slavné požehnání snoubenců (kán. 1102).

Staré právo ohlášek před sňatkem smíšeným všeobecně zapovídalo. Příležitostně apošt. Stolice je někdy zapovídala,¹⁶⁷ jinde je, zvláště ve smíšených územích, ad vitanda gravia mala et incommoda trpívala, dokonce i tehdy, šlo-li o smíšené sňatky bez záruk nebo o sňatky ryze akatolické, jimž farář jako testis qualificatus asistovati měl.¹⁶⁸

Podle nového práva duchovní správce bez dovolení ordináře ohlášek smíšeného sňatku konati nesmí. Místní ordinář pak konání ohlášek povolití smí podle svého rozumného úsudku za těchto podmínek: 1. Remoto scandalo, po zažehnání pohoršení, jež by mezi věřícími z ohlášení smíšeného sňatku vzniknouti mohlo, na př. poučením a vysvětlením. 2. Uznal-li konání ohlášek za odůvodněno, vhodno a radno, na př. aby zabráněno bylo zášti se strany jinověrců nebo konfliktu s občanskými předpisy a pod. 3. Byla-li apošt. Stolicí nebo jejím zmocněncem (na př. ordinářem) překážka smíšeného vyznání, resp. rozdílnosti náboženské předem platně prominuta.¹⁶⁹ 4. S opomenutím zmínky o náboženském vyznání strany nekatolické,¹⁷⁰ aby veřejnost nebyla upozorněna, že jde o sňatek, jehož církev neschvaluje. Z téže příčiny se doporučuje, aby náboženské vyznání snoubenců, jak již shora bylo řečeno, vůbec se neohlašovalo, jinak byli by věřící jeho opomenutím při ohláškách před smíšeným sňatkem hned upozorněni, že jde o sňatek smíšený, takže by se účelu předpisu kánonu 1026 vůbec nedosáhlo.¹⁷¹

¹⁶⁷ Na př. Pius VI. ad Archiep. mechlín. 13/7 1782; F. n. 471; Gasparri n. 508s; Wernz IV, n. 136.

¹⁶⁸ Tak Leitner 260, pozn. 1, dovolává se instrukce ad eppos Bavariae 12/9 1834 a rozh. sv. Of. 17/5 1869 (App. ad A. L., p. 256). Chelodi (23, pozn. 1) se tomu dívá a praví: Iuxta Leitner (p. 381, vyd. 2) publicatio toleratur vel in casibus, in quibus cautiones datae non sunt. Linneborn však cítuje tutéž instrukci a praví, že zapovídala ohlášky smíš. sňatku jen tehdy, nebyly-li dány záruky. Ohlášky smíš. sňatků byly dovoleny v církv. provincii kolínské n./R. brevem Píi VIII. „Litteris altero“ (25/3 1830, F. n. 482.), v Bavorsku instrukcí z 12/9 1834, jež zapovídala ohlášky smíš. sňatků jen tehdy, nebyly-li dány záruky; srv. Schulte E. R. 257, 267; v Uhrách instrukcí kard. Lambruschini z 30/4 1841 beze zmínky o vyznání snoubenců, F. n. 497; Schulte E. R. 476.

¹⁶⁹ Kán. 1061, 1071. ¹⁷⁰ Noldin n. 551, 3; Chelodi 23; Knecht 177.

¹⁷¹ O tom shora str. 55, též pozn. 152.

Těchto podmínek šetřiti jest ordináři i faráři. Po prohlášení kodexu usnesl se episkopát církevní provincie kolínské n. R., aby zůstalo při dosavadní praxi, totiž aby ohlášky smíšených sňatků, za podmínek kodexem stanovených, i v budoucnu konány byly.¹⁷²

Žádati při sňatku smíšeném za vykonání ohlášek nebo za ohláškový list duchovního nekatolického bylo by per se communicatio in sacris a podporovalo by náboženskou lhostejnost.¹⁷³ V republice čsl. tomu vyhnouti se však nelze, ježto § 12 zákona ze dne 22. května 1919 č. 320 Sb. z. a n. k platnosti ohlášek a na ní závislé platnosti sňatku in foro civili nařizuje: „Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců.“ Proto katolický duchovní, jde-li o smíšený sňatek ritu catholico, duchovního nekatolického za vykonání ohlášek a za ohláškový list požádati smí a podle občanského zákona i musí. Naopak však, jde-li o smíšený sňatek coram ministro acatholico, téže žádosti nekatolického duchovního vyhověti nesmí, ježto by spolupůsobil k věci nedovolené, totiž k sňatku, podle církevního práva neplatnému.

IV. Povinnost věřících, vyjevití manželské překážky. Kán. 1027.

1. Ohlášky konají se proto, aby, jak již bylo řečeno, věřící o zamýšleném sňatku se dověděli¹⁷⁴ a aby, jak dí tridentský dekret „Tametsi“,¹⁷⁵ překážky, dotýcnému sňatku snad se přičící, byly objeveny a sňatkům nedovoleným nebo neplatným bylo zabráněno. Ohlašujíc sňatek, církev vybízí všechny věřící a zavazuje je, aby event. překážky vyjevíli a tak k jejich odstranění a k zamezení nedovolených nebo i neplatných sňatků spolupůsobili. Je to jakés předvolání všech, kdo proti zamýšlenému sňatku námítky činiti chtějí, jakás citatio fidelium publica et generalis, podobná oné, kterou konati jest před udílením vyšších svěcení.¹⁷⁶

Proto všichni věřící, bez rozdílu věku, pohlaví, stavu, farnosti a diecése, kteří o zamýšleném sňatku se dověděli, zcela zvláště pak snoubenci jsou sub gravi povinni, vědí-li o nějakých překážkách, sňatku onomu se přičících, oznámiti je faráři nebo ordináři oné farnosti nebo diecése, v níž ohlášky se konají, ať jde o překážky rušící nebo vadící, veřejné nebo tajné, nečestné a zahanbu-jící, jisté nebo pouze pravděpodobné, pouze sobě známé, jichž dokázati nelze, neboť stačí i svědectví jednoho svědka, aby sňatku bylo zabráněno. Tudíž i jednotlivec, který sám překážku pravo-

¹⁷² Protokol bisk. konference 20/2 1918; Eichmann: Das kath. Mischehenrecht, 1921, 24 ff; Knecht 177, pozn. 2.

¹⁷³ Leitner 260.

¹⁷⁴ c. 27, X, 4, 1; ed. Böhmer; Leitner 262, pozn. 1.

¹⁷⁵ Sez. 24, cap. 1 de ref. matr.

¹⁷⁶ Kán. 998 § 1; c. 1, in VI°, 1, 6. Odtud název bannus, bannum; Leitner 262, pozn. 2.

platně dokázati nemůže, je povinen ji oznámiti.¹⁷⁷ Oznámení ono neděje se za účelem snad odsouzení vinníka, jde-li o překážku, vzniklou z nějakého provinění, nýbrž jen k zamezení škody bližního a nedovoleného, resp. neplatného sňatku a tak i k zamezení zneuctění svátosti stavu manželského.¹⁷⁸ Ví-li kdo o překážce, vzniklé z tajného hříchu, ať napomene napřed snoubence, aby od sňatku upustili nebo dispens si vyžádali. Předvídá-li, že napomenutí bude bez výsledku, ať věc oznámí přímo faráři, aby bylo zabráněno nepřátelství, jež by snad vzniklo, kdyby snoubencům, které předem nadarmo napomenul, oddavky byly odeprény.¹⁷⁹ Věřící jsou povinni překážky vyjevití, byť i byli vázáni tajemstvím přirozeným (*secreto promisso*), třebas i přísahou potvrzeným,¹⁸⁰ neboť toto tajemství neváže, nelze-li ho zachovati bez škody bližního nebo bez zneuctění svátosti stavu manželského. Ze sňatku pak nedovoleného, event. i neplatného plyne zajiště škoda snoubencům a zneuctění svátosti.¹⁸¹ Jsou-li oba snoubenci bona fide, nevědí-li totiž o překážce, škodí se jejím zatajením oběma. Ví-li o ní jeden a mlčí, je druhý jím klamán a poškozen, nevyjeví-li překážky osoba třetí. Vědí-li o ní oba snoubenci, zneuctívá se jejím zatajením svátost stavu manželského. Jde-li o překážku pouze vadící, plyne z jejího zamlčení zneuctění svátosti a duchovní škoda snoubencům, někdy i osobě třetí, na příklad jde-li o snoubence, který dříve s třetí osobou se zasnoubil, jí svedl a pod.

Povinnost, vyjevití manželské překážky, plyne z pozitivního církevního práva starého¹⁸² i nového, a to implicitě ze zákona o ohláškách a explicitě z nařízení kánonu 1027, a také ze zákona přirozeného, totiž z přikázání lásky k bližnímu, jež velí, podle možnosti zameziti škodu bližního, plynoucí z neplatného nebo nedovoleného sňatku, a zabrániti hříchům a zneuctění svátosti. Kánon 1027 ukládá věřícím tuto povinnost beze zmínky o ohláškách a nezávisle na nich, z čehož je patrné, že věřící jsou povinni překážky oznámiti i tehdy, byly-li všechny ohlášky prominuty. Positivním zákonem církev ukládá tuto povinnost pouze věřícím, jak patrné ze slov kánonu 1027: „*Omnes fideles tenentur impedimenta . . . revelare,*“ neboť církev nemůže pozitivním zákonem plně vázati nepokřtěných.¹⁸³ Přece však i oni jsou povinni manželské

¹⁷⁷ Gasparri I³, n. 220; Wernz V², n. 131; Sanchez lib. 3, disp. 13, n. 2; Schmalzgr. n. 52; A. K. sv. 2, 45 ff; De Smet n. 67; Ball.-Palm. VI, 585; Cerato 41, pozn. 1; Farrugia n. 66; Knecht 179.

¹⁷⁸ Noldin n. 554, 2. ¹⁷⁹ Noldin n. 554, 1b. ¹⁸⁰ Kán. 1318.

¹⁸¹ Sv. Tomáš Akv. Summa theol., 2/2, q. 7, a. 1, ad 2; Sanchez disp. 13, n. 5; Schmalzgr. n. 55ss; Barbosa n. 25; Reiffenstuel n. 49; sv. Alfons n. 994; Genicot n. 452ss; Noldin n. 554; Lehmkühl n. 867; Cerato 41; Chelodi 24, 27.

¹⁸² c. 27, X, 4, 1; c. 13, X, 4, 2; c. 3, X, 4, 3; c. 6, X, 4, 18; c. 7, X, 4, 11.

¹⁸³ Kán. 12.

překážky, o nichž snad vědí, vyjeviti, neboť jest to zároveň povinnost zákona přirozeného, jenž váže i nepokřtěné.¹⁸⁴

Povinnost ta váže sub gravi, neboť jde o závazek zákona přirozeného a obecného zákona církevního ve věci důležité, aby totiž odvráceno bylo od bližního velké zlo a zneuctění svátosti. Sněm lateránský IV. nařídil, aby při ohláškách stanovena byla lhůta k oznámení překážek; mimo to ze znění jeho nařízení: „termino praefinito, ut infra illum, qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum...“¹⁸⁵ vzniknouti mohla snadno pochybnost o na-prosté závaznosti tohoto předpisu. Kodex o lhůtě k oznámení překážek mlčí a ukládá povinnost, překážky oznámiti, slovy určitými, zřetelnými a absolutními. Staré právo stanovilo na vědomé zamlčení překážek a na opomenutí ohlášek různé tresty,¹⁸⁶ o nichž kodex se nezmiňuje, jež tudíž jest míti za zrušeny.¹⁸⁷ Přesto ordinář smí provinění ono přiměřeně potrestati.¹⁸⁸ Oznámil-li kdo manželskou překážku, budiž o tom podle možnosti učiněn zápis. Jest na duchovním správci, aby věřící o manželství, jeho překážkách, v kázání, křesťanském cvičení a kdykoliv se mu příležitost naskytne, poučoval a jim připomínal, že jsou pod těžkým hříchem povinni manželské překážky, o nichž snad vědí, faráři nebo ordináři oznámiti.¹⁸⁹

2. Povinnost věřících, vyjeviti manželské překážky, není absolutní, nýbrž pouze relativní a podmíněčná; proto závažné okolností od jejího splnění omlouvají,¹⁹⁰ a to:

a) Kdyby z vyjevení překážky komukoliv vznikla velká duchovní škoda, na př. pohoršení, nebo kdyby bylo lze škodu onu i pouze pravděpodobně předvídati, což posouditi jest z okolností věcných a osobních, zvláště pak z povahy dotyčné překážky. Leitner (262, 3) restringuje a praví: „Ti, kdo myslí, že odhalením způsobí velké pohoršení u snoubenců, kteří jsou bona fide, nebo u jiných osob, jsou povinni zproštění jen tehdy, předvídají-li, že farář jejich odhalení nerozumně zneužije. Neboť pouhým odhalením bona fides snoubenců ještě nepomíjí a pohoršení se nedává. Úsudek o tom nepřisluší věřícím samým.“

b) Kdyby z vyjevení překážky vznikla velká škoda veřejná, byť by i pouze časná, nebo nebezpečí oné škody. Z toho důvodu jest zřejmo, že nikdy překážky vyjeviti nesmí zpovědník, jenž o ní ve zpovědi se dověděl (kán. 890 § 1). Jdeť o tajemství, jehož

¹⁸⁴ Chelodí 24, 27. ¹⁸⁵ c. 3 X, 4, 3.

¹⁸⁶ c. 3, X, 4, 3, Later. IV; Trid. sez. 24, c. 5 de ref. matr. Bened. XIV, De synodo, l. 12, c. 6, n. 2; Chelodí ibid.

¹⁸⁷ Kán. 6, n. 5. ¹⁸⁸ Kán. 2221, 2382.

¹⁸⁹ Synoda paderborn. 1867; kán. 1018; Chelodí 24, srv. Část I., § 7, 145 nn.

¹⁹⁰ Gasp. I³ 223ss; Haring 437, pozn. 4; Leitner 262n; Knecht 179; Farugía n. 66; Wernz V², 131; De Smet n. 68.

nikdy, ani k zamezení největšího soukromého nebo obecného zla, porušiti nelze. Farář, který se dověděl o překážce ve zpovědi, musí spíše asistovati neplatnému sňatku, než aby jakkoliv zpovědní tajemství porušil.¹⁹¹ Mimo zpovědníka nemusí a nesmí překážky vyjeviti, kdo se o ní dověděl při konání svého úřadu nebo zaměstnání, na př. lékař, porodní asistentka, právní obhájce, veřejný úředník, notář, duchovní správce nebo jiný kněz. Jejich úřední tajemství (*secretum commissum, professionale*) je přísné a absolutní,¹⁹² neboť slouží nejen dobru soukromému, nýbrž i blahu veřejnému, aby totiž každý na tyto úřední osoby s důvěrou se obrátili a jim bez ostychu a bázně, že veřejnost se o něčem doví, své tajnosti svěřiti mohl. Porušení úředního tajemství bylo by na škodu společnosti, na škodu vlastní a celého stavu.¹⁹³ Proto smí tyto osoby také *in foro ecclesiastico* odepríti svědectví o věcech, jež vědí *sub secreto commissio*.¹⁹⁴ Rovněž občanský zákon hájí úzkostlivě tohoto tajemství.¹⁹⁵ Úřední osoby jsou však povinny napomenouti snoubence nebo ty, od nichž o překážce se dověděly, aby překážku vyjevili. Zvláště zpovědníku jest tak učiniti, neuznal-li za nutno, ponechati raději snoubence *bona fide*. Úřední osoby jsou však povinny vyjeviti ony překážky, o kterých se dověděly mimo svůj úřad, na př. *sub secreto promisso*, na něž tudíž úřední tajemství se nevztahuje. Povinnost ta však zaniká, kdyby bylo se obávati, že z vyjevení vznikne podezření, že porušily úřední tajemství.

c) Hrozí-li z vyjevení překážky nebezpečí velké nespravedlivé škody osobě, jež by ji vyjevila, nebo jejím pokrevním nebo s ní sešvakřeným příbuzným, neboť přirozený zákon lásky a pozitivní zákon církevní neváže s velkou škodou. Hrozí-li z vyjevení zahanbení nebo škoda, ne však nespravedlivá, na př. snoubencům, povinnost ona nepřestává. Proto je ženich povinen překážku vyjeviti, i kdyby tím byl překažen jeho zamýšlený sňatek s bohatou nevěstou.¹⁹⁶ Zda zprošťuje tohoto závazku také velká škoda, hrozící osobě třetí, jedni popírají,¹⁹⁷ druzí tvrdí.¹⁹⁸ Máme-li na zřeteli, co theologové souhlasně učí o povinnosti, zamezení škodu osoby třetí, jeví se názor druhý pravdivějším.

¹⁹¹ Synoda paderborn. 1867, 126.

¹⁹² Gury-Ferreres II, n. 742; Cerato 41, pozn. 3.

¹⁹³ Výjimky srv. Farrugia p. 130s.

¹⁹⁴ Kán. 1755, § 2, n. 1.

¹⁹⁵ Něm. říš. tr. zákoník, § 300 stanoví na jeho porušení pokutu do 1500 marek nebo vězení do 3 měsíců; Rak. tr. zák. §§ 102c, 103 až do 10 let.

¹⁹⁶ Cerato 41s, nota 4.

¹⁹⁷ Gasparri n. 223; Lehmkühl n. 868; Wernz IV, n. 143, V², 131.

¹⁹⁸ Schmalgr. n. 53; Ball.-Palm. n. 806; Génicot n. 453; Noldin n. 554, 3; Leitner 262.

d) Jeví-li se vyjevení překážky bezúčelným. Proto onoho závazku je zproštěn: α) kdo nedovolenému nebo neplatnému sňatku jinak zabránit může, na př. napomenutím snoubenců, aby od sňatku upustili nebo za prominutí překážky žádali. β) Kdo dověděl se o překážce od osoby, jež víry nezasluhuje, nebo kdo překážku pouze tuší. Lépe však bude i v tomto případě překážku vyjevit, neboť tím upozorní duchovního správce, aby bedlivěji pátral, takže bude snad možno překážku i jinak zjistiti.¹⁹⁹ Důvodné podezření, že sňatku překážka brání, je povinen vyjevit. Nemůže-li si vzpomenouti, od koho o překážce se dověděl, ví-li však, že byla to osoba věrohodná, je povinen překážku oznámiti, nikoliv však, ví-li, že byla to osoba, jež víry nezasluhuje, nebo pochybuje-li nebo nemůže si vzpomenouti, zda věrohodnou byla.²⁰⁰ Leč i tu je radno překážku oznámiti.²⁰¹ γ) Ví-li určitě nebo předvídá-li rozumně, že vyjevení neprospěje, naopak, že uškodí snoubencům, vcházejícím ve sňatek bona fide.²⁰² δ) Jde-li o překážku tajnou, na př. zločinu, a ví-li, že pro foro interno byla prominuta, nebo že za prominutí bylo žádáno. ε) Ví-li kdo, že překážka je duchovnímu správci již známa, nebo že mu byla již sdělena.²⁰³

e) Před prohlášením kodexu snoubenci nebyli povinni překážku oznámiti in casu impedimentū occultī famosī, totiž souložil-li ženich před svatbou s pokrevenci nevěsty nebo naopak, z kteréžto nedovolené soulože mezi snoubenci vznikala překážka illegitimaе affinitatis, rušící manželství v pokolení přímém in infinitum, v pokolení nepřímém — po Tridentinu — včetně do 2. stupně. V tomto případě byli snoubenci sami povinni vyžádati si dispens od Penitenciarie. Případ ten dnes se nevyskytne, neboť švagrovství nevzniká nyní ex copula illicita, nýbrž pouze ex omni matrimonio valido (kán. 97). Proto dřívější tato překážka dnes zmizela.²⁰⁴

3. Sněm lateránský IV., jak již shora řečeno bylo, nařídil, aby při ohláškách stanovena byla lhůta pro oznámení překážek. Kodex toho nečiní. Přírozený zákon lásky však velí, aby věřící eventuelní překážky oznámili co možná nejdříve, aby otálením nezpůsobili snoubencům nepříjemností. Per se ovšem stačí, učiní-li tak před oddavkami, zvláště jde-li o neprominutelnou překážku práva božského.²⁰⁵ Podle kánonu 1971 § 2 jsou věřící oprávněni,

¹⁹⁹ Sv. Alfons VI, n. 994; Gasparri I³, n. 223; Cerato 42, pozn. 1.

²⁰⁰ Sv. Alfons ibid.; Sanchez dísp. 14, n. 6; Schmalzgr. n. 58; Knecht 179; pozn. 7.

²⁰¹ Gasparri n. 224. ²⁰² Ball.-Palm, n. 806.

²⁰³ Cerato 42, pozn. 1. ²⁰⁴ Cerato 42, pozn. 2.

²⁰⁵ Cerato 41, pozn. 2.; Synoda pražská z r. 1355 stanovila, že po uplynutí lhůty určené nemá se dbáti na oznámení překážky, lečby někdo přísahal, že dověděl se o ní teprv po uplynutí lhůty; taktéž synoda magdeburská z r. 1403; srv. Hartzheim V, 705, VI, 397; Knecht 181, pozn. 2.

oznámiti překážku i po sňatku, o níž teprve po něm se dověděli. Zda jsou i povinni tak učiniti, závisí na tom, zda překážka ona ještě trvá nebo ne, zda je veřejná nebo tajná. Pominula-li již z jakékoliv příčiny, nejsou povinni ji oznámiti. Trvá-li ještě a je-li veřejná, dlužno tak učiniti. Je-li tajná, třeba rozlišovati. Je-li jisto, že dosud trvá a že za prominutí žádáno nebylo, jsou povinni ji oznámiti. Není-li však této jistoty, povinnost ona neváže, neboť dlužno předpokládati, že snoubenci učinili vše, aby vešli ve sňatek dovoleně a platně.²⁰⁶

4. Občanské právo dává třetím osobám možnost, činiti námitky proti zamýšleným sňatkům, neukládá však zpravidla povinnosti, eventuelní manželské překážky oznámiti, ježto v praxi nebylo by lze, na splnění této povinnosti naléhati. Zákon republiky čsl. ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n. ukládá však nepřímou tuto povinnost, an v § 2 stanoví: „Vyhlášky obsahujtež jméno a příjmení obou snoubenců . . ., jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil.“ Pokud jde o církevní ohlášky sňatků katolických, věřící jsou ovšem ve svědomí povinni překážky oznámiti, neboť církevní ohlášky jsou v tomto případě totožnými s ohláškami občanskými (srv. § 12 téhož zákona). V Německu možno oznámiti překážky v době ohlášek nebo po nich a také po uzavření sňatku.²⁰⁷ Podle švýcarského zákoníka jest námitky proti sňatku pro nezpůsobilost snoubenců nebo zákonitou překážku (čl. 96—104) činiti písemně u stavovského úřadu během 10 dnů ode dne vyvěšení vyhlášky.

V. Promíjení ohlášek. Kán. 1028.

1. Mimo apošt. Stolicí smí podle obecného práva ohlášky promíjeti místní ordinář²⁰⁸ vlastní, t. j. onen, v jehož diecési snoubenci nebo aspoň jeden z nich má domicil nebo quasidomicil, nebo jako potulný právě se zdržuje,²⁰⁹ jemuž podléhá farář, který je z jakéhokoliv důvodu vlastním farářem snoubenců. Ordinář smí ohlášky prominouti podle svého rozumného úsudku, ze zákonitého důvodu, tedy ne libovolně, a to buď částečně (jednu nebo dvě) nebo také úplně (všechny tři), ano i ony, které podle práva také v cizí diecési konati by bylo (kán. 1028 § 1). Tuto pravomoc přiznalo ordinářům již Tridentinum, stanovivši v nařízení o konání ohlášek: „Leč by ordinář vhodným uznal, řečené ohlášky prominouti, což posvátné shromáždění ponechává jeho moudré-

²⁰⁶ Cappello n. 172.

²⁰⁷ Schmidt-Habicht, 70n; Leitner 263.

²⁰⁸ Kdo je ordinářem a kdo ordinářem místním, stanoví přesně kán. 198, §§ 1, 2, čímž rozřešen spor mezi kanonisty; srv. Sanchez disp. 7, n. 9s; Schmalzgr. n. 25ss; Giovine I, 658; Feije n. 265; Santi n. 11; De Angelis tit. 3, n. 3; Farrugia n. 67; Knecht 182.

²⁰⁹ Kán. 94.

mu (t. j. odůvodněnému) úsudku.²¹⁰ Jak patrně z tridentského předpisu i z kánonu 1028 § 1, ordinář promíjí podle starého i nového práva ohlášky mocí, quae ipso iure adnexa est officio,²¹¹ tedy mocí řádnou (potestate ordinaria), kterou tudíž i jiným duchovním, děkanům, farářům, kněžím, klerikům, nikoliv však laikům,²¹² buď zcela nebo částečně podle právních předpisů delegovati smí.²¹³

Z citovaného předpisu tridentského, dále ze slov Benedikta XIV: „Nezávisí na pouhé vůli dispensovati, nýbrž ordinář je vázán přísnými zákony moudrosti a rozvážného úsudku, což znamená totéž, jako žádati pravoplatný dispensační důvod,²¹⁴ a ze znění kánonu 1028 § 1 je patrné, že k tomu, aby ordinář dovoleně i platně ohlášky promíjel, je třeba zákonitého, pravoplatného důvodu,²¹⁵ neboť jde o závazek práva obecného, o zákon představeného, který ordinář pouze jako podřízený promíjí. Proto Benedikt XIV. opětovně napomínal ordináře, aby, promíjejíce ohlášky, dispensační důvody bedlivě uvážili,²¹⁶ a nařídil, aby farářům právo, ohlášky promíjetí extra urgentis necessitatis occasione, odňali.²¹⁷ Z toho je zřejmo, že dřívější prakse, dosti přísná, časem byla značně uvolněna.

Podle různosti dispensačních důvodů ordinář ohlášky někdy prominouti smí, avšak není povinen; to tehdy, si adest dispensandi causa gratiosa, na př. slouží-li dispens k dobru nebo cti snoubenců (dispensatio gratiosa). Jindy je prominouti smí i je povinen, si adest dispensandi causa necessaria, na př. jde-li o odvrácení velkého zla duchovního nebo hmotného (dispensatio necessaria). Jindy opět jich prominouti ani není povinen, ani nesmí, podle toho, zda dispensační důvod stává nebo nestává, zda je dobrovolný nebo nutný, nezávažný, závažný nebo velmi závažný. Posouditi dostatečnost dispensačních důvodů přísluší, jak patrně ze slov kodexu: „Pro suo prudenti iudicio,“ ordináři.²¹⁸ Dispensační důvody jest posuzovati mimosoudně, podle jejich větší nebo menší závažnosti a též podle mravní jistoty nebo pouhé větší nebo menší pravděpodobnosti, že zamýšlenému sňatku překážka nebrání. Tím závažnější musí býti důvod, čím více ohlášek promínuto býti má. Kanonisté souhlasí s kardinálem D'Annibale, který

²¹⁰ Sez. 24, cap. 1, de ref. matr. ²¹¹ Kán. 197. ²¹² Kán. 118.

²¹³ Kán. 199, § 1. Někteří ordináři, na příklad brněnský, zmocnili děkany nebo i faráře; Haring 439.

²¹⁴ „Satis vobis“ 17. listopadu 1741; F. n. 319; srv. „Nimiam licentiam“. Dispensuje-li ordinář sine iusta causa, hřeší těžce; vina ovšem spadá na faráře, jenž za své sdělení odpovídá; Knecht 184, pozn. 2. ²¹⁵ Kán. 84, § 1.

²¹⁶ Ibid. § 5; „Nimiam licentiam“ 18. května 1743, §§ 12—15; F. n. 337.

²¹⁷ „Inter omniūgenas“ 2. února 1744, § 11; F. n. 339.

²¹⁸ Sanchez lib. 3, disp. 8, n. 5, disp. 10, n. 6; De Justis n. 135, 141—143; Knecht 182, pozn. 5.

praví:²¹⁹ „Ordináři nelze dispensovati libovolně, nýbrž od jedné ohlášky z důvodu spravedlivého (*ex causa iusta*), ode dvou ze závažného (*gravi*), ode všech z důvodu velmi závažného (*gravissima*).“ Byly-li prominuty všechny tři ohlášky, žádá často partikulární právo od snoubenců manifestační přísahu,²²⁰ již by vlastně vykonati měli před ordinářem, jenž ale v dispensačním reskriptě obyčejně k tomu deleguje asistujícího kněze. Dispensující ordinář i nyní podle kánonu 1020 § 3 přísahu tu žádati smí. Je-li morálně jisto, že sňatku žádná překážka nebrání, netřeba pro prominutí dvou nebo i tří ohlášek důvodu zvlášť závažného; každý rozumný důvod, ano i pouhá žádost snoubenců stačí.²²¹ Je-li však důvodné podezření, že překážka sňatku se přičí, nesmí ordinář všech ohlášek prominouti ani z důvodu sebe závažnějšího.

Pro případy, kdy není mravní jistoty, že překážka sňatku se nepřičí, a zároveň není též důvodného podezření, že se mu přičí, jmenují kanonisté různé důvody, pro které ordinář ohlášky prominouti může,²²² na př.: 1. Je-li právem se obávati, že by sňatku kýmkoliv, spolsnoubencem, poručníkem, příbuznými nebo cizími zlomyslně zabráněno býti mohlo, kdyby ohlášky se konaly. Tridentinum jmenuje jediný tento důvod pro prominutí všech ohlášek a žádá, aby v případě tom před oddavkami vykonána byla ohláška jedna nebo žádná a po nich, ale před dokonáním manželství, aby ohlášky byly doplněny.²²³ První část tohoto předpisu souhlasí s právem kodexu; druhá však dnes platnosti pozbyla, ježto podle nového práva ohlášek po sňatku nikdy konati netřeba a též proto, jelikož dnes oběma snoubencům přísluší od samého počátku manželství rovné právo a rovná povinnost co do úkonu manželského, t. j. co do dokonání manželství *copula carnali*. (Kán. 1111.)²²⁴

²¹⁹ D'Annibale III, n. 453, nota 7; Wernz IV, n. 142 V2, 130; Cerato p. 43, 3; I. A. § 82; Farrugia p. 134, B.; Gasparri n. 230; Knecht 182, pozn. 4.

²²⁰ O ní pojednáno při kán. 1019, § 2; srv. Instr. austr. § 85; Haring 439, pozn. 3; Chelodi 25; Farrugia p. 134.

²²¹ Schmalzgr. n. 35; sv. Alfons n. 1006; Sanchez disp. 9, n. 3ss; Bonacina punct. 6, n. 7.

²²² Sanchez l. 3, disp. 9, n. 3s; De Justis n. 158s; Knecht 182, pozn. 6.

²²³ Sez. 24, cap. 1 de ref. matr.; Instr. austr. § 82. Řit. rom. (vydání před Kodexem), tit. 7, cap. 1, n. 9.

²²⁴ Někteří, na příklad Leitner (258, pozn. 1), De Smet (n. 62) míní, že i dnes v tomto případě ohlášky dodatečně vykonati jest. De Smet praví: „Mezi důvody, zprošťujícími závazku zákona o ohláškách, se připouští: 1. případ naléhavé nutnosti vejíti ve sňatek. V tomto případě, ozdravěl-li nemocný, věc budiž oznámena biskupu, který podle svého úsudku buď nařídí podle předpisu sněmu tridentského vykonati ohlášky před dokonáním manželství, nebo prostě je promine.“ Názoru toho dnes sdíleti nelze. Předpis tridentský pozbyl dnes platnosti; po sňatku závaznost zákona o ohláškách zaniká, proto dispens od nich byla by zbytečnou. Srv. Cappello 189, pozn. 35; Linneborn 76, též pozn. 6; Knecht 182, pozn. 7.

V nebezpečí smrti, nelze-li žádati za dispens, pomíjí závaznost ohlášek per se. Zádost učiniti však třeba právu přirozenému. Pro to dlužno krátce pátrati, nebrání-li sňatku překážka a jaká, zda prominutelná nebo neprominutelná, a pak žádati jest od snoubenců přísahu, že jsou pokřtěni a že nejsou si překážky vědomi. — 2. Je-li obava, že snoubenec, bude-li se sňatkem odkládáno, od něho k velké škodě spolumnoubencově odstoupí, na př. že opustí těhotnou snoubenku. — 3. Je-li z odkladu sňatku obávati se duchovní škody pro věřící, na př. pohoršení, nebo pro snoubence, na př. občanského sňatku nebo nezdrženlivosti.²²⁵ — 4. Lze-li z odkladu sňatku předvídati hádky, sváry a pod. mezi pokrevenci nebo jejich rodinami. — 5. Hrozí-li z odepření dispense časná, byť i nevelká škoda, nebo kyne-li z jejího udělení prospěch, je to dostatečným důvodem pro prominutí jedné nebo dvou ohlášek.²²⁶ — 6. Hrozí-li snoubencům z konání ohlášek v kostele pro pokročilý věk nebo různost věku, stavu a pod. zahanbení a posměch, na př. jde-li o sňatek starce s mladou dívkou, šlechtice s nešlechtickou. — 7. Je-li uzavření sňatku naléhavo pro nutnou, bezodkladnou dalekou cestu, pro nebezpečí smrti nebo z jiné příčiny. — 8. Jde-li o sňatek svědomí podle kánonu 1104 nn, k jehož podstatě patří prominutí ohlášek. — 9. Jde-li o zplnění (konvalidaci, zvláště pak o rekonvalidaci) sňatku již uzavřeného, pro tajnou, později objevenou překážku, však neplatného.²²⁷ — 10. Zvláště jde-li o oddávky osob, spolu již žijících, byť i jen v konkubinátě,²²⁸ jež veřejnost považuje za manžely.²²⁹ — 11. Nechce-li snoubenec, občansky již oddaný, dáti se oddat církevně, leč jen s prominutím ohlášek.²³⁰ — Též sňatky panujících osob není ve zvyku ohlašovati, ježto jejich sňatky bývají dostatečně známy.

Právo nevypočítává dispensačních důvodů všech (taxative), nýbrž uvádí jen příklady (demonstrative), podle nichž i jiné důvody lze posouditi.²³¹ Ordinář je povinen ohlášky prominouti, je-li toho třeba k zamezení velké škody obecné nebo soukromé, duchovní nebo časné, nebo žádá-li toho obecné nebo soukromé blaho, časné nebo duchovní. Jindy dispensovati sice nemusí, učiniti

²²⁵ Sv. Alfons 1. 6, tr. 6, cap. 3, dub. I, n. 1003ss; Syn. paderborn, 1867, 125.

²²⁶ Chelodi 25, 1.

²²⁷ Sanchez disp. 9, n. 3ss; Schmalzgr. n. 33ss; Barbosa: De potestate eppi, alleg. 32, n. 40ss; Pirhing tit. 3, n. 29; sv. Alfons n. 1005; Reiffenst. tit. 3, n. 19ss; Noldin n. 553, 2.

²²⁸ Eichmann 324, pozn. 1; Gasparri n. 212; Wernz V², n. 130; Sanchez n. 6, 8, 16, 17; De Justis n. 162, 164, 171, 173, 178; Knecht 183, pozn. 2.

²²⁹ Instr. austr. § 84; Chelodi 25.

²³⁰ Cerato 43.

²³¹ Příklady disp. důvodů srv. Aichner § 163, 2; Chelodi 25, pozn. 1.

tak ale smí, stává-li některý z důvodů shora řečených nebo i důvod jiný.²³² Zda důvod je dostatečný, jest posouditi mimosoudně (extrajudicialiter) podle práva zvykového, se zřetelem na sdělení farářovo, jenž za jeho pravdivost je odpověden.²³³

Farář není oprávněn ohlášky promíjeti, leč by byl ordinářem k tomu zmocněn (srv. I. A. § 83). Nelze-li však pro naléhavou nutnost oddavek odložití a za dispens ordináře žádati, může, je-li jist, že sňatku překážka nebrání, jednati podle epikie, totiž prohlásiti, že za takových okolností a obtíží církevní zákon neváže. Jest mu však ordináře o tom bezodkladně uvědomiti.²³⁴

2. Kán. 1028 § 1 stanoví, že vlastní místní ordinář snoubenců, totiž onen, v jehož diecési snoubenci nebo jeden z nich mají svůj domicil nebo quasidomicil, je oprávněn za podmínek, právem stanovených, ohlášky prominouti. Ježto však snoubenci, mající svůj domicil nebo i quasidomicil v různých diecésích, mají často více ordinářů vlastních, stanoví § 2 kánonu 1028 přesně a určitě, který z vlastních ordinářů snoubenců v určitém případě ohlášky prominouti smí. Mají-li snoubenci více vlastních ordinářů, má právo ohlášky prominouti onen vlastní ordinář, v jehož diecési sňatek slaviti se bude; vejdu-li ve sňatek mimo vlastní diecése (t. j. mimo diecése ordinářů vlastních), smí ohlášky prominouti kterýkoliv vlastní ordinář, jež snoubenci za dispens požádají, nikoliv však ordinář cizí, v jehož diecési budou oddáni.²³⁵ Na př. má-li nevěsta domicil nebo quasidomicil v diecési olomucké a zdržuje-li se jako cizinka v diecési brněnské, je vlastním jejím ordinářem pouze ordinář olomucký, proto jen on ohlášky prominouti smí. Má-li nevěsta domicil v diecési olomucké a quasidomicil v brněnské, smí ohlášky prominout ordinář olomucký nebo brněnský, podle toho, kde budou oddavky. Bude-li však sňatek slaven v diecési královéhradecké, smí ohlášky prominouti buď ordinář olomucký nebo brněnský, nikoliv však královéhradecký.²³⁶

Staré obecné právo této otázky nerozřešilo, proto bývala před prohlášením kodexu řešena partikulárně, vzájemnou dohodou ordinářů.²³⁷ Předpisem shora řečeným kodex definitivně ukončil dlou-

²³² Sanchez disp. 10, n. 5s; Schmalzgr. n. 49; Barbosa l. c. n. 51; Bonacina punct. 6, n. 7; sv. Alfons n. 1005.

²³³ Chelodi n. 28; Cerato 43, pozn. 3.

²³⁴ Cerato 43, 4; Sanchez l. 3, disp. 7, n. 16s; De Smet 33, pozn. 1; Noldin n. 553, 1b; sv. Alfons l. 6, tr. 6, n. 1007; Farrugia p. 135, nota; Knecht 182, pozn. 2.

²³⁵ Asi omylem dí Knecht (183): „Gehört der Bräutigam der Diözese A an, die Braut der Diözese B, und soll die Trauung in der Diözese C stattfinden, so ist jeder der 3 Ordinarien zur Dispensation zuständig.“

²³⁶ Cerato 42s.

²³⁷ Tak dohodl se na příklad episkopát pruský s bavorským; srv. Vogt: E. R.³, 37; Hergeröther-Hollweck K. R. 800, pozn. 4.

hý spor mezi kanonisty,²³⁸ stanoviv pro případ, mají-li snoubenci, nebo jeden z nich, více domicilů nebo i quasidomicilů v různých diecésích a tudíž i více vlastních ordinářů, dvojí pravidlo, totiž: a) Vejdou-li snoubenci ve sňatek v některé diecési vlastní, je výhradně oprávněn ohlášky prominouti jen vlastní ordinář oné diecése, v níž budou oddáni; ostatní vlastní ordinářové pro tento případ dispensačního práva postrádají, b) Vejdou-li však ve sňatek v diecési cizí, smí ohlášky prominouti kterýkoliv vlastní ordinář snoubenců, nikoliv však ordinář cizí, v jehož diecési budou oddáni. Zda obojí předpis váže sub poena nullitatis udělené dispense, nelze říci. Podle kánonu 11 zdá se, že nikoliv.²³⁹

Žádost za prominutí ohlášek ať obsahuje: 1. Jména snoubenců, jejich stav a bydliště; 2. žádost samu; 3. důvody pro prominutí; 4. dobrozdání duchovního správce, zda udělení dispense doporučuje nebo nedoporučuje.

U příležitosti prominutí ohlášek ordinář nesmí žádati — mimo úhradu kancelářských výloh — poplatku, leč jen se zvláštním svolením apošt. Stolice. Opačný obyčej dlužno odmítnouti jako nepřístojnost. Smí však žádati mírný poplatek na úhradu kancelářských výloh, stanovený podle kánonu 1057 § 1 nebo právem zvykovým.²⁴⁰

Budíž ještě podotknuto, že podle prohlášení sv. Oficia ze dne 12. ledna 1881²⁴¹ církevních ohlášek nelze nahraditi ohláškami občanskými, vykonanými za účelem sňatku občanského. Věřící smí sice žádati za vykonání občanských ohlášek stavovský úřad, leč jeho vysvědčení per se k církevním oddávkám nestačí.

D o d a t e k. Ohlášek podle církevního práva per se konati netřeba, resp. nelze: 1. Jde-li o zplacení neplatného manželství. Zpravidla bude však i v tomto případě žádati za prominutí ohlášek, a to i tehdy, jde-li o osoby, jako manželé již žijící nebo civilně oddané, jež církevně oddány býti chtějí, leč by obě, nebo jedna z nich s konvalidací čekati nechtěla, až by dispens od ohlášek došla.²⁴² 2. Jde-li o smíšený sňatek a ordinář ohlášek nepovolil (kánon 1026). 3. Jde-li o sňatek, v nějž snoubenci vcházejí pouze před svědky podle kánonu 1098. 4. V případě naléhavé nutnosti, nelze-li sňatku odložití bez velké škody, až by prominutí ohlášek

²³⁸ Chelodi 24, pozn. 2. ²³⁹ Cappello 190, 5.

²⁴⁰ Trid. sez. 25, cap. 18 de ref. Taxa Innocentiana sive instr. ab Innoc. XI. approb. 8. října 1678; Prop. F. 12. února 1821 ad ep. Hiberniae; decr. S. C. C. 10. ledna 1896; srv. kán. 1056; Gasparri n. 205, 235; Knecht 182, pozn. 6; Cerato 43, pozn. 2.; Farrugia p. 135, nota.

²⁴¹ Gasparri n. 199 a pro něm jiní citují 12. května; srv. Collect. S. C. de Prop. F. II, n. 1545.

²⁴² Sanchez disp. 11, n. 25ss; sv. Alfons n. 1007; Rosset n. 1176; Génicot n. 448.

od ordináře vyžádáno bylo, což platí nejen o nebezpečí smrti, nýbrž také, ovšem velmi zřídka, o případech jiných, je-li z odložení sňatku obávati se velkého pohoršení nebo zahanbení. Leč i tu třeba dosti učiniti právu přirozenému, možno-li krátkým pátráním po překážkách a jejich prominutelnosti, resp. neprominutelnosti, a žádati od snoubenců manifestační přísahu, že jsou pokřtěni a o žádné překážce nevědí. Tuto přísahu bude třeba žádati zpravidla vždy, kdykoliv ohlášky zcela byly prominuty.²⁴³ 5. Jde-li o sňatek svědomí (kánon 1104). 6. Před sňatky vladařů (presidentů) a jejich rodin nebylo podle starého práva a souhlasného učení kanonistů²⁴⁴ třeba ohlášek konati, ježto jejich rody jsou tak známy, že lze snadno event. překážku vypátrati.

C) Ohláškové listy a snubní protokoly. Kán. 1029.

Kán. 1029. Vykonal-li jiný farář šetření (investigationem) nebo ohlášky, ať o jejich výsledku neprodleně autentickou listinou uvědomí toho, jemuž jest sňatku přísluhovati.

1. Faráři, podle kán. 1095 a 1097 k asistenci sňatku oprávněnému, jest se postarat, aby před sňatkem mimo zkoušku snoubenců také ohlášky vykonány byly všude, kde právo konati je nařizuje, vůbec aby svoboda snoubenců pravoplatně byla zjištěna, a to, třeba-li, i za pomoci farářů jiných.²⁴⁵ Vykonal-li tudíž jiný farář než onen, který sňatku bude přísluhovati, šetření o svobodném stavu snoubenců nebo ohlášky, je povinen výsledkem obého oznámiti autentickou, věrohodnou listinou asistujícímu faráři (kán. 1029),²⁴⁶ totiž zasláním snubního protokolu, konal-li zkoušku snoubenců nebo jednoho z nich, resp. ohláškového listu, konal-li ohlášky.

2. Ohláškový list, jehož formu stanoví často partikulární právo, obsahovati musí, podobně jako ohlášky, přesné označení ohlášených snoubenců, jejich personalie, totiž jméno, příjmení, stav, rodiště, bydliště, jména a příjmení jejich rodičů; dále potvrzení, že byli ohlášení a ve které neděle a svátky a ve které dny v měsíci, ve kterých kostelích se tak stalo; zda byla prominuta jedna ohláška nebo dvě, a konečně výsledek ohlášek, zda totiž překážka vadící nebo rušící někým byla nebo nebyla oznámena.²⁴⁷ I při

²⁴³ Ob. zák. obč. § 86; zák. rep. čsl. 22, května 1919, č. 320, § 7; I. A. § 85; Sv. Of. 21. srpna 1670, ASS. 6, 443; 24. února 1847, ASS. 22, 631; ad Orient. loc. Ord. 29. srpna 1890, ASS. 23, 189; Knecht 183, pozn. 6, 184, pozn. 1.

²⁴⁴ Scavini: Theol. mor.¹⁴, III, n. 897; Berardi: Theol. mor., V, n. 1007; Sebastianelli n. 38; Gasparri n. 508s; Noldin n. 551, 2.

²⁴⁵ Kán 1097 § 1 n 1; Chelodi 25, 2.

²⁴⁶ Bened. XIV., „Paucis abhinc“ 19. března 1758; F. n. 447.

²⁴⁷ Kongr. svátostí 6. března 1911 ad II., srv. též III.

ohláskových listech církevních dbáti jest toho, co nařizuje výnos ministerstva spr., kultu a vnitra z 1. července 1868 ř. z. č. 80 v § 22 o občanských ohláskových listech: „Úřední vysvědčení, jež dává polit. úřad okresní (obecní s vlastním statutem) o konání ohlášek . . ., jest z těchto rejstříků doslovně vypsati a úřední pečeti opatřiti.“ Na ohláskovém listě lze též poznačiti propuštění a dovolení event. i zmocnění k oddavkám (kán. 1095 § 2, 1096, 1097), potvrzení náboženských vědomostí snoubence (kán. 1020 § 2), přijetí sv. svátostí (kán. 1033), podle některých i eventuelní prominutí manželské překážky. Ohláskový list musí býti „documentum authenticum“ (kán. 1029). Aby právně byl autentickým, musí býti datován, podepsán farářem nebo jeho zástupcem a opatřen farní pečeti. Obecné právo nežádá, aby byl podepsán a vidován, jde-li o sňatek v cizí diecési, ordinářem, v jehož diecési ohlášky se konaly, a vidován také ordinářem, v jehož diecési sňatku bude požehnáno. Partikulární právo žádati to sice může, nikoliv však sub poena nullitatis, ježto předpis takový přičil by se právu obecnému. Nejde-li o případ naléhavý, doporučuje se, aby se tak stalo, byť i partikulární právo toho nežádalo.²⁴⁸

3. Aby sňatek bez příčiny nebyl zdržován, jest na faráři, aby ohláskový list odeslal hned po ohláškách (statim . . . certiore reddat“). Přece je však třeba, aby mezi poslední ohláškou a odesláním ohláskového listu uplynula dostatečná lhůta, aby věřící, kteří o sňatku teprve snad při poslední ohlášce se dověděli, eventuelní překážku oznámiti mohli, sic by poslední ohláškou účelu zákona se nedosáhlo.²⁴⁹ Směrnici pro to dává kánon 1030 § 1, podle něhož oddavky nemají se konati před uplynutím 3 dnů po poslední ohlášce. Vyčkal-li farář od poslední ohlášky do odeslání ohláskového listu asi 24 hodiny, nejedná proti zákonu, nýbrž spíše v jeho duchu.²⁵⁰ Nedošel-li ohláskový list z cizí farnosti, v níž ohlášky bylo vykonat, včas a nelze-li oddavek odložit, ať se farář, možno-li, obrátí na ordináře. Není-li to možno, může jednat podle epikie²⁵¹ a sňatku požehnat, ovšem je-li mravně jist, že sňatku překážka nebrání,²⁵² u nás pak a jinde, kde zákon občanský žádá ohlášky k platnosti sňatku, je-li též jist, že ohlášky skutečně vykonány byly, kde vykonány býti měly, neboť jinak státi by se mohlo, že církevně platný sňatek byl by in foro civili neplatným.²⁵³ Ohláskový list budiž zaslán tak, aby asistujícímu brzy a jistě byl doručen. Není dosti bezpečno a nedoporučuje se, poslati

²⁴⁸ Haring 437, pozn. 3; Knecht 185; Knopp: E. R. 408.

²⁴⁹ Rit. Rom. tit. VII, cap. 1., n. 10, 11, cituje doslovně kán. 1029 a 1030. Knecht 185; Schulte: E. R. 53.

²⁵⁰ Chelodi 25, 3; Knecht 185, pozn. 2. ²⁵¹ Srv. shora str. 68.

²⁵² Van de Burgt n. 404; Vlaming n. 177.

²⁵³ Zák. rep. čsl. 22, května 1919, č. 320 Sb. z. a n. §§ 1,12.

jej po snoubencích,²⁵⁴ kteří, jak ze zkušenosti známo, často zapomenou vzít jej k oddávkám s sebou. Kongregace svátostí nařídila,²⁵⁵ aby doklady de statu libero dělníků vystěhovalců, farář žádal i odesílal prostřednictvím ordináře, jenž je ověří, aby tím jistěji došly a jejich pravost byla zaručena, což v mimořádných případech i jindy se doporučuje, na př. jde-li o ohláškový list z jiné diecése.²⁵⁶ Za vykonání ohlášek, ohláškové, propouštěcí a delegační listy lze žádati poplatek, stanovený právem partikulárním (kán. 1507), pokud právo partikulární nestanoví jinak.²⁵⁷

D) K oddávkám potřebné listiny. Lhůta mezi poslední ohláškou a oddávkami. Opakování ohlášek. Kán. 1030.

Kán. 1030. § 1. Po vykonaném šetření a ohláškách farář ať sňatku nepřisluhuje, dokud neobdržel všech potřebných listin, a kromě toho, nežádá-li rozumný důvod jinak, dokud neuplynuly 3 dni od poslední ohlášky.

§ 2. Nebylo-li během 6 měsíců manželství uzavřeno, buďtež ohlášky opakovány, neusoudil-li místní ordinář jinak.

I. K oddávkám potřebné listiny.

Po zkoušce snoubenců a ohláškách farář sňatku přísluhovati nesmí, dokud neobdržel všech, právem církevním i občanským předepsaných listin, z nichž je patrné, že snoubenci podle církevního i občanského práva jsou způsobilí, vejíti spolu v dovolený a platný sňatek.²⁵⁸ V praxi žádati bude listiny, předepsané právem církevním i občanským, bez nichž sňatku dovoleně nebo i platně přísluhovati nelze. O některých těchto listinách, jež zpravidla žádati jest již při zkoušce snoubenců, řečeno bylo již shora.²⁵⁹

O listinách k oddávkám potřebných stanovila Instructio austriaca v § 70: „K oddávkám lze snoubence připustiti, nepřiči-li se jejich sňatku žádná překážka, a splnili-li vše, čeho k zamezení neplatných nebo nedovolených sňatků je třeba. Zvláště jest se jim vykázati, že ohlášky byly řádně vykonány (ohláškovým listem), a není-li jejich věk a původ patrný z farních knih, jest jim předložiti křestní list. Nemůže-li snoubenec křestního listu si opatřiti, jest se faráři obrátit na biskupa.“

²⁵⁴ Cerato 44. ²⁵⁵ 4. července 1921 n. 2, též n. 3; AAS. XIII, 348s.

²⁵⁶ Cappello 150; Linneborn 77; Knecht 185; Knopp: E. R. 408.

²⁵⁷ Na př. v Římě jsou všechny přípravné úkony k oddávkám bezplatny. Instr. Card. Vicarii Urbis 5. dubna 1902, ASS. 37, 222ss, n. 11; srv. Knecht 186, pozn. 1.

²⁵⁸ Kán. 1030, § 1, 1021, 1097; Cerato p. 44, n. 3; De Smet 93n; Leitner 351nn; Farrugia n. 68, B.

²⁵⁹ Viz shora str. 32 n.

§ 78 ob. zák. obč. praví o listinách k sňatku potřebných toto: „Nemohou-li snoubenci předložití písemné vysvědčení o řádně vykonaných ohláškách, nebo osoby, vyjmenované v §§ 49, 50, 51, 52 a 54, k sňatku žádaného dovolení, dále ti, jichž zletilost není zřejma, křestního listu nebo písemného potvrzení své zletilosti, ... zapovídá se duchovnímu správci pod těžkým trestem oddavky konati, dokud snoubenci potřebných vysvědčení nepřinesli a všech závad neodstranili.“

§§ 49—52 stanoví, jakého dovolení k sňatku potřebují osoby nezletilé a nesvéprávné. Podrobné pojednání o tom viz na konci § 11: „Občanské právo o sňatku osob nezletilých a nesvéprávných.“ § 54 ob. z. obč. týká se osob vojenských; odkazuje na vojenské zákony slovy: „V zákonech vojenských je ustanoveno, se kterými osobami vojenskými, nebo k vojsku náležejícími nelze platně vejíti ve sňatek, leč by to písemně dovolil pluk, sbor nebo jejich představení.“

Kterými listinami jest se snoubencům před sňatkem vykázati, je patrnó z pozitivních předpisů círk. a obč. zákonů a rovněž z různých mimořádných okolností jiných. Zde budiž uveden seznam listin, jichž podle okolností k dovoleným, někdy i platným oddávkám bývá třeba. Ve všech listinách, aby byly dokladem autentickým, musí býti poznačen úřad, místo, den, měsíc, rok a jednací číslo jejich vydání.

K listinám, jimiž snoubencům před oddávkami, resp. již před ohláškami jest se vykázati, patří:

1. Potvrzení o vykonaných oddávkách občanských. Je ho třeba ve státech s povinným manželstvím občanským, kde obč. zákon žádá před církevními oddávkami oddavky občanské, na př. v Německu,²⁶⁰ Švýcarech, Itálii, Maďarsku atd. Věřící jsou podle zákona přirozeného i církevního povinni, onomu obč. předpisu vyhověti, aby od sebe a jiných, zvláště od potomstva odvrátili trestní následky a škodu, z neuposlechnutí plynoucí. Tak na př. obč. právo německé uznává církevní sňatek pouze jako náboženský úkon, církví žádaný (BGB. § 1588). Manželská obč. práva a povinnosti, zvláště povinnost manželského společenství, plynou však jen ze sňatku občanského (§ 1353). Chtějí-li snoubenci státi se jich účastnými, chtějí-li, aby stát jejich manželských práv a povinností hájil, jest jim před církevními oddávkami dáti se oddat občansky. Duchovní nesmí jich oddat, dokud se nepřesvědčil, že jsou občansky již oddáni, jinak propadá pokutě, leč by nebylo lze oddavek odložití pro nebezpečnou nemoc jednoho ze snou-

²⁶⁰ Říš. z. 6. února 1879, § 67; čl. 46 manž. z. č. 3; Leitner 351, pozn. 3; srv. Kohler: Eheerfordernisse 70n; 48n, kde jsou vypočteny listiny, jež v Německu stavovskému úředníku před obč. oddávkami jest žádati.

benců. Jest mu proto žádati potvrzení stavovského úředníka, že snoubenci civilně oddáni již byli. Toto potvrzení nahrazuje všechny listiny, jichž jinak podle obč. práva k oddávkám bývá třeba, takže k církevním oddávkám osob, občansky již oddaných, není in foro civili ničeho již třeba. (Srv. zákon rep. čsl. č. 320/1919 Sb. z. a n. § 12.)

2. Křestní resp. rodní listy snoubenců, budou-li oddáni mimo své rodiště nebo místo, kde byli pokřtěni, jest žádati již při zkoušce snoubenců. Nemohou-li si jich opatřiti, jest žádati za jejich písemné prominutí, pro foro eccl. příslušný ordinariát, pro foro civili zpravidla politický úřad zemský, v potvrzeném nebezpečí smrti okresní, ve městech s vlastním statutem obecní. Od pokřtěných snoubenců ze států, kde se vedou matriky občanské, jest žádati rodní i křestní listy. (Kán. 1021 § 1; kongregace svátosti 6. března 1911, AAS. v. 3, 102; I. A. § 70; § 78 ob. z. obč.; nař. min. spr., kultu, vn. 1. července 1868, ř. z. č. 80; zákon ze 4. července 1872, ř. z. č. 111. Srv. pojednání ke kán. 1021, § 1.) Od konvertitů, pokřtěných mimo církev katolickou, jest mimo křestní listy žádati také potvrzení o jejich přijetí do církve katolické. Potvrzení o přijetí břimování lze žádati pouze tam, kde partikulární právo to nařizuje.

3. Domovský list jako průkaz domovské příslušnosti snoubenců, není-li známa nebo jinak prokázána. Nelze-li ho opatřit, jest žádati za jeho prominutí a duchovní správce ať se snaží ji vypátrat podle domovské příslušnosti jejich rodičů a dědečků, nebo podle rodiště nebo nynějšího bydliště snoubenců.

4. Bytové vysvědčení, dané domácím a potvrzené policejním úřadem podle přihláškového listu, jest žádati ve velkoměstech, není-li jisto a nelze-li svědky zjistiti, kde snoubenci bydlí, aby byl zjištěn jejich příslušný farář, což je důležité pro dovolenost sňatku in foro eccl. a jeho platnost in foro civili.

5. Ohláškové listy z farností, kde ohlášky bylo konati podle církevního a občanského práva (srv. pojednání ke kán. 1029). K nim připojiti jest také vysvědčení o svobodném stavu snoubenců (Ledigschein), t. j. potvrzení, že manželská překážka vypátrána nebyla. Toto vysvědčení třeba žádati i tehdy, byly-li ohlášky prominuty („Ne temere“, V. § 10; instr. kongr. svát. 6. března 1911, n. I.). Nezdržoval-li se snoubenec post adeptam pubertatem déle v cizí diecési, stačí u nás ohláškový list. Byly-li ohlášky částečně nebo úplně prominuty, jest žádati círk. i obč. disp. listinu od ohlášek. Částečné jejich prominutí je ostatně patrné z ohláškového listu.

Vysvědčení o náboženských vedomostech snoubenců bylo též žádati podle dvor. dekr. z 16. ledna 1807 (srv. Grieszl n. 343 b;

Leitner 352; Oest. Gesetzeskunde I., 50). Ač dekret ten zrušen nebyl, vysvědčení to se dnes nežádá; podle toho, co bylo řečeno při kán. 1020 § 2 o náboženských vědomostech snoubenců, nyní žádati ho nelze.

6. Dovolení k sňatku osob nezletilých (mezi dokončeným 14. a nedokončeným 21. rokem) nebo i zletilých nesvéprávných, předepsané v §§ 49—53 ob. z. obč., dané pravoplatnou formou držitelem otcovské moci, totiž manželským otcem; je-li nepřítomen, mrtev nebo pod kuratelou, nebo jde-li o snoubence nemanželského, dané po prohlášení poručníka nebo opatrovníka poručenským nebo opatrovníckým soudem, nebo soudní prohlášení zletilým. K žádosti za prohlášení zletilým nebo za vrchnoporučenské dovolení k sňatku jest přiložiti vysvědčení zachovalosti, dané policejním úřadem nebo ředitelstvím nebo komisariátem, kde ho není, úřadem obecním nebo farním a potvrzené úřadem policejním. (§§ 174, 252 ob. z. obč.; zákon z 23. července 1919, č. 447 Sb. z. a n.; srv. o tom podrobně v pojednání ke kán. 1034.)

7. Písemné dovolení pluku, sboru nebo příslušných představených, jde-li o osoby vojenské nebo k vojenským útvarům patřící (§ 54 ob. z. obč.), dané podle branného zákona, jakož i listiny, pro tyto osoby předepsané v § 6 cis. nař. z 20. července 1887. Sňatek vojenských osob bez předepsaného dovolení byl podle § 54 ob. z. obč. neplatný a podle § 78 trestný. Branný zákon rakouský z 11. dubna 1889 a rovněž republiky čsl. z 19. března 1920, č. 193 Sb. z. a n. ve znění zákona č. 53/1927 Sb. z. a n. prohlašuje sňatek v tomto případě pouze za nedovolený a trestný, nikoliv však neplatný. (O tom podrobně níže ad 7.) Podobně stanoví obč. právo téměř všech kulturních států; na př. § 1315 něm. BGB. dí: „Osoby vojenské a zemští úředníci, kteří podle zemských zákonů potřebují k sňatku zvláštního povolení, nesmějí bez něho ve sňatek vejíti.“ § 26 XXX. uh. čl. zák. z r. 1894 praví: „Sňatek se zapovídá, nedostává-li se mu po rozumu branného zákona předepsaného dovolení k sňatku.“ Jakého dovolení potřebují k sňatku důstojníci a vojenští gázisté, zařazení do hodnostních tříd, dále gázisté mimo hodnostní třídy, patřící ke sborům stráže bezpečnosti státních úřadů, a příslušníci četnictva, srv. níže ad 7.

8. Potvrzení (resp. dovolení) přednosty úřadu, že snoubenec úředník nebo zřízenec přednostovi úřadu svůj zamýšlený sňatek oznámil, dané podle služebních předpisů dotyčného úřadu.

9. Politické dovolení (konsens) k sňatku, t. j. potvrzení příslušného polit. úřadu, že proti sňatku dotyčných snoubenců ze subsistenčních důvodů není námítka, pokud ho snad někde ještě je třeba (srv. Grieszl n. 325). Dříve žádalo se toto povolení ve všech

zemích bývalého Rakouska. Od r. 1867—1888 byl postupně zákon o politickém konsensu v rakouských zemích zrušen, v Čechách 1. prosince, na Moravě 22. září 1869. Až do převratu zůstal v platnosti v Krajině, kde jej udílela domovská obec, jejímž potvrzením bylo se ženichu vykázané, že svůj sňatek jí předem oznámil (nař. guber. z 1. března 1832, st. min. 12. prosince 1864). V Tyrolsku a Vorarlbergu ho potřebovali nemajetní služební, pomocníci, nádeníci bez stálého bydliště. (Min. vn. 12. února 1873, dekr. dv. kanc. 12. května 1820, min. vn. 20. února 1888, 11. května 1889, 11. července 1895.) Osobám, na obecní útraty stále vydržovaným v chudobincích, veřejných nemocnicích a osobám bez zaměstnání mohlo být odepřeno. (Spr. soud 9. října 1890, 6. března 1891; Oest. Gesetzeskunde I, 4; Grieszl n. 325.)

10. Dispensační listiny, svědčící o prominutí eventuelních manželských překážek: a) občanských úřady občanskými (zem. polit. správou nebo z jejího zmocnění polit. správou okresní; b) církevních vrchností církevní.

11. Pro zplnění nebo po církevním a občanském prohlášení neplatnosti manželství duchovnímu správci církevními a občanskými úřady zaslané pokyny a listiny.

12. Vysvědčení o svobodném stavu snoubenců, jež je zvlášť důležité, jde-li o snoubence, kteří již v manželství žili (§ 62 ob. z. obč.). Jím jest se vykázati listinami, z nichž je patrné, že jejich dřívější manželství bylo in foro eccl. i civilí pravoplatně rozloučeno (srv. Scherer § 121, 354 nn.).

a) Snoubencům ovdovělým jest se vykázati: α) úmrtním listem spolumanžela, daným veřejným úřadem církevním nebo občanským (kán. 1813), jež jest přiložiti k snubním dokladům (dvorní dekret z 20. května 1820); nebo β) prohlášením církevního a občanského soudu, jímž se prohlašuje spolumanžel za mrtvého a jeho dřívější manželství za rozloučeno. (In foro ecclesiastico srv. I. A. § 246 ss; instr. sv. Oficia z r. 1868; kongr. svátostí, AAS, v. 2, 119 ss; Gasparri II, p. 523. In foro civilí srv. §§ 24, 112 ob. z. obč.; zákon z 16. února 1883, ř. z. č. 20; zvláště zákon z 30. června 1921, č. 252 Sb. z. a n., jímž se upravují ustanovení o prohlášení za mrtvého. O tom podrobně při kán. 1069 § 2.)

b) Snoubencům, quoad vinculum rozloučeným, jest se vykázati: α) in foro civilí: pravoplatným soudním nálezem, znějícím na rozluky (zákon z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n. §§ 13—24); β) in foro eccl.: bylo-li nedokonané manželství rozloučeno dispensí papežskou, jest se vykázati dispensačním reskriptem kongregace svátostí; bylo-li rozloučeno slavným řeholním slibem, prohlášením duchovní vrchnosti o platném jeho vykonání (kán. 1119); bylo-li manželství, uzavřené oběma nepokřtěnými, rozlou-

čeno na základě výsady Pavlovy, jest se vykázati potvrzením, že bylo rozloučeno platným novým sňatkem strany, jež křest byla přijala (kán. 1126. O tom podrobně při kán. 1119 nn.). Osoby, pro foro eccl. pravoplatně rozloučené, může duchovní správce ovšem oddati jen tehdy, bylo-li jejich dřívější manželství pravoplatně rozloučeno také in foro civili (§ 22 zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n.).

c) Snoubencům, jejichž dřívější manželství bylo neplatným prohlášeno, jest se vykázati: α) in foro civili nálezem obč. soudu, znějícím na neplatnost dřívějšího manželství. (Ob. z. obč. § 94; § 28 zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n.); β) in foro eccl. nálezem církevního soudu vyšší instance, jímž se na neplatnost manželství znějící nález nižší instance potvrzuje (kán. 1987. O tom podrobně při tomto kánonu v pojednání o církevním manželském procesu). Zvlášť budiž dbáno toho, že všechny rozsudky a usnesení obč. soudů a úřadů musí býti opatřeny úřední doložkou (klausulí) o vykonatelnosti dotyčného rozsudku nebo usnesení. Jen na základě takové listiny lze nový sňatek platně ohlásit (zem. správa v Brně 6. března 1926, č. 26.197; srv. ACO. 1926, č. 4268.)

13. Dispens od 3 měsíců vdovské lhůty. Vdova nebo žena, jejíž dřívější manželství bylo úmrtím manžela nebo jinak pravoplatně rozloučeno nebo neplatným prohlášeno, je-li těhotna, nesmí se znovu vdáti, dokud neporodila. Je-li pochybno, zda je těhotna, nesmí se vdáti před uplynutím šesti (v Německu desíti, BGB. § 1313) měsíců. Není-li u ní podle okolností a úsudků znalců těhotenství pravděpodobno, musí se sňatkem vyčkati nejméně 3 měsíce. Zbývající 3 měsíce vdovské lhůty může na vysvědčení znalců prominout okresní politický úřad (srv. § 120 n. ob. z. obč.; zákon ze 4. července 1872, ř. z. č. 111, § 1, odst. 4. O tom podrobně při kán. 1069 § 2).

14. Delegace pro foro civili. Oddává-li ve své farnosti farář snoubence cizí, t. j. ony, z nichž žádný nemá v jeho farnosti svého bydliště, je třeba k platnosti sňatku in foro civili delegace, čili zmocnění vlastním farářem aspoň jednoho ze snoubenců (zákon z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n. §§ 8, 12. O tom podrobně při kán. 1095 n.).

15. Delegace zmocnění (licentia) pro foro eccl. i civili, dané podle kánonu 1095 n. a podle §§ 8, 12 zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., je k platnosti oddavek třeba, má-li v jisté farnosti snoubence oddávat kterýkoliv kněz, jenž není farářem dotyčné farnosti. (O tom podrobně při kán. 1095 n.)

16. Dovolení k asistenci (licentia) pro foro eccl., dané podle kánonu 1097 k dovolenosti, nikoliv k platnosti oddavek je třeba,

chce-li ve své farnosti farář oddati snoubence, z nichž žádný v ní nemá domicilu nebo quasidomicilu, nebo aspoň měsíc tam nedlí, nebo aspoň jako potulný actu itinerans se nezdržuje. Téhož dovolení je třeba, má-li bez spravedlivého důvodu oddávat místo faráře nevěsty farář ženichův, nebo má-li oddávat snoubence různých katolických rítí místo faráře ženichova farář nevěsty. (O tom podrobně při kán. 1097.)

17. Oznámení kněze, k asistenci delegovaného, faráři, jenž jej delegoval, že sňatek byl uzavřen.

18. Jde-li o potulné (vagi), nemající nikde domicilu nebo quasidomicilu, je k oddávkám třeba dovolení ordinářova nebo kněze jím zmocněného (kán. 1032; o tom při tomto kánonu, str. 103 nn.).

19. Potvrzení o přijetí sv. svátosti předpisuje někde právo par-
tikulární, jestliže snoubenci je přijali mimo kostel, kde budou oddáni.

20. Jde-li o sňatky cizinců, t. j. příslušníků cizího státu, jest vždy předložiti vysvědčení o jejich osobní způsobilosti k sňatku, předepsané dekretem dvorní kanceláře z 22. prosince 1814, č. 1118, dané oprávněným úřadem jejich vlasti, podle předpisu ověřené, že jejich sňatku podle zákona jejich vlasti překážka nebrání a tudíž v cizině dovoleně a platně ve sňatek vejíti mohou. (Srv. ACO. 1927, 128, Podrobně o tom níže ad 20.) Čeho je podle § 51 ob. z. obč. třeba, jde-li o sňatek cizince nezletilého, jenž nemůže předložiti předepsaného dovolení k sňatku svého zákonitého zástupce ze své vlasti, srv. v pojednání ke kán. 1034: „Občanské právo o sňatku osob nezletilých a nespěvných.“

Listiny tyto jest uložiti jako snubní doklady, tvořící součást oddavkové matriky, ve farním archivu (dvorní dekret 1. července 1813, P. G. S. č. 2). Podle výnosu min. vnitra z 23. listopadu 1898, č. 300.134, a sdělení zemské polit. správy moravské z 6. března 1926, č. 26.197 stranám vráceny býti nesmí: doklady otcovského nebo soudního povolení k sňatku nezletilého a všechny průkazy, osvědčující prominutí manželské překážky a jiné dispense (od předložení rodného, domovského listu a vysvědčení o způsobilosti k sňatku). Stranám na výslovnou jejich žádost lze vrátiti: listy rodní, křestní, domovské, prohlášení zletilosti a soudní nálezy o rozluce dřívějšího manželství, opatřené doložkou o vykonatelnosti rozsudku, neboť těchto listin může strana potřebovat i při jiném právním jednání. Byly-li vráceny, jest jejich přesný obsah mimo zapsání do matriky poznamenati do matričního spisu a připojiti i čísla a datum vyhotovení listin s poznámkou, kdy na žádost strany byly vydány. (Srv. ACO. 1926, č. 4268.)

P o d r o b n o s t i k b o d u 7. S ň a t k v o s o b v o j e n s k ý c h.

O oddávkách vojenských osob praví § 78 ob. z. obč.: „Nemo-

hou-li osoby uvedené v § 54 předložiti žádaného dovolení, zapovídá se duchovnímu správci pod těžkým trestem oddavky konati, dokud snoubenci nepřinesli potřebných vysvědčení.“ § 54 dí: „S kterými vojenskými nebo k vojenským tělesům patřícími osobami nelze bez písemného dovolení jejich pluku, sboru nebo vůbec jejich představených vejíti v platný sňatek, stanoví vojenské zákony.“ Podle § 78 ob. z. obč. byl sňatek vojenských nebo k vojsku patřících osob bývalého Rakouska bez dovolení, předepsaného branným zákonem, nedovolený a trestný a podle § 54 i neplatný, v Maďarsku však (§ 26 XXXI. čl. zák. z roku 1894) a takéž v Německu (§ 1315 obč. zákoníka) pouze trestný a nedovolený. Branným zákonem z 11. dubna 1889, prováděcím nařízením ministerstva zemské obrany k jeho §§ 50 a 61 ze dne 15. dubna 1889, ř. z. č. 45, jež předpisovalo, jakým dovolením různým vojenským osobám jest se vykázati, a takéž branným zákonem republiky čsl. ze dne 19. března 1920, č. 193 Sb. z. a n. ve znění zákona č. 53/1927 Sb. z. a n. bylo však ustanovení § 54 ob. z. obč., prohlašující neplatnost sňatku, jak již bylo řečeno, zmírněno a sňatky vojenských osob, uzavřené bez předepsaného dovolení byly prohlášeny pouze za nedovolené a trestné.

Podle služebních předpisů z roku 1904 bylo polnímu superioru od vojenských osob již k ohláškám žadati tyto listiny: Dovolení k sňatku, dané voj. úřady; křestní a domovské listy obou snoubenců; od nezletilých dovolení otcovo nebo poručenského soudu, nebo prohlášení zletilým; od ovdovělých úmrtní list zemřelého spolumanžela; od příslušníků rakouských, vcházejících ve sňatek v cizině, vysvědčení způsobilosti k sňatku, dané příslušným polit. okr. úřadem; od Maďarů, vcházejících ve sňatek mimo území, v němž platil uh. čl. zák. XXXI. z roku 1894, vysvědčení způsobilosti, dané uh. ministrem spravedlnosti; od osob, příslušných do bývalého Chorvátska a Slovinska, vysvědčení způsobilosti, dané příslušným polit. úřadem I. stolice; od cizinců potvrzení, dané příslušným domovským obč. úřadem (resp. jejich konsulátem nebo vyslanectvím), že podle zákona jejich vlasti proti sňatku není námitek; event. církevní a občanské dispense od manželských překážek (srv. Grieszl n. 532 ss.). Okružní nařízení z 8. října 1895, č. 5015 vypočítávalo v § 18 listiny, jimiž před sňatkem bylo se vykázati vojenským osobám se zřetelem na uh. manželské zákony (Grieszl n. 674).

Které vojenské a k vojsku náležející osoby v republice čsl. dovolení k sňatku potřebují, kým a za jakých podmínek toto dovolení se udílí, jaké tresty stíhají osoby, ve sňatek bez něho vcházející a k němu spolupůsobilí, stanoví branný zákon republiky čsl. ze dne 19. března 1920, č. 193 Sb. z. a n. ve znění zákona č. 53/

1927 Sb. z. a n. v §§ 36 („Sňatky osob, podléhajících branné povinnosti“), 41 („Sňatky bez dovolení“), 54, 55 a 66, jakož i toho se týkající branné předpisy prováděcích nařízení ze dne 15. září 1927, č. 141 Sb. z. a n. v oddílu VII., části 2. („Záповědi manželství podle branného zákona“) v §§ 256—262, 335.

§ 36 branného zákona republiky čsl. stanoví o sňatcích osob, podléhajících branné povinnosti, toto:

a) Osoby, které dosud nesplnily řádné odvodní povinnosti, mohou se oženit jen výjimečně, prokáží-li okolnosti zvláštního zřetele hodné, a udělí-li jim k tomu svolení příslušný politický úřad I. stolice v dohodě s voj. doplňovacím úřadem I. stolice. Nedojde-li k dohodě, rozhoduje o věci polit. úřad II. stolice po slyšení zem. voj. velitelství (v bývalém Rakousku ministr zem. obrany nebo jím zmocněný zem. polit. úřad). Podrobnosti budou stanoveny cestou nařizovací.

b) Odvedení, kteří dosud nenastoupili přesenní služby nebo vojenského výcviku, c) pak osoby v přesenní službě a ve voj. výcviku, d) jakož i voj. osoby z povolání potřebují k sňatku povolení voj. úřadu.

e) Totéž platí o voj. osobách, konajících další činnou službu, f) dále o voj. osobách ve výslužbě, povolaných přechodně k činné službě, a g) o voj. osobách, jsoucích v místním zaopatření voj. invallidovny, h) jakož i o voj. osobách na trvalé dovolené, jichž povinnost k zákonité přesenní službě skončí později než za tři měsíce. — Jinak není k sňatku potřebí zvláštního úředního povolení. Povolení k sňatku neposkytuje výhod při plnění branné povinnosti.

ad a) Branné předpisy prováděcích nařízení ze dne 15. září 1927, č. 141 Sb. z. a n. stanoví o „odvodní povinnosti“: Odvodní povinnost počíná se 1. ledna kalendářního roku, v němž občan dokončí 20. rok věku, a končí 31. prosince roku, v kterém dokončí 22. rok věku (§ 7, odst. 3.). Kdo jí nevyhověl v onom věku, trvá u něho až do 31. prosince roku, v němž dokončí 50. rok věku (odst. 5.). Propuštění z branné moci dříve, než splnili služební povinnost, podléhají znovu odvodní povinnosti, přísluší-li k některé odvodní třídě, která při hlavním odvodu, jenž následuje v příštím roce po jejich propuštění, je ještě k odvodu povolána. Nepodléhá jí však ten, kdo byl propuštěn pro zřejmou, zjištěnou neschopnost a má v propouštěcím listě výslovně poznačeno, že není již odvodem povinen (odst. 6.). Odvodní povinnost cizinců, kteří po 9. dubnu 1920 nabyli nebo nabudou československého státního občanství, určuje blíže § 8 branných předpisů. Osoby, bydlící trvale v čsl. republice, které nemohou prokázatí cizí státní příslušnosti, podléhají odvodní povinnosti jako čsl. státní přísluš-

níci (§ 9). § 256 branných předpisů stanoví o „sňatcích osob, nepodléhajících dosud odvodní povinnosti, a osob odvodem povinných“ toto: Ožení se před vstupem do věku odvodem povinného a pokud trvá odvodní povinnost, není zásadně dovoleno. Tento zákaz platí až do úplného splnění odvodní povinnosti. Zní-li odvodní rozhodnutí „Neodveden“, nepotřebuje dotyčná osoba povolení k sňatku podle § 36 bran. zákona (odst. 1.). — Výjimečně lze udělití povolení k sňatku osobám, které dosud nesplnily odvodní povinnost, prokáží-li okolnosti zvláštního zřetele hodné (odst. 2.). — Žádosti za udělení povolení k sňatku podle předchozího odstavce podávají se u domovského polit. úřadu I. stolice. Osoby v cizině podávají je svým zastupitelským úřadem domovskému polit. úřadu I. stolice. Doklady: *a)* Rodný, resp. křestní list ženichův a nevěsty; *b)* u nezletilých i zletilých, jichž způsobilost k činům je omezena, svolení k sňatku, dané otcem nebo vrchnoporučenským, eventuelně vrchnoopatrovnickým úřadem; na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, nemá-li již otce, dané matkou; *c)* potvrzení, že nevěsta je svobodna, nebo že její dřívější sňatek byl pravoplatně rozvázán (úmrtní list, nález, znějící na rozloučení, neplatnost a pod.); *d)* úmrtní list zemřelého manžela nebo manželky, je-li jedna strana nebo jsou-li obě ovdovělé, nebo doklad o tom, že dřívější sňatek byl pravoplatně rozvázán; *e)* průkaz o okolnostech, jež by odůvodňovaly povolení k sňatku; *f)* výkaz o majetku snoubenců nebo potvrzení obecního úřadu místa pobytu žadatele, že sňatek je v zájmu ženichově; *g)* prohlášení podle § 259, odst. 2.; srv. níže (odst. 3.). — Domovský polit. úřad I. stolice žádost přezkoumá, a uzná-li (podle § 259, srv. níže), že jí lze vyhovět, udělí v dohodě s domovským doplňovacím okresním velitelstvím povolení, není-li zákonitých překážek. V rozhodnutí podotkne, že žadatel, bude-li odveden, nemůže se proto, že je ženat, domáhati zařazení nebo přeložení do náhradní zálohy, nebo ulehčení branné povinnosti. Není-li důvodů dostatečných, žádost zamítne v dohodě s doplň. okr. velitelstvím. Meškajícího trvale v cizině uvědomí o tom čsl. zastupitelským úřadem (odst. 4.). — Nedohodl-li se polit. úřad I. stolice s okr. doplň. velitelstvím, předloží polit. úřad I. stolice spis s vyjádřením obou úřadů I. stolice polit. úřadu II. stolice, jenž rozhodne s konečnou platností po slyšení zemského voj. velitelství (odst. 5.). — Stížnost proti rozhodnutí I. stolice lze podat do 15 dní od dodání u polit. úřadu I. stolice k polit. úřadu II. stolice. Úřad I. stolice je povinen žadatele poučiti o stížnostní lhůtě, o místě, kde ji jest podat a komu adresovat. Žadatelé, meškající trvale v cizině, stížnost tu podají u čsl. zastupitelského úřadu (odst. 6.). — Povolení k sňatku pozbude platností, neuzavřel-li žadatel sňatku do dne, kdy

bude odveden. Na to budiž ve vyřízení upozorněn (odst. 7.). — Povolení podle § 256 nepotřebují osoby, odvodem proto povinné, že nabyly čsl. stát. příslušnosti po 31. prosinci roku, v němž dovršily 22. rok věku, avšak před koncem roku, v němž dovršily nebo dovrší 40. rok věku (odst. 8.). — Podle § 66 bran. zákona a § 335 bran. předpisů jest žádost a přílohy za povolení sňatku osob, které dosud nesplnily odvodní povinnosti, kolkovati. Za příznivé vyřízení jest zaplatiti dávku za úřední výkon.

ad b) § 257 branných předpisů stanoví o „sňatcích odvedených osob, které dosud nenastoupily do presenční služby nebo k voj. výcviku, a voj. osob na trvalé dovolené“ toto: Odvedené osoby, které dosud nenastoupily do presenční služby nebo k voj. výcviku, nesmějí se oženit bez dovolení domovského doplň. okr. velitelství. Povolení udílí se jen výmínečně a odůvodněně (odst. 1.). — O žádostech a dokladech platí totéž, co o žádostech osob odvodem povinných (odst. 2.). — Rozhodnutí zašle žadateli okresní doplň. velitelství prostřednictvím domovského polit. úřadu I. stolice, nebo v cizině čsl. zastupitelským úřadem. V povolení se poznačí, že pozbude platnosti, nebude-li sňatek uzavřen do dne nastoupení žadatelova do činné služby, a že žadatel nemůže se domáhati výhod, poznačených v § 256, odst. 4. O daném povolení uvědomí se příslušné kmenové těleso (odst. 3.). — Stížnost na zamítavé vyřízení podává se do 15 dní od dodání k voj. zem. velitelství, jež rozhodne s konečnou platností, u domovského polit. úřadu I. stolice, v cizině u čsl. zastupitelského úřadu, jenž ji zašle okresnímu doplň. velitelství a toto zemskému voj. velitelství. Ostatně platí totéž, co stanoví § 256, odst. 6. Vyhoví-li zemské voj. velitelství stížnosti a udělí-li povolení k sňatku, třeba tu postupovat obdobným způsobem, jak stanoví odst. 3. § 257 (odst. 3.). — Ustanovení tohoto paragrafu (t. j. § 257) neplatí o osobách, které byly zařazeny do náhradní zálohy proto, že nabyly čsl. státní příslušnosti teprve po onom roce, v němž dokončily 22. rok věku; tyto osoby nepotřebují povolení k sňatku, předepsaného v § 36 bran. zákona (odst. 5.).

ad c) § 258 branných předpisů stanoví o „sňatcích vojen. osob v presenční službě a ve voj. výcviku“ toto: Branci, konající zákonitou presenční službu, jakož i příslušníci náhradní zálohy, vykonávající voj. výcvik, mohou manželství uzavřítí jen ve zcela výmínečných případech s povolením velitele kmenového tělesa (odst. 1.). — O žádostech platí totéž, co stanoví §§ 256 a 259; rozhoduje o nich s konečnou platností velitel kmenového tělesa. Povolení k sňatku jest dáti písemně a jest je sepsati podle zásad, uvedených v § 257, odst. 3. (odst. 2.). — Ustanovení § 258 neplatí o příslušnících náhradní zálohy ve voj. výcviku, kteří byli zařazeni

do náhradní zálohy z důvodu uvedeného v § 257, odst. 5.; tyto osoby povolení k sňatku, předepsaného v § 36 bran. zák., nepotřebují.

§ 259 branných předpisů obsahuje „společná ustanovení o rozhodování ve věcech sňatkových, uvedených v §§ 256—258“, a stanoví toto: Úřady (velitelství), povolané podle §§ 256—258 k rozhodování o žádostech za udělení povolení k sňatku osobám v těchto §§ uvedeným, jsou povinny přihlížeti nejen k rodinným, majetkovým a výdělkovým poměrům žadatelovým, jakož i k jiným důvodům zřetele hodným, nýbrž i k té okolnosti, zda by nevěšel manželce ze sňatku nárok na poskytování vyživovacího příspěvku za manželovy zákonité presenční služby nebo voj. výcviku (odst. 1). — Proto bude v případech zřetele hodných žádané povolení udíleno jen tehdy, jestliže se nevěsta prohlášením řádně ověřeným vzdá se svolením svého ženicha nároku na poskytování vyživovacího příspěvku, jenž by jí, kdyby se provdala, nebo jejím dětem příslušel za manželovy presenční služby nebo voj. výcviku (§ 3 zákona z 18/3 1921, č. 120 sb. z. a n., prodlouženého zákonem z 21/12 1921, č. 476 sb. z. a n.; V. V. 1921, čís. 29, čl. 295 a 1922, čís. 13, čl. 82.). Osoby nezletilé mohou vydati toto prohlášení, pokud jsou v moci otcovské, jen se souhlasem svého otce, jinak se souhlasem svého zákonného zástupce a poruč. soudu, na Slovensku a v Podk. Rusi poručenského, resp. sirotčího úřadu (odst. 2.). — O vydaném prohlášení třeba slyšeti před vyřízením žádosti stanovisko domovské obce, které by mohla připadnouti povinnost, starati se o výživu manželky a dětí za manželovy presenční služby nebo voj. výcviku, (odst. 3.). — Toto prohlášení zašle vždy po kladném vyřízení žádosti pol. úřad I. stol. příslušné okresní vyživovací komisi, jež je uloží; v případech podle §§ 257 a 258 zašlou je velitelství (úřady), jež povolení udělila, za tím účelem polit. úřadu I. stolice, aby zařídil, čeho třeba (odst. 4). —

ad d, f, g) § 261 branných předpisů stanoví o „sňatcích vojen. osob z povolání toto: Důstojníci (čekatelé) a rotmistři z povolání v činné službě potřebují k sňatku povolení voj. úřadu (odst. 1.). — Povolení voj. úřadu k sňatku potřebují dále důstojníci a rotmistři ve výslužbě, povolání přechodně k činné službě, jakož i voj. osoby, požívající invalidovního zaopatření s místním zaopatřením ve voj. invalidovně (odst. 2.). — Podrobnosti jsou upraveny ve zvláštních služ. předpisech, které obsahují též ustanovení o tom, které voj. úřady a za jakých podmínek toto povolení udílejí (odst. 3.). —

Podle sdělení MNO. důstojníci ve výslužbě nepotřebovali k sňatku zvláštního vojen. dovolení, i když byli dočasně aktivováni (Min. vn. 23 9 1920, č. 57. 578/100/1920; zem. pol. spr. v Brně 13/10, č. 73.429/IV; srv. ACO. 1920, 200). Toto ustanovení pozbylo platnosti nařízením § 261, odst. 2. bran. předpisů z r. 1927.

ad e) § 260 branných předpisů stanoví o „sňatcích voj. osob, konajících další činnou službu“, toto: Osoby, konající další činnou službu podle § 136 nebo § 139 a 140 potřebují k sňatku povolení voj. úřadu (odst. 1). — Uzavřely-li manželství bez předepsaného dovolení, mohou býti z další činné služby propuštěny a přeloženy do zálohy, při čemž ovšem zůstává nedotčeno jejich trestní stíhání podle ustanovení § 262 (odst. 2). — Které voj. úřady (velitelství) jsou oprávněny udílet povolení k sňatku a další podrobnosti obsaženy jsou v příslušných služebních předpisech (odst. 3). —

Dobrovolné konání další presenční služby může býti povoleno těm, kdo splnili presenční povinnost (§ 19 br. zák., § 136 bran. předp.). Osoby, vycvičené na státní náklady k voj. službám z povolání, které dostaly za tím účelem stipendia, taktéž žáci a absolventi zvláštních voj. škol, kteří vykonali výcvik ve speciálních odvětvích, jsou k další pres. službě povinni (§§ 139, 140 br. předp.).

ad h) Osoby na trvalé dovolené uvedené v § 151 lit. c) — f) a i) branných předpisů potřebují povolení k sňatku jen potud, pokud jsou ještě v odvodním stáří, takže po propuštění z branné moci mohou ještě býti přidrženy ke splnění odvodní povinnosti podle § 7 (5) bran. předpisů. V takových případech povolení dávají úřady, uvedené v § 140 bran. předpisů. (MNO 22/5 1925 č. 4176/10 pol. práv. ex 1925; ACO 1925, č. 9257). —

§ 41 branného zákona stanoví o „sňatcích bez povolení“: Kdo se bez povolení příslušných úřadů (§ 36) ožení, bude potrestán pro přestupek trestem na penězích od 50 do 2.000 Kč. — Kdo při uzavření takového sňatku vědomě spolupůsobí, toho stihne týž trest. Spolupůsobila-li úřední osoba z nedbalosti, budiž potrestána na penězích od 20 do 1.000 Kč. Podléhá-li pachatel voj. trestní soudní pravomocí, zakročí se proti němu podle voj. trest. zákonů a disciplinárních ustanovení. — Přestupky promlčují se do 6 měsíců, přečiny do 1 až 3 roků (§ 54). Pokuta 50 Kč rovná se 1 dnu restu na svobodě (§ 55).

K tomu stanoví § 262 branných předpisů o „uzavření manželství bez úředního povolení“: Kdo se ožení bez povolení příslušných úřadů, jakož i ten, kdo při uzavření takového manželství činně se účastní, bude potrestán, nejde-li o pachatele podléhající voj. trestní soudní pravomocí, polit. úřadem I. stolice podle ustanovení § 41 bran. zákona (odst. 1.). — Ožení-li se bez předepsaného povolení osoba, podléhající voj. trestní soudní pravomocí (osoba v presenční, činné službě nebo ve voj. výcviku, voj. osoba z povolání v činné službě), bude potrestána soudně pro přečin podle § 780 voj. trest. zákoníka. Rovněž bude soudně potrestána osoba, podléhající voj. trest. soudní pravomocí, která se při takovém sňatku vědomě činně účastní (§ 11 a 780 voj. tr. zák.). Jinakou

účast takové osoby, jakož i účast při uzavírání manželství, jež uzavřela osoba této pravomoci nepodrobená, třeba trestati kázeňsky (odst. 2.). — Kromě toho má uzavření manželství bez úředního povolení v zápětí, že rodině dotyčné osoby, vykonávající zákonitou presenční službu nebo voj. výcvik, nepřísluší nárok na vyživovací příspěvek podle zákona č. 120/1921 a č. 476/1921 sb. zák. a nař.).

Důstojníkům (voj. gázistům zařazeným do hodnostních tříd) udílí podle rozkazu presidenta republiky čsl. z 17/11 1924 „o povolování sňatků důstojníkům z povolání“, povolení k sňatku, předepsané v § 36 bran. zákona a v § 142, odst. 2. bran. předpisů:

§ 1. 1. Ministerstvo národní obrany, pokud jde: *a)* o generály, velitele armádních a voj. těles a těmto naroveň postavených útvarů; *b)* o důstojníky, přidělené MNO a útvarům, tomuto přímo podřízeným; *c)* o důstojníky zbraní a služeb, u nichž povolování sňatků vyhradí ministr nár. obrany (§ 6) ministerstvu; *d)* o výjimečné případy v § 3, odst. 2.

2. Příslušný zemský voj. velitel v ostatních případech. Důstojníkům, patřícím k voj. oddělení kanceláře presidenta republiky, udílí povolení k sňatku president.

Je-li vážné nebezpečí, že nemocný důstojník zemře dříve, než by mu mohlo býti povolení k sňatku dáno orgánem příslušným, může je dáti velitel divisní nebo posádkové nemocnice nebo i velitel nejbližší posádky, jenž je zároveň aspoň velitelem voj. tělesa nebo útvaru, úřadu a ústavu naroveň postaveného.

§ 2. Povolení k sňatku pozbývá platnosti, nedojde-li k němu do roka ode dne, kdy bylo dáno. — § 3. Povolení udělití nelze: *a)* Je-li nebezpečí, že sňatkem budou ohroženy zájmy nebo dobré jméno vojska; *b)* že důstojník sňatkem uvede se v nouzi; *c)* důstojníkům, nemajícím požitků 1. st. IX. platové třídy, leč že jde o důstojníky, vyšlé z řad rotmistrů a starší 35 let; *d)* důstojníkům mladším než 28 let. Tuto věkovou hranici může ministr národní obrany (§ 6) zvýšiti až do 35 let u služebních oborů, u nichž to odůvodňuje povaha služby. Ve výminečných případech lze upustiti od splnění podmínek, uvedených v bodu *c)* a *d)*. — § 5. K ustanovení tohoto rozkazu budiž patřičně přihlíženo i při ustanovování (opětném ustanovení) ženatých důstojníků z povolání a při reaktivování důstojníků, oženivších se na odpočinku. Podrobnosti tohoto rozkazu byly upraveny služebním předpisem MNO z 5/12 1924 č. 41.466.

V Itálii potřebují důstojníci k sňatku dovození krále. Vešli-li ve sňatek bez něho, jsou podle král. dekretu z 3/10 1929 trvale své služby zbaveni.

Gázisté mimo hodnostní třídy, patřící ke sborům stráže bezpeč-

nosti u státních úřadů, mají před sňatkem vyžádati si dovolení svého osobního úřadu. (Srv. § 25 prov. nař. z 5/10 1922, č. 295 sb. z. a n. k zákonu z 13/7 1922, č. 230 sb. z. a n.)

Príslušníci četnictva směřjí se podle § 24 zákona z 14/4 1920, č. 299 sb. z. a n. oženíti, jsou-li definitivní a dovrší-li 4letou službu u četnictva anebo 30. rok svého věku. Jsou povinni před sňatkem vykázati se předepsaným povolením, jež (podle výn. mín. vn. z 10/9 1920, č. 52.558/20—13) uděluje: a) Ministerstvo vnitra generálům, štábním důstojníkům a všem důstojníkům, zařazeným u ministerstva; b) zemské četnické velitelství ostatním důstojníkům a mužstvu; c) exponovaní štábní důstojníci svému podřízenému mužstvu. (Srv. ACO. 1920, 81.)

Čsl. zemské četnické velitelství pro Moravu upozornilo v přípise ze dne 20/11 1920, č. 5040, že četníci, vstupující ve sňatek bez písemného dovolení zemského velitelství, dopouštějí se přečinu podle § 780 voj. tr. zák., jenž má v zápětí citelné potrestání voj. soudem (srv. ACO. 1920, 210).

P o d r o b n o s t i k b o d u 20. S n á t k y c i z i n c ů.

I. O sňatcích cizinců stanoví všeobecně Instructio austriaca v § 71: „Bdíti jest, aby snoubenci nebyli k oddávkám přípouštěni, leč jen, bylo-li šetřeno všeho, čeho je třeba k řádnému sňatku. Pokud ve věci té farář jednati může, aniž by jí předložil biskupské kúrii, ustanoví podle okolností biskup.“

Jde-li o posouzení osobní způsobilosti katolických cizinců k sňatku platnému a dovolenému *in foro eccl.*, jsou toho se týkající církevně-právní předpisy po prohlášení kodexu, kterým výjimečné partik. právo, vlastně výsada, daná pro smíšené a nekatolické sňatky v Německu, v Uhrách konstituci Pia X. „Provida“ z 18/1 1906, pozbyla platnosti, všude tytéž.

Jde-li však o posouzení občanské dovolenosti a platnosti sňatků, cizinci u nás uzavíraných, rozhoduje o jejich osobní způsobilosti k sňatku občanské manželské právo jejich vlasti. § 34 ob. z. obč. praví všeobecně: „Osobní způsobilost cizinců k právním činům jest venkoncem posuzovati podle zákonů místa, kterým cizinec podle svého bydliště nebo, nemá-li řádného bydliště, podle svého narození jako poddaný podléhá, pokud pro jednotlivé případy jinak zákon nestanoví.“ Předpis ten má platnost všeobecnou; platí tudíž také o způsobilosti cizinců k sňatku. Podle něho bylo by tudíž manželství, kdekoliv uzavřené, nedovolené, resp. i neplatné, kdyby některý ze snoubenců, v místě oddavek jako cizinec dlící, byl podle obč. práva své vlasti k dotyčnému sňatku osobně nepůsobilým.

Při sňatcích cizinců jest však také dbáti obč. práva, platného v místě oddavek, neboť platnost manželství jest posuzovati se zře-

telem na formální předpisy podle zákonů, platných v době a v místě sňatku (srv. § 113 uh. čl. zák. XXXI z r. 1894). Nelze tudíž dovoliti sňatku cizinci, podle zákonů jeho vlasti k sňatku sice způsobilému, přiči-li se onen sňatek naprostým a neprominutelným překážkám místa sňatku.

Pro sňatky cizinců v republice čsl. jsou tudíž závazny u nás platné právní předpisy, týkající se přípravných úkonů i formy sňatku. Před sňatkem i při sňatku cizinců jest proto u nás vykonati vše, čeho žádá naše občanské právo před sňatkem našich občanů i při něm. Jako zdejší občané, tak mohou i cizinci vejíti u nás ve sňatek platný in foro civili buď církevně nebo civilně.

Aby však sňatek cizince u nás in foro civili byl dovolený event. i platný, jest duch. správci od cizince, u nás ve sňatek vejíti hodlajícího, žádati vysvědčení způsobilosti k sňatku, dané k tomu příslušným úřadem jeho vlasti, z něhož je patrné, že podle zákona jeho vlasti dovolenosti a platnosti sňatku, v nějž u nás cizinec vejíti hodlá, nic nepřekáží a tudíž u nás v dotýčný sňatek vejíti smí. Tak nařídil dvorní dekret z 22/12 1814, č. 1118 a výnos mín. kultu 22/11 1859, č. 17602 (srv. Grieszl n 572, 577, n. 876). Totéž platí o sňatcích cizinců i v jiných státech (srv. na př. § 1315 něm. obč. zákoníka). Ministerstvo vnitra republiky čsl. upozornilo výnosem z 20/5 1920, č. 30.189/1920, že předpis citovaného dekretu z 22/12 1814, č. 1118 Sb. z. s., podle něhož cizinci, u nás ve sňatek vcházejícímu, jest se vykázati vysvědčením způsobilosti k sňatku, pokud ohledně příslušnosti některého cizího státu neplatí odchýlný předpis, jest dosud v platnosti a zachováván býti musí, a prohlásilo námitky stran, že za nynějších poměrů je opatření tohoto vysvědčení spojeno s obtížemi, za neopodstatněné, ježto strany často se ani nepokusí, aby je dostaly, a to ani tehdy, kde poštovní spojení s dotýčnou zemí bylo dávno obnoveno, anebo kde zmocněnec cizího státu, zde ověřený, vyhotovení takového vysvědčení by zprostředkoval.

Zjistiv tudíž předem z listin obč. příslušnost cizince, duchovní správce musí od něho žádati toto vysvědčení způsobilosti, pravoplatně ověřené. Pokud se týká ověření, jest duch. správci dbáti event. zvláštních předpisů, daných některými státy nebo legalizačních smluv. Taková smlouva byla uzavřena na př. mezi Rakouskem a Německem 25/2 1888 (srv. Grieszl n 578). Podle dvorního dekretu z 22/12 1814 lze se však zpravidla, pokud obč. právo cizince jinak nestanoví, spokojiti s vysvědčením způsobilosti, opatřeným pečeti a podpisem příslušného úřadu, není-li o jeho pravosti důvodné pochybnosti.

Ve vysvědčení způsobilosti k sňatku, jež jest žádat od muže i ženy, jest obyčejně implicity obsaženo také povolení cizincova

příslušného úřadu k sňatku, jež však s vysvědčením totožno není. Vysvědčení způsobilosti jest žádati vždy. Bylo-li předloženo, obyčejně není třeba zvláštního povolení. Oddávající smí i tehdy, vykázal-li se cizinec vysvědčením způsobilosti, žádat úřad, jenž způsobilost cizincovu dosvědčil, za sdělení jeho personalii, na př. věku, náboženství, zda jest svoboděn nebo ovdovělý, zda jeho dřívější manželství bylo pravoplatně rozloučeno a pod. Vysvědčení způsobilosti jest poznačiti v oddavkové knize a přiložiti k snubním dokladům (min. kultu 22/11 1859; dvor. dekret z 22/12 1814).

Byť i osobní způsobilost cizincova k sňatku byla podle zákonů jeho vlasti prokázána, nelze u nás spolupůsobiti k jeho sňatku, zapovídá-li jej bezpodmínečně naše obč. právo. Asistující dopustil by se trestního skutku, na př. kdyby oddal našeho občana s cizincem, který již dříve v manželství žil, jež bylo sice pravoplatně rozloučeno podle zákonů vlasti cizince, jenž tudíž podle těchto zákonů je k sňatku způsobilým, neuznává-li naše zákonodárství platnosti oné rozluky, a je-li tudíž dotýčný cizinec podle našeho zákona k sňatku nezpůsobilým. V tom případě neuznává se u nás platným ani sňatek našeho občana v cizině takto uzavřený (min. vn., kultu, spr. 22/10 1879, č. 9482; Grieszl n. 499; min. vn. 26/8 1925, č. 51.463—8/1925; srv. ACO. 1925, č. 13.927. O tom podrobně při kán. 1069).

Byť i pouze jeden ze snoubenců byl cizincem, jest zamýšlený sňatek zpravidla před ohláškami oznámit ordináři a vyžádat jeho pokynů, pokud snad ordinář neustanovil, že farář v dotýčném případě samostatně jednati smí (I. A. § 71). Již před ohláškami jest od cizince žádati: Křest., resp. rodný list; církevně ověřené potvrzení svobodného stavu; jde-li o ovdovělého, úmrtní list spolu-manžela; vysvědčení způsobilosti k sňatku, z něhož je patrné, že podle zákona jeho vlasti jeho sňatku v cizině nic nepřekáží (min. vn., kultu, spr. 22/10 1879, č. 9482).

II. Novodobá fluktuace obyvatelstva učinila nutnou mezinárodní smlouvu o sňatcích, uzavíraných v cizině. K ní došlo 12. 6. 1902 v Haagu dohodou zmocněnců Německa, Rakousko-Uherska, Nizozemí, Portugalska, Rumunska, Švédska a Švýcarska. Smlouva ta zákonodárnými sbory býv. Rakouska schválena nebyla, nemá tudíž ani v čsl. republice právní platnosti. Církev k ní stanovisko nezaujala, neboť nemůže, leč jen po rozumu sněmu tridentského hájiti své plné moci zákonodárné a soudní na manželství všech osob platně pokřtěných. Zásady této smlouvy souhlasí částečně s tím, co bylo shora řečeno o sňatcích cizinců.

Podle haagské smlouvy řídí se právo vejíti ve sňatek se zřetelem na každého snoubence zákonem státu, jemuž přísluší, pokud

onen zákon jinak nestanoví (čl. 1.). — Zákon místa sňatku může cizinci sňatek zapovědět, přiči-li se předpisům, jež se týkají: 1. stupňů pokrevnosti a švakovství, v nichž sňatek absolutně je zapovězen; 2. naprosté záповědi sňatku mezi osobami, jež se spolu provinily cizoložstvím, bylo-li manželství některé z nich pro ono cizoložství rozloučeno; 3. naprosté záповědi sňatku mezi osobami, jež pro společné úklady, činěné životu spolumanžela jedné z nich, byly odsouzeny. Bylo-li manželství uzavřeno přes některou ze jmenovaných záповědí, nelze ho mít za nepřátelné, je-li podle čl. 1. tohoto zák. platným, t. j. uznává-li je platným domovský stát snoubencův. Žádný smluvní stát není povinen dovolit sňatek, který by se přičil jeho zákonům se zřetelem na dřívější manželství nebo na překážku povahy náboženské. Porušení některé takové manželské překážky nemůže mít za následek neplatnost manželství v jiné zemi, než v oné, kde sňatek byl uzavřen (čl. 2.). — Zákon místa sňatku může cizinci sňatek dovolit bez ohledu na záповědi zákona, označeného v čl. 1., t. j. zákona jeho vlasti, zakládají-li se tyto záповědi na důvodech povahy náboženské. Jiné státy (totiž mimo onen, kde sňatek byl uzavřen) jsou oprávněny odopřít manželství takto uzavřenému uznání platného manželství (čl. 3.). — Cizinci jsou povinni za účelem sňatku prokázat, že vyhovují podmínkám, žádaným zákonem citovaným ve čl. 1. (t. j. své vlasti). To prokázat lze vysvědčením diplomatického nebo konsulárního zástupce státu, do něhož snoubenci patří, nebo jiným průkazem, pokud státní smlouvy nebo úřady země, v níž sňatek se uzavírá, tento průkaz dostatečným uznávají (čl. 4.). — Co se týká formy, jest manželství mít za platné, vyhovuje-li sňatek zákonu země, v níž byl uzavřen. Přece však nemusejí země, jejichž zákonodárství předpisuje oddavky církevní, za platné uznatí sňatky, uzavřené svými příslušníky v cizině, nebylo-li dbáno tohoto předpisu. Nařízení zákona domovského státu o ohláškách jest šetřiti. Přesto však opomenutí ohlášek může mít za následek neplatnost manželství v té zemi, jejíž zákon byl přestoupen. Ověřený opis oddavkového listu jest zaslati úřadům domovské země každého manžela (čl. 5.). — Co se týká formy, jest mít manželství všude za platné, bylo-li uzavřeno před diplomatickým nebo konsulárním zástupcem podle jeho zákonů, předpokládajíc, že žádný ze snoubenců nepatří do státu, v němž sňatek se uzavírá, a tento stát proti onomu sňatku námitek nečiní. Takových námitek činiti nelze, jde-li o manželství, jež se zřetelem na dřívější manželství nebo na překážku rázu náboženského jeho zákonům by se přičilo. Výhrada čl. 5., odst. 2. platí o sňatcích diplomatických a konsulárních (čl. 6.). — Manželství, jež je v zemi, ve které bylo uzavřeno, se zřetelem na formu neplatným, může býti uznáváno platným v ze-

mích jiných, byla-li zachována forma, předepsaná zákonem domovského státu obou snoubenců (čl. 7.). — Tato smlouva platí pouze o manželstvích, uzavřených na území smluvních států osobami, z nichž aspoň jedna je příslušníkem těchto států (čl. 8.). — Tato smlouva platí pouze pro evropská území (nikoliv pro mimo-evropské kolonie) smluvních států. Nebyla-li vypovězena, platí za mlčky potvrzenou od 5 do 5 let (čl. 9.). —

III. „Cizinci jsou povinni za účelem sňatku prokázat, že vyhovují podmínkám, žádaným zákonem citovaným ve čl. 1.“, t. j. podmínkám, žádaným zákonem svého domovského státu. Toto ustanovení 4. článku haagské smlouvy o manželství a sňatku platí téměř ve všech kulturních státech. Před světovou válkou bylo v jednotlivých zemích a státech přesně stanoveno, který úřad dotyčné země nebo státu smí dávat svým příslušníkům vysvědčení způsobilosti k sňatku. Světová válka vnesla však mnoho změn do manželského obč. práva evropských států. Vznikly nové státy, v nichž nabylo platnosti nové obč. právo manželské. V některých státech bylo zase dříve platné církv. právo manželské odstraněno zavedením povinného nebo fakultativního obč. manželství, na př. v Rusku, v republice čsl., v Estonsku atd. Snoubencům, hodlajícím vejíti ve sňatek v cizině, je dosud dosti nesnadno, opatřit si vysvědčení způsobilosti k sňatku, dané oprávněným úřadem jejich vlasti.

O vysvědčení způsobilosti k sňatku, jímž příslušníkům jednotlivých států, v cizině ve sňatek vstupujícím, jest se vykázat, budíž přehledně podotknuto:²⁶¹

Američané (občané Spoj. států severoam.) k sňatku v cizině dovolení svých občanských úřadů nepotřebují. Sňatek uzavřený v cizině je v jejich vlasti platný, byl-li uzavřen podle zákonů dotyčné ciziny (St. mín. 8/4 1865; Grieszl n. 875, 885, prohlášení konsulátu Spoj. st. severoam. v Praze 19/9 1925, č. 133.).

Angličané, jako Američané.

Belgičané potřebují vysvědčení způsobilosti od belg. vyslanectví. Musí býti ohlášení též v Belgii nebo belgickým vyslanectvím nebo konsulátem; k platnosti sňatku toho však třeba není (mín. vn. 24/11 1900).

Brazílští občané dovolení k sňatku v cizině nepotřebují. Podle výnosu mín. kultu z 22/11 1859 jest se podle možnosti duch. správci přesvědčiti, že jsou k sňatku v cizině oprávněni. Stačí o tom potvrzení vyslanectví, zmocněného svou vládou, dávatí toto potvrzení.

²⁶¹ Schaarschmidt: Zusammenstellung der Uebergangsbestimmungen und zeitgemäßen Verfügungen bezüglich der Neuordnung betr. Aufgebot und Eheschliessung; in der Zeitschrift für Standesbeamte 1921, 106 ff; Linneborn 150, pozn. 2; srv. Grieszl nn. 875—895.

Bulhaři potřebují vysvědčení bulharského vyslanectví.

Dánové jako příslušníci Brazílie.

Francouzi jako Belgičané. Francouzské vyslanectví zařídí ohlášky se zřetelem na místo a dobu pobytu snoubencova a opatří vysvědčení způsobilosti. Konání ohlášek je důležité vzhledem na zletilost a voj. povinnost. Sňatek v cizině uzavřený jest oznámiti politickým úřadem do Francie.

Italové. Od nich jest duch. správci žádati: Křestní, resp. rodný list, ověřený bisk. kurií a starostou domov. obce snoubencovy nebo jeho zástupcem; potvrzení svobodného stavu; jde-li o ovdovělého, úmrtní list spolumanžela, ověřený starostou; od nezletilého (od r. 1919 muž je zletilým po dokončení 21., dívka 19. roku), dovolení otce a matky, od osvojeného též osvojitele, nebo dědečka a babičky, nebo rodinné resp. poručnické rady (čl. 63—66); od ženicha, vojenskou službou povinného, dovolení voj. úřadu nebo propouštěcí voj. list. Podle těchto listin sepíše se snubní protokol a požádá se starosta domovské obce Italovy za ohlášky buď přímo, žádostí napsanou italsky, jinak prostřednictvím konsulátu. Obdržev potvrzení o ohláškách v Itálii vykonaných, jež obsahuje také vysvědčení způsobilosti, smí duch. správce snoubence oddati. Domovské obci Italově zašle se oddavkový list, ordinářem ověřený.

Maďaři, § 108 čl. z. XXXI z r. 1894 stanoví o sňatku cizinců v Maďarsku a Maďarů v cizině toto: „Platnost sňatků v cizině uzavřených jest, pokud se týká věku a způsobilosti k právnímu jednání každého ze snoubenců, posuzovati podle zákonů jeho vlasti. Pokud jde o jiné okolnosti, podle zákonů vlasti obou stran, pokud tyto zákony nenařizují, řídití se jinými zákony, nebo tento zákon jinak nestanoví.“ § 109: „Vchází-li ve sňatek maďarský státní občan mužského pohlaví se ženou cizinkou v cizině nebo v Maďarsku, jest platnost manželství, vyjímajíc věk a způsobilost k právnímu jednání ženy, posuzovati podle zákonů maďarských. Vyjímajíc věk a způsobilost k právnímu jednání, posuzuje maďarské obč. právo platnost sňatku, uzavřeného kdekoli mezi občany maďarskými nebo mezi maďarským občanem mužského pohlaví a cizinkou, podle maďar. zákonů; platnost však kdekoli uzavřeného sňatku mezi cizinci posuzuje se podle zákonů vlasti obou stran; leč i na sňatky cizinců, uzavírané v Maďarsku, jest aplikovati §§ 11, 12, 13 maďar. manž. zákona, stanovící překážky příbuzenství, manž. svazku a zločinu, spáchaného „úklady, strojenými životu spolumanžela“ (min. spr. 8/3 1896, č. 4299). — Maďarští státní občané, muži i ženy, potřebují k sňatku v cizině vysvědčení způsobilosti od maďar. ministra spravedlnosti (rak. min. vn. 20/11 1895, 22/4 1910; uh. min. vn. 30/3 1910; § 59 čl. z. XXXIII z r. 1894), jenž je dá na potvrzení, že ohlášky v Uhrách byly vyko-

nány nebo prominuty. Žádost za toto vysvědčení lze připojit hned k žádosti za ohlášky. Žádá-li se za ně až po ohláškách, jest připojit ohláškový list. Mimo Maďarsko narozený a bydlící snoubenec, vcházející ve sňatek v Maďarsku, musí prokázat svou státní příslušnost. Je-li pochybna, jest jej mít za příslušníka státu, v němž má své bydliště (instr. uh. min. spr. č. 27243/1895; § 119 čl. z. XXXI z r. 1894). Cizincům, vcházejícím ve sňatek v Maďarsku, jest předložiti vysvědčení způsobilosti, dané příslušným úřadem své vlasti, nebo jeho prominutí, udělené maď. ministrem spravedlnosti. Oddavkový list zašle se maďar. matrikáři, v jehož území má v cizině dleci, do Maďarska příslušný ženich své bydliště nebo domovské právo. Oddavkový list ženy, do Maďarska příslušné a v cizině oddané, se nezasílá. Maďarská příslušnost zpravidla pomíjí nepřetržitým 10letým pobytem v cizině (§ 31 čl. zák. L. z r. 1879). Podrobně o tom viz: „Maďarské občanské právo o ohláškách.“

Němečtí státní občané. Jim k sňatku v cizině vysvědčení způsobilosti nyní opatruje: Die Reichstelle für Nachlässe u. Nachforschungen im Auslande, Berlin, W. 8, Charlottenstr. 50, 51. Vysvědčení způsobilosti bylo dříve (podle Grieszl nn. 849—874) dáváno příslušníkům: Anhaltu krajským ředitelstvím. — Bádenska stavovským úředníkem bydliště nebo pobytu nebo rodiště snoubenců nebo přítomního, event. posledního bydliště jejich rodičů nebo rodiště otcova, nemanželským matčina, nebo stavovským úředníkem v Karlsruhe. Muselo býti legalisováno podle legalis. smlouvy z 25/2 1880 (min. vn. 14/8 1909 ex 1907). — Bavorska: a) Vpravo od Rýna správním úřadem distriktu domovské obce. Mužům pouze na základě vysvědčení k sňatku, daného distriktní policií, k němuž vysvědčení způsobilosti k sňatku jako dodatek se připojilo. b) Falce státním návladním zem. soudu, pověřeným dozorem nad stavovským úředníkem (dekret dvor. kanc. z 22/12 1814; min. vn. 12/8 1907). — Brunšvicka krajským ředitelstvím; snoubenci z města Brunšviku policejním ředitelstvím. — Brém (města) senátním komisařem stavovských úřadů. — Alsasko-Lotrinska stavovským úředníkem, požádaným za ohlášky a za vysvědčení způsobilosti; jinak prvním státním návladním zem. soudu, v jehož území byla domovská obec snoubence (zákon z 14/4 1899 § 119). — Hamburku (města) dozorcím úřadem stavovských úřadů. — Hessenska: ženichovi stavovským úředníkem, který zařídil ohlášky; nevěstě starostou domovské obce. — Lippe: obyvatelům venkova správními úřady, města magistráty. — Lübecku (města) městským a zemským úřadem v Lübecku. — Mecklenburska-Šverinska ministerstvem vnitra. — Mecklenburska-Střelicka zemskou vládou. — Oldenburgska: a) příslušníkům býv.

vévodství oldenburského úřady a magistráty první třídy; b) příslušníkům býv. knížectví Lübecku a Birkenfeldu vládami. — Pruska místním policejním úřadem posledního bydliště; neměl-li snoubenec nikdy v Prusku bydliště, tedy bydliště jeho rodičů; není-li známo, rodiště otcova. Ministerstvo spravedlnosti zmocnilo 28. prosince 1921 vrchního presidenta zem. soudu příslušného stavovského úředníka, promíjeti vysvědčení způsobilosti. — Reusu zemskou vládou, resp. ministerstvem. — Sasko ve městech s revidovaným městským řádem z 24. dubna 1875 městskou radou; jinde hejtmanstvím saského bydliště snoubencova. Dlí-li mimo Sasko, vrchností jeho posledního saského bydliště. — Sasko-Altenburgu zemskými úřady a městskou radou. — Sasko-Koburgska-Gothy různými úřady, stanovenými pro jednotlivé případy. — Sasko-Meiningenu ministerským oddělením spravedlnosti. — Sasko-Výmaru soudními úřady — Schaumburgska-Lippe ministerstvem. — Schwarzenburgu-Rudolstadt soudními úřady. — Schwarzenburgu-Sondershausenu justičním oddělením ministerstva. — Waldecku stavovským úředníkem. — Württembergsku soudním úřadem bydliště nebo posledního bydliště nebo rodiště snoubencova; narodil-li se mimo Württembergsko, posledního bydliště rodičů; je-li neznámo, rodiště otcova; nelze-li příslušného soudního úřadu zjistiti, ministerstvem spravedlnosti.

Nizozemsko, Norvéžsko, jako Brasilie.

Polsko. Výnos min. spr. a vn. z 1. prosince 1921 obsahuje bližší pokyny o vysvědčení způsobilosti k sňatku. Podle něho potřebují polští příslušníci k sňatku v cizině vysvědčení způsobilosti, daného a ověřeného podle předpisu tohoto výnosu, jež se promíjí pouze výmínečně. (Linneborn, 150 pozn. 3.). Podle sdělení polského vyslanectví v Praze jsou polské konsuláty v republice čsl. po dorozumění s příslušnými polskými i správními úřady oprávněny vydávati polským příslušníkům, hodlajícím vejíti ve sňatek v republice čsl., vysvědčení o způsobilosti ve vlastní působnosti (zem. pol. správa v Brně 6. října 1928, č. 110.950 I; srv. A. C. O. 1928, č. 18.611). Konsulát v Mor. Ostravě je příslušný pro celou zemi moravskoslezskou (pol. min. zahr. 5. března 1927).

Portugalsko jako Brasilie.

Republika rakouská. Jejím občanům dává vysvědčení způsobilosti k sňatku polit. úřad I. stolice (okr. hejtmanství nebo magistrát); snoubencům, kteří opcí nabyli rakouského stát, občanství, nemají však ještě domovského práva v žádné rakouské obci, úřad spolkové kanceláře (vnitř). Podle výnosu min. vn. z 18. prosince 1923, č. 80.805/23/8 muselo býti ověřeno příslušnou rakouskou zem. vládou, ve Vídni magistrátem. Nyní ověření toho třeba není (min. vn. 27. července 1925). Snoubencům, majícím domovské

právo v některé obci Burgenlandu, dává vysvědčení způsobilosti justiční odbor úřadu rakouského kancléře (min. vn. 4. října 1924, č. 62785, srv. A. C. O. 1924, 15, 104, 1925, 102).

Republika čsl. Její příslušníci potřebují k sňatku v cizině vysvědčení způsobilosti, daného podle platných předpisů příslušnou okresní polit. správou, ve městech s vlastním statutem magistrátem, a jde-li o snoubence, který opcí nabyl v republice čsl. státního občanství, nemá však ještě domovského práva v žádné obci, ministerstvem vnitra. Vysvědčení dané polit. úřadem žádného ověření nepotřebuje (zem. polit. správa v Brně 12. ledna 1924, č. 162033/I-23; srv. A. C. O. 1924, č. 716).

Rumunským příslušníkům dává vysvědčení způsobilosti jejich vyslanec.

Rusko. Podle výnosu min. vnitra ze 17. února 1910 potřebovali dříve ruští příslušníci vyznání pravoslavného nebo evangelického vysvědčení způsobilosti od pravoslavného resp. evangelického duchovního svého ruského bydliště nebo posledního bydliště; příslušníci vyznání římskokatolického od místního policejního úřadu, židovského od místního rabína, mohamedánského od místního svého duchovního. Obě poslední musela býti ověřena policejním úřadem. — Zástupce sovětského Ruska v Německu prohlásil 4. července 1921, že sňatky ruských příslušníků, uzavřené v Německu (což patrně platí i jinde) podle zákonů Německa (patrně i jiných států), v Rusku za platné se uznávají (Zeitschr. f. Standesamtswesen 1921, 141; Linneborn 150, pozn. 3.). —

Řekům dává vysvědčení způsobilosti řecký konsulát. Týž je smí dáti po prohlášení snoubenců, že o překážce nevědí, potvrzeném dvěma svědky (výn. min. vn. 13. července 1885, č. 8069).

Španělským občanům dávají je španělští konsulové, kteří jsou též oprávněni spolu s vykonavatelem poslední vůle a rodinnou radou povolovati sňatek v cizině nezletilcům, nemají-li otce, matky nebo dědečků.

Švédsko jako Brazílie.

Švýcarsko. Sňatek Švýcara v cizině musí býti ohlášen také stávkým úředníkem v jeho domovské obci (o tom viz: Obč. právo o ohláškách). Ohláškový list, v němž se potvrzuje, že ohlášky byly vykonány a že proti sňatku nebyly činěny námitky, k oddavkám v cizině stačí. Není tudíž třeba zvláštního vysvědčení způsobilosti k sňatku (výn. min. vn. z 9. srpna 1900, č. 24123).

Tureckým příslušníkům dává vysvědčení způsobilosti jejich vyslanec nebo zástupce.

Listiny, dané k sňatku v cizině, musí býti zpravidla podle předpisů dotyčných států legalisovány. Zvláštní legalizační smlouva byla uzavřena mezi bývalým Rakouskem a Německem 25. února

1880, ř. z. č. 85 (srv. Grieszl n. 578—587; Leitner 352, pozn. 4.). — Matriční listy, týkající se italských příslušníků, buďtež duch. správcem zasílány k ověření ordinariátu, jenž je pak odešle dále (min. vn. 9. července 1884, č. 7873).

II. Lhůta mezi poslední ohláškou a oddavkami. Kán. 1030 § 1.

Podle kánonu 1030 § 1 jest oddavky zpravidla konati teprve po uplynutí 3 dnů od poslední ohlášky, aby věřícím, kteří o zamýšleném sňatku teprve při poslední ohlášce se dověděli, byla dána dostatečná lhůta k oznámení event. manželských překážek.²⁶² Je nepřipustno konati oddavky v den poslední ohlášky, neboť tato byla by pak bezúčelnou. Bylo-li ale vše, co právo před sňatkem nařizuje, přesně vykonáno, a je-li jisto, že sňatku překážka se nepřičí, lze oddavky konati i před uplynutím 3 dnů od poslední ohlášky, žádá-li toho rozumná příčina, na př. jsou-li snoubenci nuceni bezodkladně odcestovati, je-li k svatbě vše připraveno, nebo proto, že čtvrtek je pro svatební veselí nevhodný den, ježto v následující po něm pátek, zbytky masitých pokrmů sváděly by k porušení postu nebo že by se v létě zkazily. Tím závažnějšího důvodu je třeba, čím spíše po poslední ohlášce snoubenci oddání býti chtějí. Účelnost tohoto předpisu je patrna z toho, že v některých státech i občanský zákon nařizuje, aby po ohláškách s oddavkami delší nebo kratší dobu se vyčkalo.²⁶³ Je na faráři, aby snoubence zavčas, na př. již při zkoušce na tento předpis upozornil, aby podle možnosti po poslední ohlášce s oddavkami vyčkali až na 4. den, tedy na čtvrtek, byla-li poslední ohláška v neděli. Bez rozumného důvodu od tohoto nařízení upustiti nelze.²⁶⁴

III. Opakování ohlášek. Kán. 1030 § 2.

Nebyl-li sňatek do 6 měsíců od vykonané poslední ohlášky uzavřen, pozbývají vykonané ohlášky právní účinnosti a jest je opakovati, neusoudil-li místní ordinář jinak, totiž že od opakování

²⁶² Knecht 176, pozn. 3.

²⁶³ Na příklad § 55 maďar. čl. zák. XXXIII z r. 1894 a čl. 76 obč. zákoníka italského dovoluje oddavky teprve 4. dne po ohláškách, což souhlasí s kán. 1030, § 1.

²⁶⁴ Proto někteří ordináři, na příklad osnabrucký (12. dubna 1919), zdůrazňovali po prohlášení kodexu tento předpis, aby odstraněn byl zlovyk, konati oddavky příliš brzy po poslední ohlášce. Solnohradská synoda dí: „Matrim. nunquam celebrandum est eodem die, quo proclamatum fuit, neque immediate subsequente die post ultimam denuntiationem, nisi ex rationabili causa, sed regulariter tota dies intersit inter proclamationes et nuptias.“ Grieszl n. 911, Pravidla o vedení matrik pro arcid. olomouckou z r. 1903, str. 24 dí: „Sňatky v den poslední ohlášky nejsou dovoleny.“ Acta Curiae Olomouc. 1920, 2 dí: Farář napomene snoubence, aby sňatek slavili po uplynutí 3 dnů od poslední ohlášky; kdyby však snoubenci lhůty té dodržeti nemohli, opačného místního zvyku se dovolávali a žádali, aby podle místního zvyku dříve byli oddáni, je zde důvod rozumný, a mohou dříve sňatek slaviti.

ohlásek lze upustiti.²⁶⁵ Zdůvodnění tohoto předpisu jest hledati v tom, že, jak patrně z kánonu 994 § 1 a 1023 § 2, dobu šesti měsíců jest míti *de iure* po dosažení dospělosti za dostatečnou, aby někdo kanonickou překážku si přivodil. Ze slov: „Nisi aliud loci ordinario videatur“ je patrné, že opakování ohlásek právo církevní ponechává úplně dobrozdání ordinářovu, jenž opakování smí prominouti, není-li důvodného podezření, že sňatku překážka brání, aniž by bylo k tomu třeba zvláštní závažné příčiny, jako ku prominutí ohlásek. Před prohlášením kodexu nebylo v tom jednoty. Římský rituál²⁶⁶ žádal opakování ohlásek již po 2 měsících, synoda paderbornská již po 6 týdnech, partikulární právo různých diecézí po 3 měsících až 1 roce.²⁶⁷ Nejednotné toto právo pozbylo platnosti shorařečeným předpisem nového kodexu. O zkoušce snoubenců, kterou faráři před sňatkem jest konati (kán. 1020), kodex nestanoví, že by v tomto případě bylo ji také opakovati.²⁶⁸

Občanské právo stanoví o opakování ohlásek namnoze totéž, co právo církevní. Na př. zákon republiky čsl. ze dne 22. května 1919 č. 320 sb. z. a n. praví v § 6: „Nevejdu-li snoubenci v manželství do 6 měsíců od posledního dne vyhlášky (míní se vyhláška, vyvěšená po 10 dní na úřední desce oznamovací), nutno vyhlášku opakovati.“ Předpis ten platí podle § 12 téhož zákona také o ohláškách církevních. Totéž stanoví italský Codice civile v čl. 77. (srv. níže: Obč. právo o ohláškách).

E) Co činiti jest faráři, byla-li manželská překážka vypátrána? Kán. 1031.

Kán. 1031 § 1. Vznikla-li pochybnost o existenci nějaké překážky: 1°. jest faráři věc bedlivěji zkoumati, a to tak, že se otáže pod přísahou alespoň dvou hodnověrných svědků, pokud nejde o překážku, z jejíhož vyjevení stranám zahanbení by vzešlo, a třeba-li, také stran samých. 2°. Ohlášky ať koná nebo dokončí, vznikla-li pochybnost před započatými nebo dokončenými ohláškami. 3°. Sňatku ať nepřisluhuje, dokud se neporadil s ordinářem, soudí-li rozumně, že pochybnost ještě trvá.

§ 2. Byla-li odhalena překážka jistá: 1°. Je-li překážka ta tajná, farář ať ohlášky koná a dokončí a věc oznámí, zamlčev jména, místnímu ordináři nebo posv. Penitenciarii. 2°. Je-li veřejná a by-

²⁶⁵ Sv. Ofic. ad eppos orient. 22. srpna 1890 n. 6; ASS. v. 23, 189.

²⁶⁶ Tit. 7, cap. 1, n. 11, vydání před kodexem.

²⁶⁷ Scavini n. 896; Bangen 74; Gasparri n. 240; Noldin n. 639, 2; I. A. § 64 žádal opakování ohlásek po 6 měsících, z nařízení biskupova i po době kratší.

²⁶⁸ Cerato 44.

la-li odhalena před započatými ohláškami, farář ať dále nepokračuje, dokud překážka odstraněna nebyla; byť by i věděl, že dispens pouze pro právní obor svědomí udělena byla. Byla-li odhalena po první nebo druhé ohlášce, farář ať ohlášky dokončí a věc oznámí ordináři.

§ 3. Konečně nebyla-li žádná překážka odhalena, ani pochybná ani jistá, farář ať po dokončení ohlášek strany ke slavení sňatku připustí.

Kán. 1031 nepotřebuje zvláštního vysvětlení. Je pouze třeba přesně šetřit zásad v něm vyjádřených, aby bylo dostatečně postaráno o platnost a dovolenost sňatku a o zamezení pohoršení a zahanbení snoubenců.²⁶⁹ Předpis tohoto kánonu platí, jak z povahy věci je patrné, zvláště tehdy, jde-li o manželské překážky práva církevního, a to mimo nebezpečí smrti a případy naléhavé, neboť v obou těchto případech může ordinář, a nelze-li na něj se obrátiti, i farář prominouti téměř všechny manželské překážky práva církevního.²⁷⁰

Zkouška snoubenců, pátrání farářovo a ohlášky mohou mítí trojí výsledek. Buď vznikne pochybnost, že sňatku překážka brání, nebo bude odhalena překážka jistá, nebo nevypátrá se překážka žádná. Kán. 1031 dává přesné pokyny, jak duchovní správce v těchto případech počínati si má.

I. Co činiti jest faráři, vznikla-li pochybnost nebo podezření, že sňatku překážka se přiči? Kán. 1031 § 1.

1. Vzniklo-li šetřením, nebo bylo-li někým oznámeno důvodné podezření, že zamýšlenému sňatku překážka se přiči (probabilis coniectura de existentia impedimentí matrimonialis), je farář sub gravi povinen vykonati nové a bedlivější šetření, a to různým způsobem, podle povahy oné překážky.

a) Jde-li o překážku, z jejíhož vyjevení snoubencům nehrozí zahanbení nebo škoda na cti, ježto neplyne z nějakého tajného, nečestného skutku, jest faráři otázati se pod přísahou aspoň dvou hodnověrných svědků,²⁷¹ kteří snoubence dobře znají, třebas i se snoubenci spřízněných nebo sešvakřených,²⁷² a třeba-li, i snoubenců samých. Na rozdíl od starého práva, je farář dnes oprávněn i povinen žádati od těchto svědků přísahu.

b) Jde-li však o překážku zahanbující, na př. překážku zločinu, plynoucí z kvalifikovaného cizoložství (kán. 1075), farář smí se otázati opatrně pouze snoubenců, nikoliv však svědků, neboť snou-

²⁶⁹ Cerato 46; Farrugia n. 69; Knecht 180.

²⁷⁰ Kán. 1043—1045.

²⁷¹ Kán. 1791, § 2; srv. A. K. I, 427, II, 45; Gasparri n. 193, 238; Knecht 180, pozn. 3 ASS. 8, 643.

²⁷² Kán. 1974; srv. 1757 § 3, n. 3.

benci mají v tomto případě striktní právo, aby jejich cti bylo šetřeno, dokud není jisto, že překážka ona skutečně stává.

Výslech svědků, v tomto případě předepsaný, není jediným a výhradním prostředkem k odstranění pochybnosti, nýbrž jen prostředkem řádným a zvláště vhodným, takže farář i jiných prostředků ke zjištění skutečného stavu věci použití může, čehož zvláště bude třeba, není-li vhodných svědků, nebo nechtějí-li svědčiti, nebo jde-li o překážku, pro snoubence zahanbující. Zvláštní opatrnosti bude třeba při sňatcích přistěhovalců a cizinců. Jsou-li potulnými, nesmějí býti oddáni bez předchozí rady s ordinářem.²⁷³ Leč ani jindy nebude téměř nikdy lze oddati cizince bez dotazu ordináře,²⁷⁴ ježto téměř vždy bude pochybno, zda jejich sňatku nějaká překážka nebrání.²⁷⁵

2. Ohlášky však v daném případě farář konati a dokončiti smí, ať pochybnost nebo podezření překážky vzniklo před započetím nebo mezi konáním ohlášek. To proto, ježto pouhá pochybnost nezbavuje snoubenců práva na vykonání přípravných úkonů k sňatku, na nějž mají právo přirozené.²⁷⁶ Tímto předpisem kodex rozřešil dávný spor mezi kanonisty.

3. Nemělo-li bedlivější šetření, vykonané podle zásad sub 1° naznačených, žádaného výsledku, takže farář i po něm, dobře uváživ výpovědi svědků, event. i snoubenců a jiné příznaky, rozumně usoudil, že odůvodněná pochybnost nebo podezření překážky ještě trvá, nesmí sňatku přísluhovati, dokud se neporadil s ordinářem a neobdržel od něho pokynů. Je-li pochybnost bezdůvodná, sňatku asistovati smí. Je-li však vážnými okolnostmi odůvodněna, nesmí se řídití zásadou: *impedimentum dubium, impedimentum nullum* a sňatku asistovati, neboť úsudek o tom je vyhrazen ordináři. Proto musí jemu vše oznámiti a jeho pokynů vyčkati.²⁷⁷ Uznal-li ordinář pochybnost za důvodnou, jest mu zaříditi další šetření (kán. 1023 § 3); uznal-li ji za bezdůvodnou, smí sňatek povolit, event. jde-li o překážku prominutelnou, ji ad cautelam prominouti (kán. 15).

Ordinář smí podle obecného práva prominouti všechny pochybné překážky, které apošt. Stolice obyčejně promíjí, žádá-li jejich prominutí rozumná a spravedlivá příčina, bez níž prominutí ordinářem bylo by neplatno.²⁷⁸ Jistou je překážka, je-li jistý zákon, který ji stanoví, a zároveň fakt, z něhož překážka plyne. Jinak je překážka pochybná, a to: a) *dubio iuris*, je-li pochybný zákon,

²⁷³ Kán. 1032.

²⁷⁴ Instr. Kongr. svátostí 4. července 1921, n. 4; AAS. v. 13, 348s.

²⁷⁵ Kán. 1031, § 1, n. 3; 1023, §§ 2, 3.

²⁷⁶ Kán. 1035.

²⁷⁷ Chelodi 26, 30, Haring 437; Noldin n. 555, 3c.

²⁷⁸ Kán. 15, 84, § 2.

jenž překážku stanoví; b) *dubio facti*, je-li pochybný fakt, z něhož překážka plyne; c) *dubio iuris et facti*, je-li pochybný i zákon i onen fakt. Podle toho, jak je překážka pochybná a o jakou překážku jde, zda o překážku práva církevního nebo božského, jest počínati si různě, a to:

Jde-li o překážku práva církevního pochybnou:

a) *Dubio iuris*, překážka pomíjí samosebou, neboť pochybný církevní zákon neváže a církev eventuelní nedostatek doplňuje. (Kán. 15.) Proto sňatek, uzavřený s takovou překážkou, je od počátku platným a netřeba jeho konvalidace nebo sanace, projevila-li se překážka, dříve takto pochybná, později jistou. Úsudek o tom, zda překážka je pochybná *dubio iuris*, nepřisluší však farářům, nýbrž ordinářům, jemuž, neví-li si rady, jest se obrátiti na apoštolskou Stolicí.

b) *Dubio facti*, smí ordinář podle obecného práva překážku prominouti, jde-li o překážku, kterou apošt. Stolica obyčejně promíjí. (Kán. 15.)

c) *Dubio iuris et facti*, platí to, co řečeno bylo sub a, netřeba dispensy ad cautelam a sňatek je od počátku platným.

Jde-li o překážku práva božského, přirozeného nebo kladného, pochybnou:

a) *Dubio iuris*: α) objevenou před sňatkem, nutno s oddavkami vyčkáti do zjištění skutečností, vyjímajíc jedinou pochybnou překážku pohlavní nemohoucnosti, pro kterou sňatku brániti nelze;²⁷⁹ β) objevenou po sňatku, buďtež manželé ponechání v dobré víře,²⁸⁰

b) *Dubio facti*: α) objevenou po sňatku, dlužno míti manželství za platné, dokud opak dokázán nebyl;²⁸¹ β) objevenou před sňatkem, jest sňatek dovolen, jde-li o takto pochybnou překážku pohlavní nemohoucnosti;²⁸² nedovolen, jde-li o takto pochybnou překážku manželského svazku²⁸³ nebo pokrevnosti v kterémkoliv stupni pokolení přímého nebo v prvním stupni pokolení nepřímého.²⁸⁴

Budíž ještě podotknuto, že k zabránění sňatku stačí podle praxe apošt. Stolicé²⁸⁵ odůvodněná pověst (*fama bene fundata*) nebo výpověď jednoho hodnověrného svědka, nikoliv však pověst bezdůvodná nebo svědectví osoby nehodnověrné (*garrulitas vilium et levium personarum*). Nezdá-li se pověst dostatečně odůvodněnou, bývá ad cautelam apoštolskou Stolicí dispensováno,²⁸⁶ jde-li

²⁷⁹ Kán. 1068, § 2. ²⁸⁰ Sv. Ofic. 6. dubna 1906. ²⁸¹ Kán. 1014.

²⁸² Kán. 1068 § 2. ²⁸³ Kán. 1069, § 2.

²⁸⁴ Kán. 1076, § 3; srv. Cerato 46. O tom podrobně při kán. 1068 n, 1076.

²⁸⁵ Srv. na příklad Rota Rom. 11. března 1910, decis 10; S. CC. in Var-mien. 14. června 1884, ASS. v. 17, 178.

²⁸⁶ S. CC. 26. července 1873, ASS. v. 8, 211.

o překážku prominutelnou. Kongr. koncilu dala ordinářům 18. září 1552²⁸⁷ směrnice a nařídila, aby v nesnadných případech žádali apošt. Stolicí za dispens ad cautelam.²⁸⁸

S tím souvisí též otázka, zda je farář nebo ordinář, jenž jediný o překážce ví, povinen sňatku zabránit. Na ni lze odpovědět takto: a) Ví-li o překážce ze svátostné zpovědi, nemůže bez porušení zpovědního tajemství a tudíž bez těžkého hříchu vědomostí nabytých ve zpovědi použití, aby sňatku zabránil. Dověděl-li se o překážce ze zpovědi snoubence, který o ní neví, a je-li se obávati, že napomenutí zůstane bez účinku a manželství nebude lze bez velkého pohoršení zabránit, lépe učiní, ponechá-li snoubence in bona fide.²⁸⁹ 2. Ví-li o překážce ze svého úředního úkonu (sub secreto commissio), jest mu zachovati úřední tajemství. Sňatku tudíž zabránit nemůže, neboť zachovati úřední tajemství ob bonum publicum je věci důležitější, než povinnost, překážku vyjevití a sňatku zabránit. 3. Ví-li o překážce z jiného pramene, je podle obecnějšího názoru theologů a kanonistů povinen sňatku zabránit, ať jde o překážku veřejnou nebo tajnou, ať snoubenec za oddavky žádá veřejně nebo tajně.²⁹⁰ Jistě smí farář v tomto případě své vědomostí o překážce, byť i tajné, zevně použití, smí na ni snoubence upozornit a se přičinit, aby také jinými prostředky byla zjištěna. Nelze však říci, že by farář nebo ordinář na základě pouze své vlastní vědomostí o překážce sňatku naprosto, t. j. navždy zabránit mohl, nelze-li překážky té in foro externo pravoplatně dokázati. Ordinář, nikoliv farář, mohl by v tomto případě sňatek podle kánonu 1039 § 1 zapovědět, leč pouze dočasně, nikoliv naprosto a navždy.²⁹¹

II. Co činiti jest faráři, byla-li odhalena manželská překážka jistá? Kán. 1031 § 2.

Byla-li odhalena manželská překážka jistá, dlužno rozlišovati, zda jde o překážku tajnou (imp. occultum) nebo veřejnou (imp. publicum).

1. Byla-li odhalena překážka jistá tajná, t. j. taková, již ve vnějším právním oboru pravoplatně dokázati nelze,²⁹² jest vždy ohlášky konati, nebo započaté dokončiti, podle toho, zda odhalena byla před nebo mezi ohláškami. Ohlášek odložití nebo přerušiti tu nelze, ježto by tím utrpěla čest snoubenců a snadno porušeno

²⁸⁷ Srv. AK. sv. 2, 45. ²⁸⁸ Srv. Chelodi 27, 1, pozn. 1.

²⁸⁹ Sanchez lib. 2, disp. 38, n. 6; Bonacina punct. 6, n. 7; De Justis: De dispensationibus matrim. I, 6, 441; D'Annibale n. 454, nota 16.

²⁹⁰ Sanchez disp. 15, n. 11; Schmalzgr. n. 62ss; sv. Alfons n. 1002; Co-
ninck disp. 27, n. 67; Salmantic, cap. 8, n. 104; Roncaglia q. 3, cap. 3, q. 7,
resp. 2; Gasparri n. 223; Wernz V² n. 131; Rosset n. 1156s; srv. AK. sv. 46,
183 ff; Knecht 181, pozn. 2.

²⁹¹ Cappello 199s. ²⁹² Kán. 1037; srv. 1747ss.

bylo jejich právo žádati, aby překážka ta zachována byla v tajnosti. Faráři jest oznámiti celou věc sub secreto, reticitis vel fictis nominibus ordináři nebo Penitenciarii, aby překážka pro foro interno byla prominuta, ovšem pouze tehdy, chtějí-li snoubenci přece ve sňatek spolu vejíti, a jde-li o překážku prominutelnou, neboť jinak musel by snoubencům rozhodně prohlásiti, že od sňatku upustiti musí. Je zřejmo, že jde tu jen o odhalení překážky mimo zpověď. Jako zpovědník farář smí a je povinen snoubence pouze napomenouti, aby od sňatku upustil nebo dispens si vyžádal; neuposlechl-li, je povinen jeho sňatku asistovati. Farář může i jako zpovědník sám žádati za dispens pro foro interno, jak to nařizuje kán. 1031.

2. Byla-li odhalena překážka veřejná, t. j. taková, kterou ve vnějším právním oboru pravoplatně dokázati lze,²⁹³ ovšem prominutelná, jest faráři počínati si různě podle toho, zda byla odhalena před započítím ohlášek nebo mezi ohláškami.

a) Byla-li odhalena před započítím ohlášek, ať farář dále nepokračuje, t. j. ať s konáním ohlášek vyčká, až by překážka byla odstraněna, a to i tehdy, ví-li, že překážka ta, jako tajná, pro foro interno byla již prominuta, jelikož toto prominutí in foro externo právního účinku²⁹⁴ postrádá. Farář ať zažádá o prominutí oné překážky pro foro externo, a není-li si věci jist, ať se obrátí na ordináře. S ohláškami v tomto případě jest vyčkati, neboť jejich odložením pro překážku veřejnou čest snoubenců neutrpí a mimo to vyřízení dispense bude snad trvati déle, čímž by mezi poslední ohláškou a oddavkami vznikla příliš dlouhá mezera. Budiž podotknuto, že podle starého práva, stala-li se tajná překážka, pro foro interno již prominutá, veřejnou, bylo po každé třeba nové dispense pro foro externo, leč by byla dispens žádána a udělena, jak někdy se dalo, pro utroque foro.²⁹⁵ Nové právo však rozlišuje mezi dispensí, udělenou od tajné překážky pro foro interno sacramentali a non sacramentali (extrasacramentali) a stanoví, že dispens, udělená Penitenciarií nebo i jiným, k tomu oprávněným, pro foro int. non sacramentali, platí i pro foro externo, stala-li se překážka, jež jako tajná pro foro int. non sacramentali byla prominuta, později veřejnou.²⁹⁶ Podle tohoto ustanovení nového práva jest vykládati také kánon 1031 § 2 n. 2.²⁹⁷ Byla-li tudíž před ohláškami odhalena veřejná překážka, a je-li faráři určitě známo, že pro foro int. non sacramentali tato překážka již dříve, jako tajná, prominuta byla, ať farář snoubence, k zamezení pohoršení i vě-

²⁹³ Ibid. ²⁹⁴ Kán. 202, § 1.

²⁹⁵ Gasparri I³, n. 238; Wernz V.2 n. 132, D'Annibale III, § 454, n. 19; Feije n. 272; Chelodi 27, pozn. 2.

²⁹⁶ Srv. kán. 1047 a pojednání k němu. ²⁹⁷ Chelodi 27, 2.

řící poučí, že dispens ona, pro foro int. non sacr. již udělená, platí také pro foro externo nyní, kdy překážka stala se veřejnou, a může tudíž ohlášky vykonati a snoubence oddati, ježto překážka ta je již pravoplatně odstraněna.

b) Byla-li odhalena prominutelná²⁹⁸ překážka veřejná, teprve po první nebo druhé ohlášce, farář ať ohlášky dokončí a věc oznámí ordináři. To nařídil již Benedikt XIV. slovy: „Faráři jsou povinni oznámiti to, co sňatku překážeti by mohlo, vlastnímu biskupu, který podle potřeby... věc vhodně zařídí.“²⁹⁹ Z toho, že ohlášky dokončiti lze non obstante impedimento, je patrné, že sňatku příčící se překážka per se ohlášek ani nezapovídá ani nezneplatňuje. Ordinář překážku buď sám promine, je-li k tomu oprávněn, na př. podle kánonu 1045 § 1 nebo fakultou apoštolské Stolice, nebo požádá za její prominutí apošt. Stolicí, nebo, byla-li překážka ta již dříve jako tajná prominuta pro foro int. non sacr., prohlásí, že sňatek slaviti lze, ježto v tajném archivu biskupské kurie je uložen reskript, jímž dispens pro foro int. non sacr. byla udělena, jež platí nyní, kdy překážka ona veřejnou se stala, také pro foro externo. Stala-li se totiž tajná překážka veřejnou, náleží do právního oboru vnějšího, a proto je třeba pro foro externo důkazu, že dispens pro hoc foro udělena byla.

Byla-li odhalena překážka neprominutelná, na př. práva božského nebo taková překážka práva církevního, které církev téměř nikdy nepromítá, je farář od všech dalších příprav k sňatku upustiti, snoubence na neprominutelnost překážky upozorniti a sňatku zabrániti. Nechtějí-li od sňatku upustiti, ať je laskavě a důtklivě napomene, aby od svého úmyslu upustili a do věčné záhuby se nevrhali.³⁰⁰

Byla-li odhalena překážka práva občanského, třeba požádati také příslušné občanské úřady za její prominutí.³⁰¹ Obč. právo často ohlášky zapovídá, příčí-li se zamýšlenému sňatku překážka občanského práva, dokud nebyla prominuta. Zákon rep. čsl. ze dne 22. května 1919 č. 320 sb. z. a n. výslovně toho sice nestanoví, lze to však nepřímou dovoditi z § 28, který praví: „Z úřední povinnosti jest vyšetřiti neplatnost manželství, jsou-li mu v cestě překážky §§ 56, 62, 65, 68 obč. zákoníka (t. j. překážky veřejnoprávní) a § 8 (§ 12, odst. 3) tohoto zákona,“ jakož i z § 2 téhož

²⁹⁸ Instrukce svatohypolit. a štyrskohradecká z r. 1868 dří: Byla-li objevena překážka prominutelná, buďtež snoubenci poučeni, jaké dispense je třeba. Prohlásí-li snoubenci, že si dispens vyžádají, buďž jim duch. správce napomene, jsou-li disp. důvody dostatečné.

²⁹⁹ „Nimiam licentiam“ 18. května 1743, § 10, F. n. 337.

³⁰⁰ Na příklad synoda paderborn. 1867, Kirchl. Amtsbl. 1867, 115; Gaspari n. 193.

³⁰¹ O tom v pojednání o promíjení překážek.

zákona, který stanoví, že ohlášky obsahovati musí také připomenutí, aby každý, kdo by o nějaké překážce věděl, ji oznámil. Oznámil-li ji někdo, je přirozeno, že i podle občanského zákona jest s ohláškami vyčkatí až do prominutí překážky. Italský obč. zákoník stanoví v čl. 70. podobně, an praví: „Il pubblico ministero deve sempre far opposizione al matrimonio, se consta ostarvi qualche impedimento,“ což platí i jinde.³⁰²

III. Co činiti jest faráři, nebyla-li před sňatkem žádná překážka odhalena? Kán. 1031 § 3.

Na tuto otázku Tridentinum³⁰³ odpovídá slovy: „Po vykonání ohlášek, nepřičí-li se žádná překážka, budiž přikročeno k uzavření sňatku před tváří církve.“ Podobně dí kodex v kán. 1031 § 3: „Konečně nebyla-li odhalena žádná překážka, ani pochybná ani jistá, farář ať po vykonání ohlášek strany ke slavení sňatku připustí.“ (Srv. I. A. § 70.) Farář není tudíž povinen, jak tomu bylo v právu starém, zaslati zápis o výsledku svědků a ohláškový list ordináři a žádati jej za dovolení, aby snoubence oddati mohl. Smí tak učiniti sám, ovšem teprve tehdy, má-li všechny k oddavkám potřebné listiny, a zpravidla po uplynutí 3 dnů od poslední ohlášky.³⁰⁴

F) O přípravě k sňatku osob potulných (vagorum). Kán. 1032.

Kán. 1032. Sňatku osob potulných, o nichž se mluví v kánonu 91, farář mimo případ nutnosti ať neasistuje, leč by o věci byl uvědomil místního ordináře nebo kněze jím delegovaného a od něho dovolení k asistenci byl obdržel.

Zvláštní opatrnosti je třeba, aby zabráněno bylo nepříjemnostem, jde-li o sňatek osob potulných, t. j. těch, kteří nikde nemají domicilu nebo quasidomicilu, nebo mají pouze domicil nebo quasidomicil diecéšní, nikoliv však farní,³⁰⁵ ježto u nich často bude obtížno zjistiti, zda jejich sňatku překážka nebrání. Jde-li o sňatek osob potulných, byť by pouze jeden ze snoubenců byl potulným, jest faráři žádati od nich jako obyčejně potřebné listiny a vykonati, pokud možno, všechna ostatní předepsaná šetření. Ohlášky ovšem zpravidla se nekonají, neboť by byly v tomto případě bezúčelný, ježto snoubenci v místě, kde ohlášky by se konaly, jsou neznámi. Mimo to jest faráři celou věc vyložiti místnímu ordináři nebo knězi, ordinářem zmocněnému, aby ordinář nebo tento kněz vhodné šetření nařídil a zařídil, čeho třeba, za účelem

³⁰² Cerato 42; srv. na příklad § 48, něm. BGB.

³⁰³ Sess. 24, cap. 1 de ref. matr.

³⁰⁴ Srv. pojednání ke kán. 1030, § 1, str. 72 nn.

³⁰⁵ Kán. 91, 94; Chelodi 27, 32; Eichmann 324, 5; Farrugia n. 70s.

bezpečného zjištění svobodného stavu snoubenců potulných. Mimo případ nutnosti farář sňatku nikdy ať nepřisluhuje, dokud neobdržel k tomu povolení od ordináře nebo jím zmocněného kněze. Toto ustanovení váže sub gravi, neboť jde o nařízení práva obecného ve věci důležité. Doporučuje se, aby zvláště ve větších diecésích, kde agenda biskupské kurie je veliká, ordinář některé kněze, na př. děkany zmocnil, kteří by, jde-li o sňatky potulných, zprávu farářovu o vykonaném šetření prozkoumali, event. toto šetření vhodně doplnili a pak povolení k oddávkám dali.

Ustanovení o sňatcích osob potulných kodex převzal doslovně z dekretu „Ne temere“,³⁰⁶ jímž zase bylo jen potvrzeno nařízení tridentské, ve kterém předpis ten takto se odůvodňuje: „Mnozí se potulují, nemajíce určitého bydliště, a tu, jsouce smýšlení zlého, opustí první manželku a ožení se za jejího života s jinou a často i s několika na různých místech. Tomuto nezdravému zjevu chce posv. Shromáždění čeliti a proto všechny, jichž se týká, otcovsky napomíná, aby takových lidí potulných snadno k oddávkám nepřipouštěli, a též občanské úřady vybízí, aby jim přísně čelily; farářům pak nařizuje, aby jejím sňatkům nepřisluhovali, leč by byli předem věc bedlivě vyšetřili, ordináři oznámili a od něho dovolení k tomu obdrželi.“³⁰⁷

Po prohlášení dekretu „Ne temere“ nastal spor, koho jest míti za potulného. Někteří³⁰⁸ měli za potulné i ty, kdo, nemajíce domicilu nebo quasidomicilu, někde měsíc se zdržují. Jiní³⁰⁹ pravili, kdo někde měsíc se zdržuje, byť i neměl nikde domicilu nebo quasidomicilu, potulným není, neboť měsíční pobyt stačí, aby jím nebyl.³¹⁰ Kongr. Svátostí³¹¹ rozhodla se 12. března 1910 ad V. pro názor druhý. Kodex³¹² potvrdil však názor první, že měsíčním pobytem osoba ještě nepřestává býti potulnou. To souvisí také s tím, že kodex v manželském právu význam quasidomicilu znovu zdůraznil.

Farář jest, jde-li o sňatek potulných, vyžádati si k oddávkám dovolení ordináře nebo kněze, ordinářem zmocněného, leč excepto casu necessitatis (kán. 1032; srv. I. A. § 73). Z toho je patrné, že v nutnosti, je-li sňatek naléhavý a nelze-li obrátiti se na ordináře nebo zmocněného kněze, obecné právo farářů dovoluje, aby svobodný stav potulných sám vyšetřil a mravní jistoty nabýti se snažil, že jejich sňatku překážka nebrání. V nebezpečí smrti, ne-

³⁰⁶ Art. V, § 4; ASS. v. 40, 528.

³⁰⁷ Sez. 24, cap. 7, de ref. matr.; srv. Instr. austr., § 73; Chelodi 28, 1.

³⁰⁸ Oietti, Boudinhon.

³⁰⁹ Gennari, Wernz.

³¹⁰ Odůvodnění obého názoru viz Oietti: In Ius... n. 110; Wernz IV, n. 178.

³¹¹ AAS. v. 2, 193. ³¹² Kán. 91.

ní-li jiných důkazů o svobodném stavu snoubenců a protidůkazů, stačí i co do potulných jejich přísežná výpověď, o níž mluví kán. 1019 § 2, že jsou pokřtěni a nejsou si žádné překážky vědomi.

Zda předpis kánonu 1032 platí o potulných, qui sunt momentanee vagi, qui solent stabilem habitationem tenere et per breve tempus absque domicilio (quasidomicilio) sunt, totiž o takových, kteří, právě opustivše dřívější domicil, jsou na cestě, aby si vyhledali domicil nový, autoři nesouhlasí. Interpreté práva tridentského³¹³ a též někteří dekretu „Ne temere“³¹⁴ praví, že neplatí, jiní však, že platí,³¹⁵ neupírajíce však názoru prvému pravděpodobnosti.³¹⁶ Podle zvláštní instrukce kongregace svátostí ke kán. 1032 ze dne 4. července 1921 n. 4³¹⁷ farář nesmí, mimo případy nutnosti a zvláště mimo nebezpečí smrti, asistovati sňatku osob, jež z Evropy do dalekých krajín se vystěhovaly, dokud se neporadil s ordinářem.

D o d a t e k. Nakonec budiž poslouženo přehledem, kdy jest farář podle nového práva před sňatkem poraditi se s ordinářem. Jest mu tak učiniti: 1. Dlel-li některý ze snoubenců, dosáhnuv dospělosti (14, resp. 12 let), jinde přes 6 měsíců; je-li podezření překážky, i dobu kratší (kán. 1023 §§ 2, 3). 2. Jde-li o ohlášky sňatků smíšených (kán. 1026). 3. Byl-li smíšený sňatek před sňatkem církevním uzavřen před duchovním nekatolickým, nebo ví-li farář, že po něm uzavřen bude (kán. 1063 § 2). 4. Nepominula-li po vykonaném šetření pochybnost, zda překážka sňatku se přičí (kán. 1031 § 1 n 3). 5. Zvěděl-li mezi ohláškami nebo po nich o veřejné překážce, byť i věděl, že pro foro interno byla již prominuta (kán. 1031 § 1 n 2). 6. Jde-li o sňatek potulného mimo naléhavý případ (kán. 1032). 7. Jde-li o sňatek nezletilého bez vědomí nebo proti vůli rodičů (kán. 1034). 8. Je-li známo, že jeden ze snoubenců od církve odpadl, byť i k žádné nekatolické sektě se nepřidal, nebo že náleží k společnosti, církvi zavržené (kán. 1065 § 2). 9. Je-li jeden ze snoubenců veřejný hříšník nebo je o něm známo, že je stížen církevním trestem, dokud svátosti pokání nepřijal nebo s církví se nesmířil (kán. 1066). 10. Jde-li o sňatek zástupcem a lze obrátiti se na ordináře (kán. 1091).

³¹³ Feije n. 238; Wernz IV n. 178; Gasparri I n. 192; Aichner § 192, 2; Scherer II, p. 200, n. 171.

³¹⁴ Na příklad Vermeersch: De forma sponsalium ac matrimonii post decr. „Ne temere“, Brugis 1908, n. 62; Noldin III, 626, 3.

³¹⁵ Wouters: Commentarius⁴... Amstelodami 1912, 46; Van de Burgt.: Tractatus de matr.², Ultrajecti 1908, 283; Farrugia p. 140; srv. Kongr. svátostí 12. března 1910, ad V.

³¹⁶ Chelodi 28, pozn. 1.

³¹⁷ AAS, v. 13, 349.

Občanské zákonodárství jednotlivých států obsahuje o ohláškách různé předpisy, jak patrně z jejich srovnání, z nichž pro stručnost podrobně budtež uvedeny pouze občanské předpisy republiky čsl. s vysvětlivkami a s aplikací na ohlášky církevní, předpisy pak jiných států pouze přehledně. Jde-li o sňatek cizince, jest podle článku 5., odst. 3. Haagské konvence z 12. června 1902 šetřiti toho, co stanoví o ohláškách zákon jeho vlasti; leč opomenutí ohlášek může míti za následek neplatnost sňatku pouze v oné zemi, jejíž zákon byl přestoupen.

I. V republice čsl. platí o ohláškách hlavně zákon ze dne 22. května 1919 č. 320 sb. z. a n., jímž se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské,³¹⁹ dále ohlášek se týkající ustanovení §§ 69 nn. ob. obč. zákoníka, jakož i zákony a minist. nařízení bývalého Rakouska, pokud řečeným zákonem změněna nebo zrušena nebyla.

Ze srovnání je patrné, že předpisy manž. zákona republiky čsl. ze dne 22. května 1919, č. 320 sb. z. a n., týkající se ohlášek a oddavek, jsou, až na nepatrné změny, téměř doslovně reпрistinací dotyčných předpisů čl. 2. §§ 1—5 zákona z 25. května 1868, ř. z. č. 47, jímž byly v býv. Rakousku umožněny t. zv. nouzové obč. ohlášky a oddavky, konané polit. úřadem okresním nebo obecním s vlastním statutem, kdykoliv duch. správce, podle § 70 ob. z. obč. k ohláškám a oddavkám příslušný, z důvodu církevně-právního, občanským zákonem však neuznaného, konati je odepřel. Odepření bylo však předem prokázati písemným prohlášením dotyčného duch. správce nebo výpovědí dvou ve farnosti bydlících, svéprávných mužů, již bylo protokolovati. Nebylo-li těchto průkazů, musil polit. úřad okresní (resp. obecní s vlastním statutem) duch. správce napřed vyzvati, aby snoubence ohlásil a oddal, nebo úředně oznámil, proč tak učiniti odpírá. Oznámil-li důvod, obč. zákonem neuznaný, nebo neodpověděl-li do 8 dnů, stal se obč. úřad příslušným, snoubence ohlásit, oddat a vykonat vše, co jinak příslušelo duch. správci. Proti rozhodnutí obč. úřadu okresního (resp. obecního) mohli snoubenci se odvolati k zem. polit. správě a od této k ministerstvu vnitra. Citovaný zákon duch. správce ke konání ohlášek a oddavek církví zapovězených sice nenutil, umožňoval však tím obč. ohlášky a tak zv. nouzový obč. sňatek (Not-

³¹⁸ Woigek 51 nn; Chelodi 25, 5; Linneborn 80 n; Grieszl 121 nn; Leitner 260 nn; Haring 439 nn; Cerato 34 s; Knecht § 23; Oesterr. Gesetzeskunde, Vídeň 1911, sv. 4., 49 n.

³¹⁹ Schlenz: Das Tschechoslov. Ehegesetz vom 22. Mai 1919, Reichenberg 1930; Knecht § 23, 4. Zákon tento převzal četné předpisy zákona ze dne 25. května 1868, říš. zák. č. 47.

zivilehe). Obč. ohlášky konal na písemnou nebo ústní protokolanou žádost snoubenců pol. úřad okresní (ve městech s vlastním statutem obecní), v jehož území byla farnost duch. správce, který ohlášky a oddavky odepřel, vyhláškou na své úřední tabuli a na obecní tabuli bydliště snoubenců. Mimo to měl sňatek býti též ohlášen ústně o úředních dnech okresního (resp. obecního) úřadu. Nutna byla jen vyhláška písemní, jež měla na úředních deskách viseti 3 týdny. Obecní úřad, u kterého ohlášky byly vyvěšeny, byl povinen sdělití oznámenou překážku úřadu, jenž ohlášky nařídil (§ 9 prov. nařízení k cit. zákonu ze dne 1. července 1868 ř. z. č. 80). Ze závažných důvodů mohla tyto ohlášky prominout zem. polit. správa; jejich lhůtu zkrátit nebo v potvrzeném nebezpečí smrti je rovněž úplně prominout pol. správa okresní. Byly-li prominuty, bylo snoubencům přísežně potvrditi, že o manž. překážce nevědí (čl. 2, §§ 1—5). Tento nouzový obč. sňatek prohlášen byl zákonem z 9. dubna 1870, ř. z. č. 51 závazným pro osoby, nenáležející k žádnému státem uznanému vyznání, a pro osoby bez vyznání. Pro ně byl, jak tomu je dosud, okresní (resp. obecní úřad) i matrikářem, jenž vedl knihu ohlášek a oddavek a vydával z ní oddavkové a ohláškové listy (§ 9 zák. z 25. května 1868 č. 47; Öster. Gesetzeskunde I., 50). Podle ordinariátních instrukcí (na př. svatohypolitské a štyrsko-hradecké z r. 1868) duch. správce k nouzovému obč. sňatku spolupůsobiti nesměl. Nesměl dáti potvrzení o odepření ohlášek a oddavek a nesměl na dotaz okres. úřadu odpovědět. Listů křestních a úmrtních, okresním úřadem žádaných, ovšem odepřítí nemohl.

Zákon republiky čsl. č. 320/1919 sb. z. a n. stanoví o ohláškách, jež nazývá vyhláškami, toto:

§ 1. K platnosti manželství žádají se vyhlášky (platné, při nichž šetřeno bylo k platnosti žádanych ustanovení zákona), ... a to buď občanské nebo církevní (§ 69).³²⁰

§ 2. Vyhlášky, jež jsou oznámením budoucího manželství, obsahují: jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rodiště, stav a bydliště, jakož i připomenutí, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, ji oznámil. (§ 70. Formální nedostatek ohlášek sňatku však nezneplatňuje. § 74.)

§ 3. Vyhlášky občanské koná politický úřad okresní a ve městech s vlastním statutem úřad obecní, pověřený politickou správou, na Slovensku matrikář. Místně příslušný je úřad, v jehož obvodu mají snoubenci řádné bydliště. Má-li každý řádné bydliště v obvodu jiného úřadu, vykonají vyhlášky úřady oba. (Ohlášky, vykonané v tomto případě jen jedním úřadem, jsou neplatny a tudíž

³²⁰ §§ 69 nn v závorce značí paragrafy občanského zákoníku občanského. Text v závorkách obsahuje vysvětlivky.

i oddavky, § 74.) (Kdo je oprávněn žalovat na neplatnost manželství pro nedostatek nebo neplatnost ohlášek, jest sporno.)³²¹ Vyhlášky je vyvěsiti veřejně na úřední desce oznamovací a k dožádání také na úřední desce v obci, ve které mají snoubenci řádné bydliště. (Neplatny byly by ohlášky, kdyby vyhláška byla zakryta jinou listinou. „Obecní úřad, u kterého ohlášky byly vyvěšeny, je povinen každou oznámenou manž. překážku přímo a co nejrychleji sdělití úřadu, který ohlášky nařídil.“ § 9 prováděcích nařízení k zákonu z 25. května 1868 č. 47 ze dne 1. července 1868, ř. z. č. 80.). Konají-li se u politického okresního úřadu pravidelné úřední dni, budiž manželství vyhlášeno také ústně o jednom úředním dnu nebo o více takových dnech. Přivolení v manželství lze prohlásiti teprve, když vyhlášky visely na úředních deskách příslušných úřadů politických i obecních aspoň 10 dnů.

§ 4. Nebydlí-li některý ze snoubenců ve svém bydlišti ještě 6 neděl (před započítím ohlášek nebo vyvěšením vyhlášky), jest buď s vyhláškami vyčkati, až 6 neděl se dovrší, nebo musí manželství býti vyhlášeno také v obci, kde onen snoubenec nejposléze bydlil déle šesti neděl. (§ 72. I. A. § 62. Potulné jest ohlásiti, kde naposled aspoň 6 neděl bydleli; nebydleli-li nikde tak dlouho, žádati jest pro foro civili za prominutí ohlášek. Z neurčité stylisace § 72 ob. z. obč. vznikly sporné otázky, na př. zda počítati jest oněch 6 týdnů zpět od první ohlášky nebo od oddavek, a zda snoubenci, kteří po ohláškách do jiné farnosti se přestěhovali a tam oddání býti chtějí, pro změnu bydliště tam znovu ohlášení býti musí. Tyto otázky dosud jednotně rozřešeny nebyly.³²² V druhém případě v praxi ohlášky obyčejně znovu se nekonají.)

§ 5. K platnosti vyhlášek a na ní závislé platnosti manželství stačí, když vyhlášky visely na úředních deskách úřadů uvedených v § 3, a to aspoň 5 dní.

§ 6. Nevejdou-li snoubenci v manželství do šesti měsíců od posledního dne vyhlášky, nutno vyhlášky opakovati.

§ 7. (Prominutí ohlášek.) Snoubenci mohou žádati za zkrácení lhůty vyhlášek nebo za jejich úplné prominutí. Zkrátiti lhůtu (prominouti jednu nebo dvě církevní ohlášky) lze z důležitých důvodů. Vyhlášky (všechny tři církevní ohlášky) prominouti lze, jen když věc je naléhavá, nebo jde-li o osoby, o kterých se vůbec

³²¹ Scherer II 540, pozn. 94; Haring 439, pozn. 5.

³²² Scherer II, 159, pozn. 80; Haring 440, pozn. 1. Chelodi 26, pozn. 1 dovo-
lává se různých interpretů a praví, že 6 týdnů oněch jest počítati zpět od
oddavek. Leč nejvyšší správní soud rozhodl 24. března 1908, že 6 oněch tý-
dnů předcházení musí 1. ohlášce, což je rozhodně správnější, neboť farář není
příslušným ohlášky pro foro civili konati, dokud snoubenci v jeho far-
nosti plných 6 týdnů nebydlí. Ohlášky vykonané farářem nepříslušným, jsou
neplatny; srv. Di Pauli AK. sv. 89, 259; Oesterr. Gesetzeskunde I, 50.

za to má, že jsou již manžely. (V druhém případě může za prominutí žádati duchovní správce, zamlčev jména domnělých manželů. § 87.) V obou těchto případech (t. j. po každé, když ohlášky byly úplně prominuty) musí však strany potvrditi, že jim není povědoma žádná překážka zamýšleného manželství. (§ 87 ob. z. obč. žádal, jako kánon 1019 § 2, manifestační přísahu, již bylo vykonati před zmocněncem okresní pol. správy, u přítomnosti duchovního správce;³²³ nyní stačí v republice čsl. prohlášení před dvěma svědky, o němž učiniti jest zápis.) Nedostatek tohoto potvrzení není na překážku účinnosti prominutí. (I bez něho je prominutí ohlášek a tudíž i manželství platno, leč nedovoleno.) Zkrátiti lhůtu vyhlášek (prominouti jednu nebo dvě církevní ohlášky pro foro civilí) náleží na politický úřad okresní (ve městech s vlastním statutem na úřad obecní); vyhlášky prominouti na politický úřad 2. stolice (zemský), a je-li tu blízké (potvrzené) nebezpečí smrti, na politický úřad okresní (ve městech s vlastním statutem na úřad obecní). (§ 85, 86 ob. z. obč.; nař. mín. sprav., kultu a vn. z 1. července 1868 ř. z. č. 80 § 1 k I, čl. zákona z 25. května 1868 ř. z. č. 47; zákon ze dne 4. července 1872 ř. z. č. 111, § 1.³²⁴) (I v případech naléhavých, pokud zvláštní okolnosti toho naprosto nezumožňují, jest před oddavkami žádati a obdržeti dispens.³²⁵ Při potvrzeném nebezpečí smrti, promíjí všechny ohlášky okresní politická správa; žádá se však potvrzení snoubenců, že o žádné překážce nevědí.³²⁶ Potvrzení to jest dáti před úředníkem polit. správy. Pouze v případech naprosté nemožnosti, lze je dáti před duchovním správcem.) Na Slovensku přísluší tato práva županům. (Jsou-li snoubenci z různých okresů, resp. z různých zemí, je třeba občanské dispense dvojí; tím liší se občanské právo od církevního. Srv. kán. 1028 § 2.)³²⁷ Vyhlášek není třeba, když byla prominuta překážka po uzavření manželství, ale přivolení k manželství je (za účelem zplnění) prohlásiti znova. Bude-li šetřeno tohoto předpisu, jest k manželství hleděti tak, jako by bylo platně uzavřeno hned od původu (t. j. jako by bylo co do občanských právních účinků sanováno v kořeni.) (Vlastní sanace po rozumu práva církevního, obč. zákon nezná, jak zřejmo ze slov: „ale přivolení manželství je prohlásiti znova“.)

§ 11. Politické úřady okresní (obecní s vlastním statutem, na

³²³ Výn. presidia dvorní kanceláře 11. září 1820 a sdělení místodrž. štyrského 3. srpna 1872, č. 9692; Grieszl 451.

³²⁴ Grieszl 224 n.

³²⁵ Výn. mín. vnitra 9. ledna 1885, č. 6164; Grieszl 455.

³²⁶ Mín. nařiz. z 1. července 1868 k zákonu ze dne 25. května 1868, R. z. č. 47; Grieszl n. 412; Leitner 87, pozn. 3; srv. § 7 zák. rep. čsl., § 86 ob. z. obč.

³²⁷ Místodrž. štyrského 3. srpna 1872, č. 9652; Grieszl n. 999; Scherer II 160, pozn. 82; Haring 440, pozn. 5.

Slovensku matrikáři) vedou o vyhláškách... knihu vyhlášek... (je to tudíž kniha úřední. Srv. § 9. zákona z 29. května 1868 ř. z. č. 47.).

§ 12. Stranám občansky již oddaným je dáno na vůli, chtějí-li se podrobiti také obřadům církevním. (Civilně platně oddaní mohou tedy beze všeho býti oddáni církevně; pro foro civili netřeba tu ani ohlášek ani jejich občanského prominutí. Pro foro ecclesiastico však ano.) Přejí-li si snoubenci pouze sňatek církevní, konají se vyhlášky... u příslušného duchovního správce (totiž příslušného podle § 3, t. j. onoho, v jehož území snoubenci mají řádné bydliště, nebo aspoň 6 neděl se zdržují; jinak onoho, v jehož území nejpozději aspoň 6 neděl se zdržovali. Mají-li bydliště v různých farnostech, jsou příslušní oba duchovní správcové a jest ohlášky vykonati v obou farnostech; nebydlí-li tam snoubenci ještě plných 6 neděl, pak pouze tam, kde naposled 6 neděl bydleli.) Při smíšeném náboženství snoubenců vyhlášky se konají u obou duchovních správců... (Duchovnímu správci katolickému jest podle práva církevního konání ohlášek odepřiti, jde-li o smíšený sňatek coram ministro acatholico, neboť nemůže spolupůsobiti ke sňatku, podle práva církve katolické neplatnému; nekatolického duchovního správce za vykonání ohlášek, jde-li o smíšený sňatek coram ministro catholico, však požádati smí, ano podle § 12 zákona republiky čsl. musí, neboť jinak byl by onen sňatek in foro civili neplatný. Odmítl-li nekatolický duchovní správce ohlášky vykonati, koná je dosud zpravidla na žádost strany příslušný politický úřad 1. stolice. Týž stává se však příslušným teprve tehdy, když duchovní správce, jak již shora bylo řečeno, ohlášky odepřel a toto odepření je potvrzeno buď přípisem dotyčného duch. správce nebo výpovědí dvou, ve farnosti bydlících, svéprávných mužů nebo tím, že duchovní správce, jenž ohlášky odepřel, na dotaz okresního politického úřadu do 8 dnů neodpověděl.³²⁸ Osoby, nenáležející k žádnému státu uznanému vyznání, je povinen ohlásiti okresní politický úřad jejich bydliště.)³²⁹

(Odepřel-li při sňatku smíšeném některý z obou příslušných duch. správců ohlášky konati, nebo šlo-li o sňatek mezi osobou státem uznaného vyznání a osobou bez vyznání, bylo dosud zvykem, žádati za subsidiární konání ohlášek příslušný okresní polit. úřad snoubence, jehož duch. správce ohlášky odepřel, resp. snoubence bez vyznání, jenž žádosti té obyčejně vyhověl a dotyčného snoubence subsidiárně ohlásil. V případě tom není však okr. polit. úřad povinen, ba ani oprávněn subsidiárně ohlášky vykonati. Odepřel-li

³²⁸ Zák. 25. května 1868, Ř. z. č. 47, § 2; Grieszl 178 n.

³²⁹ Zák. 9. dubna 1870, Ř. z. č. 51, § 1; ibid. 226 n; srv. interkonf. zák. rep. čsl. ze dne 23. dubna 1925, číslo 96 Sb. z. a n., § 15.

tudíž ohlášky, nezbyvá, než řídití se výnosem ministerstva vnitra z 5. června 1920, č. 14.694/1920, v němž se praví:

„Podle § 12 zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n. . . konají se ohlášky snoubenců různého náboženství, kteří si přejí pouze církevní sňatek, u obou duchovních správců, oddavky pak u jednoho z nich nebo u obou podle vůle snoubenců.

Nastaly nyní pochybnosti o tom, jak se má postupovati v případech, kdy jeden z duchovních správců odpírá provéstí ohlášky z důvodu zákonem neuznaného. Zda v tomto případě nastupují obč. ohlášky podle § 3 nového zákona z r. 1919, či platí-li pro takovéto případy dosud subsidiární předpisy čl. II. zák. ze dne 25. května 1868, čís. 47 ř. z. a ze dne 31. prosince 1868 čís. 4. ř. z. z roku 1869.

Aby v takovýchto případech zachován byl jednotný postup, sděluje mín. vnitra, že § 1 nového zákona z r. 1919 rozlišuje obč. ohlášky a oddavky jako obč. formu sňatku a církev, ohl. a církev, oddavky jako formu církevní. Ze srovnání § 1 a posledního odstavce § 12 plyne pak, že nelze předpisu § 3 o obč. ohláškách (odstavec 3—6) použití na případy, když duch. správce provedení ohlášek odmítl z důvodů zákonem neuznaných, snoubenci však na církv. oddavkách trvají.

V takových případech dlužno ohlášky provéstí tak jako doposad na základě předpisů výše uvedeného čl. II. zák. ze dne 25. května 1868, č. 47 ř. z. a dlužno zachovati postup předepsaný tímto zákonem.“ (Srv. ACO. 1920, 159). — Článek II. tohoto zákona, jak již bylo shora řečeno, stanoví: Odmítl-li jeden z duchovních správců, podle předpisů ob. obč. zákoníka k vykonání ohlášek a k přijetí slavného přivolení příslušných, snoubenci za to požádaných, ohlášky vykonati a slavné přivolení v manželství přijati z důvodu státním zákonodárstvím neuznaného, jest snoubencům dáno na vůli, dáti ohlášky svého sňatku vykonati obč. úřadem a slavné přivolení v manželství prohlásiti před tímto úřadem.)

Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě (kterékoliv, dopolední nebo odpolední, v kostele farním, filiálním nebo i mimo kostel) o 3 dnech zasvěcených (zákonem církevním, obecným nebo partikulárním nebo i nařízením biskupa, a to oné církve nebo náboženské společnosti, jež ohlášky koná; nikoliv však o církevních svátcích zrušených³³⁰ nebo o svátcích státních, leč by tyto byly církví, jež ohlášky koná, též uznány za zasvěcené.) K platnosti manželství je třeba aspoň jedné vyhlášky (církevní), k dovolenosti ovšem všech tří. Na základě tohoto ustanovení prolašovaly zprvu, po prohlášení zákona ze dne 22. května 1919

³³⁰ Vým. mín. 15. května 1858; A. K. sv. 11, 154n.

č. 320 Sb. z. a nař., některé okresní politické správy občanskou dispens od jedné nebo dvou církevních ohlášek za zbytečnou, leč neprávem; bez této občanské dispense od jedné nebo dvou církv. ohlášek by byl církevní sňatek in foro civili sice platným, avšak nedovoleným, jak patrně ze srovnání §§ 6 a 7 s § 12. Opomenutím jedné neb dvou ohlášek dopustil by se farář i snoubenci trestního skutku a mohli by býti potrestáni podle § 507 tr. zák.) I při církevních vyhláškách . . . platí §§ 2, 6, 7, 9 tohoto zákona, a pokud není jinak v § 12 stanoveno, platí obdobně §§ 3 (odst. 1. a 2.), 4, 8, 10 a 11. Církevní ohlášky musí tudíž obsahovati vše, co předpisuje § 2 tohoto zákona, pro vyhlášky občanské ovšem smí mimo to také obsahovati, co žádá zákon církevní. Nevešli-li snoubenci v manželství do šesti měsíců ode dne poslední ohlášky, nutno církevní ohlášky opakovati, § 6. Jednu nebo dvě církevní ohlášky promíjí pro foro civili z důležitých důvodů politický úřad okresní, resp. obecní s vlastním statutem; všechny tři politický úřad druhé stolice (zemský) a to jen z důvodů naléhavých nebo jde-li o osoby, o kterých se vůbec za to má, že jsou již manžely. V nebezpečí pak smrti politický úřad okresní, resp. obecní s vlastním statutem. Na Slovensku přísluší tato práva i co do církevních ohlášek županovi. K církevní konvalidaci sňatku, neplatného pro rušící překážku, uznanou také občanským zákonem, byla-li překážka pro foro civili prominuta, nežádá občanský zákon nových ohlášek, netřeba tudíž ani občanské dispense od nich, § 7. — Místně příslušným ke konání církevních ohlášek je duchovní správce, v jehož farnosti mají snoubenci řádné bydliště. Má-li každý z nich řádné bydliště v jiné farnosti, vykonají církevní ohlášky duchovní správcové oba, § 3. — V republice čsl. nebylo by lze, jak již bylo řečeno, nahraditi ústní církv. ohlášky vyhláškou na dveřích kostela, ježto § 12 citovaného zákona stanoví formu církevních ohlášek slovy: „Vyhlášky církevní se konají před věřícími při bohoslužbě o třech dnech zasvěcených.“ — §§ 8 až 10 týkají se přivolení v manželství. — Duchovní správcové vedou o ohláškách . . . knihu ohlášek . . . a vydávají z ní na požádání úřední vysvědčení § 11.

Žádosti za občanské prominutí ohlášek a stejně také jiné dispensační žádosti pro foro civili buďtež psány jménem snoubenců, podobně jako žádosti za dispens církevní. Dispensační důvody jest prokázati nebo doložiti úředním potvrzením (Grieszl n. 998). Některé ordinariáty³³¹ sice nedoporučovaly, aby duchovní správcové při sepisování disp. žádostí pro foro civili snoubencům pomáhali, přece však často se tak děje a na venkově nebude ani jinak možno. Jde-li o snoubence nezletilé, budiž žádost po-

³³¹ Na př. sv. hipolytský (4. července 1868), št. hradecký (23. července 1868); srv. Grieszl 156.

depsána také jejich zákonitým zástupcem. Obsahují vždy jméno, příjmení, rodiště, bydliště a stav obou snoubenců, předmět a důvody.³³² Jde-li o domnělé manžely, může duchovní správce, jak již shora řečeno bylo, žádati za občanské prominutí všech ohlášek zemskou, v nebezpečí smrti okresní polit. správu se zamlčením jmen (§ 87 ob. z. obč.; srv. § 7 zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n.). Netřeba, aby farář v žádosti uvedené důvody potvrdil;³³³ je posouditi přísluší úřadu, ohlášky promíjejícímu.

O h l á š k y (a o d d a v k y) o s o b v o j. v r e p u b l i c e č s l.³³⁴

A) Dekretem „Ne temere“ a rovněž kodexem nebyla dotčena dřívější jurisdikce voj. duchovních ve věcech manželských.³³⁵ Podle § 46 I. A. příslušným farářem osob, patřících ad militiam vagam, byl polní kaplan, resp. superior podle rozsahu zmocnění, daného apošt. Stolicí. Osobám, patřícím ad militiam stabilem, bylo se obrátiti na faráře jejich bydliště.

Služební předpisy z r. 1904, jež nebyly, jak patrné ze srovnání s dalším, zrušeny, nýbrž pouze ordinářem čsl. branné moci modifikovány, stanovily o ohláškách osob, podléhajících jurisdikci voj. duchovních,³³⁶ toto: Ohlášky těchto osob koná příslušný polní superior v místě své úřední působnosti, byť i v jejich bydlišti byl exponovaný voj. duchovní, nebo voj. duch. správu subsidiárně konal civilní farář. Před ohláškami bylo polnímu superioru žádati: Povolení k sňatku, dané příslušným voj. úřadem; křestní a domovské listy obou snoubenců; od snoubence nezletilého, povolení otcovské nebo vrchnoporučenské nebo prohlášení zletilým; od ovdovělého, úmrtní list zemřelého manžela; šlo-li o sňatek příslušníka rakouského (nyní československého) v cizině, vysvědčení způsobilosti k sňatku, dané příslušným okres. polit. úřadem (od uherského příslušníka bylo žádati vysvědčení uher. ministerstva sprav.); od cizinců vysvědčení způsobilosti, dané jejich oprávněným domovským obč. úřadem, že proti jejich sňatku není námitky; cirk. a občan. dispense od event. manž. překážek. Listiny snoubenců z ciziny bylo předložiti k nahlédnutí apošt. polnímu vikariátu. Po oddávkách směly se snoubencům vrátiti pouze křestní listy na stvrzenku, že je přijali. Ostatní snubní doklady uschoval polní superior nebo kurát nebo ústavní voj. duchovní, který oddával. Oddával-li na rozkaz polního superiora kurát, zaslaly

³³² Grieszl 450 n.

³³³ Dvorní dekrety z 16. ledna, 10. prosince 1807 (srv. Rieder: Handbuch I. 162 n.), žádaly dokonce kolkované potvrzení; nekolkování bylo trestáno; Haring 441, pozn. 9.

³³⁴ Čís. nařiz. z 2. září 1904; služební předpis z r. 1904, Militär-Pastoralbl. 1908, č. 4; Grieszl nn. 520, 524, 527, 532, 539a; srv. ACO. 1924, 18nn, 1929 97n.

³³⁵ Kongr. konc. 1. února 1908; Grieszl nn. 522, 539a; kán. 451, § 3.

³³⁶ Čís. nařiz. z 2. září 1904; srv. Grieszl n. 520, 521.

se s oddavkovým listem polnímu superioru, jenž je uložil ve svém archivu. Podléhali-li snoubenci různým voj. duchovním nebo jednomu vojenskému a jednomu občanskému, uschoval listiny ten, který oddával. Oddával-li kněz, příslušným duchovním delegovaný, uschoval je delegující. V delegaci je poznačil, aby je delegovaný v oddavkové matrice zapsati mohl.

Ohlášky voj. osob konaly se i v zapovězeném čase obvyklým způsobem v kostele posádkovém nebo ve voj. kapli. Nemohl-li polní superior ohlášek konati z důvodu obč. zákonem neuznaného, bylo mu snoubence odkázati po rozumu čl. 2, zák. z 25. května 1868, ř. z. č. 47. k vykonání ohlášek na politický úřad I. stolice. Jednu nebo dvě ohlášky promíjel pro foro eccl. mimo sídlo apošt. polního vikáře ustanovený, jím zmocněný polní superior; všechny tři apošt. polní vikář. Nyní v republice čsl. promíjí všechny pro foro eccl. ordinář čsl. branné moci, t. j. arcib. pražský. Tu je však nutna manifestační přísaha. V nebezpečí smrti promíjel pro foro eccl. všechny ohlášky k asistenci oprávněný voj. duchovní. Občanskou dispens od ohlášek udílel a dodnes udílí podle zákona příslušný úřad politický. K ohláškovému listu, danému voj. duchovním za účelem oddavek před duchovním občanským, připojí voj. duchovní t. zv. zmocňovací doložku na důkaz, že snubní doklady shodují se s voj. předpisy.

Pomínutí voj. duchovního při sňatcích snoubenců, z nichž jeden podléhá voj. duchovní pravomoci, sňatku, jinak podle zákona uzavřeného, nezneplatňovalo, činilo jej však nedovoleným. Nedovoleně takto uzavřený sňatek bylo v býv. Rakousku po každé oznámiti minist. války.

Tyto předpisy o ohláškách a oddavkách osob, podléhajících voj. duch. pravomoci, platí v podstatě, jak ze srovnání s dalším je patrné, i v republice čsl. dodnes.

B) Jurisdikci nad katolickými voj. duchovními a příslušníky branné moci republiky čsl. pověřen byl dekretem kongregace konsistoriální z 20. listopadu 1922 arcibiskup pražský.

Podle sdělení generálního superiorátu čsl. armády jsou aktivní vojenští duchovní (voj. duch. správy) v těchto posádkách: V Čechách: V Praze, Plzni, Terezíně, Hradci Králové, Budějovicích; v zemi moravskoslezské: v Brně, Olomouci, Opavě; na Slovensku: v Bratislavě, Nitře, Trenčíně, Komárně, Žilíně, Rožnavě, Trnavě, Banské Bystrici, Lučenci, Špišské Nové Vsi, Prešově, Košicích, Ružomberku; v Podk. Rusi: v Užhorodě, Michalovcích, Munkačevě, Hustu. Subsidiární katolické voj. duch. správy, jimiž je pověřeno místní občanské duchovenstvo, jsou: v Čechách: v Benešově, Berouně, Čáslavi, Chebu, Chomutově, Hradci Králové, Jičíně, Milovicích, Mladé Boleslavi, Mostu, Písku, Turnově a Vys.

Mýtě, Pardubicích, Liberci, Lysé; na Moravě: v Hranicích, Jihlavě, Znojmě, Hodoníně, Šumperku, Šternberku, Kroměříži. Vojenské duch. správy ZVV. (zemského vojenského velitelství) v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě vykonávají duchovní správu v sídle zem. voj. velitelství, vedou posádkové nebo farní matriky a mimo to matriky všech pluků, dislokovaných v obvodu ZVV. Osm pěších divisí v Čechách a v zemi moravskoslezské má po jednom duchovním, který je parochus proprius celé divise.

Voj. duch. pravomoci v republice čsl. podléhají: a) Osoby čsl. vojska v činné službě; b) osoby povolané k dočasnému výcviku po čas tohoto výcviku; c) voj. osoby na dočasné dovolené; d) chovanci voj. akademie v Hranicích a personál akademie, bydlící v budovách k akademii příslušících; e) manželky a nezletilé děti voj. osob, (s výjimkou dětí nemanželských); f) všichni nemocní, jakož i ošetrovatelský a služební personál, bydlící ve voj. nemocnicích; g) invalidé, bydlící ve voj. invalidovnách; h) trestanci ve voj. trestnicích; i) v poli všechny osoby vojenské i civilní, pokud patří k voj. útvarům.

Ve věcech sňatkových je podle ustanovení ordináře čsl. branné moci každý voj. duchovní v místě nebo okrsku svého působení, jenž mu byl vymezen a určen, parochus proprius všech voj. osob, jež jsou jeho pastorem a jurisdikcí svěřeny. Vyjímají se jen místa zemských voj. velitelství, totiž Praha, Brno, Bratislava a Užhorod, kde sňatkové věci vyřizují výlučně přednostové duch. správy ZVV. Všichni voj. duchovní, bez rozdílu hodností, a to aktivní i subsidiární jsou ordinářem čsl. branné moci zmocnění, aby sami pro foro eccl. v odůvodněných případech promíjeli jednu ohlášku.

Důležité je upozornění, dané ordinářem čsl. branné moci 6. června 1929, č. 186, z něhož je patrný postup, jehož dnes při sňatcích voj. osob jest šetřiti. Podle tohoto upozornění civilní duch. správce, kterým není svěřena subsidiární voj. duch. správa, neprojednávají voj. sňatky správně, opomíjejíce vyžádati si u příslušné voj. duch. správy voj. prohlášky snoubenců. Ve věcech voj. sňatků jest se duch. správčům obracet na duch. správce té divise, do jejíž oblasti vojín snoubenec patří. Její ať požádají o prohlášení snoubenců a zašlou mu snubní doklady s domovskými listy a s voj. povolením k sňatku k nahlédnutí. Je-li v posádce, kde vojín koná činnou službu, subsidiární voj. duch. správce (t. j. místní civilní duchovní, pověřený výpomocnou voj. duch. správou), obraťte se na tohoto duch. správce. Nelze-li zjistiti, ke které divisi voják snoubenec patří, nebo nelze-li zjistiti, je-li v posádce dotyčného vojína subsidiární voj. duch. správa, požádá duch. správce o obstarání prohlášek katol. duch. správu zem. voj. velitelství, a to, jde-li o vojína z Moravy, v Brně, z Čech, v Praze,

ze Slovenska, v Bratislavě, z Podk. Rusi, v Košicích, která také, je-li třeba, vymůže církv. dispense pro vojína od ordinariátu branné moci. Podání na voj. duch. úřady, týkající se prohlášek, dispensí a pod., jest činiti včas, a to aspoň 8 dní před prvním zamýšleným prohlášením dnem (srv. ord. list praž. 1929, 52; ACO. 1929, 97n).

Podléhají-li snoubenci jurisdikci dvou různých voj. duchovních, nebo jeden duchovnímu vojenskému a druhý občanskému, je nutno, aby ohlášky vykonali duchovní oba. Oddání býti mohou kterýmkoliv z nich. Podle rak. předpisu pro voj. duchovenstvo (A.—16c), který dosud platí, smí vojenský duchovní, odchýlně od kán. 1097 § 2, oddati snoubence, požádají-li jej o to, byť i nevěsta podléhala jurisdikci duchovního správce civilního. Prání, býti oddánu voj. duch. správcem ženicha, jest v tomto případě míti za *justa causa*, takže voj. duchovní nepotřebuje k oddávkám dovolení, předepsaného v kán. 1097, od civilního faráře nevěsty a tento nemá nároků na štolu. To platí jen tehdy, chtějí-li snoubenci býti oddáni příslušným voj. duch. správcem ženicha nebo jeho zástupcem nebo knězem od něho delegovaným, nikoliv však chtějí-li býti oddáni jiným voj. duch. správcem (Ord. list praž. 1925, 26; ACO. 1925, č. 5565, 1929, č. 9012). Oddávající musí ovšem míti všechny k oddávkám potřebné listiny a ohláškový list druhého snoubence.

II. V republice rakouské platí o ohláškách §§ 69—74, 78 ob. zák. obč.³³⁷ a jich se týkají níže citované zákony a nařízení vlády bývalého Rakouska. Právo republiky rakouské o ohláškách shoduje se tudíž s právem republiky československé, pokud toto zákonem ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a nař. změněno nebylo.

Sňatek bez ohlášek, vykonaných v bydlíšti obou snoubenců, je nedovolený a neplatný³³⁸ (§§ 69, 74). Duchovnímu správci je pod trestem zakázáno sňatku asistovati, dokud snoubenci se nevykázali potvrzením o řádně vykonaných ohláškách (§78). Prohlášení neplatnosti děje se však pouze na žádost stran (§ 94). K platnosti manželství je třeba a stačí, byla-li jména snoubenců a jich budoucí sňatek aspoň jedenkrát ve farnosti ženicha i nevěsty ohlášena (§ 74). K platnosti sňatku nestačí tudíž ohlášky, vykonané

³³⁷ Shodují se s §§ 39—46, 60—64 *Instructionis austr.*; srv. Haring 438nn; Grieszl 121 nn; Linneborn 81; Leitner 261 n; Chelodi 26; Cappello 176, pozn. 6; Knecht § 23, 2, 187, pozn. 3.

³³⁸ Kongr. konciliu 7. ledra 1899 nařídila, aby osoby, oddané v určitém případě v Rakousku na smrtelném loži bez ohlášek, byly vyzvány k formálnímu obnovení manželského přivolení, aby jejich manželství také in foro civili bylo platným. Předem však měly býti poučeny, že nejde o nové uzavření sňatku, nýbrž o pouhý vnější obřad, žádaný zákonem občanským. Srv. AK. sv. 79, 340 n; Knecht 188, pozn. 5.

ve farnosti pouze jednoho snoubence. Ohlášky zpravidla obsahovati musí: jméno, příjmení, stav, rodiště, přítomné bydliště obou snoubenců a výzvu k oznámení překážek (§ 70). Příslušným ke konání ohlášek je řádný duchovní správce snoubenců, t. j. duchovní správce bydliště nebo místa pobytu ženicha a nevěsty. Ohlášky jest konati ústně ve 3 neděle nebo svátky (zasvěcené, nezrušené [nařízení minist. kultu z 15. května 1858, 29. listopadu 1913]) při obvyklých bohoslužbách (dopoledních nebo odpoledních) ve farnosti nebo farnostech, kde snoubenci bydlí. Nebydlí-li snoubenci nebo jeden z nich ve farnosti, kde budou oddáni (resp. jejíž farář bude delegovati), ještě 6 týdnů (zpět počítaných ode dne oddavek), třeba je ohlásiti také tam, kde předtím přes šest týdnů se zdržovali, nebo jest jim v novém bydlišti vyčkati do uplynutí 6 týdnů, aby ohlášky byly dostatečny (§§ 71, 72). (Přestěhovali-li se po ohláškách do jiné farnosti, aby tam byli oddáni, je třeba ohlášek nových.)³³⁹ Nebyl-li sňatek uzavřen po ohláškách do 6 měsíců, pozbývají právní účinnosti a jest je opakovati (§ 73), což nežádá se však k platnosti sňatku. O ohláškách manželství smíšených platí totéž, co stanoví citovaný zákon rep. čsl. v § 12; jest je totiž vykonati duchovním obou snoubenců při bohoslužebném shromáždění obou farností (zákon z 31. prosince 1868, čl. 1.). Odepřel-li duchovní správce ohlášky z důvodu státem neuznaného, smí je vyhláškou vykonat okresní politický úřad nebo samosprávný úřad obecní (zákon z 25. května 1868, čl. 2.). Odepření ohlášek musí však býti dokázáno přípisem dotyčného duchovního správce nebo svědectvím dvou svědků. Jinak vyzve polit. úřad duch. správce, aby ohlášky vykonal. Neodpoví-li do 8 dnů nebo odmítne-li, smí polit. úřad ohlášky vykonati (zákon z 25. května 1868, čl. 2, § 2). Osoby, nenáležející k žádnému uznanému vyznání, ohlásí okres. polit. úřad jejich bydliště (zákon z 9. dubna 1870, § 1). Všechny ohlášky promíjí zem. polit. správa; jednu nebo dvě polit. správa okresní, ve městech s vlastním statutem obecní úřad bydliště snoubencova, a to z důvodů, jež souhlasí s důvody práva církevního. Jsou-li snoubenci z různých okresů neb zemí, je třeba dispense dvojí. V naléhavých případech promíjí všechny ohlášky okresní politická správa (§§ 85, 86) a to: z naléhavých důvodů, jde-li o potvrzené nebezpečí smrti, jež nedovoluje odkladu, nebo jde-li o oddavky osob, které již jsou považovány za manžely. Nelze-li naprosto žádati za dispens, i vrchnost místní. Byly-li prominuty všechny ohlášky, jest žádati manifestační přísahu (§§ 86, 87), jež se koná před zmocněncem okresní politické správy u přítomnosti duchovního správce.³⁴⁰ Její opomenutí však sňatku ne-

³³⁹ Scherer II, 159, pozn. 80; Köstler 15; Knecht 188.

³⁴⁰ Srv. zák. rep. čsl. 22, května 1919, č. 320, § 7.

zneplatňuje.³⁴¹ V potvrzeném nebezpečí smrti, není-li to naprosto možno, za dispens žádati netřeba.³⁴² O žádostech za občanské prominutí ohlášek platí totéž, co v republice čsl. Jest je podati jménem stran příslušnému úřadu. Za prominutí ohlášek osobám, jež všeobecně platí za manžely, může žádati duchovní správce se zamlčením jmen zemský politický úřad prostřednictvím ordináře. Od snoubenců jest však žádati manifestační přísahu (přípis presidia dvorní kanceláře z 11. září 1820). Opomenutí jedné nebo dvou ohlášek je trestno pro faráře i snoubence (§ 507 trest. zák.).

*III. V Německu*³⁴³ platí o ohláškách od 1. ledna 1900 §§ 1316, 1320, 1322 obč. zákoníka (B. G. B.), dále §§ 45—47 stavovského manželského zákona (Personenstandesgesetz) ze dne 6. února 1875 a čl. 46. úvodního zákona (Einführungsgesetz) k obč. zákoníku. V podstatě souhlasí nynější německé právo o ohláškách s právem církevním. Sňatku jest předeslati ohlášky, jichž platnost pomíjí, nevešli-li snoubenci ve sňatek do 6 měsíců po jejich dokončení (§ 1316 B. G. B.). Opomenutí ohlášek manželství sice nezneplatňuje, stavovský úředník dopouští se však trestního skutku. §§ 45—47 manželského zákona ze dne 6. února 1875 stanoví obsah, místo a úřední formu ohlášek a obsahují podobné předpisy jako §§ 70 až 74 rak. ob. zák. obč. Před ohláškami snoubenci musejí stavovskému úředníku předložiti rodní listy a prohlášení osob, jichž svolení zákon ke sňatku žádá. Stavovský úředník smí předložení oněch listin prominouti, jsou-li mu okolnosti, k jichž zjištění listiny ony se žádají, známy nebo jinak dokázány; v pochybnosti smí od snoubenců žádati přísahu (§ 45). Ohlášky jest vykonati v obci nebo obcích, kde snoubenci mají svá bydliště; mimo to také v místě, kde některý z nich mimo své bydliště právě se zdržuje. Změnil-li některý své bydliště během posledních 6 měsíců, také v obci dřívějšího bydliště (§ 46). Příslušným vykonat ohlášky jest stavovský úředník, v jehož obvodu snoubenci nebo jeden z nich má své bydliště nebo obyčejně se zdržuje (§ 1320 B. G. B.). Týž musí se postaratí, aby ohlášky vykonány byly také v ostatních bydlištích a místech pobytu snoubenců a též v bydlišti, z něhož snoubenec před dobou kratší 6 měsíců se odstěhoval. Ohlášky se konají vyhláškou jmen, příjmení, stavu nebo řemesla a bydliště snoubenců a jejich rodičů,³⁴⁴ vyvěšenou stavovským úředníkem

³⁴¹ Chelodi 18, pozn. 2; Stubenrauch: Kommentar zum allg. österr. bürg. Gesetzb. 5 1892, I 171, n. 4.

³⁴² Min. vnitra 9. ledna 1885, č. 6164; Grieszl n. 1001; Chelodi 18.

³⁴³ Koeniger 305 n; Knecht § 23, 1.

³⁴⁴ Podle zákona z 11. června 1920 netřeba ohlašovat a v oddavkové knize zapisovat jmen rodičů a náboženství snoubenců. Stavovský úředník má snoubencům nebo osobám, jichž svolení k sňatku je třeba, dáti tištěné poučení o významu lékařské prohlídky před oddavkami! RGBl. 1920, Nr. 135, 1209; Stölzel: Personenstandesgesetz³, 1926, 175; Knecht 187, pozn. 2.

po dobu dvou týdnů na úřední návestní tabuli (§ 46). Ježto den vyvěšení a sejmutí se nečítají, musí býti vyhláška vyvěšena zpravidla 16 dní. Je-li místo, kde ohlášky konati jest, v cizině, konají se ohlášky oznámením sňatku v listě tam vycházejícím. Toho třeba není, potvrdila-li dotyčná obec, že žádná překážka známa není (§ 47). Od ohlášek lze upustiti, nelze-li pro nebezpečnou (lékařem stavovskému úředníku potvrzenou) nemoc snoubence oddavek odložit. Lze je též ze spravedlivého důvodu částečně nebo úplně prominouti (§ 1316 B. G. B.). Promíjel je (dříve) spolkový stát, v němž sňatek se konal (§ 1322 B. G. B.). V Prusku bylo udílení manželských dispensí upraveno prováděcím nařízením z 16. listopadu 1899 k obč. zákoníku. Podle čl. 12. ohlášky promíjel ministr vnitra. Na základě nařízení státního ministerstva (18. října 1921) zmocnil ministr vnitra (28. listopadu 1921) pro promíjení ohlášek vládní presidenty.

*IV. Italie.*³⁴⁵ Občanský zákoník italský stanoví v čl. 70.—78., 123. o ohláškách toto: Sňatku jest předeslati 2 ohlášky, jichž opomenutí přísně se trestá (podle čl. 123. a 125), sňatku však nezneplatňuje. Koná je státní úředník vyhláškou, vyvěšenou na obecním domě v místě nebo místech, kde snoubenci bydlí, a nebydlí-li tam ještě celý rok, také v místě, kde dříve bydleli, ve dvě po sobě jdoucí neděle. Vyhláška zůstane vyvěšena po celý týden mezi těmito dvěma nedělemi a po dobu 3 dnů, jež následují po oné druhé neděli. Teprve 4. den po ní, t. j. ve čtvrtek, možno konati oddavky (čl. 76.). Opakovati jest ohlášky po uplynutí 180 dnů (čl. 77.) Ze závažného důvodu lze prominouti druhou ohlášku, z důvodu pak velmi závažného, jímž je hlavně nebezpečí smrti, také obě (čl. 78.).

V. Francie. Francouzský zákoník stanoví o ohláškách v čl. 63. nn., 166. nn. v podstatě totéž co zákoník italský. Ohlášky se konají vyhláškou a z důvodů závažných lze je prominouti.

*VI. Švýcars.*³⁴⁶ Švýcarský obč. zákoník ze dne 10. prosince 1907 stanoví ve čl. 105.—115. o ohláškách toto: Za ohlášky požádati jest snoubencům stavovského úředníka bydliště ženichova. K žádosti jest přiložiti rodní listy snoubenců; jsou-li nezletilí (čl. 98.), písemné dovolení rodičů nebo poručníka; jsou-li vdovci, úmrtní list dřívějších manželů; jsou-li rozloučení nebo bylo-li jejich dřívější manželství neplatným prohlášeno, soudní nález (čl. 105.). Jde-li o sňatek švýcarského příslušníka, bydlícího v cizině, lze za ohlášky požádat stavovského úředníka domovské obce. Vykonají je stavovské úřady bydliště a domovské obce obou snoubenců

³⁴⁵ Cerato p. 34, 39, 42, 43, 45; Chelodi 18.

³⁴⁶ Boepfe: Das deutsche Aufgebot und die schweizerische Verkündigung, Leipzig 1907; svr. Knecht 190, pozn. 1.

(čl. 106.) Ohlášky jest odepřítí, bylo-li hlášení nesprávné, nebo pro nezpůsobilost snoubence k sňatku, nebo pro zákonitou manželskou překážku (čl. 107.). Konají se vyhláškou vyvěšenou 10 dní (čl. 112.). V této době lze činiti písemně námitky u stavovského úředníka proti sňatku (čl. 108.) pro nezpůsobilost snoubence k sňatku nebo pro zákonitou překážku (čl. 94.—104.). Jak jednati jest stavovskému úřadu, byly-li námitky učiněny, stanoví čl. 109. až 112. Na základě vykonaných ohlášek stavovský úředník snoubence oddá nebo vystaví ohláškový list, event. i dovolení k sňatku v cizině. Na základě ohláškového listu mohou snoubenci do šesti měsíců od ohlášek kterýmkoliv švýcarským stavovským úředníkem býti oddáni (čl. 113.). Po 6 měsících pozbývají ohlášky právní účinnosti (čl. 114.). Pro nebezpečnou nemoc snoubence může dozorčí úřad stavovského úředníka zmocniti k oddávkám se zkrácením lhůty ohlášek nebo i bez nich (čl. 115.).

*VII. Maďarsko.*³⁴⁷ Sňatek bez ohlášek se zapovídá (je však platný). Správní úřady mohou je prominout (§ 27, XXXI.). V nebezpečí smrti, jež jest posouditi obč. úředníku, dovoluje se sňatek bez ohlášek i bez jejich prominutí, potvrdí-li snoubenci (žádá-li to úředník, přísežně), že mezi nimi překážky není (§ 36), leč bez újmy předpisů, platných v tomto případě v cizině (rak. mín. vnít., spr. a kultu 15. července 1897).

O konání ohlášek postará se matrikář, pověřený vedením oddávkových matrik a asistencí sňatku, zjistív předem obč. příslušnost snoubenců (instr. §§ 1, 20), na žádost snoubenců, jejich zákonitých zástupců nebo osob jimi zmocněných (§ 45 XXXIII.; instr. § 4), a to všude, kde snoubenci právě mají své řádné bydliště. Nebydli-li tam ještě 3 měsíce, také tam, kde bezprostředně předtím měli své řádné bydliště (§ 46, XXXIII.; instr. § 37); nemají-li ho vůbec, v místě pobytu; nejsou-li tam ještě 3 měsíce, tedy i v místě, kde naposled 3 měsíce se zdržovali; nelze-li ho zjistit, tedy také v domovské nebo rodné obci (§ 47 XXXIII.; instr. § 38).

Matrikář, oprávněný k asistenci (podle § 32, čl. XXXI.), zařídí ohlášky ve svém území i jinde, kde je jest (podle §§ 46, 47, XXXIII.) konati. Mezi dvěma oprávněnými lze snoubencům volit.

³⁴⁷ Podrobné předpisy o ohláškách obsahuje: XXXI. čl. zákona o právu manž. z r. 1894; XXXIII. čl. zákona o státních matrikách z r. 1894; instrukce uher. mín. sprav. z r. 1895, číslo 27.243. Výnosy a nařízení: rak. mín. vnitra z 20. listopadu 1895, číslo 31.953, 25. února 1896, č. 31.828; rak. mín. spr. z 8. března 1896, číslo 4299; rak. mín. vnitra, sprav. a kultu z 29. března 1896, číslo 6609, 28. května 1897, číslo 10.432, 15. července 1897, číslo 14.906; uherského mín. vnitra z 7. ledna 1897, číslo 11; rak. mín. vnitra z 22. dubna 1910, číslo 14.477. Srv. Grieszl mn. 589, 648, 698, 702, 704, 709, 719, 729, 734, 779, 736, 741; — Knecht 189, 3; Back: Das ungarische Ehegesetz; Carius: Das Aufgebot im deutschen Eher. und intern. Privatrecht 1927, 56 ff.

Výsledek ohlášek konaných jinde jest sdělití matrikáři, jenž ohlášky zařídil (§ 48, XXXIII.). Podle §§ 46 a 47 příslušný matrikář zařídí ohlášky v Maďarsku i tehdy, chce-li maďarský příslušník, muž nebo žena, vejít ve sňatek v cizině. Nelze-li v tom případě příslušného matrikáře zjistit, vykoná a nařídí ohlášky matrikář vnitřního města Budapeště vyhláškou v úředním listě (§ 49 XXXIII.; instr. § 85). Ohlášky v Maďarsku jsou v tom případě k dovolenosti sňatku nutny (§§ 113, 147 XXXI.; instr. § 85; rak. min. vn. 25. února 1896). Na potvrzení, jež dá matrikář o ohláškách v Maďarsku vykonaných nebo prominutých, vydá ministr spravedlnosti vysvědčení způsobilosti k sňatku Maďara v cizině (rak. min. vn. 20. listopadu 1895, 25. února 1896; rak. min. spr. 8. března 1896).

Před ohláškami jest předložiti v originále nebo v ověřeném opise (instr. § 24): 1. křestní resp. rodní listy snoubenců; 2. potřebná dovolení zákonitého zástupce a rodičů, resp. poruč. úřadu (§ 8, XXXI.), otce, je-li na živu; matky, zemřel-li otec nebo jde-li o nezletilce nemanželského; poručníka, zemřeli-li oba rodičové; tu je však třeba také svolení maďar. poruč. úřadu, jde-li o nezletilce mladšího než 20 let, vyjímajíc, je-li poručníkem jeho dědeček (rak. min. vn. 22. dubna 1910); 3. veřejné listy, z nichž je patrné, že dřívější manželství bylo pravoplatně rozloučeno, neplatným prohlášeno nebo že manžel byl prohlášen za mrtvého (§§ 12, 21 XXXI.); 4. jde-li o nevěstu mladší 16, ženicha 18 let, dispens ministerstva spravedlnosti od nevyvinutého věku; 5. jde-li o nevěstu dříve již provdanou a neuplynulo-li od rozloučení dřívějšího manželství 10 měsíců, nebo neporodila-li v té době, dispens od 10měsíční vdovské lhůty (rak. min. vn. 22. dubna 1910); 6. dovolení církevní vrchnosti (§ 25, XXXI.); 7. dovolení vojenská (§ 26, XXXI.), a to ministra zeměbrany, jde-li o ženicha odvodem povinného, voj. úřadu, jde-li o ženicha v činné voj. službě, nebo potvrzení o splněné voj. povinnosti nebo o zaplacení voj. poplatku nebo o složení kauce. Mimo to jest přiložiti listiny o event. prominutí manž. překážek (instr. § 21). Jsou-li okolnosti matrikáři známy nebo jinak prokázány, smí listiny prominout, mimo ony sub 6. a 7. Třeba-li, smí od snoubenců žádat přísahu (§ 50 XXXIII.; instr. § 25).

Sňatek cizince v Maďarsku lze ohlásit, vykázal-li se vysvědčením svého příslušného úřadu, že podle zákona jeho vlasti jeho sňatku nic nepřekáží, nebo promínul-li maďar. ministr spr. toto vysvědčení (§ 113 XXXI.; § 51 XXXIII.; instr. § 79; rak. min. spr. 8. března 1896).

Ohlášky se konají 14denní vyhláškou, vyvěšenou v úřední místnosti matrikáře a na obecním domě, a současně ústně ve 2 neděle

u obecního domu (§ 52 XXXIII.), mimo Maďarsko tamními novínami (§§ 46, 47, 53 XXXIII.; instr. § 44; rak. min. vn. 25. února 1896). Obsahovati musí obvyklé personálie, též stáří a náboženství snoubenců, a výzvu k oznámení překážek matrikáři, nic však zahanbujícího (§ 54 XXXIII.; instr. § 34). Ve sňatek lze vejíti po uplynutí 3 dnů od ohlášek (§ 55). Jest je opakovat po roce od posledního dne ohlášek (§ 56; instr. § 45). Promíjí je také pro sňatek Maďara v cizině, leč bez újmy předpisů dotyčné ciziny, první municipální úředník (vícežupan, starosta), v jehož území má své sídlo k ohláškám příslušný matrikář. K žádosti za jejich prominutí jest přiložit mimo listiny potřebné k ohláškám ověřovacím ústavem ciziny nebo stavovským úředníkem nebo duchovním. jenž v cizině bude oddávat, ověřené potvrzení snoubenců, že mezi nimi není překážky. Ústní prohlášení jest protokolovati (§ 57 XXXIII.; maď. min. vn. 7. ledna 1897; rak. min. vn. 25. února 1896). Odepřel-li dispens první municipální úředník, lze za ni žádati ministerstvo vnitř. Dispens pozbývá platnosti po roce (§ 57). Obč. ohlášky i oddávky se konají a listy o nich vydávají zdarma a bez kolků (§ 62).

Okružním nařízením rak. ministerstva války z 30. září 1895, č. 4860, byly jmenované předpisy aplikovány též na maďar. voj. osoby. § 18 nařízení z 8. října 1895, č. 5015 vypočítává listiny, jež jest uher. voj. osobám přiložiti k žádosti za povolení sňatku (srv. Grieszl 286, 290).

VIII. Polsko nemá dosud jednotného obč. manž. práva. V jeho jednotlivých částech platí dosud právo, jež před spojením Polska tam platilo, totiž právo oněch států, k nimž dotyčná území dříve patřila. Pouze království kongresové a země východní mají své původní obč. právo manželské, ovšem různé. V záboru rakouském (mimo území Spiše a Oravy) platí dosud manželské právo §§ 44 až 136 rak. ob. zák. obč. a mimo to manž. zákonů z 25. května 1868 ř. z. č. 47, z 31. prosince 1868 ř. z. č. 3 a 4 z roku 1869, z 9. dubna 1870 ř. z. č. 51. V území Spiše a Oravy je manž. obč. právo částečně upraveno nařízením ministerské rady ze 14. září 1922; jinak platí tam rovněž právo bývalého Rakouska (§§ 44 až 136 ob. zák. obč.) a Uherska (čl. zák. XXXI. a XXXIII. z roku 1894). V záboru pruském řídí se obč. právo manželské obč. zákoníkem německým (§§ 1297—1352), stavovským manž. zákonem z 6. února 1875 a článkem 46 úvodního zákona k obč. zákoníku německému. Proto nelze a je též zbytečno zvlášť pojednávat o občanském manželském právu polském. O něm jedná podrobně Longchamps de Berier v § 11 souborného díla: *Małżeństwo w świetle nauki katolickiej*, Lublín 1928, str. 339 nn.

IX. Jugoslavie. V území bývalého Chorvátska a Slovinska platí

o obč. ohláškách dosud §§ 69 až 74, 83 až 86 rak. obč. zákonníka, dále zákon z 31. prosince 1868, ř. z. č. 4 z roku 1869 a zákon z 25. května 1868, ř. z. č. 47, tedy obč. právo bývalého Rakouska, jak o něm sub I. a II. bylo pojednáno (srv. Kušej: Cerkveno právo, str. 401).

§ 10. POUČENÍ SNOUBENCŮ PŘED SŇATKEM¹ A NAPOMENUTÍ, ABY PŘIJALI SV. SVÁTOSTI. KAN. 1033.

Kán. 1033. Farář ať neopomene poučiti snoubence podle různého stavu (conditionem) osob o posvátnosti svátostného manželství, o vzájemných povinnostech manželů a o povinnostech rodičů k potomstvu a ať je důtklivě povzbudí, aby před oddavkami ze svých hříchů bedlivě se vyzpovídali a nejsvětější Svátost oltářní zbožně přijali.

I. Poučení snoubenců před sňatkem.

1. Jak shora² řečeno bylo, jest faráři již při zkoušce přesvědčiti se, zda snoubenci, budoucí manželé a z vůle Boží snad i rodičové, osvojili si dostatečné vědomosti o pravdách víry křesťanské, zvláště o svátosti stavu manželského, o povinnostech vzájemných a k dětem, bez nichž by svátosti stavu manželského hodně, ba někdy ani platně přijati (kán. 1082), v manželství podle vůle Boží žiti, svých dětí podle duše i těla vychovávatí (kán. 1113) a svých manželských povinností plniti nemohli. Ze smutné zkušenosti je známo, že většina snoubenců dnes, v době náboženské lhostejnosti, potřebných oněch vědomostí zpravidla více nebo méně postrádá, a proto ukládá kodex duchovnímu správci, aby zvláštním poučením snoubenců před sňatkem tomuto zlu odpomoci se snažil.

¹ Liter. srv. Linneborn 55, pozn. 1, 59, pozn. 1, 82, pozn. 3; část I., 145, pozn. 1, 150 pozn. 29; Farrugia n. 60 bis; De Smet: Praxis matr.² 18, pozn. 3; Höller: Ehecatechismus, 16 nn; Arndt: Ehebüchlein, 8, 36; Driesch: Brautlehre, Köln. Pastoralbl., 1919, 41 nn; Brautexamen und Brautunterricht 7 nn, Regensburger V. O. Sammlung von Lipf, 496; Rit. Rom, tit. 7, cap. 1, nn. 1, 14; Rit. Warmien 219; Heiner ER.⁶ 201 ff, Pastor bonus XVII, 554; Leitner 345 nn; též kompendia bohovědy pastýřské; Knecht 169; Gassner: Das hl. Sakr. der Ehe⁴, Regensburg 1901; Försch: Brautexamen³, Würzburg 1900; Glöckel: Brautunterricht, bearb. Schmöger, St. Pölten 1920; Sommer: Kurzer Brautunterricht¹⁰, Köln 1919; Em. Meyer: Vom Mädchen zur Frau, Stuttgart 1912; Driesch: Die Glückseligkeitsinsel, 1909; týž: Das große Uebel unserer Zeit, Köln 1913; Könn: Auf dem Wege zur Ehe³, Freiburg 1922; Soengen: Tauf- und Trauansprachen... nebst Brautunterricht, Kevelaer 1920; Weigel: Das kirchl. Brautexamen², Regensburg 1924; Jansen Nik.: Ehe und Familie, Kevelaer 1924; týž: Wie wirst du glücklich in der Ehe? 1927; Rieder: Brautunterricht, Freiburg 1929; Schwarz: Eheunterricht 1927. — Toman: Cvičení snoubenců, Brno 1929; tamtéž na str. 6 uvedena četná česká a německá literatura. Hoffmann-May-Schmutzerová: Šťastné manželství, Praha 1930.

² Strana 22 nn.

2. Podle kánonu 1033 farář je povinen po zkoušce před oddavkami v době vhodné dáti snoubencům zvláštní poučení, jehož účelem je prohloubení a doplnění potřebných náboženských a stavovských vědomostí, odstranění předsudků a opravení mylných názorů na manželství, na jeho práva a povinnosti a na práva a povinnosti k dětem. Předmět tohoto poučení, jež jest přesně rozlišovat od zkoušky snoubenců, předepsané kánodem 1020, jejímž účelem je manželské překážky a náboženské a stavovské vědomostí snoubenců vypátrat a zjistit, naznačuje kánon 1033 závazně a bezvýmínečně slovy: „Ne omittat parochus . . . sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem.“

a) Duchovní správce poučí tudíž snoubence slovy vhodnými, vážnými, určitými, jasnými, srdečnými, laskavými a otcovskými předně o tom, co křesťan necessitate medií et praecepti věřiti a věděti má, aby jejich všeobecné náboženské vědomosti, pokud možno a třeba, doplnil, předsudky odstranil a mylné názory opravil, zvláště tehdy, seznal-li při zkoušce, že tyto jejich vědomosti jsou bludné, kusé a nedostatečné.

b) Duchovní správce vyloží snoubencům „sanctitatem sacramenti matrimonii“, učení církve katolické o manželství vůbec, zvláště pak o posvátnosti manželství křesťanského. Objasní jim podstatu manželství přirozeného, jež je sice smlouva, učiněná vzájemným přivolením, ukládající oběma stranám nezadatelná práva a nezadatelné povinnosti, avšak smlouva posvátná, kterou Bůh v ráji zákonem přirozeným ustanovil a pozitivním prohlásil a Ježíš Kristus na svátost Nového zákona mezi pokřtěnými povýšil. Pak poučí snoubence o tom, co soudí církev katolická o manželství občanském, jež event. podle občanského zákona před církevním sňatkem uzavřítí jsou povinni, a připomene jim: α) podstatné vlastnosti manželství, jeho jednotu, z níž plynou oběma manželům vylučná, výhradní, nezadatelná vzájemná práva a rovněž takové povinnosti; β) jeho nerozlučitelnost, jež znemožňuje manželům, třebas i oboustranným přivolením manželský svazek platně rozloučiti; γ) jeho účel, jímž jest šíření pokolení lidského na zemi, plození a výchova synů Božích a dědiců království nebeského, člověka důstojné a spořádané ukájení pohlavního pudu a vzájemná pomoc, podpora, zdokonalení a posvěcení manželů.

c) Duchovní správce vyloží snoubencům „mutuas coniugum obligationes“, vzájemné povinnosti manželů a z nich plynoucí vzájemná práva. Promluví o právu na soulož a povinnosti soulože, o hříšnosti soulože, vylučující plození, o dovolenosti a počestnosti pohlavních úkonů, směřujících k plození, o vzájemné a trvalé povinnosti lásky, svornosti, věrnosti a oddanosti až do smrti, o po-

vinné oddanosti a poslušnosti manželky vůči manželu, o povinnosti výživy, péče a ochrany manžela vůči manželce. Poučení o povinnosti manželské, o jehož rozsahu názory se různí, je pro duchovního správce vždy věcí obtížnou a choulostivou, při níž jest si počínati zvlášť moudře a opatrně. Ani ve zpovědnici nebude poučení to bez obtíží. Doporučuje se, aby zvláště při něm postupoval podle písemných poznámek nebo podle tištěné vhodné předlohy. Poznal-li duchovní správce nebo tuší-li, že snoubenci nebo jeden z nich o pohlavní povinnosti a pohlavních stycích v manželství téměř ničeho nevědí, učiní nejlépe, odkáže-li je na zpovědníka, na zbožné, v manželství žijící příbuzné, zvláště na rodiče, aby v pochybnostech s nimi se poradili.³ Vždy však budiž celé poučení snoubenců, zvláště pak poučení o povinnosti manželské *instructio prorsus pia, brevis, casta, cauta, circumspecta et opportuna*.⁴ I o něm platí slova *Tridentina*:⁵ „Svatou věcí je manželství a proto svatě o něm jest jednati.“

d) Duchovní správce objasní snoubencům též „*obligationes parentum erga prolem*“, povinnosti rodičů k potomstvu. Poučí je, jak mají pečovati od nejtěplejšího věku, ba od chvíle početí o tělesné a duševní blaho dítěte, o jeho křesťanskou a náboženskou výchovu, střežíce je před pohoršením a nabádající je slovem i příkladem k životu vpravdě křesťanskému, o jeho výchovu fysickou, starající se od chvíle jeho početí o jeho zdraví tělesné, o jeho výchovu občanskou, aby dospělo v užitečného člena církve i vlasti, jak jest se jím starati také o to, aby opatřili je též statky časnými.⁶ Duchovní správce napomene snoubence, aby starali se vždy o bezodkladný křest svých dětí, a poučí je o způsobu křtu z nouze a křtu plodů předčasných.⁷

e) Snoubenci budou snad jako manželé žítí ve společné domácnosti se svými rodiči a se služebnými. Proto duchovní správce dobře učiní, upozorní-li je, ač kodex toho výslovně nenařizuje, také na povinnosti vůči rodičům, tchánům a čeládce. Se zřetelem na moderní bludy a omyly poučí je o všem, čeho jest jim v manželství dbáti a se vystříhati, aby žili jako manželé vpravdě křesťanští, aby jejich rodinný život byl spořádaný a šťastný, připomene jim, jak mají se připraviti, aby svátost stavu manželského hodně přijali, a napomene je, aby den sňatku prožili v duchu křesťanském.

³ Berardi: Theol. past³ n. 306; Chelodi n. 23; Krick: Brautexamen 5ss; Leitner 528 nn; Haríng 469.

⁴ Leitner 351, pozn. 1; Rit. Warmien 220; Manuale rit. Ratisb. 139.

⁵ Sez. 24, cap. 10 de ref. matr.

⁶ Kán. 1113; Gasparri n. 242; Scavini n. 1038; Wernz IV, n. 132; Vlaming n. 178s.

⁷ Kán. 747 n; Cappellmann-Bergmann: Pastoralmedizin 1928¹⁸, 239 nn.

3. Naučení toto snoubencům dáti je povinen jejich vlastní farář sám nebo svým zmocněncem. Doporučuje se, jak patrně ze slov kánonu 1033: „Ne omittat parochus,“ aby je dal farář sám, jelikož jeho slovo bude účinnější než jiného, mladšího, na příklad pomocného kněze, zvláště pokud jest upozorněti na osudné, dnes šířené omyly co do manželského obcování, plození a výchovy. Duchovní správce je zpravidla sub gravi povinen, poučení toto snoubencům dáti, neboť jde o věc příkázanou právem obecným a důležitou, zvláště tehdy, poznal-li, že snoubenci pro svou zastoalost nutně poučení potřebují. Jindy, může-li je bez zvláštních obtíží vykonati, je sub levi povinen tak učiniti. Povinnost ta je přísnější, čím více v určitém případě snoubencům poučení toho je třeba. Jen z důvodu zcela zvláštního a ojedinělého, jak o tom níže bude řečeno, na př. zná-li dobře snoubence jako uvědomělé, praktické a svědomité katolíky, mohl by od poučení onoho upustiti. Leč i tu se doporučuje, aby snoubence několika aspoň všeobecnými vřelými slovy na jejich budoucí povinnosti lásky, trpělivosti, věrnosti, snášenlivosti, křesťanské výchovy dítek atd. upozornil a je k jejich svědomitému plnění povzbudil.

4. Z toho, co o poučení snoubenců bylo řečeno, je patrné, že předmět poučení, závazně stanovený kánónem 1033, v každém případě bude týž; způsob, forma a rozsah poučení bude však v jednotlivých případech rozdílný, a to, jak dle kánon 1033, „secundum diversam personarum conditionem“, podle potřeby, poměrů, osobních vlastností, duševních schopností, chápavosti, věku, svědomitosti, vzdělání a stavu snoubenců. Kodex ponechává rozumnému úsudku, nikoliv libovůli duchovního správce, jakým způsobem, jakou formou, v jakém rozsahu podle naznačených okolností poučení vykonati, vhodným uzná. Jde-li o snoubence, kteří na své budoucí manželské a rodičovské povinnosti hledí vážně a jich dobře jsou si vědomi, postačí, napomene-li je duchovní správce vřelými, srdečnými slovy, aby v dobrých předsevzetích, jež pro svůj budoucí manželský život v srdci chovají, setrvali, je v manželském a rodinném životě plnili a tak rodinné a manželské štěstí si zabezpečili. Lze-li však důvodně předvídati nebo je-li se obávati, že snoubenci, osoby lehkovážné, požívačné, pohodlné, neuvědomělé s manželskými povinnostmi vážně to nemyslí, že snad hřešiti budou proti posvátnosti, jednotě, nerozlučitelnosti nebo hlavnímu účelu manželství, je třeba, aby duchovní správce vážně, rozhodně, důtklivě a otevřeně, ovšem bez osobních nárazek a urážek napomínal a varoval. Proto se doporučuje, aby duchovní správce poučení ono podle individuality snoubenců po každé si připravil a upravil. Partikulární právo prohlašuje často toto poučení za velmi důležité a klade duchovnímu správci na

srdce, aby je konal co nejsvědomitěji. Synoda paderbornská z roku 1867 praví:⁸ „Duchovní správce ať nikdy neopomene pečlivě, nikoliv povrchně a lehkovážně, snoubence poučiti a napomenouti, jak jest se jím připravit, aby svátost stavu manželského hodně přijali, jaké vzájemné povinnosti se zřetelem na výchovu dětí na se berou a jak jim i v manželství mravně spolužítí a křesťanský obcovati jest.“ Návod biskupské konference fuldské, jenž je vhodnou pomůckou pro poučení snoubenců, o něm praví: „Poučení snoubenců lze učiniti chvílí posvátnou, jakou i býti má. Farář ať si při něm počíná otcovsky a vážně. Ať bedlivě zachová slušnost, mluví s mravní vážností a kněžskou důstojností a vyhne se všemu, co by stydlivost a něžnost porušiti mohlo. Ať je koná po předchozí přípravě, se zvláštní moudrostí, láskou, skromností a horlivostí pro blaho duší. Budiž po každé započato a ukončeno modlitbou, zvláště tehdy, jde-li o snoubence smíšeného vyznání.“ Na konec poučení lze snoubencům dáti nebo doporučiti dobrou katolickou knihu o manželství,⁹ jíž často i duchovní správce k vlastní přípravě použití může. Zvláště jde-li o smíšená manželství, budiž poučení vykonáno, možno-li, opětovně, s největší pílí a svědomitostí. Zkušení duchovní správcové vědí dobře a potvrdí, jakou důležitost má poučení snoubenců, a proto nebudou nikdy želeti námahy a času jemu věnovaného. Naopak ale také vědí, jak „bezměrnou je škoda, jsou-li duchovní správcové v tomto odvětví svého úřadu nedbalými“.¹⁰ Nedoporučuje se konati zvlášť poučení ženicha a zvlášť nevěsty, nýbrž společně. Naučení nevěsty samé konáno budiž před druhými. Též se nedoporučuje, jak tomu někde bývá, konati je ve sv. zpovědi před sňatkem, neboť jeho obsah o manželských povinnostech nesrovnává se s povahou svátosti pokání a mimo to praxe ta zřejmě odporuje předpisu kánonu 1033. Obecné právo výslovně sice nezakazuje, konati poučení zároveň se zkouškou snoubenců; per se bylo by tudíž lze konati obé zajednou. Duchovní správce ať je si však vědom, že právo ukládá dvojí rozdílnou povinnost, nařizujíc konání zkoušky snoubenců a jich poučení. Zpravidla budiž konáno odděleně od zkoušky, aby obé mohlo býti vykonáno důkladně a snoubenci obojím úkonem najednou nebyli zbytečně dlouho obtěžováni. Jen

⁸ Strana 113.

⁹ Brautexamen 2; Noldin n. 550, 6, nota 2, adnot. 1; Krick: Brautexamen, Passau 1883; Lauterborn: Das kirchl. Brautexamen, Paderborn 1887; Brautunterricht, Kempten, Kösel; Folia Pastoralia: Paderbornense 1895; Monasteriense 1894, 1899, 1917; Coloniense 1884; Passaviense 1892; Keller: Geburtenrückgang und kath. Seelsorge, Paderborn, 1917; Ehler—Bauer—Gutmann: Glückliches Eheleben¹⁰, 1929; Linneborn 82, pozn. 3; Část I, 145, pozn. 1, 150, pozn. 29. Hoffmann-May-Schmutzerová: Šťastné manželství, Praha 1930. ¹⁰ Rit. Warmien., 219.

tehdy bylo by je vykonati zároveň se zkouškou nebo bezprostředně po ní, kdyby snoubenci po druhé za účelem poučení k duchovnímu správci bez obtíží přijítí nemohli nebo nechtěli. Poučení budiž vykonáno před oddavkami. Nestalo-li se tak z jakéhokoliv důvodu, povinnost duchovního správce je vykonati nepomíjí, a jest mu je tudíž dodatečně vykonati co nejdříve po oddavkách.¹¹

*II. Napomenutí snoubenců, aby přijali sv. svátosti.*¹²

1. Manželství osob pokřtěných je svátost Nového zákona,^{12a} a to svátost živých. K jejímu hodnému přijetí jest tudíž třeba, aby snoubenci byli ve stavu posvěcující milosti. Jsou-li si vědomi těžkého hříchu, jest jim podle práva božského duši očistit, jinak dopustili by se svatokrádeže.¹³ K ospravedlnění per se sice stačí vzbuzení dokonalé lítosti, leč jen tehdy, nelze-li se zpovídati. Lze-li však vykonati zpověď, je tato jediným řádným a bezpečným prostředkem ospravedlnění.

a) Aby snoubenci svátost stavu manželského in statu gratiae přijali a tak milosti, již tato svátost skýtá,¹⁴ účastnými se stali, o to pečovati jest duchovnímu správci ex caritate a též ex officio. Proto jest mu k naučení snoubenců připojení důtklivou výzvu, aby sv. svátosti přijali, a třeba-li, též krátké poučení o sv. zpovědi. Tuto povinnost ukládá mu kánon 1033 slovy: (parochus sponsos) „vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant“. Již sněm tridentský vybízel snoubence ku přijetí sv. svátostí slovy: „Posvátné shromáždění... snoubence vybízí, aby před sňatkem nebo alespoň 3 dny před dokonáním manželství ze svých hříchů bedlivě se vyzpovídali a k sv. přijímání zbožně přistoupili;“¹⁵ duchovnímu správci však výslovně nenařídil, aby snoubence k tomu povzbudil. Římský rituál ukládá však, podobně jako kodex, duchovnímu správci tuto povinnost, an jej, jak z kontextu patrně, vybízí, aby snoubencům dal za vzor Tobíáše a Sáru a jim slova archanděla Rafaela připomenul,¹⁶ načež praví: „Snoubenci buďtež napomenutí, aby, dříve než ve sňatek vejdou, ze svých hříchů bedlivě se vyzpovídali a k sv. přijímání zbožně přistoupili.“¹⁷

b) Z jasného znění kánonu 1033 je patrné dvojí: 1. že podle nového práva jest snoubencům sv. svátosti přijati před sňatkem, nikoliv, jak Tridentinum jim na vůli dávalo, před ním nebo aspoň

¹¹ Noldin n. 550, 6. ¹² Aertnys n. 515; Vlaming n. 180; Chelodi n. 23.

^{12a} Kán. 1012,

¹³ Zda hříchu těžkého nebo všedního, o tom, při kán. 1110.

¹⁴ Kán. 1110.

¹⁵ Sez. 24, cap. 1 de ref. matr.; srv. I. A. § 75.

¹⁶ Tob. 6, 16 nn, 22.

¹⁷ Vydání před Kodexem, tit. 7, cap. 1, n. 17.

3 dny před dokonáním manželství; 2. že podle nového práva duchovní správce je povinen, snoubence k přijetí sv. svátostí důtklivě povzbudit, není však oprávněn, přijetí sv. svátostí jim naříditi nebo je od nich bezpodmínečně žádati, a nevyhoví-li, oddavky jim odepříti. Jdeť zde vlastně o věc *fori* interní, o stav milosti posvěcující. Jsou-li snoubenci v milosti posvěcující, což jest předpokládati, donec *cotrarium probetur*, nejsou povinni před oddavkami sv. zpověď vykonati. Proto duchovní správce nesmí jim, vyjímajíc dva případy, kde jest předpokládati, že *in statu gratiae* nejsou, oddavek odepříti.

c) Partikulární právo před kodexem nebylo a není dosud ve věci té jednotno. Někde¹⁸ žádalo přijetí sv. svátostí před sňatkem bezvýjimečně i pod trestem odepření oddavek nebo aspoň pozhnání snoubenců;¹⁹ jinde nařizovalo, aby farář v tomto případě po každé vyžádal si rozhodnutí ordináře;²⁰ opět jinde doporučovalo nebo i nařizovalo generální zpověď před ohláškami a ještě druhou zpověď před oddavkami.²¹ Je nepochybné, že zpověď generální právem partikulárním snoubenci uložena býti nemůže. Proto jest partikulární předpisy, žádající před sňatkem generální zpověď, vykládati mírně, ve smyslu pouhé rady, nebo bude třeba je opravit. Rovněž partikulární právo, nařizující přijetí sv. svátostí před sňatkem bezpodmínečně nebo i pod trestem odepření oddavek, odporuje zřejmě novému obecnému právu, jež faráři pouze ukládá, aby snoubence k přijetí sv. svátostí před oddavkami důtklivě vybídl. Proto jest je míti podle kán. 6, n 6 za zrušeno. Tomu nasvědčuje také rozhodnutí Kongregace koncilu *in causa Moguntina* (28. srpna 1852),²² kde se praví: „... V nejzazším případě, když totiž snoubenci tvrdošíjně usilují, přijati manželské požehnání bez předchozí zpovědi, farář bude moci přidržeti se výkladu slov sněmu tridentského (sess. 24, cap. 1 de ref. matr.), kde se pouze dí: vybízí (*hortatur*), a bude moci sňatku požehnati, aniž by své svědomí obtížil“. Postup ten kongregace koncilu schvaluje. „vyjímajíc však případy, právem stanovené“.²³ Neprávem tudíž dí Leitner ve 3. vydání svého manželského práva, jež vyšlo po prohlášení kodexu: „Jsou-li snoubenci v milosti posvěcující, není zpo-

¹⁸ Na příklad v diecési trevírské a špýrské; Linneborn 83, pozn. 3.

¹⁹ Chelodi 20, 23; Gasparri m. 243.

²⁰ Na příklad Synoda paderb. z r. 1867, strana 127; v diecési štyrsko-hradecké, srv. Haring 469, pozn. 6; Linz. Quartalschr. 1900, 26 nn; Scherer II, 240, pozn. 34.

²¹ V diecési štyrskohradecké; Haring *ibid*.

²² Gasparri I³, n. 244; Chelodi *ibid*.

²³ Totiž: 1. Jde-li o veřejného hříšníka; 2. odpírá-li kdo zpověď na potupu církve; 3. kdyby z oddavek bez předchozí zpovědi vzniklo pohoršení. V těchto případech, byť i druhá strana zpověď vykonala, jest oddavky odepříti a věc oznámit biskupovi, Grieszl n. 1034; srv. kán. 1066.

vědi třeba, leč by před sňatkem partikulární právo jí žádalo. O oprávněnosti takového partikulárního zákona nelze pochybovati."²⁴ Rovněž neprávem staví týž autor snoubence, jenž před sňatkem sv. svátostí přijati nechce, na roveň veřejnému hříšníku, který před sňatkem vyzpovídati se odpírá, a praví: „Farář je povinen žádati od snoubenců sv. zpověď: 1. nařizuje-li zpověď před sňatkem partikulární právo; 2. jde-li o veřejného hříšníka.“ Nařízení zpovědi před sňatkem partikulárním právem přičí se právu obecnému, jež pouze k vykonání zpovědi vybízí. Veřejný hříšník, na př. konkubinář, o němž je veřejně známo nebo aspoň důvodně se předpokládá, že není in statu gratiae, je však iure divino povinen před sňatkem se vyzpovídati, neboť jedině zpovědí může odčinití dané pohoršení a jedině pak lze míti za to, že je ve stavu milosti a tudíž hoden přijati svátost stavu manželského, svátost živých.²⁵

d) Z řečeného je patrné, že faráři jest podle okolností různé si počínati, nechtějí-li snoubenci uposlechnouti jeho výzvy, aby před sňatkem sv. svátostí přijali. Zpravidla nezbude mu, než sňatku jejich požehnati, neví-li určitě, že jsou v hříchu těžkém, neboť, jsou-li ve stavu milosti, zpověď před sňatkem nutnou není. Jsou-li v těžkém hříchu, jsou povinni před sňatkem se vyzpovídati. Ježto však zde jde o věc fori interní, již předpokládati nelze, farář jejich sňatku asistovati musí, dokud stav těžkého hříchu vnějšími okolnostmi není dosvědčen. Jen ve dvou mimořádných případech, kde jde o snoubence, zřejmě žijící v těžkém hříchu, k přijetí svátostí živých tudíž nehodné, duchovní správce sňatku asistovati nesmí, leč jen ze závažného důvodu, o němž, možno-li, předem jest se mu poraditi s ordinářem, totiž: α) Jde-li o sňatek veřejného hříšníka, na př. konkubináře, který před oddavkami vyzpovídati se nechce; β) jde-li o sňatek osoby, o níž je veřejně známo, že je stížena církevním trestem (exkomunikací, interdiktem), a jež před sňatkem s církví smířiti se odpírá. V obojím případě jest se obávati, že z oddavek bez předchozí zpovědi, resp. bez předchozího smíření s církví vznikne pro věřící pohoršení, a proto farář sňatku asistovati nesmí, leč jen z důležité příčiny, na př. k zamezení většího zla, když se byl předem, pokud je to možno, poradil s ordinářem a od něho dovolení k asistenci obdržel.²⁶

2. Kánon 1033 duchovnímu správci ukládá, aby snoubence důtklivě vyzval, aby sv. svátostí přijali „ante matrimonii celebra-

²⁴ Leitner 249, pozn. 2.

²⁵ Sv. Alfons n. 54; Cappello: De sacr. I, n. 74 ss; Grieszl n. 1034.

²⁶ Kán. 1066; Bened. XIV. De Synodo lib. 8, cap. 14; sv. Ofic. 30. ledna 1867, 25. května 1897 ad 3; Monitore eccl. v. 2., p. 3s. O tom podrobně při kán. 1066.

tionem“, nestanoví však, jak dlouho před sňatkem tak učiniti mají. Ježto není vyloučeno, že ve zpovědi budou odhaleny tajné překážky, v zájmu snoubenců i duchovního správce se nedoporučuje, aby se zpovědi odkládali na bezprostřední dobu před sňatkem, na př. na poslední den před ním nebo dokonce na den sňatku. Duchovní správce ať snoubence při zkoušce nebo aspoň při naučení na to upozorní a jim, zvláště zná-li je jako svědomité a praktické katolíky, vhodně doporučí, aby na př. před ohláškami vykonali zpověď generální a pak před oddavkami ještě jednou sv. svátosti přijali. Slova kodexu „ante matrimonii celebrationem“ vztahují se, jak patrně z povahy věci a z kontextu, hlavně na vykonání sv. zpovědi. Proto lze snoubencům přistoupiti k sv. přijímání také teprve při mši sv. oddavkové. Duchovní správce smí, ano má se přesvědčiti, zda snoubenci sv. svátosti přijali, nesmí však nikdy brániti jejich svobodné volbě zpovědníka.²⁷

Partikulární právo dává často duchovnímu správci vhodné pokyny pro zkoušku a naučení snoubenců. Tak dí na př. synoda paderbornská z roku 1867: „Nakonec ať (duchovní správce) snoubence napomene, aby před přijetím kněžského požehnání v témž domě nebydleli, každému podezřelému styku úzkostlivě se vyhýbali, bez svědků, zvláště pokrevních, nikdy se nescházeli a spolu nerozmlouvali, a ať jim poradí, aby generální sv. zpověď vykonali, horlivě a zbožně modlitbě se oddávali a aspoň 3 dny před sňatkem svátost pokání a sv. přijímání uctivě přijali.“²⁸

§ 11. O PŘÍPRAVĚ OSOB NEZLETILÝCH NA SŇATEK. KAN. 1034.

Kan. 1034. Farář ať „filiosfamilias“ (t. j. syny a dcery, podléhající otcovské moci, nezletilé, nespěprávné) vážně vybídne, aby nevcházeli ve sňatek bez vědomí nebo proti vůli rozumně odporujících rodičů. Kdyby odmítli, ať jejich sňatku nepřisluhuje, leč by se byl předem poradil s místním ordinářem.

I. Občanské právo četných starých národů žádalo k dovození nebo i platnosti sňatku osob nezletilých dovození rodičů nebo držitelů otcovské moci. Tento požadavek souvisel se silně vyvinutou a uplatňovanou otcovskou mocí (*patria potestas*) starého práva židovského, zvláště pak římského a též germánského. Staré právo židovské žádalo přivolení držitele otcovské moci pouze k platnosti sňatku nezletilých dívek;¹ právo římské však bez roz-

²⁷ Leitner ER.³ 350, pozn. 3; Schubert: Grundzüge der Pastoraltheol. I, 60; Schüch-Polz: Handbuch der Pastoraltheol. 1921, II¹⁸, 735 nn.

²⁸ Strana 127; srv. Benedikt XIV, Instit. 45.

¹ L 2, 18, 35, Dig. 23, 2.

dílu k platnosti sňatku hochů i dívek. Zda právo germánské žádalo tohoto svolení k platnosti sňatku nezletilců nebo jen k tomu, aby nezletilí manželé občanských právních účinků, z manželství plynoucích, účastnými se stali, je sporno.²

Svolení rodičů k sňatku nezletilých mělo dříve i v církevním právu velký význam. Východní církev přijala v té věci právo císařské, jež dodnes tam platí. V církvích germánských stanoven byl nedostatek svolení rodičů za překážku rušící, a to hlavně proto, aby vykořeněn byl tam obvyklý zlořád únosu žen. Zda též v církvi římské a v jiných krajích latinského obřadu bylo kdy třeba svolení rodičů k platnosti sňatku nezletilců, není sice dokázáno, zdá se ale, že ano.³ Tak tomu bylo až do polovice 12. století, kdy vlivem theologů pařížských, zvláště Petra Lombardského, někteří kanonisté, na př. Roland, Rufin, Huguccio hájili zásady opačné, jež mlčky i do církevního práva byla přijata.⁴ Leč církev hájila už dříve osobní svobody snoubenců, že totiž osoby, k manželství jinak způsobilé, ve sňatek dobrovolně spolu vejítí mohou,⁵ a prohlašovala, hlavně proti vůli pánů, osobujících si právo rozhodovati o sňatcích svých poddaných, že k sňatku je třeba pouze osobního přivolení v manželství. V právu dekretálním nedostatek svolení rodičů přestal býti rušící manželskou překážkou, ač církev vždy naléhala, aby nezletilci, podléhající otcovské moci (filiifamilias), nevcházeli v manželství bez vědomí nebo proti vůli rodičů. Tuto zásadu potvrdil i sněm tridentský slovy: (Posvátné shromáždění) „zavrhne ty, kdo bludně tvrdí, že sňatky, uzavřené dětmi, podléhajícími otcovské moci (a filiisfamilias), jsou neplatny a že rodičové platnými nebo neplatnými (totiž svým svolením nebo jeho odepřením) je učiniti mohou“. Tridentinum nevyhovělo též žádosti vyslanců francouzských, aby nedostatek svolení rodičů prohlášen byl za církevní překážku rušící. Přece však církev sňatků, uzavíraných nezletilci proti vůli rodičů, nikdy neschvalovala, jak patrně ze slov Tridentina: „Nicméně církev Boží z důvodů na výsost oprávněných ony (sňatky) vždy zavrhovala a zapovídala“⁶ a z nařízení Benedikta XIV., aby farář před sňatkem

² Köstler: Die väterliche Ehebewilligung (Kirchenrechtl. Abhandlungen, herausg. von Stutz 51), Stuttgart 1908, 32ss; Chelodi 29, pozn. 2; Schröder: Deutsche Rechtsgesch. 1907, 309 nn; Haring 512, pozn. 2.

³ Köstler 61—102; Freisen 307—322; Scherer II, § 131; Chelodi 29, pozn. 3.

⁴ c. 6, X, 5, 17 (Lucius III.); c. 5, X, 4, 5 (Urban III.); c. 6, X, 4, 5 (Inocenc III.); Köstler 113 nn; Bened. XIV. De Synodo lib. 9, cap. 11, n. 3ss; Chelodi 29, pozn. 4. ⁵ c. 23, X, 4, 1.

⁶ Sez. 24, cap. 1 de ref. matr.; Scherer II, 433; Di Pauli: Das Recht des Staates betr. der Aufstellung trennender Ehehindernisse A. K. sv. 97, 46nn; Pallavicini: Storia del concil. di Trento, lib. 22, c. 1, lib. 23, c. 5; Chelodi 28, 33, pozn. 2. Stocquart: Aperçu de l'évolution juridique du mariage, 1905, 65ss.

nezletilců pátral...., zda rodičové svolení dali, jinak aby se obrátil na ordináře.⁷

II. Zásada, prohlášená Tridentinem, že k platnosti sňatku dítek, ať zletilých nebo nezletilých, netřeba přivolení rodičů nebo jiných držitelů otcovské moci, nýbrž pouze pravoplatného přivolení osob k manželství způsobilých, není sice v kodexu výslovně vyjádřena, vysvítá však z četných jeho předpisů, na př. z kán. 1016, 1034, 1058—66, 1067—80. Církev hlásá a hájí této zásady z četných důvodů. Manželství, uzavřená bez vědomí nebo proti vůli rodičů, mohla by býti neplatnými pouze tehdy, kdyby právo božské, přirozené nebo kladné, nebo, jde-li o sňatky osob pokřtěných, právo církevní neplatnými je prohlašovalo. Toho však ani božské ani církevní právo nečiní. Naopak podle práva přirozeného přísluší dítkám co do manželství vlastní právo na tělo; mohou tudíž toto své trvalé a výhradní právo co do úkonů, k plození potomstva potřebných, navzájem si odevzdati a je přijati, kterýmžto vzájemným přivolením, nezávisle na vůli osob třetích, manželský svazek se uskutečňuje (kán. 1081). Mimo to je podle přirozeného práva každý, jinak způsobilý, co do volby stavu naprosto svobodným, svéprávným a nezávislým, což zvláště platí o volbě stavu manželského, jenž ukládá těžké a trvalé závazky, jsa svazkem nerozlučitelným. Volba stavu manželského nesmí tudíž býti závislou na vůli cizí, nýbrž výhradně na vůli těch, kteří v onen stav vstupují a trvalým svazkem se spojují.⁸ Proto církev prohlašovala a prohlašuje sňatky dítek, uzavřené bez vědomí nebo i proti vůli rodičů, byť by i jejich odpor byl rozumný a plynul z důvodů sebezávažnějších, za platné,⁹ kterýžto názor byl i před Tridentinem všeobecnější.¹⁰

Svolení rodičů je však zpravidla třeba, aby dítky dovoleně ve sňatek vcházely. Vstupují-li v něj bez vědomí rodičů, hřeší podle obecného názoru, pokud jich spravedlivá příčina neomlouvá, těžce, neboť těžce se provinují proti úctě rodičům povinné, opovrhující jimi; mimo to jednají nerozumně a vydávají se v nebezpečí, že, nedbajíce rady rodičů, dopustí se ve věci nadmíru důležité osudné chyby. Též rodičové mají nemalý zájem na tom, aby pře-

⁷ Mitterer: Zeitschrift der Savigny Stiftung, kan. Abt. XII, 1922, 104ff; kán. 1067 § 2; Haring 518, pozn. 3. Námiam licentiam 18/5 1743, § 10; F. n. 337.

⁸ Sv. Tomáš Akv. (Suppl. q. 47, n. 6) dokazuje, že otec nemůže dítěte k platnému sňatku nikdy přinutiti; Sanchez lib. 3, disp. 22, n. 3; Schmalzgr. part. 2, tit. 2, n. 71.

⁹ C. Conc. na př. in Olom. 14/3 1772, Premislien. 18/7 1778, Melevitana 24/3 1824, Gratiaopolitana 3/4 1841.

¹⁰ Bellarmín lib. 1 de matr., cap. 19s; Schmalzgr. ibid. n. 75; Sanchez ibid. Azor: Inst. moral., part. I, lib. 5, c. 20; Fagnanus tit. 2, cap. Tua, n. 21.

dem věděli, s jakou osobou jejich dítě v manželství vstupuje. Někdy lze ovšem dítě, vcházející v manželství bez vědomí rodičů, omluviti, na př. dlí-li mimo domov a nemůže-li rodičů uvědomiti nebo sňatku odložit, nebo ví-li jistě, že rodičové neoprávněně a bezdůvodně sňatku brániti budou a pod. Kdy a jak hřeší dítě, vstupující v manželství bez vědomí nebo proti vůli rodičů, učí mravouka. Ovšem i rodičové se prohřešují, brání-li bez příčiny sňatku dítek, a více ještě, nutí-li je k sňatku proti jejich vůli s určitou osobou, neboť zbavují je tak svobodné volby, jež jim podle přirozeného práva přísluší, a zaviňují často nešťastné jejich sňatky.¹¹ Z toho důvodu zapovědělo také Tridentinum představeným a vrchnostem, nutiti poddané a kohokoliv ke sňatku vůbec a zvláště ke sňatku s určitými osobami,¹² což platí i pro rodiče.

III. Kán. 1034 týká se popředně sňatku osob nezletilých, po rozumu práva církevního, t. j. oněch, jež 21. roku ještě nedokončily (kán. 88 § 1), otcovské moci podléhají a proto filiifamilias, t. j. syny, nuceně k rodině náležejícími, se zovou. Ač církevní právo prohlášení zletilým před dokončením 21. roku nezná, netýká se předpis kánonu 1034. oněch osob, jež podle občanských zákonů pravoplatně z otcovské moci propuštěny nebo zletilými prohlášeny byly a tudíž svéprávními jsou, neboť osoby ty přestaly býti filiifamilias, na něž předpis ten výhradně se vztahuje. Co shora řečeno bylo vůbec o povinnosti dítek, vyžádati si k sňatku svolení rodičů, to platí více ještě o dětech nezletilých.

Kán. 1034 ukládá proto faráři per se sub gravi, neboť jde o předpis obecného práva ve věci důležité, aby nezletilce vážně napomenul, by nevcházeli ve sňatek bez vědomí nebo proti vůli rozumně odporujících rodičů. Rodičové jsou podle přirozeného zákona prvními a nejpřednějšími rádci svých dítek, jež sňatkem bez vědomí nebo proti vůli rodičů hrubě porušují zvláště úctu, jim povinnou, opovrhující svými rodiči. Mimo to bylo by se obávat, kdyby námitky rodičů proti sňatku byly rozumné a důvodné, že sňatek bude nešťastným, a že nezletilci, v ohledu hmotném na rodičích závislí, sňatkem se poškodí. Aby tomu se zabránilo, církev vždy zdůrazňovala mravní, nikoliv však právní povinnost dětí, vyžádati si před sňatkem svolení a požehnání rodičů,¹³ což činí i kodex předpisem kánonu 1034. Pokrytecké a neoprávněné jsou tudíž útoky, činěné na manželské právo církve katolické, jako by

¹¹ Schmalzgr. n. 90; sv. Alfons lib. 3, n. 335; Sporer: De matr. tract. 3. cap. 5, n. 20ss; Elbel: Theol. mor. per modum conferentiarum, conf. 19 (de 4 praecepto), n. 538; Lehmkühl I, n. 948.

¹² Sez. 24 de ref. matr., cap. 9.

¹³ c. 11, C. 36, q. 2; srv. Eccl. 3, 11.

církve, nečiníc platnost sňatku dítek závislou na svolení rodičů, jejich autoritu podřývala.¹⁴

Úsudek, zda odpor rodičů je rozumný nebo nerozumný, přísluší faráři, zpovědníku nebo jinému rozváznému muži, jemuž jest uvážiti rodinné poměry, okolnosti, vlastnosti a náklonnosti snoubenců, škodu, z onoho sňatku rodině snad hrozící, a pod. Je-li odpor rodičů bezdůvodný a tudíž nerozumný, jest na faráři, aby rodiče ke svolení pohnouti se snažil. Učinil-li tak marně a netřeba-li se obávatí neblahých následků, zvláště in foro civili, směl by z vážných důvodů sňatku požehnati. Kdyby však rodičové odepřením svolení chtěli zabrániti sňatku občanskému, před sňatkem církevním snad nařízenému, bylo by se mu poraditi s ordinářem. V pochybnosti, zda odpor rodičů je rozumný nebo nerozumný, přeje právo rodičům, jejich odpor bylo by míti za rozumný.¹⁵

Svoluje-li k sňatku nezletilce pouze otec, lze sňatku požehnati, ježto dítě podléhá popředně jeho moci a netřeba se obávatí neblahých následků, jež by z odporu otcova in foro civili vzniknouti mohly. Svolení dané jen matkou však nestačí, faráři jest tudíž řídití se kánonem 1034 a věc oznámiti ordináři. Nejsou-li rodičové naživu, nežádá právo církevní svolení poručníkovu nebo přibuzných. Sluší se však, aby i tyto osoby o sňatku byly uvědoměny. Duchovnímu správci jest vždy přesně dbáti, jakého svolení, byť by šlo i o sňatek zletilých, právo občanské žádá, aby on i snoubenci vyhnuli se in foro civili nepřijemnostem a trestům občanským.

Kdyby nezletilci napomenutí farářova, aby nevcházeli ve sňatek bez vědomí nebo proti vůli rozumně odporujících rodičů, uposlechnouti nechtěli a za oddavky tvrdošíjně žádali, ukládá kánon 1034 faráři, aby jejich sňatku nepřisluhoval, dokud se neporadil s místním ordinářem. Farář je povinen per se sub gravi vyžádati si pokyn ordináře: α) chtějí-li nezletilci vejíti ve sňatek bez vědomí rodičů; β) chtějí-li tak učiniti přes jejich odpor, o němž farář osobně je přesvědčen, že je důvodný a rozumný. Obecné právo v tomto případě faráři výslovně zapovídá asistovati sňatku bez svolení ordinářova pro úctu rodičům povinnou a k zamezení nepřijemností zvláště in foro civili. Farář nesmí v tomto případě ani zasnoubení asistovati, ježto zasnoubení to bylo by neplatno, ne sice pro odpor rodičů, nýbrž proto, že manželství bylo by v tomto případě nedovolené, a věci nedovolené nikdo platně přislíbiti nemůže, jak je patrné z vývodů toho se týkajících

¹⁴ Kirchheim: Lehrbuch des K. R.² 1911, str. 301 nazývá zásadu církve katolické, že sňatky i bez svolení rodičů jest míti za platny „laxním názorem římské církve“.

¹⁵ Cerato 48.

v části první. Zasnoubení nezletilců asistovati tudíž nelze, dokud není jisto, že rodičové se sňatkem souhlasí.

Na ordináři jest, aby, uváživ bedlivě všechny okolnosti, posoudil, zda odpor rodičů je rozumný nebo nerozumný, a sňatek dovolil nebo dočasně zapověděl. Že ordinář je oprávněn dočasně, t. j. dokud spravedlivá příčina, v daném případě rozumný odpor rodičů trvá, sňatek zapovědět, je patrné z kánonu 1039 § 1. Hrozilo-li by však ze záповědi té větší zlo, na př. pohoršení nebo konkubinát, bylo by ordináři po zralé úvaze k jeho zamezení sňatek ten i přes odpor rodičů povolit, ježto zákon přirozený velí, z dvojího zla, nelze-li zameziti obého, připustiti zlo menší. Že dočasná tato záповěď pro nedostatek svolení nebo pro odpor rodičů není podle nového práva manželskou překážkou ve vlastním smyslu, je patrné ze srovnání kánonu 1038 § 2 s kánodem 1039 § 1.

Zpovědníku bylo by nezletilcům, hodlajícím vejíti ve sňatek bez vědomí nebo přes rozumný odpor rodičů, rozhřešení odeprít, neboť porušují důležitou povinnost. V pochybnosti, zda odpor onen je rozumný nebo nerozumný, jest i jemu rozhodnouti k dobru rodičů.

IV. Občanské právo o sňatku osob nezletilých a nesvéprávných.

Občanské právo v té věci značně se různí.

Podle něho je nedostatek svolení rodičů a jejich zástupců, poručníka nebo opatrovníka, poručenského nebo opatrovníckého soudu k sňatku osob nezletilých nebo i zletilých, leč nesvéprávných, někde rušící, jinde pouze vadící manželskou překážkou, v praxi však velmi závažnou. Při sňatcích nezletilců a osob nesvéprávných jest přesně dbáti rozdílu mezi právem kanonickým a občanským a šetřiti též bedlivě často velmi přísných, v různých státech různých předpisů občanských. Domácí řád panujících rodů žádal k sňatku jejich členů obyčejně svolení hlavy dotyčného rodu.

V bývalém Rakousku platily o sňatcích osob nezletilých od konkordátu (8. října 1856) až do prohlášení zákona z 25. května 1868, ř. z. č. 47, §§ 72, 68 a 69 Instructionis austriacae pro iudiciis ecclesiasticis, jež stanovily: „Jest se starati, aby zabráněno bylo sňatkům těch, kdo sice 14. (hoši), resp. 12. (dívky — tak v souhlase se starým církv. právem —) rok již dokončili, leč nedosáhli ještě věku, v němž podle země nebo rodu obyčejně nastává tělesná zralost a způsobilost, vejíti ve sňatek s patřičnou rozvahou“ (§ 72; srv. kán. 1067 § 2). — „Vcházejíce ve svazek manželský, buďtež synové a dcery pamětliví Pána, jenž dí: Cti otce svého i matku svou. Mimo to mládež dává se snadno strhnouti ke krokům nerozvážným, a manželství, uzavřená unáhleně, bývají semeništěm neštěstí. Proto jsou zapovězeny sňatky, k nimž rodičové

z důvodů spravedlivých svůj souhlas odpírají" (§ 68). — „Je svatou povinností křesťana, státní mocí prokazovati poslušnost, k níž Pán svými apoštoly nás vybízí... Ač státní moc svými předpisy platných sňatků mezi křesťany zabrániti nemůže, přece není... občanu dovoleno, nešetřiti předpisů, jež... obč. zákon o účincích manželství stanoví" (§ 69).

Zákonem z 25. května 1868 ř. z. č. 47 byla Instructio austriaca odvolána a ve věcech manželských znovu nabyt platnosti rakouský ob. zákoník obč. z 1. června 1811, jehož předpisy, týkající se sňatků osob nezletilých a nesvéprávných (§§ 78, 49—53), platí i ve státech nástupních, pokud někde nebyly novými předpisy modifikovány.

1. V r e p u b l i c e č s l. platí dosud o sňatku osob nezletilých a nesvéprávných a o svolení k němu potřebném celkem právní předpisy bývalého Rakouska, vyjímajíc to, co změněno bylo zákonem ze dne 23. července 1919, č. 447 Sb. z. a n., platným od 1. října 1919, kterým se snižuje věk zletilosti a který stanoví:

§ 1. Nezletilí jsou, kdo nedovršili 21. roku. Tím se mění § 21 a § 275 ob. zák. obč. a uher. zák. čl. XX 1877 a XXIII 1874 § 1 a uher. zák. čl. XXXI z r. 1894 § 129 (podle nichž zletilým byl, kdo dokončil 24. rok). — § 2. Nezletilí, překročivše 18. rok, mohou se svým souhlasem a se svolením úřadu býti od otce propuštěni z otcovské moci. — § 5. Nezletilý, dokončivši 18. rok, může poručenským úřadem se souhlasem nezletilého a po úsudku poručníkově, třeba-li i příbuzných, býti prohlášen za zletilého, což má právní účinek jako zletilost skutečná (Ob. z. obč. § 252). — § 7. Osoby, které dokonaly 21. rok dříve než tento zákon nabude účinnosti, ... stanou se zletilými dnem, kdy tento zákon nabude účinnosti. Jsou-li platna a jaké právní účinky mají jednání, jež vykonaly před touto dobou, budíž posuzováno podle práva dosud platného.

O sňatcích osob nezletilých a nesvéprávných platí v republice čsl. §§ 78, 49—53 ob. z. obč., jež stanoví:

... „Nemohou-li osoby, uvedené v §§ 49, 50, 51, 52 ..., předložit žádaného dovolení, zapovídá se duchovnímu správci pod těžkým trestem oddavky konati, dokud snoubenci potřebných vysvědčení nepřinesli a všech závad neodstranili" (§ 78). —

„Nezletilí (v republice čsl. podle zákona č. 447/1919 Sb. z. a n. ti, kdo sice dokončili 14. rok, před nímž podle § 48 ob. z. obč. v platný sňatek vůbec vejítí nemohou, nedokončili však 21. roku) nebo i zletilí, kteří sami z jakýchkoliv důvodů v platné závazky vcházení nemohou (t. j. ti, pro něž další trvání moci otcovské nebo poručnické soudně bylo povoleno, nebo kteří ze zákonitého důvodu, na př. pro chorobu, marnotratnost a pod. jsou pod kuratelou,

srv. §§ 172, 173, 251 ob. z. obč.), nemohou platně vejíti ve sňatek bez dovolení manželského otce. Není-li otec na živu nebo není-li schopen zastupování, žádá se k platnému sňatku mimo prohlášení řádného zástupce také povolení soudu" (§ 49). —

„Nezletilci nemanželského původu potřebují k platnému sňatku kromě prohlášení poručníkovy dovolení soudu" (§ 50). —

Osoby, po dokončení 18. roku podle § 5 zákona č. 447/1919 Sb. z. a n. zletilými prohlášené nebo podle § 2 téhož zákona z otcovské moci propuštěné, nepotřebují k sňatku žádného povolení; jest se jim však vykázati pravoplatnou listinou, že byly zletilými prohlášený nebo z otcovské moci propuštěny. Prohlášení zletilým děje se podle §§ 174, 175, 252 ob. z. obč. Za zletilého platí 20letý syn, mající s povolením manželského otce vlastní domácnost (§ 174). Nezletilec, jemuž bylo povoleno provozovati obchod nebo živnost, stává se tak zletilým (§ 252). Manželskému nezletilci stačí k sňatku dovolení otce, není-li zbaven otcovské moci. Týž nepotřebuje dovolení ani matčina ani soudu. Osoby, jsoucí v moci poručnické nebo pod kuratelou, potřebují dovolení poručenského resp. opatrovnického soudu. Poručník nebo opatrovník dává soudu své prohlášení, rozhoduje však soud. Ani v tom případě není třeba dovolení matčina, ač soud obvykle žádá, aby se vyjádřila. Chce-li poručník vejíti ve sňatek se svým poručen- cem, jest ad hoc ustanoviti jiného poručníka, jenž by dal soudu sňatku se týkající prohlášení (§ 271 ob. z. obč.). V Maďarsku je poručnictví, dokud trvá, vadící překážkou manželství (§ 19 čl. z. XXXI z r. 1894).

„Nezletilému cizinci, jenž v tomto státě v manželství vejíti hodlá a jenž nemůže předložiti potřebného dovolení (výhradně pro nemožnost komunikace s místem, jehož zákonům cizinec podléhá, srv. Öst. Gesetzbuch I, 42), ustanoví se zdejším soudem, kterému podle bydliště podléhá, zástupce (kurátor ad actum), jenž tomuto soudu prohlásí, zda se sňatkem souhlasí nebo ne" (§ 51); načež dotyčný soud sňatek dovolí nebo ne. —

„Bylo-li nezletilci nebo opatrovanci dovolení k sňatku odepřeno, a mají-li se snoubenci tím za dotčeny, mohou se dovolávati pomoci řádného soudce" (§ 52), jenž dá dovolení sám, uzná-li odepření za bezdůvodné. —

„Nedostatek potřebných příjmů, dokázané nebo všeobecně známé špatné mravy, nakažlivé nemoci nebo účelu manželství vadící neduhy osoby, s níž kdo v manželství vejíti hodlá, jsou pravoplatné důvody, pro které lze dovolení odepřít" (§ 53). Tento výpočet důvodů není taxativní. I z jiných důvodů lze dovolení odepřít, na př. je-li se obávati pro značný rozdíl věku, vlastností, povahy, majetku, stavu a pod., že sňatek ten bude nešťasten. Snoubenci,

mající odepření otcovo resp. poručenského nebo opatrovnického soudu za bezdůvodné, mohou se dovolávat bez formální žaloby, prostou stížností pomocí poručenského soudu, resp. soudu vyšší instance, jenž stížnost nesporným řízením projedná, ji buď zamítne nebo jí vyhová a sňatek dovolí (srv. Öst. Gesetzeskunde I, 42 n.).¹⁶

Podle § 68 I. A. a rovněž také podle církevního práva je sňatek nezletilců bez dovolení pouze nedovolený. Podle práva občanského, jak patrně ze znění citovaných paragrafů ob. zákoníka obč., je manželství, uzavřené bez dovolení oněmi paragrafy žádaného, neplatno; ovšem pouze relativně, je totiž naříkatelno manželským otcem nebo poručenským soudem, dokud otcovská moc, resp. poručníctví trvá (§ 96). Proti platnosti manželství není však postupováti úředně. (Srv. § 28 zákona č. 320/1919 Sb. z. a n.) Zda je naříkatelno též poručníkem nebo poručenským soudem, někteří popírají,¹⁷ dovolávající se dvorního dekretu ze dne 17. července 1825, jiní tvrdí.¹⁸ Z nevyžádaného dovolení plynou však pro viníky různé škody. Zletilí, kteří vešli v manželství proti vůli rodičů, pozbývají práva na věno a výbavu (§§ 1222, 1231 ob. z. obč.). Z pojednání ke kán. 1016 (srv. část I, str. 57 nn) o pravomoci na manželství osob pokřtěných je zřejmo, že stát překročuje, an prohlašuje sňatky pokřtěných nezletilců, uzavřené bez dovolení zákonem občanským předepsaného, za neplatné, meze své zákonodárné příslušnosti. In foro ecclesiastico jsou tyto sňatky platné; stát upírá jim však platnost a tudíž i občanskoprávní účinky platného manželství. Je-li odpor rodičů bezdůvodný, duch. správce ať na ně působí, aby dovolení dali. Je-li důvodný, ať působí na snoubence, aby od sňatku upustili. Nechtějí-li poslechnout, sňatku požehnat nesmí pro zamezení většího zla. Sňatku zletilých, byť i mu rodičové bránili důvodně, požehnat smí, ano musí, je-li nebezpečí, že by snoubenci dali se oddat občansky nebo nekatolicky (srv. instr. ord. sv. hypolit. a štyrskohradec. z r. 1868; Grieszl n. 301.).

Duchovnímu správci jest dbáti, aby dovolení, předepsané obč. zákonem k sňatku osob nezletilých a nesvéprávných, bylo zcela jisto, aby tudíž bylo dáno pravoplatnou formou, o níž dvorní dekret z 1. července 1813 (srv. Grieszl n. 924) stanoví toto: 1. Dovolení budiž manželským otcem dáno před farářem a 2 svědky; budiž zapsáno v oddavkové knize (doporučuje se, aby bylo poznačeno a manželským otcem podepsáno i ve snubním protokole), budiž potvrzeno jeho vlastnoručním podpisem nebo podpisem

¹⁶ Grieszl: Matrikenvorschriften 179; Haring 519, pozn. 3.

¹⁷ Scherer II, 436.

¹⁸ v. Anders: Grundriss des Familienrechts 1899, 14.

dožádaného podpisovatele, svědky potvrzeným. Nemůže-li otec se dostavit, budiž dáno pravoplatnou listinou, podepsanou manž. otcem a svědky a ověřenou, jež se přiloží k snubním dokladům. 2. Nežije-li otec nebo je-li k zastupování neschopen, nebo jde-li o nezletilce nemanželského nebo o sňatek nezletilců v tomto státě cizích, kteří potřebného dovolení opatřiti si nemohou, budiž dovolení zajištěno soudní listinou, obsahující prohlášení poručníka nebo zástupce a dovolení soudu, jež se přiloží k snubním dokladům. 3. Duchovní správcové, toho nedbající, propadají trestu, stanovenému v § 58 tr. zákoníka. 4. Zanedbání tohoto zajištění dovolení, žádaného v §§ 49—51 ob. zák. obč., sňatku nezneplatňuje, lze-li jen dovolení, dané manž. otcem nebo zástupcem a soudem, pravoplatně dokázat. —

2. V republice rakouské platí o sňatcích nezletilců v podstatě totéž, co v republice čsl., totiž §§ 49—53, 172, 1222, 1231 rak. ob. z. obč. I tam snížen byl věk zletilosti zákonem ze dne 6. února 1919, St. G. Bl. č. 96 na dokončený 21. rok. Zpravidla nebývá zletilým prohlášen, kdo nedokončil 20. roku, výjimky jsou však přípustny. Prohlášení zletilým děje se rovněž podle §§ 174 n., 252 ob. z. obč.

3. V Německu¹⁹ obsaženy jsou předpisy, týkající se sňatku nezletilců, v §§ 1303—1308 BGB z 1. ledna 1900. Muž nesmí před dosažením zletilosti (t. j. před dokonč. 21. rokem), žena před dokončeným 16. rokem v manželství vejíti. Ženě může býti dána dispens (§ 1303) spolkovým státem (v Prusku a Bádensku ministrem spravedlnosti, v Bavorsku, Württembersku a Hessensku dříve panovníkem, nyní nejvyšším iustičním úřadem), do něhož patří; nepatří-li do žádného spolkového státu, říš. kancléřem (§ 1322). — Muž smí se tudíž oženiti jen tehdy, stal-li se zletilým, což se děje u muže i ženy dokončeným 21. rokem (§ 2), nebo byl-li zletilým prohlášen. Nezletilý může, dokončiv 18. rok, poručenským soudem býti prohlášen zletilým, čímž nabývá všech práv zletilého (§ 3). — Omezený ve své způsobilosti k činům (nesvéprávný) potřebuje k sňatku svolení svého zákonitého zástupce. Je-li jím poručník, může jím odepřené svolení dáti na návrh poručenice poruč. soud, je-li sňatek v zájmu poručenice (§ 1304). — Manželské dítě potřebuje k sňatku až do dokončeného 21. roku svolení otce, nemanželské . . . matčina. Zemřel-li otec nebo nepřisluší-li mu podle § 1701 z otcovství plynoucí práva, zastupuje jej matka. Dítě manželským prohlášené nepotřebuje matčina svolení ani tehdy, zemřel-li otec. Smrtí otce nebo matky rovná se, jsou-li trvale neschopni dáti prohlášení, nebo je-li jejich pobyt trvale neznám.

¹⁹ Hollweck; Das Zivilrecht des BGB, 98 nn; Hirsch; Die Ehemündigkeit u. ihre rechtl. Bedeutung nach dem BGB, Leipzig 1905; Knecht 350, 1.

(§ 1305.) — Dítě osvojené potřebuje k sňatku místo svolení vlastních rodičů svolení osvojitelova. Bylo-li osvojeno společně oběma manžely, nebo osvojil-li jeden z nich dítě druhého, jest se řídit předpisy § 1305. Vlastní rodičové nenabývají práva ani tehdy, byl-li zrušen právní poměr, vzniklý z osvojení (§ 1306). — Rodičovské svolení nelze dáti zástupcem. Jsou-li otec nebo matka ve své způsobilosti k právním činům omezeni, netřeba souhlasu zákonitého zástupce (§ 1307). — Bylo-li rodičovské svolení zletilému dítěti (t. j. dítěti před dokončeným 21. rokem zletilým prohlášenému, srv. § 1305) odepřeno, může na jeho návrh býti nahrazeno poruč. soudem; to státi se má, bylo-li odepřeno bez závažného důvodu. Před rozhodnutím jest poruč. soudu vyslechnout osoby s dítětem spřízněné nebo sešvakřené, je-li to možno bez značného průtahy nebo bez nepoměrných výdajů (§ 1308). —

Z řečeného je patrné, že i německé obč. právo sňatek nezletilců bez předepsaného svolení zapovídá, jej sice za platný uznává, nicméně však nařikatelným prohlašuje (§§ 1331, 1336 n.). —

4. V I t a l i i²⁰ stanoví Codice civile v čl. 63—67, 74—81, 108n, 124n toto: Mužové, nedokončivší 25., ženy 21. roku, potřebují k sňatku svolení rodičů. Královským výnosem z r. 1919 byl věk ten však snížen u mužů na dokončený 21., u dívek 19. rok. Neshodli-li se rodičové, rozhoduje vůle otcova. Zemřel-li jeden z rodičů nebo je-li neschopen projevit svou vůli, stačí svolení druhého. Osvojený potřebuje před dokončeným 21. rokem mimo svolení rodičů také svolení osvojitele (čl. 63). Zemřeli-li oba rodičové nebo jsou-li projevu vůle neschopni, potřebují snoubenci mladší 21 let svolení svých dědů; nežijí-li, svolení rodinné rady (čl. 64, 65). Totéž, co stanoví čl. 63, platí o dětech nemanželských; nežijí-li jejich rodičové, potřebují svolení poručníků (čl. 66). Proti odepření svolení lze se nezletilému odvolat k soudu (čl. 67). Manželství, uzavřené bez předepsaného svolení, je nařikatelno osobami, jichž svolení bylo si vyžádati, nebo manželem, jenž svolení potřeboval (čl. 108). Žalovati lze během 6 měsíců ode dne, kdy dotyčné osoby o oddavkách se dověděly, nebo kdy manžel dosáhl zletilosti (čl. 109; srv. též čl. 74—81). — Stavovský úředník, který sňatku bez předepsaného svolení asistoval, dopustil se trestního skutku (čl. 124).

5. V e F r a n c i i žádá se k platnému sňatku nezletilců, to jest těch, kdo nedokončili 21. rok, svolení rodičů nebo rodinné rady. Srv. Code civil, art. 148—160, 182n.

6. Š v ý c a r s k o. Podle švýc. zák. z 10. prosince 1907 a spolkového zákona z 24. prosince 1874 lze vejít v manželství muži po dokončeném 20., ženě 18. roce. Kantonní vláda bydlíště smí v mí-

²⁰ Cerato, 48 nn; Cappello 216. —

možných případech nevěstu po dokončeném 17., ženicha 18. roce prohlásiti s dovolením rodičů nebo poručníka dospělým k sňatku (čl. 96). — Ženám mladším 17, mužům mladším 18 let nemá býti sňatek dovolen. U mužů zpravidla se žádá k sňatku zletilost. Zletilým je, kdo dokončil 20. rok; sňatkem stává se manžel zletilým (čl. 14). — Kdo dokončil 18. rok, může, souhlasí-li sám, s dovolením rodičů dozorčím poruč. úřadem býti prohlášen zletilým (čl. 15). — Nezletilí (před dokonč. 20. rokem) nesmí ani doma ani v cizině vejíti ve sňatek bez dovolení držitele otcovské moci nebo jeho zástupce (čl. 98, 99; čl. 27, odst. 2. zák. z r. 1874). — Sňatek, uzavřený bez dovolení rodičů nebo poručníka osobou nezletilou, je nařikatelny otcem nebo matkou nebo poručníkem. Přestává jím býti, stal-li se mezitím dotýčný nezletilec zletilým nebo žena těhotnou (čl. 128). —

7. Š p a n ě l s k é p ř e d p í s y (čl. 45—47) souhlasí se zákonodárstvím německým.²¹

8. V M a ě a r s k u stanoví XXXI. čl. zák. z roku 1894:

Nezletilý nemůže vejíti (platně) ve sňatek bez dovolení zákonitého zástupce. Nezletilec mladší 20 let potřebuje, není-li zákonitým zástupcem otec nebo matka, také svolení otce nebo matky, není-li rodičů, svolení poručenského úřadu, vyjímajíc, je-li jeho zákonitým zástupcem jeho dědeček. Svolení zákonitého zástupce může býti nahrazeno svolením poručenského úřadu (§ 8). — Svolení dává manž. otec; není-li ho nebo jde-li o dítě nemanželské, matka. Jsou-li rodičové rozvedeni nebo rozloučeni, dává je dětem své péči svěřeným matka, není-li jí, otec. Má se za to, že rodičů není, jsou-li pro tělesnou nebo duševní vadu nebo nepřítomnost trvale neschopni svolení dáti, nebo jsou-li otcovské moci zbaveni, vyjímajíc, jsou-li jí zbaveni pro správu majetku. Neschopnost jejich posoudí poruč. úřad. Dokud osvojení nebylo rozvázáno, nejsou vlastní rodiče oprávněni, dáti svolení svým dětem (§ 9). — Poručenský úřad nerozhodne, dokud neslyšel nezletilce, jehož zájmu jest mu výlučně dbáti (§ 10). — § 112 stanoví o sňatku nezletilého cizince v Maďarsku v podstatě totéž, co stanoví § 51 ob. z. obč. (srv. též nař. uh. mín. spr. z 8. března 1896, č. 4299, 6). Podle § 113 smí ministr spr. i toto dovolení prominouti. —

²¹ Srv. Aichner § 184; Chelodi n. 33; Hollweck: Das Zivilrecht des BGB, 24 nn.

HLAVA II.

O MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽKÁCH VŮBEC (DE IMPEDIMENTIS IN GENERE).¹

KÁN. 1035—1057.

§ 12. POJEM A ROZDĚLENÍ MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK. KÁN. 1035—1037.

Kán. 1035. Všichni mohou v manželství vejítí, jimž právo toho nezapovídá.

Kán. 1036 § 1. Překážka vadící obsahuje přísnou záповěď vejítí v manželství, jež však neplatným se nestává, bylo-li bez ohledu na překážku uzavřeno.

§ 2. Překážka rušící i přísně manželství uzavřítí zapovídá i vadí, aby platně bylo uzavřeno.

§ 3. I když překážka je pouze na straně jedné, činí manželství přece buď nedovoleným nebo neplatným.

Kán. 1037. Za veřejnou má se překážka, kterou ve vnějším právním oboru dokázati lze; jinak je tajnou.

I. Předběžné poznámky.

1. Účelem zkoušky snoubenců a ohlášek, jež podle kánonu 1020nn před sňatkem jest vykonatí, je, zjistiti, zda snoubenci k sňatku spolu jsou právně způsobilí, zda jejich zamýšlenému sňatku manželská překážka se nepřičí. Proto v hlavě první, jednající o prostředcích k vypátrání eventuelních manželských překážek, druží se hlava druhá, jež, zdůraznivši přirozené právo na sňatek (kán. 1035), podává legální výměr manželských překážek vadících a rušících (kán. 1036), veřejných a tajných (kán. 1037), a pojednává o pravomoci církve prohlašovati manželské překážky

¹ Cappello n. 217ss; Haring 471, § 130; Linneborn 86nn; Leitner 69nn; Freisen: Gesch. § 23; Scherer § 114; Sägmüller § 130; Heiner 46nn; Schnitzer § 31; Wernz V², n. 146 ss. Gasparri n. 252 ss; Noldin n. 556ss; Farrugia n. 74 ss; Knecht 191 ff. Název „impedimentum“ pochází z 12. století. Srv. Villieu: L'empêchement de mariage. Sa notion juridique d'après l'hist. Le Canoniste contemp. 26, 638, 700; 27, 19. Weber: Die kan. Ehehinternisse, Freiburg im Breisgau 1886.

práva božského a zákonem stanovití, měnití, rušití a promíjetí pro pokřtěné překážky jiné (kán. 1038nn).

Manželskými překážkami ve vlastním smyslu rozumí kodex pouze ony předpisy práva božského a církevního, které manželství přímo se přičítá, je výslovně zapovídají nebo zároveň i neplatným prohlašují, na rozdíl od starého práva, jež překážkami nazývalo také nedostatky pravoplatného manželského přivolení (*defectus consensus*) a právem předepsané formy sňatku (*defectus formae*). O těchto t. zv. překážkách starého práva jedná kodex zvlášť v hlavě 5. a 6., kde je řeč o manželském přivolení (*de consensu matrimoniali*, kán. 1081—1093) a o formě sňatku (*de forma celebrationis matrimonii*, kán. 1094nn).

2. Zprvu určitý počet a přesná právní účinnost manželských překážek v církevním právu stanovena nebyla.² Římská synoda z r. 721 jmenuje některé z nich a *summa coloniensis* (asi 1169) vypočítává 14 rušících překážek, kterýžto počet zachován býval i později, ač ve vymezení jednotlivých překážek jednoty nebylo. Jméno „překážky“ (*impedimenta*, *obstacula*) a jejich věcné třídění na rušící (*dirimentia*) a vadící (*impedientia*, *prohibentia*) vžilo a ustálilo se znenáhla teprve po Gracianovi v pramenech a traktátech kanonistů Rolanda Bandinelli (Alexandra III. † 1181) a Bernarda z Pavie³ († 1213). V dekretu Gracianově z různých rčení často ztěží lze poznati, zda Gracián má tu nebo onu překážku za rušící nebo vadící. Obyčej, označovatí některé překážky jako vadící, jiné jako rušící, ustálil se teprve od dob Bernarda z Pavie, jenž roztřídil církevní manželské zápovědi na slavné a prosté a připisoval těmto právní účinek pouze vadící, oněm však rušící, ne však vždy důsledně, bez váhání a pochybností. Právní zásada, že pouhá církevní zápověď *per se*, t. j. bez rušící doložky, manželství nezneplatňuje, pronesená po prvé Tankredem, přijata byla též Alexandrem III.⁴

II. Pojem manželských překážek (kán. 1035).

Manželství je instituce veřejnoprávní (*iuris publici*), pro lidskou společnost velmi významná. Je tudíž nepřípustno, aby jednotlivci zcela libovolně v ně vstupovali. Proto žádá zákon božský i církevní, aby osoby, jež v ně vejíti hodlají, vyhověly jistým podmínkám, bez jejichž splnění manželství nebylo by pro ně pramenem štěstí a základem společenského blaha. Církví, jež si osobuje moc zákonodárnou co do osob pokřtěných, bylo proto záhy v sou-

² Freisen: *Gesch.* 220nn, 680; Esmein: *Le mariage* I, 204n; Knecht 192, pozn. 1. ³ Freisen 221—227; Chelodí 30, pozn. 5.

⁴ c. 12, X, 4, 1; cc. 1, 2, X, 4, 16.

ladu se zákony božskými a se zřetelem na účel, mravní, náboženský a společenský význam manželství a jeho svátostný ráz, stanoviti tyto podmínky pro osoby pokřtěné a zapověděti manželství těm, kdo podmínkám oněm nevyhovují. Nevyhovují-li osoby, nebo i pouze jedna z nich oněm, k dovolenému nebo i platnému sňatku právem stanoveným podmínkám, jsou nezpůsobily, dovoleně nebo i platně v manželství spolu vejíti.

Manželství je *contractus vestitus*, smlouva, ve kterou dovoleně, event. i platně vejíti lze pouze: a) právně způsobilým osobám, b) přivolením právně dostatečným, c) právem předepsanou formou. Z toho je patrné, že smlouva manželská nedovolenou nebo i neplatnou býti může z trojího důvodu, a to: a) pro nedostatek právní způsobilosti osob, v ni vcházejících, t. j. pro překážku, jejich sňatku se příčí; b) pro podstatný nedostatek právem žádaného přivolení; c) pro nedostatek právem předepsané podstatné formy. Proto pojednává nový kodex postupně a odděleně v hlavě 2., 3. a 4. o manželských překážkách, činících snoubence k sňatku nezpůsobilými; v hlavě 5. o manželském přivolení a jeho nedostatecích a konečně v hlavě 6. o podstatné formě sňatku a nedostatecích, pro které, jako jiné smlouvy, i smlouva manželská nedovolenou nebo i neplatnou býti může. Staré právo, jak již bylo řečeno, nerozlišovalo přesně mezi právní nezpůsobilostí osob a mezi nedostatky přivolení a formy a řadilo méně vhodně také nedostatky pravoplatného přivolení (nevědomost, omyl, násilí a bázeň, kán. 1082nn) a rovněž nedostatek právem předepsané, podstatné formy (klandestinitu, kán. 1094nn), jež manželskými překážkami pouze v nevlastním a širším smyslu nazývati lze, mezi manželské překážky ve smyslu vlastním. Nový kodex rozlišuje však přesně a počítá mezi překážky ve vlastním smyslu pouze okolnosti, jež činí osoby k dovolenému nebo i platnému sňatku nezpůsobilými, jak to již před kodexem někteří autoři žádali.⁵ Nelze tudíž souhlasiti s kanonisty, kteří i po prohlášení kodexu podrželi rozdělení manželských překážek starého práva, počítajíce mezi překážky nevědomost, omyl, násilí, bázeň a klandestinitu, jež nepatří k překážkám ve vlastním smyslu, nýbrž k nedostatkům manželského přivolení a formy.⁶ Vlastní překážky, týkají se přímo a bezprostředně osob snoubenců, činíce je k dovolenému nebo i platnému uzavření sňatku právně nezpůsobilými.

První podmínkou dovoleného, event. i platného sňatku je právní způsobilost snoubenců k němu, o níž platí zásada, kterou kodex v kánonu 1035 staví v čelo celého pojednání o manželských překážkách slovy: „Všichni mohou (*possunt*, jsou oprávněni) v man-

⁵ D'Annibale III, n. 429; Ball.-Palm. VI, n. 600; Gasparri n. 256; Cappello 218, nota 3; Knecht 193. ⁶ Leitner ER³, 1920; Farrugia n. 76.

žeství vejíti, jimž právo toho nezapovídá" (srv. § 47 ob. zák. obč.). Zásada ta platila již v právu starém. Innocenc III. tlumočí ji slovy: „Cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur.“⁷ Všichni smí v manželství vejíti, jimž právo toho nezapovídá; tedy i osoby, kolikrátkoliv ovdovělé, jak to zdůrazňuje vyznání víry Michala Palaeologa,⁸ v němž se praví: „Po rozloučení . . . pravo-platného manželství smrtí jednoho z manželů, prohlašuje za dovoleno postupně manželství druhé a třetí . . . , nepřičí-li se mu z nějakého důvodu jiná kanonická překážka.“ Proto staré právo prohlašovalo i malomocné⁹ i otroky¹⁰ za způsobilé k sňatku, nebránili jim kanonická překážka, t. j. pokud právo sňatku jim nezapovídá.

Záповěď ona sňatku může býti práva božského, přirozeného nebo kladného, nebo příslušného práva lidského, totiž církevního, jde-li o pokřtěné, nebo občanského, jde-li o nepokřtěné. Obojí pak právo, božské i lidské, zapovídati může manželství dvojím způsobem: Buď tak, že manželství, přes záповěď uzavřené, je sice nedovoleno, přece však platno,¹¹ nebo tak, že je nedovoleno a zároveň neplatno. Záповěď druhá je *lex proprie inhabilitans*, *lex actum*, *contra legem positum irritans*, zákon, činící osobu k platnému protizákonnému úkonu naprosto nezpůsobilou a neschopnou. Záповěď první je *lex minus proprie inhabilitans*, zákon, jenž pouze zapovídá způsobilosti k manželství použití a manželství činí nedovoleným, nikoliv však neplatným, leč by této záповědi zároveň byla připojena zneplatňující doložka (*clausula irritans*), neboť v kanonickém právu platí zásada: Úkon, právu se přičící, je nedovolený, nicméně však platný, leč by právo opatřeno bylo rušící doložkou.¹² Mimo to právo božské i lidské manželství zapovídati může prostě (*simpliciter*, *absolute*), na př. osobě, v manželství žijící, nebo vztažně (*relative*), se zřetelem na určité osoby, na př. pokrevence, dočasně (*temporaliter*), na př. jinochu před dokončeným 16., dívce 14. rokem (kán. 1067) nebo trvale (*perpetuo*).

Záповěď manželství, týkající se přímo a bezprostředně osob snoubenců, sluje manželská překážka, již definovati lze různým způsobem, na př. jako nedostatek některé k dovolenému nebo i platnému sňatku od snoubenců právem žádané podmínky, nebo jako okolnost, která podle zákona božského nebo lidského dovolenému nebo i platnému sňatku na straně snoubenců se přičí.¹³ Man-

⁷ c. 23, X, 4, 1; Chelodi 30, pozn. 6; Knecht 191, pozn. 1.

⁸ Denzinger-Bannwart n. 465; ⁹ c. 2, X, 4, 8. ¹⁰ c. 1, X, 4, 9.

¹¹ Podle právní zásady: *Multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint roboris obtinent firmitatem*; c. 16. X. 3, 31; kán. 11; Chelodi 30, pozn. 3.

¹² Sánchez lib. 7, disp. 2; Bened. XIV. De Synodo lib. 12, c. 5, n. 3; Gasparri n. 254; Wernz n. 148; Cappello 218, pozn. 1. ¹³ Knecht 193.

želská překážka bezprostředně a přímo přičí se manželství jako smlouvě, nikoliv jako svátosti, zapovídajíc snoubenci bezprostředně a přímo uzavření manželské smlouvy; nepřímou ovšem také přijetí svátosti stavu manželského, ježto svátost ta je co do osob pokřtěných totožnou se smlouvou manželskou.¹⁴ Z toho je patrné, že manželskou překážkou sensu stricto není těžký hřích, zapovídající přímo přijetí svátosti stavu manželského, a rovněž ne nedostatek úmyslu, přijati svátost manželství.¹⁵ Řečený výměr přísluší manželské překážce sensu stricto s vyloučením nedostatků manželského přivolení a formy a souhlasí s terminologií a rozdělením manželských překážek v novém kodexu.¹⁶

Manželskými překážkami zváti je také církevní zákony, prohlašující sňatek za nedovolený nebo i neplatný. Jsou podobny překážkám svěcení (irregularitates, impedimenta, kán. 983nn) a mohou jako tyto býti zavíněny, na př. překážka únosu (kán. 1074), zločinu (kán. 1075) nebo nezavíněny. Překážky vznikají ovšem mohou i jiným způsobem, na př. z těžkého hříchu, zapovídajícího oběma snoubencům přijetí svátosti stavu manželského, z církevních trestů nebo ze zanedbání předpisů občanských. Tyto překážky nejsou však, jak již bylo řečeno, překážkami sensu stricto. Kanonickými překážkami rozumí se výhradně překážky, plynoucí ze zákonů církevních. Ne všechny překážky sensu lato jsou překážkami pouze práva církevního; mnohé jsou i překážkami práva božského, přirozeného (na př. nezpůsobilost k sňatku pro nedostatek rozumového poznání nebo svobody vůle) nebo kladného (na př. nezpůsobilost nepokřtěných vejíti v manželství svátostné, ač jsou způsobilými vejíti v manželství platné, nebo nezpůsobilost pokřtěných vejíti v těžkém hříchu ve sňatek dovolený, ač jsou způsobilými vejíti ve sňatek platný, ovšem nedovoleně a svatochrádežně). Svými zákony církev zákon onen božský prohlašuje a v souhlasu s ním stanoví manželské překážky ve smyslu vlastním.

Se zřetelem na jejich právní účinnost a závaznost třeba rozlišovati mezi překážkami kanonickými, jimiž rozumí se okolností snoubenců, pro které církev svými zákony zapovídá nebo i zneplatňuje manželství, jež by občas podle božského práva nedovoleným nebo neplatným nebylo a jež církevními zákony (vi canonum) takovým se stává, a mezi překážkami, které nikoliv vi canonum, sed alia lege manželství nedovoleným nebo i neplatným činí. Vadící překážka kanonická, na př. mixta religio, zapovídá sňatek

¹⁴ Schmalzgr. lib. 4, tit. 1, n. 354; Ball.-Palm. VI, n. 532; Lehmkuhl II, n. 941; Noldin n. 556; Gasparri n. 255; Chelodi n. 34; Cappello 218, pozn. 2.

¹⁵ D'Annibale III, n. 428; Wernz IV, n. 215; Gasparri n. 255; Noldin n. 556; Chelodi n. 34; Cappello 218, pozn. 3.

¹⁶ D'Annibale III, n. 428s; Gasparri n. 255; Chelodi 30, pozn. 4, Cappello n. 195, 1.

oběma snoubencům. Překážka znemožňující však dovolený sňatek alia lege, na př. lege naturali sponsalium vigentium cum tertia persona nebo lege positiva divina de statu gratiae sanctificantis, zapovídá sňatek per se pouze snoubenci, který sňatkem onen zákon porušuje. Překážkám rušícím kanonickým, pokud jsou pouze kanonickými, podléhají pouze všichni platně pokřtění, neboť pouze je váže ryze církevní zákon;¹⁷ oněm však, jež ruší sňatek alia lege, sive naturali sive positiva divina, podléhají všichni i nepokřtění. Kanonické rušící překážky nejsou však všechny, jak již bylo řečeno, překážkami pouze iuris humani; mnohé z nich jsou zároveň překážkami práva božského, přirozeného nebo kladného. A proto také jím, pokud jsou překážkami práva božského, přirozeného (na př. impotentia) nebo kladného (na př. vinculum) podléhají všichni, i nepokřtění.¹⁸

III. Rozdělení manželských překážek.¹⁹ Kán. 1036—1037.

Rozeznáváme různé druhy manželských překážek, a to:

1. Podle účinku (ratione effectus): Překážky vadící a rušící.
2. Podle jejich dokazatelnosti ve vnějším právním oboru (ratione possibilitatis probandi in foro externo): Překážky veřejné a tajné.
3. Podle původu (ratione originis, fontis, auctoris): Překážky práva božského, přirozeného nebo kladného, a překážky práva lidského, církevního nebo občanského.
4. Podle trvání (ratione durationis): Překážky trvalé a dočasné.
5. Podle rozsahu (ratione extensionis, ambitus): Překážky absolutní a relativní.
6. Podle jistoty (ratione certitudinis, gradus cognitionis): Překážky jisté a pochybné.
7. Podle prominutelnosti (ratione dispensabilitatis): Překážky prominutelné a neprominutelné.
8. Podle způsobu promíjení (ratione modi dispensandi): Překážky nižšího a vyššího stupně.
9. Podle doby, kdy vznikly (ratione temporis): Překážky předchozí a následující.
10. Podle zájmu nebo žalobního práva (ratione iuris accusandi), zda smí pro ně žalovati vrchnost nebo manželé (kán. 1971): Překážky veřejnoprávní a soukromoprávní.

¹⁷ Kán. 12. Srv. Pius VII. 8/10 1803; Fontes II, 717; Knecht 200, pozn. 1.

¹⁸ Cerato 52n.

¹⁹ Sanchez lib. 7, disp. 52; Feije n. 76ss; Rosset n. 2729; Gasparri n. 257ss; Wernz IV, n. 216; Cappello 218, pozn. 15; Chelodi n. 35; Cerato n. 28; Leitner 69 ff; Linneborn 87 ff; Farrugia n. 75 ss; Koeniger 306 f; Knecht 193 ff.

Zvláště důležitý je rozdíl mezi překážkami vadícími a rušícími, jistými a pochybnými, a se zřetelem na dispensační praxi mezi překážkami veřejnými a tajnými a oněmi nižšího a vyššího stupně.

1. Podle právního účinku (*ratione effectus*) rozeznáváme překážky vadící (*impedimenta impediencia*, dříve zvané též *prohibitia*, závady, zápovědi) a rušící (*impedimenta dirimentia*). Kánon 1036 obsahuje legální výměr obojích těchto překážek.

a) Překážka vadící, *impedimentum impediens*, (kán. 1036 § 1) je přísná zápověď sňatku. Je to zákon, sňatek sub gravi zapovídající a svou povahou působící, že sňatek, uzavřený bez ohledu na tuto překážku a bez jejího prominutí, je nedovolený (*matrimonium illicitum*), že snoubenci a všichni, kdo vědomě k němu spolupůsobí, per se těžce hřeší a stávají se trestuhodnými, sňatek sám neplatným však není. Vcházejí-li snoubenci v onen sňatek nebo spolupůsobí-li jiní k němu *bona fide*, nevědouce o překážce, nehřeší, neboť nedovolenost a hříšnost onoho sňatku není závislou jen na překážce, nýbrž též na svědomí osob, k němu spolupůsobících. Účinek vadící překážky je pouze jeden, totiž nedovolenost sňatku.

Ve starém právu počet vadících překážek ustálen nebyl. Autoři počítali dvě nebo čtyři, pět nebo šest, devět nebo jedenáct těchto překážek.²⁰ Nový kodex čítá 2, resp. 3 vadící překážky: překážku prostého slibu (kán. 1058), smíšeného vyznání (kán. 1060nn) a zákonitého příbuzenství z osvojení, pokud někde zákonité příbuzenství právem občanským je vadící překážkou (kán. 1059).

b) Překážka rušící (*impedimentum dirimens*, kán. 1036 § 2) zapovídá sňatek sub gravi stejně jako překážka vadící a činí jej nedovoleným a hříšným; mimo to však svou povahou působí, že sňatek, uzavřený bez ohledu na rušící překážku a bez jejího prominutí, je neplatným. Je to zákon rušící (*lex irritans*), jenž svou povahou činí sňatek nejen nedovoleným, nýbrž i neplatným, jenž znemožňuje jeho platné uzavření. Účinek rušící překážky je dvojitý, totiž nedovolenost a neplatnost sňatku. Proto staré právo zve, na př. překážku slavného slibu, překážkou vadící a zároveň rušící, t. j. sňatek zapovídající a zároveň zneplatňující.²¹ Překážka vadící použití způsobilosti k sňatku osobám pouze zapovídá, překážka rušící činí je však k platnému sňatku nezpůsobilými, a to fysicky nebo právně. Proto lze rozeznávat mezi rušícími překážkami, plynoucími z fysické nebo právní nezpůsobilosti snoubenců. Též počet rušících překážek nebyl ve starém právu ustálen, autoři

²⁰ Schmalzgr. I. c. tit. 2, n. 355s; Feije n. 79, 548; Rosset n. 1206; Wernz IV, n. 217; Lehmkühl n. 560; Pacati: *Tractatus dogmaticus, moralis et canonicus de matr. christiano*, Bergomi, 1906, 138; Cappello 227, pozn. 22.

²¹ c. un. Extrav. Joan XXII tit. 6.

počítali jich 16, 17 i 19.²² Podle nového kodexu je jich 12, resp. 13: překážka věku, pohlavní nemohoucnosti, manželského svazku, rozdílnosti náboženské, vyššího svěcení, slavného řeholního slibu, únosu, zločinu, pokrevenství, švakrovství, veřejné počestnosti, duchovního příbuzenství a zákonitého příbuzenství z osvojení, pokud někde zákonité příbuzenství právem občanským je rušící překážkou (kán. 1067—1080).

Název „*impedimentum dirimens*, překážka rušící“ je nepřesný a méně vhodný, neboť rušití lze vlastně jen smlouvu skutečně uzavřenou. Překážka rušící skutečně uzavřené manželské smlouvy však neruší, nýbrž brání a priori její platnosti, znemožňuje ji, činí ji předem neplatnou, a působí, že vůbec se neuskutečňuje a proto vlastně ani zrušena býti nemůže. Vhodnějším by byl tudíž název *impedimentum irritans*. Též název „*impedimentum impediens*, překážka vadící“, není výlučnou protivou překážky rušící, neboť tato obsahuje rovněž záповěď sňatku, jako překážka vadící. Německý název pro překážku vadící „*aufschiebendes Hindernis*“ hodil se ve starém právu zvláště pro překážku zapovězeného času. Latinské označení pochází z dob glossatorů.²³ Na nepřesnost názvu „*impedimentum dirimens*“ upozornil již Bernard z Pavie.²⁴ Jak již bylo řečeno, v době starší nebylo jednotné terminologie pro manželské překážky a také význam a právní účinek jednotlivých překážek kolísal.²⁵ Nový kodex převzal přece oba názvy „*impedimenta impediencia a dirimentia*“, jako názvy v kanonickém právu po staletí užívané, vžitě a ustálené. Účinek, manželství rušící, může mít i pouhá církevní záповěď sňatku (*vetitum ecclesiae*), jež není ani vadící, ani rušící překážkou, byla-li jí apoštolskou Stolicí připojena rušící doložka (*clausula irritans*).²⁶

Jde-li o rušící manželskou překážku, rozhoduje o platnosti, resp. neplatnosti sňatku výhradně jen skutečnost, zda rušící překážka sňatku brání nebo nebrání, nikoliv však vědomí nebo domněnání snoubenců. Sňatek, uzavřený s neprominutou rušící překážkou, je vždy neplatný, byť i snoubenci v něj vešli v dobré víře (*bona fide*), nevědouce o překážce, neboť platnost, resp. neplatnost sňatku nezávisí na jejich poznání nebo svědomí. Žádná nevědomost (*ignorantia*) zákonů zneplatňujících a zneschopňujících (*legum irritantium et inhabilitantium*) jejich závaznosti neruší

²² srv. pozn. 20.

²³ *Summa Rolandi*, ed. Thaner 1874, 118; *Sentence Rolandovy*, ed. Gietl 1851, 273n; Haring 471, pozn. 2.

²⁴ Freisen: *Gesch.* 223; Bernard z Pavie (*Summa de matrim.*, ed. Laspeyres 1861, 288) dí: Prostý slib uzavření sňatku „*impedit*“, uzavřený sňatek však „*non dirimit*. *Ordo sacer et impedit contrahendum et dirimit contractum*“. Srv. Knecht 192, pozn. 2.

²⁵ Freisen: *Gesch.*, § 23; Haring 471, pozn. 2. ²⁶ Kán. 1039 § 2.

a od nich neomlouvá, leč by dotýčný zákon výslovně tak stanovil,²⁷ čehož však při rušících překážkách církevní zákon nečiní.²⁸ Neplatným je tudíž manželství, uzavřené snoubenci s nepromínutou rušící překážkou v dobré víře, t. j. bez jejího vědomí. Toto manželství bylo by domnělým, a to tak dlouho, dokud oba o rušící překážce a tudíž o neplatnosti manželství se nedověděli. Naopak platným jest sňatek, byť by i snoubenci se domnívali nebo byli přesvědčeni, že mu brání rušící překážka, a přes to, nedbajíc oné domnělé překážky, v manželství skutečně přivolují,²⁹ není-li v době oddavek tomu tak, na př. kdyby snoubenec se domníval nebo byl přesvědčen, že je vázán svazkem dřívějšího manželství, ve skutečnosti však první jeho spoluzápník v době druhého sňatku byl již mrtev.³⁰ Že však vstupující ve sňatek mala fide, v mylné domněnce, že sňatku překážka brání, hřeší, a to per se těžce, je zřejmo, neboť nedovolenost a hříšnost skutku je formálně závislou na svědomí jednajících. Naopak zase nevědomost, ovšem pouze nezaviněná, od hříchu omlouvá. Kdo vchází tudíž v manželství, nevěda o rušící překážce, vchází v ně sice neplatně, avšak dovoleně, bez hříchu. Kdo vchází v ně, nevěda o překážce vadící, vstupuje v ně i platně i dovoleně, bez hříchu. Kdo nedbaje překážky, vědomě v manželství vstupuje s překážkou vadící, nebo v ně vstoupiti se pokouší s překážkou rušící, dopouští se podle kanonického práva trestního skutku³¹ a hřeší v obojím případě per se těžce, jak patrné z kánonu 1036 a ze souhlasného učení kanonistů i moralistů. Ví-li o překážce oba snoubenci, hřeší oba, byť by překážkou byl vázán pouze jeden z nich, na př. slibem, vyšším svěcením, pohlavní nemohoucností a pod. Per accidens mohou ovšem býti částečně nebo i úplně viny zproštěny a omluveny, vcházejí-li takto ve sňatek, na př. k zabránění pohoršení nebo velké škody. Většina autorů praví, že snoubenci, vcházející vědomě ve sňatek s rušící překážkou, svatokrát-

²⁷ Kán. 16 § 1; srv. Reg. iur. 13 in VI: „Ignorantia facti, non iuris excusat“; Sv. Ofic. 9/12 1874, ASS. 28, 110. Ani nemožnost, zachovati předpis církevní od překážky neomlouvá, jak patrné z toho, že kongr. koncilu prohlásila 18/11 1684 „matrimonium contractum cum impedimento dirimente a muliere animam agente, ne moreretur infamata“ za neplatné; srv. Ferraris v. Matrimonium, a. 2, n. 51. Sv. Of. prohlásilo 4/2 1891 (ASS. v. 26, 62): „Bona fides et ignorantia invicibilis... excusare a peccatis poterit eos, qui in illicita et invalida unione vivunt; efficere tamen, ut ea unio verum matrimonium sit, non poterit. Srv. Knecht 200 n., pozn. 1.

²⁸ Suarez: De legibus, lib. 7, cap. 19, n. 16; D'Annibale I, n. 216, 429; Gasparri n. 310; Chelodi n. 37; Vlaming n. 169; Pighi n. 67; Arregui: Summarium theol. mor., ed. 5., n. 731, 20; Cappello 220, pozn. 8; srv. Resp. s. Officii ad Vic. Apost. Iaponiae 11/3 1868. ²⁹ Kán. 1085.

³⁰ S. C. Conc. in causa Smyrnensi 9/9 1752; Richter-Schulte: Trid. 254, n. 92.

³¹ Kán. 2388 § 1; 188n. 5; 646 § 1, n. 3, § 2; 2356.

deže se nedopouštějí, ježto nejde o skutečnou simulaci svátosti.³²

Manželství nemůže kulhati (*claudicare*), t. j. nemůže být dovoleno nebo i platno pro snoubence jednoho a zároveň nedovoleno nebo i neplatno pro snoubence druhého, ježto je smlouvou jednotnou (*contractus individuus*).³³ Každá smlouva vzniká spojením a součinností vůle osob, ke smlouvě způsobilých, a proto je jednotná, t. j. pro obě strany buď platná nebo neplatná. Manželství je mimo to jednotno i tak, že nikdy nemůže vázati pouze strany jedné, čili nemůže pokulhávat jako některé smlouvy jiné, nýbrž váže buď obě strany nebo neváže žádné. Tato jednotnost manželské smlouvy má svou povahou účinek pouze negativní, t. j. i když toliko jedna strana je k němu nezpůsobilou, manželství platným být nemůže, jak patrně z kánonu 1036 § 3. Proto i překážka, vižící pouze jednoho ze snoubenců, činí sňatek nedovoleným, resp. neplatným i nedovoleným pro snoubence oba. Je-li však manželství zapovězeno a nedovoleno nikoliv pro kanonickou překážku, nýbrž z jiného důvodu, jiným zákonem (*alia lege*), na př. pro nedostatek posvěcující milosti, je *per se* nedovoleno pouze snoubenci, zákon onen přestupujícím. Ve starém právu měla jednotnost (*indivinitas*) manželské smlouvy ve dvou případech také pozitivní účinek, že totiž sdělovala straně k sňatku nezpůsobilé způsobilost strany druhé, a to: 1. Nebyla-li jedna strana vázána zákonem tridentským o formě sňatku, byla jeho závazností zproštěna i strana druhá. 2. Jde-li o sňatek s dispensí od překážky rozdílnosti náboženské. Církev, dispensující stranu katolickou od rozdílnosti náboženské, aby s nepokřtěným ve sňatek vejíti mohla, dispensuje spolu též od překážek, z nichž je vyňata strana nevěřící, aby toto vynětí (*exemptio*) snoubence nepokřtěného pro jednotnost manželské smlouvy bylo sděleno také straně druhé, snoubenci pokřtěnému, jak to prohlásilo sv. Oficiem 16. září 1824.³⁴ Zásada ta dosud náležela *ad stylum Curiae* a byla v nejnovější době ještě ve větším rozsahu potvrzena odpovědí sv. Oficia ze dne 23. dubna 1913, v níž se praví, že *dispense* ta platí i tehdy, dispensuje-li od překážky rozdílnosti náboženské delegovaný, ano i tehdy, nemá-li dotýčný dispensující kumulační fakulty nebo nemá-li fakulty prominouti některou překážku, jíž je v tom případě vázána strana katolická.³⁵ Nový kodex o této praxi apoštolské Stolice sice se nezmiňuje, dokud však apoštolská Sto-

³² Sanchez lib. 1, disp. 11; Coninck d. 28, n. 27ss; Rosset n. 2805 ss; Gasparri n. 312; Cappello: *De sacramentis* I, n. 79.

³³ Boeckenhoff: *De individuitate matrimonii*, Münster 1901, 9nn; Farrugia n. 75, 3.

³⁴ Ad archiep. Quebecen., Collect. Prop. F. I, n. 784; ASS v. 25, 583; Chelodi 85, pozn. 1; Linneborn 202, pozn. 4.

³⁵ Ami du Clergé a. 1913, 1019; Chelodi 85, pozn. 2.

lice jinak nerozhodla, není, proč by v novém právu zásadu tu bylo mítí za zrušenu, ježto není v něm toho se týkajícího zákona ani obecného, ani partikulárního (srv. kán. 20). Tato implicite, spolu s dispensí od rozdílností náboženské udílená a v ní obsažená dispens nevztahuje se však na překážky: 1. práva božského, jichž církev promínouti nemůže; 2. práva církevního, jichž církev nikdy nepromíjí; 3. na klandestinitu, neboť v reskriptě, jímž rozdílnost náboženská se promíjí, klandestinita je vyloučena. Neprávem, snad omylem dí Chelodi, že dispens ona nevztahuje se též na ony překážky, které jsou vlastní pouze straně katolické,³⁶ ježto všechny překážky práva ryze církevního jsou vlastní pouze straně katolické. Jsou-li tyto překážky a překážky práva božského vyňaty, které pak zbývají, jež by se promíjely? Ostatně řečená instrukce sv. Oficia z 16. září 1824 vztahuje se na překážku švakrovství, kterou církev s rozdílností náboženskou současně promíjí. Švakrovství je však překážka práva ryze církevního, tudíž vlastní jen straně katolické, jež nevěřícího neváže, jak výslovně instrukce ona praví.³⁷

Občanské právo četných moderních států neuznává nerozlučitelnosti manželství a rozlišuje tudíž mezi rušícími překážkami, které manželství a priori zneplatňují, a oněmi, pro které manželství, platně sice uzavřené a platným uznané, na žádost stran zneplatněno a rozloučeno býti může. Je patrné, že takovými překážkami snižuje se vznešená a posvátná smlouva manželská na smlouvu, od jiných ničím se nelišící. Zasad, přijatých právem občanským o nedostatecích smluv a jiných právních úkonů, užito tak zcela stejně i o manželství.³⁸ Tak na př. v Německu platné manželství může dodatečně býti zneplatněno pro omezenou právní způsobilost, pro omyl ve věci a v osobě, pro podvod, donucení a mylné prohlášení za mrtvého (BGB §§ 1330—35, 1350). Též švýcarský občanský zákoník rozlišuje mezi rušícími překážkami (čl. 120) a důvody, pro něž lze žalovati na zneplatnění manželství, platným dříve uznaného (čl. 123—129).

2. Podle dokazatelnosti ve vnějším právním oboru (*ratione possibilitatis probandi in foro externo*)³⁹ dělí se manželské překážky na veřejné (*impedimenta publica*) a tajné (*occulta*) (kán. 1037).

a) Překážka veřejná (*imp. publicum*) je podle legálního výmě-

³⁶ Chelodi 85. ³⁷ Cappello n. 422.

³⁸ Lampert: Zur Beurteilung des persönl. Eherechts im Vorentwurf eines schweizer. Zivilgesetzbuches, Basel 1901, 18 f; Motive zum BGB des deutsch. Reiches, VI., 17. Leitner 73, pozn. 1; týž 124, 7.

³⁹ Méně vhodně dí Cappello (219, 4): *ratione notitiae seu divulgationis*. Nesprávně dí Knecht (194, 2): Nach „ihrem Bekanntsein“. Hilling., AK. sv. 102, 1 ff.

ru kánonu 1037 ona, kterou ve vnějším právním oboru (kdykoliv a kdekoliv, před ordinářem, farářem, soudem světským, církevním a pod.) pravoplatně lze dokázati, byť i ještě veřejně známou nebyla. Její dokazatelnost pouze ve vnitřním právním oboru nestačí.⁴⁰

b) Překážka tajná (imp. occultum) je ona, které ve vnějším právním oboru nelze pravoplatně dokázati.⁴¹ Tajnou je tak dlouho, dokud jí in foro externo nelze dokázati, a to i tehdy, jde-li o překážku svou povahou veřejnou, což je ze znění kánonu 1037, který nerozlišuje, patrně.⁴² Z toho vysvítá, že překážka, dnes tajná, zítra veřejnou státi se může. Podstatnou známkou tohoto rozdílu je možnost, resp. nemožnost, dotyčnou překážku pravoplatně in foro externo dokázati, nikoliv její známost, resp. neznámost. Veřejnou je tudíž překážka, o níž vědí dva hodnověrní svědci nebo i jeden, který ji pravoplatně, na př. listinou, in foro externo za průkaz uznanou, nebo jakkoliv jinak je s to dokázati. Překážka veřejná liší se od známé (imp. notorium) tím, že každá známá překážka je veřejnou, ne však každá veřejná překážka je známou (srv. kán. 2197). Aby byla veřejnou, nezáleží, zda více osob o ní ví nebo ne. Veřejnou je vždy, lze-li ji jakkoliv in foro externo dokázati, ať dvěma hodnověrnými svědky nebo jinými pravoplatnými průkazy. Aby byla veřejnou, nestačí, jak již bylo řečeno, pouze její dokazatelnost in foro interno. Proto jest rozlišovati průkazy, jichž je třeba v právním oboru vnějším od oněch, jež stačí v právním oboru vnitřním. Překážku lze dokázati: a) V právním oboru vnitřním svátostném (ve zpovědi), doznáním kajícího, jemuž jest věřiti, ať mluví pro sebe nebo proti sobě. b) V právním oboru vnitřním mimosvátostném (mimo zpověď), rovněž doznáním stran nebo i jedné z nich, dvěma svědky, listinou nebo jiným, podle práva přípustným způsobem. c) V právním oboru vnějším: doznáním stran (kán. 1750), svědky (stačí 2 hodnověrní svědkové, kán. 1791 § 2, nebo i jeden svědek úřední, testis qualificatus, kán. 1791 § 1; kán. 1094, 1098, 1103 § 3, 1105, 1969, 3°, 1974n, 1983), znalci (kán. 1976—82), listinami veřejnými nebo soukromými (kán. 1813—1818), přísahou (kán. 1829—31, 1833n, 1862), předpokladem (praesumptione, kán. 1825—28). Podle kánonu 1747 důkazu není třeba, jde-li o věci nebo události, tudíž i o překážky: α) známé po rozumu kán. 2197, 2°, 3°, totiž

⁴⁰ S. C. Conc. 17/12 1898 (ASS. v. 31, 613): „...communi disciplina receptum est, publicum censeri non modo quod in foro probatur, sed quando-cunque probari potest“; Knecht 195, 1; Sanchez I. 2, disp. 36, n. 11.

⁴¹ S. C. Conc. In causa Mohiloven, 9. července, 10. září 1881.

⁴² Zásada ta nebyla cizí právu starému; srv. Wernz IV, n. 613, nota 35s; Feije nn. 604 s., 625, 636; Reifenstuel: De disp. super imp. matr., Append., nn. 44, 60; Gasparri n. 259; Cappello 223, pozn. 4.

známé notorietate iuris vel facti; β) ony, jež právo předpokládá, na př. vnitřní přivolení předpokládá se souhlasným se slovy nebo znamením, jichž při oddavkách bylo užito (kán. 1086 § 1), nebo manželství, na jehož neplatnost za života manželů žalováno nebylo, tak se předpokládá po smrti jednoho z manželů nebo obou platným, že je důkaz proti tomuto předpokladu nepřípustným, leč by otázku tu bylo řešiti nahodile, (kán. 1972), na př. ke zjištění legitimacy potomstva a pod. γ) Věci nebo události, jež jedna sporná strana tvrdí a druhá doznává, leč by zákon i v tomto případě důkazů žádal.

Některé překážky jsou svou povahou veřejné (imp. natura sua publica), totiž ony, jež plynou z události svou povahou veřejných a jež tudíž z církevních knih a zápisů nebo ze svědectví dvou svědků nebo úřední osoby, jako svědka kvalifikovaného,⁴³ kdykoliv dokázati lze. K nim patří, na př.: překážka věku (kán. 1067), manželského svazku, byl-li sňatek uzavřen in forma praescripta (kán. 1069), rozdílnosti náboženské (kán. 1070), vyššího svěcení (kán. 1072), slavného řeholního slibu (kán. 1073), prostého slibu veřejného, t. j. učiněného v kongregaci, církvi schválené (kán. 1058 § 1),⁴⁴ pokrevnosti (kán. 1076), švakrovství (kán. 1077), veřejné počestnosti (kán. 1078), duchovního (kán. 1079) a zákonitého (kán. 1080) příbuzenství. Ač překážky svou povahou veřejné jest zásadně míti za veřejné, přec z jasného, určitého a všeobecného znění kánonu 1037 je patrno, že i tyto překážky jest míti za tajné, pokud jich někdy z jakýchkoliv příčin ve vnějším právním oboru nelze dokázati.⁴⁵ Proto před 19. květnem 1918 posv. Penitenciarie, příslušná promíjetí pouze překážky tajné, promíjela i překážky povahou svou veřejné, skutečně však tajné, na př. překážku nezákonnitého švakrovství, slibu, pokrevnosti a duchovního příbuzenství ze soulože nedovolené; za účelem zplnění manželství též překážku legitimního pokrevnosti, nebyla-li smíšena se stupněm prvním a byla-li tajná, a to, šlo-li o pokrevnosti druhého stupně, aspoň po 10 let, a rovněž tajnou překážku duchovního příbuzenství.⁴⁶ Jiné překážky jsou zase veřejné okolnostmi (propter circumstantias), na př. překážka zločinu, je-li skutek, z něhož plynou, svou povahou sice tajný, je-li však tak znám, že rozšíření jeho známosti je pravděpodobno, nebo je-li in foro externo dokazatelný. Překážky povahou svou tajné (imp. natura sua occulta) jsou ony, které plynou ze skutků, někdy

⁴³ Kán. 1791 § 1. Wernz V², n. 147; Knecht 196.

⁴⁴ Jeho pojem srv. kán. 1308 § 1.

⁴⁵ Feije nn. 604s., 625, 1°, 635, 7°, 646, 1°; Wernz IV, n. 613, nota 35s; Chelodi 31.

⁴⁶ Bened. XIV. „Pastor bonus“ 13. dubna 1744, Instit. 87, § „Pontifex agit“; Leitner 272.

i hříšných, vykonaných beze svědků, na př. překážka zločinu z kvalifikovaného cizoložství, překážka soukromého slibu, ve starém právu překážka švakrovství z nedovolené soulože, před dekretem „Ne temere“ (19. dubna 1908) překážka veřejné počestnosti z tajného zasnoubení, nebo jde-li o osoby nemanželské, tajná překážka pokrevenství nebo i duchovního příbuzenství.⁴⁷ Tajnou je překážka, jak již bylo řečeno, které in foro externo dokázati nelze. Tajnou je tudíž překážka pouze tehdy, neví-li o ní nikdo mimo snoubence a zpovědníka, nebo ví-li kromě nich o ní snad ještě pouze jedna osoba, ježto její svědectví k plnému důkazu nestačí, a to pouze tehdy, je-li tajná materiálně i formálně, neboť je-li skutek, z něhož překážka ona plyne, známý, nečiní ani obecná neznalost práva (*communis ignorantia iuris*) překážku tu překážkou tajnou.⁴⁸

Rozdíl mezi veřejnými a tajnými překážkami činilo i právo staré. Dbáti ho bylo zvláště tehdy, šlo-li o zplnění manželství, uzavřeného sice formou předepsanou, pro rušící překážku však neplatného.⁴⁹ Dnes rozdílu toho šetřiti je všeobecně, čímž nový kodex vnesl do právních řízení více ujasněnosti.

Jde-li však o zjištění kompetence pro promíjení překážky,⁵⁰ zda je totiž příslušnou v jistém případě Penitenciariie, dispensující pouze pro foro interno, nebo kongregace, dispensující pro foro externo, jakož i hranic fori interni a externi, dbáti jest mezi překážkou veřejnou a tajnou nejen rozdílu, stanoveného kánonem 1037, nýbrž též rozdílu, o němž mluví kánon 2197, jehož podstatnou známkou není dokazatelnost, resp. nedokazatelnost překážky, nýbrž její skutečná známost, resp. neznámost.

Podle kánonu 2197 je překážka veřejnou, je-li známa většímu počtu osob, nebo vznikla-li za takových místních nebo časových okolností, že důvodně lze nebo jest předvídati, že její známost dále se rozšíří (kán. 2197, n. 1). Známou (*imp. notorium*) je překážka: a) *notorietate iuris* (známostí právní), byla-li zjištěna soudně, pravoplatným nálezem nebo doznáním stran, na př. kon-

⁴⁷ Bened. XIV. „*Pastor bonus*“ §§ 43n.

⁴⁸ Feijje 94; Gasparri n. 260. O tom jednala v obtížném řízení kongr. koncilu 29. ledna 1881, ASS v. 14, 155, ss; Chelodi 31, pozn. 4.

⁴⁹ O tom podrobně při kán. 1135. Leitner 272; Hilling v AK, 102, 15; Linneborn 89 f; Knecht 198; Týž dí (195) příliš všeobecně a tudíž méně správně: „Sind nämlich diese Ehehindernisse öffentliche, d. h. in f. externo beweisbare, so muss nach erlangter Dispens von ihnen die Ehwillenserklärung in öffentl. Form wiederholt werden, während bei geheimen, also bei in foro ext. nicht beweisbaren Hindernissen eine private Konsenserneuerung genügen kann.“ Soukromé obnovení konsensu stačí i při překážce povahou svou veřejné, tudíž dokazatelné, de facto však tajné!

⁵⁰ Zvláště podle kán. 1045 § 3 a 1047, o čemž při těchto kánonech. Knecht 195, b; 198.

kubinát, z něhož vzniká překážka veřejné počestnosti (kán. 1078), nebo na příklad překážka zločinu (kán. 2197 n 2). *b*) Notorietate facti (známostí skutkové podstaty, činu), je-li čin nebo skutek, z něhož překážka plyne, všeobecně znám, takže ho popříti nebo zatajiti nelze (kán. 2197, 3), na př. notorický konkubinát, z něhož plyne překážka veřejné počestnosti.⁵¹ Impedimentum manifestum slula překážka snadno dokazatelná, famosum, překážka známá z vypravování nebo pověstí.⁵²

Postrádá-li překážka těchto známek, je tajnou, a to podle dosavadní praxe Penitenciarije: *a*) buď poměrně, prostě tajnou (imp. relative, simpliciter occultum) nebo *b*) naprosto tajnou (imp. omnino, absolute occultum). — Ad *a*) Poměrně, prostě tajnou je překážka, jež je známa jen málo osobám mlčenlivým, takže není nebezpečí, že veřejnost o ní se doví. Pojem ten je důležitý, hodlá-li kdo žádati za prominutí překážky Penitenciarii, oprávněnou promíjeti pouze tajné překážky. Počet osob, jež o překážce vědí, řídí se velikostí místa, na př. ve vesnicích 2—3, v městečku 3—5, ve městě 7—8,⁵³ zároveň však i povahou těchto osob, zda jsou mlčenlivé, zbožné nebo povídavé, zlomyslné a snoubencům nepřátelské. V druhém případě bylo by mítí překážku za veřejnou, byť by i byla známa pouze 2—3 osobám, a to pro nebezpečí, že jimi bude rozšířena. V prvním však bylo by jí lze mítí za tajnou, byť i 5 nebo více osob o ní vědělo, neboť nehrozí nebezpečí jejího rozšíření. — Ad *b*) Naprosto tajnou je překážka, neví-li o ní nikdo mimo snoubence, zpovědníka nebo osobu úřední, lékaře, faráře atd., která se o ní dověděla jako osoba úřední, a je tudíž vázána úředním tajemstvím (secreto commissio). Svědectví jednoho svědka o překážce stačí sice, aby sňatku bylo zabráněno,⁵⁴ přece ale překážka, o které ví pouze jeden svědek, bývá často považována za tajnou.⁵⁵ Radí se, aby v dispensační žádosti tato okolnost byla podotknuta.⁵⁶ Pojem překážky naprosto tajné je totožný s pojmem překážky tajné podle kánonu 1037. Rozdíl

⁵¹ Eichmann: Das Strafrecht des C. i. c., 32.

⁵² O tom klasicky pojednal Bened. XIV. Instit. 87; též Feije 86ss; Chelodi n. 40.

⁵³ Autoři o počtu nesouhlasí. Podle sv. Alfonse dispensovala kdys od pokrevnosti známého 10 osobám, Penitenciarije, již přísluší promíjeti pouze překážky tajné. Srv. Bened. XIV. Instit. 87, nn. 44s; Gasparri n. 260; Leitner 272, pozn. 1. Stylus Curiae má událost za veřejnou nebo známou, ví-li o ní ve vesnici 6, ve městě 10 osob. Wernz IV, n. 216; Gasparri n. 260; Lehmkühl II, nn 1014, 1047; Sebastianelli II, 51; Cappello 223, pozn. 15.

⁵⁴ c. 22, X, 2, 20; Gasparri n. 224, 239, 266.

⁵⁵ Fagnani in Comment. ad c. 7, X, 3, 2, n. 45, n. 106; Chelodi n. 35; Feije 94; Cerato 54; Haring 472, pozn. 3.

⁵⁶ Feije n. 88; Gasparri n. 260.

mezi překážkou poměrně a naprosto tajnou do kodexu převzat sice nebyl, kurie dbá ho však v praxi i nyní.

Materiálně tajnou je překážka, je-li tajným čin, skutek (*factum*), z něhož překážka plyne, neví-li o něm mimo snoubence, zpovědníka, úřední osobu, vázanou *secreto commissio*, nikdo.⁵⁷ Pojem ten je totožný s pojmem překážky naprosto tajné, je však opakem překážky formálně tajné. Formálně tajnou, materiálně však veřejnou je překážka, ví-li veřejnost sice o skutku, neví však z neznalosti práva, že ze skutku toho překážka plyne; na př. veřejnost ví, že snoubenci dopustili se spolu za doby prvního manželství cizoložství a sňatek si příslibili, nebo ví, že jsou spolu sešvakřeni, neví však, že toto kvalifikované cizoložství, resp. toto švakrovství je manželskou překážkou. V tomto případě platila překážka podle starého práva i podle praxe Penitenciarié spíše za veřejnou; podle kánonu 1037 jest ji určitě míti za veřejnou, neboť, je-li znám skutek, z něhož překážka plyne, pak lze ji *in foro externo* dokázati.⁵⁸ Materiálně veřejnou, formálně tajnou je též překážka, nejsou-li známy všechny prvky skutku, jež jsou nutny, aby překážka vznikla; na př. při překážce zločinu veřejnost ví o zabití manžela, neví však, že se tak stalo *mutua opera* snoubenců, jsouc přesvědčena, že se tak stalo nešťastnou náhodou, nebo ví o jejich cizoložství, neví však o přípovědi manželství.

Tak objasňuje pojem překážky materiálně veřejné a formálně tajné Benedikt XIV.⁵⁹ O přesném významu těchto pojmů kano-nisté dodnes nesouhlasí.⁶⁰ Rozdílu mezi překážkou veřejnou a tajnou jest zvláště dbáti, jde-li o příslušnost a dispensační praxi Penitenciarié, jež promíjí jen překážky tajné a v dispensačních reskriptech *ad validitatem* udělené *dispense*⁶¹ stanoví podmínku: „*dummodo impedimentum sit occultum*“. Obyčejně má se za to, že podmínka ta je splněna, je-li překážka materiálně sice veřejnou, formálně však tajnou.⁶² Za tajnou se má, i když veřejnost o skutku ví, neví-li ale, že z něho překážka plyne, nebo ví-li o překážce pouze 2 nebo 3 osoby.⁶³

⁵⁷ Eichmann; *Strafrecht* 33. S. C. Conc. 29. ledna 1881: „...materialiter occultum est, cum occultum est factum, ex quo oritur imp.; formaliter occultum, cum factum notum est, sed ignoratur ex eo imp. oriri...“ Srv. Knecht 196, pozn. 6.

⁵⁸ Kán. 16 § 1; platí o ní 13; *Reg. iur. in VI*⁰.: *In ignorantia facti, non iuris excusatur*.

⁵⁹ Bened. XIV. *Inst. eccl.* 87, n. 62.

⁶⁰ Santi-Leitner, *App. ad lib.* IV, n. 180; Gasparri n. 260; Rosset n. 2736; Feije n. 94; Wernz IV, n. 216, nota 10; Cappello 224, pozn. 16; AK, sv. 102, 1 ff.

⁶¹ Kán. 39. ⁶² ASS v. 11, 167.

⁶³ Scherer II, 261, pozn. 17; Gasparri n. 256ss; Wernz IV. n. 216, nota 10; Feije n. 90ss; Leitner ER³, 272.

Stanoviv legální výměr překážky veřejné a tajné, kodex rozřešil četné sporné otázky starého práva, na př. zda jsou některé překážky svou povahou veřejné. Nyní o tom rozhoduje jejich dokazatelnost, resp. nedokazatelnost *in foro externo*. Nelze proto míti za překážku tajnou, na př. pokrevenství nebo švakrovství, ježto je z matrik dokázati lze, a naopak nelze míti za veřejnou onu překážku, již nelze *in foro externo* dokázati, byť se o ní i veřejně mluvilo. Kodex vyjímá pouze pochybnou, nedokazatelnou překážku pokrevenství v pokolení přímém nebo v 1. stupni pokolení nepřímého, zapovídaje i v tomto případě sňatek (kán. 1076 § 3).

3. Podle původu (*ratione originis, fontis, auctoris*) jsou: *a*) překážky práva božského (*iuris divini*) a to buď přirozeného (*naturalis*), na př. impotentia, nebo kladného (*positivi*),⁶⁴ na př. ligamen; *b*) překážky práva lidského (*iuris humani*), a to církevního (*ecclesiastici*), vízící pouze osoby platně pokřtěné (kán. 87, 12), stanovené právem církevním, na př. pokrevenství 3. stupně v pokolení nepřímém,⁶⁵ nebo občanského (*civilis*), vízící pouze osoby nepokřtěné (kán. 12). — Tento rozdíl je důležitý, jde-li o prominutelnost překážek a možnost ozdravení pro rušící překážku neplatného manželství v kořeni (*sanatio in radice*). Překážky lidského práva jsou totiž prominutelný, zrušitelný, změnitelný;⁶⁶ překážek práva božského však žádná lidská vrchnost prominouti, zrušiti nebo změnit nemůže. Proto též v kořeni lze sanovati pouze manželství, neplatná pro rušící překážku práva lidského. Manželství, neplatných pro rušící překážku práva božského, církev vůbec sanovati nemůže, dokud ona překážka trvá, a nechce jich sanovat a nesanuje jich ani od doby, kdy překážka ta pominula.⁶⁷ Nepokřtění jsou vázáni pouze překážkami práva božského a práva lidského občanského, pokud tyto právu božskému se nepříčí, nikoliv však překážkami práva ryze církevního.⁶⁸

4. Podle trvání (*ratione durationis*) dělí se překážky na: *a*) překážky trvalé (*imp. perpetua*), jež časem samy sebou, byť i šlo pouze o překážky prominutelné práva lidského, bez prominutí a spolupůsobení oprávněné vrchnosti nikdy nepomíjejí, nýbrž až do smrti trvají, na př. překážka vyššího svěcení, zločinu, pokrevenství atd. — *b*) Překážky dočasné (*imp. temporalia, temporanea*), jež pomíjejí za určitých podmínek a okolností časem samy sebou nebo jistými událostmi, bez spolupůsobení a prominutí, daného oprávněnou vrchností, na př. překážka věku, uplynula-li doba,

⁶⁴ Kán. 1038 § 1. ⁶⁵ Kán. 1038 § 2 ss; c. 8, X, 4, 19.

⁶⁶ Kán. 1040, 1043ss.

⁶⁷ O tom podrobně při kán. 1139.

⁶⁸ O tom v části I. při kán. 1016.

chybějící hochu do dokončeného 16., dívce 14. roku (kán. 1067 § 1); překážka manželského svazku, zemřel-li spolumanžel (kán. 1069 § 1), nebo bylo-li křesťanské manželství, souloží nedokonané, rozloučeno papežskou dispensí nebo slavným řeholním slibem;⁶⁹ překážka únosu, byla-li unesená propuštěna na svobodu (kán. 1074 § 2); překážka smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské konversí ke katolicismu; překážka dočasné pohlavní nemohoucnosti uzdravením; v nevlastním smyslu překážka nedosta- tečného přivolení pro nevědomost, omyl, násilí, bázeň, dodateč- ným pravoplatným přivolením.

Tytéž překážky mohou býti někdy trvalými, někdy dočasnými, na př. pohlavní nemohoucnost je překážkou trvalou, je-li nevylé- čitelná, nebo je-li odstranitelná pouze zákrokem života nebez- pečným nebo hříšným, a tudíž nedovoleným, dočasnou, pomine-li časem sama, nebo lze-li se jí lehkou operací zbavit; taktéž pře- kážku řeholního slibu trvalého, resp. dočasného.⁷⁰

5. Podle rozsahu (*ratione ambitus seu extensionis*) jsou pře- kážky: *a*) naprosté (*imp. absoluta*), jimiž stížena je hlavně dotyč- ná osoba, a jež ji činí nezpůsobilou k dovolenému nebo i platnému sňatku s kteroukoliv osobou druhého pohlaví, na př. překážka vyššího svěcení, slibu, manželského svazku. *b*) vztažné (*imp. re- lativa*), jež se týkají zvláštního vzájemného poměru určitých snoubenců a činí osobu nezpůsobilou k dovolenému nebo i platné- mu sňatku pouze s určitými osobami, na př. překážka pokreven- ství, švakrovství, únosu, zákonitého nebo duchovního příbuzenství, smíšeného vyznání, rozdílnosti náboženské, veřejné počestnosti.⁷¹

6. Podle jistoty nebo stupně poznání (*ratione certitudinis seu gradus cognitionis*) jsou: *a*) překážky jisté (*imp. certa*), je-li jistý i zákon, překážku stanovící, i skutková podstata (*factum*), z níž překážka plyne; *b*) překážky pochybné (*imp. dubia*), a to α) je-li pochybný buď zákon, překážku stanovící, nelze-li totiž ze znění zákona určitě poznati, zda určitá skutková podstata překážkou je (*imp. dubia dubio iuris*), nebo β) je-li pochybnou skutková pod- stata (*factum*), z níž překážka plyne, takže nelze s jistotou po- znati, zda tato skutková podstata patří do pojmu určité, zákonem přesně stanovené překážky, (*imp. dubia dubio facti*), nebo γ) je-li pochybný i zákon i zároveň skutková podstata (*imp. dubia dubio iuris et facti*).

Jde-li o překážky pochybné, třeba rozlišovati 3 věci: 1. Zda jde o pochybnou překážku před sňatkem nebo po něm; 2. zda jde o překážku pochybnou *dubio iuris* nebo *dubio facti* nebo *dubio*

⁶⁹ Kán. 1058, 1073, 640 § 1 n. 2, 648.

⁷⁰ O tom podrobně při kán. 1068, 1058, 1073.

⁷¹ Kán. 1036 § 3; Knecht 199, 5.

iuris et facti; 3. zda jde o pochybnou překážku práva božského nebo lidského.

Jde-li o překážku práva ryze církevního, pochybnou:

a) Dubio iuris, ježto církevní zákon, ji stanovící, je důvodně pochybný, tu překážka sňatku nebrání, neboť pochybný církevní zákon, ani zneplatňující ani zneschopňující (*lex irritans et inhabilitans*), neváže, a církev eventuelní nedostatek doplňuje. Zásada ta, již dříve obecná, mravně jistá a bezpečná, byla znovu potvrzena kánonem 15. nového kodexu.⁷² Proto manželství, uzavřené s církevní překážkou, pochybnou dubio iuris, je vždy platné, i když později z autentického výkladu zákona překážka ta jistou se stala. Platí tu zásada: *Impedimentum dubium, impedimentum nullum*. Úsudek o tom, zda v určitém případě dubium iuris stává, nepřísluší však farářům, nýbrž ordinářům, jenž, má-li fakultu, udělí dispens ad cautelam sám, nebo obrátí se na apoštolskou Stolicí, jde-li o případ obtížný, jehož sám rozřešit nemůže.

b) Pouze dubio facti, ježto pochybnou je skutková podstata, z níž překážka plyne, na př. zda snoubenci jsou skutečně spolu pokrevně spřízněni ve 3. stupni pokolení nepřímého, tu překážka váže. V praxi jest žádati za dispens ad cautelam, kterou v tomto případě dání smí ordinář,⁷³ jde-li o překážku, kterou apoštolská Stolica obyčejně promíjí. Totéž platí, je-li církevní překážka sice jistá, je-li však pochybná, zda byla prominuta. Před kodexem byla tato věc spornou.⁷⁴ Dispensační právo in dubio facti přiznávali četní kanonisté ordinářům již před kodexem, ač ho žádným právním textem doložit nemohli; co do rozsahu této dispensační pravomoci však nesouhlasili.⁷⁵

c) Dubio iuris et facti, tu překážka sňatku nebrání, jenž je tudíž platný i dovolený, ježto více ještě platí tu zásada: *Impedimentum dubium, impedimentum nullum*.

Jde-li o překážku práva božského, přirozeného nebo kladného, pochybnou:

a) Dubio iuris, jest zase rozlišovati, zda jde o překážku pohlavní nemohoucnosti, nebo jinou překážku práva božského. α) Jde-li o dubio iuris pochybnou překážku pohlavní nemohoucnosti, na př.

⁷² Kán. 15; Sanchez lib. 8, disp. 8, n. 18; sv. Alfons n. 901; D'Annibale n. 447; Rosset n. 2429; Gasparri n. 262; Oietti: Synopsis, v. Imped. matrim., n. 2371; Cappello 225, pozn. 17; Leitner 333.

⁷³ Kán. 15; sv. Of. Instr. ad ep. S. Alberti 9, prosince 1874, ad 4 et 5; S. C. Conc. 18. září 1892; Gennari: Consultazioni morali³, Romae 1913, I, 391ss; Chelodi 32, pozn. 1.

⁷⁴ Sv. Alfons n. 902; Sanchez lib. 8, d. 6, n. 18; Wernz IV, n. 216, nota 13; Cappello 225, pozn. 18.

⁷⁵ Sv. Of. 9. ledna 1874 ad ep. S. Alberti; Leitner 333, pozn. 2; Gasparri n. 438s; Wernz IV, n. 620.

num certus defectus genitalium secumferat impedimentum impotentiae aut tantum simplicem sterilitatem, tu překážka pohlavní nemohoucností neváže, manželství bránití nelze.⁷⁶ β) Jde-li o dubio iuris pochybnou jinou překážku práva božského, na př. překážku pokrevnosti v pokolení přímém nebo v 1. stupni pokolení nepřímého, překážka váže a manželství povoliti nelze.⁷⁷ Byla-li objevena teprve po sňatku, jest manžely ponechatí in bona fide.⁷⁸

b) Dubio facti, tu manželství již uzavřené jest mítí platným.⁷⁹ Jde-li však o sňatek, který teprve bude uzavřen, jest rozlišovati trojí případ: α) Jde-li o dubio facti pochybnou překážku manželského svazku, je-li totiž pochybné, zda dřívější manželství skutečně bylo neplatně uzavřeno, nebo zda bylo pravoplatně rozlučeno, nového manželství povoliti nelze, neboť dřívější manželství je in possessione.⁸⁰ β) Jde-li o dubio facti pochybnou překážku pokrevnosti v pokolení přímém nebo v 1. stupni pokolení nepřímého, překážka váže a manželství povoliti nelze,⁸¹ neboť ohavností by byla soulož mezi pokrevenci v pokolení přímém nebo sourozenci. Z toho však neplyne nutně, že překážky všech stupňů pokrevnosti pokolení přímého a prvního stupně pokolení nepřímého jsou určitě překážkami práva božského. γ) Jde-li o dubio facti pochybnou překážku pohlavní nemohoucnosti, na př. si dubitetur, num mulier careat vagina aut mas testiculis, překážka neváže, manželství bránití nelze,⁸² neboť přirozené právo na sňatek je tu in possessione. Tak podle obvyklé církevní praxe.⁸³

c) Dubio iuris et facti, budiž zase rozlišováno: α) Jde-li o takto pochybnou překážku pohlavní nemohoucnosti, překážka neváže, manželství bránití nelze, jak patrné ze shora řečeného. β) Jde-li o takto pochybnou jinou překážku práva božského, na př. pokrevnosti v 1. stupni pokolení nepřímého, sňatku ani nepokřtěným dovoliti nelze; manželství uzavřené jest však mítí za platné, dokud toto pokrevnosti nebo jiná překážka práva božského dokázána nebyla. Bylo-li toto pokrevnosti dokázáno, a jde-li o manžely nepokřtěné, praví někteří, že i tu je mítí manželství za platné, ježto skutková podstata je tu sice jista, právo božské je ale pochybné. Jiní však praví, že jest je mítí za neplatné. Jsou-li oba pokřtěni nebo jeden pokřtěný a druhý nepokřtěný, jest jejich manželství i tehdy mítí za neplatné, bylo-li uzavřeno s prominutím překážky rozdílnosti náboženské, ježto právo božské jest sice,

⁷⁶ Kán. 1068 § 2; Gasparri n. 269; Chelodí 32, pozn. 2.

⁷⁷ Kán. 1075 § 3.

⁷⁸ Sv. Of. 6. dubna 1906; Monitore eccl., v. 19, 6.

⁷⁹ Kán. 1014. ⁸⁰ Kán. 1069 § 2.

⁸¹ Kán. 1076 § 3. ⁸² Kán. 1068 § 2.

⁸³ D'Annibale III, 447; Chelodí 32, pozn. 4.

co se týče tohoto pokrevnosti, pochybnost, právo církevní je však jisto, a apoštolská Stolica tohoto pokrevnosti nikdy nepromíjí.⁸⁴ — V praxi byly pochybnosti, týkající se práva božského, pro pokřtěné odstraněny zákonodárstvím církevním a pro nepokřtěné zákony občanskými.

Zda a jak hřeší, kdo vchází v manželství vědomě s pochybnou rušící překážkou? Ze shora řečeného je patrné, že vcházení v manželství s pochybnou rušící překážkou je zapovězeno sub gravi, neboť jde o věc velmi důležitou. Není tu dovoleno, aplikovati zásadu probabilismu a přejíti od spekulativní pravděpodobnosti k praktické, neboť nejde pouze o pochybnou dovolenost, nýbrž o pochybnou platnost skutku, na níž závisí, zda osoby žijí v manželství nebo v konkubinátě. Méně vhodně dovozují někteří nedovolenost sňatku, uzavíraného s pochybnou rušící překážkou, z nebezpečí, že zneuctěna bude svátost tím, že neplatně bude užito její látky a formy, neboť úkon eventuálně neplatného sňatku netýká se přímo a bezprostředně svátosti, ježto látka a forma svátosti začínají býti teprve ve chvíli platně učiněné smlouvy manželské.⁸⁵

7. Podle prominutelnosti (*ratione dispensabilitatis, possibilitatis dispensandi*)⁸⁶ dělí se manželské překážky na: a) prominutelné (*imp. dispensabilia*) a b) neprominutelné (*imp. indispensabilia*). Prominutelné jsou ty, které církev prominouti může a skutečně též promíjí. Neprominutelné, jichž církev prominouti vůbec nemůže, totiž překážky práva božského, přirozeného a kladného, nebo ony, jež sice prominouti může, totiž překážky práva ryze církevního, jichž však v praxi prominouti nechce a zásadně nepromíjí. Ač církev všechny překážky práva ryze církevního (*imp. mere ecclesiastica*) prominouti může, přece některých zásadně nikdy nepromíjí, na př. překážku svěcení na biskupství, jež tudíž počítati jest mezi překážky neprominutelné.

K překážkám neprominutelným práva božského, jichž církev prominouti nemůže, nebo církevního, jichž církev obyčejně nepromíjí, patří: překážka věku, si malitia aetate non suppleret, nejsou-li totiž osoby přes nedostatek věku způsobily ad consensum matrimoniale praestandum et perfectam copulam carnalem peragendam (1067); manželského svazku (1069); pohlavní nemo-houcnosti (1068); svěcení kněžstva (1072); pokrevnosti v poko-

⁸⁴ Kán. 1068 § 2; Wernz IV, n. 216, nota 13; Gasparri n. 271; Rosset n. 2324ss, 2426ss; Oietti; Synopsis, v. Impedimenta matr., n. 2371; Nodin n. 557; Ball. — Palm, n. 600; Cappello 226, pozn. 19.

⁸⁵ Sv. Alfons n. 901; Ball.-Palm, n. 600; De Smet n. 240; Cappello 227, pozn. 21.

⁸⁶ O tom podrobně v pojednání o římských úřadech, oprávněných promíjetí manželské překážky; Knecht 205.

lení přímém a 1. stupni pokolení nepřímého (1076 § 3);⁸⁷ švagrovství v pokolení přímém z manželství dokonaného (1077). Poslední dobou byla i tato poslední překážka apoštolskou Stolicí za jistých předpokladů opětovně prominuta.⁸⁸ — Těchto překážek prominouti nemůže ani v naléhavém nebezpečí smrti ani biskup ani farář ani kněz, asistující sňatku podle kánonu 1098, 2°, ani zpovědník.⁸⁹ Též překážky smíšeného vyznání (1060) a rozdílnosti náboženské (1070) církev prominouti nemůže, hrozí-li *periculum perversionis* manželů katolickému nebo potomstvu, ježto v tomto případě manželství je zapovězeno také právem přirozeným,⁹⁰ jehož církev prominouti nemůže.

K překážkám promínutelným patří: *a*) překážky vadící prostého slibu (1058), event. zákonitého příbuzenství (1059) a smíšeného vyznání (1060); *b*) překážky rušící rozdílnosti náboženské (1070) — obě poslední však jen tehdy, je-li danými zárukami zabezpečeno *periculum perversionis* katolického manžela a potomstva; věku (1067), *quando malitia supplet aetatem* ve smyslu shora řečeném; svěcení na podjáhenství a jáhenství (1072); slavného řeholního slibu (1073); únosu (1074); zločinu (1075); pokrevnosti ve 2. a 3. stupni pokolení nepřímého (1076); švagrovství v pokolení nepřímém a též v pokolení přímém, ve druhém případě pouze tehdy, nebylo-li manželství, z něhož švagrovství plyne, dokonáno (1077); veřejné počestnosti (1078); duchovního příbuzenství (1079) a event. zákonitého příbuzenství (1080).

Některé překážky pomíjejí, jak již shora bylo řečeno, časem samy sebou, bez *dispense*, na př. překážka věku, dokončením u hochů 16., u dívek 14. roku (1067), překážka manželského svazku úmrtím spolumanžela nebo prohlášením dřívějšího manželství neplatným (1069), překážka únosu navrácením svobody ženě unesené (1074), pohlavní nemohoucnosti uzdravením atd.

8. S rozdělením překážek podle promínutelnosti souvisí jejich rozdělení podle způsobu promíjení (*ratione modi dispensandi*), nebo lépe ještě podle stupně jejich promínutelnosti (*ratione gradus dispensabilitatis*) na překážky: *a*) nižšího stupně (*imp. gradus minoris*), k nimž patří: překážka pokrevnosti 3. stupně v pokolení nepřímém; švagrovství 2. stupně v pokolení nepřímém; veřejné počestnosti 2. stupně; zločinu z cizoložství s příslibem nebo pokusem sňatku, byť i pouze občanského; *b*) vyššího stupně (*imp. gradus maioris*), k nimž patří všechny ostatní manželské

⁸⁷ Kanonisté nesouhlasí o tom, které překážky jsou práva přirozeného, zda také pokrevnosti v 1. st. pokol. nepř. a ve všech stupních pokolení přímého. Srv. Knecht 205, pozn. 1.

⁸⁸ O tom při kán. 1043.

⁸⁹ Kán. 1043 n.; podrobně o tom při tomto kánonu.

⁹⁰ Kán. 1060, 1071.

překážky vadící a rušící.⁹¹ Toto rozdělení, mající význam pro dispensační praxi, stanoveno bylo po prvé jednacím řádem (*Ordo servandus*), daným Piem X. kurií římské 29. září 1908,⁹² a bylo přijato do kodexu, ovšem změněno podle nové úpravy manželských překážek. Překážky nižšího stupně církev promíjí ochotněji a snáze než ony stupně vyššího; mimo to dispens od překážky nižšího stupně je vždy platnou, *nullo sive obreptionis* (předstírané nepravdy) *sive subreptionis* (zamlčené pravdy) *vitio irritatur, etsi unica causa finalis* (účelný dispensační důvod) *in precibus exposita falsa fuerit*.⁹³

9. Podle doby vzniku (*ratione temporis*) lze rozlišovati: *a*) překážky sňatku předcházející (*imp. antecedentia*) a *b*) překážky následující, dodatečné (*imp. subsequentia, supervenientia*). Těmito jsou překážky vzniklé po sňatku, na př. slib čistoty, učiněný po sňatku; oněmi jsou pak překážky, které vznikly nebo byly již zde před sňatkem, na př. překážka zločinu, pokrevnosti a pod. Četní kanonisté odmítají toto rozdělení jako nevhodné a vědecky bezcenné,⁹⁴ ježto všechny překážky *sensu stricto* týkají se pouze manželství *in fieri*, bráníce jeho platnému nebo dovolenému vzniku, a tudíž jsou předcházejícími. Překážky následující, t. j. okolností, vzniklé teprve po sňatku, lze zvatí překážkami pouze v nevlastním smyslu, ježto nemohou manželství platně uzavřenému a stávajícímu překážeti, nemají vlivu na jeho dovolenost a platnost, nýbrž jen na právo užívání manželství (*usus matrimonii*), zapovídající manželskou soulož. Pouze slavný řeholní slib, platně po sňatku učiněný, má vliv na svazek křesťanského, souloží nedokonaného manželství (*matrim. ratum non consummatum*), jehož svazek tímto slibem se rozlučuje.⁹⁵

10. Podle zájmu nebo žalobního práva (*ratione iuris accusandi*), t. j. podle toho, zda na neplatnost manželství žalovati smí vrchnost nebo snoubenci,⁹⁶ dělí se překážky na: *a*) překážky veřejnoprávní (*imp. iuris publici*) a *b*) překážky soukromoprávní (*imp. iuris privati*). Veřejnoprávní jsou překážky, stanovené hlavně v zájmu veřejného blaha a veřejné počestnosti manželství, na nichž má tudíž zájem společnost, na př. překážka manželského svazku. Proto každý, kdo o manželství, neplatném pro překážku veřejnoprávní ví, je oprávněn na jeho neplatnost žalovati. Církevní vrchností, duchovnímu soudci, obhájci spravedlnosti (*promotor iustitiae*) jest úředně proti manželství onomu zakročiti a žádati,

⁹¹ Kán. 1042. Srv. Knecht 198, 3.

⁹² ASS v. I, 90.

⁹³ Kán. 1054; podrobně při tomto kánonu.

⁹⁴ Feije n. 84; Wernz IV, n. 216, nota 7; Schulte ER, 32n. Scherer II 262.

⁹⁵ Kán. 1119; podrobně o tom při tomto kánonu.

⁹⁶ Kán. 1971; Haring 471, pozn. 3.

pokud možno, jeho zplnění nebo odloučení domnělých manželů. Soukromoprávní jsou překážky, stanovené hlavně v zájmu soukromého blaha, t. j. v zájmu manželů samých, na nichž nemá zájmu veřejnost, nýbrž pouze manželé. Proto také pouze oni smí žalovati na neplatnost manželství pro překážku soukromoprávní.⁹⁷ K nim patří překážka pohlavní nemožnosti a překážky sensu improprio, podstatné nedostatky manželského přivolení (defectus consensus), na př. nevědomost, omyl, násilí a bázeň, jichž však kodex mezi vlastní překážky nepočítá; všechny ostatní překážky jsou iuris publici.⁹⁸ I toto rozdělení, hledíme-li ke kánonu 1971 a k novému, kodexem stanovenému rozdělení překážek, jeví se méně vhodným, vyjímajíc snad překážku tajné pohlavní nemožnosti. Proto někteří kanonisté i toto rozdělení odmítají, jiní ho však úporně hájí.⁹⁹

Občanské zákonodárství republiky čsl. (a rovněž jiných států, jak z dalšího je patrné), rozlišuje též mezi překážkami veřejno- a soukromoprávními. § 28 zákona ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., dí: „Z úřední povinnosti je vyšetřiti neplatnost manželství, jsou-li mu v cestě překážky §§ 56 (únosu), 62 (manželského svazku), 65 (pokrevnosti), 68 (zločinu z vraždy spolumanžela) obec, obč. zákoník a § 8 (§ 12, odst. 3.) (opomenutí ohlášek a nedostatek formy) tohoto zákona. Ve všech ostatních případech sluší vyčkati žádosti těch, kteří byli ve svých právech zkráceni uzavřením neplatného manželství.“¹⁰⁰

11. Podle závaznosti dělí se manželské překážky na ony, jež vízí všechny lidi, pokřtěné i nepokřtěné, jimiž jsou překážky práva božského, přirozeného a kladného, a ony, jež vízí pouze všechny platně pokřtěné, katolíky i jinověrce,¹⁰¹ k nimž patří překážky práva ryze církevního.

Dodatek: Občanské právo o manž. překážkách vůbec.

O manželských překážkách práva občanského bude podrobně pojednáno při jednotlivých překážkách práva církevního. V souvislosti se všeobecným pojednáním o pojmu a rozdělení překážek práva církevního budtež zde zdůrazněny některé zásady práva občanského, této věci se týkající.

Platnost, neplatnost a nařikatelnost manželství in foro civili, stejně jako in foro ecclesiastico, nezávisí na tom, zda snoubenci vešli ve sňatek bona nebo mala fide, bez vědomí nebo s vědomím překážky, nýbrž pouze na pozitivním předpise zákona, stanovícího manželské překážky, t. j. okolností nebo osobní vlastnosti

⁹⁷ Kán. 1971. ⁹⁸ Srv. Farrugia 147, 5.

⁹⁹ Schulte E. R. 32, Feije n. 85. Celé pojednání o tomto sporu viz Knecht 199, pozn. 1, jenž se ho rovněž zastává.

¹⁰⁰ Dotyčné občanské předpisy jiných států viz níže: „Občanské právo o manželských překážkách vůbec.“ ¹⁰¹ Srv. shora, str. 148.

snoubenců, pro něž obč. zákon dotýčný jejich sňatek neplatným, naříkatelným nebo pouze nedovoleným prohlašuje.

Věcně činí také občanské právo všech kulturních států rozdíl mezi manželskými překážkami vadícími a rušícími, není však ve věci té jednotno. Táž okolnost je někde překážkou pouze vadící, jinde rušící; na př. nedostatek předepsaného dovolení k sňatku nezletilců je v republice čsl. a rakouské překážkou rušící (§ 49 ob. z. obč.), v Německu pouze vadící (§ 1305 BGB). V rozporu s právem církevním stanoví obč. právo některých států (na př. Německa §§ 1330—1335 BGB, republiky čsl. a rak. § 121 ob. z. obč.) okolnosti, pro něž manželství není sice a priori a absolutně, nýbrž pouze relativně neplatno, totiž naříkatelno a odpůří žalobou zneplatnitelno. Podle obč. práva je tudíž vzhledem na manželství přípustna *actio rescissoria* (srv. kán. 1684 n.), podle církevního pouze *actio nullitatis* (srv. kán. 1679 nn., 1855), ježto obč. právo nerozlučitelnosti manželské smlouvy neuznává.

Občanské právo četných států nedbá svátostné povahy křesťanského manželství, nedbá nauky církve o jeho podstatě a podstatných vlastnostech, přiznává vrchnosti světské neomezenou soudní pravomoc i na manželství osob pokřtěných a proto stanoví o manželských překážkách zásady, jež se přičí zásadám práva církevního, prohlašuje překážky, jichž církevní právo neuznává, a naopak dovoluje sňatky, jež církevní právo zapovídá nebo i neplatnými prohlašuje.

I. V r e p u b l i c e č s l. platí o manželských překážkách předpisy ob. obč. zákoníka býv. Rakouska (srv. níže sub II.), změněné však § 25 zákona č. 320/1919 Sb. z. a n. Tento zákon mluví o manželských překážkách v §§ 2, 7, 25; rozlišuje věcně mezi překážkami vadícími (§ 22) a rušícími (§ 25), prominutelnými (§ 26) a neprominutelnými (§ 25, odst. 3.), odvolává v § 25 překážku vyšších svěcení a slavného řeholního slibu (§ 63 ob. z. obč.) a rozdílnosti náboženské (§ 64 ob. z. obč.), omezuje překážku škvagrůvství na pokolení přímé a na 1. stupeň pokolení nepřímého a odvolává dědickou nezpůsobilost, stanovenou jako následek cizoložství v § 543 ob. z. obč., „jestliže ti, kdo k cizoložství soudně se doznali nebo z něho byli usvědčeni, manžely se stanou“.

Ježto občanské zákonodárství republiky čsl. uznává za platný i sňatek církevní, při němž bylo šetřeno také podstatných předpisů občanských, jest v republice čsl. a rovněž jinde, kde se uznává fakultativní církevní manželství, duchovními správci dbáti: 1. překážek církevního práva, státem plně uznaných, na př. pohlavní nemohoucnosti;¹⁰² 2. překážek církevního práva, státem

¹⁰² Linneborn 149 f; Knecht 202 ff; Erichsen: Handbuch für Standesbeamte⁴ 1904; kán. 1068; srv. § 60 ob. z. obč. Instr. austr. § 16.

částečně uznaných, na př. pokrevensství v pokolení nepřímém a švagrovství;¹⁰³ 3. překážek církevního práva, státem neuznaných, na př. vyššího svěcení, slavného řeholního slibu, rozdílnosti náboženské, zločinu z cizoložství s příslibením nebo pokusem sňatku, veřejné počestnosti, duchovního příbuzenství;¹⁰⁴ 4. překážek a záporů občanských, jichž církev neuznává, na př. shledal-li manžel po sňatku manželku těhotnou s jiným, smí žádati, aby manželství bylo prohlášeno neplatným (§ 58 ob. z. obč.), vyjímajíc, nebyla-li dodržena vdovská lhůta (§ 121 ob. z. obč.), nebo opomenutí ohlášek, jež podle obč. práva sňatek zneplatňuje (§ 1 zák. ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n.).

II. V r e p u b l i c e r a k o u s k é¹⁰⁵ platí o manželských překážkách ob. obč. zákoník býv. Rakouska. V manželskou smlouvu lze vejítí každému, jemuž zákonitá překážka v tom nebrání (§ 47; srv. kán. 1035). K její platnosti se žádají ohlášky a předepsanou formou dané přivolení k manželství (§ 69) a mimo to osobní způsobilost snoubenců k sňatku. Této nedostává se choromyslným, blbým a nedospělým (§ 48), t. j. těm, kdo nedokončili 14. roku, dále nezletilým nebo i zletilým nesvéprávným bez dovolení zákonitého zástupce (§ 49 n.), jakož i všem, jichž sňatku zákonitá rušící překážka se přičítá.

Ob. obč. zákoník rozlišuje překážky vadící, jež sňatek činí pouze nedovoleným a trestným, nikoliv však neplatným, a rušící, jež jej činí mimo to i neplatným, a to buď absolutně, totiž překážky veřejnoprávní, pro něž jest neplatnost sňatku prohlásiti úředně, nebo pouze relativně, totiž překážky soukromoprávní, pro něž proti platnosti sňatku jest postupovati pouze na žádost strany. Podle § 94 ob. z. obč. (srv. § 28 zák. republiky čsl. č. 320/1919 Sb. z. a n.) k překážkám veřejnoprávním patří: únos (§ 56), manželský svazek (§ 62), vyšší svěcení a slavný řeholní slib (§ 63), rozdílnost náboženská (§ 64), pokrevensství (§ 65), švagrovství (§ 66), soudně dokázané cizoložství (§ 67), úklady, činěné životu manžela (§ 68), nedostatek zákonité formy sňatku (§ 75), zavdání příčiny k rozluce (§ 119); všechny ostatní překážky jsou soukromoprávní, totiž: choromyslnost, nedospělost (§ 48), omyl v osobě (§ 57), násilí a bázeň (§ 55), nezletilost a nesvéprávnost (§ 49), pohlavní nemohoucnost (§ 60) a nedostatek ohlášek (§ 69). Šem 5. zákona z 15. listopadu 1867 byla zrušena soukromoprávní rušící překážka odsouzení do těžkého žaláře po dobu trestu (§ 61), zůstala však v platnosti pro zločince, odsouzené podle §§ 46 a 47

¹⁰³ Kán. 1076, 1077; srv. s §§ 65, 66 ob. z. obč. a s § 25 zák. rep. čsl. ze dne 22. května 1919, č. 320. Sb. z. a n.

¹⁰⁴ Srv. kán. 1072, 1073, 1070, 1075, n. 1, 1078, 1079 s §§ 63, 64, 67 ob. z. obč. a s § 25 cit. zák. rep. čsl. ¹⁰⁵ Köstler 25 nn; Knecht 203, pozn. 4.

voj. tr. zákoníka. Neplatné manželství je mítí neplatným in foro civili teprve po soudním prohlášení neplatnosti (srv. kán. 1014). Pouze vadící překážky jsou: nedostatek subsistence (§ 53), nesplněná branná povinnost a příslušnost k branné moci bez předepsaného dovolení (§ 54) a těhotenství vdovy (§ 58).

III. V N ě m e c k u¹⁰⁶ ani obč. zák. ani osobní stavovský zákon ze 6. února 1875 výslovně překážek nejmenuje a na vadící a rušící neroztřídí. Nicméně však věcně rozdíl onen činí, vypočítáváje okolnosti, jež činí sňatek nedovoleným nebo zneplatnitelným (nařikatelným) nebo i neplatným. Neplatným činí sňatek okolností jmenované v §§ 1324—1328; nařikatelným ony, jež vypočítávají §§ 1330, 1331—1335, 1328; tyto jsou v podstatě překážkami soukromoprávními, ony veřejnoprávními. Nařikatelným činí manželství ony okolnosti, pro které lze odpůřci žalobou domáhati se prohlášení jeho neplatnosti. Stalo-li se tak, jest je mítí neplatným od počátku; nestalo-li se tak, nelze jeho neplatnosti právně uplatnit (§ 1343). Obč. zákoník věcně jmenuje též překážky vadící, jež činí sňatek pouze nedovoleným, k nimž patří: nedospělost k manželství, bylo-li dovolení zákonitým zástupcem dáno a je-li snoubenec k právním činům způsobilý (§ 1303—1305); nezletilost bez dovolení rodičů nebo osvojitele (§§ 1305, 1306, 1771); vyčkávací lhůta osoby, jež žije v neplatném manželství, nebo jejíž dřívější manželství bylo rozloučeno nebo neplatným prohlášeno, byla-li proti nálezů podána žaloba, až do jejího vyřízení (§ 1309); švagrovství ze soulože podle § 1310, odst. 2.; osvojení mezi snoubenci (§ 1311); desetiměsíční vyčkávací lhůta ženy ovdovělé nebo rozloučené (§ 1313); nevyřízení majetkových věcí, žijí-li děti z prvního manželství (§ 1314); nedostatek předepsaného služebního dovolení (§ 1315, odst. 1); nedostatek dovolení a potřebných vysvědčení, jde-li o cizince (§ 1315, odst. 2.); odpůřci žaloba proti prohlášení mrtvým (§ 1349); zanedbání předpisů §§ 1316, 1318, 1320, týkajících se formy sňatku.

Prominutelný jsou podle občanského práva německého tyto překážky: manželská nedospělost ženy (§ 1303); vyčkávací lhůta vdovy nebo rozloučené (§ 1313; obě promíjel dříve spolkový stát ženy); cizoložství (§ 1312; promíjí spolkový stát muže); ohlášky (§ 1316; promíjí spolkový stát místa oddavek). Disp. praksi blíže určití měla zemská vláda (§ 1322). Prusko tak učinilo prováděcím nařízením z 16. listopadu 1899 k obč. zákoníku, podle něhož promíjel překážky §§ 1303, 1312, 1322 ministr spravedlnosti, překážku § 1313 soud (čl. 11), překážku § 1316 ministr vnitra a od 18. října 1921 z jeho zmocnění vládní (v Berlíně vrchní) prezident.

¹⁰⁶ Knecht 203, pozn. 1—3.

IV. Š v ý c a r s k ý z á k o n í k¹⁰⁷ vypočítává manž. překážky v čl. 96—104. V oddílu čtvrtém mluví o neplatnosti uzavřeného manželství a nazývá je někdy neplatným, jindy naříkatelným. Ve smyslu rušící překážky užívá různých rčení, jako: „sňatek je zakázán“, „nemohou“, „nesmí“ v něj vstoupit a jiných téhož významu (srv. na př. čl. 100.). Věcně blíží se obč. manželské překážky švýcarského zákoníka oněm práva německého a francouzského.

V. M a ě a r s k ý¹⁰⁸ čl. zák. XXXI. z r. 1894 rozlišuje mezi překážkami rušícími (§§ 6—13) a vadícími (§§ 14—27), promínutelnými a nepromínutelnými. K rušícím překážkám patří: nezpůsobilost k právním činům (§ 6, srv. § 127); nedospělost od dokončeného 12. do 19. (muž) resp. 16. (dívka) roku (§ 7; ji promíjí ministr sprav.); nezletilost bez dovolení zákonitého zástupce (§§ 8—10); pokrevensví a švagrovství (§ 11; částečně promínutelná); manželského svazku (§ 12; nepromínutelná); zločin (§ 13). Překážkou vadící je: zbavení svéprávnosti (§§ 14, 15); nezletilost mezi 20.—24. rokem bez dovolení rodičů (§ 16); pokrevensví 2/2 stupně v pokolení nepřímém (§ 17); osvojení, dokud trvá (§ 18); poručnictví, dokud trvá (§ 19); záповěď sňatku, daná nálezem na rozluku pro cizoložství (§ 20); nebyl-li dřívější neplatný sňatek pravoplatně rozloučen nebo neplatným prohlášen (§ 21); uzavření sňatku na základě prohlášení za mrtvého, ví-li strana, že manžel žije (§ 22); pokus vraždy nebo vražda manžela, pro niž snoubenec vinník nebo spoluvinník byl odsouzen (§ 23); desetíměsíční vyčkávací lhůta vdovy nebo rozloučené, neporodila-li mezitím (§ 24); katolické vyšší svěcení a slavný řeholní slib (§ 25); branná povinnost a příslušnost k branné moci (§ 26); opomenutí ohlášek (§ 27).

§ 13. O VRCHNOSTI, VÝHRADNĚ OPRAVNĚNÉ PROHLAŠOVATI MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY PŘÁVA BOŽSKÉHO. — O VRCHNOSTI, VÝHRADNĚ OPRAVNĚNÉ STANOVITI, MĚNITI, RUŠITI, PROMÍJETI JINÉ MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY PŘÁVA CÍRKEVNÍHO PRO OSOBY POKŘTĚNÉ A ZAPOVĚDĚTI MANŽELSTVÍ VE ZVLÁŠTNÍM PŘÍPADĚ.

KÁN. 1038—1041.

Kán. 1038, § 1. Pouze nejvyšší církevní vrchnosti přísluší, autenticky prohlašovati, kdy právo božské manželství vadí nebo je ruší.

§ 2. Též nejvyšší vrchnosti výlučně přísluší právo, jiné překážky manželství vadící nebo je rušící pro pokřtěné stanovit zákonem (per modum legis) obecným nebo partikulárním.

¹⁰⁷ Knecht 204, 5. ¹⁰⁸ Knecht 203, 3; Back 9 nn; Grieszl n. 589 ss.

Kán. 1039, § 1. Místní ordinářové mohou všem, v jejich území právě se zdržujícím (*actu commorantibus*), a svým poddaným, také mimo hranice jejich území (*se zdržujícím*) zapovědět manželství ve zvláštním případě (*in casu peculiari*), leč pouze na čas, ze spravedlivého důvodu, a pokud tento důvod trvá.

§ 2. Rušící doložku (*clausulam irritantem*) záповědi připojit může jediná sv. Stolice.

Kán. 1040. Mimo římského papeže nemůže nikdo překážek práva církevního, ať vadících nebo rušících, zrušit (*abrogare*), nebo omezit (*aut illis derogare*), rovněž nemůže jich promíjet, nebyla-li mu obecným právem nebo zvláštním indultem apoštolskou Stolicí tato moc udělena.

Kán. 1041. Obyčej (*consuetudo*), novou překážku zavádějící nebo stávajícím překážkám se přičítící, se zavrhuje (*reprobatur*).

I. Předběžné poznámky.

1. Vymeziv pojem a pojednav o hlavním rozdělení manželských překážek, nový kodex stanoví, kdo smí autenticky prohlašovat, kdy právo božské manželství zapovídá a ruší, a kdo je oprávněn stanovit, zcela nebo částečně rušit a promíjet jiné manželské překážky pro osoby pokřtěné. Z pojednání ke kánonu 1016 (srv. část I., str. 57 nn.) je patrné, že veškerá pravomoc na svátostné manželství osob pokřtěných, tudíž i na překážky křesťanského manželství, přísluší církvi a nikoliv vrchnosti světské. Kánon 1038 a následující stanoví výslovně, kdo je držitelem této církevní pravomoci na manželské překážky.

2. Dnešní církevní právo je, co se týče stanovení, rušení a promíjení manželských překážek, výslednicí staletého vývoje. Až do Řehoře IX. (1227—41) stanoveny bývaly i rušící manželské překážky nejen všeobecnými sněmy, nýbrž i partikulárními synodami a partikulárním právem zvykovým, což bylo příčinou v různých církevních územích nejednotnosti překážek a jejich právní účinnosti.¹ Ještě Alexander III. (1159—81) dí, že i rušící překážky mohou v jednotlivých územích nabýt právní platnosti právem zvykovým,² ač již téměř tehdy Huguccio († 1210) a jiní kanonisté hájili zásady, že právo, stanovit rušící překážky, výlučně přísluší církvi obecné, totiž držitelům nejvyšší církevní moci, kterýžto názor od dob Řehoře IX. zevšeobecněl.³ Lze říci, že biskupové, stanovíce manželské překážky, svou řádnou pravomoc překročili.⁴

¹ Wernz IV, str. 90, nn; Cerato 57; Chelodí 33.

² c. 3, X, 4, 11; Freisen 888nn; Chelodí 33, pozn. 2.

³ Freisen *ibid.*; Esmein I, 203nn.

⁴ Gasparri I, 278; Wernz IV, 93 n; Chelodí 33, pozn. 3.

Z nutnosti, pro jednotu a zamezení zmatků ve věci tak důležité, papežové vyhradili si moc, stanoviti manželské překážky. Z téže příčiny také nedovoľovali biskupům, aby závaznost obecných zákonů, týkajících se formy manželství a manželských překážek, v jejich diecésích nevízících, partikulárními zákony na své diecése rozšiřovali. Tak na př. Urban VIII. prohlásil za neplatné synodální zákony biskupů rusínských z r. 1619 a 1626, jimiž tito tridentskou překážku klandestinity na své diecése rozšířiti chtěli.⁵ Apoštolská Stolice upírala také záповědem sňatků, daným biskupy, účinek rušící a důsledně prohlašovala sňatky, uzavřené přes tyto záповědi, za platné.⁶ Apoštolská Stolice zbavila konečně biskupy i práva, stanoviti překážky vadící, a dovolila jim pouze zapovídati sňatky v době kající (tempore clauso), večer, v soukromých domech a pod. Teoreticky řečeno mohly právním obyčejem, jak tomu bývalo dříve, až do prohlášení nového kodexu i rušící manželské překážky nabýti nebo pozbyti právní platnosti. Ještě v posledních desetiletích apoštolská Stolice častěji uznala právní obyčej, jímž někde omezena byla vadící překážka zapovězeného času,⁷ nebo v Japonsku zrušena byla překážka klandestinity⁸ a ve Španělsku omezena byla překážka veřejné počestnosti ze zasnoubení.⁹ Neprávem popírali tudíž někteří kanonisté již před kodexem účinnost právního obyčeje na manželské překážky. Prohlášením kodexu právní obyčej účinnosti této ovšem pozbyl, jak patrně z kánonu 1041.

3. S vývojem práva, stanovícího manželské překážky, vyvíjelo se téměř zároveň, jak jinak býti nemohlo, také právo, stanovené překážky promíjetí. Sebeužitečnější a spravedlivější zákony stávají se časem okolnostmi místními, osobními a časovými buď vůbec nebo aspoň v jednotlivých určitých případech škodlivými a nespravedlivými, takže nedosahuje se jimi účelu, jehož zákonodárce dosíci chtěl, nýbrž opaku. To platí i o církevních zákonech manželských, jež svými kořeny tkví v zákoně přirozeném a jež k zabezpečení spořádaného manželství, nejpevnějšího základu lidské společnosti, nesporně velmi přispěly. Občas vyskytnou se však zcela ojedinělé případy a okolnosti, jichž zákonodárce nepředvídal a na něž tudíž v zákoně zřetele míti nemohl, pro něž zákonodárce plnění svého zákona bez porušení přirozené spravedlnosti (aequitatis naturalis) žádati nemůže, ba ani nesmí, a proto je povinen poddané v těchto případech závaznosti zákona zprostiti, zákon uvolnití.¹⁰

⁵ Bened. XIV. De Synodo. lib. 12, cap. 5, n. 7ss.

⁶ Příklady viz Bened. XIV. ibid., n. 1 s. ⁷ C. Prop. F. 5, července 1841.

⁸ Sv. Ofic. 11. března 1868. ⁹ S. C. Conc. 31. ledna 1880.

¹⁰ S. C. EE et RR „Quemadmodum“ 17. prosince 1890; Leitner 265, pozn. 1; Knecht 206.

V prvních stoletích není zmínky o promíjení manželských překážek. Podle svědectví dějin bývaly dispense od manželských překážek udílány později než od jiných církevních zákonů, a to dříve a častěji pro zplnění manželství, neplatné již uzavřeného, než pro jeho uzavření. Církev manželské překážky, pokud o tom z nepatrného počtu spolehlivých právních a dějepisných pramenů víme, ve starověku promíjela zřídka. Předně proto, jelikož pro jejich nepatrný počet prominutí zřídka bylo třeba, a též z obavy, aby, promíjejíc je, neporušila práva přirozeného. Od 6. století promíjely manželské překážky za účelem zplnění sňatků, neplatné již uzavřených (pro *matrimonii iam contractis*), i partiкулярní synody,¹¹ a to zvláštním způsobem, totiž tak, že dovolovaly nebo trpěly, aby sňatek přes dotyčnou překážku dále trval. Bylo to spíše jakés tajemí, přehlížení nebo zastírání překážky (*dissimulatio impedimenti*), než její prominutí. Tyto dispense se neudílely v zájmu soukromého blaha snoubenců nebo domnělých manželů, nýbrž hlavně v zájmu blaha veřejného. Teprve v 11. století začaly se udílet dispense v jednotlivých případech, nebylo-li lze sňatku již uzavřeného rozloučiti. Tak dovolil na př. Mikuláš II. (1058—61) Vilému II. z Normandie, aby žil v manželství se svou pokrevní příbuznou přes záповeď Lva IX. Rovněž Lev IX. dodatečně uznal za platný sňatek Balduina Flanderského, leč soulož manželům ještě zapověděl. Též Paschal II. dovolil Filipu II., králi francouzskému, žítí v manželství s Bertradou, pokrevně sprízněnou ve stupni 6/3 pokolení nepřímého.¹² První sanací in radice zdá se býti zplnění neplatného manželství, tehdy již zemřelého Sancheza IV. Kastilského s Marií, pokrevně sprízněnou ve 3. stupni pokolení nepřímého, vykonané Bonifacem VIII.¹³ Týž papež sanoval také neplatné manželství Ildefonse Portugalského s polskou hraběnkou.¹⁴ Zajímavo je, že zprvu při konvalidaci sňatku obnovení manželského přivolení někdy výslovně se nežádalo, nýbrž jeho trvání se předpokládalo. Tak praví se ve dvou reskriptech velkopenitenciáře Bentevegna z r. 1279 a 1281: „*Quod impedimento non obstante in sic contracto matrimonio*

¹¹ Na př. Synoda v Agde 506, can. 61; v Epaonu 517, can. 30; Orleanu 538, canon 10; Vermerie 753, canon 1—5; Compiègne 757; Mohuči 847; Wormsu 868; srv. Stiegler: *Dispensation, Dispensationswesen u. Dispensationsrecht im K. R.* 1901, 70, 294; Hefele III, 537; Leitner 265n; Chelodí n. 38, 2; Knecht 207, pozn. 3.

¹² Stiegler 265n, 262n; Riganti: *Comment. in Regulas Cancell. Apost.*, reg. 49, n. 60; Thomassinus pars II., lib. 3, cap. 29, n. 10; Wernz n. 610; Gasparri n. 321; Scherer § 133, str. 454, pozn. 3; Hefele: *Konziliengesch.*, II, 665, n. 30, 754, n. 10; Cappello 242, pozn. 14.

¹³ Scherer II, 454, pozn. 6; Riganti *ibid.*, reg. 49, n. 11.

¹⁴ Leitner 265, pozn. 6.

permanere possitis,"¹⁵ kdežto reskript z r. 1251 žádá: „Postquam de novo invicem consenserint.“

Promíjení manželských překážek za účelem uzavření sňatku začalo teprve v 11. století.¹⁶ Ještě papež Zachariáš odmítl tvrzení, že by některý z jeho předchůdců byl býval dovolil sňatek, církevními zákony zapovězený.¹⁷ První v dějinách práva se vyskytující dispense pro matrimonio contrahendo jsou spíše výsadami nebo sanacemi neplatných manželství, danými jednotlivým národům, než vlastními dispensami. Tak na př. dovolil Řehoř I. Angličanům a Řehoř II. Germánům vcházení v manželství s pokrevencí 3. a 4. stupně nepřímého pokolení.¹⁸ Kdy po prvé ve vlastním smyslu dispensováno bylo pro matrimonio contrahendo, není jisto. Wernz¹⁹ uvádí jako první takovou dispens onu, jež byla udělena Janu II., synu anglického krále Jindřicha II. (1154—85); Stiegler²⁰ dispens, udělenou Urbanem II. r. 1100 hraběti Robertu III. pro sňatek s Isabelou, pokrevní příbuznou v 5. stupni. Scherer²¹ a jiní popírají však autenticitu obou těchto dispensí a tvrdí, že první dispens pro contrahendo udělil r. 1209 Innocenc III. z důvodu veřejnoprávního Ottu IV. pro sňatek s příbuznou Beatricí, dcerou Filipa Švábského.

Ve středověku manželské překážky bývaly promíjeny tak často, že sněm tridentský uznal potřebu, praxí tu omeziti, a proto stanovil: „Jde-li o uzavření sňatků, nebudiž buď vůbec dispensováno, nebo jen zřídka, a to důvodně a zdarma. Druhý stupeň nebudiž nikdy promíjen, leč jen mezi osobami knížecími a z důvodu veřejného.“²² Přece však byla církev časem nucena, lidské slabosti víc a více povolovati, takže dispensí od manželských překážek i přes tuto záповěď zase přibývalo.

Někteří novější badatelé pravili, že ve staré době dispensační právo příslušelo i biskupům a že teprve v právu dekretálním promíjení manželských překážek apoštolská Stolica si zadržela.²³ Že by tehdy biskupům byla příslušela dispensační pravomoc sensu proprio, spočívající na právním základě, nikým, ani papežem

¹⁵ Eubel AK. 1890, 64.

¹⁶ Stiegler 254; Rufinus; Summa, 234.

¹⁷ Hardouin: Coll. Concil., tom. III, 1883; Scherer ibid., pozn. 2. Leitner 265.

¹⁸ c. 20, C. 35, q. 2; Wernz IV. n. 409, nota 40, n. 610; Cappello 241, pozn. 13.

¹⁹ Wernz IV, n. 610. ²⁰ l. c. 278.

²¹ Scherer II, str. 455, pozn. 7; Chelodi n. 38, 4; Leitner 266, pozn. 1, 2; Chelodi n. 38, 3; Riganti: In Reg. 49, n. 9, in Reg. 50, n. 117; Freisen: Gesch. 1888, 709, 897nn; Wernz n. 610, nota 21; Cappello 242, pozn. 15.

²² Sez. 24, cap. 5 De ref. matr.; Cappello n. 221, 3; Chelodi n. 38, 6.

²³ Tak Schnitzer § 54, str. 498; Freisen 891; Stiegler AK, 1897, 20, Esmein II, 318, 323; Knecht 206, pozn. 4.

neomezená, toho dokázati a proto ani tvrditi nelze.²⁴ Biskupové povolovali, a jako správcové *disciplinae poenitentialis* povolovati směli kajícím po vykonaném pokání sňatky, které jim byly zapovězeny, dokud činili pokání za zločiny, z nichž podle pozdějšího práva manželské překážky vznikaly; tyto zločiny však tehdy ještě manželskými překážkami nebyly, na př. únos, cizoložství, vražda spolumanžela, smilstvo, krvesmilství a pod.²⁵ Dovolení k sňatku biskupem dané nebylo tudíž dispensí od vlastních manželských překážek. Biskupové promíjeli ostatně i jiné církevní zákony, ano i závazky *iuris divino-humani*, jichž závaznost byla závislou na úkonu vůle lidské, na př. sliby; promíjeli je však pouze *sensu improprio*, totiž tak, že v jednotlivých případech prohlašovali, že dotýčný zákon neváže, ježto pro zvláštní okolnosti neprospívá, nýbrž škodí.²⁶ Když přibývalo překážek pokrevnosti a překážek, z pokrevnosti plynoucích, biskupové zdůrazňovali vždy církevní záповědi sňatků mezi příbuznými, leč sňatky ty, bona fide neplatně uzavřené, trpěli a disimulovali.²⁷ Závislost biskupů na apoštolské Stolicí, co se týče stanovení a promíjení manželských překážek, je již ve staré době patrna také z toho, že nikoliv biskupové, nýbrž, jak shora bylo řečeno, sami papežové Řehoř I. Angličanům, Řehoř II., III. a Zachariáš Germánům, na víru nově obráceným, sňatky s pokrevencí 3. a 4. stupně dovolovali.²⁸ Pokud někteří theologové a kanonisté biskupům připisovali moc, promíjeti překážky smíšeného vyznání, nečinili tak na základě biskupům vlastní dispensační pravomoci, nýbrž proto, že měli překážku tu pouze za překážku práva přirozeného a nikoliv kladného práva církevního. Právem dekretálním byly konečně manželské překážky od kázně pokání odloučeny a dispensační právo, jež Apoštolská Stolica již dříve pro sebe reklamovala, bylo jí definitivně vyhrazeno a od dob Innocence III. také všeobecně uznáno, takže *dispense sensu improprio*, dříve biskupy udílené,

²⁴ Stiegler I. c. 302.

²⁵ Freisen 651 ff; Scherer 454; Stiegler: *Dispensation*, 57, 70, 230 nn; Chelodi 35, pozn. 5; Leitner 267; c. 63, D 50; c. 26, 27, C. 27, q. 1; c. 19, C. 33, q. 2; c. 6, 13, C. 33, q. 4; Koeniger 156; Esser: *Die Bußschriften Tertullians De poenitentia u. De pudicitia u. das Indulgenzdekret des Papstes Kallistus*, Bonn 1905; Funk: *Das Indulgenzdekret des P. Kallistus* (Tüb. Qu. Schr. sv. 88, 541 ff); c. 1, 4, X, 4, 13; c. 13, C. 27, q. 1; srv. Sylvester Prierias: *Summa, v. Luxuria* n. 4: „(Incestuosus) *privatur facultate contrahendi matrimonium*.“ Stával se k sňatku nezpůsobilým vůbec. Srv. Knecht 192, pozn. 3, 4, 193, pozn. 2, 3, 4.

²⁶ Sv. Tomáš Akv. *Summa theol.* 2, 2, q. 88 a, 10; sv. Bonaventura in 4, D. 38, a. 1, q. 3; Stiegler 22 nn; Leitner 266, pozn. 4.

²⁷ Stiegler 294, 303, 305; Scherer II, 491.

²⁸ Freisen 425 a jinde; Scherer 454, pozn. 3; Hefele III, 483; Leitner 267, pozn. 2.

znenáhla přestaly.²⁹ Časem nezbyvalo církvi, než lidské slabosti stále více povolovati. Proto apoštolská Stolica udílela biskupům, jimž podle Tridentina mělo býti svěřováno pouze vyřizování dispensí (exsecutio dispensationum), daných apoštolskou Stolicí,³⁰ určité dispensační fakulty též pro manželské překážky. V 16. století tyto fakulty bývaly udíleny ordinářům krajů misijních; od polovice 17. století též jiným ordinářům, jež dodnes v t. zv. fakultách pro foro externo se zachovaly.³¹

Febronianism a josefinism snažil se urvati co nejvíce z moci papežské ve prospěch biskupů, a proto též usiloval, ovšem bez praktických výsledků, aby biskupům byla přiřknuta samostatná, na apoštolské Stolicí nezávislá dispensační pravomoc.³² Zato žádostem, podaným na sněmě vatikánském, aby dispensační fakulty biskupů byly rozšířeny, bylo značně vyhověno.³³ Novým kodexem byl základ manželských překážek značně změněn, jejich rozsah omezen a ordinářům, farářům, kněžím sňatku podle kán. 1098 asistujícím a též zpovědníkům propůjčena byla rozsáhlá a pro všechny mimořádné a naléhavé případy dostatečná pravomoc, manželské překážky promíjeti.

II. Kdo je výhradně oprávněn prohlašovati manželské překážky práva božského? Kdo je výhradně oprávněn stanoviti zákonem obecným nebo partikulárním jiné manželské překážky pro osoby platně pokřtěné a zapovědětí manželství ve zvláštním případě? Kán. 1038—1039.³⁴

1. Kán. 1038, § 1. Pouze a výhradně nejvyšší církevní vrchnosti, t. j. papeži³⁵ a všeobecnému církevnímu sněmu³⁶ přísluší právo, autenticky, takřka jménem Boha, původce práva božského, neomylně a závazně pro pokřtěné i nepokřtěné prohlašovati, kdy právo božské, přirozené a kladné, manželství zapovídá nebo zneplatňuje. Právo božské svěřeno je církvi. Jedině ona je z úřadu učitelského, Kristem sobě svěřeného (ratione magisterii a Christo

²⁹ Scherer II, 454; Freisen: Gesch., 891; Wernz n, 610, pozn. 22; Leitner 266n. Stiegler 255; Esmein II, 322; Freisen 903; Knecht 206, pozn. 5.

³⁰ Sez. 22, cap. 5 de ref.

³¹ Mergentheim: Die Quinquennalfakultäten pro foro externo. — Ihre Entstehung u. Einführung in deutschen Bistümern, (Kirchenrechtl. Abh., herausg. v. Stutz, Heft 52—55; týž: Zur Entstehungsgeschichte der Quinquennalfakultäten pro foro externo. Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgesch.; kan. Abt. 2, 1912, 100nn.

³² Schnitzler E, R. 499, pozn. 6; Brück: Kirchengesch. §§ 192n; Leitner 267, pozn. 5; Knecht 208, pozn. 2.

³³ Konrad Martin: Collectio documentor. conc. Vatic. 163, 167s, 186, 191; Laemmer: Zur Kodifikation des kan. Rechtes 145n.

³⁴ Knecht 201 nn. ³⁵ Kán. 218. ³⁶ Kán. 228 § 1.

sibi commissi), oprávněna, svými řádnými zástupci, papežem spolu s biskupy a též papežem samým, právo božské autenticky a autoritativně vykládati;³⁷ nemůže však naprosto ničeho z absolutního práva božského zrušiti, změnití nebo prominouti. Toto právo nepřísluší biskupům samým, tím méně vrchnosti světské.

2. Kán. 1038, § 2. Téže nejvyšší církevní vrchnosti, t. j. papeži a všeobecnému církevnímu sněmu přísluší „privative“, s vyloučením každé jiné nižší, podřízené vrchnosti církevní a kterékoliv vrchnosti občanské, právo vlastní a původní (*ius proprium et nativum*), žádnou lidskou vrchností jí neudělené a na ní nezávislé, zákonem všeobecným nebo partikulárním stanoviti mimo manželské překážky, jež stanoví právo božské, přirozené a kladné, ještě jiné, t. j. církevně právní vadící nebo rušící manželské překážky pro osoby pokřtěné.³⁸ V tomto právu je implicitě obsaženo také právo, stávající církevně právní manželské překážky rušiti a měnití. Jen nejvyšší církevní vrchnost smí tudíž dávatí manželské zákony, závazné pro osoby pokřtěné, bez újmy pravomoci vrchnosti občanské na manželství osob nepokřtěných; jen nejvyšší vrchnost církevní je oprávněna, zákony všeobecnými, platnými v celé církvi, nebo partikulárními, závaznými v některém církevním území, stanoviti vadící nebo rušící překážky pro manželství osob pokřtěných. Toto právo církve vztahuje se jen na osoby pokřtěné, a to zásadně na všechny osoby platně pokřtěné, žijící v církvi katolické nebo mimo ní, i na ty, jež od církve katolické odpadly, ježto každý platně pokřtěný chtěj nechtěj je a navždy zůstává údem církve Kristovy a tudíž její zákonodárné mocí podléhá. Tuto zásadu pronáší Benedikt XIV. slovy: „Manželství, uzavřená jinověrci, jsou neplatna, brání-li jim překážka, stanovená církví buď všeobecným zákonem nebo obecným zvykem, majícím platnost zákona.“³⁹ Ji potvrzuje také kodex, an stanoví v kánonu 12, že zákonům ryze církevním zásadně podléhají všichni platně pokřtění, kteří dokončili 7. rok svého věku a dosáhli užívání rozumu, pokud církev některých pokřtěných ze závaznosti jistých církevních zákonů výslovně nevyjímá, jak tomu jest na př. při formě sňatku a překážce rozdílnosti náboženské.⁴⁰

Toto výlučné a nezadatelné právo církve, stanoviti manželské překážky pro osoby pokřtěné, bylo podrobně odůvodněno v pojednání ke kánonu 1016.⁴¹ Jeho základem je článek víry katolické, že manželská smlouva osob pokřtěných je svátost Nového zákona, jejíž řízení a správa, stejně jako jiných svátostí, výlučně

³⁷ Matouš 16, 18n; 18, 18; kán. 1322 § 1, 1323 §§ 1, 2; srv. Farrugia n. 77.

³⁸ Srv. část I., str. 64. 1.

³⁹ Bened. XIV. „Singulari“ 9. února 1749, § 16s. F. n. 394; De Angelis: Praelection. iur. can. lib. 4, tit. 1, n. 16; Leitner 68n.

⁴⁰ Kán. 1099 § 2, 1070 § 1. ⁴¹ Viz část I., str. 60nn.

je svěřena pravomoci vrchnosti církevní.⁴² Dříve stanoveny bývaly, jak již bylo řečeno, manželské překážky také partikulárními synodami a biskupy.⁴³ Již Benedikt XIV. dovozoval z rozhodnutí apoštolské Stolice ze dne 2. prosince 1628 a 20. března 1629, že právo stanovití rušící překážky partikulárním synodám nepřísluší.⁴⁴ Dnes, jak patrně z kánonu 1038 n., partikulární synody i biskupové postrádají práva, stanovití manželské překážky, ježto apoštolská Stolica toto právo sobě, s vyloučením každé jiné vrchnosti, vyhradila. Nelze souhlasiti s názorem, že biskupové tohoto práva postrádají právem božským. Dějinný vývoj nasvědčuje, že byli ho zbaveni rezervací papežskou. Již Sanchez praví: „Toho biskup dnes nemůže, ježto papež si to vyhradil.“⁴⁵ Důvod této rezervace je patrný, totiž nutnost, aby církevní manželské zákonodárství se zřetelem na velkou důležitost platnosti sňatků bylo v celé církvi jednotno. „Kdyby každý biskup,“ dí kardinál Gasparri,⁴⁶ „pro svou diecesi stanovití mohl rušící překážky, jaký zmatek zavládl by ve věci tak významné, a kolik manželství bylo by neplatných.“ Důvod ten neplatí sice touže měrou o rezervaci překážek vadících, leč při nynější fluktuaci obyvatelstva je v zájmu jednotné církevní kázně, aby biskupové neměli práva, partikulárními zákony stanovití ani překážek vadících. (Kán. 1039, § 1.) Většina kanonistů hájila již před kodexem názoru, nyní kodexem prohlášeného, že biskupové per modum legis ani překážek vadících stanovití nesmí.⁴⁷ Touto rezervací papežskou není však nijak dotčeno právo vrchnosti občanské, až do 8. století nikým nepopírané a dnes téměř všeobecně kanonisty a praxí apoštolské Stolice uznávané, stanovití vadící i rušící překážky pro manželství osob nepokřtěných.⁴⁸

3. Kán. 1039, § 1. Místní ordinářové⁴⁹ nesmí, jak právě bylo řečeno, stanovití pro své diecese manželských překážek zákonem (per modum legis), smí však manželství zapovědět a to: a) všem, v jejich diecesi právě se zdržujícím, tedy i cizincům a potulným, kteří v jejich diecesi, resp. vůbec nikde, domicilu nebo quasidomicilu nemají a tudíž jejich poddanými nejsou;⁵⁰ b) všem svým poddaným, t. j. osobám, majícím v jejich diecesi domicil nebo quasidomicil.

⁴² Kán. 1012, 1016; Trid. sez. 24, can. 3, 4, 9, 12; Pius VI. „Auctorem Fidei“ 28. srpna 1794; F. n. 475.

⁴³ Srv. § 13, I, b; c. 1, 3, X, 4, 11; Sanchez lib. 7, disp. 1, n. 10.

⁴⁴ De Synodo, lib. 12, cap. 5 n. 10; srv. též n. 2.

⁴⁵ Sanchez lib. 7, disp. 1, n. 10; Gasparri n. 278; Cerato 57.

⁴⁶ n. 278; srv. De Angelis 48.

⁴⁷ Wernz IV, n. 63; Feijje: De impedim. n. 74; Leitner 67.

⁴⁸ Cerato 56; Chelodi n. 11 ss; o tom podrobně v části I. str. 75n. při kán. 1016.

⁴⁹ Kán. 198 § 1, viz část I., str. 114.

⁵⁰ Kán. 91, 94; Cerato 56; Knecht 201 n.

domicil, ať se zdržují kdekoli, t. j. v jejich diecési nebo mimo ni. Nesmí však manželství jim zapovědět zákonem (*per modum legis*) všeobecně, nýbrž pouze v jednotlivém zvláštním případě (*in casu peculiari*), ne trvale, nýbrž jen dočasně (*ad tempus*), ze spravedlivého důvodu a pouze na tak dlouho, dokud důvod ten trvá (*iusta de causa eaque perdurante*).

Místním ordinářem celé církve je papež,⁵¹ proto i jemu přísluší v celé církvi tatáž práva, jež mají ostatní ordináři ve svých územích. Papež však zřídka kdy určitým osobám manželství zapovídá. Zápovědi takové vyskytují se někdy jen v dispensačních reskriptech úřadů římských, na př. jde-li o relativní nebo pochybnou pohlavní nemohoucnost, o únos a pod.

Tuto církevní záповěď sňatku nelze formálně počítati mezi manželské překážky, neboť jde tu pouze o zákaz, daný nikoliv všeobecně, t. j. určité kategorii snoubenců vůbec, nýbrž jen *per modum actus, praecepti*, resp. vetiti v jednotlivých případech, jednotlivým určitým osobám, jenž je váže pouze podle zásady: „*Praeceptum ossibus inhaeret.*“⁵² Neprávem čítají tudíž někteří autoři ještě dnes, po prohlášení kodexu, tuto záповěď mezi překážky vadící.⁵³

Místní ordinář smí sňatek zapovědět buď jen snoubencům nebo zároveň i všem při sňatku účastněným. Zpravidla záповěď ta váže všechny při sňatku účastněné, totiž snoubence, aby v onen sňatek nevcházeli a o něj se nepokoušeli, a také faráře nebo jeho zástupce a svědky, aby k němu nespolutřpobili. Jest zřejmo, že i farář může důvodně zapovědět asistenci sňatku svému zástupci, není-li k ní delegován ordinářem, a to i *sub poena nullitatis*.

Aby však záповěď sňatku, daná ordinářem, byla oprávněna a platna, musí být dána za těchto, kodexem stanovených podmínek: 1. pouze na čas (*ad tempus tantum*), ne navždy, jinak rovnala by se vadící překážce; 2. ze spravedlivého důvodu (*iusta de causa*), na př. kdyby ze sňatku hrozila duchovní nebo hmotná škoda,⁵⁴ pohoršení, rodinné sváry, nebo pro důvodné podezření překážky, nebo i proto, aby sňatek důstojně byl slaven, mohl by ordinář zapovědět sňatek odpoledne, v soukromém domě a pod.⁵⁵ Bezdůvodně sňatku nikdo, ani papež zapovědět nesmí, neboť by porušil právo přirozené.⁵⁶ Záповěď, daná bez důvodu nebo z důvodu nespravedlivého, *per se* snoubenců by nevázala; mohla by však je vázati *per accidens*, totiž *ratione scandal*i. Kdyby příčina byla jista, bylo by však pochybno, zda je dostatečna a spravedli-

⁵¹ Kán. 198 § 1. ⁵² Gury-Sabetti n. 72; Leitner 248, pozn. 2.

⁵³ Leitner 247n; Cerato 57. ⁵⁴ Kán. 1066.

⁵⁵ c. 3, X, 4, 16; c. 3, X, 4, 3.

⁵⁶ 1. k Tím. 4, 3; kán. 1035; též část I., str. 16.

va, záповěď byla by závaznou, neboť in dubio praesumptio fauet superiori. 3. Záповěď dána býti může pouze na tak dlouho, dokud příčina, pro kterou dána byla, trvá (eaeque, scil. causa perdurante), ježto nemá povahy trestu, nýbrž pouze léku.⁵⁷ Pomínila-li tudíž příčina záповědi, na př. vykonal-li snoubenec pokání, napravil-li pohoršení, dostál-li svým závazkům a pod., nelze sňatku déle zapovídati a záповěď jest odvolati.

Záповěď sňatku pomíjí: 1. Byla-li ordinářem, jenž ji dal, jeho nástupcem, zmocněncem nebo hierarchickým představeným odvolána; 2. uplynula-li doba, na kterou dána byla; 3. byli-li manželé, kteří přes záповěď ve sňatek vešli, nezapověděla-li ho apoštolská Stolice s doložkou zneplatňující (cum clausula irritante), od viny, event. i od církevního trestu rozhrěšení, při čemž jest dbáti, zda nejde o trest zadržný.

Z hořejších, kodexem stanovených podmínek je patrné, že apoštolská Stolice si přeje, aby ordináři sňatek zapovíдали jen z nutnosti, žádá-li toho soukromé nebo veřejné blaho, což by bylo na př., kdyby nezletilec, jinak zbožný a rodičů poslušný, chtěl vejíti ve sňatek bez vědomí nebo proti vůli rodičů, rozumně a důvodně bránících.

Ordinář smí i censurami potrestati ty, kdo přes záповěď, způsobem řečeným danou, ve sňatek vešli nebo k němu spolupůsobili,⁵⁸ tak jako smí trestati přestoupení jiných manželských zákonů.⁵⁹

Ač kánon 1039, § 1 výslovně toho nepraví, lze míti za to, že vše, co stanoví se v něm o místních ordinářích, platí též o diecésních synodách a sněmech provinciálních a plenárních, což je patrné z povahy těchto sněmů, jež jsou shromážděním ordinářů, rovněž z toho, že právo v této věci usiluje o naprostou jednotnost v celé církvi. Ordinář je oprávněn manželství způsobem řečeným zapověděti potestate iurisdictionis pro foro externo, ve věci té obecným právem svému úřadu danou. Farář iurisdikce pro foro externo nemá a proto nemůže manželství v jednotlivých případech zapověděti jurisdikcionálně (vi potestatis iurisdictionis), nýbrž pouze pastorálně (vi sui muneris pastoralis), jsa jako duchovní správce povinen starati se o dovolené a platné sňatky.⁶⁰ Farář v tomto případě sňatku vlastně nezapovídá, nýbrž pouze asistenci odpírá, dokud podle práva božského, církevního (a občanského) sňatku dovoleně, resp. i platně slaviti nelze, na př. pro podezření

⁵⁷ Srv. kán. 2241 § 1 s kán. 2286.

⁵⁸ Kán. 2220, S. C. Conc. in causa Florentina 17. února 1629; Gasparri n. 279; Linneborn 96, pozn. 3.

⁵⁹ Kán. 2221; Bened. XIV. De Synodo, lib. 12, cap. 5, n. 4; Sanchez lib. 3, disp. 46, n. 7; Linneborn 96, pozn. 4.

⁶⁰ Rituale Rom. tit. 7 cap. 1; Leitner 334.

překážky,⁶¹ pro odpor rodičů proti sňatku nezletilých⁶² nebo proto, že jde o nekající veřejné hříšníky, k přijetí svátosti stavu manželského zřejmě nehodné.⁶³ Za těchto okolností je i zpovědník oprávněn, ano i povinen sňatek snoubencům zapovědět, a nechťejí-li od něho upustiti, jim rozhršení odepříti.

4. Místní ordinář smí způsobem shora řečeným, za podmínek obecným právem stanovených sňatek sice zapovědět, nikdy však nemůže tak učiniti sub poena nullitatis, takže sňatek, uzavřený bez překážky rušící, pouze přes záповěď ordinářovu, je vždy platný. To je patrné z § 2 kánonu 1039, podle něhož jediná apoštolská Stolica záповědi sňatku rušící doložku (clausulam irritantem) připojiti, t. j. určitý sňatek určitým osobám v jistém případě sub poena nullitatis zapovědět může. Toto právo bylo přiznáváno apoštolské Stolicí již před kodexem⁶⁴ a bylo dovozováno z právní zásady: „Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus,”⁶⁵ jak patrné ze slov Benedikta XIV.: „Ježto papež může obecným zákonem překážku, manželství rušící, stanoviti, může také ve zvláštním případě zapovědět, aby určité osoby v manželství nevcházely, a zároveň stanoviti, aby sňatek, přes jeho záповěď uzavřený, byl neplatný.”⁶⁶ Tak může apoštolská Stolica stanoviti rušící překážku in casu peculiari per modum praecepti.⁶⁷ Leč i záповěď sňatku, daná apoštolskou Stolicí, předpokládá se vždy pouze jako zákaz vadící, není-li její rušící, zneplatňující účinek v ní výslovně nebo ekvivalentně prohlášen. Pro důležitost věci žádalo již staré právo,⁶⁸ aby záповědi, jež měla míti účinek rušící, připojena byla zvláštní doložka, výslovně nebo ekvivalentně prohlašující, že sňatek, přes tuto záповěď uzavřený, je neplatný, jak patrné z výroku Sanchezova: „Ježto manželství je záležitost tak důležitá a je zneplatnění je věci velmi závažnou, je třeba doložky zvláštní.”⁶⁹ Totéž platí i dnes, jak patrné z kánonu 12, který praví: „Za zneplatňující nebo zneschopňující jest míti pouze ony zákony, jimiž výslovně nebo ekvivalentně se stanoví, buď že úkon je neplatný, nebo že osoba je nezpůsobilá.”⁷⁰ Římské kongregace připojují někdy, na př. je-li obava, že sňatku brání překážka pohlavní nemohoucnosti, některým svým rozhodnutím záповědi, že osoby, jichž rozhodnutí ta se týká, nesmějí vejíti ve sňatek bez zvláštního dovolení dotyčné kongregace.⁷¹ Manželství,

⁶¹ O tom shora při kán. 1031 § 1, n. 3. ⁶² O tom shora při kán. 1034.

⁶³ Kán. 1033, 1065 § 2, 1066. ⁶⁴ Sanchez lib. 7, disp. 2.

⁶⁵ Reg. iur. 53, in VI°.

⁶⁶ Benedikt XIV.: De Synodo, lib. 12, cap. 5, n. 3; též nn. 2, 10.

⁶⁷ Kán. 24. ⁶⁸ Benedikt XIV, ibid., n. 2ss; Chelodi 33, pozn. 1.

⁶⁹ Sanchez lib. 7, disp. 2, n. 9. ⁷⁰ Kán. 11.

⁷¹ „Vetito viro (mulieri) transitu ad alias nuptias, inconsulta S. Congregatione”; srv. Gasparri n. 277.

uzavřené přes tuto prostou, zneplatňující doložky postrádající záповěď, bylo by nedovoleným, avšak platným, ovšem nebrání-li mu v řečeném případě pohlavní nemohoucnost nebo jiná rušící překážka.

III. Kán. 1040. Kdo je výhradně oprávněn církevně-právní vadící a rušící manželské překážky rušiti, měniti a promíjeti?

Podle právní zásady: „Omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur,”⁷² jest zákonodárce absolutním pánem svého zákona. Proto pouze zákonodárce, jeho nástupce v úřadě, jeho hierarchický představený, t. j. onen, jehož iurisdikci zákonodárce podléhá, nebo ten, koho zákonodárce, jeho nástupce nebo hierarchický představený zvlášť k tomu zmocnil,⁷³ je oprávněn zákon odvolati a zrušiti přímo, a to buď zcela (legem abrogare) nebo částečně (legi derogare), k zákonu nový závazek přidati (legi subrogare), nebo nepřímo novým zákonem, dřívějšímu se přičicím (legi obrogare).⁷⁴ a závaznost zákona ve zvláštním případě uvolniti (a lege dispensare).⁷⁵ Z toho je patrné, že práva absolutně božského, t. j. oněch zákonů božských, jichž závaznost není závislá na vůli lidské,⁷⁶ tudíž ani manželských překážek práva božského, žádná lidská vrchnost přímo nebo nepřímo, zcela nebo částečně zrušiti, změnit a jich závaznosti v jednotlivých případech uvolnit, od nich dispensovati nemůže.

Z toho je také patrné, která církevní vrchnost ryze církevní zákony, stanovíci rušící a vadící manželské překážky, a tudíž i církevně-právní manželské překážky samy zcela nebo částečně, přímo nebo nepřímo pravoplatně rušiti, měniti a promíjeti může. Podle práva dnes platného, totiž podle § 2 kánonu 1038, je pouze nejvyšší církevní autorita, jak shora řečeno bylo, papež a všeobecný sněm, oprávněna církevně-právní vadící a rušící manželské překážky pro osoby pokřtěné zákonem obecným nebo partikulárním stanoviti, a proto výhradně tatáž nejvyšší církevní autorita, papež a všeobecný sněm, je oprávněna vadící a rušící církevně-právní manželské překážky zcela nebo částečně rušiti a měniti (abrogare aut illis derogare) a je promíjeti⁷⁷ (in eisdem

⁷² c. 1, X, 5, 41. ⁷³ Kán. 80. ⁷⁴ Kán. 22.

⁷⁵ Kán. 80; Suarez: De legibus, lib. 6, cap. 6 ss. Schmalzgr. I. 1, tit. 2, n. 51; Reiffenstuel lib. 1., t. 2, n. 480 ss; Wernz I n. 117 s; Ball.-Palm. I, n. 461; Cappello 230, pozn. 1; Farrugia n. 80 ss.

⁷⁶ Jinak věc se má se zákony iuris divino-humaní, t. j. oněmi, jichž závaznost závisí na dobrovolném úkonu lidské vůle, na příklad svazek manželství nedokonaného, srv. kán. 1119, slib, srv. kán. 1311, 1313; Sanchez I. 1, disp. 61. n 2; Reiffenst. n. 2.

⁷⁷ Kán. 81; Knecht 209 ff; I. A. § 79.

dispensare), leč by tato moc někomu obecným právem nebo zvláštním indultem apoštolskou Stolicí udělena byla. Manželské překážky rušití a měnití může apoštolská Stolica zákonem obecným nebo partikulárním, pravoplatně prohlášeným.⁷⁸ Ustanovení kánonu 1040 je pouze důsledkem toho, co stanoví kánon 1038, neboť *illius est solvere, cuius est ligare*.⁷⁹ Slovy: „*praeter Romanum Pontificem nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici... abrogare aut illis derogare item nec in eisdem dispensare*“ kánon 1040 nevylučuje, pokud se týče rušení, měnění a promíjení církevně-právních manželských překážek, vlastní pravomoci všeobecných sněmů, nýbrž vylučuje pouze vlastní pravomoc církevních představených, nižších papeže (*infra Romanum Pontificem*), a to jednotlivých i kolektivně vzatých, na př. sněmů provinciálních nebo plenárních, sestávajících z biskupů jedné nebo několika církevních provincií.⁸⁰ To proto, že jde o zákon představeného, totiž papeže, jehož podřízení z vlastní mocí rušití, měnití nebo promíjetí nemohou. Kánon 1040 všeobecných sněmů výslovně nejmenuje, protože ony o tyto podrobnosti církevní správy obvykle se nestarají, zvláště dispensí od manželských překážek nikdy neudílejí.

Nejvyšší církevní autorita promíjí manželské překážky ryze církevního práva mocí vlastní a původní (*potestate propria et nativa*), nikým církvi nepropůjčenou, na nikom nezávislou.⁸¹ Papež sám manželské překážky promíjí řádnou mocí vlastní (*potestate ordinaria propria*); činí tak obvykle prostřednictvím římských kongregací,⁸² jež je promíjejí sice též mocí řádnou (*potestate ordinaria*), avšak zástupnou (*vicaria*),⁸³ konanou jménem papeže. Promíjení všech manželských překážek jistých a nepochybných je rezervováno apoštolské Stolicí, proto třeba zpravidla žádati ji za dispens.

Církevní představení nižší papeže (*infra Pontificem*), na př. ordinář, farář, kněz, asistující sňatku podle kánonu 1098 n. 2, a zpovědník, mohou manželské překážky promíjetí pouze tehdy, byla-li jim tato moc udělena, a to buď právem obecným nebo zvláštním indultem apoštolské Stolicy. Obecné právo zmocňuje tyto církevní představené k promíjení manželských překážek v případech mimořádných za podmínek, obecným právem stano-

⁷⁸ Kán. 9.

⁷⁹ Cerato 58; srv. část I., str. 66, 2.

⁸⁰ Kán. 283, 281.

⁸¹ Část I., str. 64 nn.

⁸² Pro foro externo prostřednictvím sv. Oficia (kán. 247, § 2) a kongregace Svátostí (kán. 249), pro foro interno prostřednictvím Penitenciáře (kán. 258, paragraf 1).

⁸³ Kán. 197.

vených, aby bylo postaráno o časné i věčné blaho věřících.⁸⁴ V těchto případech manželské překážky promíjejí mocí, právem obecným svému úřadu udělenou, tudíž mocí řádnou (potestate ordinaria), leč zástupnou (vicaria), t. j. jménem papeže, jako jeho zástupcové.⁸⁵ Dispensující takto mocí řádnou, o apoštolské Stolicí zmínky činití nemusí, jak jest jim to činití jindy, kdykoliv dispensují mocí delegovanou (potestate delegata). Apoštolská Stolica totiž zmocňuje mimo to církevní představené nižší papeže k promíjení manželských překážek též zvláštními indulty (specialibus indultis), jimiž udílí jim buď trvalé dispensační fakulty (facultates habituales), a to buď navždy (in perpetuum) nebo na určitou dobu, na př. 3 nebo 5 let, nebo pro určitý počet případů,⁸⁶ nebo udílí jim zvláštní dispensační pravomoc pro některý určitý případ. Dispensující mocí, apoštolskou Stolicí zvláštním indultem sobě udělenou, dispensují mocí, propůjčenou osobě (potestate commissa personae), t. j. mocí delegovanou (potestate delegata),⁸⁷ a proto jest jim při udílení dispense zmíniti se o tom, že dispensují mocí apoštolskou Stolicí sobě propůjčenou,⁸⁸ na př. slovy: potestate mihi a Sede Apost. concessa, a mimo to jest jim přesně dbáti všeho, co dispensační reskripty nebo indulty apoštolské Stolicie nařizují, jak dí již Benedikt XIV.:⁸⁹ „Mysleli bychom, že nekonáme své povinnosti, kdybychom... vás všech... řádných představených důtklivě nenapomenuli..., abyste listy manželských dispensí... touto Stolicí a kurií zaslané, sami pozorně četli a uvážili a také svým zástupcům a úředníkům nařídili, aby jich co nejpřesněji dbali.“ Nemůže-li ordinář nebo jiný církevní představený infra Pontificem mimo tyto případy kanonické, t. j. mimo případy, kdy dispensuje mocí, právem obecným nebo indultem apoštol. Stolicie sobě udělenou, manželských překážek promíjeti, tím méně je oprávněn, je zcela nebo částečně rušiti (abrogare, derogare) nebo měniti (mutare), jak kánon 1040 výslovně praví.

Manželské překážky bývají promíjeny podle toho, zda jsou veřejné nebo tajné, známé nebo neznámé, buď v právním oboru vnějším (pro foro externo) nebo pouze vnitřním (interno), a to zase buď v právním oboru vnitřním svátostném, ve zpovědi (pro foro interno sacramentali) nebo mimosvátostném, mimo zpověď (extrasacramentali). Dispens, udělená pro foro externo, platí vždy také pro foro interno. Byla-li dispens udělena pouze pro foro

⁸⁴ Na příklad *urgente mortis periculo* (kán. 1043 n), *in casibus urgentioribus* (kán. 1045); mimo to místní ordinářové smí promíjet překážky pochybné *dubio facti*, jde-li o ony, jež ap. Stolicie obyčejně promíjí (kánon 15), a také vadící překážku soukromého, nezadrženého slibu (kán. 1058 § 1, 1313). O tom podrobně v pojednání při těchto kánonech.

⁸⁵ Kán. 197. ⁸⁶ Kán. 66, § 1. ⁸⁷ Kán. 197, § 1. ⁸⁸ Kán. 1057.

⁸⁹ „*Magnae nobis*“ 29. června 1748, F. n. 387.

interno, je manželství platné a platným zůstává, i když překážka, jež dříve jako tajná pro foro interno byla prominuta, později veřejnou se stala. V tomto případě třeba však, nestanoví-li právo jinak,⁹⁰ žádati za novou dispens pro foro externo.⁹¹ Dispensační pravomoci, delegované pro foro externo, nelze s jistotou vykonávat pouze in foro interno.⁹²

IV. Kán. 1041. Účinnost právního obyčeje na překážky manželské.

Jako četné jiné církevní zákony, tak i některé zákony, stanovící církevní manželské překážky, mají podle svědectví dějin svůj původ v obecném nebo partikulárním právním obyčeji. Ve starém právu měl právní obyčej pro vývoj manželských překážek velký význam. Církev některé překážky i rušící, stanovené původně právním obyčejem, zprvu trpěla, později výslovně uznala a do církevního práva přijala. Tak dí na příklad Benedikt XIV. o překážce rozdílnosti náboženské: „Všichni vědí, že manželství jsou pro překážku rozdílnosti náboženské neplatna, ne sice právem posvátných kánonů, nýbrž obecným obyčejem církve, který trvá od mnohých staletí a který platností zákona nabyl.“⁹³ Zda k uzákonění rušící manželské překážky právním obyčejem bylo či nebylo třeba, aby překážka ona apoštolskou Stolicí byla uznána, starší kanonisté nesouhlasili.⁹⁴ Stejně jako stanoveny, mohly již stávající manželské překážky podle starého práva býti právním obyčejem i rušeny a měněny, ovšem pouze překážky práva ryze církevního, nikoliv božského. Na překážky práva božského právní obyčej neměl a nemohl mít ani ve starém právu žádného právního účinku, ježto pouze obyčej mravně dovolený a rozumný právním obyčejem státi se může, obyčej však, právu božskému se přičítí, takovým není.⁹⁵ Co se týče překážek práva církevního, nelze každý obyčej všeobecně zvátí samo sebou a vnitřně (per se et intrinsece) nerozumným, neboť ve starém právu byly, jak již bylo podotknuto, některé překážky skutečně uzákoněny právním obyčejem, ježž dnes kánon 1041 nerozumným prohlašuje. Kdyby obyčej, manžel-

⁹⁰ Kán. 1047. ⁹¹ Kán. 202.

⁹² Feije n. 625; Wernz n. 609, nota 10; C. Prop. F. 14, července 1881; srv. Rosset n. 24; Chelodí n. 38, pozn. 4. O tom podrobně v pojednání k dotyčným kánonům.

⁹³ „Singulari nobis“ 9. února 1749, § 10; F. n. 394.

⁹⁴ Fagnani (Comment. ad c. „Utrum autem“, „Quod superbis“, ed. 1705, IV, 68, 76) má uznání papežovo za nutné; Sanchez (lib. 7, disp. 4, n. 11) však nikoliv; srv. Pirhing: lus can. I, 4, tit. 11, n. 10s, tit. 14, n. 26; De Angelis IV, tit. 1, n. 15; Feije: De Imped., n. 75; Gasparri n. 282.

⁹⁵ Kán. 27.

ské překážky zavádějící nebo je rušící, byl per se et intrinsece nerozumným, nebyl by nikdy mohl nabýti platnosti zákona a nebyl by mohl žádné skutečné překážky zavést nebo odstranit. Z toho je patrné, že kodex odmítá obyčej, manželské překážky zavádějící nebo je rušící, jako zevnitřně nerozumný (extrinsece irrationabilem), totiž pro neblahé následky, plynoucí z uznání takového obyčeje, hlavně pro porušení jednoty církevní kázně.

Po prohlášení nového kodexu postrádá však jakýkoliv obyčej (consuetudo), obecný nebo partikulární, staletý nebo nepamětný, pokud jde o stanovení, rušení a měnění církevně-právních manželských překážek pro osoby platně pokřtěné, katolíky⁹⁶ i jinověrce,⁹⁷ jakéhokoliv právního účinku, ježto kodex každý takový obyčej přítomný i budoucí, novou překážku zavádějící, nebo stávající překážku rušící nebo měnící, kánonem 1041 a priori výslovně odmítá, zavrhuje a nerozumným prohlašuje, a to proto, že by jím porušena byla jednotnost církevního práva. Nerozumný pak obyčej právním státi se nemůže.⁹⁸ Tímto ustanovením kodex obyčej přítomný, týkající se manželských překážek, zneplatňuje⁹⁹ a zároveň vznik budoucího právního obyčeje znemožňuje, an jej nerozumným prohlašuje slovy: „Consuetudo, quae in iure expresse reprobatur, non est rationabilis.“¹⁰⁰ Kánonem 1041 církevní zákonodárce a priori odpírá každému, manželských překážek jakkoliv se dotýkajícímu obyčeji svůj souhlas, bez něhož žádný obyčej právním státi se nemůže.¹⁰¹ Obyčej takový by byl porušením práva (corruptela iuris). Proto každý takový obyčej partikulární bylo by zavrhnouti jako nerozumný, ježto by se přičil jednotnosti církevního zákonodárství; obyčej pak obecný za nynějších okolností bez souhlasu apoštolské Stolice právním státi by se nemohl.¹⁰²

*Dodatek: Kdo je vázán manželskými překážkami?*¹⁰³

Překážkami práva božského, přirozeného a kladného, jsou vázání všichni lidé pokřtění i nepokřtění. Překážkám práva církevního nepokřtění nebo neplatně pokřtění (infideles) nepodléhají; podléhají jim však všichni, kýmkoliv, kdekoliv a jakkoliv platně pokřtění, což je patrné: 1. ze všeobecné zásady o závaznosti církevních zákonů, stanovené kán. 12. a 87.; 2. ze znění kánonu 1038 § 2, jenž zahrnuje všechny platně pokřtěné; 3. z důvodu a contrario, vyjádřeného v kánoně 1099 § 2, jenž pokřtěné nekatolíky

⁹⁶ Sv. Ofic. 11. března 1868.

⁹⁷ Sv. Ofic. 6. července 1892; Chelodí n. 38, pozn. 1, 2.

⁹⁸ Kán. 27 § 2. ⁹⁹ Kán. 5. ¹⁰⁰ Kán. 27 § 2. ¹⁰¹ Kán. 25.

¹⁰² De Angelis IV, tit. 1, n. 15; Gasparri n. 282; Chelodí 33, 4. Cerato 58; Cappello 230, n. 209.

¹⁰³ Srv. shora, str. 148.

výslovně vyjímá, čehož kánony, stanovící církevněprávní manželské překážky, vyjímajíc kánon 1070 § 1, nečiní; 4, z opětovného prohlášení církve. Je lhostejno, zda pokřtění katolíci nebo nekatolíci vcházejí v manželství s rušící překážkou práva církevního bona nebo mala fide, nevědouce nebo vědouce o překážce. Činí-li tak bona fide, nehřeší, jejich manželství je domnělým (putativum) a jejich děti jsou manželskými.¹⁰⁴ Činí-li tak ale mala fide, nesmí ze svého provinění mít prospěchu. Jejich manželství je, jde-li o překážku rušící, neplatné a církev je vždy, vrátili-li se do církve, nebo bylo-li církvi o jejich manželství rozhodovati, neplatným prohlašovala nebo je sanovala.¹⁰⁵ Nevěřící, přijavše křest, jsou vázáni překážkami církevního práva, které vznikly po přijetí křtu, a také oněmi církevními překážkami, jež mají svůj základ ve svazku přirozeném (in vinculo naturali), jenž trval již před přijetím křtu, na př. pokrevenstvím. Jinými církevními překážkami, na př. zločinu, duchovního příbuzenství a pod., vázáni nejsou. Někteří starší kanonisté se domnívali,¹⁰⁶ že církev pokřtěných nekatolíků svými manželskými překážkami vázati nemíní. Domněnka tato pozbyla již od doby Benedikta XIV. obhájců, postrádá odůvodnění a přecetná prohlášení a rozhodnutí apoštolské Stolice nasvědčují opaku.¹⁰⁷ Pokud šlo o klandestinitu, starým právem k rušícím manželským překážkám počítanou, církev pokřtěným nekatolíkům doprávala výjimek,¹⁰⁸ o katolíky pak starala se dříve svým učením a soudní praxí, v novém pak právu ustanovením kánonu 1098 a 1099.

¹⁰⁴ Kán. 1015 § 4, 1114.

¹⁰⁵ S. C. Conc. 26, září 1602, 12. ledna 1605, 2. srpna 1725; Pius VII. 8. října 1803, Fontes n. 477; srv. shora, str. 148, pozn. 17; Knecht 200 n., pozn. 1; Chelodi 34, pozn. 2.

¹⁰⁶ Na příklad Schmalzgruber, Pichler.

¹⁰⁷ Benedikt XIV. konst. „Matrimonia“ 4. listopadu 1741 (Denzinger 1454). „Singulari nobis“ 9. února 1749 F. n. 394; „Ad tuas manus“ 8. srpna 1748 F. n. 389; „Magnae nobis“ 29. června 1748 F. n. 387; Pius VI. ad card. Franckenberg 13. července 1792; Rehoř XVI. ad eppos Bavariae 27. května 1832 F. n. 484; atd.; Feije n. 103; Chelodi 34, pozn. 4.

¹⁰⁸ Na příklad per Declarationem Benedictinam et sequentes. O tom při kánonu 1094.

§ 14. POJEM A POTŘEBA DISPENSE VŮBEC. POJEM A ROZDĚLENÍ DISPENSÍ MANŽELSKÝCH. PROMINUTELNOST MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK. DISPENSAČNÍ DŮVODY.¹

I. Předběžné poznámky.

Jak již bylo řečeno,² manželské překážky dělí se podle trvání na dočasné a trvalé. Dočasné jsou ony, jež pomíjejí za určitých okolností a podmínek časem samy sebou, bez spolupůsobení, bez prominutí vrchnosti zákonodárné, způsobem v § 13 naznačeným.³ — Překážky pak trvalé jsou ty, jež nepomíjejí časem samy sebou nebo zvláštním úkonem snoubenců, na př. překážka smíšeného vyznání, konversí, rozdílnosti náboženské, přijetím křtu, nýbrž pouze prominutím (dispensatione), uděleným oprávněnou vrchností.

Na otázku, zda pomíjí závaznost lidských zákonů, nelze-li jich vůbec nebo aspoň bez velkých obtíží (*sine gravissimo incommodo*) zachovati, zda tudíž ryze církevními zákony, stanovícemi manželské překážky, jsou vázáni ti, kdo bez velké škody od sňatku upustiti, ho odložití a za prominutí překážky žádati nemohou, odpovídají někteří kanonisté záporně. Jiní však rozlišují mezi překážkami vadícími a rušícími a praví, že ani ty, ani ony nepomíjejí v případě nutnosti partikulární, jednotlivců se týkající (*in casu necessitatis particularis*), že však pomíjejí v případě nutnosti obecné (*in casu necessitatis communis*), na př. v době pronásledování, revoluce a pod., a to podle jedněch pouze překážky vadící, podle jiných i rušící.⁴ Jiní opět rozlišují ve věci té ještě přesněji a praví: a) Pro prostou nemožnost, od manželství upustiti a za dispens žádati, není-li s ní zároveň spojena naléhavá nutnost manželství, překážky nepomíjejí; b) pomínul-li účel zákona v jednotlivém případě pouze negativně, takže by jeho plnění jednotlivci

¹ c. 13, X, 2, 13; cc. 8, 9, X, 4, 19; Trid. sez. 24, cc. 1, 5 de ref. matr.; Bened. XIV. konst. „Pastor. bonus“ 13. dubna 1744; Instr. Prop. F. 9, května 1877; cc. 1042ss; Haring § 149; Cappello n. 215 ss; Chelodí 39; Knecht E. R. 204; Linneborn ER² 98; Leitner E. R.³ 263; P. Corradus: Praxis disp. Apost., Col. Agripp. 1678; Thomassin: Vet. et nov. disciplina, p. II, l. 3, c. 24ss; Freisen: Gesch. 891; Zittelli: De disp. matrim., Romae 1887; Mergentheim: Die Quinquennalfakultäten pro foro ext.; ihre Entstehung und Einführung in deutsch. Bistümern. 1908; Schnitzer E. R. § 53; Gasparri n. 321ss; Heiner E. R.⁶ 140ff; Scherer KR. § 132, 133; Wernz IV, n. 602 ss; Sägmüller K R³, § 150; Haring 527.

² Str. 159, Stiegler: Dispensation und Dispensationswesen, Mainz 1901; Knecht 204 ff.

³ Shora str. 159.

⁴ Gasparri n. 311; De Becker 280; sv. Alfons VI, n. 613; Sanchez lib. 2, disp. 40, n. 7; Feije n. 644ss; Pighi IV, n. 497; Cappello 221, pozn. 9.

nebylo k užítku, ale také ne ke škodě, závaznost zákona nesporně nepomíjí;⁵ c) pominul-li však účel zákona pro společnost opačně (*contrarie*), takže by z jeho plnění společnosti místo užítku vzešla škoda, lze *ex benigna mentis legislatoris interpretatione* závaznost zákona míti za suspendovanou. d) Je-li zákon v jednotlivém případě na škodu duchovní, na př. kdyby umírající konkubinář pro církevně právní překážku, za jejíž prominutí žádati nemůže, ve sňatek vejíti nemohl a tak byl v blízkém nebezpečí hříchu a věčné záhuby, lze míti za to, že církevní zákon, stanovící překážku vadící, jistě, církevní pak zákon, stanovící překážku rušící, pravděpodobně neváže, ovšem jde-li o překážku, kterou apoštolská Stolicí obyčejně promíjí.⁶ Kdyby tudíž někde bylo katolíků tak málo, že by mezi sebou ve sňatek vcházetí a pro různé místní nebo časové okolnosti bez nesmírných obtíží dispens od překážky rozdílnosti náboženské vyžádati si nemohli, je pravděpodobno, že by překážka ta jich nevážala.⁷ Tomuto názoru nepřičí se instrukce sv. Oficia, daná 18. prosince 1872 apošt. vikáři střední Oceanie, v níž *antecedenter* udílí se mu mimořádná fakulta, promíjeti překážku rozdílnosti náboženské.⁸ Taktéž pravděpodobně pomíjí i jiná rušící překážka, jež byla objevena teprve po sňatku, a, je-li žena, jež sama o ní ví, v nebezpečí velké škody, na př. je-li hrozbou zabití, poranění k souloží nucena, jde-li o překážku, kterou církev aspoň pro *foro interno* obyčejně promíjí. Ad *cautelam* jest však v tomto případě co nejdříve žádati za dispens.⁹

Budiž již zde podotknuto, že některé překážky starého práva kodexem byly zrušeny, totiž: 1. překážka rozdílnosti náboženské mezi pokřtěným nekatolíkem, který nikdy k církvi katolické vědomě nenáležel, a osobou nepokřtěnou;¹⁰ 2. překážka pokrevnství 4. stupně v pokolení nepřímém;¹¹ 3. překážka švakrovství 3. a 4. stupně v pokolení nepřímém ze soulože manželské, jakož i švakrovství nezákonného a dodatečného ze soulože nemanžel-

⁵ Kán. 21.

⁶ Ball.-Palm, I, n. 318; Genicot II, n. 523; Vlamíng n. 198; Cappello 222, pozn. 10. Tomuto názoru přičí se však prohlášení S. C. Conc. z 18. listopadu 1684; srv. shora str. 123., pozn. 26.

⁷ Gasparri n. 711; Santi-Leitner lib. 4, tit. 1 n. 178; Noldin I, n. 199; Píghi n. 497. Odpověď sv. Oficia 4. června 1891 (*Collect. prop. F. I*, n. 1062), již se někteří autoři dovolávají a v níž se praví: „Ita propositis circumstantiis, non esse inquietandos, facto verbo cum SSmo,“ ničeho nedokazuje. Ze znění je patřno, že papež neprohlásil překážku za odstraněnou, nýbrž že spíše udělil jakous milost. Srv. Wernz n. 510, pozn. 37; Cappello 222, pozn. 11.

⁸ *Collect. Prop. F. II*, n. 1392.

⁹ Sv. Alfons VI, n. 613; Ball.-Palm. VI, n. 309; Lehmkuhl II, n. 1054; Arregui n. 731; Génicot n. 523; Cappello 222, pozn. 13.

¹⁰ Kán. 1070 § 1.

¹¹ Kán. 1076 § 2.

ské;¹² 4. překážka veřejné počestnosti ze zasnoubení a z nedokonaného manželství;¹³ 5. překážka duchovního příbuzenství z biřmování a duchovního příbuzenství ze křtu mezi kmotry a křtěncovými rodiči.¹⁴ Překážka zákonitého příbuzenství z osvojení (ex adoptione) řídí se nyní občanským zákonem té které země. Kde a jakou manželskou překážkou je zákonité příbuzenství podle zákona občanského, tam a takovou překážkou je i podle zákona církevního.¹⁵ Všechna ustanovení kodexu, jimiž změněny nebo zrušeny byly některé manželské překážky starého práva, nemají zpětně platnosti, ježto kodex nikde toho výslovně nestanoví. Proto platnost, resp. neplatnost manželství, před kodexem uzavřených, jest posuzovati podle práva, platného před kodexem, a to tehdy, kdy dotyčná manželství byla uzavřena,¹⁶ neboť změny překážek, kodexem stanovené, na manželství před kodexem uzavřená vlivu nemají. Manželství, uzavřená před 19. květnem 1918 neplatně pro některou rušící překážku starého práva, kodexem zrušenou, na př. pokrevenství 4. stupně v pokolení nepřímém, zůstala i po prohlášení kodexu neplatnými podle zásady: „Actus semel infectus de se non fit validus.“ Aby platnými se stala, je tudíž třeba jejich prostého zplatnění (convalidatio simplex) nebo ozdravení v kořeni (sanatio in radice), vykonaného podle kánonu 1133—1141, a to bez předchozí dispense, ježto za promínutí překážky, nyní již neexistující, vůbec žádati nelze.¹⁷ Překážka duchovního příbuzenství, jež vznikla před 19. květnem 1918 podle zásad starého práva, platí po prohlášení kodexu pouze v mezích, stanovených kodexem.¹⁸

II. Pojem a potřeba dispense vůbec. Pojem a rozdělení dispensí manželských.

1. Pojem a potřeba dispense vůbec.

Dispensí vůbec rozumí se pravoplatné uvolnění zákona ve zvláštním jednotlivém případě (relaxatio legis in casu speciali).¹⁹

¹² Kán. 97, 1077 § 1. O tom v pojednání k tomuto kánonu. ¹³ Kán. 1078.

¹⁴ Kán. 768, 1079. ¹⁵ Kán. 1059, 1080; lex civilis canonizata.

¹⁶ Kán. 10; Comm. Pontif. 2.—3. června 1918, n. 6; ASS. v. 10, 345; Cappello 229, pozn. 24.

¹⁷ Comm. Pontif. *ibid.*, n. 7; neprávem dí Linneborn, že tato manželství potřebují konvalidace s dispensí od překážky nebo sanace in radice podle starého práva. Knecht 204 f., pozn. 2; Hecht in Th.-pr. Qu. 1925, 371; Rettenbacher *ibid.* 129. — ¹⁸ Comm. Pontif. *ibid.*, IV, 8.

¹⁹ Kán. 80; Knecht 205, pozn. 3; Stiegler: Dispensation u. Dispensationswesen 1 ff; týž AK. sv. 77, 1 ff; c. 5, C. 1, q. 7; Rufinus: Summa decretorum, ed. Poderborn 1902, 234. Sanchez l. 8, disp. 1, n. 2; De Justis l. 1, c. 1, n. 7; Ferraris, v. Dispensatio n. 1; Pichler n. 9; Reiffenstuel l. 1, tit. 2, n. 449; Gasparri n. 321 ss; Hilling: Die allgem. Normen des C. i. c. 1926, 84; Leitner 265; Sägmüller I, 139 ff; Prop. F. 9. května 1877, ASS. 10, 291.

Jest to úkon moci iurisdikční (potestatis iurisdictionis), jež obsahuje moc zákonodárnou, soudní a trestní, a dána byla církvi jejím zakladatelem za účelem řízení církve, a to nikoliv iurisdikce nutné či soudní (iurisdictionis necessariae seu iudicialis), konané soudně, i proti vůli poddaných, nýbrž iurisdikce dobrovolné (iurisdictionis voluntariae), konané pouze na žádost poddaných podle určitých předpisů kanonického práva.²⁰

Dispense liší se: *a)* od úplného zrušení (abrogatio) zákona, jímž závaznost jeho v území, pro něž byl dán, zcela pomíjí;²¹ *b)* od částečného zrušení (derogatio) zákona, jímž jeho závaznost v území onom částečně pomíjí; *c)* od výsady (privilegium), jež jest jakýms zvláštním zákonem, daným k dobru určitých osob, kterým závazek stávajícího zákona pro ně se uvolňuje a místo něho nějaká výhoda (favor) jim se poskytuje; *d)* od dovolení (licentia), jež nepříčí se zákonu, jako by totiž jim někdo ze závazku zákona se vyjímal, nýbrž spíše se zákonem se srovnává, stanovíc podmínku, kterou žádá sám zákon, aby totiž nic se nedálo bez svolení představeného; *e)* od trpění (permissio) ve vlastním smyslu, jež žádného zapovídacího zákona nepředpokládá; *f)* od rozhršení (absolutio) od hříchu nebo církevního trestu, jímž zákon spíše se naplňuje než uvolňuje; *g)* od prohlášení (declaratio), k němuž není třeba moci iurisdikční a jež může býti dáno i těm, kdo jí postrádají, na př. znalci; *h)* od vlastního čili přímého zneplatnění (irritatio proprie dicta seu directa), jež předpokládá pouze potestatem dominativam na vůli druhého.²²

Potřebu dispense vůbec odůvodňuje sv. Tomáš Aq. jasně a přesvědčivě takto: „Stává se občas, že některý rozkaz, daný k dobru množství jako celku, není vhodný pro tuto (určitou) osobu, nebo v tomto (určitém) případě, ježto by jí zabráněno bylo něčemu lepšímu nebo způsobeno bylo něco zlého . . .²³ Nebezpečno by však bylo, kdyby to bylo ponecháno úsudku kteréhokoliv jednotlivce, leč snad pouze pro zřejmé a náhlé nebezpečí . . ., a proto ten, jemuž přísluší řídit množství, má moc promíjetí zákon lidský, zakládající se na jeho autoritě, aby totiž, pokud jde o osoby a případy, pro něž zákon nevhodným se jeví, dovolil, aby příkaz zákona zachován nebyl.“²⁴

2. Pojem a rozdělení dispensí manželských.

a) Pojem dispensí manželských.

Manželskou dispensí rozumí se pravoplatné uvolnění manžel-

²⁰ Kán. 96nn, 201 nn. ²¹ Kán. 8 § 2.

²² Suarez lib. 6, cap. 10, n. 9 ss; Schmalzgr. n. 56 s.; D'Annibale I, n. 230; Ball.-Palm. I, n. 393.

²³ Summa theol. 1/2, qu. 40, a. 6.

²⁴ Summa theol. ibid., qu. 97, a. 4. Cappello 237, pozn. 2; Stiegler 22; c. 56, D. 50; c. 6, 18, C. 1, q. 7; Knecht 206, pozn. 2, 3.

ského zákona ve zvláštním jednotlivém případě. Manželská dispense tudíž je: a) Uvolnění (relaxatio), t. j. prominutí závazku manželského zákona, z čehož jde, že zákon onoho určitého případu skutečně se týká, neboť jde-li o epikii, pak zákon onen podle úmyslu zákonodárcova v onom určitém případě vůbec neváže; b) uvolnění manželského zákona (legis matrimonialis), t. j. zákona, stanovícího nějaký manželsko-právní závazek, týkající se na př. ohlášek, formy sňatku, nejčastěji ovšem manželských překážek; c) uvolnění manželského zákona v jednotlivém zvláštním případě (in casu speciali), neboť v dotýčný sňatek vejíti hodlá určitá dvojice, čímž dispense liší se od výsady (privilegium) a indultu, jímž i určitá třída lidí zcela nebo částečně závazku některého manželského zákona zproštěna býti může, na př. co do ohlášek, překážek, formy sňatku a pod. V tom smyslu nazývá Benedikt XIV. trpění manželství kleriků vyšších svěcení u sjednocených východňanů výsadou.²⁵ d) Pravoplatné uvolnění (legitima relaxatio), jež předpokládá: α) vrchnost oprávněnou, dávati zákony a tudíž je také promíjetí, ať mocí řádnou nebo delegovanou; β) prominutelný zákon, prominutelnou překážku, t. j. překážku práva lidského, zde práva církevního nebo aspoň překážku práva božsko-lidského (iuris divino-humani); γ) důvody pro prominutí zákona. Zákonodárce promíjí závaznost svých vlastních zákonů platně sice i bez důvodu. Sluší se však, aby toho nečinil, ježto zákon dal z jistých důvodů a proto jej zase jen z dostatečných důvodů promíjetí má, zvláště, jde-li o prominutí manželských překážek, ježto i ryze církevní překážky mají namnoze svůj základ v právu božském, zvláště v právu přirozeném.

b) R o z d ě l e n í m a n ž e l s k ý c h d i s p e n s í.²⁶

S vývojem dispensačního manželského práva vyvinuly se různé druhy a názvy dispensí od manželských překážek.

Manželské dispense rozlišovati lze:

α) Podle právního oboru (ratione fori): na dispense, udílené pro právní obor vnější (pro foro externo), a dispense, udílené pro právní obor vnitřní, svědomí (pro foro interno), a to buď svátostný (sacramentali, ve svátostné zpovědi) nebo mimosvátostný (extrasacramentali, mimo zpověď). Mnozí kanonisté užívají promiscue rčení „pro foro“ a „in foro“. Ve smyslu přesném značí předložka „pro“ právní platnost (vim, valorem) udělené dispense, zda totiž dotýčná dispens platí a k sňatku oprávnňuje v právním oboru vnějším (quoad forum externum) nebo pouze vnitřním (internum, t. j. pouze ve svědomí) nebo obojím (quoad forum utrumque). Předložka „in“ naznačuje způsob udílení dis-

²⁵ Const. „Etsi pastoralis“ 26. května 1742, n. 7, § 26 F. n. 328.

²⁶ Knecht 208 f.

pense, zda totiž dispens se udílí veřejně nebo tajně, ve vnějším právním oboru dokazatelně, nebo nedokazatelně. Obě tyto předložky často se zaměňují, ježto dispense, udělená in foro externo, resp. interno, platí též pro foro externo, resp. interno. — Pro foro interno promíjejí se překážky tajné, o nichž lze předvídati, že tajnými zůstanou; pro foro externo překážky veřejné.²⁷ V dispensi udělené pro foro externo je vždy zahrnuta také dispens pro foro interno, nikoliv však naopak. Dispens udělená in foro interno platí a oprávnňuje k sňatku pouze ve svědomí. Byla-li udělena in foro interno od překážky tajné, manželství je vždy platno, byť by překážka později veřejnou se stala, leč nestanoví-li právo jinak,²⁸ jest v tomto případě po každé znovu žádati za dispens pro foro externo. Nové této dispense pro foro externo je vždy třeba, byla-li překážka prominuta pouze in foro interno sacramentali, ve zpovědi,²⁹ a nelze-li tudíž jejího prominutí dokázati, ježto nikde poznačena nebyla a býti nesměla. V tomto případě dispense pro foro interno byla udělena za předpokladu, že jde o překážku tajnou, jež tajnou vždy zůstane, kterýžto předpoklad však později nesprávným se ukázal. V tomto případě nezřídka vzniknouti může kolise mezi vnitřním a vnějším právním oborem,³⁰ o čemž níže bude pojednáno. Jak již řečeno bylo, není jisto, zda delegovaný k promíjení překážek in foro externo je oprávněn je promíjeti pouze pro et in foro interno; to závisí na delegujícím.³¹

β) Podle způsobu, formy udílení (ratione formae): jsou dispensy udílené in forma gratiosa, jež dispensující přímo a bezprostředně udílí žadateli, a dispense in forma commissoria, jichž dispensující přímo a bezprostředně žadateli neudílí, nýbrž jejichž vyřízením (exsecutio) pověřuje, t. zv. vykonavatele (exsecutor), na př. apoštolská Stolice biskupa, zpovědníka a pod. Apošt. Stolice dispensuje zpravidla in forma commissoria. Farář nebo kněz, asistující sňatku podle kánonu 1098n 2, a zpovědník, dispensující v případech, v kánonu 1044—45 označených, dispensují vždy in forma gratiosa. Ordinář dispensuje v těchto případech (kán. 1043, 1045) podle okolností buď in forma gratiosa nebo commissoria, t. j. buď udělí dispens přímo nebo pověří jejím udělením faráře nebo jiného kněze.

γ) Podle poplatků (taxa et componenda), u příležitosti (occa-

²⁷ Kán. 1037, 2197; viz shora § 12, III, 2.

²⁸ Kán. 1047 stanoví: Dispensovala-li Penitenciarié (což platí i o jiných dispensujících) pro foro interno non sacramentali od překážky tajné, a udělení dispense bylo poznačeno v tajné knize kurie biskupské, netřeba nové dispense pro foro externo, když překážka ona později veřejnou se stala.

²⁹ Kán. 202, 1047.

³⁰ Scherer II 453; Wernz 481; Haring 527, pozn. 3.

³¹ Chelodí 39; Wernz 481, n. 10; Haring 527, pozn. 1.

sione) udělené dispense žádaných jsou dispense: in forma nobilium, jsou-li žadatelé z rodu vznešeného, bohatého, a tudíž žádá se větší poplatek (componenda); in forma communi, jsou-li žadatelé sice tak zámožní, že ze svých důchodů nebo statků svému stavu přiměřeně mohou žít, nejsou však vznešení nebo zvláštní boháči, a tudíž žádá se poplatek menší; in forma pauperum, jsou-li žadatelé chudí nebo téměř chudí, a proto žádný poplatek se nežadá.

δ) Podle účelu jsou dispense, udílené pro uzavření sňatku, (pro matrimonio contrahendo) nebo pro zplnění manželství, neplatné již uzavřeného, (pro matrimonio contracto, convalidando).

ε) Podle důležitosti dispensačních důvodů jsou: dispense povinné, nutné, (dispensatio debita, necessaria), jsou-li dispensační důvody tak závažné a naléhavé, že zřejmá potřeba nebo užitečnost udělení dispense žádá; nebo dispense nepovinné, dobrovolné (dispensatio non debita, voluntaria,) je-li dispensační důvod podle úsudku dispensujícího sice dostatečný, nikoliv však tak naléhavý, že by dispens udělití musil, takže dispens udělití sice může, ale nemusí, udělená pak dispens má povahu milosti.³²

ξ) Podle dispensujícího představeného jsou: dispense papežské, udílené papežem, a to buď samým nebo prostřednictvím kompetentních úřadů římské kurie, na př. Penitenciárie, sv. Oficia, kongregace svátostí; dispense nepapežské, udílené ordinářem, farářem, asistujícím knězem, zpovědníkem,³³ a to opět buď mocí řádnou (potestate ordinaria) nebo delegovanou (delegata).

Mimo to bývají ještě rozlišovány: dispense dané zákonem (dispensatio legis) nebo církevním představeným (hominis) nebo obojím (mixta); dispense dané pro dovolené nebo pro platné uzavření sňatku; dispense dané určitě (disp. certa) nebo pouze pro jistotu (ad cautelam); dispense povinné (disp. debita), jichž žádá veřejné blaho, dispense dobrovolné (permissa, arbitraria), nedovolené pro nedostatek důvodů (prohibita), dané ze spravedlností, milostí nebo obého (disp. iustitiae, gratiae, mixta)

III. Prominutelnost manželských překážek.

Kán. 1042 § 1. Některé překážky jsou nižšího stupně (gradus minoris), jiné vyššího (maioris).

§ 2. Překážky nižšího stupně jsou: 1. Pokrevenství ve 3. stupni pokolení nepřímého; 2. švakrovství ve 2. stupni pokolení nepřímého; 3. veřejná počestnost ve 2. stupni; 4. příbuzenství duchovní;

³² Suarez lib. 6, cap. 18, n. 19; Sanchez lib. 3, disp. 10, n. 3; Diana tom. 3, tr. 2, resol. 15, n. 6; Cappello 241, pozn. 2.

³³ Kán. 1043 ss, 1098 § 2.

5. zločin z cizoložství s příslibem nebo pokusem sňatku, byť i pouze úkonem občanským.

§ 3. Překážky vyššího stupně jsou všechny ostatní.

1. Nejvyšší církevní vrchnosti papeži a všeobecnému sněmu přísluší, jak shora bylo řečeno,³⁴ autenticky prohlašovati, ve kterých případech právo božské, přirozené a kladné, manželství zapovídá nebo ruší. Žádná lidská moc, ani duchovní, ani světská, nemůže však z žádného důvodu a nikdy, ani v nebezpečí smrti, promíjeti překážky absolutního, úkonem lidské vůle nepodmíněného práva božského, přirozeného nebo kladného. Lidská moc překážek těchto nestanovila a proto nemůže jich ani promíjeti, leč by Bohem samým, původcem těchto překážek, moc ta lidem dána byla. Nelze však říci, že by Bůh církvi tuto moc byl dal. K těmto překážkám absolutního práva božského, jichž ani nejvyšší církevní vrchnost promíjeti nemůže, patří: 1. Přirozeně-právní rušící překážka nedostatečného věku, před dosažením duševní zralosti, k uzavření sňatku potřebné (*aetas deficiens ante debitam mentis discretionem*);³⁵ 2. Přirozeně-právní rušící překážka předchozí a trvalé pohlavní nemohoucnosti (*impotentia antecedens et perpetua*);³⁶ 3. Přirozeně-právní překážka pokrevnosti 1. stupně pokolení přímého (*consanguinitas in 1. gradu lineae rectae*).³⁷ Pro nebezpečí této překážky církev nepromíjí ani církevně-právní překážky švakrovství v pokolení přímém, vzniklé z dokonaného manželství (*consummato matrimonio*), leč jen výmínečně, je-li plně prokázáno, že překážka pokrevnosti v 1. stupni pokolení přímého sňatku nebrání; 4. Rušící překážka manželského svazku, vzniklá z platného a dokonaného manželství osob platně pokřtěných (*impedimentum ligamimis*),³⁸ překážka to práva božského kladného, vylučujícího mnohoženství a stanovícího nerozlučitelnost manželství.

Církev nemůže též promíjeti a nepromíjí překážky vadící smíšeného vyznání a překážky rušící rozdílností náboženské, hrozí-li ze sňatku nebezpečí perversionis straně katolické nebo potomstvu, ježto v případě tom sňatek je zapovězen právem božským přirozeným a jde tudíž o překážku práva přirozeného.

Nejvyšší církevní vrchnost nemůže též promíjeti překážek ve smyslu nevlastním, totiž podstatných nedostatků manželského přivolení, na př. nedostatek rozumového poznání, podstatného omylu, násilí, nesplněné podstatné podmínky (*conditio sine qua non*), podmínky, přičítající se podstatě manželství, a přivolení, daného pouze licoměrně.

Církev nemůže promíjet a nikdy nepromíjí překážek, o nichž

³⁴ V pojednání ke kán. 1038 § 1.

³⁵ Kán. 1067. ³⁶ Kán. 1068. ³⁷ Kán. 1076. ³⁸ Kán. 1069.

není jisto, zda jsou to překážky práva božského nebo církevního, na př. rušící překážky pokrevnosti 2., 3. a dalších stupňů v pokolení přímém a 1. stupně v pokolení nepřímém.³⁹

Církev může však promíjetí, skutečně také promíjí překážky podmíněného práva božského (*iuris divini conditionati*) čili práva lidsko-božského (*iuris humano-divini*), totiž ony, jež mají sice svůj základ v právu božském, přirozeném nebo kladném, jež však vznikají ze svobodné vůle lidské a jsou ve svém vzniku jejím úkonem podmíněny. K nim patří na př. překážka slibu a též překážka manželského svazku, plynoucí z platného manželství nedokonaného (*ligamen ex matrimonio rato non consummato*).⁴⁰ K objasnění toho třeba podotknouti, že některé zákony práva přirozeného vízí bezprostředně a nezávisle na předchozím úkonu lidské vůle, na př. nelháti, býti dobrodincům vděčným a pod. Jiné opět týkají se smluv nebo závazků, vzniklých ze svobodné lidské vůle, tak na př. zákon, jenž velí, dostáti slibu nebo učiněné smlouvě a šetřiti práv, vzniklých ze slibu nebo smluv. Závazností oněch zákonů prvních nemůže žádná lidská moc promínouti. Leč ani druhé ony zákony, jichž závaznost je závislou na předchozím dobrovolném úkonu lidské vůle, nemohou býti promínuty přímo, t. j. zrušením závaznosti dotyčného zákona, jako by přirozená povinnost, splnění učiněné příslibení, přestávala, neboť vnitřní mravnosti tohoto závazku nikdy zrušiti nelze. Zákony tyto mohou však býti promínuty nepřímou, totiž jakýms odpuštěním čili promínutím *ex parte materiae*, neboť zákonu přirozenému se nepřičí, změnití obsah (*materiam*), ježto to závisí na změně vůle. Byla-li tato změna učiněna, závaznost přirozeného zákona *per se* pomíjí, na př. prominul-li kdo přípověď manželství, jinou osobou sobě danou.⁴¹ Dispense ve vlastním smyslu je, jak již shora bylo řečeno, uvolnění zákona. Zde však přirozený zákon se neuvolňuje, nýbrž úkon vůle (*materia legis naturalis*), na němž závaznost zákona závisí, se mění, a tak pomíjí i jeho závaznost. Zákon přirozený na př. velí: „Plň sliby Bohu učiněné.“ Závaznost zákona začíná však teprve vykonáním slibu, trvá, dokud trvá slib, a přestává promínutím slibu. Zákon přirozený nařizuje: „Zachovávej zákony

³⁹ Bened. XIV. Epist. „Aestas“ 11. října 1757, § 13, F. n. 445. O tom při kán. 1076 § 3.

⁴⁰ Též ze zasnoubení nebo z přísahy záslibné plyne závazek *iuris humano-divini*; proto i tento závazek církev promínouti může, Srv. část I., str. 139 n; kán. 1320; Suarez: *De legibus*, lib. 2, cap. 14, lib. 6, cap. 10; *De virt. et statu rel.*, tr. 6, lib. 6, cap. 9; Sanchez lib. 7, disp. 6, n. 2, lib. 8, disp. 6; Schmalzgr. lib. 4, tit. 16, n. 64 ss; Bened. XIV.: *De Synodo*, lib. 13, cap. 21, n. 7; Rosset n. 2329; Cappello 243, pozn. 2; Wernz, n. 612, nota 29; Gasparri I³, n. 313; Cerato 62; Noldin n. 695; Linneborn 103, pozn. 6.

⁴¹ Suarez: *De legibus*, l. 2, cap. 14, n. 6ss; Ball.-Palm, n. 412 s.; Cappello 244, pozn. 3.

vrchnosti lidské.“ Byl-li však lidský zákon zrušen nebo prominut, přestává též závaznost zákona přirozeného, ač tento nijak prominut nebyl. Podobně nejvyšší autorita církevní promíjí Bohem sobě danou mocí závazek slibu Bohu učiněného. Smí-li církevní vrchnost z moci, Bohem sobě propůjčené, promíjeti hříchy, jimiž člověk stává se mnohem větším dlužníkem Božím, smí též promíjeti sliby Bohu učiněné.⁴² Totéž platí o promíjení záslibné přísahy. Promíjení zasnubního závazku a vůbec práv, jinými nabytých, vysvětlují autoři takto: Žádná lidská smlouva a žádný svazek závazku, vzniklý mezi lidmi vzájemným přivolením, není svou povahou tak nerozlučný, že by aspoň veřejnou mocí, zvláště pak mocí, nadpřirozeně udělenou, ze spravedlivého důvodu rozloučen býti nemohl. Proto též občanské právo prohlašuje v zájmu veřejného blaha jisté smlouvy buď ipso facto neplatnými nebo zrušitelnými i bez souhlasu nebo proti vůli stran smluvních.⁴³ Stejně vysvětluje se též možnost prominutí nebo rozloučení svazku, plynoucího z nedokonaného křesťanského manželství.⁴⁴

Je nesporno, že nejvyšší církevní autorita, papež a všeobecný sněm, je oprávněna promíjeti všechny překážky práva ryze církevního. Ve skutečnosti však některých nepromíjí vůbec nikdy, jiné jen velmi zřídka a z důvodů zcela zvláštních, zvláště jde-li o uzavření sňatku. Tak do nedávna církev nikdy nepromíjela rušící překážky švakrovství 1. stupně v pokolení nepřímém, bylo-li manželství, z něhož ono švakrovství plynulo, souloží dokonáno, a to pro nebezpečí překážky pokrevenství 1. stupně v pokolení přímém. Proto též staré právo mělo tuto překážku za nepromínutelnou.⁴⁵ Překážka tato všech stupňů je proto také vyňata, stejně jako překážka ze svěcení kněžstva, z rozsáhlé dispensační pravomoci, udělené kánony 1043 a nn. pro nebezpečí smrti a pro případy naléhavé ordináři, faráři atd. V novější době byla však i překážka švakrovství in 1. gradu lineae rectae consummato matrimonio opětovně prominuta, leč jen v případech naprosto ojedinělých a z důvodů velmi závažných, bylo-li naprosto jisté prokázáno, že v daném případě je vyloučena možnost překážky pokrevenství 1. stupně pokolení přímého.⁴⁶ Rovněž není z církevních dějin znám ani jediný zaručený příklad dispense, udělené od překážky svěcení na biskupství.

Velmi zřídka, jen v případech na výsost nutných a výhradně

⁴² Suarez: *De virt. et statu rel.*, lib. 6, cap. 9, n. 9ss; Sv. Tomáš Akv.: *Summa theol.*, 2/2, q. 88, art. 12, ad 3; Lugo: *De iust. et iure*, disp. 22, sect. 1, n. 2. disp. 23, sect. 1, n. 14, disp. 24, sect. 13, n. 30ss; Cappello 245, pozn. 5.

⁴³ Suarez lib. 6, cap. 16, n. 12. ⁴⁴ O tom při kán. 1119.

⁴⁵ Wernz n. 438; Gasparri n. 796; Feije n. 684; Aichner § 186, 4.

⁴⁶ Penitenciariae 2, prosince 1911; AK. 1913, 13, 677 nn. Zda v jistém případě dispens obdržeti lze, je otázkou facti. Haring 528, pozn. 2.

jen v naléhavém nebezpečí smrti promíjí církev veřejnou překážku zločinu, plynoucí z veřejné vraždy spolumanžela, spáchané oběma snoubenci (utroque machinante). Ještě Benedikt XIV. dí, že není žádným příkladem doloženo, že by papež tuto překážku byl někdy prominul.⁴⁷

Taktéž velmi zřídka, z důvodů závažných a za okolností zcela mimořádných církev promíjí: 1. překážku věku, pokud je překážkou pouze práva církevního, totiž po dosažení k sňatku potřebné duševní zralosti; 2. překážku rozdílnosti náboženské mimo krajiny misijní, kde je málo pokřtěných, byly-li dány obvyklé záruky; 3. tajnou překážku zločinu, plynoucí z tajné vraždy spolumanžela, spáchané oběma snoubenci nebo jedním z nich (utroque vel alterutro machinante); 4. překážku únosu, přivolila-li unesená před navrácením svobody v manželství s únosníkem;⁴⁸ 5. překážku vyššího svěcení, zvláště svěcení kněžstva; 6. překážku slavného řeholního slibu, 7. Rovněž jen ze závažných důvodů promíjí církev překážku pokrevnosti 2/2 a 2/1 stupně a švakrovství 1/1 stupně v pokolení nepřímém.⁴⁹ Ostatní církevněprávní překážky bývají promíjeny častěji i z důvodů méně závažných, některé snáze, jiné obtížněji, na př.: snáze švakrovství než pokrevnosti, snáze švakrovství z nedokonaného než z dokonaného manželství, snáze veřejná počestnost než švakrovství, snáze zákonité přibuzenství než duchovní.⁵⁰

2. Nový kodex dělí manželské překážky podle jejich důležitosti, významu a hlavně prominutelnosti, jak již bylo řečeno, na překážky nižšího a vyššího stupně (imp. gradus minoris et maioris).⁵¹ Překážky nižšího stupně jsou;⁵² 1. pokrevnosti 3. stupně v pokolení nepřímém, a to 3/3, 3/2, 3/1;⁵³ 2. švakrovství 2. stupně v pokolení nepřímém, a to 2/2, 2/1;⁵⁴ 3. překážka veřejné počestnosti 2. stupně;⁵⁵ 4. překážka duchovního přibuzenství;⁵⁶ 5. překážka zločinu z cizoložství s příslibem nebo pokusem sňatku, byť i jen občanského.⁵⁷ Všechny ostatní překážky vadící nebo rušící, mimo

⁴⁷ Epist. „Aestas“ 11. října 1757, n. 15, F. n. 445; Linneborn 103, pozn. 7; Knecht 247, pozn. 5; Corradus I. 8, c. 9, m. 8; De Justis I. 2, c. 16, n. 64.

⁴⁸ Někteří autoři i novější, na příklad Arregui n. 732, omylem praví, že církev tuto překážku vůbec nepromíjí. Ap. Stolice opětovně dala disp. fakultu od této překážky, byť i ženě svoboda vrácena nebyla, svolila-li tato dobrovolně v manželství. Prop. F. 31, ledna 1796; sv. Ofic. 16. února 1901 ad Epp. Albaniae; srv. Collect. Prop. F., n. 1268, 2101; též v kán. 1043 nn. je zahrnuta disp. pravomoc od této překážky; Cappello 247, pozn. 3.

⁴⁹ Trid., sez. 24, cap. 5 de ref. matr.; Datarie 19. května 1895; AK. 1896, 300; Haring 528, pozn. 3.

⁵⁰ Knecht 247; pozn. 3, 4. ⁵¹ Kán. 1042, § 1.

⁵² Kán. 1042, § 2. ⁵³ Kán. 96, § 3.

⁵⁴ Kán. 97, § 3. ⁵⁵ Kán. 1078.

⁵⁶ Kán. 1079. ⁵⁷ Kán. 1075, n. 1.

právě vypočtené, jsou překážkami vyššího stupně.⁵⁸ Rozdělení toto, jehož staré právo neznalo, převzato bylo do kodexu z jedná-
cího řádu (*Ordo servandus in SS. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curiae*), daného Piem X. kurii římské,⁵⁹ zre-
organisované konstituci „*Sapienti consilio*“,⁶⁰ ovšem se značnými
změnami, přizpůsobenými změnám, jež uzákonil nový kodex co
do překážek manželských,⁶¹ zvláště překážek veřejné počestnosti
a švakovství, jichž pojem, základ a rozsah kodexem změněn byl
úplně. Z výpočtu překážek nižšího a vyššího stupně v *Ordo Ser-
vandus* nebylo jasno, zda překážky vadící před kodexem bylo
počítati mezi překážky vyššího nebo nižšího stupně, ježto o nich
Ordo Servandus vůbec se nezmiňuje. Kodex, čině rozdíl mezi
překážkami vyššího a nižšího stupně, výslovně jmenuje též pouze
rušící překážky nižšího stupně, nakonec však v § 3 kánonu 1042
zdůrazňuje: „*Impedimenta maioris gradus alia sunt omnia.*“ Z to-
ho je dostatečně patrné, že všechny překážky vadící patří k pře-
kážkám vyššího stupně, ač věcně, co se týče jejich právního účin-
ku na manželství, nemají toho významu jako rušící překážky
nižšího stupně. Neprávem proto někteří autoři⁶² dosud dí, že
z kodexu není zřejmo, zda překážky vadící jsou překážkami vyš-
šího nebo nižšího stupně.

Toto rozdělení je zvlášť významno pro promínutelnost a pro-
míjení manželských překážek a zvláště jest ho dbáti, jde-li o po-
souzení platnosti dispensačních reskriptů. Církev totiž ochotněji
promíjí překážky nižšího stupně. Jejich promínutí nepozbývá
platnosti ani vitio obreptionis, předstíráním nepravdy, nepravdí-
vými údaji v dispensační žádosti, ani vitio subreptionis, zamlče-
ním pravdy, již podle stylu římské kurie, t. j. podle její jednací
praxe bylo poznačiti, jež však žadatelům snad byla nepříjem-
nou.⁶³ Ano, jejich promínutí je platno i tehdy, když jediná příčina,

⁵⁸ Kán. 1042, § 3; srv. rozh. S. C. Consist. 25. dubna 1918, AAS. X, 190 nn.
Rozdíl mezi překážkami snáze a obtížněji promínutelnými činila již Inst.
Austr., jak patrné z §§ 80 n.

⁵⁹ Kán. 7.

⁶⁰ 29. září 1908, II, *Normae peculiares*, cap. 7, art. 3, n. 17 ss; AAS I, 91;
srv. Cappello: *De Curia Romana* I, 499 ss.

⁶¹ Podle *Ordo servandus* jsou: 1. Překážky nižšího stupně: pokrev. a
švakrov. ex copula licita 4, 4/3, 4/2, 3, 3/2 stup. v pokol. nepř.; švakr. ex
copula illicita 2, 2/1, 1 stup. v pokol. nepř.; duch. příbuzenství; veřejná po-
čestnost ze zasnoubení nebo nedokonaného manželství, dispensí nebo jinak
již rozloučeného. 2. Překážky vyššího stupně: pokrev. v pokol. nepř. 2, 2/1,
3/1 stup.; švakrovství ex copula matrimoniali v pok. nepř. 1, 2, 2/1, 3/1 stup.;
zločin, z cizoložství s příslibem manželství; Grieszl nn. 1013—1015, Che-
lodi n. 48, 3.

⁶² Na příklad Cappello n. 206, 3. Srv. Knecht 198, pozn. 3, kde pojed-
nává o různých názorech v této věci.

⁶³ Kán. 42.

pro kterou za dispens bylo žádáno (*unica causa finalis in precibus exposita*), je nepravdivou.⁶⁴

IV. Dispensační důvody.⁶⁵

1. Církev stanovila manželské překážky v zájmu veřejného blaha věřících. Proto zprvu dlouho vůbec jích nepromíjela,⁶⁶ ježto každé prominutí je jakýms porušením, zraněním zákona (*vulnus legis*). Změnou časových okolností nezbyvalo však církvi, než počet a rozsah manželských překážek zmenšiti a je občas i v zájmu soukromého blaha promíjetí. Jako moudrá a prozíravá zákonodárkyně, církev vždy však žádala a žádá pro prominutí všech svých zákonů a tudíž i zákonů, stanovících manželské překážky, dostatečného, úměrného, spravedlivého a rozumného důvodu (*causa sufficiens, adaequata, iusta et rationabilis*).⁶⁷ Sněm tridentský tuto praxi potvrdil slovy: „Jde-li o uzavření sňatku, nebudiž buď vůbec dispensováno nebo jen zřídka, a to z důvodu (*ex causa*) a zdarma. Druhý stupeň (totiž pokrevensství a švakovství) nebudiž nikdy promíjen, leč pouze mezi vznešenými knížecími osobami a z důvodu veřejného.“⁶⁸ Totéž zdůraznila pro dispensační praxi dosud důležitá instrukce Propagandy (9. května 1877) slovy:⁶⁹ „Ježto *dispense* je prominutí obecného zákona, spojené s vědomím důvodu, je patrné, že manželské *dispense* neměly by se udíletí bez pravoplatného a závažného důvodu. Ano, důvod musí býti tím závažnější, čím důležitější je překážka, sňatku se přičící.“

K platnému prominutí vlastního zákona zákonodárce, jeho nástupce nebo hierarchický představený důvodu nepotřebuje, ježto příčinou (*causa efficiens*) závaznosti zákona je vůle zákonodárcova. Pomíjí-li vůle, pomíjí též závaznost zákona, neboť *cessante causa cessat eo ipso effectus*. Zákonodárce dispensuje tudíž platně, byť by i přísahou nebo slibem byl se zavázal, že některého svého zákona nikdy nepromíne. Přísaha a slib činí v tomto případě *dispens* sice nedovolenou, takže takto dispensující hřeší *contra religionem*, leč nezabýváje ho dispensační pravomocí.⁷⁰

⁶⁴ Kán. 1054. O tom podrobně při tomto kánonu. Srv. Knecht 198, 3; 209, poznámka 2.

⁶⁵ Cappello n. 217, n. 257 ss; Haring 533, 3; Linneborn 105 nn; Leitner 280 nn; Heiner 153 nn; Knecht 236; Farrugia n. 97 ss.

⁶⁶ Srv. § 13. I, 3.

⁶⁷ Kán. 84; Haring 533, pozn. 4.

⁶⁸ Sez. 24, cap. 5 de ref. matr.; srv. sez. 25, cap. 18 de ref.

⁶⁹ Schneider Phil.; Fontes iur. eccl. novissimi, Řezno 1895, 120 nn; ASS X, 291 nn; Leitner 280.

⁷⁰ Salmanticenses: De leg. cap. 5, n. 64; Ball.-Palm, n. 393; Lehmkuhl I, n. 255; Cappello 238, pozn. 4; Knecht 237, pozn. 3.

K platnému prominutí cizího zákona, daného představeným, je však třeba důvodu,⁷¹ neboť podřízený není pánem, nýbrž pouze strážcem a správcem zákona, a zákonodárce ho nezmocňuje, aby závaznost zákona bez důvodu promíjel.⁷² Kdo tudíž promíjí závazek cizího zákona ze zmocnění, ať mocí řádnou (potestate ordinaria), příslušející podle práva jeho úřadu, nebo mocí, zákonodárce propůjčenou své osobě (potestate delegata, commissa personae),⁷³ dispensuje bez důvodu neplatně. Neplatnou by byla tudíž dispense, udělená bez dostatečného důvodu papežem od překážek práva lidsko-božského (iuris humano-divini), na příklad slibu nebo manželského svazku, vzniklého ex matrimonio rato non consummato,⁷⁴ ježto papež nedispensuje tu super lege sua. Poněvadž, jak již bylo řečeno, výhradně nejvyšší vrchnost církevní, papež a obecný sněm, je oprávněna církevně-právní manželské překážky stanoviti,⁷⁵ proto jediné ona promíjela by je i bez důvodu platně. Všichni ostatní církevní představení nižší papeže (infra Pontificem), na příklad ordinář, farář, zpovědník, promíjeli by je bez důvodu neplatně.⁷⁶

K dovolenému prominutí závazku zákona je však vždy třeba spravedlivého a rozumného důvodu, ať zákon promíjí zákonodárce sám nebo osoba jemu podřízená, jím nebo právem zmocněná,⁷⁷ a to z těchto důvodů: 1. Moc jurisdikční jest vykonávati spravedlivě a správně (recte), t. j. k dobru a ne ke škodě společnosti. 2. Bez důvodu dispensující porušoval by rovnoprávnost svých poddaných, chyboval by acceptatione personarum, zavdával by příčinu k nespokojenosti a stížnostem těm, kteří vidí, že zákon je váže, jiní že jsou však jeho závaznosti zproštěni. 3. Zákon, stanovící manželské překážky, je dán ze spravedlivého a rozumného důvodu, a proto lze jej dovoleně v jistém případě uvolnit pouze z takového důvodu. — Promíjející manželské překážky bez důvodu hřeší per se těžce, velikost jeho provinění řídí se závažností prominuté překážky. Podobně hřeší, kdo bez důvodu za dispens žádají, nabádajíce dispensujícího k věci nedovolené. Kdo užívá dispense, udělené bez důvodu, i když snad žádostí za dispens se prohřešil, nehřeší, nedává-li tím pohoršení.⁷⁸

Z řečeného je patrné, že překážky práva církevního papež, jako zákonodárce, nebo jeho právní nástupce promíjel by de iure

⁷¹ Kán. 84, § 1.

⁷² Suarez lib. 6, cap. 18 s; Schmalzgr. n. 12; Sanchez lib. 8, cap. 18, n. 7; sv. Alfons I, n. 178 ss; Cappello 238, pozn. 5.

⁷³ Kán. 197, § 1. ⁷⁴ Srv. § 13, III, 1.

⁷⁵ § 13, II 2. ⁷⁶ Kán. 84. ⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Suarez lib. 6, cap. 19, n. 13 s; Laymann lib. 1, tr. 4, cap. 22, n. 13; Salmant.: De legibus, cap. 5, n. 76; sv. Alfons I, n. 178; Ball.-Palm, n. 395; Cappello 239, pozn. 7.

bez důvodu sice platně, leč nedovoleně, ježto by jednal proti právu přirozenému, jež mu ukládá pečovati o veřejné blaho věřících. De facto apoštolská Stolica bez důvodu manželských překážek však nikdy nepromíjela a nepromíjí, jak patrně ze slov Benedikta XIV.: „K úřadu naší apoštolské služby náleží bedlivě pečovati, aby dispense... se neudílely, leč jen z patřičných (debitis) důvodů.“⁷⁹

Všechny dispensační důvody nejsou stejně závažné. Jednotlivé z nich též nestačí k prominutí kterékoliv překážky. K prominutí překážky je třeba důvodu úměrného její důležitosti, tedy tím závažnějšího, čím důležitější je překážka, jež má býti prominuta,⁸⁰ čehož ovšem nelze bráti striktně, nýbrž se zřetelem na všechny okolnosti. Často více důvodů, z nichž jednotlivé pro prominutí překážky nestačí, dohromady stačí podle zásady římského práva, uznané dispensační praxí apoštolské Stolicе: Quae non prosunt singula, multa iuvant.⁸¹ Proto se doporučuje, aby v dispensační žádosti bylo poznačeno, možno-li, více důvodů.

Je-li dostatečnost dispensačních důvodů pochybnou, lze za dispens dovoleně žádati a ji také dovoleně a platně udělití,⁸² nikoliv však, je-li pochybně, zda v daném případě vůbec nějaký dispensační důvod stává,⁸³ čehož zvláště je dbáti, jde-li o udělení dispense představeným infra Pontificem. V pochybnosti, zda dispensační důvod je causa motiva nebo pouze impulsiva,⁸⁴ zda je pravdivý nebo nepravdivý, dostatečný nebo nedostatečný, jest prominutí překážky míti za platné podle zásady: In dubio standum est pro valore actus.⁸⁵

S tím souvisí též otázka, zda prominutí manželské překážky stává se neplatným, pomínul-li dispensační důvod. Tu jest rozlišovati: a) Pomínul-li dispensační důvod před udělením nebo vyřízením (executio) dispense, dispense platnosti pozbývá, vyjímajíc, jde-li o prominutí překážky nižšího stupně.⁸⁶ b) Pomínul-li dispensační důvod po udělení nebo vyřízení dispense, byť i ještě před oddavkami, dispense platnosti nepozbývá, ježto jí zákon se uvolňuje, překážka bezpodmínečně (absolute) se odstraňuje a

⁷⁹ 25. února 1742; F. n. 325; Sanchez lib. 8, disp. 17, n. 3 s, n. 27 ss; Linneborn 105, pozn. 2.

⁸⁰ Kán. 84, § 1.

⁸¹ L. 5, C. 4, 19; srv. Instr. Prop. F. 9, května 1877; Chelodi 44, 5.

⁸² Kán. 84, § 2.

⁸³ Sv. Alfons I, n. 187 ss; Ball.-Palm, n. 396; Lehmkuhl I, n. 256; Cappel-lo 239, pozn. 8.

⁸⁴ Srv. níže str. 204, b.

⁸⁵ Kán. 84, § 2; sv. Alfons lib. 1, n. 180 ss, lib. 6, n. 1133; Sanchez lib. 8, disp. 21, nn. 20, 23; Salmant. tr. 9, cap. 14, n. 37; Lehmkuhl I, n. 255 s; Cappello 239, pozn. 9.

⁸⁶ Kán. 1054.

dispens od manželské překážky non habet tractum succesivum, jak jest tomu při jiných dispensích, na př. od brevíře nebo od postu pro nemoc a pod. Proto závaznost zákona, jednou platně zrušená, neoživuje, když později dispensační důvod pominul.⁸⁷

Časem vyvinuly a ustálily se určité, obvyklé dispensační důvody, dispensačními úřady apoštolské Stolicе uznané a zvláštními technickými názvy označené. Jejich seznam je obsažen hlavně v těchto dokumentech: a) *Instructio S. Congr. de Prop. Fide super dispensationibus matrimonialibus* de die 9. V. 1877.⁸⁸ — 2. *Formulae Apostolicae Datariae*, jimž předeslány jsou: *Causae canonicae ordinariae matrimonialium dispensationum sufficientes sive coniunctae plures sive solae et aliarum normae*.⁸⁹ Tato publikace apoštolské Datarie z r. 1901 obsahuje, mimo 40 různých formulí, seznam dispensačních důvodů, rozříděných na *causae honestae et famosae*, od důvodů, vypočtených v instrukci Propagandy, celkem málo se lišících, se zvláštními poznámkami. Platnost těchto důvodů dodnes se uznává, ač na př. Kongr. svátostí ve svých dispensačních reskriptech často jinými slovy je vyjadřuje. — c) *Praxis Apostolicarum dispensationum super impedimentis matrimonii secundum reformatas formulas apostolicas*, *Apostolicae Datariae iussu edita*. Toto vydání bylo pořízeno prodávatelem kard. Mansellou roku 1902. Nový kodex o dispensačních důvodech zvlášť nejedná, platí tudíž o nich právo staré. Dispensační důvody patří k jednací praxi římské kurie (*ad stylum et praxim Curiae Romanae*),⁹⁰ jejíž platnost zůstala novým kodexem nedotčena.

2. Dispensační důvody dělí se podle různých hledisk na:⁹¹

a) Důvody kanonické čili řádné (*causae canonicae seu ordinariae*) a důvody nekanonické (*non canonicae*). — Kanonickými rozumí se ony důvody, jež prakse římské kurie pro promíjení manželských překážek za vhodné, dostatečné a řádné kdys uznala, prohlásila a dosud uznává, ač nejsou všechny zvlášť závažné a někdy jsou i méně důležité, než jiné, t. zv. nekanonické důvody, jež později k oněm přibýly. I z důvodů nekanonických čili mimořádných, lze za dispens žádat a ji obdržet, jak patrnо z mnohých dispensačních reskriptů. Proto se doporučuje, i je v dispensační

⁸⁷ Suarez: *De legibus*, lib. 6, cap. 20, n. 15; Sanchez lib. 8, cap. 30, n. 14; sv. Alfons lib. 1, n. 196, lib. 6, n. 1132; Salmant: *De legibus*, cap. 5, n. 29.

⁸⁸ Schneider Phil.: *Fontes iuris eccl. novissimi*, 120 nn; ASS X, 291 ss; AK, sv. 39, 43 nn; Grieszl: *Ehevorsch.* n. 1016; Haring 534, pozn. 1.

⁸⁹ ASS, v. 34, 34 nn; srv. AK, sv. 82, 102 nn;

⁹⁰ Kán. 20.

⁹¹ Cappello n. 257; Chelodi n. 45; Haring 534; Knecht 238; Gasparri n. 349 ss; Wernz V²ⁿ 429; Reiffenstuel n. 204; Feije n. 650; *De Justis* I, 3, c. 1, n. 46.

žádosti poznačiti. Nynější praxe Kongregace svátostí, již, mimo případy výsady Pavlovy a překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské, výhradně přísluší, promíjeti veřejné manželské překážky pro foro externo,⁹² nečiní rozdílu mezi důvody kanonickými a nekanonickými a žádá pouze, aby dispensační důvod byl vždy úměrný důležitosti překážky.

b) Causae motivae (pohnutky pro udělení dispense), finales (důvody, vyjadřující účel dispense), principales et causae impulsivae.⁹³ Causae motivae jsou ony důvody, které dispensujícího k udělení dispense pohnuly a určily; causae impulsivae simpliciter pak ony, které dispensujícího k udělení dispense sice povzbuzují, vybízejí, na něj spolupůsobí, jež však samy nestačí, aby jej k udělení dispense pohnuly. Více důvodů impulsivních může dohromady býti pohnutkou (causa motiva) pro udělení dispense. Které důvody jest míti za causae motivae a které pouze za impulsivae, nelze v každém jednotlivém případě zjistiti. Poznati to lze z práva a praxe římské kurie a bývá to rozdílno podle různých překážek. V dispensačních reskriptech, zvláště Kongregace svátostí, bývá zpravidla poznačen pouze jeden důvod jako causa motiva, pro který se dispens udílí. — Někteří autoři⁹⁴ rozlišují ještě důvody dostatečné (sufficientes), které samy o sobě jsou spravedlivou a úměrnou pohnutkou pro udělení dispense, a nedostatečné (insufficientes), které takovou pohnutkou nejsou. Toto rozdělení je téměř totožno s rozdělením právě označeným.

c) Důvody veřejné (causae publicae) a důvody soukromé (causae privatae). K oněm jest čítati důvody, jež činí udělení dispense žádoucím v zájmu veřejného blaha, na př. aby bylo zabráněno pohoršení; k těmto pak ony, jež činí udělení dispense žádoucím v zájmu blaha soukromých osob, snoubenců, domnělých manželů nebo jednoho z nich, nebo i osob jiných, na př. aby vdova a sirotci, rodičové snoubenců a pod. měli ochránce a živitele.

d) Důvody čestné (causae honestae) a nečestné čili zahanbující (causae inhonestae, turpes, famosae, infamantes). — K oněm patří důvody, které neplynou z provinění nebo nečestného, pro žadatele zahanbujícího skutku nebo takové události. K těmto pak důvody, jež mají svůj základ a původ v nečestné události nebo zahanbujícím skutku, na př. původ ze soulože nemanželské nebo z krve-smilství, podezřelá důvěrnost snoubenců, již zabrániti nelze, špatná pověst ženy, vzniklá z podezření, že je těhotnou s osobou pokrevní nebo sešvakřenou, vykonaná soulož a pod. Z důvodu

⁹² Kán. 249, § 3, 247, § 3.

⁹³ Capello n. 257, 30; Chelodj n. 45.

⁹⁴ Na příklad Wernz IV, n. 628.

nečestného udíli se dispense hlavně proto, aby zabráněno bylo hrozícímu nebo dalšímu zahanbení snoubenců nebo jednoho z nich. Důvody tyto jsou závažnější než důvody čestné. Rozdíl onen pozbyl však po reorganizaci římské kurie konstitucí Pia X. Sapienti consilio (3. listopadu 1908) téměř úplně svého dřívějšího významu.

e) Mimo to lze rozlišovati dispensační důvody, které prospívají zvlášť nevěstě a zvlášť ženichu, dále ony, které se týkají osobních poměrů obou žadatelů nebo jednoho z nich, a konečně důvody, jež rozhodují o udílení dispense osobám knížecím.

3. Kanonické dispensační důvody, které shora řečené dokumenty⁹⁵ římské kurie vypočítávají a které instrukce Propagandy ze dne 9. května 1877 důvody obecnějšími a hlavníjšími (*causae communiores potioresque*) nazývá, z čehož je patrno, že mimo ně i jiné se uznávají, jsou tyto:

a) „*Angustia loci* sive absoluta sive relativa (*ratione tantum oratricis*), cum scilicet in loco originis vel etiam domicili cognatio feminae ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum; patriam vero deserere sit ei durum.”⁹⁶ — Vysvětlivky: „*Angustia loci*“, těsnost místa původu nebo i bydliště,⁹⁷ takže nevěsta, neodejde-li z domova, nemá vyhlídky na sňatek sobě přiměřený. Důvod ten platí zpravidla jen pro nevěstu; uvést ho však lze i u ženicha, na příklad lékaře, úředníka, který jinam odebratí se nemůže a v malém místě původu nebo bydliště nenalézají jiné sobě rovné nevěsty. Týká-li se důvod ten obou snoubenců, budiž to naznačeno rčením „*angustia locorum*“. Slovem „*loci*“ nemíní se far-nost, nýbrž vesnice, městečko, od jiných aspoň 1 a půl km vzdálené, též samostatné, zvláštní předměstí, od města tak nebo i méně vzdálené.⁹⁸ Stačí i menší vzdálenost, jsou-li cesty špatné a ne-schůdné.⁹⁹ Locus angustus absolute je podle římského práva a rozhodnutí Datarie (30. srpna 1847) místo, kde není přes 300 krbů, rodin (*focularia, foci*) a přes 1.500 katolických obyvatel po ode-

⁹⁵ Poznámky k těmto důvodům viz Aichner § 188; Gasparri I³, n. 356ss; Leitner 280; Konings-Putzer 78ss; Feije 652ss; Chelodi 45; Cappello n. 260. Znění disp. důvodů cituji latinsky, aby duchovní správce v žádostech za dispens, jež často psáti mu bude latinsky, snáze důvod správně označiti mohl.

⁹⁶ Gasparri n. 356; Pyrrhus Corradus I, 7, c. 5, n. 35; AK, sv. 43, 185. Chelodi n. 46; Cappello n. 260, 1; Decl. Pii IX, 30. srpna 1847; Kongr. Conc. 8. července 1876, 8. března 1884; 16. prosince 1876; ASS. IX, 574. Farrugia n. 99, 1; Knecht 238, 1.

⁹⁷ Dataria c. 2.

⁹⁸ Formulae nn. 26, 30; S. C. Conc. 24. srpna 1907 (ASS v. 40, 583 ss).

⁹⁹ S. C. Conc. 8. července, 16. prosince 1876, 8. března 1884; Cappello 280, pozn. 4; ASS, v. 9, 571, 631, v. 16, 543ss; Haring 534, pozn. 7; Santi-Leitner n. 41; Ball-Palm. n. 933; Cappello 280, pozn. 3.

čtení nekatolíků, nikoliv však katolíků lhotejných, nemůže-li proto dívka vůbec žádného jiného ženicha tam naléztí. Doporučuje se v žádosti počet katolíků poznačiti. *Locus angustus relative*, nemůže-li dotyčná dívka naléztí tam ženicha, sobě rovného nebo vhodného (*paris conditionis*) rodem, věkem, zdravím, majetkem, povahou, vzděláním, mravností, zbožností, sobě a rodičům vítaného, požívajícího dobré pověsti, který nemá dítek z dřívějšího manželství a pod.¹⁰⁰ Tato okolnost je někdy důležitá, neboť nelze vydati dívky zbožné na pospas muži špatnému, bezbožnému. *Invenire nequeat*, nežádal-li ženich jí rovný několik let za její ruku, což brátí jest morálně. Proto i když dva nebo tři jiní ženiši se jí nabízelí nebo i ještě nabízejí, kteří se jí však nelíbí, důvod ten lze ještě uplatnití, ježto svobody manželství omezovati nelze. Lze jej uplatnití pouze u dívky z rodiny počestné, neboť jinak snáze sobě rovného ženicha najde. U dívky hodné a počestné se též předpokládá, že by jí bylo zatěžko z domova odejítí, jinam se provdati. Jde-li o dívku lehkomyšlnou, nebude jí to zatěžko, a proto jest to v žádosti poznačiti. Počestnost dívky jest posuzovati podle její mravnosti, zbožnosti, dobré pověsti atd.,¹⁰¹ nikoliv, jak někteří myslí,¹⁰² podle zaměstnání (*quae artes viliores aut mechanicas non exerceat*). Důvod ten platí v přítomnosti; proto lze jej uplatnití, byť i žadatelka dříve ženicha sobě rovného odmítla, jestliže nyní skutečně žádný se jí nenaskytuje. Odmítla-li jej zúmyslně, aby snáze obdržela dispens, jest to v žádosti podotknouti; nestalo-li se tak, je však dispens platnou. Není třeba a nesluší se ani, aby žadatelka ženicha hledala. Stačí, nežádá-li jiný muž, jí rovný, za její ruku. „*Angustia loci*“ je dispensační důvod méně závažný; závažnější je *angustia locorum* a ještě závažnějším se stává, nemůže-li se žadatelka mimo místo svého původu nebo bydliště bez obtíží nebo škody provdati, na př. protože nemá dostatečného věna, nebo musela by bydletí mezi nekatolíky,¹⁰³ což se vyjadřuje řčením „*et si extra*“, t. j. a kdyby mimo řčené místo provdati se musela, bylo by její věno nedostatečné, aby našla muže sobě rovného.¹⁰⁴ Tak pojí se k prvému důvodu „*angustia loci*“, důvod třetí: „*incompetentia dotis*“. „*Angustia loci*“ s jinými důvody nebo okolnostmi může býti i *causa motiva* pro prominutí také bližších stupňů pokrevenství. — S důvodem „*angustia loci*“ jsou totožny i obtíže, pro které žadatelka v místě svého původu nebo

¹⁰⁰ Sanchez lib. 4, disp. 26, n. 23; De Iustis n. 30; Gasparri n. 356, nota; Feije n. 653; Cappello 280, pozn. 5.

¹⁰¹ Feije *ibid.*; Ball.-Palm, n. 963.

¹⁰² Gasparri n. 356; De Iustis n. 134.

¹⁰³ Gasparri n. 356; Rosset n. 2570; Ball.-Palm, n. 933; Cappello 281, pozn. 7.

¹⁰⁴ *Formulae* n. 18.

bydliště ženicha naléztí nemůže, na př. malý počet mužů (propter virorum paucum numerum, paucitas virorum), ježto jsou ve válce, konají vojenskou službu, nebo se vystěhovali atd.¹⁰⁵ Tyto okolnosti pro ženicha zpravidla neplatí, ježto on obyčejně bez obtíží bude moci naléztí si nevěstu jinde. Někdy však i pro něj platiti mohou, na př. je-li jeho vesnice od jiných příliš vzdálena nebo taková, že odjinud ženy do ní vdáti se nechtějí.¹⁰⁶

b) „Aetas feminae superadulta, si scilicet 24um aetatis annum iam egressa, hactenus virum parís conditionis, cui nubere possit, non invenit. Haec vero causa haud suffragatur viduae, quae ad alias nuptias convolare cupiat.”¹⁰⁷ — Vysvětlivky: Přezrálý věk nevěsty. Dospělou je dívka dokončením 12. roku (kán. 88 § 2), přezralou dokončením 2krát 12, t. j. 24 let. Důvod ten platí pouze pro ženu, a to starší 24 let. Podle praxe Kongregace svátostí netřeba však počítati úzkostlivě; lze jej uplatnit i tehdy, je-li nevěsta proxima superadulta,¹⁰⁸ započala-li 24. rok, neboť se předpokládá, že snadno stane se superadulta, nedojde-li k onomu sňatku. Tu platí pouze pro prominutí překážek nižšího stupně. O ženichu rovného stavu (parís conditionis) platí tu totéž, co bylo řečeno při důvodu prvé. Na dotaz, zda při zjištění pravdivosti tohoto důvodu (verificatio) jest dbáti, zda žadatelka dosud jiného vhodného ženicha nenašla, Penitenciarie (5. dubna 1902) odpovíděla: „Satis est quod certo constet de aetate superadulta.”¹⁰⁹ Důvod ten tudíž platí, i když žadatelka dříve vhodného ženicha odmítla, je-li zjištěna její přezralost a ta okolnost, že nyní jiný vhodný ženich se jí nenaskýtá.¹¹⁰ Odmítla-li sobě rovného ženicha, aby dispens obdržela, a zamlčela-li to v žádosti, je podle nynější praxe dispens platnou. Při tomto důvodu eventuelní angustia loci nevěsty nerozhoduje. Jest to důvod závažný, aby dívka nezůstala neprovdanou, zvláště hrozí-li jí nebezpečí hříchu, nebo bylo-li by se jí provdati za muže nerovného (disparis conditionis). Tím závažnějším je, čím je nevěsta starší. Proto Kongregace svátostí doporučuje přesný údaj věku, na příklad aetas superadulta 30 annorum. Per se nelze se ho dovolávatí, nepřekročila-li dívka 24 let; leč i tu je dostatečným, ano závažným, nemá-li již otce, závažněj-

¹⁰⁵ Dat. form. n. 36; c. 15; Chelodi 45, pozn. 5.

¹⁰⁶ Gasparri ibid.; Rosset n. 2571; Cappello 281, pozn. 8.

¹⁰⁷ Instr. Prop. F. 9. května 1877, n. 2; Feije n. 665; Ball.-Palm. n. 934; Zitelli 63; Gasparri n. 357; Corradus n. 82 s; Cappello n. 261, 2; Leitner 281, 2; Linneborn 160n; Farrugia p. 102, 2; De Iustis: De disp., lib. 3, cap. 8, n. 16 ss; Knecht 240, 2.

¹⁰⁸ Form. n. 29; Chelodi 45, pozn. 6; Penitenc. 28. dubna 1897, ASS v. 30, 637; Knecht 251, pozn. 2.

¹⁰⁹ ASS, v. 35, 43; AK sv. 82, 544; Haring 534, pozn. 5; De Smet n. 818.

¹¹⁰ De Iustis lib. 3, cap. 8, n. 30s; Giovine I, 375ss, II, 224ss; Cappello 282, pozn. 10.

ším, nemá-li již matky nebo obou rodičů. Per se důvod ten platí pouze pro svobodnou, nikoliv pro vdovu. Vdově hrozí tím větší nebezpečí nezdrženlivosti, čím je mladší,¹¹¹ což je důvod závažný, ano velmi závažný, jde-li zároveň o blaho jejího dítěte. Jako dříve Penitenciárie, tak uznává dosud římská kurie, jde-li o vdovu, za dispensační důvod její věk kvetoucí (aetas florens, c. 25 let), mladistvost (aetas iunior c. 30 let) nebo i věk pokročilejší (30 až 40 let), hrozí-li jí nebezpečí nezdrženlivosti.¹¹² Po 40. roce lze se dovolávat důvodu „conditio oratricis viduae auxilio indigentis“.

c) „Deficientia aut incompetentia dotis, si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quae causa magis urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit.“¹¹³ Vysvětlivky.¹¹⁴ Důvod ten platí, jako oba předchozí, pro nevěstu, nemá-li majetku žádného nebo pouze skromný a nedostatečný, takže nemá naděje na výhodnější sňatek, než je tento. Slovem „dos“ nerozumí se pouze věno v užším smyslu, nýbrž vše, z čeho by potřeby v manželství hraditi mohla. Nemá-li dívka majetku „actu“, t. j. v přítomnosti, když za dispens žádá, nebo má-li majetek nedostatečný, na příklad aby za nepřibuzného, sobě rovného ve svém bydlišti mohla se provdati. Důvod ten platí: a) byť i měla jistou naději, že v budoucnu dostatečný majetek mítí bude, na př. po smrti rodičů, nechtějí-li nebo nemohou-li tito nyní věna jí dát, aby sami nouzi netrpěli; b) byť i sourozenci nebo jiní byli ochotni ji vybaviti, není-li však žadatelka oprávněna, je k tomu donutiti, a proto vyhlídka na majetek nebo jeho rozmnožení je nejista, ježto postrádá právního podkladu;¹¹⁵ c) zřekla-li se věna z jiné příčiny, byť i nepočestné, ne však proto, aby dispens snáze obdržela.¹¹⁶ Leč i v tomto případě byla by dispens platnou, i když tato okolnost v žádosti byla zamlčena. Důvod ten lze uplatniti i tehdy,

¹¹¹ Srv. důvod 5.

¹¹² Gasparri n. 357, nota; Rosset n. 2575; Zitelli 63; Cappello 282, pozn. 11.

¹¹³ Instr. 9. května 1877, n. 3.

¹¹⁴ Cappello n. 262, 3; Haring 534d; Chelodi n. 46; Linneborn 107, n. 3; Leitner 281, 3; Farrugia 192, 3; De Iustis lib. 3, cap. 3; Feije n. 657. Gasparri n. 358, Corradus I. 7, c. 2, n. 23 s; De Iustis I. 3, c. 3, n. 35 s; Sanchez I. 8, disp. 19, n. 21 ss; Reiffenstuel n. 85 s; Knecht 240, 3; Zitelli n. 64.

¹¹⁵ Sanchez disp. 29, n. 25; Giovine I, 373 ss; II, 211 ss; De Iustis, lib. 3, cap. 3, n. 43; D'Annibale III, n. 448, nota 4; Gasparri n. 358, nota; Cappello 283, pozn. 12.

¹¹⁶ Sanchez disp. 29, n. 26; D'Annibale ibid.; De Iustis ibid., m. 60; Feije n. 657; Cappello 283, pozn. 13.

má-li nevěsta sice majetek per se majetku ženicha úměrný, leč nedostatečný per accidens pro zvláštní okolnosti, pro své společenské postavení, špatné vlastnosti, špatnou pověst, proto, že je nepěkná, znetvořená a pod.¹¹⁷ Důvod ten se vyjadřuje podle různých okolností různě, na příklad „et si extra“, je-li majetek nevěsty pro sňatek mimo bydliště příliš malý; nebo „propter insufficienciam dotis“, chce-li její příbuzný bez ohledu na nedostatečný majetek si ji vzít (Formulae n. 22); nebo „propter dotem cum augmento“, chce-li příbuzný ženich nebo třetí osoba její majetek, dojde-li k onomu sňatku, rozmnožit (Formulae n. 20, 24); nebo „pro indotata“, chce-li příbuzný si ji vzít bez majetku nebo ji zcela vybavit¹¹⁸ (Formulae n. 31, 39). Důvod ten je závažný a dostatečný i pro prominutí bližších stupňů. Lze jej ovšem spojit také s důvody předchozími, jak to naznačuje Datarie (c. 3) rčením: „propter angustiam, cum clausula et si extra dos non esset competens“, nebo reskripty Kongregace svátostí slovy: „conditio oratricis annorum 30 (aetatis superadultae) et (competenti) dote carentis“. Má-li žadatelka věno nedostatečné a řekne-li v žádosti, že věna nemá, dispens platí, ježto rozdíl onen spectat ad causam impulsivam non finalem.¹¹⁹ Kdyby však lživě (dolose) řekla, že nemá vůbec žádného věna, byla dispens podle starého práva vůbec neplatnou; podle nového je platnou, jde-li o překážku nižšího stupně, jinak je její platnost pochybná. Za platnou lze ji mít, nemá-li skutečně věna dostatečného. Řekla-li to beze lži (absque dolo), dispens je platna.¹²⁰ Bylo-li za dispens žádáno ob defectum dotis, jest pravdivost důvodu ad validitatem dispensationis zjistiti jen tehdy, obsahuje-li dispensační reskript výslovně toho týkající se doložku.

d) „Lites super successione bonorum iam exortae vel earundem grave aut imminens periculum. Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui litem huiusmodi in se suscipiat praeter illum, qui ipsam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet; interest enim rei publicae, ut lites extinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scil. dos litibus involuta, cum nimirum mulier alio est destituta viro, cuius ope bona sua recuperare valeat. Verum huiusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit.“¹²¹ — Vysvětlivky:¹²²

¹¹⁷ Feije n. 556; Gasparri n. 358; Zitelli 64; Cappello 283, pozn. 14

¹¹⁸ Dataria, cc. 4, 5, 6, 7; Formulae 20, 24, 22, 31, 39; Feije n. 600; Zitelli 64; Ball.-Palm. n. 935; Cappello 283, pozn. 15.

¹¹⁹ C. Conc. I, července 1722; Cappello 283, pozn. 16.

¹²⁰ Giovine I, 373ss, II, 211ss; Zitelli 64; Cappello 284, pozn. 7.

¹²¹ Instr. 9. května 1877, n. 4.

¹²² Cappello n. 263, 4; Farrugia 196, 4; Knecht 241, 4; Gasparri n. 359; Corradus n. 54 ss; De Iustis I, 3, c. 4.

Důvod ten byl podle praxe apoštolské Datarie a je dodnes závažný, neboť jde o poskytnutí pomoci dívce, aby svého dědictví, věna nebo jiného majetku nebyla zbavena, a aby zabráněno bylo pohoršení a hříchům, jež by z majetkových sporů vzešly. Dostatečným je však pouze pro prominutí stupňů vzdálenějších. Souvisí s důvodem 6. „bonum pacis“ a lze jej spojit i s předešlým, je-li totiž věno nebo i dědictví nevěsty sporné, a skýtá-li se jí příležitost, provdati se za muže, způsobilého zastati se jejího práva. Mnohý muž raději by totiž od sňatku upustil, kdyby předem věděl, že o majetek nevěsty bude se mu souditi. Velmi závažným je tento důvod, jde-li o zamezení hrozcích majetkových sporů mezi snoubenci samými, takže nezbývá, než aby se vzali nebo soudili, nebo chce-li muž výlohy onoho sporného řízení hraditi a dívka tak učiniti nemůže. Vykonavatelé dispense jest při tomto důvodu zjistiti, zda příbuzný ženich je žadatele potřebný, zda je zkušený a je s to pomoci dotyčné nevěstě, jež by, kdyby k sňatku nedošlo, oné pomocí byla zbavena.¹²³

e) „Paupertas viduae, quae numerosa prole sit onerata et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae ea tantum de causa, quod iunior sit, atque in periculo incontinentiae versetur.“¹²⁴ — Vysvětlivky:¹²⁵ Důvod ten sluje též „pro bono prolis“; je závažný, podle okolností i velmi závažný. V úvahu přichází při něm: 1. Chudoba vdovy (Formulae n. 12); 2. mnoho dětí, aspoň 3 nebo 4 (Formulae nn. 1, 37); 3. mládí vdovy, nikoliv její pokročilejší věk; 4. nebezpečí nezdrženlivosti, jež u chudé vdovy se předpokládá a bývá větším pro její mládí a také propter fragilitatem carnis. Chudé vdově jest se živiti vlastní prací na újmu výchovy dětí, a tak je i nebezpečí nedostatečné nebo špatné výchovy, z chudoby plynoucí, závažným důvodem. Pro řádnou výchovu četných dětí může sňatek býti nutný i tehdy, jde-li o vdovu zámožnou nebo i o vdovce, a proto i tu lze tento důvod uplatniti. Nebezpečí nezdrženlivosti platí jako dispensační důvod i pro mladého vdovce. Doporučuje se udati počet a věk dětí. Dispensuje se, byť i vdova nebyla chudá, v zájmu dětí, jak patrně ze slov Kongregace svátostí: „Pro bono prolis oratricis viduae.“¹²⁶ Jde-li o dobro potomstva, obsahuje někdy dispensační reskript doložku: „Když byl žadatel vhod-

¹²³ Praxis dispensationum apost., n. 95; Datariae formulae, 8, 36; Feije n. 600; Ball.-Palm. n. 935; Cappello 284, pozn. 18; Chelodi n. 46; Haring 535b; Leitner 282; Linneborn 107, n. 4.

¹²⁴ Instr. 9. května 1877, n. 5.

¹²⁵ Haring 535; Cappello n. 264, 5; Zitelli 64; Ball.-Palm. n. 926; Cappello 284, pozn. 4; Leitner 283; Farrugia 197, 5; Knecht 241, 5; Gasparri n. 360; De Iustis n. 4, 5; De Becker 308; Bangen 187 n; De Smet n. 821.

¹²⁶ Datar. c. 3; form. 1, 12, 37; Chelodi 46, pozn. 2.

ně zaručil, že řečeným dětem a ženě výživu skýtatí bude.“ Jaká záruka je vhodná, ponechává se úsudku vykonavatele (*exsecutoris*) dispensačního reskriptu. Doložka ta má více povahu výzvy a nežádá se její splnění k platnosti dispense.¹²⁷ S tímto důvodem souvisí, co o nebezpečí, hrozící mladistvé vdově, řečeno bylo při důvodu druhém. Důvod následující má povahu hlavně veřejnou, jeho účelem je více blaho veřejné.

f) „*Bonum pacis, quo nomine veniunt nedum foedera inter regna et principes sed etiam extinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos vel affines ortae sunt, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur, vel quando inter contrahentium consanguineos vel affines inimicitiae graves viguerint et licet pax inter ipsos inita iam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conducere.*“ — Vysvětlivky;¹²⁸ Důvod tento je závažný; závažnější, jde-li o žadatele vznešené, panující knížata a pod., a přispěje-li sňatek k uzavření nebo upevnění míru nebo zažehnání sporů a nepřátelství mezi nimi, jejich rodinami nebo národy. Je-li v zájmu společnosti, aby zamezeny byly soukromé spory, žádá veřejné blaho ještě více, aby odstraněna nebo zažehnána byla nepřátelství veřejná. Z dějin je známo dosti manželských dispensí, daných za tímto účelem. Důvod ten vyjadřuje se různě podle účelu dispense, na př. „*propter inimicitias*“, vznikla-li již nepřátelství, jež budou sňatkem urovnána; „*pro confirmatione pacis*“, lze-li mír sňatkem upevniti; „*propter lites*“, vznikly-li spory mezi žadateli, jejich pokrevenci nebo osobami s nimi sešvagřenými před jednáním o sňatek, jež sňatkem budou urovnány. I pouhé nebezpečí velkých nepřátelství nebo sporů, nedojde-li k sňatku, je dostatečným dispensačním důvodem.

Další tři důvody mají svůj základ in infamia seu diffamatione snoubenců, zvláště nevěsty. Dispens se udílí a sňatek umožňuje, aby snoubenci, zvláště nevěsta neutrpěla škody, nebo aspoň nové, ještě větší škody na cti a dobrém jméně, nebo též proto, že nevěsta, špatné pověsti již požívající, nenajde snadno jiné příležitosti k sňatku. Je lhostejno, zda špatná pověst je odůvodněna nebo plyne z pouhého podezření. Podle různých okolností třeba ovšem důvod onen přesně vymeziti a určitě vyjádřiti.

g) „*Nimia suspecta, periculosa familiaritas, nec non cohabitatio*

¹²⁷ Kán. 39; Gasparri n. 360, nota; Zitelli 64; Cappello 285, pozn. 20.

¹²⁸ Datar. c. 8; De Iustis lib. 3, cap. 4, n. 15; D'Annibale n. 488; Ball.-Palm. n. 938; Zitelli 65; Cappello 285, pozn. 21; Cappello n. 265, 6; Gasparri n. 361; Chelodí n. 46; Linneborn 107, n. 6; Leitner 283, Haring 535; Farrugia 198, 6; De Iustis lib. 3, 4, 18; Knecht 242, 6; Corradus n. 65—79; De Iustis l. 3, c. 5, 6; De Smet n. 822.

sub eodem tecto, quae facile impediri non possit." — Vysvětlivky:¹²⁹ Důvodem pro dispens je tu hlavně, aby zabráněno bylo pohoršení. Lze jej uplatnit, vzniká-li z důvěrnosti nebo spolu-
bydlení snoubenců podezření nedovolených styků. Žena snadno utrpí na své cti spolubydlením, na příklad domácnost vedoucí švagrová, z něhož snadno se vyvine přílišná, podezřelá, nebezpečná důvěrnost, jež ovšem vzniknouti může i mezi osobami společně pracujícími, sebe často navštěvujícími a pod. Z této důvěrnosti nebo i z pouhého spolubydlení vzniká pak snadno podezření nedovolených styků, čímž dává se pohoršení a snoubenci, zvláště dívka, trpí na své cti.

h) „Copula cum consanguinea vel affine vel alia persona impedimento laborante praehabita, et praegnantia, ideoque legitimatio prolis, ut nempe consulatur bono prolis ipsius et honori mulieris, quae secus innupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeis dari solet dispensatio (dummodo copula patrata non fuerit sub spe facillioris dispensationis, quae circumstantia in supplicatione foret exprimenda).“¹³⁰ — Vysvětlivky:¹³¹ Důvod ten je velmi závažným, neboť zví-li veřejnost o soulož, pobude dívka téměř veškeré naděje na jiný sňatek. Instrukce Propagandy výslovně jmenuje jako dispensační důvod pouze soulož s osobou, se kterou sňatku překážka se přiči. Důvod ten lze však uplatnit i tehdy, jde-li o dívku svedenou nikoliv ženichem, nýbrž jiným, ježto svedená nesnadno najde jiného ženicha. Byla-li soulož, jíž žadatelé se dovolávají, vykonána v naději, že snáze pak obdrží dispens, není nyní již třeba, jak tomu bylo dříve (ASS, v. 14, 431), ad validitatem dispensae v žádosti to uvést, jak patrné z prohlášení sv. Oficia ze dne 25. června 1885.¹³² Soulož lze se dovolávat, ví-li o ní veřejnost nebo doví-li se snadno o ní, na příklad pro těhotenství ženy nebo narození dítěte.¹³³ V obojím případě budiž obé podotknuto. Důvod je tu velmi závažný, neboť jde o čest ženy i dobro, totiž legitimitu dítěte, jež se narodilo nebo narodí. Leč stačí i soulož bez těhotenství. Jde-li o uzavření sňatku, a uplatňují-li žadatelé jako dispensační důvod vykonanou soulož, praví někteří, že je i dnes k platnosti

¹²⁹ Linneborn 107, n. 7; Cappello n. 266, 7; Chelodi n. 46; Gasparri n. 362; Ball.-Palm. VI, n. 940; Farrugia 200, 7

¹³⁰ Instr. Prop. F. 9. května 1877, n. 8.

¹³¹ Linneborn 108, n. 8; Cappello n. 266, 8; Haring 535; Gasparri n. 363; Farrugia 200, 8; Knecht 242, 8.

¹³² ASS, v. 18, 207; taktéž 18. března 1891; De Smet n. 823; Leitner 283; Reiffenst. I, 4, append. 94, 350; Gasparri n. 363, 388; Farrugia 201; Linneborn 108, pozn. 1.

¹³³ Feije n. 677; De Iustis lib. 1, cap. 7, n. 18, lib. 3, cap. 17, n. 1 ss; Cappello 286, pozn. 22.

dispense třeba poznačiti v žádosti, zda žadatelé nebo pouze jeden z nich nesouložili v naději, že pak spíše dispens obdrží, jak to apoštolská Stolica dříve k platnosti dispense žádala.¹³⁴ Názor těch, kteří to popírají,¹³⁵ lze dnes v praxi míti za jistý, jak patrně z dnešní mírnější dispensační praxe a z prohlášení sv. Oficia ze dne 25. června 1885 a 18. března 1891,¹³⁶ kde se praví: „Manželské dispense od kterékoliv překážky, ať jde o manželství neplatně uzavřená nebo o jejich uzavření, jsou platny, byť i byla zamlčena soulož nebo . . . úmysl, pro ni snáze milost obdržeti.“ V poznámkách ad formulas Datariae se praví: „O souloži a krvesmilství jest sice zmínku učiniti, uvádí-li se pro obdržení dispense jako pohnutka (causa motiva).“ Jinak v budoucnu není nutno (totiž k platnosti dispense), zmíniti se o souloži a krvesmilství, jde-li o překážku pokrevnosti, švagrovství, duchovního a zákonitého příbuzenství, veřejné počestnosti. Aby údaje byly úplné, jest ovšem poznačiti, zda soulož byla vykonána z lidské slabosti (humana fragilitate devicti, nempe ex rea passione, sed non data opera ex spe facilius dispensationem obtinendi), nebo úmyslně v naději, že dispens snáze bude udělena. Též pouhé nebezpečí soulože je důvodem dosti závažným. Není-li soulož známa a netřeba-li se obávat, že známou se stane, ježto žena nestala se těhotnou, per se nebylo by lze se jí dovolávat v žádosti za dispens od veřejné překážky pro foro externo, neboť z ní škoda na cti nebo potřeba legitimace dítěte vzejíti nemůže. Právě zmínkou o ní v dispensační žádosti a v reskriptě pro foro externo byla by nevěsta trvale difamována, ježto reskript ten uschová se ve farním archivu.¹³⁷ Proto novější dispensační reskripty o tomto dispensačním důvodu obvyčejně se nezmiňují. Zmínkou o vykonané tajné souloži lze však prokázati nebezpečí nezdrženlivosti, veřejného pohoršení a pod.¹³⁸ V žádosti za dispens pro foro externo bylo by o tajně vykonané souloži se zmíniti jen se souhlasem žadatelů, a to ještě co nejopatrněji.

i) „Infamia mulieris ex suspicione orta, quod illa, suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remanere vel disparis conditionis

¹³⁴ Formulae v poznámkách; Praxis n. 123, 153, 155; Bucceroni II, n. 1038, 7; Cappello 286, pozn. 23; Farrugia n. 103, a.

¹³⁵ Gasparri n. 388, nota; Feije n. 712; Génicot n. 524; Zitelli 65; M. E., v. 16, 182; Cappello 286, pozn. 24; Leitner 284, pozn. 4.

¹³⁶ Collect. Prop. F. n. 1749; Cappello 286, pozn. 25.

¹³⁷ Bened. XIV. „Pastor bonus“ § 4.

¹³⁸ Zitelli 65; Gasparri n. 363, nota 2; Cappello 286, pozn. 26; Chelodi n. 46.

viro nubere deberet aut gravia damna orirentur."¹³⁹ Důvod ten je z toho, co řečeno bylo při předchozích dvou důvodech, jasný, netřeba k němu zvláštních poznámek.

Další dispensační důvody týkají se obou snoubenců.

j) „Revalidatio matrimonii, quod bona fide et publice servata Tridentini forma contractum est, quia eius dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo et gravi damno praesertim mulieris (c. 7. De consanguin.). At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Conc. Trid., sess. 24, cap. 5 de ref. matr."¹⁴⁰ — Vysvětlivky:¹⁴¹ Základem tohoto důvodu, jenž platí za jeden z nejzávažnějších, je právní zásada: „Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari,"¹⁴² t. j. co právně bylo vykonáno, nebudiž rušeno, byť i později něco se vyskytlo, proč úkon onen s počátku platným býti nemohl, totiž v daném případě pro rušící překážku. Uplatnění tohoto důvodu předpokládá ovšem vůli stran, aby jejich neplatné manželství bylo zplatněno, jinak dispens byla by bezúčelnou. Kde však tato vůle je, jest se o zplnění postaratí, hlavně tehdy, jde-li o sňatek v dobré víře neplatně uzavřený. Zvlášť závažným je tento důvod, jde-li o dispens za účelem zplnění sňatku, který formou předepsanou a v dobré víře byl i uzavřen i dokonán, ba i tehdy, byl-li pouze bona fide uzavřen a mala fide dokonán, což Tridentinum pro udělení dispense výslovně žádalo. Byl-li neplatně uzavřen oběma snoubenci mala fide, podle Tridentina žadatelé dispense nebyli hodni a nejsou jí hodni vlastně ani nyní, může jim však býti udělena, a to k dobru potomstva nebo i k jejich dobru, jestliže se polepšili. Dnešní dispensační praxe je i v tom ohledu mnohem mírnější. Dnes se dispense, byť i manželství mala fide neplatně bylo uzavřeno¹⁴³ i dokonáno, a to i bez předepsané formy, civilně nebo před duchovním nekatolickým, zvláště jde-li o manželství smíšené a hrozí-li nebezpečí odpadu strany katolické. Tyto okolnosti jest však v dispensační žádosti poznačiti.¹⁴⁴

k) „Periculum matrimonii mixti vel coram ministro acatholico

¹³⁹ Instr. Prop. F. 9, května 1877, n. 9; Linneborn 108, n. 9; Cappello n. 266, 9; Knecht 243, 9; Farrugia 202, 9; Corradus I. 7, c. 3, n. 7; De Iustis I. 1, c. 7, n. 49.

¹⁴⁰ Instr. cit. n. 10.

¹⁴¹ Leitner 284n; Cappello n. 267, 10; Haring 535; Chelodi n. 46; Linneborn 108, n. 10; Farrugia 203, 10; Knecht 243, 10.

¹⁴² Reg. iur. 73 in VI°.

¹⁴³ Leitner 284n; Haring 535, pozn. 3; Gasparri n., 365, nota 1; Wernz 630, nota 158; Cappello 287, pozn. 27; Farrugia n. 105; Feije n. 679; Dat. Apost. form. 19, 27, 28.

¹⁴⁴ Datar. in adnotat.; Chelodi 46, pozn. 4; Farrugia ibid; Feije n. 679 s, 718.

celebrandi. Quando periculum adest, quod volentes matrimonium in aliquo etiam ex maioribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis, spreta Ecclesiae auctoritate, iusta invenitur dispensandi causa; quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus, ubi haereses impune grassantur. Id docuit haec S. C. in instructione die 27. aprilis 1820 ad archiep. Quebecensem data. Pariter cum vicarius Apostolicus Bosniae postulasset, utrum dispensationem elargiri posset iis catholicis, qui nullum aliud praetextunt motivum, quam vesanum amorem, et simul praevidetur, dispensatione denegata, eos coram iudice infideli coniugium fore inituros, S. C. S. Officii in feria IV., 14. Aug. 1822 decrevit: Respondendum oratori quod in exposito casu utatur facultatibus sibi in formula II. commissis, prout in Domino expedire iudicaverit. Tantumdem dicendum de periculo quod pars catholica cum acatholica matrimonium celebrare audeat."¹⁴⁵ — Vysvětlivky:¹⁴⁶ Základem tohoto spravedlivého a závažného důvodu jsou různá jednotlivá nebo hromadná nebezpečí a politování hodné události, jichž zvláště v krajích, kde je málo katolíků, kde není řádné katolické duchovní správy, nebo jde-li o sňatky smíšené, z odepření dispense jest se obávat, jimiž věřícím dáno by bylo pohoršení, na příklad že snoubenec katolík vejde ve sňatek smíšený, že zanevře a od víry odpadne, že snoubenci dají se oddati duchovním nekatolickým a pod. Lze jej uplatnit hlavně, jde-li o katolíky v diaspoře a v územích smíšených, a vyjádřiti slovy: „propter catholicam religionem contrahentis in tuto ponendam,“ nebo eventuelně „propter spem conversionis compartis ad catholicam fidem“¹⁴⁷ a pod. Nebezpečí ta hrozí zvláště tehdy, jsou-li snoubenci u víře lhostejní, mají-li se příliš rádi, než aby od sňatku spolu upustili, což Kongregace svátostí v reskriptech občas vyjadřuje slovy: „ad mala praevenienda ob firmitatem in proposito“. Je-li katolík ke smíšenému sňatku odhodlán, snadno se rozhodne, aby se vyhnul obtížím, spojeným se sňatkem katolickým, pro sňatek nekatolický, který nejen obtíží nečiní, na příklad co se týče překážek, nýbrž z různých příčin, na příklad pro svou rozlučitelnost, bývá ještě výhodnějším. Katolík toho smýšlení nemá k odpadu daleko. Při tomto důvodu se předpokládá a jest zjištěti, že nebezpečí ta skutečně hrozí. Stačí nebezpečí pravděpodobné,

¹⁴⁵ Instr. 9. května 1877, n. 11.

¹⁴⁶ Leitner 285, 11; Haring 535; Linneborn 108, n. 11; Chelodi n. 46. 1; Capello n. 267, 11; Feije n. 666; Zitelli 66; Ball.-Palm, n. 942; Farrugia 203, 11; Knecht 244, 11.

¹⁴⁷ Formulae n. 34.

netřeba, by bylo naprosto jisto; nestačí však nebezpečí pouze domnělé (*periculum imaginarium*). Kdyby však žadatelé vzdorem a hrozbami chtěli dispens si jen vynutit, působilo by toto jednání a též udělení dispense zpravidla pohoršení. Proto již Řehoř XVI. snoubencům, takto vyhrožujícím, dispens obyčejně odpíral.¹⁴⁸ Zřetel na veřejné blaho může však i v tomto případě býti pohnutkou pro mírnější praxi, totiž pro udělení dispense.

l) „*Periculum incestuosi concubinatus. Ex superius memorata instructione anni 1882 elucet dispensationis remedium, ne quis in concubinato insordescat cum publico scandalo atque evidenti aeternae salutis discrimine adhibendum esse.*“¹⁴⁹ — Vysvětlivky:¹⁵⁰ Základem tohoto důvodu, jenž se týká budoucnosti, je obava, že příbuzní žadatelé, nedostanou-li dispense, budou žítí v konkubinátě, čímž dáno bude pohoršení a strany uvrhnou se v nebezpečí věčné záhuby.

m) „*Periculum matrimonii civilis. Ex dictis consequitur probabile periculum, quod illi, qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam.*“¹⁵¹ — Vysvětlivky:¹⁵² Důvod ten týká se rovněž budoucnosti; je jím důvodné nebezpečí, že žadatelé, bude-li dispens odepřena, vejdou pouze ve sňatek občanský. Důvod ten je závažný, ježto občanské zákonodárství civilním sňatkům namnoze přeje. Žijí-li žadatelé již v konkubinátě nebo v občanském manželství, jest to podotknouti a lze pak připojit i dva další důvody, týkající se přítomnosti, totiž zažehnání pohoršení a veřejného konkubinátu.

n) „*Remotio gravium scandalorum.*“¹⁵³ — Vysvětlivky:¹⁵⁴ Jde o pohoršení, dané bezprostředně žadateli nebo jinými osobami, které by sňatkem odstraněno býti mohlo, na příklad konkubinát, nepřátelství, spory a pod.

o) „*Cessatio publici concubinatus.*“¹⁵⁵ — Vysvětlivky:¹⁵⁶ Důvod ten je závaznější než pouhé nebezpečí konkubinátu. Též pro odstranění tajného konkubinátu bývá dispensováno. Je lhostejno,

¹⁴⁸ Kutschker V, 222; srv. Schneider; Fontes 125; Leitner 285, pozn. 3.

¹⁴⁹ Instr. 9, května 1877, n. 12.

¹⁵⁰ Linneborn 109, n. 12; Leitner 285, 12; Knecht 244, 12; Cappello n. 267, 12; Haring 535.

¹⁵¹ Instr. cit. n. 13.

¹⁵² Linneborn 109, n. 13; Cappello n. 267, 13; Haring 535; Knecht 245, 13; Leitner 286, 13.

¹⁵³ Instr. n. 14.

¹⁵⁴ Cappello n. 267, 14; Linneborn 109, n. 14; Chelodi n. 46, 2; Datar, in adnot.; Chelodi 46, pozn. 5; Knecht 245, 14.

¹⁵⁵ Instr. n. 15.

¹⁵⁶ Cappello n. 267, 15; Chelodi n. 46, 3; Knecht 245, 15; Linneborn 109, n. 15.

zda jde o konkubinát mezi snoubenci nebo snoubence s osobou třetí.

p) „*Excellentia meritorum, cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione, aut liberalitate erga ecclesias, aut doctrina, virtute aliove modo de religione sit optime meritus.*“¹⁵⁷ — Vysvětlivky:¹⁵⁸ Důvod ten platil dříve, zvláště šlo-li o bojovníky za víru v Palestině, Uhrách, Španělsku a jinde proti mohamedánům a Maurům. Dnes lze jej uplatnit i u nás, jde-li o neohrožené obhájce víry v životě veřejném. Lze se dovolávat i zásluh vlastních nebo rodičů a předků. Podle různosti zásluh a okolností může tento per se závažný důvod být velmi závažným. Dostatečným důvodem je i pouhá počestnost, mravní bezúhonnost, zbožnost rodiny nebo žadatelů, žijí-li, zvláště muž, vzorně podle zásad nábožensko-mravních, zachovávají-li svědomitě příkázání Boží a církevní a požívají-li dobré pověsti. Mnohem závažnějším je tento důvod, jde-li o zachování katolického náboženství žadatelů, jejich rodin nebo o důvodnou naději konverse žadatelů nebo jiných osob.¹⁵⁹ Instrukce zmiňuje se pouze o vynikajících zásluhách (*excellentia meritorum*). Leč důvodem závažným je také zachování vznešených, osvěcených rodin (*conservatio familiae illustris* nebo *de illustri genere*), t. j. osob a rodin, vynikajících vlastní nebo svých předků zbožností, učeností, vznešeností a pod. Uplatnit ho také lze, jde-li o *cives principales* nebo o osoby *ex principalioribus populi*, jimiž rozumí se osoby zvlášť vlivné, mocné, zámožné, vážené a pod.¹⁶⁰ Dispensačním důvodem může též být *„conservatio divitis familiae“* nebo *„conservatio bonorum in divite familia“*.¹⁶¹ Tak zvaná *„praerogativa principalis“* obsahuje, pokud jde o panující knížata, ještě jiné důvody se zřetelem na jejich zvláštní domácí řád. Chce-li totiž katolický panovník vejít ve stejnorodý katolický sňatek, je volba jeho značně omezena a je často nucen vzít si příbuznou.

Citovaná instrukce Propagandy praví o hořejších důvodech: „Tyto jsou obvyklejší (*communiores*) a významnější (*potiores*) důvody, které k dosažení manželských dispensí obvyčejně se uvádějí a o nichž theologové a interpreté posv. kánonů pojednávají.“ Z nich lze uplatnit: 1. Hlavně ve prospěch nevěsty důvody:

¹⁵⁷ Instr. n. 16.

¹⁵⁸ Leitner 286, 16; Cappello n. 268, 16; Knecht 245, 16; Linneborn 109, n. 16.

¹⁵⁹ Praxis n. 110s; Gasparri n. 371, nota 3; Feije n. 672; Cappello 288, pozn. 23.

¹⁶⁰ Praxis n. 103; Cappello 288, pozn. 30.

¹⁶¹ Praxis n. 104; Ball.-Palm. n. 943; Cappello 288, pozn. 31; Knecht 245, 15, pozn. 5; Reiffenstuel n. 69 s; De Iustis I. 3, c. 14 s; Schmalzgr. tit. 16, n. 105; De Smet n. 827.

a) nečestné, zahanbující: ztrátu cti, vzniklou z přílišné a podezřelé důvěrnosti, vykonanou soulož, těhotenství (Instr. n. 7, 8, 9); b) čestné: přezralý věk, těsnost místa, postrádání nebo nedosta- tečnost věna, chudobu, eventuelně i množství dětí vdovy, nebez- pečí nezdrženlivosti vdovy mladistvé (Instr. n. 5), spory o dědic- tví, věno a pod. (Instr. n. 4). 2. Ve prospěch obou žadatelů, obou týkající se důvody: potřebu zplnění manželství, neplatně již uzavřeného (Instr. n. 10), legitimaci potomstva, zažehnání vel- kých pohoršení, nebezpečí manželství občanského nebo nekatolic- kého, konkubinátu, odpađu od víry, duchovní škody, smíšeného manželství (Instr. n. 11—15), výchovu četných dětí, jde-li o ovdo- vělé. 3. Ve prospěch hlavně osob vznešených: dobro míru, zacho- vání majetku v zámožné rodině nebo zámožné rodiny samé, vyni- kající zásluhy, výsadu panujících knížat (praerogativa principa- lis).

Dodatek:

1. Důvody nekanonické.¹⁶² Ze slov citované instrukce Propa- gandy: „Tyto jsou obecnější a významnější důvody, jež k dosa- žení manželských dispensí obvykle se uvádějí . . .“ je patrné, že římské dispensační úřady uznávají mimo shora řečené, praksi kurie přijaté, t. zv. kanonické důvody, též důvody jiné, jež autoři na rozdíl od oněch nekanonickými zovou, a jež se týkají zvláš- tních, ojedinělých poměrů a okolností žadatelů, na př. jejich stavu, neduživosti, stáří a pod., nebo jichž základem je odvrácení něja- kého zla, na př. pohoršení. I tyto důvody vyvinuly se z dlouholeté praxe římské kurie a jsou dostatečny pro prominutí překážek méně důležitých, stupňů vzdálenějších, zvláště lze-li uplatnití zároveň několik těchto důvodů.¹⁶³ Formulae Datariae apostolicae z roku 1901 jmenují 28 těchto nekanonických důvodů, dílem čes- ných, dílem zahanbujících, z nichž některé jsou skutečně nekan- onické, od důvodů kanonických rozdílné, jiné ale jsou totožny s dů- vody kanonickými a v těchto implicitě obsaženy, z čehož patrné, že není přesného rozdílu mezi důvody kanonickými a nekanonic- kými.¹⁶⁴ Podle formulí Datarie a praxe kurie lze v dispensačních žádostech uplatnití také důvody:¹⁶⁵

a) Pro žadatelku (oratrix): žadatelka je osiřelá (alterutro vel utroque parente orbata), nemanželského původu (ex natalibus

¹⁶² Cerato 78; Chelodi n. 46b; Cappello n. 269; Farrugia n. 106. Feije n. 679; Knecht 246, pozn. 2.

¹⁶³ Singula quae non prosunt, simul collecta iuvant; Reiffenst. n. 120; Knecht 246, pozn. 1.

¹⁶⁴ De Smet n. 375; Noldin n. 615; Tanquerey n. 1187s; Chelodi n. 56; Cappello 285, pozn. 32.

¹⁶⁵ Cappello n. 269, 2. Formulae nn. 29, 33 et cap. 12; Chelodi 44, pozn. 3; Cappello 288 s; Cerato 77s; Leitner 286.

illegitimis orta), jiným již svedena (iam ab alio deflorata), vdova, potřebující v domácnosti pomoci muže (conditio oratricis viduae auxilio indigentis, scil. pro re familiari), churavá, zmrzačená, nepěkná nebo jinou vadou stížená (infirmirate, deformitate a. ove defectu detenta), na příklad nahluchlá, koktavá, slabomyslná, takže, nebude-li jí dispensí tento sňatek umožněn, nemá naděje na jiný a bude nucena do smrti sloužiti nebo jinak sama se živiti.

b) Pro žadatele (orator): žadatel je vdovec s více, nejméně 3 dětmi, který hledá pro ně dobrou matku (viduus prole oneratus, cui quaerit bonam matrem, bonum prolis oratoris vidui, má-li pouze jedno dítě, nelze jej zváti prole oneratus); potřebuje (též žena) pomoci této ženy, na příklad k vedení domácnosti (adiutorio huius mulieris ad rem familiarem gerendam indigens) nebo za jiným účelem, jež jest označiti; je churav, zmrzačen nebo jinou vadou, jako sub a) stížen; nechce upustit od sňatku s touto ženou (habens propositum et pertinaciam cum hac muliere matrimonium contrahendi).

c) Pro oba žadatele: vše je k sňatku připraveno (omnia ad nuptias iam parata); jde-li o ovdovělé, jde o výchovu četných dětí; sňatek ten je pro oba vhodný (convenientia matrimonii); oba potřebují vzájemné pomoci ve stáří (mutuum auxilium in propecta aetate); jejich úmysl, vejíti spolu v manželství, je veřejně znám (propositum contrahendi iam propalatum, divulgatum); nelze jich od zamýšleného sňatku odvrátiti (propositi pertinacia); jde o žadatele dobrých mravů (boni mores utriusque oratoris), štedré a obětavé pro veřejné dobro církevní i občanské, společenské (oratorum munificentia erga bonum publicum ecclesiasticum, civile, sociale) (srv. 16. důvod kanonický); jde o dobro žadatelů nebo jednoho z nich, pomoci potřebných; žadatelé jsou ochotni dáti větší almužnu (eleemosyna seu componenda) na dobré účely. Poslední důvod je nepřipusten v žádostech na Penitenciarii nebo biskupa, dispensujícího mocí delegovanou.

Mimo tyto důvody lze uplatnit i jiné, třebas i více důvodů současně. I ordináři nebo jinému, dispensujícímu mocí delegovanou od manželských překážek mimo nebezpečí smrti nebo naléhavé případy jest uznati za dostatečné i důvody nekanonické, jež stylus a prakse římské kurie pro prominutí té oné překážky za dostatečné uznává. Naopak však i jejich dispense musí býti odůvodněny důvody, jež kurie římská pro dispens od té nebo oné překážky za dostatečné uznává.

2. V souvislosti s pojednáním o dispensačních důvodech jest se ještě zmíniti o některých zvláštních způsobech promíjení manželských překážek.¹⁶⁶ Někdy bývá dispens udílена:

¹⁶⁶ Cappello n. 269, 3; Knecht 245.

a) „Sine (expressa) causa“, což značí, že se dispensuje bez výslovného označení důvodu, nebo, jak dispensační reskripty někdy dí: „Ex certis et rationabilibus causis animum nostrum (Pontificis) moventibus.“ Tento způsob dispensí objasňuje Suarez¹⁶⁷ takto: „Lze říci, že dispens se udílí bez důvodu vnitřního, nikoliv však bez nějakého aspoň vnějšího důvodu, k němuž zákonodárce hledí, aby projevil svou blahovůli . . . v době vhodné. Mimo to praví se (tím), že, ač důvod nepředchází, přece dispensí a způsobem jejího udělení se uskutečňuje, ježto při dispensi sine causa ukládá se nějaké dostiučinění nebo nějaká pokuta na dobrý účel nebo k jinému obecnému užítku církve, čímž skutek stává se důvodem dispense, jež se tudíž udílí způsobem změny, na příklad v almužnu nebo nějaký příspěvek . . .“ Formulae v poznámkách o tom dí: „Dispens sine expressa causa udílí se jen zřídka, a to pouze knížatům, velmožům a jiným kvalifikovaným nebo zvlášť vznešeným osobám na žádost některého kardinála, biskupa, krále nebo světského knížete.“

b) Prominutí „sine causa“ vyjadřovala dříve Datarie v dispensačních reskriptech rčením: „Ex certis et rationabilibus causis“, t. j. pro větší dispensační poplatek (ob copiosiore compositio- nem seu componendam) pro veřejné dobro. Tak bývají promíjeny zvlášť překážky stupňů vzdálenějších.¹⁶⁸

c) „Ob causam boni publici Pontificis animum moventem“, promíjejí se taktéž překážky vzdálenějších stupňů, což znamená známé zásluhy žadatelů nebo jejich rodin o církev, nebo jejich, v dispensační žádosti projevenou štědrost a obětavost.¹⁶⁹

d) „Ex certis specialibus rationabilibus causis oratorum animos moventibus et Sanctitati Vestrae expositis.“ Tím se naznačuje, že překážky se promíjejí ze zvláštních důvodů, apoštolské Stolicí vyložených, žadatele však zahanbujících, jichž tudíž propter oratorum honorem, attenta eorum qualitate, v dispensačním reskriptě uvést nelze.¹⁷⁰

e) Překážky nižšího stupně¹⁷¹ promíjejí se „ex rationabilibus causis a S. Sede probatis“, jež ovšem v dispensační žádosti jest poznačiti. Dispense takto udělené platí, jako by byly uděleny „Motu proprio et ex certa scientia“, totiž nestávají se neplatnými zamlčením pravdy (vitio subreptionis) nebo vyličením nepravdy

¹⁶⁷ De legibus, lib. 6, cap. 18, n. 26; Cappello 289, pozn. 33; srv. Knecht 245, pozn. 6.

¹⁶⁸ Chelodi n. 46, 4; Leitner 287.

¹⁶⁹ Formulae in Causis, n. 27; ASS, v. 2, 64; Van de Burgt 39; Santi-Leitner IV, App. I, 391; Leitner 287, pozn. 2.

¹⁷⁰ Praxis n. 132s; Wernz n. 631, nota 159; Gasparri n. 372; Zitelli 66; Linneborn 109.

¹⁷¹ Kán. 1042.

(obreptionis), ba ani tehdy ne, jestliže jediný, v dispensační žádosti uvedený účelný důvod byl nepravdivý (*unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit*).¹⁷²

V žádosti jest dispensační důvody vyjádřiti přesně, avšak stručně, nejlépe heslem, na příklad „*angustia loci ubi oratrix habitat, 30 foci*“, nebo „*diffamatio oratricis ob repetitam copulam carnalem*“. Důvody zahanbující lze v žádosti za dispens pro foro externo poznačiti pouze s výslovným svolením žadatelů. Podle starého práva bylo mimo důvody čestné poznačiti i nečestné; dnes toho třeba není. Jsou-li důvody čestné dostatečny, buďtež nečestné, zvláště tajné po každé zamlčeny.¹⁷³

§ 15. PRAVOMOC APOŠTOLSKÉ STOLICE PROMÍJETI MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY.

Manželskou dispensí rozumí se, jak již bylo řečeno, pravoplatné uvolnění manželského zákona ve zvláštním případě, což předpokládá: a) oprávněnou vrchnost, mající vlastní nebo propůjčenou (delegovanou) moc zákonodárnou a tudíž i dispensační; b) prominutelný zákon; c) důvody pro uvolnění zákona, pro udělení dispense. — V předchozím paragrafu pojednáno bylo o prominutelnosti církevních zákonů, stanovících manželské překážky, a o důvodech pro jejich uvolnění. V dalším jest tudíž pojednati o vrchnosti oprávněné, uvolnití zákony, stanovící manželské překážky, o vrchnosti oprávněné manželské překážky promíjetí.

Zákon ve zvláštním případě uvolnití, od něho dispensovati je oprávněn zákonodárce, jeho pravoplatný nástupce nebo jeho hierarchický představený a rovněž ten, komu zákonodárce (jeho nástupce nebo hierarchický představený) tuto moc propůjčil.¹ Podle nynějšího církevního práva přísluší, mimo všeobecný sněm, papeži výhradné a vylučné právo, stanovití manželské překážky zákonem obecným nebo partikulárním. Proto mimo všeobecný sněm přísluší jediné a vylučné papeži moc vlastní, původní, neomezená, všeobecná a svrchovaná (*potestas propria, nativa, plena, universalis et suprema*), promíjetí ústně nebo písemně, z pravoplatného důvodu nebo i bez něho všechny manželské překážky práva ryze církevního, ač ve skutečnosti některých papež vůbec nepromíjí, jiné pak jen velmi zřídka. Církevní představení, papeži podřízeni (*ordinář, farář, sňatku asistující kněz, zpovědník*), nemají moci, manželské překážky promíjetí, leč by jim právem obecným nebo

¹⁷² Chelodi n. 46; Ordo servandus, II, cap. 7, art. 3, n. 21; Cappello 290, pozn. 35; kán. 42, 45, 1054.

¹⁷³ Cappello n. 269, 4; Leitner 287.

¹ Kán. 80.

zvláštním indultem apoštolskou Stolicí byla udělena.² Apoštolská Stolica zavrhlá proto této právní zásadě se přičící domněnku gallikanismu, febroniasmu a synody pistojské, že biskupové jsou oprávněni promíjeti manželské překážky mocí vlastní.³

Během staletí vyvinul se právní obyčej, že papežové používají pro správu celé církve různých kongregací a úřadů soudních a administrativních, zahrnutých v pojmu apošt. Stolica,⁴ jichž počet zvláště od polovice 12. století značně vzrůstal. Těmito úřady vyřizují různé záležitosti celé církve a udílejí zpravidla také manželské dispense, a to buď přímo nebo nepřímo, t. j. bez nebo za spolupůsobení ordinářů nebo jiných duchovních.⁵ Pius X. reorganisoval konstituci „*Sapienti consilio*“ ze dne 29. června 1908 s platností od 3. listopadu 1908 římskou kurií, vymezil přesně kompetenci jednotlivých jejích úřadů a přenesl částečně také dispensační pravomoc ve věcech manželských s úřadů dřívějších na úřady jiné. Jest proto rozlišovati mezi papežskými úřady příslušnými k promíjení manželských překážek před reorganisací kurie, provedenou Piem X., a po ní.

I. Před reorganisací římské kurie Piem X., t. j. před 3. listopadem 1908, udílely manželské dispense tyto papežské úřady: *Secretaria brevium*, *S. Congreg. pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis*, *S. Congreg. de Propaganda Fide*, Kongregace římské a obecné inkvisice čili sv. Oficia, zvláště pak *Penitenciarie* a apoštolská *Datarie*.⁶

1. *Penitenciarie*⁷ je papežský úřad a soud, svým stářím a významem zvlášť úctyhodný, jemuž bylo se starati o věci církevní kázně a též manželských překážek. Její původ sahá do polovice 12. století, do doby mezi Alexandrem III. (1159—81) a Inocencem III. (1198—1216); za jeho nástupce Honoria III. (1216—27)

² Kán. 1038 § 2, 1040.

³ Bened. XIV. *De Synodo*, lib. 9, cap. 2; Rosset n. 2367; Wernz n. 616; Gasparri n. 434; Zitelli: *De Dispensationibus matrim.* 45s.; Feije n. 633; Cappello 243, pozn. 1; týž n. 222; Koeniger 315.

⁴ Kán. 7.

⁵ Haring 528, ad 2. A; Cappello n. 225ss; Leitner 268, pozn. 5.

⁶ Wernz n. 613; Gasparri n. 323ss; Santi-Leitner IV, App., n. 19; Cappello 251, pozn. 18, n. 229; Chelodi n. 40, 5. *Literaturu viz* Linneborn 99, pozn. 1. Bangen: *Die röm. Kurie*. 1854; Bouix: *Tractatus de Curia Romana*. 1839; Ferreres: *La curia Rom.* 1911; Hilling Nik.: *Die röm. Kurie*. 1906; Ojetti: *De Romana Curia*. 1910; Cappello: *De Curia Romana*, 2 vol., 1911, 1913; Monin: *De Curia Romana*. 1912; Ruck: *Die Organisation der röm. Kurie*. 1913; v. Hofmann: *Forschungen zur Gesch. der Kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation*, 2 Bde, 1914; Müller Alfons: *Papst u. Kurie 1921* (v duchu protikatolickém).

⁷ Göller Emil: *Die päpstl. Pönitentiarie 1907—1908*; Linneborn 99, pozn. 2; Leitner 270, pozn. 3.

byla již samostatným papežským úřadem, jemuž v čele stál kardinál Poenitentiarius maior, oprávněný jménem papeže rozhřešovatí od pokání (poenitentiae) a církevních trestů (censurae), papeži zadržených. Původně její pravomoc, co se týče právního oboru, rozlišována nebyla, udílela milosti a dispense pro foro interno a také externo.⁸ Později však ustálila se její pravomoc na milosti a dispense fori interni, kdežto věci fori externi Piem IV. a V., zvláště pak Benediktem XIV. byly přiděleny Datarii, od kdy Penitenciarie právem vlastním (iure nativo) všem udílela dispense pouze in foro interno. Když za francouzské revoluce, v únoru 1798, Řím Piem VI. byl vyrván, nemohla Datarie úřadovatí a proto začala Penitenciarie ex specíali mandato Pontificis vyřizovatí všechny manželské dispense, což mělo za následek dočasné zrušení Datarie. Když po francouzské revoluci Datarie opět úřadovatí začala, podržela také Penitenciarie dispensační pravomoc pro foro externo a vykonávala ji kumulativně s Dataríí, Penitenciarie však pouze pro osoby, ordinářem za chudé (pauperes) nebo téměř chudé (quasi-pauperes) označené, při čemž zůstalo až do reorganizace římské kurie Piem X.⁹ (3. listopadu 1908). Autoři nesouhlasí, zda platnost dispensí, udílených Penitenciaríí pro foro externo, byla naprosto podmíněna chudobou žadatelů, zda byla dispens tudíž neplatnou, byla-li chudoba žadatelů zúmyslně jen předstírána nebo ordinářem omylem uvedena.¹⁰ V případě tom platnost manželství se však předpokládala.

2. Datarie (Dataria apostolica¹¹) vznikla později než Penitenciarie. První zmínka o ní se činí v r. 1381. V r. 1418 úřadoval Jan de Feys de Arto již delší čas jako „datator“. Vývoj její byl urychlen značným vlivem některých datářů. Za Sixta IV. (1471—1484) bděla nad poplatky (compositiones), vybíranými u příležitosti udílených dispensí. Promíjela výhradně veřejné překážky pro foro externo, pokud nepatřily do kompetence jiných papežských úřadů, a to trojí formou: in forma nobilium, communium a pauperum.¹² Výhradně příslušnou byla udíletí dispense pro foro externo: a) všem snoubencům, z nichž žádný nebyl chudý nebo

⁸ Eubel, AK. 1890, 63nn.

⁹ Chelodi n. 40, 8; Cappello n. 229, 3; Gasparri n. 341ss; Wernz 878, nota 37; Leitner (269) praví: „Byla-li v žádosti za dispens kanonická chudoba předstírána zúmyslně nebo pravděpodobně i omylem, a udělila-li před 3. listopadem 1908 Penitenciarie dispens od překážky veřejné, byla dispens ta neplatnou.“

¹⁰ Gasparri n. 323ss; Wernz n. 613; Santi-Leitner IV, App. n. 19; Chelodi n. 40; Cappello 251, pozn. 19.

¹¹ Linneborn 99, 2; Hofmann: Forschungen zur Gesch. der kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation I, II, 1914, 80nn; Linneborn 99, pozn. 4; kán. 261.

¹² Shora, str. 193n.

téměř chudý; b) také chudým nebo téměř chudým snoubencům Španělska a Portugalska; c) snoubencům chudým nebo téměř chudým jiných krajů, chybělo-li v dispensační žádosti ordinářovo osvědčení chudoby a nabízeli-li žadatelé větší poplatek, než jaký žádala Penitenciarie. Kumulativně pak s Penitenciarií udílela dispense pro foro externo ostatním chudým nebo téměř chudým, jichž chudoba ordinářem byla potvrzena.¹³ Uprázdňením apoštolské Stolice pozbývala své pravomoci. Při udílení dispensí dbala přemrštěně doby prázdnin a dnů svátečních a lpěla na svých velmi složitých dispensačních formulích, a proto domáhali se na sněmě vatikánském zvláště němečtí a francouzští biskupové reformy této zastaralé instituce.¹⁴ Při reorganizaci kurie byla jí Piem X. manželská dispensační pravomoc odňata.

3. Kongregace římské a obecné inkvizice čili sv. Oficia byla zřízena bulou papeže Pavla III. „Licet ab initio“ (21. července 1542), reorganisována částečně bulou Sixta V. „Immensa aeterni Dei“¹⁵ (22. ledna 1588) a pronikavě konstitucí Pia X. „Sapienter consilio“¹⁶ (29. června 1908). Jako dispensační úřad nepozbyla svého významu dodnes. Jako dnes,¹⁷ udílela také dříve, ovšem ne výlučně, dispense od překážek smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské, a ze zvláštního rozkazu papežova vyřizovala také jiné důležité věci, jež měly zůstatí tajnými.¹⁸

4 Secretaria brevium udílela dispense osobám suverenním, knížatům a králům.¹⁹

5. S. Congregatio de Propaganda Fide udílela dispensační fakulty a sama také v jednotlivých případech promíjela i manželské překážky v obojím právním oboru, zpravidla v územích misijních, a udílela také dispensační indulty pro jiné kraje, vyjímajíc Rusko vzhledem na překážky smíšeného vyznání.²⁰ Konstitucí Pia X. „Sapienter consilio“ byla však dispensační pravomoci ve věcech manželských zbavena. (Kán. 252, § 4.)

6. S. Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis neudílela sama dispensí, nýbrž pouze dispensační indulty, ze zvláštního zmocnění, v jednotlivých případech papežem jí daného (facto verbo cum SSmo), pro kraje sobě

¹³ Chelodi n. 40, 6; Cappello n. 220, 1; Leitner 269.

¹⁴ Martin: Omnium conc. Vaticanorum documentorum collectio, I, c. 158, 177ss, 181; Linneborn 99, pozn. 5.

¹⁵ AAS, I, 7. ¹⁶ AAS, I, 1nn.

¹⁷ Kán. 247 § 3.

¹⁸ Cappello n. 229, 2; Linneborn 100.

¹⁹ Bened. XIV. konst. „Gravissimum Eccl.“ 26. listopadu 1745; Leitner 269; Linneborn 100, 4; Cappello n. 229, 4.

²⁰ Cappello n. 229, 6; Linneborn 100, 5; Wernz n. 613, III; Van de Burgt n. 9ss; Gasparri n. 323; Cappello 251, pozn. 21.

podléhající, totiž pro latinskou Ameriku, diecése ruské a pro portugalské kolonie v Americe a Africe.²¹

II. Po reorganisaci římské kurie konstitucí Pia X. „*Sapienti consilio*“, totiž po 3. listopadu 1908 lze rozlišovati, co se týče věci manželských, římské dispensační úřady řádné a mimořádné. K řádným patří: Kongregace sv. Oficia, Kongregace svátostí a Penitenciarié; k mimořádným: Kongregace řeholníků a Kongregace pro církve východní. Z nich promíjí překážky tajné pro foro interno jedině a výlučně Penitenciarié, všechny ostatní promíjejí překážky veřejné pro foro externo. Toto nové zřízení římské kurie bylo v podstatě zachováno i kodexem, jak patrně ze srovnání konstituce „*Sapienti consilio*“ s kánony 243—257. Rovněž zůstaly kodexem nedotčeny předpisy, dané Piem X. pro organizaci, příslušnost a způsob úřadování papežských dispensačních úřadů.²²

A) K řádným papežským dispensačním úřadům patří: 1. Kongregace sv. Oficia; 2. Kongregace svátostí; 3. Penitenciarié. Budiž zdůrazněno, že sv. Oficium a Kongregace svátostí promíjí pouze překážky veřejné pro foro externo, a že v dispensi té je vždy obsažena již také dispens pro foro interno, Penitenciarié dispense pouze pro foro interno sive sacramentali sive extra-sacramentali, a to pouze od překážek tajných.

1. Kongregace sv. Oficia (*Congregatio s. Officii*).²³ Této kongregaci přísluší mezi kuriálními úřady dodnes místo první. V čele stojí sám papež, jejím tajemníkem je kardinál, přisedícím kněz světský, komisařem kněz řádu kazatelského. Schůze konává zpravidla ve středu.²⁴ Je výlučně a neomezeně příslušnou, mimo všechny věci věroučné a mravoučné, pro foro externo ve všech věcech a otázkách iuris et facti, týkajících se výsady Pavlovy (*privilegium Paulinum*)²⁵, překážky vadící smíšeného vyznání²⁶ a překážky rušící rozdílnosti náboženské,²⁷ jež také pro foro externo promíjí. Důvodem této příslušnosti je, že sv. Oficium je strážcem víry a mravů. Kromě toho promíjí pro foro externo také jiné církevně-právní překážky, které jindy Kongregací svátostí promíjeny bývají, vyskytují-li se zároveň se záležitostmi, pro něž je výhradně příslušno sv. Oficium, totiž

²¹ Cappello n. 229, 5; týž: De Curia Rom., v. 1, 345; Knecht 214.

²² Srv. Ordo servandus in SS. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curiae, AAS, I, 36nn; Haring 528, ad 2, A; Cappello n. 225ss; Chelodi n. 40, pozn. 2.

²³ Kán. 247 §§ 1—3; Cappello n. 226, I; Farrugia n. 81 a; Knecht 211.

²⁴ Leitner: De Curia Rom., 56ss; M. E., v. 20, 481nn; Ferreres: La curia, n. 299nn; Leitner 270, pozn. 2.

²⁵ Podrobně o tom při kán. 1120nn; 1962.

²⁶ Kán. 1060ss. ²⁷ Kán. 1070n.

s překážkami smíšeného vyznání, rozdílnosti náboženské, nebo přiči-li se novému sňatku, který podle výsady Pavlovy uzavřen býti má.²⁸ Všechny tyto věci a s nimi jakkoliv související otázky jest předložiti sv. Oficiu, jež o nich podle svého dobrozdání buď samo rozhodne, nebo je, uzná-li toho potřebu, jiné kongregaci nebo římské rotě postoupí.²⁹

2. Kongregace svátostí (S. Congregatio de disciplina sacramentorum).³⁰ Jí dána byla konstitucí „Sapientí consilio“ (od 3/11 1908) dřívější dispensační pravomoc apoštolské Datarie pro foro externo, leč s rozšířenou ještě věcnou a místní působností. Pravomoc Datarie byla totiž proti pravomoci Penitenciarie značně omezena dispensační pravomocí Propagandy pro kraje misijní a Kongregace pro mimořádné záležitosti. Dnes pozbyly obě ve věcech manželských své dřívější pravomoci, jež dána byla Kongregaci svátostí. Jí přísluší pro foro externo veškerá moc zákonodárná, co se týče sedmera svátostí, tudíž i svátostí stavu manželského, a to ve všech věcech, vyjímajíc věci, přidělené sv. Oficiu a Penitenciarii, a věci obřadní, přidělené Kongregaci posvátných obřadů. Dispensační pravomoc Kongregace svátostí ve věcech manželských je omezena pro foro externo pravomocí sv. Oficia, Kongregace řeholníků, Kongregace církve východní a státního sekretariátu, pro foro pak interno pravomocí Penitenciarie, pokud jde o věci, přidělené kodexem těmto kuriálním úřadům, jakož i manželské věci sporné, patřící do kompetence Římské roty. Kongregace svátostí je příslušnou: a) Promíjeti pro foro externo všechny církevní překážky manželské, mimo překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské, jež promíjí sv. Oficiu. b) Výlučně souditi o skutkové podstatě nedokonaného manželství (de facto inconsummationis matrimonii), jde-li o udělení dispense od křesťanského platného a nedokonaného manželství (super matrimonio rato et non consummato³¹). c) Souditi o dostatečnosti dispensačních důvodů a všech, s hořejšími věcmi souvisejících otázkách. Na ni lze se obrátiti se všemi otázkami, jež se týkají plat-

²⁸ Decr. C. Consist. 21. ledna 1910, AAS., II, 56; Chelodí n. 39, pozn. 1; Haring 528, pozn. 7. Dříve některé tyto věci vyřizovala kongr. koncilu; srv. Causa Florentina 1727/29. Sv. Oficiu promíjelo tyto překážky i dříve, a to i tehdy, když souvisely s překážkami jinými, na příklad s přek. pokrevnosti, zločinu atd.; mimo to udílelo také 3leté fakulty a zmocňovalo ordináře promíjeti překážky smíš. vyznání, v krajinách misijních i překážku rozdílnosti náboženské.

²⁹ Kán. 247 § 3; Decr. C. Consist. 21. ledna 1910, AAS. II, 56, 990; Leitner 270, pozn. 1; Ordo Servandus II, cap. 7, art. 1; AAS I, 78 ss; Müller: Papst u. Kurie 1921, 119nn; Linneborn 100, pozn. 4.

³⁰ Kán. 249; Ordo servandus II, cap. 7, art. 3; AAS I, 85nn; Haring 528, ad 2, A; Cappello n. 226, II; Farrugia n. 81, b; Knecht 212.

³¹ Kán. 1962. Dříve kongr. koncilu.

nosti manželství. Žádají-li tyto věci bedlivějšího šetření, smí je postoupit Římské rotě. V těchto věcech je příslušnou pro celý křesťanský svět, vyjímajíc příslušníky církve východní. Řídí ji kardinál-prefekt s tajemníkem. Je rozdělena ve tři sekce: první pro udílení manželských dispensí, druhou pro ostatní věci manželské, mimo věroučné, třetí pro věci, týkající se ostatních svátostí. Jednotlivé sekce řídí podtajemník (*subsecretarius*) se svým pomocníkem (*adiutor*). Dispense od překážek nižšího stupně podpisuje podtajemník nebo jeho pomocník, od oněch vyššího stupně kardinál-prefekt nebo tajemník. Obtížné a důležité věci, na př. jde-li o nové, mimořádné dispense, o sporné rozvody, o sanace v kořeni, o obtížné legitimace potomstva, o prohlášení neplatnosti manželství, o udělení dispense *super rato et non consummato*,³² odevzdá podtajemník kongresu, jenž podle potřeby předloží je plenu. Schůze konají se zpravidla v pátek; prázdniny jsou v neděle a svátky, ve dny výročí volby a korunovace papeže, úmrtí předchůdce, veřejné a poloveřejné papežské konsistoře, v ostatky, ve 4 dny před velikonoce a 2 dny po nich a mimo to 14. srpna, 10. září až 31. října, 2. listopadu, 24. až 28. prosince, 31. prosince. Běžné věci vyřizuje i o prázdninách jeden z úředníků; věci důležitější a obtížnější, došlé v době podzimních prázdnin (od 10. září do 31. října), odloží se na listopad.³³

3. *Penitenciarie*³⁴ nebyla ani reorganisasií kurie konstitucí Pia X. „*Sapienti consilio*“ své dřívější dispensační pravomoci zcela zbavena, její moc byla však omezena pouze a výhradně na právní obor vnitřní, a to svátostný, zpovědní (*forum internum sacramentale*), a mimosvátostný, mimozpovědní (*extrasacramentale*³⁵). Pouze v tomto obojím vnitřním právním oboru řeší věci svědomí, udílí milosti, promíjí tajné manželské překážky, sanuje v kořeni manželství, pro tajnou rušící překážku neplatně uzavřená, a udílí též ordinářům pětileté (dříve tříleté) dispensační fakulty pro *foro interno*. Pro její příslušnost a způsob úřadování platí, mimo nové předpisy, dané konstitucí Pia X. „*Sapienti consilio*“,³⁶ dosud také předpisy, dané bulou Benedikta XIV. „*Pastor bonus*“ (13. dubna 1744), jež přesně stanoví kompetenci Penitenciarie a v §§ 39—46 vypočítává její dispensační fakulty, a konstitucí téhož papeže „*In Apostolicae*“³⁷ (13. dubna 1744).

³² Leitner: *De Curia Rom.*, 61; Linneborn 101, pozn. 1; srv. AAS v. 1, 90, n. 17; Knecht 209, pozn. 2, 212 n.

³³ Leitner *ibid.* 60s; AAS, I, fasc. 1; M. E. v. 20, 484; Leitner E. R.³ 275.

³⁴ Kán. 258 § 1; Leitner: *De Curia*, 7, 24, 67; Leitner E. R.³ 271, pozn. 2; Knecht 213; Farrugia n. 81 e. ³⁵ Kán. 196; 1047.

³⁶ *Ordo servandus* II, cap. 8, art. 1, n. 2; AAS, I, 101s.

³⁷ „*Pastor bonus*“ (Bullar. II, 223ss); „*In Apostolicae*“, *ibid.*, 231ss; Müller 227nn; Gasparri n. 331.

Ježto Penitenciárie promíjí pro foro interno pouze překážky tajné, sv. Oficiium a Kongregace svátostí pro foro externo pouze překážky veřejné, je rozdíl mezi překážkami veřejnými a tajnými, o němž v § 12, III., 2. bylo pojednáno, velmi důležitý pro stanovení hranic mezi vnějším a vnitřním právním oborem a kompetence Penitenciárie a jiných dispensačních papežských úřadů. Tohoto rozdílu dbáti jest též ordináři, dispensujícím pro foro interno fakultami, Penitenciárii sobě udělenými, jejichž platnost novým právem zůstala nedotčena.³⁸

Kodex vymezuje pojmy „tajný“ a „veřejný“, jak již v § 12 bylo řečeno, dvojím způsobem: 1. Podle kánonu 1037 veřejnou je manželská překážka, kterou lze in foro externo pravoplatně dokázati; nelze-li ji in foro externo dokázati, je tajnou. 2. Podle kánonu 2197 nn. 1, 4 veřejný je zločin, jehož známost je již rozšířena, nebo jenž byl spáchán za takových okolností, že souditi lze a třeba, že snadno se rozšíří. Není-li jeho známost rozšířena a lze-li z okolností rozumně předvídati, že sotva kdy se rozšíří, je tajný. Tajným pak je materiálně, není-li znám zločin sám, nebo formálně, není-li známa jeho přičetnost (imputabilitas). Podle toho překážka zločinu ex coniugicidio patrato mutua opera je materiálně veřejná, je-li známo, že manžel byl dotyčnými snoubenci zavražděn, zároveň je však formálně tajnou, je-li veřejnost přesvědčena, že byl oněmi snoubenci zabit v sebeobraně. Někteří autoři omezují po prohlášení kodexu dispensační pravomoc Penitenciárie pouze na překážky a případy tajné po rozumu kánonu 1037, t. j. pouze na ony, kterých in foro externo dokázati nelze.³⁹ Jiní⁴⁰ však praví, že z toho, že nové právo kánonem 1037 všechny in foro externo dokazatelné překážky všeobecně veřejnými nazývá, ještě neplyne, že by dispensační pravomoc Penitenciárie byla dnes omezena pouze na překážky tajné podle kánonu 1037, t. j. in foro externo vůbec nedokazatelné, naopak, že jest míti za to, že pojem překážky tajné, pokud jde o příslušnost Penitenciárie, kodexem změněn nebyl, a že rozhodným je pro její příslušnost pojem tajné překážky podle kánonu 2197 a nikoliv podle kánonu 1037. Nerozhoduje tudíž o dispensační pravomoci Penitenciárie, dokud apoštolská Stolica jinak neprohlásí, pouze nedokazatelnost překážky, nýbrž to, je-li skutečně neznámou a lze-li předvídati, že takovou zůstane. Podle jejich názorů platí i nyní o této věci právo platné před 19. květnem 1918, vyjímajíc ovšem překážky švagrovství ze soulože nemanželské a duchovního příbuzenství, po-

³⁸ Decr. C. Consist. 25. dubna 1918, n. 3; AAS v. 10, 191.

³⁹ Na příklad Knecht: Grundriss des E. R. 1918, 54. 102; Pöschel: Kath. K. R., § 56, II, 313; Noldin: De iure matrim. 1919, n. 60, p. 65; Linneborn: Grundriss des E. R. 1919, § 11, 104.

⁴⁰ Na příklad Leitner 273; Chelodi n. 40, 9; Cappello n. 226, V; Haring 529.

kud kodexem byly zrušeny. Názor svůj, jemuž nasvědčují i vývody kardinála Gasparriho,⁴¹ odůvodňují hlavně tím, že jinak dispensační pravomoc Penitenciarié byla by téměř bezvýznamnou, ježto manželské překážky lze in foro externo dokázat i nejen zápisy a listinami, nýbrž i znalci, svědky, upřímným doznáním stran a pod.⁴²

Z vývodů autorů, hájících názoru druhého, plynou pro dispensační pravomoc Penitenciarié tyto zásady: Penitenciarié promíjí manželské překážky pouze pro et in foro interno sive sacramentali sive non sacramentali (kánon 258). 1. Pouze pro foro interno nelze promíjetí překážky a) natura sua veřejné, t. j. listinami nebo záznamem dokazatelné; b) de iure aut de facto tak známé, že mnozí o nich vědí, nebo snadno dovědět se mohou. Lze však promíjetí, jak patrně též z kánonu 1047, i překážky, které nejsou tajnými podle kánonu 1037, jež totiž jsou in foro externo sice dokazatelné, které jsou však známy pouze několika málo mlčenlivým osobám, podle velikosti místa 2 až 3, 4 až 5, není-li pravděpodobného nebezpečí, že jejich známost se rozšíří.⁴³ — 2. Ač dnes překážky in foro externo dokazatelné veřejnými slují, přece nezdá se rozsah dispensační pravomoci Penitenciarié tím býti změněn.⁴⁴ Proto, dokud apoštolská Stolice jinak nerozhodne, Penitenciarié promíjí: a) Pro uzavření sňatku manželské překážky, svou povahou (natura sua) a zároveň skutečně (de facto) tajné, k nimž podle nynějšího práva patří: α) vadící překážka soukromého prostého slibu (kánon 1058, § 1). Apoštolské Stolicí je zadržén pouze soukromý slib dokonalé a trvalé čistoty a slib, vstoupiti do řehole slibů slavných, učiněný bezpodmínečně po dokončeném 18. roce. Tyto sliby, jsou-li tajnými, promíjí obyčejně Penitenciarié, všechny ostatní prosté soukromé sliby smí prominouti také ordinář.⁴⁵ Prostého slibu, učiněného v kongregaci, Penitenciarié přirozeně prominouti nemůže, neboť týž je vždy svou povahou veřejný. β) Tajná rušící překážka zločinu (kánon 1075). γ) Překážka pokrevnosti, vzniklého z tajné nemanželské soulože. b) Pro prosté zplnění (convalidatio simplex) nebo ozdravení v kořeni (sanatio in radice) manželství neplatně uzavřeného Penitenciarié promíjí: α) Tajnou rušící překážku zločinu (kánon 1075). β) Rušící překážku pokrevnosti v pokolení nepřímém nebo švagrovství, byť i byla tato překážka povahou svou veřejná, je-li však skutečně tajnou, a to pokrevností 3., 3./2. stupně bez-

⁴¹ n. 259ss. ⁴² Kán. 1791, 1751, 2314 § 2.

⁴³ Gasparri n. 260; Wernz n. 613, nota 36; Chelodi n. 40; Lehmkühl II, nn. 1014, 1047; Cappello n. 226, V.

⁴⁴ Lehmkühl II, n. 1047, 4; Leitner 272s; Chelodi n. 40; Cappello 249, pozn. 12.

⁴⁵ O tom při kán. 1058.

podmínečně, 2. stupně pouze tehdy, zůstala-li překážka ona aspoň 10 let tajnou, vešli-li žadatelé spolu ve sňatek veřejně, žijí-li spolu a jsou-li veřejností za pravoplatné manžely považováni. γ) Tajnou překážku duchovního příbuzenství.⁴⁶

Nakonec budiž ještě podotknuto: 1. Brání-li současně sňatku překážka veřejná a jiná překážka tajná, je třeba žádati za prominutí překážky veřejné, beze zmínky o překážce tajné, kongregaci svátostí a za prominutí překážky tajné Penitenciarii. V žádosti, zaslané Penitenciarii, jest se zmíniti o překážce veřejné, leč se zamlčením jmen snouběnců. Zda je to nutno k platnosti dispense, autoři nesouhlasí; mínění záporné je dnes pravděpodobnější. 2. Fakulta, daná ordinářům Penitenciarií pro promíjení překážek tajných, neplatí pro překážky formálně sice tajné, materiálně však veřejné.⁴⁷

B) Mimořádné papežské dispensační úřady:

1. Kongregace řeholníků (S. Congr. negotiis religiosorum sodalium praeposita seu Congr. de religiosis⁴⁸). Jí podléhají řeholníci obojího pohlaví, slibů časných i věčných, slavných i prostých. Na ni jest se jím obracet se žádostmi za sekularisační indult,⁴⁹ za propuštění z řehole,⁵⁰ za prohlášení neplatnosti učiněných slibů, za prominutí řeholních slibů, tedy i slibu čistoty, jichž závazku propuštěním z řehole zproštění nebyli,⁵¹ a to pro uzavření sňatku (ad matrimonium contrahendum) a též pro zplatnění sňatku, neplatně již uzavřeného (pro matrimonio contracto). Brání-li sňatku řeholníka, mimo překážku slibu čistoty, také jiná, na příklad pokrevnosti, jest mu žádati a napřed obdržeti prominutí překážky slibu čistoty od Kongregace řeholníků a pak, jako laik, může teprve žádati za prominutí překážky druhé jinou příslušnou kongregaci.

2. Kongregace církve východní (S. Congr. pro Ecclesia Orientali⁵²) je příslušna pro všechny věci sjednocené církve východní, i ony, které současně latiníkům se týkají, a má všechny, i dispensační pravomoci, které mají, jde-li o latiníky, ostatní kongrega-

⁴⁶ Bened. XIV. konst. „Pastor bonus“ 13. dubna 1744, §§ 39—46; Instit. eccl. 87, n. 11; Feije n. 606; Gasparri n. 331; Wernz n. 613, nota 35s; Cappello n. 226, V, 4; Chelodi n. 40, 9; Leitner 273; Linneborn 101, pozn. 8.

⁴⁷ ASS XIV, 157; Linneborn 101, pozn. 8.

⁴⁸ Kán. 251; Ordo servandus II, art. 5; Monin: De Curia Rom. 266; Leitner E. R.³ 269; Cappello n. 226, IV; Leitner: Handbuch des K. R., Ordensrecht, 477nn; Ferreres: La Curia Rom. 1911, nn. 321, 499; Knecht 214; Farrugia n. 81, d.

⁴⁹ Kán. 640 § 1, m. 2.

⁵⁰ Kán. 648, 669 § 1.

⁵¹ Kán. 646 § 1, n. 3; 669 § 1; 672 §1.

⁵² Kán. 257 §§ 1, 2; Linneborn 102, 5; Knecht 214; Farrugia n. 81, c; Cappello n. 226, III; Haring 529; Leitner 269; Chelodi 39, 1.

ce, leč bez újmy pravomoci sv. Oficia.⁵³ Výsada Pavlova, otázky s ní související, a promíjení překážek smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské je také, jde-li o východňany,⁵⁴ vyhrazeno sv. Oficiu. Všechny ostatní manželské překážky promíjí pro foro externo výlučně Kongregace církve východní, je-li aspoň jeden ze snoubenců východního obřadu. V témž případě patří do její kompetence, mimo promíjení manželských překážek, též všechny jiné manželské záležitosti; pouze věci, které žádají soudního řízení, jest ji postoupiti soudu, stanovenému kongregací samou, zpravidla Římské rotě. (Kánon 257, § 3.)

Dodatek.

1. Udílení manželských dispensí vladařům, k nimž patří i prešidentí⁵⁵ republik, a jejich přímým příbuzným, je výslovně vyhrazeno samému papeži. Tyto dispense bývají vyřizovány přímo a bezprostředně in forma gratiosa, sine interiecto exsecutore, Z rozkazu Pia X. prohlásila Kongregace svátostí (7. března 1910),⁵⁶ že všechny tyto dispense jsou causae maiores⁵⁷ a jsou speciální modo vyhrazeny papeži. Souvisejí-li s otázkami politickými, udílí je ze zvláštního zmocnění papežova státní sekretariát v dohodě s kongregací pro mimořádné církevní věci.⁵⁸ Státní sekretariát expeduje také všechny dispense, udělené in forma brevium.⁵⁹ Dispense ve formě buly expeduje Cancellaria Apostolica.⁶⁰

2. Papež udílí dispense nejen prostřednictvím papežských kuriálních úřadů, nýbrž též nunciů a biskupů.

3. Rozsah dispensační pravomoci papežských úřadů v době uprázdňení papežského stolce řídí se i po prohlášení kodexu předpisy konstituce Pia X. „Vacante Sede Apostolica“ (25. prosince 1904),⁶¹ jenž její platnost výslovně uznává (kánon 241) a ji na prvním místě mezi dokumenty zařazuje. Uprázdňení apoštolské Stolicе není nijak na závalu vyřizování obyčejných manželských dispensí. — a) Kongregace, jež dispensují ve věcech manželských pro foro externo, totiž sv. Oficiu, Kongregace svátostí,

⁵³ Kán. 247; srv. str. 225n.

⁵⁴ Neprávem přiznává Leitner v E. R³, 269, vydaném po prohlášení kodexu, disp. právo od překážky smíš. vyznání a rozdílnosti nábož. kongregaci církve východní, jde-li o smíšený sňatek východňana, a neprávem dovolává se rozhodnutí C. Consist. 12. listopadu 1908 (AAS, I, 148ss), které kodexem pozbylo platnosti, což je patrné ze znění kánonu 257 § 2 a 247 § 3.

⁵⁵ Tak Linneborn (102), Leitner (322) a jiní; opačného názoru je Knecht 211, pozn. 1.

⁵⁶ AAS, II, 147.

⁵⁷ Kán. 220; srv. kán. 1557 § 1, n. 1; 1600; Linneborn 102, n. 6; Haring 532.

⁵⁸ Kán. 263, n. 1, 255. ⁵⁹ Kán. 263, n. 3. ⁶⁰ Kán. 260 § 1.

⁶¹ Kodex: Documentum I, n. 5, 16, 23—25; srv. kán. 241; Bened. XIV. „Pastor bonus“ 13. dubna 1744, §§ 51—55; Cappello n. 228, VI; Chelodi n. 40, 4; Haring 529; Linneborn 102, n. 7; Farrugia p. 159.

Kongregace pro církve východní a Kongregace řeholníků, nepozbývají uprázdněním apoštolské Stolicе své řádné dispensační pravomoci; dispensují tudíž ve věcech běžných způsobem obvyklým, neboť fakulty per litteras apostolicas jim udělené, jež jest míti za řádné a oněm kongregacím vlastní, úmrtím papeže nepomíjejí.⁶² Řádných těchto fakult užívají však mají pouze pro vyřizování věcí méně důležitých, jak to vhodným uznají. Vyřízení věcí důležitějších nebo sporných, jichž vyřízením bývá pověřen prefekt nebo sekretář kongregace, nikoliv kongregace sama, jest ponechatí příštím papeži, lze-li je odložit. Nelze-li tak učiniti, jest věc postoupiti prefektu a několika jiným kardinálům oné kongregace, které jinak papež věc onu pravděpodobně by svěřil. Tito ji bedlivě prozkoumají a vyřídí pouze prozatímně (per modum provisionis) až do zvolení nového papeže.⁶³ Osobám, jimž byla takto Sede vacante udělena dispens, sede plena z moci kongregací vyňatá a papeži zadržaná, jest se později obrátiti na nově zvoleného papeže. Kongregace, jež dispensují pro foro externo, jsou však úmrtím papeže zbaveny mimořádné pravomoci, týkající se věcí, pro něž je třeba zvláštního potvrzení nebo zmocnění papežova, jež tudíž za života papežova vyříditi mohou pouze „facto verbo cum SSmo“ nebo „ex audientia SSmi“ nebo na základě zvláštních a mimořádných fakult, papežem prefektům nebo sekretářům oněch kongregací udílených.⁶⁴ — b) Penitenciariе má sede vacante, mimo svou obvyklou dispensační pravomoc, pravomoc ještě rozsáhlejší než sede plena.⁶⁵ Smí pro foro interno udíleti dispense, jichž sede plena udíleti nemůže. Leč této své mimořádné pravomoci užívají smí pouze za těchto podmínek: Žádá-li dispense náležavé blaho duší, po bedlivém prozkoumání věci apoštolskou Signaturou,⁶⁶ po poradě a schválení velkopenitenciáře, dli-li v konklave, a mimo to žadatelům jest zpravidla do měsíce znovu obrátiti se na nového papeže.

Z řečeného je patrno, že vacante Sede Apostolica dispensuje: a) Penitenciariе způsobem obvyklým. b) Kongregace svátostí od překážek nižšího stupně beze všeho a též od oněch vyššího stupně, není-li případ obtížný a sporný. c) Sv. Oficiu vyřizuje věci, týkající se výsady Pavlovy, a promíjí překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské jako jindy, nejde-li o případy zvlášť obtížné a sporné.

⁶² „Vacante Sede“, n. 24; Cappello: De Curia Rom., II, 82.

⁶³ „Vacante Sede“, n. 25.

⁶⁴ „Vacante Sede“, n. 23.

⁶⁵ Bened. XIV. „Pastor bonus“ §§ 51—55; Pius X. „Vacante Sede“, n. 16; AK. 1909, 494nn; Ferreres n. 844; Cappello: De Curia, II, 85s.

⁶⁶ Cappello: De Curia, I. 358.

§ 16. PRAVOMOC ORDINÁŘŮ, FARÁŘŮ, SŇATKU ASISTUJÍCÍCH KNĚŽÍ, ZPOVĚDNÍKŮ PROMÍJETI MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY PODLE OBECNÉHO PRAVA.¹ KÁN. 1043—1047.

Kán. 1043. V naléhavém nebezpečí smrti mohou místní ordináři pro uklidnění svědomí, a třeba-li, pro legitimaci potomstva dispensovati i od formy, již při sňatku je šetřiti, i od všech a jednotlivých překážek práva církevního, ať veřejných nebo tajných, též mnohonásobných, vyjímajíc překážky, plynoucí ze svěcení kněžstva a ze švagrovství v pokolení přímém po dokonaném manželství, vlastní poddané, všude dlíci, a všechny osoby, v jejich vlastním území právě se zdržující, po odstranění pohoršení, a jde-li o dispens od překážky rozdílnosti náboženské nebo smíšeného vyznání, po poskytnutí obvyklých záruk.

Kán. 1044. Za těchž okolností, o nichž (mluví se) v kánoně 1043, a pouze v případech, v nichž ani na místního ordináře obrátiti se nelze, tatáž dispensační pravomoc přísluší jak farářům, tak i kněží, který sňatku podle předpisu kánonu 1098, č. 2 přísluhuje, a také zpovědníku, leč tomuto pro vnitřní právní obor pouze při úkonu svátostné zpovědi.

Kán. 1045, § 1. Místní ordináři mohou za podmínek, na konci kánonu 1043 stanovených, uděliti dispens od všech překážek, o nichž v uvedeném kánoně 1043 se mluví, kdykoliv byla překážka odhalena, když již vše k sňatku je připraveno, a sňatku bez pravděpodobného nebezpečí velkého zla odložití nelze, až by od sv. Stolice dispens obdržena byla.

§ 2. Tato pravomoc platí také pro zplnění manželství již uzavřeného, hrozí-li totéž nebezpečí z průtahu a není-li kdy, obrátiti se na sv. Stolicí.

§ 3. Za těchž věcných okolností přísluší táž pravomoc všem, o nichž (se mluví) v kánoně 1044, leč pouze pro případy tajné, ve kterých ani na místního ordináře obrátiti se nelze, nebo lze-li tak učiniti pouze s nebezpečím porušení tajemství.

Kán. 1046. Farář nebo kněz, o němž (se mluví) v kánoně 1044, ať o dispensi, udělené ve vnějším právním oboru, hned uvědomí místního ordináře; a tato budiž poznačena v knize sňatků.

Kán. 1047. Nestanoví-li reskript posv. Penitenciáře jinak, dispens, udělená ve vnitřním právním oboru nesvátostným od překážky tajné, budiž poznačena v knize, již jest bedlivě přechovávatí v tajném archivu kurie, o němž (se mluví) v kánoně 379, a jiné

¹ De Smet II³, n. 754ss; Leitner E. R.³, 321nn; Schäfer, vyd. 6, 7. 76nn. Vlamming II³, n. 399nn; Cappello n. 230ss; Oesterle O. S. B.: Das neue E. R. über die Dispensbefugnisse bei Todesgefahr u. anderer Notlage, Münstersches Pastoralblatt, 1919, 129ff; Knecht 215; Koeniger 315.

dispense pro vnější právní obor není třeba, byť i později tajná překážka veřejnou se stala; je jí však třeba, byla-li dispens udělena pouze ve vnitřním právním oboru svátostném.

I. Dispensační pravomoc: A) Místních ordinářů. — B) Farářů, asistujících kněží, zpovědníků v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců podle platného obecného práva. Kán. 1043, 1044.

Je třeba, aby duchovní správce dobře byl obeznámen s manželskou dispensační pravomocí místního ordináře, faráře, v mimořádném případě podle kánonu 1098 sňatku asistujícího kněze a zpovědníka, aby věděl, kdy za jakých podmínek a okolností dispens smí udělit sám, kdy smí ji udělit místní ordinář a kdy je třeba žádati za dispens apoštolskou Stolicí.

Místní ordinářové² ve věcech manželských dispensují: 1. buď právem vlastním, nebo 2. na základě práva obecného, a to buď vůbec nebo v určitých, naléhavých, obecným právem přesně označených případech, nebo 3. ze zvláštního zmocnění.

ad 1. Právem vlastním (*iure proprio*) místní ordinář dispensuje od eventuelních manželských partikulárních zákonů diecésních, pokud nebyly dány papežem,³ a to své poddané vůbec, ať dli kdekoliv, a též cizince, v jeho diecési dlíci, pokud tito oněmi partikulárními zákony snad jsou vázáni.⁴

ad 2. Na základě obecného práva místní ordinář dispensuje mocí řádnou (*potestate ordinaria*), leč zástupnou, vykonávanou jménem papeže (*vicaria*⁵): a) vůbec: od ohlášek (kán. 1028), od překážky apoštolské Stolicí nezadržených slibů (kán. 1058, 1313), od záповědi požehnání snoubenců v zapovězeném čase (kán. 1108, § 3), od záповědi smíšeného sňatku v kostele a s církevními obřady (kán. 1109, § 3), od záповědi oddavek v soukromém domě (kán. 1109, § 2), od manželských překážek vadících i rušících, pochybných *dubio facti*,⁶ jež apoštolská Stolice obvyčejně promíjí.⁷ Tuto dispensační pravomoc theologové a kanonisté⁸ přiznávali

² Kán. 198 § 1; část I, str. 114. ³ Kán. 82; srv. 1039 § 1.

⁴ Kán. 201 § 3; 14 § 1, n. 2. Partikulární zákony, dané sněmem plenárním nebo provinciálním, ordinář platně promíjí pouze v jednotlivých případech, *iusta de causa*; kán. 291 § 2; Knecht 216, 1.

⁵ Wernz n. 413; Knecht 215, pozn. 4; Pastor aeternus 18. července 1870, jde o zákony, které papež obvyčejně promíjí; srv. shora, str. 160 nn. cap. 3; Denzinger-Bannw. n. 1828.

⁶ Od překážek pochybných *dubio iuris* dispense není třeba podle zásady: „*impedim. dubium est imped. nullum*“; srv. shora, str. 160 n; Linneborn 91; Gasparri n. 262, n. 438; Wernz IV, n. 620; Farrugia n. 83, 1, a.

⁷ Kán. 15. Zákony rušící (*irritantes*) a zneschopňující (*inhabilitantes*) in *dubio iuris* neváží; in *dubio* autem *facti* může je ordinář prominouti, pokud

⁸ Sv. Alfons, lib. 6, tr. 6, cap. 2, n. 902; Feije n. 636; Gasparri n. 438; Wernz IV, n. 620; Linneborn 120, pozn. 2

ordinářům jako moc řádnou již před kodexem a apoštolská Stolica jejich názor znala a opětovně schválila.⁹ Ordinář povoluje též sňatek, kdykoliv duchovnímu správci jest před sňatkem poraditi se s ordinářem (kán. 1032, 1065). b) V případech zvláštních, obecným právem stanovených, smí ordinář dispensovati v nebezpečí smrti (kán. 1043) a je-li k sňatku vše připraveno a nelze-li oddavek odložit, a to pro uzavření i zplnění manželství (kán. 1045).

ad 3. Kromě toho ordinářové udílejí manželské dispense na základě zvláštního zmocnění, apoštol. Stolicí sobě daného buď trvale, fakultami tří- nebo pětiletými, nebo pro určitý počet případů, nebo pouze pro určitý případ.¹⁰

Ježto často duchovní správce neví, zda v určitém případě dispensovati smí ordinář nebo jest se obrátiti na apoštolskou Stolicí, doporučuje se, aby dispensační žádosti zpravidla zasílal ordináři, který, smí-li, udělí dispens sám, nebo žádost odešle apoštolské Stolicí.

A) Dispensační pravomoc místních ordinářů v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců podle platného obecného práva (kán. 1043).

1. Podle kánonu 1043 přísluší místním ordinářům v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců nebo jednoho z nich rozsáhlá dispensační pravomoc, daná za tím účelem, aby umírající smířil se s Bohem a uspořádal všechny své vnitřní věci svědomí a vnější záležitosti právní. Již dříve, zvláště od dob Benedikta XIV., apoštolská Stolica trpěla nauku i praksi, že biskupové mohou za jistých podmínek promíjetí manželské překážky tajné, nelze-li žádati za dispens apoštolskou Stolicí.¹¹ Pravomoc, místním ordinářům propůjčená kán. 1043 pro naléhavé nebezpečí smrti, jakož i kán. 1045 pro případ, je-li vše k sňatku, jehož odložiti nelze, připraveno, je takřka posledním stadiem nové dispensační praxe,

⁹ Kongr. koncilu odpověděla 8. září 1852 na dotaz jí zasláný: „Consulat probatos auctores et in casibus gravioris dubii recurrat ad S. Sedem saltem ad cautelam.“ Z prohlášení sv. Officia 3. srpna 1873, jež upírá biskupům disp. pravomoc in impedimentis certo existentibus, lze souditi, že i od překážek dubie existentibus dispensovati mohou. Všeobecně uznává se tato pravomoc, jsou-li tyto pochybné překážky tajnými. Scherer II, 461, pozn. 28, je jiného mínění; praví, že v tomto případě ordinář jen prohlašuje, že překážka nestává a tudíž dispense není třeba. Opak tvrdí Wernz IV, n. 620, pozn. 89.

¹⁰ Haring 529, B; Cappello n. 230; Wernz n. 622; Feije n. 631; Zitelli 104, pozn. 2.

¹¹ Gasparri n. 434; Sanchez 1, 2, disp. 40, n. 3; Pyrrhus Corradus: Dispens. apostol. I, 8, c. 4, n. 35; De Iustis I, 2, c. 2, n. 119; Reinffest. n. 15 Bened. XIV.: De Synodo, I, 9, c. 2, n. 1, S. C. Conc. 13. března 1660, 19. ledna 1661, 19. dubna 1692; Richter-Schulte: Trid. 271, n. 120, n. 121, n. 123; Knecht 217, pozn. 4.

započaté dekretem sv. Oficia z 20. února 1888,¹² jímž Lev XIII. dal ordinářům do té doby neslýchanou dispensační pravomoc, totiž promíjeti sive per se, sive per eccl. personam sibi benevisam pro foro externo nemocným, v nejtěžším nebezpečí smrti se nacházejícím, žijícím v civilním manželství nebo v konkubinátě, jakkoliv veřejné překážky, byť i mnohonásobné (sv. Ofic. 18. března 1891, 13. prosince 1899), právem církevním manželství rušící (nikoliv vadící), vyjímajíc překážku svěcení kněžstva a švagrovství v pokolení přímém, vzniklou ze soulože dovolené (t. j. manželské), nelze-li pro nebezpečí smrti dispense vyžádati od apoštolské Stolicе. Byla-li takto dispens udělena podjáhnům, jáhnům nebo řeholníkům, bylo o tom po každé uvědomiti sv. Oficium.¹³ Ustanovení to bylo postupně objasněno, rozšířeno a udílení dispense usnadněno četnými výnosy sv. Oficia.¹⁴ Dne 9. ledna 1889¹⁵ sv. Oficium zmocnilo ordináře, tuto pravomoc subdelegovati všem kněžím pro jednotlivé případy, farářům pak i trvale (habitualmente). Dne 23. dubna 1890¹⁶ prohlásilo, že pravomoc ta platí i pro překážky tajné, a že v dekretě z 9. ledna 1889 faráři, jež trvale lze subdelegovat, rozumí se ti, „qui actu curam animarum exercent, exclusis viceparochis et capellanis“. Dne 17. září 1890¹⁷ sv. Oficium však zdůraznilo, že dispensační pravomoc ona nevztahuje se na všechny těžce nemocné, nýbrž pouze na ony nemocné, kteří žijí v civilním manželství nebo konkubinátě. Dne 18. března 1891 opět prohlásilo, že záruky jest při dispensích od překážek smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské žádati i v hodině smrti. Dne 1. července 1891 vysvětlilo slova dekretu z 20. února 1888 „aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos“ v ten smysl, že dispens udělit lze, ať překážkou absolutní (na příklad slavným řeholním slibem) je stížen snoubenec nemocný nebo zdravý. Dne 13. prosince 1899 sv. Oficium zmocnilo ordináře v naléhavém nebezpečí smrti promíjeti také překážku klandestinity, t. j. dispensovat od formy sňatku, kteroužto pravomoc mohli farářům i trvale subdelegovati. Možnost dispense od formy sňatku stala se však zněním čl. 7. dekretu „Ne temere“ pochybnou, jelikož tento článek mluví v naléhavém nebezpečí smrti pouze o sňatku před kterýmkoliv knězem a dvěma svědky. Ustanovení sv.

¹² ASS XX, 543; AK. sv. 59, 473; Knecht 218, pozn. 1; Chelodi n. 41, 6; Linneborn 110, pozn. 12; Grieszl: Ehevorscher. 484 nn; Haring 530, pozn. 1.

¹³ ASS. v. 20, 543; AK. sv. 59, 473.

¹⁴ Sv. Ofic. 9. ledna 1889; 23. dubna, 17. září 1890; 18. března 1. července 1891; 13. prosince 1899; ASS. v. 21, 696; v. 22, 640; v. 26, 385, 387; v. 32, 500; srv. AK. sv. 71, 188; Chelodi 39, pozn. 4; Grieszl nn. 1024, 1025, 1031, 1033, 1035.

¹⁵ ASS. v. 21, 696; AK. sv. 62, 367.

¹⁶ ASS. v. 26, 386; AK. sv. 65, 334.

¹⁷ ASS. v. 26, 384; AK. sv. 80, 142

Oficia z 20. února 1888 a 9. ledna 1889 byla konečně obnovena dekretem Kongregace svátostí ze dne 9.—14. května 1909 (AAS. v. 1, 468) ve formě ještě všeobecnější a rozšířena v tom smyslu, že také kněží, v hodině smrti asistující sňatku podle čl. 7. dekretu „Ne temere“, totiž uzavíraného pouze před svědky ve formě mimořádné, již nyní stanoví kánon 1098, mohou prominouti všechny církevně-právní rušící a vadící překážky, vyjímajíc překážku svěcení kněžstva a švagrovství v pokolení přímém, vzniklou ze soulože dovolené, manželské. Konečně přiznána byla tato dispensační pravomoc dekretem Kongregace svátostí ze 16. srpna 1909 kněžím asistujícím podle čl. 7. dekretu „Ne temere“, šlo-li urgentě mortis periculo nejen o oddavky osob, žijících v konkubinátě nebo v občanském manželství, nýbrž i „ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimacioni prolis“. Dispensační pravomocí ještě rozsáhlejší a určitější, udělenou ordinářům, farářům, asistujícím kněžím a zpovědníkům kánony 1043 nn. nového kodexu, pozbyla všechna dřívější, toho se týkající ustanovení svého významu.¹⁸

2. Podle kánonu 1043 jsou místní ordinářové, t. j. ordinářové místa, kde sňatek se slaví, oprávněni v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců nebo jednoho z nich promíjetí mocí řádnou (potestate ordinaria), ovšem zástupnou, konanou totiž jménem papeže (vicaria):

a) Všechny nyní platné církevně-právní předpisy, týkající se formy platného a dovoleného sňatku (kán. 1094—1098), takže snoubenci s touto dispensí dovoleně i platně v manželství vejíti mohou pouze před svědky nebo pouze před knězem nebo i samí, úplně tajně (clandestine), t. j. bez kněze i svědků, pouhým vzájemným manželským přivolením.¹⁹ — Z dekretu „Ne temere“ a z prohlášení Kongregace svátostí ze dne 14. května 1909²⁰ nebylo patrné, zda ordinář v nebezpečí smrti může prominouti také přítomnost svědků. Rovněž v prohlášení téže kongregace ze dne 31. ledna 1916²¹ jejich přítomnost se předpokládala. Jasným zněním kánonu 1043 pochybnost ta je nyní odstraněna. Dnes smí ordinář v naléhavém nebezpečí smrti formu sňatku, předepsanou kánonem

¹⁸ Srv. ASS. v. 32, 500; AK. sv. 80, 577; Haring 530, pozn. 4; Sv. Ofic. 9. května 1909, 15. srpna 1909; AAS. I. 468, 656; Chelodí 39, pozn. 5; Sv. Ofic. 29. července 1910; AAS. v. 2, 600; Linneborn 110; Chelodí n. 41, 6; Knecht 216; Týž: Die neuen eherechtl. Dekrete 19, 89; Wernz n. 413; Leitner 323; Vogt: Das kirchl. E. R.³, 1910, 152.

¹⁹ Podrobně o tom v pojednání ke kán. 1094, 1098; Cerato n. 91, 95, p. 60; Táž moc byla již udělena Sv. Oficiem 13. prosince 1899 (ASS. v. 32, 500; AK. sv. 80, 577; Knecht 221, pozn. 2, kde řeší otázku, zda smí prominouti přítomnost dvou svědků, a klomí se k odpovědi kladné, ač odiosní.

²⁰ AAS. I, 468.

²¹ AAS. v. 8, 36.

1094 a pro mimořádné případy kánonem 1098, prominouti vůbec a úplně, tudíž přítomnost i kněze i svědků.

b) Ordinářové mohou v naléhavém nebezpečí smrti kromě formy sňatku prominouti také všechny a jednotlivé rušící i vadící²² překážky práva církevního, ať veřejné nebo tajné, též mnohonásobné, v témže případě i hromadně se vyskytující. Z této pravomoci jsou vyňaty, mimo všechny překážky práva božského, přirozeného a kladného,²³ pouze dvě rušící překážky práva ryze církevního, totiž překážka ze svěcení kněžstva, nikoliv však z podjáhénství nebo jáhenství (kán. 1072), a překážka švagrovství v pokolení přímém (kán. 1077, § 1), bylo-li manželství dokonáno (consummato matrimonio).²⁴ — Překážky ze svěcení kněžstva ordinářové v tomto případě prominouti nemohou ani tehdy, je-li platnost svěcení pochybna nebo nevíži-li ze svěcení plynoucí povinnosti, ježto bylo přijato z bázně (kán. 214), neboť tyto pochybnosti třeba odstraniti kanonickým procesem (kán. 1993—98) a nikoliv dispensí. — Že doložka „consummato matrimonio“ týká se v kán. 1043 pouze překážky švagrovství v pokolení přímém, nikoliv překážky svěcení kněžstva a ostatních,²⁵ je patrné z dřívějšího církevního zákonodárství a také z přípisu, zaslaného 25. dubna 1918 ordinářům americkým, kde v textu kánonu 1043 „ex affinitate in linea recta consummato matrimonio“ ona doložka „consummato matrimonio“ čárkou oddělena není.²⁶ Ordinář nemůže tudíž ani v nebezpečí smrti prominouti překážku švagrovství kteréhokoliv stupně v pokolení přímém, plynoucí z manželství platného a dokonaného. Chybí-li jeden z oněch tří předpokladů, totiž „in linea recta“ nebo „ex matrimonio valido“ nebo „ex matrimonio consummato“, je dispens možná, ovšem je-li dřívější manželství, z něhož švagrovství ono plyne, pravoplatně již rozloučeno. Z neplatného manželství neplyne podle nového práva překážka švagrovství, nýbrž pouze veřejné počestnosti, která z dispensační pravomoci, dané kánonem 1043, vyňata není. Rovněž prominuta býti může překážka švagrovství v pokolení nepřímém (in linea collateralis) a též překážka švagrovství v pokolení přímém, nebylo-li manželství, z něhož švagrovství ono plyne, sou-

²² Disp. pravomoc, daná 20. února 1888 vztahovala se jen na „impedimenta quantumvis publica matrimonium iure ecclesiastico dirimentia.“

²³ Imp. impotentiae (kán. 1068), ligaminis (1069), consang. in linea recta et in l. gr. lin. collat. (1076, § 3); srv. str. 163 n.; Knecht 221, pozn. 3.

²⁴ Sv. Oficiem 20. února 1888 a se zřetelem na „Ne temere“ n. VII. prohlášení Kongr. svátostí z 7.—14. května 1909 (AAS. I, 468) stanovilo: excepto s. proisbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente“, což věcně znamenalo totéž jako „consummato matrimonio“. Kodex užívá tohoto rčení, ježto nyní švagrovství vzniká pouze z platného manželství. Srv. kán. 97, § 1; Knecht 222, pozn. 2.

²⁵ Leitner 325. ²⁶ AAS. X, 191.

loží dokonáno. Na příklad překážka švagrovství prvního stupně v pokolení přímém, bránící po smrti manželky B(ohumily) sňatku manžela A(ntonína) s C(ecílií), dcerou B(ohumily), může být *urgente mortis periculo* A(ntonína) nebo C(ecílie) ordinářem prominuta, nebylo-li manželství A s B dokonáno; nemůže však být prominuta, bylo-li manželství dokonáno. Apoštolská Stolica poslední dobou promíjí však i tuto překážku, není-li naprosto žádného podezření pokrevnosti mezi A a C, že by snad A mohl být otcem C.

Překážky svěcení kněžstva a švagrovství *in linea recta consummato* *matrimonio* byly vyňaty i v dispensačních fakultách z roku 1888 a 1909. Ovšem doložka „*consummato matrimonio*“ při překážce švagrovství byla tehdy zbytečnou, ježto ve starém právu švagrovství vznikalo z každé dokonalé soulože, ať manželské nebo nemanželské, kdežto nyní vzniká jen z každého platného křesťanského manželství, dokonaného nebo nedokonaného (*ex matrimonio valido sive rato tantum sive rato et consummato*). Překážka svěcení kněžstva je vyňata, protože ji církev jen velmi zřídka promíjí, a to jen z důvodů veřejnoprávních. Překážka švagrovství *in linea recta consummato matrimonio* je vyňata, protože ve starém právu nikdy se nepromíjela, neboť švagrovství ve starém právu vznikalo, na rozdíl od práva nového, z každé dokonalé soulože, tedy také jen z manželství dokonaného. Hlavní účel tohoto ustanovení je, zabránit možným sňatkům *inter generantes et generatos*.²⁷ *Urgente mortis periculo* zpravidla nelze totiž vyšetřovati, zda dotyčné manželství dokonáno bylo nebo nebylo. Podle kánonu 1015, § 2 právně se předpokládá, že dokonáno bylo, žili-li manželé po sňatku sebekratší dobu pospolu. Proto dispensujícímu *in foro externo* nelze tvrzení snoubence ve věci té beze všeho věřití, a bude tudíž nucen, v praxi dispens po každé odepřítí.²⁸

Z jasného znění kánonu 1043 je patrné, že v dispensační pravomoci, tímto kánónem místním ordinářům udělené, jsou zahrnuty církevně-právní manželské překážky: a) Veřejné i tajné, takže dispensovati mohou, podle povahy překážky *pro et in foro externo* nebo pouze *interno*, *sacramentali* nebo *extrasacramentali*. Překážku veřejnou jest prominouti, aby zabráněno bylo pohoršení, veřejně, před svědky, leč by byla prominuta také forma sňatku; jest vysvětliti důvody dispensace a její udělení poznačiti v oddavkové knize. Podle okolností jest také šetřiti požadavků práva přirozeného.²⁹ Jde-li o prominutí překážky tajné, jest při udělení dispensace *pro foro interno sacramentali* nebo *extrasacramentali* jednati co nejopatrněji a nejtajněji. Dispens, udělenou *pro foro*

²⁷ Cerato 60; Haring 530. ²⁸ Linneborn 111 n.

²⁹ Srv. *mentem decreti* s. *Officii* 20, února 1888; *Chelodí* 38, pozn. 2.

interno extrasacramentali, jest poznačiti v tajné knize biskupské kurie;³⁰ dispens, udělená pro foro interno sacramentali, spadá sub sigillum sacramentale, proto nikde poznačiti se nesmí. — b) Překážky rušící i vadící.³¹ Ve fakultách z roku 1888 a 1909, toho se týkajících, byla řeč pouze o překážkách rušících, nikoliv vadících. — c) Všecky církevně-právní překážky, vyjímajíc dvě shora řečené, jednotlivé a také mnohonásobné. Z účelu zákona, výkladu kanonistů³² a ze znění kánonu 1043 a též z kánonu 1049 je patrné, že prominouti lze církevně-právní překážky jakkoliv kumulované a zároveň též formu sňatku.³³ Lze tudíž prominouti: α) jednotlivé církevně-právní překážky, na příklad pokrevenství 2. stupně v pokolení nepřímém; β) vícenásobné překážky téhož druhu, na příklad dvoj-, troj- i vícenásobnou překážku pokrevenství nebo švagrovství v pokolení nepřímém, nebo vícenásobnou překážku zločinu, vzniklou z cizoložství cum promissione et attentatione matrimonii et coniugicidie uno vel utroque machinante;³⁴ γ) zároveň se vyskytující překážky různých druhů, na příklad překážky pokrevenství a švagrovství, překážky z podjáhenství nebo jáhenství a řeholního slibu, ať prostého nebo slavného a pod.³⁵ δ) Překážky absolutní, bránící sňatku snoubence s kteroukoliv jinou osobou, na příklad překážku podjáhenství, jáhenství, řeholního slibu, a také relativní, bránící sňatku pouze s určitými osobami, na příklad pokrevenství, švagrovství a pod. Jde-li o překážku relativní, a bydlí-li snoubenci v různých diecésích, smí ji prominouti kterýkoliv z jejich vlastních ordinářů. Podle dosavadní praxe ordinář, promíjející relativní překážku, žádá extra urgens mortis periculum za souhlas ordináře druhého. Na základě úmluvy mezi ordináři³⁶ od toho často však se upouští, zvláště jde-li o prominutí překážky nižšího stupně.

³⁰ Chelodi n. 41, 2; Cappello n. 432, 4, e.

³¹ Ryze cír.-právní překážky vadící: prostého slibu (1058, § 1, srv. 1309), event. zákon. příbuz. (1059), smíš. vyznání, nehrozí-li periculum perversionis (1060); přek. rušící: věku, pouze post debitam animi discretionem (1067), rozdílnosti nábož., nehrozí-li periculum perversionis (1070), podjáhenství a jáhenství (1072), slavného řeh. slibu (1073), únosu, svolí-li unesená k manž. (1074), zločinu (1075), pokrev. 3, 2. st. i smíš. se st. 1. v pok. nepř. (1076), švagrovství v pok. nepř., and i v pok. přím., nebylo-li manž. dokonáno (1077, 1043), veř. počest. (1078), duch. příbuz. (1079), event. zákon. příbuz. (1080).

³² Wouters 64; Cerato 60; Leitner² 487 výklad dekretu Kongr. svátostí 9. května 1902; jinak Wernz 617, nota 67; srv. Chelodi 38, pozn. 3.

³³ Cerato 60; Chelodi n. 41, 3; Farrugia p. 162, d.

³⁴ Kán. 1076, § 2, 1077, § 2, 1075. O tom při těchto kánonech.

³⁵ Linneborn 111; Haring 530; pozn. 5; Cappello n. 232, 4 g; Wernz n. 622, IV; Feije n. 631; Zitelli 104, nota 2; Cappello 252, pozn. 1.

³⁶ Na příklad ordinářové vídeňský, linecký, štyrsko-hradecký; Haring 532, pozn. 1; Knecht 216, pozn. 4. Pojem ten je širší než onen, jež stanovil dekret sv. Oficia z 20. února 1888 slovy: „aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos“.

3. Za jakých podmínek přísluší místním ordinářům dispensační pravomoc, kánonem 1043 jim udělená?

a) První podmínka je: „Urgente mortis periculo“, v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců nebo jednoho z nich. Nebezpečí smrti musí naléhati na uzavření sňatku. Nežádá se „articulus mortis“, hodina smrti, což je pojem užší než nebezpečí, nýbrž pouze „periculum mortis“, jímž se rozumí onen stav, v němž když někdo se nachází, obojí je pravděpodobno, že totiž jej přežije nebo že podlehne.³⁷ Naléhavým (urgens) nebo hrozícím (imminens) je nebezpečí smrti, byť nebylo ani bezprostředním, nelze-li obvyklým způsobem, totiž písemně apoštolskou Stolicí za dispens žádati a jejího vyřízení vyčkat, byť by per se bylo možno tak učiniti telegraficky. Telegrafické dispensační žádosti jsou podle prohlášení sv. Oficia ze dne 14. srpna 1892³⁸ a podle sdělení papežského státního sekretariátu ze dne 10. prosince 1891³⁹ nepřipustny a proto v úvahu nepřicházejí. Lze-li však písemně apoštolskou Stolicí za dispens žádati, není periculum mortis urgens, a proto ordinář dispensovati nesmí.⁴⁰ Cappello⁴¹ je jiného názoru, an praví: „Ordinář je oprávněn dispensovat, byť i snad bylo kdy, obrátiti se na sv. Stolicí, ježto v kánoně 1043, na rozdíl od kánonu 1045, nulla mentio fit huius recursus, což je odůvodněno tím, že v nebezpečí smrti žádost na sv. Stolicí je vždy nebo téměř vždy nemožna nebo aspoň velmi obtížná.“ Má-li zvláštní dispensační fakultu nuncius, a lze-li obrátiti se na něj, jest tak učiniti.

Zpravidla má se za to, že hrozí nebezpečí z průtahu a není kdy žádati za dispens: a) apoštolskou Stolicí, třeba-li se obávati smrti do 3 týdnů;⁴² b) ordináře, třeba-li se jí obávati do týdne, leč by sídlo ordinářovo bylo zcela blízko.⁴³ Okolnosti ty jest však posuzovati morálně, bez úzkostlivosti (moraliter, scrupulis abdicatis).⁴⁴ Stačí, je-li jeden ze snoubenců v naléhavém nebezpečí smrti, a to i onen, který, jde-li o překážku absolutní, není jí stížen, na příklad těžce nemocna je dívka, civilně oddaná nebo žijící v konkubinátě s podjáhnem, který je úplně zdrav.⁴⁵ Dispens mohla

³⁷ D'Annibale I⁵, n. 38; Cappello: De censuris, 33, pozn. 1; srv. část. 1, strana 8.

³⁸ ASS. v. 29, 642; Farrugia 165, 2; Knecht 219, pozn. 5; Cerato 65; Cappello 255, pozn. 10.

³⁹ ASS. v. 24, 447; Haring 532, pozn. 2, 3; Knecht 219, pozn. 5.

⁴⁰ Oesterle 130; Linneborn 113, pozn. 1.

⁴¹ Cappello n. 232, 4 h.

⁴² Spröhl: Gesetzeskunde, II, 971; Knecht 219, pozn. 5; Cappello n. 233, 5 f.; Italie 15 dní, Evropa 20—30, kraje zámořské 40—50 dní.

⁴³ Sebastiani n. 565.

⁴⁴ Cerato 65; Chelodi n. 41.

⁴⁵ Sv. Ofic. 1. července 1891, ASS, v. 26, 387; Knecht 218, pozn. 1; Linneborn 112, pozn. 5; Cappello n. 232, 4 c.

býti již dříve udělena i tehdy, nešlo-li pouze o osoby, žijící v konkubinátě nebo v civilním manželství;⁴⁶ proto neprávem dí Pighi:⁴⁷ „Dispensare nequit ordinarius vel parochus cum iis, qui in concubinato vixerunt, at in eo nunc non vivunt saltem aequivalenter.“ Podle prohlášení sv. Oficia ze dne 20. února 1888 mohla dříve dispens býti udělena pouze „aegrotis in gravissimo mortis periculo constitutis“.⁴⁸ Kodex tohoto omezení nemá a praví všeobecně „urgente mortis periculo“; proto je dnes právně lhostejno, zda příčina naléhavého nebezpečí smrti je vnitřní, na příklad nemoc, nebo vnější, zda je to causa necessaria, plynoucí z přírodního úkazu, na příklad povodně, požáru, zemětřesení, bouře na moři, nebo libera, způsobena člověkem, revolucí, válkou, popravou, operací a pod.⁴⁹

b) Druhou podmínkou pro udělení dispense v naléhavém nebezpečí smrti je dostatečný důvod (causa sufficiens). Chce-li ordinář urgente mortis periculo dispens udělit, je třeba dostatečného důvodu. Dva důvody účelné (causa finalis) jmenuje výslovně kánon 1043, totiž: α) „ad consulendum conscientiae“, k uklidnění svědomí, ke spáse duší snoubenců; β) třeba-li, za účelem legitimace potomstva. Každý z těchto důvodů je sám pro sebe dostatečný, zároveň ale i nutný k platnosti dispense.⁵⁰ Dispensační pravomoc, udělená kánodem 1043, je tím značně rozšířena oproti oné, kterou propůjčil Lev XIII., již pouze použito býti mohlo, šlo-li o odstranění občanského manželství nebo konkubinátu.⁵¹

ad α) Prvním účelným důvodem pro dispens (causa finalis) urgente mortis periculo je, přispívá-li udělení dispense k uklidnění svědomí a k duchovnímu blahu snoubenců. Rčením „ad consulendum conscientiae“ je stručněji vyjádřeno to, co stanovil dekret sv. Oficia ze dne 20. února 1888 pouze se zřetelem na těžce nemocné konkubináře nebo v občanském manželství žijící slovy: „ut morituri in tanta temporis angustia in facie Ecclesiae copulari, et propriae conscientiae consulere valeant“. Rčením všeobecným „ad consulendum conscientiae“ udílí kodex dispensační pravomoc mnohem širší, než byla ona, udělená v roce 1888, ježto nevztahuje se pouze na osoby, žijící v konkubinátě nebo v občanském manželství. Conscientiae consulitur, odstraní-li se dispensí umožněným sňatkem hříchy, jejich následky nebo blížká příležitost a poku-

⁴⁶ Kongr. svátostí 13.—15. srpna 1909, AAS. v. 1, 656.

⁴⁷ n. 90, 2.

⁴⁸ ASS. v. 20. 543; Linneborn 110, pozn. 2.

⁴⁹ S. C. Consist. 25. dubna 1918, AAS. v. 10, 190; Knecht 219, pozn. 4; Chelodi n. 41; Linneborn 113; Cappello n. 232, 4 b; týž: De sacram. I, n. 471, 2.

⁵⁰ Cappello n. 232, 4 d; Chelodi n. 41, 1.

⁵¹ ASS. v. 26, 384; Linneborn 110, pozn. 2, 113, pozn. 3; srv. Kongr. svát. 13.—15. srpna 1909, AAS. I, 656; Leitner 324.

šení k nim; změní-li se neplatné nebo občanské manželství nebo konkubinát v manželství pravoplatné a tak zabráni se hříchům, na příklad s opatrovníci nebo služebnou; přispěje-li se k zachování nebo znovunabytí dobré pověsti osoby svedené, k zaopatření jejímu nebo jejího nemanželského dítěte, k náhradě škody a pod. Dostatečným důvodem pro udělení dispense není tudíž, jak tomu bylo dříve, pouze odstranění občanského manželství nebo konkubinátu, v němž snoubenci žili, nýbrž zažehnání nebezpečí, pokuseň nebo příležitosti k jakýmkoliv těžkým hříchům, plynoucím ze smilstva, záští, nepřátelství, lakomství, sobectví nebo z kteréhokoliv jiného pramene. Tím nabyla tato dispensační pravomoc ordinářů velkého rozsahu, ježto umožněním sňatku *urgente mortis periculo* bude téměř vždy možno, zabránit hříchům nebo blízké příležitosti k nim.⁵²

ad β) Druhým dostatečným účelným důvodem pro dispens (*causa finalis*) *urgente mortis periculo* je, aby sňatkem, dispensí umožněným, bylo postaráno — je-li toho třeba — o velmi důležité dobro, totiž o legitimaci potomstva, již narozeného nebo počatého a očekávaného, a to buď prostě nemanželského (*prolis naturalis*), nebo zplozeného z krvesmilství (*prolis incestuosae*), nebo, jak někteří autoři myslí, dokonce i z cizoložství (*prolis adulterinae*) nebo ze svatokrádeže (*sacrilegae*, kánon 1051), ať již legitimace děje se *ipso facto per subsequens matrimonium*, nebo sňatkem pouze se připraví, umožní a usnadní.⁵³ Náзор, že dispense je *urgente mortis periculo* nemožna z důvodu legitimace potomstva cizoložného nebo svatokrádežného (kán. 1051), je podle kánonu 1114 a odpovědi sv. Oficia z 8. července 1903⁵⁴ pravděpodobnější a obecnější.⁵⁵ Leč ani z kánonu 1114, ani z odpovědi sv. Oficia toho nezvratně dovodití nelze. Věc ta zůstává pochybnou, a tudíž dokud apoštolská Stolica opaku výslovně neprohlásila, lze mítí v nebezpečí smrti udělení dispense *ad consulendum legitimacioni prolis adulterinae* nebo *sacrilegae* za možno, ježto jde o okolnost zcela mimořádnou, o naléhavé nebezpečí smrti, a o nadmíru významné dobro potomstva, jeho legitimaci.⁵⁶ Z kánonu 1051 a 1116 je ovšem patrné, že dítě cizoložné a svatokrádežné dodatečným sňatkem, uzavřeným s dispensí, udělenou v naléhavém nebezpečí

⁵² Linneborn 113; Cappello n. 232, 4 d; Haring 530; Chelodi n. 41, 1; Leitner 324; Cerato 60; Knecht 220, pozn. 1.

⁵³ Van de Burgt 290; Wouters: *Coment. in decr. „Ne temere“*, 62; Chelodi n. 41, 1; Oietti: *In ius antepian...*, n. 116; Leitner 324; Ferreres II, n. 952; Cappello n. 232, 4 d; Knecht 220, pozn. 2.

⁵⁴ Collect. Princip. F. II, n. 2171; Cappello 253, pozn. 7.

⁵⁵ Možnost popírá na příklad Oietti n. 116; Wouters 62; srv. Chelodi 38, poznámka 1.

⁵⁶ Cappello n. 232, 4 d.

smrti, samo sebou legitimním se nestává, nýbrž že je k tomu třeba zvláštního legitimačního reskriptu apoštolské Stolice, jehož dosažení je ovšem usnadněno, byl-li rodiči předem platný sňatek uzavřen.

c) Třetí podmínku, aby ordinář *urgente mortis periculo* dispensovat mohl, naznačuje kodex slovy „*remoto scandalo*“.⁵⁷

Ordináři jest se postarati, aby pohoršení, již dané nebo v budoucnu hrozící, plynoucí z čehokoliv, z hříšného poměru snoubenců nebo pro jakost překážky z udělení dispense, bylo odstraněno. Z udělení dispense pohoršení snadno by vzniklo, jde-li o dispens, na příklad od překážky blízkého pokrevství, rozdílnosti náboženské, zločinu z vraždy spolumanžela, vyššího svěcení, slavného řeholního slibu. Proto také dispensační fakulta z roku 1888 ordináři nařizovala, aby podjáhnu, jáhnu nebo řeholníku slavných slibů udělenou dispens, vyzdravěl-li, sv. Oficiu po každé oznámil a se postaral, aby z kraje, kde je znám, se odstěhoval, nebo aspoň pokání mu uložil, jímž by pohoršení zažehnáno bylo.⁵⁸ Kánon 1043 o tom se nezmiňuje; nařizuje pouze, aby dispensující o odstranění pohoršení se přičinil. Přičinil-li se o to, je udělená dispens platnou, i když manželé nesplnili, co jim za účelem odstranění pohoršení bylo uloženo. Z ablativu absolutního, jímž podmínka ta je vyjádřena, lze souditi, že její splnění k platnosti dispense se nežadá.⁵⁹

d) Čtvrtou podmínku, vyjádřenou v kánoně 1043 slovy: „*prae-stitis consuetis cautionibus*“, jest splnití jen tehdy, jde-li v nebezpečí smrti o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské.⁶⁰ Záruky ty vyjadřuje kánon 1061 slovy: „Církev překážky smíšeného vyznání (což platí i o překážce rozdílnosti náboženské⁶¹), nepromítá, nedal-li předem manžel nekato-lický záruky, že odvráceno bude nebezpečí svedení (*perversionis*) od manžela katolického, a oba manželé, že všechno potomstvo bude pouze po katolicku pokřtěno a vychováno; není-li mravní jistoty o splnění záruk. Zpravidla budtež žádaný záruky písemné.“

Že poskytnutí záruk, jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské mimo naléhavé nebezpečí smrti, je nutno k platnosti dispense, je zřejmo z kánonu 1060, kde se praví: „Hrozí-li nebezpečí svedení (*perversionis*) katolického manžela a potomstva, je manželství zapovězeno též zákonem božským,“ zvláště pak ze slov kánonu 1061, § 1: „Církev překážky

⁵⁷ Haring 531; Leitner 326; Cerato 60; Linneborn 113; Knecht 223, pozn. 1.

⁵⁸ Knecht 222, pozn. 1; Gasparri n. 435.

⁵⁹ Kán. 39; Cerato 60; Knecht *ibid.*

⁶⁰ Kán. 1061, § 1, 2; Knecht 223, pozn. 2.

⁶¹ Kán. 1071.

smíšeného vyznání (a rovněž rozdílnosti náboženské) nepromítají . . . nebyly-li shora řečené záruky poskytnuty.“ Že dispens od těchto překážek, udělená potestate delegata bez záruk, ať nebyly žádány, nebo byly odepřeny, je i urgente mortis periculo neplatnou, je patrné z prohlášení sv. Oficia z 21. června 1912.⁶²

Zda však poskytnutí obvyklých záruk je také urgente mortis periculo podmínkou sine qua non k platnosti dispense od překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, udělené potestate ordinaria, a zda dispens je, či není platná, byly-li záruky odepřeny, nebo nebyly-li žádány, autoři nesouhlasí. Platností dispense bez záruk hájí, na příklad Cerato,⁶³ který praví: „Zdá se, že záruky jest žádati k dovolenosti, nikoliv k platnosti dispense, neboť jde o nebezpečí smrti a důvod, nutný pro platnost dispense podle kánonu 84, § 1, spatřovati jest v nebezpečí samém, jež, je-li naléhavo, je třeba vši mocí a veškerým způsobem pečovati o klid svědomí a spásu duší. Mimo to dispensační pravomoc v kánoně 1043 neudílí se pod podmínkou, vyjádřenou částicemi: si, dummodo nebo jinými téhož významu, jež by naznačovaly podmínku podstatnou (kánon 39), nýbrž záruky, jež jest poskytnouti, vyjádřeny jsou ablativem absolutním. Jest je podle práva dáti, pokud je to možno; nebezpečí smrti může však někdy znemožniti, aby práva bylo dbáno.“ Dále polemizuje s Chelodim a praví: „Chelodi na str. 43 praví: Obvyklé záruky žádati jest i od umírajícího (kánon 1043), nebyly-li žádány nebo byly-li odepřeny, dispens je neplatnou a odvolává se na rozhodnutí sv. Oficia z 21. června 1912 (AAS. IV. 443). Leč toto rozhodnutí nemluví o dispensační pravomoci, dané právem obecným, nýbrž o tom, jenž má fakultu od sv. Stolice; ani nemluví o umírajícím nebo o případě naléhavém, nýbrž týká se případu řádného . . . , a konečně rozhodnutí samo svědčí pro nás, ježto předpokládá případ, kdy záruky k platnosti dispense nejsou potřebny, kterýžto případ, nepřipustili se aspoň v naléhavém nebezpečí smrti, nevím, kdy by bylo lze jej připustiti. Budiž čteno rozhodnutí samo. Zda dispens od překážky rozdílnosti náboženské, udělená zmocněným apoštolskou Stolicí, je platná nebo není, nebyly-li předepsané záruky žádány nebo byly-li odepřeny? Odpověď: Dispense udělená způsobem naznačeným je neplatná. Tedy ne každá dispens, udělená jiným způsobem, bude neplatnou, nýbrž musí býti možnou dispens, udělená za zvláštních okolností, kterou jest míti za platnou i tehdy, nebyly-li předepsané záruky poskytnuty, nebo byly-li odepřeny. Tyto zvláštní okolnosti jest spatřovati zvlášť v nebezpečí smrti. Bylo by příliš tvrdým, kdyby zpovědník nemohl se postarati o klid

⁶² AAS. IV, 442 nn; Haring 521; pozn. 2.

⁶³ Cerato 60, pozn. 1.

svědomí umírající katoličky pro nedostatek záruk, které nekato-lickým mužem nepřítomným poskytnuty býti by nemohly nebo přítomným by byly odepřeny. Tvrdým by bylo, kdyby farář nemohl se postaratí o legitimaci potomstva, protože umírající muž nekatolíkem neposkytuje obvyklých záruk . . . , když snad muž tehdy této povinnosti ani vědom si není. Když hrozila by smrt jedné straně . . . , a přece bylo by nutno, žádati a poskytnouti záruky pod trestem nezplatnění manželství, bylo by to nejen příliš krutým, nýbrž více ještě než krutým." Podobně i Pighi⁶⁴ hájí platnosti udělené dispense *urgente mortis periculo*, nebyly-li záruky žádány, nebo byly-li odepřeny. Farrugia hájí platnosti dispense, byly-li záruky odepřeny stranou nekatolickou.⁶⁵ Ve 3. vydání svého manželského práva⁶⁶ Chelodí upouští od svého dřívějšího strohého názoru, že dispens, v tom případě bez záruk udělená, je neplatnou. Uznává závažnost důvodů Ceratových, nezdají se mu však přesvědčivými, a proto dí, dovolává se shora citovaného rozhodnutí sv. Oficia z roku 1912:⁶⁷ „Záruky jest žádati i od umírajícího, nebyly-li žádány nebo byly-li odepřeny, není jisto, zda by dispens byla platnou." Cappello praví: „Promíjí-li se překážka smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, musí býti poskytnuty obvyklé záruky. Zda je dispens platnou, byly-li záruky odepřeny, nebo nebyly-li žádány, je sporno. Popírá to Chelodí, dovolává se odpovědi sv. Oficia z 21. června 1912, leč neprávem, neboť v pochybnosti oné nejde o nebezpečí smrti."⁶⁸ Leitner platnost dispense bez záruk i *urgente mortis periculo* udělené popírá a praví: „Bez této záruky dispens je nedovolená a neplatná, neboť v tom případě manželství zapovídá právo přirozené (kánón 1060)."⁶⁹ Noldin⁷⁰ praví taktéž apodikticky: „Nebyly-li záruky žádány nebo poskytnuty, je dispens neplatnou."

Z řečeného je patrné, že otázka ta je sporná. Lze ji však, podle mého skromného názoru, vyřešiti uspokojivě asi takto: Z doložky „*praestitis cautionibus*" je patrné, že i *urgente mortis periculo*, jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, obvyklé, kánónem 1061 předepsané záruky žádány a dány býti musí. Z toho však, že doložka ta je vyjádřena jistě ne nahodile, nýbrž zúmyslně v kánónu 1043, jímž dispensační pravomoc *urgente mortis periculo* se udílí, ablativem absolutním a ne částicemi *si*, *dummodo* nebo jinými téhož významu, naznačujícími podstatné, *ad validitatem právního úkonu* žádané podmínky,⁷¹ je patrné, že zákonodárce nežádá splnění oné doložky „*praestitis cautionibus*" k platnosti a dovolednosti dispense udělené *urgente*

⁶⁴ n. 90, 6. ⁶⁵ p. 164. ⁶⁶ Chelodí 38, pozn. 4. ⁶⁷ AAS. IV, 443.

⁶⁸ n. 232, 4 f; *ibid.* 254, pozn. 8.

⁶⁹ Leitner 326. ⁷⁰ Noldin n. 608. ⁷¹ Kán. 39.

mortis periculo naprosto a bezpodmínečně, a to proto, ježto urgente mortis periculo často budou okolnosti takové, že záruk ani žádati ani poskytnouti lze nebude, udělení dispense bude však přece nutno, a její odepření bylo by i podle práva přirozeného kruto a nespravedливо. Jak dí Cerato:⁷² „quantum fieri potest“, pokud je to možno, záruky ony i urgente mortis periculo žádány a dány býti musí. Z toho jde: Nelze-li záruk žádati nebo dáti, na příklad pro stav nemocného nebo umírajícího, je dispens bez nich i dovolena i platna. Opak přičil by se zřejmě zákonu přirozenému. Opomenul-li dispensující záruky žádati, ať zaviněně nebo nezaviněně, ač je žádati mohl, lze míti za to, že dispensuje nedovoleně, přece ale platně. Kdyby záruky žádány byly a dány býti mohly, ale byly odepřeny, byla by dispens bez nich nedovolená i neplatná. Toto rozřešení sporné oné otázky snad nejlépe odpovídá *aequitati naturali*, již dojista i při udělení dispense v naléhavém nebezpečí smrti jest šetřiti.

O formě záruk při dispensi urgente mortis periculo platí předpis kánonu 1061, § 2: Záruky buďtež zpravidla žádány písemně (*in scriptis*). Uznává-li místní občanské zákonodárství závaznost těchto záruk⁷³ a žádá-li k jejich platnosti určitou formu, na příklad notářskou nebo soudní, bylo by dispensujícímu žádat záruky ve formě, občanským zákonem předepsané. Obě však jen tehdy, pokud je to v určitém případě, se zřetelem na osobní a místní okolnosti, bez zvláštních obtíží možno. Jinak stačí k udělení dispense záruky, dané ústně před dvěma svědky.

4. Koho smí ordinář urgente mortis periculo dispensovati,⁷⁴ praví kánon 1043 slovy: „*Proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes.*“ Smí tudíž dispensovati: a) všechny své poddané, t. j. osoby, mající v jeho území svůj domicil nebo quasidomicil, ať právě dle kdekoliv, v jeho diecési nebo mimo ni, v diecési cizí, tedy bez ohledu na území, v němž právě se zdržují;⁷⁵ rovněž i osoby potulné, t. j. nemající nikde domicilu nebo quasidomicilu, které v území dotyčného ordináře právě meškají a proto jeho poddanými jsou; b) všechny cizince (*peregrini*),⁷⁶ t. j. osoby, mající svůj domicil nebo quasidomicil mimo území dotyčného dispensujícího ordináře, které právě v je-

⁷² Cerato 60.

⁷³ Linneborn 113, 4. Podle interkonf. zákona rep. čsl. z 23. dubna 1925, číslo 96, Sb. z. a n., § 1 „reversy o vyznání dětí, dané komukoliv, jsou bezúčinné“.

⁷⁴ Chelodi n. 41, 10; Haring 530, 531, pozn. 1; Knecht 220, pozn. 3.

⁷⁵ Kán. 91, 94, §§ 1, 2; srv. kán. 201, § 3.

⁷⁶ Kán. 91; Adloff: *L'Ordinaire et le curé peuvent-ils dispenser les étrangers des empêchements de mariage?* Bulletin ecclés. de Strasbourg 1921, 112.

ho území se zdržují, a to v obou případech i tehdy, zdržuje-li se dispensující ordinář sám mimo svou diecési.⁷⁷ Ustanovení toto patrně souvisí s kánonem 14, § 1, n. 2, podle něhož cizinci, dlící v cizím území, vázání jsou tam platnými partikulárními zákony, danými za účelem veřejného pořádku, nebo stanovícími obřadností právních úkonů.⁷⁸ Dispense je úkon mocí jurisdikční, jež přímo vykonávána býti může pouze in subditos, nepřímou, ratione connexionis, také in non subditos.⁷⁹ Proto mohl by ordinář urgente mortis periculo, na příklad ad consulendum conscientiae, dispensovati přímo pokřtěného a nepřímou, ratione connexionis, také nepokřtěného, jenž v jeho území má domicil nebo quasidomicil, dlí však v cizí diecési a tam s katoličkou ve sňatek vejíti hodlá.⁸⁰

Ač dispensační pravomoc, ordinářům kánonem 1043 udělená, je velmi rozsáhlá, není v ní obsažena pravomoc, sanovati manželství in radice podle kánonů 1138—41. Neplatné manželství může tudíž na základě dispense, udělené urgente mortis periculo podle kánonu 1043, býti zplatněno pouze renovato consensu, t. j. per convalidationem simplicem.⁸¹

Budíž ještě podotknuto, že z dispensačních fakult, apoštolskou Stolicí ordinářům nebo jiným udělených, bylo a je dosud vyňato udílení manželských dispensí panujícím osobám (i presidentům) a jejich pokrevencům v pokolení přímém.⁸² Kodex, pokud jde o dispense, udílené de iure communi, tudíž potestate ordinaria, těchto osob nevyjímá. Proto ordinářové smí i těmto osobám udíleti dispense urgente mortis periculo podle kánonu 1043 a v případech naléhavých podle kánonu 1045, dále od ohlášek (kánon 1028) a rovněž i všechny dispense pro foro interno, zvláště sacramentali, ježto in foro interno všechny dispense udílejí se tectis nominibus, bez ohledu na stav a jméno, a není tu králů a vladařů, nýbrž jenom Caius, Titius a pod.

B) Dispensační pravomoc: a) farářů a sňatku podle kánonu 1098 n. 2 asistujících kněží; b) zpovědníků — v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců podle obecného práva⁸³ (kánon 1044).

a) Dispensační pravomoc farářů a sňatku podle kánonu 1098 n. 2 asistujících kněží v naléhavém nebezpečí smrti (kánon 1044).

Podle starého práva nepřislušela farářům žádná dispensační pravomoc ve věcech manželských. Dispensační pravomoc, propůjče-

⁷⁷ Kán. 201, § 3.

⁷⁸ Srv. analogické ustanovení v kán. 1245; Haring 531; pozn. 1.

⁷⁹ Kán. 201, § 1. ⁸⁰ Kán. 87, 12, 36; Leitner 324.

⁸¹ O tom při kán. 1133.

⁸² Kongr. svátostí 6.—7. března 1910, AAS, II, 147; srv. kán. 220, 1557, § 1, n. 1.

⁸³ Cappello n. 236; Haring 532 C; Linneborn 113; Cerato 64; Farrugia n. 86.

nou sobě pro případ nebezpečí smrti osob, žijících v konkubinátě nebo v civilním manželství, dekretem sv. Oficia z 20. února 1888, mohl ordinář, jak již bylo řečeno, faráři subdelegovat.⁸⁴ Podle kánonu 1044 přísluší v naléhavém nebezpečí smrti aspoň jednoho ze snoubenců za úplně stejných podmínek úplně tatáž řádná dispensační pravomoc, jež přísluší podle kánonu 1043 místním ordinářům, také:

1. Místnímu faráři, t. j. faráři místa sňatku (kánon 1095, § 4 n. 2), a to nejen faráři sensu stricto podle kánonu 451, § 1, totiž kanonicky investovanému, nýbrž i faráři sensu lato, t. j. každému pravoplatnému správci farnosti nebo zástupci faráře, nebo knězi, ordinářem nebo farářem k asistenci sňatku delegovanému, vůbec každému knězi, který má aspoň ve věcech manželských plenam iurisdictionem paroecialem.⁸⁵ Ač kánon 1044 kněze, k asistenci farářem nebo ordinářem po rozumu kánonu 1095 n. delegovaného, výslovně nejmenuje, přísluší i jemu ona dispensační pravomoc, což je patrné z toho, že i nikým nedelegovaný, podle kánonu 1098 n. 2 sňatku asistující kněz v tomto případě tuto pravomoc má.⁸⁶ Tato dispensační pravomoc přísluší všem řečeným pouze ve farnosti, jimi spravované. V cizí farnosti je každý z nich, nebyl-li jejím ordinářem nebo farářem k asistenci delegován, pouze knězem, po rozumu kánonů 1044 a 1098 n. 2 sňatku asistujícím. Farář smí ovšem své farníky dispensovati i tehdy, dli-li on nebo snoubenci, jimž dispens udělena býti má, kdekoliv v cizí farnosti. Ve své farnosti pak smí, stejně jako ordinář,⁸⁷ dispensovati všechny, tam právě dlicí, tedy i cizince a osoby potulné.

2. Každému knězi, který místo nedosažitelného, a proto nepřítomného, k asistenci iure proprio oprávněného ordináře nebo faráře, nebo místo kněze, jedním z těchto k asistenci pravoplatně zmocněného,⁸⁸ v nebezpečí smrti aspoň jednoho ze snoubenců byl zavolán, aby zároveň se dvěma svědky podle kánonu 1098 n. 2 dotýcnému sňatku asistoval.⁸⁹

Všem těmto přísluší v naléhavém nebezpečí smrti pro foro externo et interno sacramentalí et extrasacramentalí dispensační pravomoc úplně téhož rozsahu a za zcela stejných podmínek, předpokladů a závazků, co se týče odstranění pohoršení a poskytnutí záruk, jako místním ordinářům, jak patrné ze slov kánonu 1044: „In eisdem rerum adiunctis de quibus in can. 1043 . . . eadem

⁸⁴ Sv. Ofic. 9. ledna 1889, 23. dubna 1890, 26. února 1902; Knecht 230, poznámka 10.

⁸⁵ Jejich výpočet viz při zasnoubení část. I, 113 n. O tom též při kán. 1094.

⁸⁶ Leitner 336; Haring 532; pozn. 6; Cerato 64.

⁸⁷ Kán. 1043; srv. Leitner 334; Cappello n. 236. ⁸⁸ Kán. 1094—1097.

⁸⁹ Srv. Knecht 235; Kongr. svátostí 7.—14. května 1909, AAS. v. 1, 468 s. O tom při kán. 1098.

dispensandi facultate pollet.“ Proto vše, co shora bylo řečeno v naléhavém nebezpečí smrti o dispensační pravomoci ordinářů, platí též o dispensační pravomoci duchovních, sub 1. a 2. jmenovaných.

Jejich dispensační pravomoc je oproti oné ordinářů omezena pouze tím, že jim přísluší, jak dí kánon 1044, „solum pro casibus in quibus ne loci quidem ordinarius adiri possit“, tedy jen tehdy, nelze-li z jakéhokoliv důvodu obvyklým způsobem, t. j. písemně, ani místního ordináře, tím méně apoštolskou Stolicí za dispens žádati, nejčastěji ovšem pro nebezpečí, že nemocný zemře, než by dispens došla. Eventuelní možnost, vyžádati dispens telegraficky nebo telefonicky, nerozhoduje a nepřichází v úvahu, neboť nikdo není povinen takto za dispens žádati.⁹⁰ Lze-li však faráři bez značných obtíží písemně, nebo, je-li sídlo ordinářovo na blízku, osobně ordináře za dispens požádat, jest farář atd. vždy povinen tak učiniti a nesmí sám dispensovati, neboť jinak byla by dispens neplatnou, je-li subjektivně i objektivně jisto, že ordináře za dispens žádati lze.⁹¹

Tato dispensační moc faráře sensu lato je moc řádná (potestas ordinaria); proto smí ji také on zcela nebo částečně, pro jednotlivý případ nebo i všeobecně jinému knězi delegovat cum iure subdelegationis (kánon 199, §§ 1, 2).

Dispensační pravomoc kánonu 1044 dána byla v podstatě kněžím již dekretem Kongregace svátostí ze 14. května 1909.⁹² Na dotaz, zda tímto dekretem udělená pravomoc platí pouze, jde-li o konkubináře, odpověděla též kongregace (16. srpna 1909),⁹³ že lze dispensovati též z jiného důvodu, totiž k uklidnění svědomí nebo, třeba-li, za účelem legítimace potomstva; a konečně 29. července 1910⁹⁴ rozhodla, že přísluší také farářům, byť i nebyli po rozumu prohlášení sv. Oficia ze dne 9. ledna 1889 svými ordináři trvale subdelegováni.

Podle kánonu 1046 jest faráři atd. nebo asistujícímu knězi, jenž za okolností a podmínek shora řečených v nebezpečí smrti dispens pro foro externo udělil, bezodkladně o tom uvědomiti ordináře a udělení dispense poznačiti v oddavkové knize nebo o to se postarati. Nikoliv však, udělil-li dispens pro foro interno. Ježto shora řečení dispensují podle práva obecného (de iure communi), tedy

⁹⁰ Sdělení stát. sekretariátu 10. prosince 1891; sv. Ofic. 14. srpna 1892; Cappello 255, pozn. 10; Comm. Pontif. 12. listopadu 1922 (AAS, v 14, 662): výslovně prohlásila, že případy kánonů 1044 a 1045, § 3 „in quibus ne loci quidem ordinarius adiri possit“, jsou tehdy, jestliže ordinář „nonnisi per telegraphum vel telephorum adiri possit“. Srv. Knecht 219, pozn. 5; Haring 522, poznámka 3.

⁹¹ Cappello n. 236; Chelodi n. 44.

⁹² AAS. I, 468 ss. ⁹³ AAS. I, 656. ⁹⁴ AAS. II, 650.

mocí řádnou (potestate ordinaria), netřeba, aby při udílení dispense zmínili se o apoštolské Stolicí, na příklad slovy „Auctoritate Sedis Apostolicae“ nebo podobnými.

Co se týče způsobu dispense, jest jim dbáti, jakou překážku promíjejí: 1. Promíjejí-li překážku veřejnou, buď povahou svou i de facto veřejnou, nebo povahou svou sice tajnou, de facto však veřejnou, budiž dispensováno pro foro externo a písemně.⁹⁵ Ne-ní-li na to kdy, pak ústně, možno-li, před dvěma svědky. Pozna-čení dispense v oddavkové knize a oznámení ordináři staniž se neprodleně (kánon 1046). 2. Promíjejí-li překážku povahou svou veřejnou, de facto však tajnou, budiž dispensováno ústně in foro interno extrasacramentali a udělení dispense budiž oznámeno ordináři za účelem zápisu do knihy tajného archivu biskupské kurie. Stala-li se později tato takto promínutá překážka i de facto veřejnou, netřeba nové dispense pro foro externo.⁹⁶ 3. Jde-li o překážku i povahou svou i de facto tajnou, lze dispensovati pouze ústně.⁹⁷ 4. Kdyby farář atd. dispensoval pouze in actu sacramentalis confessionis, nejednal by správně. Farář atd. má dis-pensovat i od překážky veřejné in foro externo, od překážky pak tajné, o které se dověděl ovšem mimo zpověď, in foro interno non sacramentali, aby mohl zadost učiniti, dispensuje-li pro foro ex-terno, kánonu 1046, a dispensuje-li pro foro interno non sacra-mentalí, kánonu 1047.⁹⁸

*b) Dispensační pravomoc zpovědníků v nalé-havém nebezpečí smrti podle kánonu 1044.*⁹⁹

Již ve starém právu obdaření byli zpovědníci dekretem sv. Ofi-cia z 20. února 1888, článkem VII. dekretu „Ne temere“, jakož i pozdějšími výnosy sv. Oficia (1. března 1889, 17. září 1890, 3. května 1899) a Kongregace svátostí (9.—14. května 1909) zvláštní dispensační pravomocí ve věcech manželských. Mnohem širší mocí dostalo se také jim obecným právem nového kodexu.

Podle kánonu 1044 zpovědníku¹⁰⁰ přísluší v naléhavém nebez-pečí smrti za stejných podmínek, předpokladů a závazků úplně táž dispensační pravomoc jako faráři atd., leč s omezením, že smí platně dispensovati pouze pro et in foro interno, a to pouze

⁹⁵ Formulář viz v dodatku „Formuláře“; De Smet: Praxis matrimonialis³ 49; Linneborn 114, pozn. 4.

⁹⁶ Kán. 1047. ⁹⁷ M. E. 1920, 63.

⁹⁸ Cerato 284.

⁹⁹ Linneborn 115; Rasche: Der Spender des Bußsakramentes, 1921³, 79; Linneborn 114, pozn. 2; Cappello 263, 3; Leitner 334 nn; Haring 532, C, Knecht 233, 4.

¹⁰⁰ Urgente mortis periculo každý kněz, i ke zpovídání nezpłnomocněný, byť i byl přítomen jiný kněz zpłnomocněný, nabývá de iure communi zpo-vědní jurisdikce a smí absolvovat od všech hříchů a církv. trestů, jakkoliv za-držených; srv. kán. 882; Cerato 64; Cappello n. 238.

sacramentali, in actu sacramentali confessionis tantum, pouze ve svátostné zpovědi.

O rozsahu dispensační pravomoci zpovědníkovy urgente mortis periculo kanonisté však naprosto nesouhlasí. Někteří míní, že smí se zřetelem na naléhavé nebezpečí smrti in foro interno sacramentali promíjeti dokonce i překážky natura sua et de facto veřejné.¹⁰¹ Jiní praví, že smí sice promíjeti překážky natura sua veřejné, jsou-li však de facto tajnými, je-li totiž případ tajný a neznámý.¹⁰² Opět jiní praví, že zpovědník smí promíjeti i překážky veřejné, leč jen na tak dlouho, dokud nebezpečí smrti trvá. Pominulo-li, je prý třeba pro foro externo žádati za dispens novou.¹⁰³ Většina však praví, že zpovědník smí promíjeti pouze překážky, které zcela patří do vnitřního právního oboru, tedy jen ony, jež jsou nejen de facto, nýbrž in natura sua tajné.¹⁰⁴

Názor první lze určitě nazvat nesprávným, jak patrnó z obšírného pojednání v *Monitore ecclesiastico* z roku 1920,¹⁰⁵ ježto zpovědník je podle kánonu 1044 příslušným pouze pro foro interno sacramentali, do něhož určitě nepatří překážky natura sua i de facto veřejné, a jeho dispensační pravomoc v nebezpečí smrti právě touto okolností se liší od pravomoci faráře atd., oprávněného promíjeti in foro externo překážky jakkoliv veřejné, in foro interno non sacramentali pak překážky natura sua sice veřejné, de facto však tajné.

Bez výhrady nelze však přisvědčiti názoru ani druhému, ani třetímu, nýbrž pouze čtvrtému, a to z těchto důvodů: a) Překážky povahou svou veřejné, byť i de facto tajné, žádají dispense nejen pro foro interno, nýbrž i externo, neboť jsou pouze per accidens tajnými a proto dříve nebo později i de facto veřejnými státi se mohou. Mimo to dispense, udělená in foro int. sacr., neplatí in foro externo (kán. 1047). b) Ze slov kánonu 1044 a 1045 § 3: „Eadem dispensandi facultate pollet tum parochus tum confessarius“ neplyne opak toho, co řečeno sub a), neboť kodex sám naznačuje rozdíl mezi pravomocí faráře a zpovědníka, ježto tento smí dispensovat pouze pro foro interno in actu sacramentalis confessionis (kán. 1044), a je třeba pro foro externo dispense nové, když zpovědníkem takto prominutá překážka později veřejnou se stala (kán. 1047). Z toho je patrnó, že slova „eadem facultate pollet“ brátí jest podle povahy věci, resp. podle mož-

¹⁰¹ Oesterle 131; Knecht 334.

¹⁰² M. E. v. 18, 137, n. 26; *Nouvelle Revue théologique*, 1920, 266; Cappello 263; pozn. 4; M. E. 1920, 59 nn; Rasche 79; Linneborn 115, pozn. 2.

¹⁰³ Kurtscheid: *Das neue Kirchenrecht*², 1921, 131; Linneborn 115, poznámka 3.

¹⁰⁴ Linneborn 115; M. E. 1920, 59 ss; Cerato 273 ss; Haring 532.

¹⁰⁵ Str. 59—68; Cerato, 273 ss.

nosti dispensy in foro int. sacramentali. c) Kdyby zpovědník mohl urgente mortis periculo zasahovati z právního oboru vnitřního, pro který je výhradně příslušným, do právního oboru vnějšího, vzešly by z toho značné obtíže, neboť trvání platně uzavřených manželství nebylo by dostatečně zabezpečeno. Dispensí, ať pro foro externo nebo interno platně udělenou, překážka se odstraňuje, sňatek pak, uzavřený s platnou dispensí, je a zůstává navždy platným. Je tudíž třeba, aby dispens udělenou pro foro externo od veřejné překážky bylo lze in foro externo, před veřejností dokázati. Dispense, udělené in foro interno sacramentali však dokázati nelze, neboť se udílí sub sigillo sacramentali, a tudíž nikde poznačiti se nesmí. Kdyby tudíž zpovědník směl platně promíjet in foro interno sacr. překážky veřejné, nebylo by lze udělené dispensy dokázat; proto mohli by ti, kdo vešli v platný sňatek s dispensí, udělenou pouze in foro interno sacr., ve vnějším právním oboru nedokazatelnou, později beze všeho žádati, aby jejich skutečně platný sňatek pro veřejnou rušící překážku neplatným prohlášen byl; církevnímu soudci bylo by jejich žádosti, na př. podle kánonu 1990nn, vyhověti, ježto dokázati nelze, že překážka prominuta byla.¹⁰⁶ Proto třeba zásadně hájiti názoru čtvrtého, že zpovědník smí promíjeti pouze překážky, které patří zcela do vnitřního právního oboru, totiž překážky natura sua i de facto tajné, a to pouze pro foro interno.¹⁰⁷ Kdyby později nad očekávání některá z oněch nemnohých manželských překážek natura sua i de facto tajných, jež byla zpovědníkem in foro int. sacr. prominuta, přece veřejnou se stala, bylo by ovšem třeba nové dispensy pro foro externo.

Někteří¹⁰⁸ míní, že zpovědník smí v takovém případě, zvláště si fraudem legis tímet, pod trestem odepření rozhřešení a dispensy, od kajícího žádati dovolení, aby o udělené dispensi mohl tajně uvědomit ordináře nebo Penitenciarii, čímž prý nebezpečí konfliktu mezi vnitřním a vnějším právním oborem bylo by zažehnáno nebo aspoň zmenšeno. To však správně není. Zpovědník nesmí žádati kajícího za dovolení, aby o tom, co slyšel ve zpovědi, mimo zpověď s jiným mluvit a zpovědní tajemství porušiti mohl, by sdělení státi se mohlo a bylo lze se ho dovolávati in foro interno extrasacramentali. Mimo to na sdělení, učiněné zpovědníkem jako takovým i se svolením kajícího, nemůže a nesmí se míti zřetel in foro interno extrasacramentali.¹⁰⁹ Zvěděl-li zpo-

¹⁰⁶ Linneborn 115, pozn. 4; Haring 532, pozn. 8.

¹⁰⁷ M. E. 1920, 59 ss; srv. Vlaming II³, n. 414; Schäfer, vydání 6, 7, 83; Linneborn 115, pozn. 5; Cappello 263, 3 c; M. E. v. 20, 62 ss.

¹⁰⁸ Chelodi n. 44, pozn. 2, 3; Nouvelle revue théologique 1920, 266; Cappello 264, poznámka 6.

¹⁰⁹ Kán. 1757, § 3, n. 2.

vědník ve zpovědi o překážce de facto tajné, natura sua však veřejné, ať požádá kajícího, aby mu ji, jako kněz, mimo zpověď sdělil, aby ji jako farář nebo eventuálně jako kněz, sňatku asistující podle kánonu 1098 n 2, in foro interno extrasacramentali prominouti mohl. Nemůže-li zpovědník jednat jako farář nebo jako kněz, asistující podle kánonu 1098 n 2, na př. protože kající odepřel mluvit s ním o překážce mimo zpověď, nebo dáti mu dovolení, aby jednal in foro int. extrasacr., ať odkáže kajícího za účelem prominutí veřejné překážky na faráře nebo jeho zástupce.¹¹⁰

Z toho je patrné, že toto omezení dispensační pravomoci zpovědníkovy praktických obtíží činiti nebude, a že poměrně snadno bude lze zabrániti rozporu mezi vnitřním a vnějším právním oborem. Jeho možnost úplně vyloučiti nebude ovšem lze nikdy.¹¹¹

Dispensační pravomoc zpovědníkovu urgente mortis periculo kodex neomezuje pouze na forum internum, nýbrž i dodatkem „in actu sacramentalis confessionis tantum“, na úkon zpovědi. Nebýti tohoto výslovného omezení, mohl by zpovědník podle kánonu 202 § 2 svou pravomoc vykonávat také in foro interno extrasacramentali a mohl by promíjeti i překážky natura sua sice veřejné, de facto však tajné, na př. pokrevenství, o němž mimo zpovědníka a snoubence nikdo neví.¹¹²

I zpovědník dispensovati smí pouze za těchž podmínek a závazků jako farář, resp. sňatku asistující kněz; tedy slíbil-li upřímně snoubenec kajícího, že se postará, aby eventuální pohoršení bylo odstraněno, a jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, že dá obvykle žádané záruky. Zpovědníkem udělená dispens in foro interno sacramentali ordináři se neoznámí a nikde se nepoznačí, ježto spadá sub sigillum sacramentale. Proto kdyby takto prominutá tajná překážka později stala se veřejnou, a platnost manželství in foro externo byla popírána a bylo jí tudíž in foro externo dokázat, bylo by třeba nové dispense pro foro externo.¹¹³ Doložka in „actu sacramentalis confessionis tantum“ naznačuje nutnost vykonané svátostné zpovědi, ježto pouze v ní zpovědník takto dispensovati může, nikoliv však nutnost udělení absoluce. Proto zpovědník dispensovat může, byť by byl z jakékoliv příčiny nucen, svátostné rozhrěšení odložití nebo odepřítí.¹¹⁴

¹¹⁰ Cappello n. 239, p. 263, 3; Linneborn 115; Haring 532, pozn. 8.

¹¹¹ c. 13, X, 2, 3; Chelodi n. 44, 2, 3.

¹¹² Linneborn 115, poznámka 6.

¹¹³ Cerato 64.

¹¹⁴ Penitenc. 18. května 1834; 4. ledna 1839; Prop. F. 18. prosince 1878; Knecht 232; Cerato 67.

II. Dispensační pravomoc: A) místních ordinářů, B) farářů, asistujících kněží a zpovědníků v případech naléhavých (in casibus urgentioribus). Kán. 1045.

A) *Dispensační pravomoc místních ordinářů v případech naléhavých (in casibus urgentioribus).*¹¹⁵ Kán. 1045, §§ 1, 2.

1. Dispensační pravomoc místních ordinářů v případech naléhavých, mimo nebezpečí smrti, nebyla až do prohlášení kodexu autentickými církevními předpisy vymezena a bylo lze ve věci té dovolávat se pouze učení osvědčených kanonistů. Nový kodex zjednal i v této věci jasno předpisem kánonu 1045, §§ 1, 2. Podle tohoto kánonu smí místní ordináři, stejně jako v nebezpečí smrti, za podmínek, předpokladů a závazků, v kánoně 1043 naznačených, promíjeti všechny církevně-právní, v kánoně 1043 jmenované překážky, mimo dvě tamtéž vyňaté, totiž překážku ze svěcení kněžstva a švagrovství v pokolení přímém z dokonaného manželství (consumato matrimonio), a to vadící i rušící, jednotlivé i mnohonásobné, tajné i veřejné, za těchto podmínek: a) Byla-li překážka odhalena teprve bezprostředně před sňatkem, když již vše k němu je připraveno; b) nelze-li oddavek odložit bez pravděpodobného, nejen jistého, nebezpečí jakéhokoliv značného zla, nebo bez značné škody, hmotné nebo duchovní, na tak dlouho, až by dispens od apoštolské Stolice obvyklým způsobem, totiž písemně vyžádána byla.¹¹⁶

Pro církevně-právní překážky tajné byla tato dispensační pravomoc *fori interni* za účelem uzavření manželství již před kodexem ordinářům všeobecně přiznávána. První jí hájil Sanchez,¹¹⁷ ovšem jen z důvodů vnitřních, neboť apoštolská Stolica jí nikdy ani nepotvrdila ani nezamítla. S ním souhlasili i četní pozdější kanonisté,¹¹⁸ kteří však, co se týče podmínek, mezi sebou zcela nesouhlasili.¹¹⁹ Pro překážky veřejné byla tato pravomoc ordinářům však upírána, a to, jak dí sv. Alfons, proto, ježto z odložení

¹¹⁵ Haring 531, II; Cappello n. 233, 5; Chelodi n. 40, 5; Cerato 66; Farrugia p. 164 s; Knecht 224; Linneborn 116.

¹¹⁶ Disp. žádost telegrafická nebo telefonická je nepřipustná; srv. shora, str. 241; osobní přípustná, leč nepovinná; Cappello n. 233, 5 f; Cerato 65; Chelodi n. 41; Farrugia 165.

¹¹⁷ De matrim., lib. 2, disp. 40, n. 7.

¹¹⁸ Sv. Alfons lib. 6, cap. 3, dub. 4, n. 1122, Pontius I. 8, c. 6; Pyrrhus Corradus n. 40; De Justis n. 129; Reiffenstuel n. 62. Naproti tomu: Fagnani (De filiis presbyt., c. Nimis, n. 34 ss; Bened. XIV.: De synodo, I. 9., c. 2, n. 2. Srv. Wernz n. 413; Knecht 224, pozn. 2.

¹¹⁹ Wernz IV, n. 619; Gasparri n. 442 s; Feije 636; Chelodi 40, pozn. 2; Gennari: Consult. morali I, 374 ss; Chelodi 40, pozn. 2; Pro matriomoniis convalidandis byla tato moc všeobecně uznávána. Srv. Scherer II, 460, pozn. 24 nn; Knecht 224, pozn. 3.

sňatku pohoršení obávají se netřeba, brání-li mu překážka veřejná.¹²⁰ Obojí názor kanonistů apoštolská Stolice trpěla a pouze nepřímou uznala.¹²¹ Nový kodex propůjčil tuto dispensační pravomoc ordinářům i pro překážky veřejné, postaral se o uklidnění svědomí kněze i věřících v případech často velmi nepříjemných a rozřešil definitivně tuto dříve velmi obtížnou otázku.¹²² Předpis kánonu 1045, § 1 je vlastně pouze aplikací na sňatek toho, co o dispensační pravomoci ordinářů všeobecně stanoví kánon 81, aby bylo zabráněno možným pochybnostem.

Dostatečným důvodem pro udělení dispense je pravděpodobné, důvodné nebezpečí velkého zla, což jest posuzováno morálně. Netřeba, by bylo jisté nebo téměř jisté.¹²³ Velkým zlem rozumí se značná škoda, duševní nebo hmotná snoubenců, kněze nebo i cizí, na příklad pohoršení, ztráta cti a dobrého jména, trest, škoda na majetku, věně, nebezpečí nezdrženlivosti, konkubinátu, nepřátelství, spory a pod.,¹²⁴ jež by z odložení oddavek vzešla. Dispens udělit lze, nelze-li bez velké škody, jež by z odložení sňatku vznikla, apoštolskou Stolicí za dispens žádati, a rovněž, je-li vyžádání dispense z jakýchkoliv důvodů značně obtížné.¹²⁵

Zda při promíjení překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské in casibus urgentioribus jest žádati a dáti obvyklé záruky ad valorem dispensationis, autoři opět nesouhlasí. Cappello odpovídá apodikticky na tuto otázku kladně.¹²⁶ Cerato hájí, stejně jako v naléhavém nebezpečí smrti, také zde názoru, že poskytnutí záruk je nutno pouze ad liceitatem dispense, a odůvodňuje jej tím, že i tehdy, byly-li záruky odepřeny, je udělení dispense odůvodněno nebezpečím velkého zla, hrozícího z odložení sňatku, na příklad značné škody, pohoršení, občanského sňatku, škody hrozící snoubenci nevinnému, jenž záruky dáti chce, kteréžto důvody jsou ještě závažnější, jde-li o zplnění manželství, neplatné již uzavřeného. Dále praví, že názor Sebastianiho,¹²⁷ jenž myslí, že záruky žádají se vůbec, totiž i mimo nebezpečí smrti a naléhavé případy, pouze ad liceitatem dispense, je nesprávný, ježto odporuje rozhodnutí sv. Oficia ze dne 12. července 1912, že ale dispense, udělená bez záruk v nebezpečí smrti nebo v naléhavém případě, jež má na zřeteli kánon 1045, je sice nedovolena, avšak platná.¹²⁸ O této otázce bylo podrobně pojednáno shora, na straně 245 nn. Byť by urgente mortis periculo dis-

¹²⁰ Sv. Alfons 1. c.

¹²¹ Sv. Ofic. 23. dubna 1890; Gasparri n. 443; Wernz, n. 619.

¹²² Linneborn 116, pozn. 1; Cappello n. 233, 5.

¹²³ Cappello n. 233, 5 d; Chelodi n. 40, 5.

¹²⁴ Cappello ibid., 5 e; Chelodi ibid.; Linneborn 116, pozn. 1.

¹²⁵ S. C. Consist. 25. dubna, 2. srpna 1918. ¹²⁶ Cappello ibid, 5 i.

¹²⁷ Sebastiani n. 541. ¹²⁸ Cerato 65 s.

pens, danou bez záruk, nelze-li jich žádati nebo dáti, bylo lze míti za platnou, pak in casu urgentiori, o němž mluví kánon 1045, jest spíše přisvědčit autorům, kteří ji prohlašují za nedovolenou i neplatnou, ježto v tomto případě nebude téměř nikdy nemožno, záruky žádati a dáti.

Doložku „*quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias*“ (kánon 1045, § 1), netřeba bráti sensu stricto, totiž tak, že by před tím překážka byla musila býti neznámou a že byla odhalena teprve bezprostředně před sňatkem, když už vše k němu bylo připraveno, nýbrž v tom smyslu, že ordinář nebo farář teprve bezprostředně před sňatkem o ní se dověděl.¹²⁹ Ordinář dispensovati smí i tehdy, jestliže snoubenci o překážce věděli, ji zúmyslně zatajili a teprve bezprostředně před sňatkem vyjevili a tak naléhavý případ sami zavinili; kodex totiž nerozlišuje a dispensační pravomocí ordinářovy v tomto případě nijak neomezuje. Mimo to nedispensuje se jen pro dobro snoubenců, nýbrž také, aby bylo zabráněno zlu veřejnému, na příklad pohoršení. Proto nelze přisvědčiti mínění Pighiho,¹³⁰ že snoubenců, kteří o překážce věděli, ji zlomyslně zatajili nebo z nedbalosti neohlásili až teprve, když k svatbě je již vše připraveno a jí odložití nelze, per se k oddávkám nelze připustiti, Slova kánonu 1045, § 1 „*cum iam omnia parata sunt ad nuptias*“ platí o přípravě, vykonané podle předpisů práva na sňatek církevní, totiž o vykonání ohlášek, zkoušky a poučení snoubenců atd.

V tomto naléhavém případě ordináři jsou oprávněni promíjeti, stejně jako v naléhavém nebezpečí smrti, všechny církevní překážky, o nichž mluví kánon 1043. Jejich pravomoc je však in casu urgentiori oproti naléhavému nebezpečí smrti omezena tak, že v naléhavém nebezpečí smrti, mimo církevně-právní překážky, prominouti mohou také předepsanou formu sňatku; v případě naléhavém, o němž je řeč v kánonu 1045, formy sňatku prominouti však nemohou. Defectum formae nelze podle nového práva, jak tomu bylo v právu starém, počítati mezi církevně-právní manželské překážky, jež ordinář in casu urgentiori prominouti smí, neboť kodex dřívější překážky klandestinity, záležející v nedostatku podstatné formy, mezi překážky nepočítá a jí jako překážky vůbec nezná. Ač kánon 1045 je paralelou kánonu 1043 a apoštolská Stolicе i po prohlášení kodexu někdy nedostatek formy sensu improprio manželskou překážkou klandestinity nazývá a dispensační pravomoc, udělenou ordinářům kánodem 1043 a 1045, kumulativně jako „*dispensationes ab impedimentis matri-*

¹²⁹ Commiss. Pontif. 1. března 1921, ad IV.; AAS. v. 13, 178; Haring 531, pozn. 3; Cappello n. 233, 5 b; Linneborn 116, pozn. 2.

¹³⁰ n. 92, qu 3; Cappello 256, pozn. 11; Cerato 67; Knecht 232.

monialibus“ označuje a tak i nedostatek formy sňatku mezi manželské překážky zahrnuje,¹³¹ přece nevztahuje se dispensační pravomoc ordinářů in casu urgentiori na předepsanou podstatnou formu sňatku, neboť kánon 1045, na rozdíl od kánonu 1043, o formě sňatku zúmyslně zmínky nečiní. To proto, že in casu urgentiori prominutí formy sňatku není tak nutno, jak bývá často nutným urgente mortis periculo; právě okolnosti, jež in casu urgentiori naléhají na prominutí překážek, totiž že vše k sňatku je již připraveno, činí in casu urgentiori dispens od formy sňatku zbytečnou.¹³² Naprosto chybné je tudíž, dí-li Knecht (225) o pravomoci, dané kánodem 1045: „Auch erstreckt sich die Vollmacht ebenso auf die materiellen kirchenrechtlichen Ehehindernisse wie auf die kirchliche Form der Eheschließung.“

2. Kán. 1045, § 2. Dispensační pravomoc, naznačená v § 1 kánonu 1045, přísluší místním ordinářům za stejných podmínek, předpokladů a závazků pro sňatky, jež teprve uzavřeny býti mají (ad matrimonium contrahendum), a taktéž pro zplnění sňatků, neplatně již uzavřených (pro convalidatione matrimonii iam contracti), hrozí-li z průtahu, z odložení konvalidace totéž, t. j. v § 1 kánonu 1045 označené pravděpodobné nebezpečí velkého zla nebo značné škody, a není-li kdy, žádati za dispens apoštolskou Stolicí, nelze-li totiž bez onoho nebezpečí konvalidaci odložit, až by obvyklým způsobem, písemně, dispens od apoštolské Stolicе vyžádána byla.¹³³ Z průtahu konvalidace hrozí hlavně domnělým manželům nebezpečí nezdrženlivosti, nejsou-li bona fide, ví-li, že jejich manželství je neplatné. Bez pohoršení a poškození jejich cti nebude jich lze od sebe odloučit, a zůstanou-li před zplněním manželství pospolu, sotva budou žítí zdrženlivě. Ovšem i četné jiné, v pojednání k § 1 naznačené škody mohou z odložení konvalidace vzejít, a také to, že později nebudou snad již konvalidace chtít a vejdou ve sňatek s třetí osobou na škodu potomstva, snad již narozeného. Z těchto a podobných důvodů bude brzká konvalidace často ještě nutnější a naléhavější, než uzavření sňatku.

Také tato dispensační pravomoc pro zplnění manželství již uzavřeného byla již před kodexem v naléhavém případě i mimo nebezpečí smrti kanonisty ordinářům jako moc řádná přiznávána, leč pouze pro foro interno, pro překážky tajné, a to pouze za těchto podmínek a předpokladů: 1. Šlo-li o zplnění sňatku, in facie Ecclesiae, t. j. předepsanou formou neplatně uzavřeného;

¹³¹ S. C. Consist. 25., dubna 1918; AAS. X, 190; Linneborn 116, pozn. 3.

¹³² Cerato 65; Cappello n. 233; 5 c; Chelodi n. 40, 5; Haring 531, poznámka 3; Farrugia n. 85; srv. Kongr. svátostí 31. ledna 1916.

¹³³ Linneborn 117; Cappello n. 234, 7; Haring 531, III.

2. neplatně uzavřeného v dobré víře z neznalosti práva nebo skutkové podstaty (*bona fide ex iuris aut facti ignorantia*); 3. byl-li neplatný onen sňatek souloží dokonán; 4. byla-li překážka tajnou; 5. nebylo-li snadno lze, obrátiti se na apoštolskou Stolicí; 6. nebylo-li lze domnělých manželů bez pohoršení od sebe odloučiti.¹³⁴ Apoštolská Stolice pravomoc tu pouze mlčky uznávala, biskupové zřídka ji vykonávali a kanonisté různým výkladem její rozsah a podmínky jen ještě zatemňovali. Kodex všechny tyto dřívější sporné otázky kánonem 1045, § 2 rozřešil.¹³⁵

Na otázku, zda smí ordinář dispensovati, byla-li překážka objevna bezprostředně před sňatkem nebo konvalidací, a byla-li již apoštolská Stolice žádána za dispens, táž ale ještě nedošla, a mezitím vyskytl se velmi naléhavý a závažný důvod, aby sňatek byl uzavřen nebo manželství bylo konvalidováno bez odkladu, kanonisté odpovídají: Určitě dispensovati smí, jsou-li splněny podmínky, stanovené kánonem 1045, § 2. Ano, byť by i jednotlivé tyto podmínky splněny ještě nebyly, na příklad kdyby ještě vše k sňatku nebo ke konvalidaci připraveno nebylo, velmi závažný důvod by však činil sňatek nebo jeho zplnění velmi naléhavým, smí ordinář dispensovati podle kánonu 81. Smí v tomto případě dispensovati i tehdy, nebyla-li apoštolská Stolice za dispens ještě žádána, ovšem jde-li o překážku, kterou apoštolská Stolice obyčejně promíjí. Názor svůj odůvodňují tak, že z nynější dispensační blahovůle apoštolské Stolice je patrné, že církev v takovém případě na závaznosti svého zákona netrvá. Něco podobného tvrdili již dřívější kanonisté, šlo-li o překážky aspoň *de facto* nebo formálně tajné.¹³⁶ Z novější doby jsou známy případy, že ordinář tak si počínal a sv. Stolice, na niž později se obrátil, projevila svůj souhlas.¹³⁷

Nakonec budiž ještě podotknuto, že kánon 1043 a 1045 je, vzhledem na dispensační pravomoc ordinářovu ve věcech manželských, k zamezení možných pochybností vlastně jen bližším určením a aplikací toho, co stanoví o řádné dispensační pravomoci ordináře vzhledem na všeobecné zákony církevní vůbec, tudíž i na zákony manželské, kánon 81. Podle tohoto kánonu smíjí ordinářové nižší papeže (*infra Pontificem*) obecné církevní zákony promíjetí ve dvou případech, a to: 1. Byla-li jim dispensační pravomoc explicitě nebo implicitě udělena, 2. Je-li obtížno, žádati apoštolskou Stolicí za dispens, a zároveň třeba-li se obávat, že z průtahu udělení dispense vzejde velká škoda, a jde-li o dispens, kte-

¹³⁴ Bened. XIV.: *De Synodo*, lib. 9, c. 2, n. 1; sv. Ofic. 3. srpna 1873,

¹³⁵ Gasparri n. 440 s; Wernz IV, n. 618; Feijje n. 634 s; Chelodi 40, pozn. 1; Scherer II, 460, pozn. 24; Linneborn 117, pozn. 1.

¹³⁶ Gennari: *Consultazioni morali*³, Roma 1915, 285 ss.

¹³⁷ Chelodi n. 41, 1. Cappello n. 234, 8.

rou apoštolská Stolice obyčejně udílí. Jde-li tudíž o případ naléhavý, kdy ordinář podle kánonu 1043 nebo 1045 dispensovati by snad nemohl, je o možnost dispense postaráno ještě také všeobecnými předpisy kánonu 81. Při tom jest se ordináři tázati: Dispensuje apoštolská Stolice obyčejně v tomto případě? Nedispenzuje-li, na příklad od překážky švagrovství v pokolení přímém, bylo-li manželství dokonáno, pak ani ordinář dispensovati nemůže a věc je odbyta. Dispensuje-li však apoštolská Stolice, pak jest se mu tázati dále: Jest se obávati velké škody, jež by vznikla, kdyby vyřízení dispensační žádosti rekursem do Říma se protáhlo? Jestliže ano, pak smí ordinář dispensovati podle obecného práva vi canonis 81 mocí řádnou (potestate ordinaria), ovšem zástupnou (vicaria), kterou tudíž smí i delegovat.¹³⁸

*B) Kán. 1045, § 3. Dispensační pravomoc farářů, podle kánonu 1098 n. 2 asistujících kněží a zpovědníků in casibus urgentioribus.*¹³⁹

1. Dispensační pravomoc farářů a kněží, asistujících podle kánonu 1098 n. 2, v naléhavých případech.

Podle kánonu 1045, § 3 přísluší ve shora řečeném naléhavém případě pro uzavření nebo zplnění manželství¹⁴⁰ za stejných podmínek, předpokladů a závazků táž dispensační pravomoc jako ordinářům také všem v kánoně 1044 označeným kněžím, totiž: a) farářům, správcům fary, jich pravoplatným zástupcům, kteří mají plnou moc farářskou aspoň ve věcech manželských; b) kněžím, k asistenci ordinářem, farářem nebo jeho zástupcem, jenž má plnou moc farářskou aspoň ve věcech manželských, podle kánonu 1095 n. delegovaným; c) kněžím, asistujícím sňatku podle kánonu 1098 n. 2; d) zpovědníkům. Těmto všem přísluší však ona dispensační pravomoc pouze za dvou, v § 3 kánonu 1045 přesně vytčených podmínek, totiž: a) Pouze pro případy tajné (solum pro casibus occultis), b) nelze-li se na ordináře vůbec obrátiti a od něho dispens vyžádati, na příklad pro nedostatek času, nebo lze-li tak sice učiniti, avšak pouze s nebezpečím porušení tajemství. — Neprávem dí Leitner,¹⁴¹ že knězi, ordinářem nebo farářem k asistenci podle kánonu 1095, § 2, a 1096, § 1 delegovanému, dispensační pravomoc, naznačená v kánonu 1044 a 1045, § 3, per se nepřísluší, ježto oba kánony o něm výslovně se nezmiňují, a že přísluší mu pouze per accidens, totiž jako knězi, sňatku asistujícímu podle kánonu 1098. Kodex sice kněze, ordinářem nebo farářem

¹³⁸ Kán. 199, § 1; Leitner 333.

¹³⁹ Haring 533 b; Cappello n. 236; Linneborn 117; Leitner 334; Chelodí n. 44; Knecht 231; Farrugia n. 87 s.

¹⁴⁰ Cerato 272; Leitner 335. ¹⁴¹ Leitner 336 D.

k asistenci delegovaného, výslovně nejmenuje; přece ale i jemu tato dispensační pravomoc určitě přísluší, neboť týž je alter ego delegantis a přísluší mu z moci delegujícího to, bez čeho by úkolu, pro nějž byl delegován, splniti nemohl. V daném případě bez dispense nemohl by sňatku asistovati, a tudíž s delegací k asistenci udílí se mu podle kánonu 200, § 1 též i dispensační pravomoc, jež v daném případě přísluší faráři. To je také patrné z odpovědi Kongregace svátostí z 29. července 1910.¹⁴² Ostatně farář smí tuto svou dispensační pravomoc, ježto jest to potestas ordinaria, knězi, ježž k asistenci deleguje, také delegovati.¹⁴³ Leč i tehdy, neučinil-li tak výslovně, dispensační moc knězi, k asistenci delegovanému přísluší, neboť je implicate obsažena v delegaci k asistenci. Proto je zbytečno a nesprávné, jak to činí Leitner, přisuzovati k asistenci delegovanému tuto dispensační pravomoc oklíkou, totiž jako knězi, asistujícímu podle kánonu 1098, n. 2.¹⁴⁴

Za těchto podmínek, předpokladů a závazků jako faráři, jeho zástupci s plnou mocí farářskou aspoň ve věcech manželských, a knězi, k asistenci pravoplatně delegovanému, přísluší též dispensační pravomoc také knězi, asistujícímu v mimořádném případě podle kánonu 1098, n. 2: Co platí v této věci o dispensační pravomoci farářově, platí i o pravomoci kněze, asistujícího podle kánonu 1098, n. 2.¹⁴⁵

Tato dispensační pravomoc přísluší však faráři atd. pouze za těchto dvou podmínek:

a) První podmínka zní: „in quibus casibus ne loci quidem ordinarius adiri possit vel nonnisi cum periculo violationis secreti.“ Tedy nelze-li za dispens žádati ordináře, buď pro nedostatek času, což bude často, nebo pro nebezpečí, že bude porušeno tajemství, kteréžto nebezpečí vzniknouti může z povahy věci, z lidské zlomyslnosti nebo z různých okolností a týká se může buď tajemství zpovědního, na příklad jde-li o zpovědníka a o prominutí překážky, odhalené ve zpovědi, nebo tajemství svěřeného úředního (secreti commisi), jde-li o dispens od překážky tajné, na příklad zločinu, o níž farář se dověděl sub secreto commiso, na příklad při sepisování snubního protokolu.¹⁴⁶ Vyjevením překážky čest snoubenců byla by poškozena, čehož tito trpěti nejsou povín-

¹⁴² AAS. II, 650. ¹⁴³ Kán. 199, § 1.

¹⁴⁴ Cappello n. 232, 2 e; Chelodi n. 44, 1.

¹⁴⁵ Leitner 335; Cappello n. 239.

¹⁴⁶ Že kán. 1045, § 3 nemá na zřeteli pouze nebezpečí porušení zpovědního tajemství, je patrné z toho, že zpovědní tajemství kodex nazývá sigillum sacramentale (srv. kán. 889, 1757, § 3 n. 2, 2369), zde však praví všeobecně: „nonnisi cum periculo violationis secreti.“ Mimo to je to patrné též z toho, že kodex úřední tajemství (secretum commissum) faráře, lékaře a pod. uznává a je secretum nazývá (srv. kán. 243, § 2, 364 § 2, n. 3, 546, 1105 n., 1755, § 1, n. 1); Leitner 335; Knecht 232, pozn. 3.

ni, ježto jde o překážku svou povahou i de facto čili formálně tajnou, a v daném případě označení udělené dispense třeba není. — Jinak by se věc měla, kdyby snoubenci svolili, aby překážka ordináři in foro interno byla vyjevena, nebo kdyby šlo o překážku svou povahou veřejnou, byť i formálně čili de facto tajnou. V tom případě jest udělení dispense poznačiti v tajné knize biskupské kurie nebo, třeba-li věc zachovati v tajemství, v knize Penitenciarije.¹⁴⁷ Nebezpečí porušení tajemství vzniknouti též může se strany veřejných poštovních zřízenců, je-li důvodné podezření, že ti to listy otvírají a čtou. Vše to posuzovati jest morálně; netřeba, aby nebezpečí bylo jisto, stačí nebezpečí pravděpodobné.¹⁴⁸ Někteří autoři neprávem pochybují, zda v daném případě jde také o zachování tajemství vůči samému ordináři, neboť a) kodex nečiní rozdíl mezi prozrazením tajemství ordináři a jiným osobám; b) dispensační pravomoc ta je moc řádná (potestas ordinaria), jest ji tudíž vykládati široce (kánon 197, § 1, 200, § 1); c) mohou se vyskytnouti důvody, pro něž bude třeba zachovati tajemství i vůči ordináři, na př. jde-li o snoubence, jemu dobře známé nebo jeho příbuzné, a o překážku nečestnou; d) to potvrzuje též praxe Penitenciarije.¹⁴⁹ Proto názor kladný jest v praxi míti za jistý.¹⁵⁰

Často nebude lze pro nedostatek času žádati ordináře za dispens způsobem obvyklým, totiž písemně. Žádati za dispens telefonicky nebo telegraficky je nepřipustno.¹⁵¹ Též nikdo není povinen, aby dispens si vyžádal s použitím prostředků mimořádných, na příklad vlaku, auta, motocyklu, kola, pokud lze tyto prostředky míti za mimořádné, byť by i tyto prostředky v jednotlivém případě, na příklad pro nepatrnou vzdálenost místní nebo stav žadatele nebo faráře, mohly spíše platiti za řádné. Zákon nemá na zřeteli leč jen případy, zpravidla a všeobecně se vyskytující. Chce-li ovšem někdo mimořádných oněch prostředků k vyžádání dispense použiti, může, avšak není povinen tak učiniti, a proto, nechce-li jich použiti, přísluší dispensační pravomoc farářů atd.¹⁵²

b) Druhá podmínka zní: „Sed solum pro casibus occultis.“ Dispensační pravomoc tato přísluší farářům atd. pouze, jde-li o případ tajný, tudíž pouze pro foro interno sacramentali nebo také extrasacramentali. O významu pojmu „casus occultus“ autoři opět nesouhlasí.¹⁵³ Někteří myslí, že se míní tím pouze překážky tajné

¹⁴⁷ Cappello n. 236; srv. n. 242, 4.

¹⁴⁸ O tom shora, str. 256, 258; Cappello n. 236; srv. n. 233.

¹⁴⁹ Cappello n. 242, 4.

¹⁵⁰ Cappello n. 236; Cerato 67.

¹⁵¹ O tom shora, str. 241, 255, pozn. 116.

¹⁵² Cappello n. 236.

¹⁵³ Leitner 335.

sensu stricto, po rozumu kánonu 1037.¹⁵⁴ Jiní,¹⁵⁵ překážky tajné podle praxe a stylu Penitenciarie.¹⁵⁶ Opět jiní mají za případ tajný překážku jakkoliv natura sua (materialiter) veřejnou, de facto (formaliter) však tajnou.¹⁵⁷ Je zřejmo, že „casus occultus“ není totéž, co „impedimentum occultum“. Případem tajným nerozumí se pouze překážka svou povahou i de facto, čili materiálně i formálně tajná, nýbrž překážka svou povahou (materiálně) sice veřejná, de facto (formálně) však tajná. Proto farář, jeho zástupce cum plena iurisdictione paroeciali aspoň ve věcech manželských a kněz, podle kánonu 1098, n. 2 asistující, je oprávněn promíjeti v tomto případě i překážky povahou svou (materiálně) sice veřejné, de facto (formálně) však tajné.

Z dispensační pravomoci faráře atd. jsou tudíž vyňaty: a) veřejné případy překážek povahou svou veřejných, t. j. překážky de facto i natura sua veřejné, na příklad veřejně známé manželské pokrevnosti; b) veřejné případy překážek povahou svou tajných, t. j. překážky natura sua sice tajné, de facto však veřejné, na příklad veřejně známá překážka zločinu. Církev v obou těchto případech dispensační pravomoc faráři atd. odpírá, ježto v případě prvním, jde-li o překážku povahou svou i de facto veřejnou, odložení sňatku nebo konvalidace nezpůsobí pohoršení nebo zahanbení snoubenců; v případě pak druhém, jde-li o překážku povahou svou sice tajnou, de facto však veřejnou, nezpůsobí aspoň nového pohoršení nebo zahanbení.¹⁵⁸ Jde-li o tajné případy překážek povahou svou veřejných, t. j. o překážky de facto sice tajné,

¹⁵⁴ Na příklad Knecht 232, pozn. 2.

¹⁵⁵ Na příklad Chelodi n. 44, dovolává se M. E. v. 33, 59 ss; Cerato 67, který podotýká: „V tom případě, jde-li o překážku in foro ext. dokazatelnou, byť by málo osobám známou, bylo by faráři udělit disp. pro utroque foro, neboť zákon jeho disp. pravomoci neomezuje, a postarat se o zápis v tajné knize kurie (kán. 1047).“ Názor ten nezdá se správným. Dispens pro foro ext. udělenou bylo by zapsati v oddávkové knize, což je však nepřipustno, jde-li o překážku tajnou. Cerato (272) praví: Jde-li o případ tajný, tedy nejen o tajné překážky, nýbrž i o ony, jež natura sua jsou sice veřejné, leč de facto tajné a neznámé, lze případ míti za tajný podle stylu-kurie, to jest, když vesnici je znám méně než 6, ve městě méně než 10 osobám.

¹⁵⁶ Cappello n. 227.

¹⁵⁷ Cappello n. 236 d; Chelodi (n. 44) dí: „In casibus occultis, to jest, ne-lze-li aspoň překážku in foro ext. dokázati.“ Leitner (334) praví: „Není-li případ překážky znám a současně netřeba-li se obávat, že známým se stane. Nestačí, aby překážka byla svou povahou tajná, [na příklad soukromý slib, kán. 1058, pokrevnosti ex copula naturali, kán. 1076, § 1, zločin, kán. 1075], nýbrž případ musí býti tajný, to jest překážka de facto tajná, srv. Leitner 272; Ferreres n. 953; Cerato n. 35; Chelodi n. 44, 3; Arregui n. 735; M. E. 1920, p. 59 ss; Nouvelle Revue théologique, 1920, p. 261 ss; Cappello 261, poznámka 1.

¹⁵⁸ Linneborn 117, pozn. 4; srv. 116, pozn. 1; Haring 533; Linzer Quartalschr. 1922, 466.

natura sua však veřejné, a tudíž in foro externo dokazatelné, nelze dispensovat ani in foro externo, ani in foro interno sacramentali, nýbrž jest dispens udělit in foro interno extrasacramentali, a o udělení této dispensy jest uvědomit ordináře za účelem zápisu v tajné knize archivu biskupské kurie.¹⁵⁹ Jde-li o případy tajné překážky natura sua et de facto tajných, t. j. o překážky natura sua et de facto tajné, stačí dispens ústní, která nikde se nepoznačí.

Tato dispensační pravomoc je moc řádná (potestas ordinaria) a proto lze ji i trvale, zcela (ex toto) nebo z části (ex parte) delegovati. Jest ji vykonávati pouze in foro interno, a to podle povahy překážek, buď sacramentali nebo extrasacramentali; jest ji vykládati široce (late)¹⁶⁰ a platí za stejných podmínek, předpokladů a závazků jak pro matrimonio contrahendo, tak i convalidando. Jde-li o dispens za účelem konvalidace, jest se dispensujícímu postaratí, aby domnělí manželé podle kánonu 1133—36 manželské přivolení obnovili.¹⁶¹

Na otázku, zda by farář mohl v případě nejzazší nutnosti, je-li sňatek naléhavý a nelze-li za dispens žádat ani apoštolskou Stolicí ani biskupa, in casu urgentiori prominouti také překážku veřejnou, nebo zda mohl by aspoň prohlásiti, že církev v tomto případě na závaznosti svého zákona netrvá, nelze odpověděti nepochybně a jistě. Kánon 83 nasvědčuje odpovědi záporné. Přece však nebylo by lze faráři činiti výtky, kdyby, používaje epikie a předpokládaje, že překážka pominula, v tomto případě sňatku asistoval,¹⁶² jak tomu nasvědčovali četní staří osvědčení autoři (probatí autores), na příklad sv. Alfons, který praví, že v tomto případě „posset parochus vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti in eo casu non obligat, quia . . . cessat lex, quando potius est nociva quam utilis . . .“¹⁶³

2. Dispensační pravomoc zpovědníka v případech naléhavých.

Táž dispensační pravomoc, jež přísluší podle kánonu 1045, § 3 pro foro interno sacramentali nebo extrasacramentali faráři atd., přísluší za stejných podmínek a předpokladů také zpovědníku, leč s omezením, naznačeným v kánonu 1044, totiž pouze a výhradně pro et in foro interno sacramentali (ve sv. zpovědi, sub sigillo sacramentali), a to pouze pro překážky svou povahou (ma-

¹⁵⁹ Cappello n. 236 d, n. 242; kán. 1047; Linneborn 117, pozn. 5; Cerato 272 ad 1.

¹⁶⁰ Kán. 199, § 1, 200, § 1, 202; Cappello n. 237, 2 f.

¹⁶¹ Cappello n. 237, 4; Cerato 68.

¹⁶² Gennari: Consult. mor., cons. 127; M. E. v. 18, 137, n. 26. Oietti: Synopsis, v. „Impedimenta. matr.“, n. 2386; Gasparri n. 247 ss; Cappello n. 237, 3; srv. níže, str. 267.

¹⁶³ Sv. Alfons lib. 6, tr. 4, cap. 2, n. 613; Linneborn 119, pozn. 2.

terialiter) a zároveň skutečně (de facto, formaliter) tajné.¹⁶⁴ Zvěděli-li zpovědník ve zpovědi překážku sice de facto tajnou, natura sua však veřejnou, a není-li sám oprávněn sňatku asistovati, na příklad jsa farářem, bylo by mu kajícníka za účelem udělení dispensy odkázati na faráře. Je-li zpovědník sám jako farář nebo kněz, farářem k asistenci delegovaný, k asistenci oprávněn, bylo by mu žádati kajícníka o dovolení, aby s ním mimo zpověď o překážce důvěrně promluvit mohl, aby pak mohl věc vyřídit a dispens udělit in foro interno extrasacramentali. Neprávem dí Leitner¹⁶⁵ bez výhrady, dovolává se kánonu 202, § 2, že zpovědník smí in casu urgentiori překážku de facto tajnou, natura sua však veřejnou, prominouti též in foro interno extrasacramentali. Smí tak učiniti s dovolením kajícníka, je-li zpovědník zároveň sňatku asistujícím knězem, nikoliv však jako zpovědník, neboť kánon 1045, § 3 poukazuje na kánon 1044 a jistě neudílí zpovědníku pro casu urgentiori širší dispensační pravomoc než kánon 1044 urgente mortis periculo. Smí-li, jak dí výslovně kánon 1044, zpovědník v nebezpečí smrti dispensovat pouze in foro interno sacramentali, pak smí tím více in casu urgentiori dispensovat pouze ve sv. zpovědi.¹⁶⁶ Dispensační pravomoc zpovědníka in casu urgentiori nezdá se některým býti qua talis potestas ordinaria, ježto úřad zpovědníka není prý církevním úřadem sensu stricto.¹⁶⁷ Pravděpodobněji lze však i jeho úřad míti za officium eccl. sensu stricto po rozumu kánonu 145, § 1. Farář atd. a zpovědník dispensuje, jak shora bylo řečeno o nebezpečí smrti, také in casu urgentiori platně a dovoleně i tehdy, jestliže snoubenci, chystající se k sňatku nebo k jeho zplnění mala fide, s vědomím překážky, kterou zatajili, případ naléhavý zavínili, neboť kodex přiznává tuto dispensační pravomoc bez ohledu na bona nebo mala fides snoubenců. Stačí, jsou-li splněny podmínky, stanovené pro udělení dispensy, totiž nelze-li sňatku nebo jeho zplnění bez pravděpodobného nebezpečí velkého zla odložit, není-li kdy žádati za dispens ordináře nebo nelze-li tak učiniti bez nebezpečí porušení tajemství.¹⁶⁸

Z dispensy, udělené in casu urgentiori (stejně jako urgente mortis periculo) potestate ordinaria, plyne ipso iure také legitimace potomstva, již narozeného nebo počatého, vyjímajíc potomstvo cizoložné a svatokrádežné.¹⁶⁹

Všem dispensujícím in casu urgentiori jest splnění doložky, v kánoně 1043 naznačené: „remoto scandalo“, a jde-li o dispens

¹⁶⁴ Schäfer 85; M. E. 1920, 62, 250, 255; De Smet II³, 237; týž: Praxis matr.³ 45; Linneborn 117; Cappello n. 238; Cerato 67; Chelodi n. 44.

¹⁶⁵ Leitner 336. ¹⁶⁶ Linneborn 118, pozn. 7.

¹⁶⁷ Cappello n. 238, 5. dovolává se kánonu 145 § 1, 197 § 1.

¹⁶⁸ Kán. 1051. ¹⁶⁹ Cerato 67; Cappello 256, pozn. 11.

od překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské: „*praestitis consuetis cautionibus*“.¹⁷⁰ Zpovědník ať pamatuje, že Penitenciárie nařizuje, aby při promíjení překážky, vzniklé z tajného zločinu, uloženo bylo pokání, přiměřené věku a jiným vlastnostem kajícího.¹⁷¹ Zpovědník udělí dispens nejvhodněji ve zpovědi (in actu sacramentalis confessionis) po svátostném rozhřešení. Může tak učiniti svými slovy, a to beze zmínky o apoštolské Stoliči, ježto dispensuje pravděpodobně i on potestate ordinaria; lépe však učiní, použije-li formule, v diecézním rituálu snad předepsané.¹⁷² Zpovědník dispensuje in actu sacramentalis confessionis platně a dovoleně i tehdy, byla-li zpověď neplatnou, nebo byl-li nucen, z jakéhokoliv důvodu svátostné rozhřešení odložit nebo odepřít.¹⁷³ Dispense, udělená in foro interno sacramentali, spadá pod tajemství zpovědní, proto nikde se nepoznačí. Stala-li se tudíž tajná překážka, takto promínutá, později veřejnou, je třeba nové dispense pro foro externo, která se poznačí v oddavkové knize.¹⁷⁴

Propůjčením shora řečené dispensační pravomoci in casu urgentiori (kánon 1045) splnil kodex dávné přání ordinářů, jež bylo též jedním z postulátů, projevených na sněmu vatikánském.¹⁷⁵ Naléhavý případ, o němž je řeč v kánonu 1045, když totiž překážka byla odhalena teprve tehdy, když už vše k svatbě je připraveno, slul ve starém právu „*casus perplexus*“, jímž až do kodexu skutečně také byl, ježto okolnosti naléhaly na uzavření nebo konvalidaci manželství, jedno i druhé bylo však nemožno pro překážku, pro kterou kněz sňatku nebo konvalidaci asistovati nesměl, takže snoubenci, farář nebo i zpovědník octli se ve velkých nesnázích.¹⁷⁶ Aby tomu bylo odpomoženo, snažili se již dříve jednotliví ordináři vyžádati si pro tento případ od apoštolské Stolice zvláštní dispensační fakulty,¹⁷⁷ které pak trvale subdelegovali duchovním správcům, pro překážky tajné někdy

¹⁷⁰ Str. 244 n.

¹⁷¹ 14. prosince 1891, ASS, v. 30, 556; Linneborn 118, pozn. 2.

¹⁷² Srv. *Collectio Rituum*... in usum archid. Colonien, 1902, tit. II, cap. 1, 26 ss; Linneborn 118, pozn. 3. Agenda prov. eccl. Moraviae, p. 80 s.

¹⁷³ Cerato 67; Chelodi n. 44, p. 43, pozn. 1; Cappello n. 238, p. 263, poznámka 3; Penitenc. 19. května 1834, 4. ledna 1830; Prop. F. 18. prosince 1878.

¹⁷⁴ Kán. 1047; Linneborn 118, pozn. 4.

¹⁷⁵ Konrad Martin: *Die Arbeiten des Vatik. Konzils*, 103 ff; *Documentorum collectio* 157, 177, 183 ss; Lämmer: *Zur Kodifikation des kan. Rechts* 145 ff; Linneborn 118, pozn. 5.

¹⁷⁶ Cerato 67.

¹⁷⁷ Na příklad 5leté fakulty Penitenciárie (n. 11) obsahovaly moc, promíjet in casu urgentiori překážku affinitatis illegitimae, jež mohla býti také subdelegována. Ordinariát paderbornský 31. července 1914; fakulty diecése limburské, AK. sv. 95, 138; Linneborn 118, pozn. 6.

i zpovědníkům.¹⁷⁸ Kde ordináři pro casu urgentiori těchto zvláštních dispensačních fakult neměli, mělo se podle učení osvědčených autorů za to, že v tomto naléhavém případě závaznost církevního zákona a tudíž i církevní manželská překážka pomíjí¹⁷⁹ a sňatek je dovolen per cessationem legis nebo propter delegationem praesumptae potestatis.

Kánonem 1044 a 1045 je úplně postaráno o dispens v nebezpečí smrti i v naléhavém případě a je autoritativně rozřešen a odstraněn t. zv. casus perplexus a s ním i četné obtíže, o kterých staří kanonisté, moralisté a pastoralisté mnoho se napřemýšleli a napsali.¹⁸⁰

Před udělením dispense v naléhavém případě jest se ovšem tázati, zda dispensi dosáhne se žádoucího cíle. Nejsou-li snoubenci, a jde-li o zplnění, domnělí manželé, občansky ještě platně oddáni, jest se tam, kde občanský zákon žádá sňatek civilní, tázati, zda in foro civili platný sňatek, resp. konvalidace vůbec, nebo aspoň za daných okolností je možna. Jinak by církevní sňatek, resp. konvalidace, in foro civili postrádal žádoucích účinků, na př. legitimace potomstva, uznání za manžely atd.

Dispensujícímu urgente mortis periculo nebo in casu urgentiori lze proto postupovati takto: Otáže se, zda smí a má dispens udělit? Za tou příčinou a) zkoumá předpoklady naléhavého nebezpečí smrti nebo naléhavého případu, nemožnost rekursu bez nebezpečí značné škody nebo bez porušení tajemství, důvody pro udělení dispense: ad consulendum conscientiae vel legitimationem prolis; b) zkoumá překážky církevní eventuelně také občanské; c) zkoumá závazky: remoto scandalo, a jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské: praestitis cautionibus; d) jsou-li tu předpoklady a jsou-li splněny závazky, udělí dispens, na př. slovy: „Dispenso vobiscum super impedimento, e. g. consanguinitatis ceterisque in casu fors occurrentibus, in quantum possum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Amen.“ Přesná formule předepsána není. O apoštolské Stolicí zmíniti se netřeba, ježto dispensuje de iure communi, potestate ordinaria. Uvědomí o udělené dispensi a jejích účincích snoubence a svědky, dispensuje-li urgente mortis periculo také od formy,

¹⁷⁸ Tak v diecési kolínské, pasovské, štyrsko-hradecké; Vogt ER², 156; Leitner 336; Scherer II, 477, pozn. 110; Linneborn 119, pozn. 1.

¹⁷⁹ Leitner 336; Linneborn 118, pozn. 6; srv. shora 188 n., 264. O tom podrobně Wernz IV, n. 619, pozn. 87; Heiner ER.⁶ 149 ff; Leitner² 490; Linneborn 119, pozn. 2.

¹⁸⁰ Haring 533; Cappello n. 233, 6; Chelodi n. 44; Bened. XIV.: De Synodo, lib. 7, cap. 31, n. 2; sv. Alfons lib. 6, n. 613; Feije n. 640 ss; Gasparri n. 246 ss; Oietti: Synopsis, v. „Impedimenta“, n. 2386; Cappello 256, pozn. 3; Knecht 225, pozn. 1.

pouze snoubence. e) Snoubenci, jde-li o konvalidaci, obnoví manželské přivolení před knězem a dvěma svědky, nebo jen před knězem nebo i sami, byla-li totiž urgente mortis periculo prominuta také forma sňatku, které in casu urgentiori prominouti však nelze; f) postará se o zápis dispense udělené pro foro externo nebo pro foro interno extrasacramentali, a to způsobem níže naznačeným.

III. Úřední záznam udělené dispense.¹⁸¹ Kán. 1046, 1047.

1. Záznam dispense, udělené pro foro externo.¹⁸² Kán. 1046.

Udělil-li farář atd. dispens urgente mortis periculo podle kánonu 1044 pro foro externo, je povinen: a) o udělení dispense hned uvědomiti ordináře, b) postarati se, aby dispense, pro foro externo udělená, byla poznačena v oddavkové knize, což je ještě důležitější, než oznámení ordináři.¹⁸³ Dispens v tomto případě udělená od překážky veřejné pro foro externo platí zároveň pro foro interno.¹⁸⁴ Dispensující je sub gravi povinen udělení dispense oznámiti ordináři, neboť jde o předpis práva obecného ve věci důležité. Jest tak učiniti, aby zabráněno bylo možnému zneužití dispensační pravomoci a aby ordinář posoudil, zda dispens byla udělena z pravoplatného důvodu a zda byly splněny právem stanovené podmínky a doložky, týkající se odstranění pohoršení, záruk atd. Opomenutím uvědomení ordináře dispense však se nezneplatňuje. Udělení dispense jest poznačiti pouze ve farní oddavkové knize.¹⁸⁵ Neprávem dí Leitner,¹⁸⁶ že dispens, udělená in foro externo, musí podle kánonu 1046 býti poznačena u biskupské kurie. Ordinář neuvědomuje se o udělení dispense proto, aby táž byla zapsána u biskupské kurie, nýbrž z té příčiny, že popředně on je oprávněn v daných případech dispensovati, a mimo to aby posoudil, zda bylo dispensováno dovoleně a platně.

2. Záznam dispense, udělené in foro interno extrasacramentali.¹⁸⁷ Kán. 1047.

Udělila-li Penitenciarie dispens od tajné překážky pro foro interno extrasacramentali, a nestanoví-li dispensační reskript ji-

¹⁸¹ Cappello n. 241 ss; Linneborn 119, III.

¹⁸² Cappello n. 241; Linneborn ibid.; Haring 533. Církvi přísluší z ustanovení Božího dvojí potestas iurisdictionis: a) fori externi, jež vztahuje se na právní účinky kanonické, b) fori interni, conscientiae, jež se týká věcí svědomí a je buď fori interni sacramentalis, jež se koná ve svátostné zpovědi, nebo extrasacramentalis, konaná mimo zpověď. Kán. 196; srv. Cerato 69; týž n. 7.

¹⁸³ Cerato 68. ¹⁸⁴ Kán. 202, § 1.

¹⁸⁵ Cappello n. 241. ¹⁸⁶ Leitner 327.

¹⁸⁷ Cappello n. 242; Linneborn 114; Haring 583; Farrugia n. 89; Knecht 213 n. O tom níže v pojednání o disp. reskriptech Penitenciarie; srv. str. 366 n.

nak,¹⁸⁸ nebo byla-li dispens udělena pro foro interno extrasacramentali podle kánonu 1043—1045 kýmkoliv jiným, k tomu oprávněným, t. j. ordinářem, farářem atd., knězem, k asistenci delegovaným nebo podle kánonu 1098 n. 2 sňatku asistujícím, nikoliv však zpovědníkem, jenž smí dispensovati pouze in foro interno sacramentali, in actu sacramentalis confessionis, jest udělení dispense poznačiti, nikoliv ve farní oddávkové knize, nýbrž v tajné knize, přechovávané v archivu biskupské kurie.¹⁸⁹ O záznam ten jest se dispensujícímu postarati sub gravi, neboť jde o věc důležitou, z jejíhož opomenutí snadno vzejítí mohou značné nepříjemnosti, zvláště pro manžely. Pro foro interno extrasacramentali lze promíjeti, jak již bylo řečeno, pouze překážky tajné, a to buď natura sua (materialiter) i de facto (formaliter) tajné, nebo natura sua (materialiter) sice veřejné, de facto (formaliter) však tajné, t. j. de facto vůbec neznámé nebo známé pouze málo mlčenlivým osobám, takže netřeba se báti, že jejich známost se rozšíří, což jest posouditi dispensujícímu. V pochybnosti buďtež okolností podle pravdy přesně vyloženy tomu, kdo je za dispens žádán.¹⁹⁰ Dispensační reskript Penitenciariie třeba pozorně přečísti, aby bylo patrné, zda jest jej vyříditi in foro interno sacramentali nebo extrasacramentali. Dispens, udělenou pro foro interno extrasacramentali, jest vyříditi mimo svátostnou zpověď.¹⁹¹ Ač dispens v tomto případě udělena byla skutečně pouze pro foro interno, ovšem extrasacramentali, přece má se za to, jako by byla udělena pro utroque foro.¹⁹² Proto stala-li se takto prominutá, dříve tajná překážka později veřejnou, není třeba nové dispense pro foro externo, neboť platí v tom případě také pro foro externo. Stačí pouze prohlásiti, že manželství ono je platné, ježto dotyčná překážka již dříve prominuta byla.

Kánon 1047 mluví sice výslovně pouze o dispensi, kterou pro foro interno extrasacramentali udělila Penitenciariie. Že však tento předpis neplatí pouze o dispensi, udělené Penitenciarií, nýbrž také jinými, takto dispensovati oprávněnými, je patrné z toho: a) V prvním návrhu kodexu chyběla slova „nisi aliud ferat S. Penitenciariae rescriptum“. Přidána byla do kodexu ne proto, že by tento předpis platil jen o dispensi, udělené Penitenciarií, nýbrž z toho důvodu, ježto někdy dispens, udělená Penitenciarií in foro interno extrasacr., bývá poznačena pouze v tajné knize Penitenciariie, když jí totiž ze zvláštních důvodů nelze ohlásiti ordiná-

¹⁸⁸ Reskriptem rozumí se: a) etymologicky: písemná odpověď (responsum scriptum); b) sensu canonico: písemná odpověď ap. Stolicie (kán. 7), nebo jiných ordinářů (kán. 36, § 1); Cerato 69.

¹⁸⁹ Kán. 379.

¹⁹⁰ Feije 86—97; Chelodi n. 40, pozn. 2. ¹⁹¹ Cerato 68.

¹⁹² Gasparri n. 1448; Chelodi n. 40, pozn. 1.

ři.¹⁹³ V této knize Penitenciariie lze a jest poznačiti také dispens, udělenou in foro interno extrasacr. farářem atd. nebo asistujícím knězem, nelze-li ze závažných důvodů, na př. pro zachování tajemství, udělení dispense oznámiti ordináři, by byla zapsána v tajné knize biskupské kurie. V tom případě ať dispensující vyžádá si pokyny od Penitenciariie a jimi se řídí.¹⁹⁴ — b) Co se týče právních účinků, není rozdílu mezi dispensí, udělenou pro foro interno extrasacramentali Penitenciarií a jinými, k tomu oprávněnými. Proto vše, co platí o dispensi, udělené takto Penitenciarií, platí též o dispensi stejně udělené jinými. c) Zákonodárce chce tímto předpisem podle možnosti zabrániti konfliktu mezi vnitřním a vnějším právním oborem a tak i různým, v praxi možným obtížím. Konflikt ten nebyl by však zažehnán, kdyby to, co platí o dispensi, udělené pro foro interno extrasacramentali Penitenciarií, neplatilo také o dispensi, jinými takto udělené.

3. Dispense, udělená zpovědníkem in foro interno sacramentali podle kánonu 1044 a 1045 nebo kdykoliv jindy, udílí se výhradně pouze pro foro interno, nemá in foro externo právní platnosti (kán. 202 § 1), spadá sub sigillum sacramentale, jehož nikdy a z žádné příčiny porušiti nelze; proto také nikde poznačiti se nesmí. Stala-li se tudíž překážka dříve natura sua (materialiter) i de facto (formaliter) tajná, in foro interno sacr. promínutá, později veřejnou, je třeba pro foro externo vždy nové dispense.¹⁹⁵

IV. Konání dispensační pravomoci a možnost její delegace a subdelegace podle obecného práva.¹⁹⁶

A) Udílení dispensí vůbec, tudíž i dispensí manželských, jak již bylo řečeno, je úkon potestatis iurisdictionis seu regiminis, t. j. moci, božským zakladatelem církvi udělené pro řízení věřících.¹⁹⁷ Proto vše, co stanoví obecné právo o konání moci iurisdikční a o možnosti její delegace a subdelegace, platí též o konání a možnosti delegace a subdelegace pravomoci dispensační.¹⁹⁸ Je tudíž třeba krátce připomenouti, co stanoví kodex v této věci o moci jurisdikční vůbec:

1. Mocí řádnou (potestas ordinaria) rozumí se ona, jež právem přísluší úřadu, na př. biskupa, faráře a pod.; delegovanou (dele-

¹⁹³ M. E. 1920, 65; Nouvelle Revue theologique, 266; Cappello 267, poznámka 2.

¹⁹⁴ Cappello n. 242; Cerato 284.

¹⁹⁵ Cerato 68; Chelodi n. 40, 2; Cappello n. 243.

¹⁹⁶ Kán. 196 nn; Knecht 215, 216, pozn. 1. ¹⁹⁷ Kán. 196.

¹⁹⁸ Kán. 199 nn; Schmalzgr. lib. 1, tit. 28, n. 11 ss; Reifenstuel. lib. 1, tit. 28, n. 17 ss; Sanchez lib. 3, disp. 36; Salmant. tr. 18, cap. 1, n. 68 ss; Gaspari n. 447 ss; Cappello n. 244 ss; Farrugia n. 95; Knecht 230.

gata) pak ona, jež jest udělená osobě, nikoliv úřadu. Řádná pravomoc je buď vlastní (*propria*), kterou někdo koná svým jménem, na př. promíjí-li papež sám překážky práva ryze církevního; nebo náměstná, zástupná (*vicaria*), již někdo koná jako zástupce jiného, na př. promíjí-li ordinář z moci, dané obecným právem svému úřadu, ony překážky. (Kán. 197.)

2. Kdo má jurisdikční moc řádnou, smí ji jinému zcela nebo z části propůjčiti, delegovati, pokud právo výslovně jinak nestanoví. Rovněž moc jurisdikční, delegovaná apoštolskou Stolicí, smí býti subdelegována buď pro jednotlivý případ nebo i trvale, leč jen tehdy: *a)* nebyla-li (apoštolskou Stolicí) zvolena určitá osoba (delegovaného) pro svou zvláštní způsobilost, na př. učenost, zbožnost, zkušenost, (nisi fuerit electa industria personae); *b)* nebyla-li (apoštolskou Stolicí) subdelegace zapovězena. Jurisdikce, delegovaná pro všechny případy (*ad universitatem negotiorum*) osobou, které *infra Pontificem* přísluší moc řádná (na př. ordinářem), smí býti subdelegována pouze v jednotlivých případech. Jindy delegovaná moc smí býti subdelegována pouze z výslovně daného dovolení. Žádná moc subdelegovaná nesmí býti opět subdelegována, nebylo-li to výslovně dovoleno (Kán. 199).

3. Moc jurisdikční řádnou a delegovanou pro všechny případy (*ad universitatem negotiorum*) jest vykládati široce (*late*), každou jinou úzce (*stricte*). Komu delegována byla moc, má se za to, že mu bylo uděleno vše, bez čeho této moci nebylo by lze vykonávati (Kán. 200 § 1).

4. Moc jurisdikční řádnou nebo delegovanou, lze přímo vykonávati pouze vzhledem na poddané. Není-li z povahy věci nebo z práva něco jiného patrné, může (představený) jurisdikční moc dobrovolnou, t. j. mimosoudní (a takovou je moc dispensační), vykonávati k vlastnímu prospěchu, nebo dlíci mimo své území, nebo vzhledem na poddaného, z území vzdáleného (kán. 201 §§ 1, 3).

5. Úkon moci jurisdikční řádné nebo delegované, propůjčené pro *foro externo*, platí též pro *foro interno*, nikoliv však naopak. Moc, propůjčená pro *foro interno*, může býti konána také in *foro interno extrasacramentali*, nežádá-li se *forum internum sacramentale*. Není-li právní obor, pro který moc byla dána, výslovně označen, má se za to, že je dána pro obojí právní obor, pokud z povahy věci něco jiného není patrné (kán. 202).

6. Pravomoc řádná (na př. ordináře, faráře atd. podle kán. 1043 až 1045) nepomíjí, pomínulo-li právo (*resoluto iure*) toho, kdo udělil úřad, s nímž jest spojena. Pomíjí však, pozbyl-li držitel moci řádné svého úřadu (kán. 208), na př. tím, že se ho zřekl, že ho byl zbaven, z něho odstraněn, přeložen, že uplynula lhůta, na

kterou úřad onen obdržel. Pominulo-li právo (*resoluto iure*) představeného, kterým úřad onen byl zadán, úřad se nepozbývá, leč by zákon jinak stanovil, nebo leč by v zadání byla doložka „ad beneplacitum nostrum“ nebo jiná téhož významu (kán. 183). Trvalou fakultu, udělenou pro určitý počet případů, lze podle kán. 66 § 1 mít za indult všeobecný (*indultum generale*).¹⁹⁹

B) Z těchto předpisů nového kodexu je patrné:

Dispensační moc, kterou kodex (*ius commune*) ordinářům pro církevněprávní manželské překážky a formu sňatku *urgente mortis periculo* (kán. 1043) a pro církevněprávní manželské překážky *in casibus urgentioribus* (kán. 1045) a též jindy přiznává, je moc *ipso iure adnexa eorum officio*, moc obecným právem udělená jejich úřadů, tudíž moc řádná (*potestas ordinaria*), nikoliv vlastní (*propria*), nýbrž náměstná (*vicaria*), konaná totiž jménem a v zastoupení apoštolské Stolice.²⁰⁰ — Proto ordinářové mohou ji pro jednotlivé případy nebo všeobecně (*ad universitatem negotiorum*), dočasně nebo trvale, zcela nebo z části delegovati, na př. děkanům; *ad universitatem negotiorum* delegovaný smí ji, ovšem jen v jednotlivých případech, subdelegovat, na př. farářům.²⁰¹ Jest ji vykládat široce (*late*)²⁰² a dispensující nemusí se dovolávati apoštolské Stolice, na př. rčením: „*auctoritate Sedis apostolicae*“ nebo podobně, jak jest činiti tomu, kdo dispensuje z moci delegované, t. j. *ex potestate concessa personae*.²⁰³ Smí ji vykonávati podle různosti překážek a případů *in foro externo* nebo *interno*, a to buď sacramentali nebo extrasacramentali, neboť kán. 1043 a 1045 mlčí o právním oboru této dispensační moci ordinářů.²⁰⁴ — Dispens, udělená podle kánonu 1043 nebo 1045 pro *foro externo*, platí též *in foro interno*, nikoli však naopak.²⁰⁵ — Ježto novým právem dána byla také farářům atd., podle kánonu 1098 n 2 sňatku asistujícím kněžím a zpovědníkům, posledním ovšem pouze pro *foro interno in actu sacramentalis confessionis*, *urgente mortis periculo* kánonem 1044 a *in casibus urgentioribus* kánonem 1045 § 3 rozsáhlá, aspoň *in foro interno* ve všech téměř případech dostatečná dispensační moc, mohla by delegace dispensační moci

¹⁹⁹ Neprávem jinak soudí Chelodi 42, nota 3; srv. Vermeersch-Creusen: *Epitome*, n. 153; Cappello 269, pozn. 2.

²⁰⁰ Kán. 197. Podobně též disp. pravomoc ordinářů co do ohlášek (kán. 1028), nezadržených slibů (kán. 1313, 1058), záповědi požehnání snoubenců *tempore clauso* (kán. 1108, § 3), záповědi smíř. sňatku v kostele a s círk. obřady (kán. 1109, § 3), oddavek v soukromém domě (kán. 1109, § 2) manž. překážek, pochybných *dubio facti* (kán. 15) a případů, kdy farář před sňatkem je povinen poraditi se s ordinářem (kán. 1032, 1065).

²⁰¹ Kán. 199, §§ 1, 3. ²⁰² Kán. 200, § 1.

²⁰³ Kán. 197, § 1; Cerato 61; Noldin n. 697; Chelodi n. 41, 3; Cappello n. 232, 4.

²⁰⁴ Kán. 196, 202, § 3. ²⁰⁵ Kán. 202, § 1.

ordinářem míti význam snad pouze pro foro externo, v naléhavých případech, kánou 1045 §§ 1, 2 označených, totiž je-li vše k sňatku nebo konvalidaci připraveno, nelze-li za dispens žádati ordináře, a jde-li o případ nikoliv tajný (*casus occultus*) nýbrž veřejný a známý (*publicus et notorius*). — Také dispensační moc, faráři atd., a sňatku podle kánonu 1098 n 2 asistujícímu knězi kánou 1044 a 1045 propůjčená, je pravomoc řádná (*potestas ordinaria*), a proto i oni smí ji delegovati stejně jako ordinář.²⁰⁶

§ 17. DISPENSAČNÍ PRAVOMOC, APOŠTOLSKOU STOLICÍ ORDINÁŘŮM DELEGOVANÁ, JEJÍ VYKONÁVÁNÍ.¹ KÁN. 1048—1050.

Kán. 1048. Byla-li žádost za dispens apoštolské Stolicí poslána, místní ordináři svých fakult, mají-li jaké, ať nepoužívají, leč jen po rozumu kánonu 204 § 2.

Kán. 1049 § 1. Jde-li o manželství buď uzavřená nebo ta, která uzavřena býti mají, smí ten, kdo má všeobecný indult, promíjeti některou určitou překážku, ji promíjeti, byť by také táž překážka byla mnohonásobná, leč by v indultu samém něco jiného výslovně bylo předepsáno.

§ 2. Kdo má všeobecný indult, promíjeti více překážek rušících nebo vadících různého druhu, je oprávněn promíjeti tyto překážky, také veřejné, vyskytují-li se v jednom a téže případě.

Kán 1050. Vyskytuje-li se někdy zároveň s překážkou nebo s překážkami veřejnými, jež někdo promíjeti indultem oprávněn je, jiná překážka, již promíjeti oprávněn není, je třeba pro všechny obrátiti se na apoštolskou Stolicí. Byla-li však překážka nebo (byly-li) překážky, jež promíjeti oprávněn je, odhaleny teprve po vyžádání dispense od apoštolské Stolice, bude moci svých fakult použití.

Předběžné poznámky.

Mimo moci řádnou, danou úřadu právem obecným, o níž bylo pojednáno v § 16, udílejí místní ordináři manželské dispense také moci delegovanou, udělenou sobě indulty apoštolské Stolice. Římské kongregace, oprávněné promíjeti manželské překážky a vůbec církevní manželské zákony jménem papeže (*potestate ordinaria vicaria*), mohou na žádost ordinářů, podle místních a časových potřeb jednotlivých diecézí, tuto svoji moc ordinářům delegovati, t. j. propůjčiti jim různé dispensační indulty, oprávnňující je promíjeti církevní zákony, tudíž i manželské překážky moci

²⁰⁶ Linneborn 120.

¹ Kán. 197, § 1, 198; Linneborn 121; Cappello p. 257 ss, n. 235 ss; Farugia n. 85 bis; Knecht 225 nn.

delegovanou, jejíž rozsah řídí se zněním dotyčného indultu.² Rozsah těchto dispensačních indultů a fakult býval v různých dobách různý. Širší dispensační moc bývala udílěna ordinářům v krajích misijních a smíšených než oněm v územích zcela nebo aspoň většinou katolických.³ Římské kongregace užívaly při tom zvláštních formulářů, na nichž t. zv. dispensační fakulty podle určitého schematu se vypočítávaly a na různou dobu, na př. 10, 5, 3 let, nebo pro jistý počet případů nebo na určitou dobu, na př. války, jubilea, misíí a pod. se udílely. Někdy udíleny bývaly indulty různého rozsahu i pro kraje, ve kterých náboženské poměry nebyly různé; proto ordinářové závodili, aby se domohli dispensačních fakult co největších. Ježto však ani jimi nebyly vyloučeny často se vyskytující praktické i teoretické pochybnosti a obtíže, domáhali se ordinářové stále většího rozšíření své řádné dispensační moci ve věcech manželských.⁴

I. Dřívější dispensační fakulty ordinářů.

Před reorganizací římské kurie, vykonanou konstitucí Pia X. „*Sapienti consilio*“ (3. listopadu 1908), udílela ordinářům pro foro externo 5leté dispensační fakulty výhradně kongregace Propagandy a kongregace konsistoriální. Od 3. listopadu 1908 začala udílet kongregace Propagandy 5leté fakulty pouze pro kraje misijní a Kongregace svátostí 2leté fakulty pro území s řádnou hierarchickou organizací. Kongregace konsistoriální fakult, jež dříve udílela, nyní všeobecně již neudílí, aby byla jednota církevní kázně. Ze zvláštních důvodů mohou však ordinářové vyžádati si zvláštní dispensační fakulty.⁵

Fakultami, udílenými posledně pro foro externo Kongregací svátostí mohli ordinářové téměř celé Evropy⁶ pro uzavření nebo zplnění manželství promíjetí: a) Překážku pokrevnství a švakovství 3. a 4. stupně v pokolení nepřímém, prostého (*simplicis*) nebo smíšeného (*mixti*). Za překážku smíšenou platila: α) táž překážka mnohonásobná, na př. dvojnásobný 3. stupeň pokreven-

² Konings-Putzer: *Commentarium in facultates Apostolicas*⁵, Neo Eboraci 1898; Chelodí 40, pozn. 3; Chelodí 40; Haring 531.

³ Scherer II, 457, pozn. 18; Linneborn 121, pozn. 1.

⁴ Postulát franc. biskupů na sněmu Vatikánském; srv. Linneborn 121, pozn. 2.

⁵ Chelodí n. 42; Cappello n. 235; Leitner 327; Linneborn 121; Schneider: *Fontes iuris eccl. novissimi*, 1895, 84; Linneborn 121, pozn. 3; Knecht 225, pozn. 2. Hilling: *Die röm. Kurie*, 1906, 307; Konig-Putzer: *Comment. in facult. apost.*; *Literatura*: Sägmüller II³, 206 f; Mergentheim: *Die Quinquennialfakult. pro foro externo*, 2 sv. 1918.

⁶ Kromě italských; srv. Konig-Putzer nn. 244, 247, angličtí a američtí měli fakulty ještě rozsáhlejší; Chelodí 41, pozn. 1.

ství; β) více druhů téže překážky, na př. překážka zločinu z cizoložství se slibem a zároveň pokusem manželství; γ) současně se vyskytující různé překážky, na př. pokrevensství a švakrovství.⁷ Podle nového práva (kánonu 1049 §§ 1, 2) bylo by lze ve všech těchto případech dispensačních fakult použití. Podle práva starého v případě prvého ano, ve druhém snad, ve třetím ale nikoliv.⁸ Šlo-li o jinověrce, oba na víru nově obrácené, mohli ordináři promíjeti i druhý stupeň prostý nebo smíšený, ne však se stupněm 1. Byl-li jeden z nich nově na víru obrácený, a měl-li ordinář fakultu promíjeti překážku smíšeného vyznání spolu s jinou se vyskytující překážkou, mohl podle některých⁹ dispens udělit, čemuž nasvědčovala, ovšem pouze pro zplnění manželství, také instrukce sv. Oficia z 3. března 1825.¹⁰ — b) Překážku veřejné počestnosti ze zasnoubení.¹¹ — c) Překážku zločinu neutro machinante, t. j. z cizoložství se slibem nebo pokusem sňatku. — d) Překážku duchovního příbuzenství, vyjímajíc příbuzenství mezi kmotrem a křtěncem, křestitelem a křtěncem.¹²

Mimo shora řečené fakulty měli ordináři též zvláštní fakultu, jíž mohli: legitimovat nemanželské potomstvo, vyjímajíc cizoložné a svatokrádežné; konvalidovat dispensační papežské reskripty, neplatné pro omyl ve jméně žadatelově; dispensovat kumulativně, vyskytlo-li se někdy zároveň několik manželských překážek. Tato fakulta pozbyla předpisy nového práva svého významu, jak patrně z kánonu 1051, 47 a 1049 § 2.

Fakultou, propůjčenou sv. Oficiem, mohli ordináři promíjeti překážku smíšeného vyznání.

Fakulty ty mohli všeobecně nebo pro jednotlivé případy subdelegovati, nestanovil-li indult apoštolské Stolice jinak.¹³

Prohlášením nového kodexu doznaly četné zásady manželského práva značných změn, takže dřívější dispensační fakulty dnes nannoze svého dřívějšího významu pozbyly. Dnes na př. měla by pro ordináře význam pouze fakulta promíjeti překážku pokrevensství 3, nebo 3/2 stupně, překážku zločinu neutro machinante

⁷ Nyní je v pokolení nepřímém pokrevensství manž. překážkou pouze včetně do 3. (kán. 1076) a švagrovství do 2. stupně (kán. 1077).

⁸ Wernz I. n. 163, IV. n. 622; Leitner² 475; Gasparri n. 465 ss; Koning-Putzer 69; Feije n. 631 e; Chelodi 41, pozn. 2.

⁹ Scherer 458, pozn. 18; Leitner² 470, pozn. 2; Chelodi 41, pozn. 3.

¹⁰ Gasparri n. 452.

¹¹ Překážka ta nyní je zrušena (kán. 1078).

¹² Chelodi n. 42; Linneborn 121. Dnes je překážka ta omezena pouze na ony dřívější výjimky (kán. 1079, 768).

¹³ Sv. Oficiem 14. prosince 1898, ASS. v. 31. 635; srv. kán. 199, § 2. Před tímto prohlášením možnost subdelegace se popírala, nebyla-li výslovně dovolena. Rosset n. 2467 s; Feije n. 637; Koning-Putzer 28 ss; Wernz IV, n. 622, nota 104; Chelodi 41, pozn. 5.

a překážku smíšeného vyznání. Proto učinila kongregace konsistoriální z rozkazu Benedikta XV. dne 25. dubna 1918 toto prohlášení: „Příštími svátky svatodušními vejde v platnost nový církevní zákoník a dány budou všem místním ordinářům ipso iure mnohé fakulty . . . Z toho důvodu jevíti se budou indulty, dosud na žádost ordinářům udílené, obsažené v breve, zvaném 25 let, (in brevi dicto 25 annorum) nebo v tištěných formulích, platných na 10 let nebo také na 3 léta, zbytečnými, ba dokonce způsobily by velký zmatek, ježto v mnohém jsou rozdílny od nových předpisů kanonického práva. Z těchto důvodů . . . stanovila posv. kongregace konsistoriální toto: 1. Vyjímajíc území, podřízená posv. kongregaci de Propaganda Fide, ve všech jiných diecésích, vázaných právem obecným, všechny fakulty, pro foro externo ordinářům udílené, obsažené ve formulích a ve shorařečeném breve, dnem 18. května 1918 pozbudou své platnosti a nesmí v budoucnu se jich užívatí. . . . 3. Fakulty, dané posv. Penitenciarií, a jiné, udělené se zřetelem na nynější válku, nebo ordináři ze zvláštních důvodů vyžádané, v ustanovení tohoto dekretu zahrnuty nejsou a tudíž nejsou ani zrušeny.“¹⁴ Dispense, udělené před uvědomením o tomto odvolání, zůstaly však platnými. Tak odvolány byly od 18. května 1918 všechny dřívější trvalé dispensační fakulty pro foro externo, uděleny však byly pro přechodní dobu poválečnou ordinářům fakulty zvláštní.

Po prohlášení kodexu uděleny byly ordinářům se zřetelem na mimořádné časové a místní okolnosti zvláštní dispensační fakulty kongregací konsistoriální, a to postupně dekrety ze dne 26. dubna a 2. srpna 1918 a 4. března 1919. Dekretem ze dne 26. dubna 1918¹⁵ byli ordinářové američtí, ostrovů Filipinských, Východní Indie, Afriky, vyjímajíc pobřeží moře Středozemního, a Ruska od 18. května 1918 na 5 let zmocnění: a) Promíjet překážky nižšího stupně, vypočítané v kánonu 1042, podle pravidel, stanovených v téže hlavě kodexu; sanovat manželství, neplatná pro některou překážku nižšího stupně, podle předpisů, obsažených v hlavě 11., titulu 8., knihy 3. o konvalidaci manželství, se závazkem, uvědomiti stranu, jež o překážce ví, o účinku sanace. — b) Promíjet překážky vyššího stupně, veřejné nebo tajné, též mnohonásobné práva církevního, vyjímajíc překážku svěcení kněžstva a švakovství v pokolení přímém consummato matrimonio, jakož i vadící překážku smíš. vyznání, byla-li dispensační žádost apoštolské Stolicí zaslána, a stala-li se dispens naléhavou před jejím

¹⁴ Decretum „Proxima sacra“ 25. dubna 1918, ASS. X, 190 ss; Linneborn 122, pozn. 1; Cerato 62; Chelodi n. 42; Farrugia n. 91; Knecht 226.

¹⁵ AAS. X, 190 ss; Cerato 63; Cappello 257 s, pozn. 14; Linneborn 122; Chelodi 40.

vyřízením. Tato restriktivní doložka byla dekretem téže kongregace ze dne 2. srpna 1918 na dobu války zrušena.¹⁶ V těchto případech dispensující ordinář měl šetřit předpisů, stanovených kodexem v knize 3., tit. 7, hlavě 2., 3. a 4. o překážkách vůbec, a také obvyklé doložky, připojené pro manželství se židy a mohamedány, neměl dispensovati, dokud o její splnění se nepostaral a nevyhověl právu Kongregace svátostí, co se týče zaplacení poplatků. Dne 2. srpna 1918 Benedikt XV. dovolil, že ordinářové shora řečené dispense sub b) uvedené udíleti mohou pod podmínkou, naznačenou sub c), totiž kdykoliv lze předvídati, že aspoň měsíc bude obtížno nebo nemožno žádati za dispens apoštol. Stolicí.¹⁷ — c) Dispensační pravomoc, naznačená sub a), b), přiznána byla na dobu války také ordinářům Francie, Britanie, Německa, Rakouska a Polska, kdykoliv bylo předvídati, že aspoň měsíc bude obtížno nebo nemožno, žádati za dispens apoštolskou Stolicí. Mimo to bylo jim dovoleno, řečených dispensačních fakult užívat, byla-li dispensační žádost apoštolské Stolicí zaslána a stala-li se dispense před jejím vyřízením naléhavě nutnou. Kromě toho dána byla ordinářům rakousko-uherským Kongregací svátostí 13. června 1915 na dobu války ještě rozsáhlá dispensační a legitimační fakulta.¹⁸

Dispensační fakulty, dané ordinářům římskými kongregacemi, obsahovaly četné doložky (*clausulae*), jichž při udílení dispensí bylo šetřit. a) Fakult, propůjčených Kongregací svátostí, ordinář užívat neměl „*extra fines suae dioecesis*“, t. j. pouze vzhledem na poddané, dlící v diecési,¹⁹ což zmírněno bylo zvláštním indultem tak, „*ut ordinarius etiam subditis extra dioecesim morantibus dispensationem indulgere possit*“.²⁰ Dále mohl dispensovati pouze, „*dummodo mulier rapta non fuerit, vel si rapta, in potestate raptoris non existat*“. Doslova znění fakulty nebylo třeba citovati; zato však bylo ad liceitatem, nikoliv validitatem dispense třeba, po každé se zmíniti, že se dispenseje ze zmocnění apoštolské Stolicí, a podotknouti, na jak dlouho zmocnění to bylo dáno. Že dispense byla však platnou, byla-li tato zmínka, na příklad při dispensích telegrafických, vynechána, je patrné z toho, že v posledních indultech doložky „*alias nullae sint*“, kterou dřívější indulty obsahovaly, nebylo, což potvrdilo též prohlášení sv. Oficia ze dne 15. června 1875.²¹ — b) Dispensační fakulty, dané sv. Oficiem pro překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, obsahovaly

¹⁶ AAS. X, 363 s; Linneborn 122, pozn. 2; Chelodi 40, pozn. 5.

¹⁷ Decret. S. C. Consist. 2. srpna 1918, AAS. X, 363 s; Cappello 258 c; Linneborn 122, pozn. 2.

¹⁸ Sv. Ofic. 22. listopadu 1865; Collect. Prop. F. I, n. 1277; Leitner 328; Linneborn 122. ¹⁹ Chelodi ibid. ²⁰ Wernz IV, n. 622, nota 105.

²¹ Collect. Prop. F. II, n. 1444. Znění viz v pojednání ke kán. 1057.

valy doložku, pokud dispensující také sám je mravně jist, že záruky budou splněny. Šlo-li o dispensační fakultu dočasnou, udělenou na příklad na tři leta, bývala připojena doložka: „elapso tempore ordinarius referat quot huiusmodi dispensationes concesserit“. K fakultě, promíjetí překážku smíšeného vyznání, býval někdy připojen také indult „cumulandi dispensationes in matrimoniis mixtis sed in casibus tantum urgentioribus“.²² Dnes právo kumulační příznáno je ordináři iure communi, totiž kánonem 1043, 1045, § 1, 1049, § 2.

Posvátnou Penitenciarií udílené pětileté, dříve tříleté dispensační fakulty pro foro interno pozbyly dnes, hlavně změnou překážky švagrovství, taktéž svého dřívějšího významu. Tyto fakulty měly dříve zvláštní význam, šlo-li o prominutí překážky švagrovství ex copula illicita pro uzavření nebo zplnění manželství, bylo-li vše k sňatku nebo k zplnění již připraveno a bylo-li se z jeho odkladu obávati pohoršení. Tyto fakulty bylo lze i trvale subdelegovati všem farářům.²³ Podle nového práva švagrovství nevzniká ex copula illicita, nýbrž pouze z každého platného manželství. Dnes není tudíž překážky affinitatis illegitimae, na příklad mezi mužem a dcerou ženy, se kterou muž před narozením nebo po narození její dcery habuit copulam carnalem perfectam. Duchovní správce však ani dnes sňatku toho povolití nesmí, je-li důvodná pochybnost, zda muž onen není snad otcem oné dcery.²⁴ Proto dispensační fakulta Penitenciarie pozbyla, co se týče překážky illegitimního švagrovství, svého dřívějšího významu. Význam svůj však podržela, jde-li o povolení práva petendi debitum manželů, který soukromým slibem čistoty tohoto práva pozbyl, nebo jde-li o prominutí tajné překážky zločinu neutro machinante pro zplnění manželství.²⁵ Podle prohlášení Penitenciarie fakulta ona nepomíjí, nebylo-li po uplynutí její lhůty nedopatřením za její obnovení žádáno. Dřívější doložky, obsažené v této fakultě, že opomenutí měsíční zpovědi, dispensujícím uložené, dispens nezneplatňuje, a že tyto fakulty lze s jinými kumulovati, pozbyly také svého významu, jak patrně z kánonu 39 a 1049.

II. Nynější dispensační fakulty ordinářů.²⁶

Dispensační fakulty, apoštolskou Stolicí ordinářům nyní udílené, jsou značně oproti dřívějším omezeny, ježto obecným prá-

²² Na příklad 3letý indult, udělený biskupu paderbornskému 11. ledna 1917; Linneborn 122, pozn. 4.

²³ Wernz IV, n. 623; Aichner, App. p. 18; Chelodi 41, pozn. 6.

²⁴ Kán. 97, 1076, § 3, 1077; Chelodi n. 42; Leithner 330 n; Linneborn 123, pozn. 1. Comm. Pontif. 2.—3, června 1918, IV, n. 5; AAS, X, 316.

²⁵ nn. 10, 13; Linneborn 123, pozn. 2. ²⁶ Cappello n. 235.

vem udělena jest jim velmi rozsáhlá řádná dispensační moc. V jednotlivých případech jest dbáti, zda a jaké zvláštní dispensační fakulty ordináři mají. Většina ordinářů evropských²⁷ má dnes zvláštní dispensační fakulty, které jim apoštolskou Stolicí 18. května 1918 na 5 let byly propůjčeny. Původně byly jim tyto fakulty uděleny shora již citovaným dekretem Kongregace konsistoriální „Proxima sacra“ ze dne 25. dubna 1918,²⁸ odvolávajícím dřívější pětileté fakulty Propagandy, a dekretem ze dne 2. srpna 1918²⁹ pouze na dobu války, aby bylo postaráno o blaho věřících za války, kdy spojení s Římem bylo obtížno. Dekretem „Quamvis“ ze dne 4. března 1919 prodloužila je táž kongregace „usque ad sex menses integros post signatam inter nationes, quae bello contenderunt, pacem“.³⁰ Po uplynutí této doby a po podepsání míru apoštolská Stoličce oznámila svými nuncií³¹ ordinářům, že dispensačních fakult ze dne 25. dubna 1918 až na další uživatí mohou. Nové fakulty byly ordinářům slíbeny Kongregací konsistoriální 7. března 1921³² a uděleny pak Kongregací svátostí 17. března 1922. Aby ordinářové nemusili za dispensační fakulty žádati různé kongregace, nařídil papež Pius XI. Motu proprio „Post datam instructionem“ z 20. dubna 1923, aby v budoucnu pětileté fakulty podle formulářů ze dne 17. března 1922 udílela ordinářům, nepodléhajícím kongregaci Propagandy a Kongregaci orientální, Kongregace konsistoriální, jež před počátkem každého pětiletí otáže se jednotlivých kongregací, zda v pětiletých fakultách byly učiněny nějaké změny, a tyto do formuláře fakult zaznačí.³³

1. Pro foro externo, jak patrné ze znění seznamu pětiletých fakult (index facultatum quinquennalium),³⁴ propůjčeného Kongregací konsistoriální dne 19. dubna 1929 do konce roku 1934 ordináři olomuckému:

a) Fakultou, udělenou Kongregací svátostí, ordinářové dnes mohou: α) Promíjeti ex iusta et rationabili causa všechny manželské překážky nižšího stupně, vypočtené v kánonu 1042, a rov-

²⁷ Na příklad ordinářové nástupních států rakouských, Německa, Francie, Británie a Polska; Leitner 328.

²⁸ AAS. X, 192. ²⁹ Ibid. 363 s. ³⁰ AAS. XI, 120.

³¹ Na příklad nuncius mnichovský 11. června 1918 (Kirchl. Amtsbl. Mainz, 1918, 24); Linneborn 123, pozn. 4; Leitner 329.

³² AAS. v, 13, 134.

³³ AAS. v, 15 190 ss; Hilling: Die neuen Quinquennalfakultäten der Diözesanordinarien vom Jahre 1923, AK. sv. 104, 287 n; tamtéž 289 nn, formulář kongregace konsistoriální s dodatečnými fakultami sv. Oficia, Kongr. svátostí, koncilu, řeholníků, ritu a Penitenciarié a „Normae de taxis“, M. E. v. 37, 130; fakulty ordinářů italských, Wernz n. 415, pozn. 67; Knecht 226, pozn. 3. srv. též C. Consist. 4. března 1919, AAS. XI, 120; Comm. Pontif. 7. března 1921, AAS. XI, 134; Haring 531, pozn. 5.

³⁴ Leitner 328; Linneborn 124; Cappello n. 235, 3.

něž překážky vadící, o nichž mluví kánou 1058, tyto ovšem pouze pro (dovolené) uzavření manželství. — β) Promíjet ze závažného a naléhavého důvodu, hrozí-li z průtahu nebezpečí, a nelze-li sňatku odložit, až by dispens byla dána svatou Stolicí, následující překážky: pokrevensství v druhém a třetím stupni, smíšeném se stupněm prvním (2/1, 3/1), nevznikne-li z toho pohoršení; pokrevensství druhého stupně pokolení nepřímého (2,2); švagrovství pokolení nepřímého v prvním stupni rovném nebo smíšeném se stupněm druhým; veřejné počestnosti ve stupni 1., není-li pochybnosti, že by manžel mohl býti potomkem, zplozeným stranou druhou. — γ) Promíjet všechny shora řečené překážky osobám, žijícím v konkubinátě, tempore et in actu pastorální visitace nebo misii, nikoliv však jindy. — δ) Sanovat v kořeni manželství, neplatně uzavřená pro některou překážku církevního práva vyššího nebo nižšího stupně, vyjímajíc překážky, plynoucí ze svěcení kněžstva a švagrovství v pokolení přímém consummato matrimonio, je-li velmi obtížno, žádati od strany, jež o neplatnosti manželství neví, obnovení přivolení, pokud však dřívější manželské přivolení trvá a není nebezpečí (občanské) rozluky; strana, jež o překážce ví, budiž upozorněna na účinek této sanace a budiž učiněn patřičný záznam (o vykonané sanaci) v knize křestní a oddavkové. — Poznámky. 1. Ordinář těchto fakult užívati smí sám nebo prostřednictvím vhodných církevních osob, k tomu zvlášť určených (t. j. subdelegovaných), jde-li o uzavření manželství nebo o zplnění manželství neplatně uzavřených, vzhledem na své poddané, dlíci kdekoliv, nebo všechny, kteří v jeho území právě se zdržují. Po každé jest se mu zmíniti o této apoštolské delegaci po rozumu kánonu 1057. 2. Užívaje těchto fakult, ať dbá toho, co stanoví kánony 1048 až 1054. 3. Koncem každého roku ať ordinář oznámí Kongregaci svátostí prostřednictvím Kongregace konsistoriální počet a druh dispensí, udělených tímto indultem.

b) Fakultou, udělenou Kongregací sv. Oficia, ordinářové dnes mohou: α) Promíjet ze spravedlivých a závažných důvodů svým poddaným i mimo území nebo nepoddaným v mezích svého území překážku smíšeného vyznání, a je-li třeba, také překážku rozdílnosti náboženské ad cautelam (pro jistotu), kdykoliv vznikne rozumná pochybnost o udělení křtu strany nekatolické; nelze-li před sňatkem strany nekatolické k pravému náboženství přivést nebo strany katolické od sňatku odvrátiti, pokud předem zpravidla podle předpisu kodexu kánonu 1061, § 2 jsou zaručeny podmínky, jež církev žádá, a ordinář je morálně jist, že budou splněny. Snoubence jest upozorniti na předpis kánonu 1063, §§ 1, 2. Žijí-li strany v konkubinátě, jest vhodným způsobem odstranit pohoršení. Strana katolická budiž řádně disponována, aby se stala

účastnou milostí Boží; budiž předem absolvována od exkomunikace, jež ji stihla, pokusila-li se snad o sňatek před duchovním nekatolickým, a budiž jí uloženo přiměřené spasitelné pokání. — β) Promíjeti ze spravedlivých a závažných důvodů svým poddaným i mimo území nebo nepoddaným v mezích svého území překážku rozdílností náboženské (vyjímajíc však případ sňatku se stranou židovskou nebo mohamedánskou), může-li se tak státi sine contumelia Creatoris (vysvětlení viz v pojednání ke kánonu 1121), nelze-li před sňatkem strany nekatolické k pravému náboženství přivéstí atd. (za všech ostatních podmínek, naznačených sub α). Ostatně co se týče ohlášek, otázek po přivolení a posv. obřadů, ať jde o překážku smíšeného vyznání nebo rozdílností náboženské, budiž šetřeno předpisu kánonů 1026, 1102, 1109, a ordináři jest též dbáti předpisu kánonu 1064, n. 3. — γ) Sanovat v kořeni manželství, jež uzavřítí se pokusili před úředníkem občanským nebo duchovním nekatolickým jeho poddaní i mimo území nebo nepoddaní v mezích jeho území s překážkou smíšeného vyznání nebo rozdílností náboženské, pokud přivolení obou manželů trvá a zákonitě obnoviti ho nelze buď proto, že strany nekatolické nelze upozornit na neplatnost manželství bez nebezpečí velké škody nebo obtíže pro manžela katolického, nebo proto, že strany nekatolické naprosto nelze přimět, aby manželské přivolení před církví obnovila nebo aby poskytla záruky podle kánonu 1061, § 2; vyjímajíc případy: 1°. Příčí-li se strana nekatolická křtu nebo katolické výchově potomstva obého pohlaví, narozeného nebo jež se narodí; 2°. zavázaly-li se strany před pokusem manželství soukromně nebo úkonem veřejným k nekatolické výchově potomstva, jako bylo řečeno shora. (Ordinář sanací naznačenou sub γ) dáti může), nebrání-li jiná kanonická rušící překážka, pro niž dispensační nebo sanační fakulty sám nemá. Biskup sám ať upozorní stranu katolickou na zločin, jehož se dopustila; ať ji uloží spasitelné pokání, a je-li třeba, ať ji rozhřeší od exkomunikace podle kánonu 2319, § 1, n. 1; zároveň ať prohlásí, že sanací manželství stalo se platným, zákonitým a podle božského práva nerozlučitelným a potomstvo, narozené a jež se narodí, manželským; ať jí připomene povinnost, zabezpečit křesťanskou a katolickou výchovu veškerého potomstva a starat se o obrácení manžela na víru katolickou. Ježto platnost manželství a legitimita potomstva in foro externo zajištěna býti musí, biskup ať nařídí, aby listina sanační s potvrzením jejího vyřízení byla uschována v místním archivě, a aby, pokud jinak rozumně neusoudil, udělená sanace s poznačením dne a roku byla zapsána v křestní knize, kde strana katolická křest přijala (ovšem i v knize oddavkové). — Sv. Oficiu si přeje, aby biskup osobně sám této fakulty používal

a jí nikomu nesubdelegoval. — Poznámky. 1°. Udíleje jednotlivě řečené sanace nebo dispense, ať se biskup nebo ordinář výslovně zmíní o apoštolské delegaci (kánon 1057). 2°. Koncem každého roku ordinář ať oznámí posv. Kongregaci sv. Oficia počet a druh dispensí, tímto indultem udělených.

Jak z řečeného je patrné, jest ordináři, dispensujícímu těmito fakultami pro foro externo: a) Šetřiti všeobecných dispensačních předpisů církevního práva, a rovněž zvláštních předpisů, platných pro zvláštní případ; na příklad dispensujícímu jest zmíniti se o apoštolské fakultě, a předcházela-li již soulož, žádati oddělení snoubenců. b) Postarati se, aby byly splněny obvyklé podmínky a doložky, na příklad jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské,³⁵ zvláště jde-li o sňatek se židy³⁶ nebo mohamedány.³⁷ c) Vybrati taxy, Kongregací svátostí předepsané, a zaslati je do Říma, tak jako by dispensovala kongregace sama. Římské úřady jsou na tyto poplatky odkázány a jejich část (componenda) umožňuje sv. Otci konati skutky ve prospěch šíření víry a křesťanské lásky.

Ordinářům krajů misijních udílí jako dříve i dnes Kongregace Propagandy rozsáhlé dispensační fakulty.³⁸ Mimo to udílí papež prostřednictvím státního sekretariátu nebo Kongregace konsistořiální zvláštní dispensační fakulty také nunciům, internunciům a apoštolským delegátům, jež smrtí papeže nezanikají.³⁹ Těmito fakultami nunciové jsou zmocnění: 1. Promíjetí překážky vadící (kánon 1058 nn.) za podmínek obecným právem stanovených, zvláště jde-li o překážku smíšeného vyznání, se závazkem oznámit každoročně před velikonoce sv. Oficiu počet a okolnosti v minulém roce udělených dispensí od překážky smíšeného vyznání. 2. Promíjetí určitý počet krát ze závažného důvodu všechny církevně-právní překážky rušící, vyjímajíc překážku švagrovství v pokolení přímém consummato matrimonio, překážku ze svěcení kněžstva a slavného řeholního slibu. Překážku rozdílnosti náboženské smí promínout za podmínek stanovených v kánonech 1060

³⁵ Kán. 1061, 1071.

³⁶ Pouze tehdy smí dispensovat, hrozí-li nebezpečí z průtahu; srv. Form. Dat. art. III; Koning-Putzer: Comment in Fac. Apost. 1898, n. 217; Wernz IV, n. 510, nota 36; Leitner 329.

³⁷ Pouze tehdy smí dispensovat, je-li zažehnána „contumelia Creatoris“, na příklad mnohoženství; srv. Collect. Prop. F., nn. 1261, 1266; Leitner 329.

³⁸ Srv. Vermeersch-Creusen: Epitome, App. II, n. 814 ss; Formulae facultatum, quas S. C. de Prop. Fide ordinariis in terris missionum procurat; Cappello 259, pozn. 16; ibid. n. 235, 5.

³⁹ Kán. 268, § 1, n. 3, § 2. Jich seznam srv. Vermeersch-Creusen, ibid. App. I, n. 813, cap. III; Arregui: Summarium theol. mor.⁵, App., 587 ss; Cappello 259, pozn. 17, ibid. n. 235, 6. Dříve mivali velmi rozsáhlé disp. fakulty; srv. Knecht 230, pozn. 7.

až 1064; jde-li o sňatek se židy nebo mohamedány, je-li zjištěn svobodný stav nevěřícího, aby bylo zažehnáno nebezpečí polygamie, není-li nebezpečí obřízky dítěte, a jsou-li nutny oddávky občanské, bude-li vykonán pouze obřad občanský bez vzývání Mohameda nebo bez jiné pověry. 3. Sanovat v kořeni určitý počet manželství neplatných pro překážky rušící, naznačené sub 2, není-li morálně možná *convalidatio simplex*. Stranu, jež o překážkách ví, jest upozorniti na účinek sanace. Sanační reskript uschová se u biskupské kurie jako průkaz platnosti manželství a legitimity potomstva. Je-li manželství neplatno pro nedostatek formy, budiž sanováno jen tehdy, nechce-li druhá strana obnoviti přivolení in forma praescripta, nebo nelze-li toho od ní žádati bez škody nebo nebezpečí pro stranu druhou. Jde-li o manželství neplatné pro nedostatek formy v případě smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, a nelze-li nekatolika přimět, aby obnovil přivolení podle zákonů církve, lze sanaci udělit, zaváže-li se strana katolická, že bude podle sil se starat o obrácení spoluzemánky a o katolickou výchovu potomstva, když předem byla event. absolvována od církevního trestu, pokusila-li se o sňatek před duchovním nekatolickým a upozorněna na těžký zločin, jehož se dopustila.

2. Pro foro interno ordinářům, dříve na tři, nyní na pět let udílené dispensační fakulty Penitenciarije zůstaly dekretem Kongregace konsistoriální „*Proxima sacra*“ z 25. dubna 1918 nedotčeny.⁴⁰ Znění jejich je dnes v podstatě totéž jako dříve, ovšem že je novému právu přizpůsobeno.⁴¹ Ordinářové mohou těmito fakultami pro foro interno: a) Udíleti dispens ad petendum debitum coniugale těm, kdo, jsouce vázáni slibem dokonalé a trvalé čistoty, učiněným soukromně po dokončeném 18. roce, v manželství vešli. Kajícníka jest upozorniti, že je oním slibem vázán *extra licitum matrimonii usum* a rovněž, kdyby spoluzemánka přežil. b) Promíjeti pro zplatnění manželství tajnou překážku zločinu neutro machinante, t. j. z cizoložství se slibem nebo pokusem manželství. Dispensujícím jest manžely upozorniti, že je třeba, aby manželské přivolení navzájem tajně, bez faráře a svědků obnovili, a uložití jim přísné a delší spasitelné pokání.⁴² c) Promíjeti za těchže podmínek také pro uzavření sňatku tajnou překážku zločinu neutro machinante.

Fakultou Penitenciarije, jak patrně z poznámek k ní, smí ordi-

⁴⁰ AAS. X, 191, n. 3; Linneborn 124, pozn. 1; Cerato 62.

⁴¹ Znění fakulty Penitenciarije viz Index facultatum quinquennialium; srv. Linneborn 124, pozn. 2; 125, pozn. 3.

⁴² Leitner 330; Cappello n. 235, 4; srv. Pagella S. Poenitentiariae n. VI; Cappello 259, pozn. 15.

nář dispensovati své poddané, ať oni nebo ordinář dlí v diecési nebo mimo ni, a všechny, v jeho diecési právě se zdržující. Sám smí ji používat podle druhu překážky in foro interno sacramentali nebo extrasacramentali. Smí ji trvale (habitualiter) subdelegovat kanovníku penitenciáři, děkanům a ze zvláštních důvodů též některým jiným zpovědníkům, leč vždy pouze pro foro interno sacramentali.⁴³ O formě dispensační žádosti a reskriptu, dispensuje-li ordinář fakultou Penitenciarie, platí totéž, co platí o žádosti a reskriptu, dispensuje-li Penitenciarie sama. Jest tudíž vše vyříditi tectis nominibus.⁴⁴ Zpovědníkům Penitenciarie udílí fakultu sub a) řečenou výhradně pro zplnění manželství, a to vždy pouze pro foro interno sacramentali.

Na konci „Indicis facultatum quinquennialium“ jsou připojeny „Normae de taxis“, jež stanoví, pokud jde o dispense manželské, toto: Žádný poplatek nebudiž žádán za fakulty Penitenciarie, jež jest udíleti úplně zdarma (2). — Pokud jde o dispense a sanace manželské, udílené na základě fakult sv. Oficia nebo Kongregace svátostí, ordinář ať se stará, aby snoubenci, kteří platiti mohou, zaplatili přiměřený poplatek podle praxe v kuriích zákonitě ustálené (3). — Poplatek obvyklý za jiné indulty, udělené fakultami v tomto seznamu jmenovanými, bude 15 lir (4). — Podle různosti případů budou tyto poplatky sníženy a promíjeny pro chudobu žadatelů a z jiných důvodů podle rozumného úsudku a svědomí ordináře (5). — Souhrn všech poplatků a povinností, jež ordinář skutečně vybral, budiž koncem každého roku zaslán sv. Stolicí prostřednictvím Kongregace konsistoriální; na zvláštních listcích budtež poznačeny částky, které patří jednotlivým kongregacím (6). — Ordinář sám může ke každému indultu, také manželskému po rozumu kánonu 1056, připočítati poplatek 5 lir a sobě ponechatí pro potřeby vlastní nebo diecése, bez újmy předpisu č. 5. (7).

Poznámka. Jak ordináři, tak i duchovní správcové, zpovědníci a jiní kněží mohou míti delegovanou nebo subdelegovanou moc, promíjeti manželské překážky, udělenou buď přímo a bezprostředně apoštolskou Stolicí⁴⁵ nebo častěji ještě ordinářem, majícím pro to zvláštní indult.⁴⁶

⁴³ Chelodi n. 42.

⁴⁴ Leitner 330.

⁴⁵ Tak udílena bývá Penitenciárii i dnes zpovědníkům t. zv. Pagella; Cappello 259, pozn. 15.

⁴⁶ Srv. Ferreres, n. 954; Génicot n. 523; Wernz n. 626; Cappello n. 240.

III. Zvláštní předpisy o používání dispensačních fakult, udělených apoštolskou Stolicí.⁴⁷ (Kánon 1048 nn.)

1. *Předpisy kánonů 1048—1050 o používání dispensačních fakult, udělených apoštolskou Stolicí.*⁴⁸

Kánodem 1048 a následujícími kodex autoritativně rozřešil některé sporné otázky starého práva, týkající se používání dispensačních fakult, udělených apoštolskou Stolicí,

a) Kánon 1048.⁴⁹ Byla-li žádost za dispens zaslána apoštolské Stolicí, není místním ordinářům dovoleno, použití dispensačních fakult, jež mají, leč jen po rozumu kánonu 204, § 2, totiž vyskytla-li se závažná a naléhavá příčina, na příklad z průtahu hrozící nebezpečí smrti, pohoršení, velké škody a pod., jež činí bezodkladné udělení dispense nutným. Dispensoval-li ordinář v tomto případě, je povinen uvědomit o tom apoštolskou Stolicí,⁵⁰ t. j. v tomto případě pro udělení dispense příslušnou kongregaci. Ordinář, mající dispensační fakultu, dispensoval by v tomto případě bez naléhavé příčiny, ovšem rozdílné od oné, pro kterou žádost apoštolské Stolicí byla zaslána, nedovoleně, přece však platně; předpis kánonu 1048 není totiž *lex irritans*, nýbrž pouze *prohibens*,⁵¹ a mimo to dle výslovně kánon 204, § 1: „Obrátil-li se kdo na představeného, pomínuv podřízeného, není proto suspendována dobrovolná pravomoc (*voluntaria potestas*) podřízeného, ať řádná nebo delegovaná.“⁵²

Ze všeobecných zásad, stanovených kánony 43 a 44 o reskriptech vůbec, plynou tyto důsledky: 1. Neplatně a nedovoleně udělil by ordinář, mající dispensační fakultu, dispens, kterou příslušná kongregace odepřela, bez jejího svolení.⁵³ 2. Neplatně a nedovoleně udělil by dispens, kterou biskup odepřel, bez jeho svolení generální vikář,⁵⁴ jemuž obecným právem přísluší všechny fakulty, apoštolskou Stolicí biskupu delegované. 3. Odepřel-li dispens generální vikář, dispensoval by biskup neplatně, nebyl-li uvědoměn, že generální vikář dispens odepřel.⁵⁵

b) Kán. 1049 a 1050 stanoví zásady obecného práva, týkající se všeobecných dispensačních indultů, udělených apoštolskou Stolicí, dispensuje-li kdo v případech řádných.

⁴⁷ Cappello n. 245. ⁴⁸ Haring 537.

⁴⁹ Linneborn 125; Cappello n. 247, 7; Leitner 293; Haring 537; Chelodi n. 43 b; Farrugia n. 92; Knecht 216.

⁵⁰ Kán. 204, § 2. ⁵¹ Kán. 11.

⁵² Haring 537, pozn. 5; Cerato 71; srv. kán. 201, § 3.

⁵³ Kán. 43; jím není dotčena disp. pravomoc Penitenciarije pro foro interno. Táž udílí platně pro foro int. dispens, kterou jiná kongregace pro foro ext. odepřela.

⁵⁴ Kán. 368, § 2. ⁵⁵ Kán. 44; Cerato 71.

α) Kán. 1049, § 1 udílí ordináři, kterémukoliv knězi nebo zpo-
vědníku, který dispensuje ex indulto generali, rozsáhlou kumu-
lační dispensační moc, an stanoví: „Kdo má všeobecný indult,
promíjetí určitou některou překážku, je oprávněn, nestanoví-li
se výslovně v indultu jinak, pro zplnění nebo uzavření sňatků
promíjetí dotyčnou překážku, byť i byla mnohonásobná.“⁵⁶ Indult
je buď všeobecný (generale) nebo partikulární (particulare). Par-
tikulární je, byl-li udělen pro jeden nebo několik málo případů
nebo vzhledem na několik určitých osob, jinak je všeobecný. Par-
tikulární indult je svou povahou dočasný; generální je buď trvalý
nebo dočasný, na příklad tři- nebo pětiletý.⁵⁷ Kánon 66, § 1 na
roven staví fakultu, udělenou pro určitý počet případů, fakultám
trvalým, takže by se zdálo, že indult, daný pro určitý počet pří-
padů, lze mít za indultum generale. Přece jest to však indult par-
tikulární, jímž tudíž není dána dispensační moc kumulační.⁵⁸ Ta-
to pravomoc je udělena pouze indultem všeobecným, byť i pouze
dočasným, uděleným na určitou dobu, na příklad 2, 3 nebo 5 let,
a to tak, že indultem obdařený po každé po tuto dobu může dis-
pensovati, když dotyčná překážka se vyskytla. Kumulační moc
není dána reskriptem, jímž někdo byl zmocněn dispens udělití
v určitém případě nebo v jistém počtu případů. Rozsah dispen-
sační moci, propůjčené reskriptem, řídí se jeho slovným zněním.⁵⁹

Kterak stává se překážka téhož druhu vícenásobnou, o tom
pojednáno bude podrobně při jednotlivých překážkách. Zde bu-
díž pouze podotknuto toto: Vadící překážka prostého slibu může
býti až pateronásobnou, jak patrno z kánonu 1058. Překážka zlo-
činu je dvoj- resp. trojnásobná, vznikla-li z cizoložství se slibem
i pokusem manželství, resp. i vraždou spolumanžela, vykonanou
jedním ze snoubenců (kán. 1075). Překážka pokrevenství je dvoj-,
troj- atd. násobná, mají-li snoubenci dva, tři atd. společné kmeny
(kán. 1076, § 2). Překážka švagrovství je vícenásobná, je-li více-
násobné pokrevenství, z něhož švagrovství ono zniká. Vícenásob-
ným stává se švagrovství také opětovným postupným sňatkem
s pokrevencem zemřelého spolumanžela (kán. 1077). Překážka
veřejné počestnosti je dvojnásobná mezi mužem A a ženou B,
vešel-li A v neplatné manželství s C, dcerou ženy B, a pak žil ve
veřejně známém konkubinátě s D, druhou dcerou ženy B (kán.
1078).

⁵⁶ Kumulační fakulta pro pokrevenství a švagrovství, ovšem omezená, by-
la propůjčena ordinářům rozhodnutím sv. Oficia z 15. června 1875; srv. Grieszl
n. 1028; Cod. i. c., pozn. 2 ad can. 1049, § 1; Linneborn 125; Haring 537, 2;
Cappello n. 248, 9; Cerato 72; Farrugia 168 a; Knecht 227.

⁵⁷ Cappello n. 245, 1.

⁵⁸ Chelodi 42, pozn. 2.

⁵⁹ Cerato 72, Leitner 332.

Kumulační dispensační fakulta byla již 19. června 1861 udělena sv. Oficiem, pro dvojnásobnou překážku pokrevnosti a byla pak 19. června 1875 rozšířena i na pokrevnosti vícenásobné.⁶⁰ Též Penitenciarié udělila již 20. dubna 1883 kumulační fakultu pro foro interno.⁶¹

β) Kánon 1049, § 2 stanoví: Kdo má všeobecný indult, promíjeti více překážek rušících nebo vadících různého druhu, na př. zároveň pokrevnosti, švagrovství a veřejné počestnosti atd., je oprávněn prominouti pro uzavření nebo zplnění manželství tyto překážky, také i veřejné, vyskytují-li se zároveň v jednom a témže případě.⁶²

Podle nového práva není tudíž kumulace v mezích dispensační fakulty, dané indultem všeobecným, nijak omezena, ať překážka téhož druhu je mnohonásobná, nebo sňatku se přičí zároveň několik překážek různého druhu, veřejných nebo tajných, rušících nebo vadících, ať jde o uzavření nebo zplnění manželství, ovšem pouze tehdy, nestanoví-li dispensační indult výslovně ničeho jiného. Kumulace je dovolena, je-li třeba dispensovati různými fakultami, na příklad brání-li sňatku současně překážka veřejná (fori externi) i překážka tajná (fori interni), a je tudíž třeba dispense fakultou, propůjčenou Penitenciarií pro foro interno, a zároveň fakultami, danými Kongregací svátostí, event. sv. Oficiem; nebo brání-li překážka smíšeného vyznání, resp. rozdílnosti náboženské a zároveň překážka jiná, a je tudíž třeba dispense fakultou, danou sv. Oficiem, a zároveň fakultou, udělenou Kongregací svátostí.⁶³ Kumulační dispensační právo přísluší podle kánonu 1049 každému, kdo obdržel všeobecný dispensační indult; tedy nejen ordináři, nýbrž i kterémukoliv knězi a pro foro interno sacramentali také zpovědníku. Dispensující fakultami podle kánonu 1049 dispensuje potestate delegata; musí tudíž zmíniti se o papežském indultu (kánon 1057), čehož však netřeba k platnosti, nýbrž pouze k dovolenosti dispense.⁶⁴

Podle starého⁶⁵ práva byla možnost kumulace zpravidla vyloučena, nebyla-li v dispensačním indultě zvlášť a výslovně povolena. Proto udíleny bývaly zvláštní kumulační fakulty pro promíjení zároveň sňatku se přičících několika rušících překážek veřejných, nebo současně se vyskytujícími překážkami rušících i vadících, zvláště překážky smíšeného vyznání, vyskytující se zároveň s jinými překážkami, nebo zároveň sňatku se přičících překážek povahou svou veřejných (fori externi) a překážek taj-

⁶⁰ ASS. v. 25, 703; Linneborn 125, pozn. 3. ⁶¹ Srv. Gasparri I³, n. 465.

⁶² Linneborn 125; Haring 537; Cappello n. 248, 9; Cerato 72, 3; Leitner 332; Farrugia 168 s; Knecht 227.

⁶³ Chelodi n. 43 d; Cappello *ibid.* ⁶⁴ Cerato 72, adn. b.

⁶⁵ Gasparri I³, 466 ss; Vogt E. R.³ 154, 156; Linneborn 125, pozn. 4.

ných (fori interni).⁶⁶ Proto také kánon 1042, § 2 toto kumulační právo zvlášť zdůrazňuje slovy: „Super impedimentis sive dirimentibus sive impredientibus, etiam publicis.“

c) Kánon 1050.⁶⁷ Vyskytne-li se současně s překážkou veřejnou nebo i s více veřejnými překážkami, jež promíjeti někdo indultem je zmocněn, jiná překážka veřejná nebo tajná, které prominouti oprávněn není, nesmí použití sobě pro foro externo propůjčené dispensační fakulty, nýbrž je třeba žádati za prominutí všech překážek, i oněch, které by per se na základě indultu sám prominouti mohl, apoštolskou Stolicí. Byla-li však překážka nebo byly-li překážky, které na základě indultu prominouti může, odhaleny teprve tehdy, když ony jiné překážky, jichž zmocněný sám prominouti nemůže, apoštolskou Stolicí již byly prominuty, pak smí použití své delegované dispensační moci a smí prominouti vyskytující se překážky, jež promíjeti jest zmocněn.

K objasnění kánonu 1050 budiž podotknuto: 1. Je lhostejno, zda v případě, o němž tento kánon mluví, je kdo zmocněn per indultum generale nebo particulare, indultem, daným třebas i pouze pro jeden určitý případ, neboť kánon ten nerozlišuje a praví všeobecně „ex indulto“.⁶⁸ — 2. Ze znění tohoto kánonu je patrné, že udílení dispense mocí delegovanou týká se v tomto případě pouze překážek veřejných, pro něž je třeba dispense pro foro externo, nikoliv však překážek tajných. Proto smí beze všeho ten, kdo má indult pro foro interno, prominouti překážky tajné, vyskytující se zároveň s překážkou jinou veřejnou, za jejíž prominutí je třeba žádati apoštolskou Stolicí. — 3. Z jasného znění tohoto kánonu dovoditi lze ještě toto:⁶⁹ a) Vyskytují-li se zároveň dvě překážky tajné, jedna, kterou delegovaný, na příklad ordinář nebo zpovědník, ex indulto prominouti smí, druhá, které prominouti nesmí on, nýbrž pouze apoštolská Stolica, smí delegovaný první překážku prominouti, ježto záповěď týká se jen udílení dispense mocí delegovanou pro foro externo, od překážek veřejných. b) Vyskytuje-li se zároveň jedna překážka veřejná, kterou ordinář nebo jiný ex indulto prominouti smí, a druhá tajná, již prominouti nesmí on, nýbrž pouze apoštolská Stolica, totiž Penitenciárie, nesmí ordinář dispensovati, neboť kánon 1050 dří všeobecně: „si . . . concurrat aliud impedimentum . . .“, nerozlišuje mezi překážkou veřejnou a tajnou. 4. Předpis tento není lex irritans (kánon 11), nýbrž pouze prohibens. Proto v případě,

⁶⁶ Sv. Ofic. 20. srpna 1897, ASS. v. 30, 284; Chelodí 42; pozn. 3.

⁶⁷ Linneborn 125; Cerato 73 s; Haring 538; Chelodí n. 43; Leitner 270; Cappello n. 249, 10; Farrugia n. 90; Knecht 227, 251, pozn. 2.

⁶⁸ Neprávem mluví proto Cerato (73) při tomto kánoně stále jen o indultu všeobecném.

⁶⁹ Leitner (279) je jiného názoru, který se však přičií znění kánonu 1050.

kánonom 1050 naznačeném, delegovaná dispensační pravomoc suspendována není, a proto dispensující ex indulto proti předpisu kánonu 1050 dispensoval by platně, ovšem nedovoleně. — 5. Aby kdo dispensačního indultu v tomto případě použití směl, nestačí, byla-li překážka odhalena po odeslání dispensační žádosti apošt. Stolicí, nýbrž je třeba, aby byla odhalena teprve po obdržení dispense od apoštolské Stolice.⁷⁰ Staré právo doznalo v této věci změny.⁷¹ Podle něho bylo totiž v druhém případě třeba apoštolskou Stolicí žádati za „perinde valere“, t. j. aby apoštolská Stolica uznala platnost dispense již udělené, která dodatečným odhalením nové překážky neplatnou se stala. Podle nového práva v daném případě toho třeba není.⁷²

V případě, kánonom 1050 označeném, apoštolská Stolica vyhrazuje si prominutí všech překážek i oněch, jež kdo mocí delegovanou promíjetí je oprávněn, neboť udělení dispense delegovaným od jedné překážky bylo by bezúčelné, jelikož se sňatkem bylo by stejně třeba vyčkati, až apoštolská Stolica překážky ostatní promíne.⁷³ Mimo to apoštolská Stolica, má-li prominouti jistou překážku, chce věděti, zda mimo ni také jiná překážka sňatku se nepřičí, ježto v tom případě je třeba závažnějších důvodů pro dispens. Proto též, jak o tom bude řečeno, jest v žádosti za dispens pro foro interno poznačiti i event. zároveň sňatku bránící překážky veřejné, ne však naopak.

*2. Čeho jest dbáti těm, kdo dispensují fakultami, apoštolskou Stolicí sobě propůjčenými?*⁷⁴

a) Kdo dispensuje indultem, apoštolskou Stolicí sobě propůjčeným, je povinen, co se týče označení osob, manželských překážek, dispensačních důvodů, doložek, způsobu dispense atd., často k platnosti dispense šetřiti všech pravidel, jimiž při udělení dispensí řídí se apoštolská Stolica, totiž onen římský dispensační úřad, který indult propůjčil. To prohlásilo již 26. září 1754 sv. Oficium z rozkazu Benedikta XIV. v odpovědi arcibiskupu tourskému slovy: „Jest tobě, jak sám sv. Otec Benedikt XIV. podotkl, postupovati podle těchž pravidel, ježto delegovaný nemůže a nesmí sebeméně ustoupiti od zvyků a obyčejů delegujícího.“⁷⁵ Totéž zdůraznila Kongregace Propagandy v instrukci o dispensích manželských ze dne 9. května 1877, předtím Penitenciarie

⁷⁰ Neprávem zabývá se Cerato (73, 3) otázkou, zda by dispensovat směl, byla-li překážka odhalena již post petitam dispensationem, na niž odpověděti jest záporně, jak patrné ze znění kánonu 1050: post impetratam a S. Sede dispensationem; srv. Cappello n. 249, 10; ibid., p. 272, pozn. 8.

⁷¹ Gasparri nn. 386, 469; Cappello 272, pozn. 8. ⁷² Haring 538, pozn. 2.

⁷³ Cerato 73, 1.

⁷⁴ Linneborn 126; Cappello n. 250, 11.

⁷⁵ Collect. Prop. F. I, n. 393.

dne 1. června 1858 a posledně Kongregace konsistoriální dne 25. dubna 1918.⁷⁶

α) Delegovanému jest tudíž předně dispensovati pouze z důvodů kanonických,⁷⁷ v instrukci Propagandy a ve Formulích Datarie obsažených, praksí apoštolské Stolice za *causae motivae* uznaných. Jest mu podle praxe kurie rozlišovati *inter causas motivas et impulsivas* (*inefficaces*)⁷⁸, z nichž poslední *per se* pro platné udělení dispense nestačí, na něž však také zřetel míti lze. Bez důvodů kanonických delegovaný dispensoval by nedovoleně i neplatně; pouze tehdy dispensoval by bez nich jen nedovoleně, myslí-li, že dispensačního důvodu *in casu* není, ve skutečnosti však je.⁷⁹

β) Dále jest mu rozlišovati, zda doložky a podmínky, jež obsahuje dispensační indult, jsou podstatné (*substantiales seu irritantes*) nebo nepodstatné (*accidentales*), ježto splnění prvních, nikoliv však druhých, je k platnosti dispense nutno. Podle nového práva jest míti pouze ony podmínky za podstatné, k platnosti dispense žádané, jež jsou vyjádřeny částicemi: *jestliže* (*si*), *pokud* (*dummodo*) nebo *jinými* téhož významu.⁸⁰

γ) Zpravidla je delegovaný povinen, dispens udělití písemně, formou, indultem stanovenou, a snoubencům uložiti pokání a závazky, jež v určitých případech indult předpisuje. Delegovaným udělená „*dispensatio informis*“, t. j. neudělená formou předepsanou, na příklad telegraficky⁸¹ nebo ústně několika slovy, beze zmínky o fakultě apoštolské Stolice nebo bez označení doby, na kterou fakulta ona je propůjčena, je nedovolená, avšak platná, stává-li dispensační kanonický důvod, a jsou-li splněny podstatné doložky.⁸² Nedovolenou, přece však platnou je dispens, nezmínil-li se dispensující delegovaný, že dispensuje ze zmocnění apoštolské Stolice, i když indult výslovně to nařizuje, neobsahuje-li doložky, dispens zneplatňující, což však obyčejně nebývá.⁸³

⁷⁶ AAS. X, 190 ss; Linneborn 126, pozn. 2.

⁷⁷ Srv. shora, str. 205 nn. ⁷⁸ Viz shora, str. 204.

⁷⁹ Kán. 84, § 1; Gasparri n. 459; Rosset n. 2469; Wernz n. 622, III; Cappello 273, pozn. 9.

⁸⁰ Kán. 39.

⁸¹ Jak již shora řečeno bylo, je podle okružního listu státního sekretariátu z 10. prosince 1891 nepřipustno, ap. Stolicí žádati za dispens telegraficky, čehož je šetřiti i ordináři. Leč i ap. Stolicí i ordinář telegraficky dispensovati smí; sv. Ofic. 5. června 1875, ASS. v. 26, 184; Knecht 219, pozn. 5; Leitner 328.

⁸² Sv. Ofic. 11. února 1804, 15. června 1875; Grieszl n. 1028; Prop. F. 3. března 1853, 22. listopadu 1860, 26. ledna 1877; Cappello 274, pozn. 10; Chelodi n. 43; srv. shora, str. 200 n.

⁸³ Rosset n. 2463; D'Annibale III, n. 503, nota 18; Gasparri n. 459; Ferreres n. 954, 5; srv. Rom. Rota 16. června 1910, AAS. II, 591; Linneborn 126, pozn. 4.

δ) Delegovaný smí podle rozsahu svého zmocnění udělit dispens přímo (in forma grátiosa) nebo prostřednictvím jiného (in forma commisoria). O subdelegaci dispensačních fakult platí všeobecné právní zásady, nestanoví-li indult jinak. Delegovaný zpravidla tudíž smí fakulty, apoštolskou Stolicí sobě propůjčené, subdelegovati, a to buď pro jednotlivý případ nebo na určitou dobu nebo i všeobecně, leč pouze tehdy, nebyla-li delegována určitá osoba pro svou zvláštní osobní způsobilost, na příklad své vědomosti, svou zbožnost, právní zkušenost a pod. (nisi electa fuerit industria personae), nebo není-li v indultě subdelegace zakázána (nisi fuerit subdelegatio prohibita). Dispensační fakulty obsahují pro subdelegaci někdy ještě jiná omezení, na příklad určení jistých osob, jež lze subdelegovati,⁸⁴ nebo naznačují rozsah přípustné subdelegace. Fakulty, udělené ordinářům pro foro externo, smějí býti používány jen v diecési delegovaného, nikoliv mimo ni;⁸⁵ co se týče subdelegace, neobsahují však obvykle žádné omezení.⁸⁶ Nejnovější fakulty sv. Oficia výslovně zdůrazňují možnost subdelegace podle potřeby. Fakulty, propůjčené Penitenciarií ordinářům pro foro interno, možnost subdelegace obvykle poněkud omezují. Dřívějších pětiletých fakult, Penitenciarií ordinářům pro foro interno udělených, mohl používat biskup i generální vikář in foro interno sacramentali a také extrasacramentali. Jiným mohly však býti subdelegovány pouze pro foro interno sacramentali.⁸⁷ Nynější fakulty Penitenciarie mohou ordináři trvale subdelegovati kanovníku penitenciáři⁸⁸ a děkanům, ze zvláštních důvodů, na určitou dobu, na příklad misijí, též několika jiným zpovědníkům, pro jednotlivé případy zpovědníkům všem. Takto subdelegovaný smí fakult použití jen v diecési subdelegujícího, a to pouze in foro interno sacramentali.⁸⁹ Penitenciarie udílí na zvláštní odůvodněnou žádost i širší subdelegační pravomoc. Delegovaný nebo subdelegovaný pro foro externo smí zpravidla, nestanoví-li indult výslovně jinak, dispensovati podle druhu překážky pro foro externo nebo interno sacramentali nebo extrasacramentali. Dispense, udělená pro foro externo, platí také pro foro interno, nikoliv však opačně.⁹⁰ Všeobecně delegovaný pro foro interno smí podle různosti překážek promíjeti je in foro interno sacramentali nebo extrasacramentali, neobsahuje-li indult omezení na forum internum sacramentale.⁹¹ Co již shora bylo řečeno o dispensích vůbec, platí i o dispensi, udělené delegovaným resp. subdelegovaným. Promínul-li tudíž delegovaný tajnou

⁸⁴ Kán. 57, 199. ⁸⁵ Leitner 328.

⁸⁶ S. C. Cónsist. „Proxima sacra“ 25. dubna 1918, AAS. X, 192; Linneborn 126, pozn. 5.

⁸⁷ Schneider: Fontes iur., 92; Haring 542, pozn. 3. ⁸⁸ Kán. 398 nn.

⁸⁹ Leitner 331; Linneborn 126. ⁹⁰ Kán. 202 § 1. ⁹¹ Kán. 202, § 2.

překážku pouze in foro interno sacramentali, je třeba, stala-li se tato překážka později veřejnou, aby zabráněno bylo pohoršení, ježto dispens takto udělená náleží do zpovědního tajemství, nově dispens pro foro externo. Prominul-li však delegovaný tajnou překážku in foro interno extrasacramentali, platí o dispensi té předpis kánonu 1047, není tudíž třeba nové dispens pro foro externo, stala-li se ona překážka později veřejnou.

ε) Byly-li dispensační fakulty uděleny zvláštní formou, za zvláštních podmínek, pro zvláštní účel a z mimořádných důvodů, jest delegovanému přesně šetřiti jejich zvláštního znění. Dispensační fakulty jest vykládat a aplikovat podle genuinního smyslu indultu, podle významu slovního a stylu kurie, seclusa qualibet extensione et analogia.⁹² Jejich rozsah řídí se předně jejich zněním podle pravidla: „tantum valet, quantum sonat“. Přece však obsahují vždy také jiné pravomoci, byť by o nich se nezmiňovaly, bez nichž fakult nebylo by lze použiti, na příklad rozhřešiti od církevních trestů, jež obdrženi dispens snad se přičí. Toto rozhřešení neplatí však všeobecně, nýbrž pouze „ad effectum dispensationis consequendae“, t. j. ruší se jím pouze závada, pro kterou církevním trestem stížený dispens platně obdržeti by nemohl.⁹³ Na rozdíl od starého práva jsou však dnes ony případy poměrně řídké, jak je patrno z kánonu 36, § 2.⁹⁴

b) Delegovanému jest přesně šetřiti znění dispensační fakulty. Mající indult, dispensandi cum pauperibus nebo fere pauperibus,⁹⁵ dispensoval by neplatně ty, kdo podle církevního práva takovými nejsou.⁹⁶ Dnešní fakulty však tohoto omezení zpravidla neobsahují. — Jde-li o dispensační indult quoad matrimonia praeterita jinověrců nebo nevěřících, na víru nově obrácených, k nimž patří také jejich synové,⁹⁷ nerozumí se názvem matrimonia praeterita jakékoliv jejich společenství, na příklad konkubínát, nýbrž pouze takové, jež podle obyčejů jejich vlasti má podobu manželství a za ně se pokládá, jež však pro církevní překážku platným manželstvím není. Dispensační fakulta, daná pro zplnění těchto manželství, platí i tehdy, stala-li se pouze jedna strana katolickou.⁹⁸ — Fakult, udělených pouze na určitou dobu⁹⁹ nebo pro určitý počet případů nebo pro určitý počet případů

⁹² Srv. kán. 18, 49, 67; Cappello n. 247, 5; Gasparri I, n. 458 ss; Konig-
Putzer 11 ss; Penitenc. 1. června 1858; Chelodi n. 43.

⁹³ Kán. 66, § 2. ⁹⁴ Cappello n. 245, 3; Linneborn 127; Leitner 331.

⁹⁵ Vysvětlení pojmů těch viz níže, str. 314 nn.

⁹⁶ C. Cons. 26. dubna 1873; Gasparri n. 451; Cappello n. 251, 12.

⁹⁷ Bened. XIV., „Venerabilis“ 27. ledna 1757; Alexander VIII., „Anima-
rum salutis“ 30. března 1690; Cappello n. 251, 12.

⁹⁸ Sv. Ofic. 3. března 1825 ad Archiep. Quebecen.; Cappello n. 251, 13.

⁹⁹ Na příklad na dobu jubilea, misí, války a pod.; srv. Linneborn 124,
127, poznámka 4.

v roce, jest užívatí přesně podle jejich znění. Dán-li indult, na příklad pro 10 případů v roce, delegovaný nesmí v příštím roce dispensovati tolikrát více, kolikrát v minulém roce méně dispensoval.¹⁰⁰ Po uplynutí doby, na kterou indult dán byl, lze delegovanému platně ještě dispensovati pouze tehdy, si *res non est amplius integra*, t. j. začal-li dotyčný případ projednávatí ještě před uplynutím lhůty, na kterou indult byl dán.¹⁰¹ Dispensoval-li delegovaný pro *foro interno ex inadvertentia*, t. j. neuvědomiv sobě nebo zapomenuv, že doba indultu již vypršela nebo počet případů je vyčerpán, je dispens platnou.¹⁰²

c) S předchozím souvisí též otázka, zda je platnou dispens, udělená mocí řádnou nebo delegovanou *ex errore aut in dubio*? Jde-li o omyl všeobecný (*error communis*), na příklad o domnělého ordináře nebo faráře, postrádajícího skutečného titulu a tudíž i *iurisdikce*, jenž však všeobecně za skutečného ordináře nebo faráře je pokládán, je dispens jím udělená platnou. Byla-li udělena *in dubio positivo et probabili*, totiž v pochybnosti odůvodněné, ať jde o *dubium iuris* nebo *facti*, je dispens, udělená *in foro externo* a také *interno*, platna, neboť ve všech těchto případech církev doplňuje (*supplet*) jeho *iurisdikci* v zájmu veřejného blaha.¹⁰³

d) Sem patří také otázka, kdy začíná platnost indultu, zda dnem jeho udělení (*a tempore datae*) nebo doručení (*a tempore praesentatae*), jakož i otázka, kterým dnem začíná doba, na příklad 3 nebo 5 let, na kterou dispensační fakulta dána byla. Co se týče otázky prvé, staré právo rozlišovalo a pravilo: Žádal-li za indult delegovaný sám nebo jiná osoba z jeho rozkazu nebo s jeho vědomím, začíná platnost indultu dnem jeho udělení.¹⁰⁴ Platnost indultu, uděleného *Motu proprio* nebo na žádost třetí osoby, ale bez vědomí delegovaného, začíná však dnem jeho doručení delegovanému.¹⁰⁵ Podle nového práva (kánon 37 a 38), nepraví-li indult jinak, lze míti za to, že v obou případech začíná jeho platnost dnem jeho udělení, leč by šlo o indult, vyžádaný bez vědomí delegovaného, a v něm obsažená doložka stanovila k platnosti indultu jeho přijetí. Tu začínala by jeho platnost dnem jeho

¹⁰⁰ Wernz IV, n. 622, nota 106; Linneborn 127, pozn. 3.

¹⁰¹ Sanchez disp. 28; De Justis lib. 1, cap. 6, n. 270; D'Annibale I, n. 77, nota 62; Gasparri n. 456; Cappello 276, pozn. 18.

¹⁰² Kán. 207, § 2; Cappello n. 254, 16, 17.

¹⁰³ Kán. 209; Cappello n. 256.

¹⁰⁴ Salmant, tr. 18, cap. 1, n. 69; D'Annibale I, n. 225, nota 25; Prop. F. (2. dubna 1640, 13. srpna 1670, 22. ledna 1759) prohlásila, že 5letí začíná dnem doručení; srv. Oietti: *Synopsis*, v. „*Facultates quinquennales*“, n. 2169.

¹⁰⁵ Sanchez lib. 3, disp. 36; Salmant, l. c. n. 64 s; Engel lib. 4, tit. 3, n. 17 ss; D'Annibale I, n. 225, nota 25; Gasparri n. 448; Cappello 270, pozn. 4.

doručení a přijetí.¹⁰⁶ Co se týče otázky druhé, Kongregace Propagandy prohlásila 22. ledna 1759, že dobu, na kterou indult je dán, jest počítati ode dne jeho doručení a ne udělení. Někdy však stanoví indult sám, že dobu onu jest počítati ode dne udělení, jindy zase ode dne doručení. Nestanoví-li indult ničeho, lze podle toho, co shora bylo řečeno, míti za to, že lhůta indultu začíná dnem jeho platnosti, tedy zpravidla dnem jeho udělení.¹⁰⁷

e) Spornou je otázka, zda indultu, daného za účelem promíjení manželských překážek pro zplatnění neplatného manželství, lze užití a překážky ony promíjeti i tehdy, je-li dotyčné manželství neplatno nejen pro překážku, nýbrž zároveň také pro nedostatek formy. Lze ji rozřešiti asi takto: Obsahuje-li indult, jak tomu často bývá, doložku, že dotyčné překážky promíjeti lze pouze pro zplatnění manželství, neplatně *coram Ecclesia* uzavřeného, pak indultu užití a překážky prominouti nelze. Dovoluje-li indult výslovně, překážky ony promíjeti i tehdy, jde-li o zplatnění manželství, neplatného zároveň pro nedostatek formy, pak lze tak učiniti. Nepraví-li indult o tom ničeho, pravděpodobně indultu užití a překážky prominouti nelze, čemuž nasvědčuje odpověď Penitenciarie z 28. března 1816: „*In verbis in matrimoniis hucusque nulliter initis intelligi dumtaxat matrimonia nulliter contracta coram Ecclesia.*“¹⁰⁸

f) Nestanoví-li indult jinak, smí delegovaný podle nového práva, na rozdíl od starého,¹⁰⁹ dispens od překážky pro zplatnění manželství uděliti i těm, kdo mala fide, t. j. s vědomím nebo důvodnou pochybností překážky, neplatně v manželství vešli.

g) V dispensačních fakultách, udělených komukoliv a jakoukoliv formou, není obsažena moc, dispensovati vladaře, presidenty a jejich rodiny. Tato moc, jak již bylo řečeno, je jako *causa maior specialí modo* zadržena apoštolské Stolicí.¹¹⁰

IV. Zánik dispensačních fakult. Komu smí delegovaný dispens udělití?

1. Dispensační fakulty, udělené navždy (*in perpetuum*) nebo na stanovenou dobu nebo pro určitý počet případů, patří mezi privilegia *praeter ius*. Nebyly-li uděleny určité osobě pro její

¹⁰⁶ Cappello n. 246, 4.

¹⁰⁷ Feije n. 630; Giovine I, 173; Wernz n. 622; Rosset n. 2471; Cappello n. 247, 5.

¹⁰⁸ Cappello n. 253, 15. ¹⁰⁹ Sv. Ofic. 22. prosince 1723.

¹¹⁰ Kongr. svátostí 7. března 1910; AAS. II, 147; kán. 220, 1600; Chelodi n. 43 c; Cappello n. 247, 8; Knecht (211) vylučuje presidenty republik, dovolává se kánonu 1557, § 1, n 1, Linneborn (102), Leitner (322) a jiní jsou názoru opačného.

zvláštní osobní způsobilost (*nisi electa fuerit industria personae*), nebo není-li v nich výslovně stanoveno jinak, přísluší trvalé fakulty, udělené apoštolskou Stolicí biskupu a jiným ordinářům,¹¹¹ též jejich generálním vikářům a nezanikají, zaniklo-li právo (*resoluto iure*), na příklad úmrtím, resignací, přesazením atd.¹¹² ordináře, jemuž byly uděleny, byť by i užívati jich začal, nýbrž přecházejí na jeho nástupce: kapitolu katedrální, kapitulního vikáře, apoštolského administrátora.¹¹³ Že tyto všeobecné předpisy platí také o dispensačních fakultách manželských, je patrné z prohlášení sv. Oficia z 24. listopadu 1897: „Všechny zvláštní fakulty, sv. Stolicí biskupům a jiným místním ordinářům trvale propůjčené, nejsou suspendovány a nezanikají jejich smrtí nebo ztrátou úřadu, nýbrž přecházejí na nástupce . . . v mezích dekretu, daného 20. února 1888 také vzhledem na dispense manželské.“¹¹⁴ Rovněž nezanikají, zaniklo-li právo (*resoluto iure*), na příklad smrtí, resignací a pod. toho, který je udělil, leč by byly dány s doložkou „*ad beneplacitum nostrum*“ nebo jinou téhož významu,¹¹⁵ naznačující, že delegující fakultu udílí pouze na dobu svého úřadu.

Dispensační fakulty však zanikají v těchto případech: 1. Expleto mandato, ukončením právního úkonu, pro nějž fakulta byla dána, na příklad udělením dispense, byla-li dána pro jednotlivý případ. 2. Uplynutím doby, na příklad 5 let, nebo vyčerpáním počtu případů, na příklad 20, pro nějž fakulta byla propůjčena. 3. Pominul-li úplně důvod účelný (*causa finalis*), na příklad nemožnost, obrátiti se na apoštolskou Stolicí pro válku, pro který fakulta byla udělena. 4. Odvolal-li delegující fakultu, a bylo-li odvolání přímo delegovanému jakkoliv doručeno. 5. Zřekl-li se delegovaný fakulty a doručil-li přímo delegujícímu ono zřeknutí a týž je přijal. 6. Zaniklo-li právo (*resoluto iure*) toho, jenž delegoval s doložkou „*ad beneplacitum nostrum*“ nebo jinou téhož významu. Jinak fakulta nepomíjí.¹¹⁶ Názor,¹¹⁷ že podle kánonu 61 delegační dispensační reskript *resoluto iure* delegujícího zaniká též tehdy, byl-li jím kdo zmocněn „*concedendi gratiam peculiaribus personis in eodem rescripto expressis et res adhuc integra sit*“, Cappello odmítá a praví, že kánon 61 dispensačního re-

¹¹¹ Kán. 198, § 1. ¹¹² Kán. 183.

¹¹³ Kán. 66, §§ 1, 2, 368 § 2; 431, §§ 1, 2; Cappello n. 245, 2; Linneborn 127, 7; Knecht 229 n.

¹¹⁴ ASS. v. 30, 627; Wernz IV, n. 622.

¹¹⁵ Kán. 73, srv. kán. 61; Farrugia 95 bis.

¹¹⁶ Kán. 73, § 1, 73; Rosset nn. 2469, 2644 s; Feije n. 632; Wernz IV, n. 622, V; Oietti: Synopsis, v. „Delegatio“, n. 1738; Cappello 277, pozn. 19; Farrugia n. 95 bis, b.

¹¹⁷ Srv. též kán. 207, § 1.

skriptu se netýká, ježto *stricte et proprie loquendo*, jak patrně z kánonu 36, § 2, jest činiti rozdíl mezi dispensí a milostí (*gratia*), a mimo to, je-li pro udělení dispense dostatečná příčina, není per se důvodu, proč by dispens jednomu měla, druhému však neměla býti udělena, což dozajista neplatí o milosti (*gratia*) ve vlastním smyslu.¹¹⁸

2. Jako dispensační moc řádnou tak i moc, fakultami delegovanou,¹¹⁹ ordinář zpravidla vykonávati smí přímo pouze vzhledem na své poddané,¹²⁰ t. j. osoby, mající v jeho diecési farní nebo aspoň diecéšní domicil nebo quasidomicil, jakož i vzhledem na potulné, nikde obého nemající, kteří právě v jeho diecési dlí.¹²¹ Leitner (332) myslí, že delegovaný ordinář smí dispensovati i toho, kdo v jeho diecési měsíc se zdržuje. Cappello (275, pozn. 15.) dokonce praví: „Domníváme se, že indult udílí se po rozumu kánonu 1043, 1245 a 1313, takže delegovaný může dispensovati své poddané a též i jiné, v jeho území právě dlící, totiž i cizince.“ Obojí názor odporuje však kánonu 201, § 1, kde výslovně se praví, že moc jurisdikční lze přímo vykonávati „in solos subditos“. Vzhledem na nepoddané, cizince (*peregrinos*) lze ji vykonávati pouze výmínečně, totiž tehdy, když právo výslovně tak stanoví, na příklad v nebezpečí smrti a v případě naléhavém (kánon 1043, 1045), co se týče postu a svěcení dnů svátečních (kánon 1245, § 1) a nezadržených slibů (kánon 1313, n. 1). Nepraví-li tudíž dispensační indult výslovně, že delegovaný může dispensovati i cizince, v jeho území se združující, pak jest se mu řídití předpisem kánonu 201, § 1 a dispens omeziti pouze na poddané. Jde-li o překážku oboustrannou (korelativní), vížící oba snoubence, na příklad pokrevenství, švagrovství a pod., smí ordinář ji prominouti, je-li aspoň jeden ze snoubenců jeho poddaným. Byla-li totiž prominuta jednomu snoubenci, jemuž ordinář ji prominouti smí, jest jí zproštěn i snoubenec druhý, ježto onoho svazku překážky mezi snoubenci již není.¹²² To však neplatí, jde-li o překážku jednostrannou, vížící pouze jednoho snoubence, na příklad překážku slibu, vyššího svěcení a pod. Ji prominouti může pouze onen delegovaný ordinář, v jehož diecési překážkou vázaný snoubenec má svůj domicil nebo quasidomicil nebo jako potulný, podle některých i jako cizinec¹²³ právě se zdržuje. Taktéž je tomu, jde-li o dispens od překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské. Tu musí snoubenec katolický býti poddaným dispen-

¹¹⁸ Cappello n. 255, 18. ¹¹⁹ Kán. 197, § 1.

¹²⁰ Kán 201, § 1.

¹²¹ Kán. 94, 91.

¹²² Penitenc. 4. září 1839, 13. března 1886; Prop. F. 9. září 1861 ad Vicar. Ap. Maduren.; Cappello p. 275, pozn. 16.

¹²³ Tak Cappello (n. 252, 14) s poukazem na kán. 1313 n. 1.

sujícího, neboť dispens přímo jemu se udílí.¹²⁴ Ten, jemuž dispens se udílí, musí býti v době dispense poddaným ordináře delegovaného. Avšak ani dispensující, ani dispensovaný nemusí v době dispense dlíti v diecési.¹²⁵ Může tudíž dispensující, dlící mimo svou diecési, dispensovati své poddané, dlící mimo diecési dispensujícího. Proto neobsahují nynější dispensační fakulty sv. Oficia pro překážku smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské dřívější doložky „intra fines suae dioecesis“. Možným obtížím dispensující snadno se vyhne subdelegací.

Nakonec budíž ještě podotknuto, že forma dispensační žádosti pro ordináře je v podstatě táž, jako žádosti pro apoštolskou Stolicí. Taktéž co platí o formě dispensačních reskriptů apoštolské Stolice, platí o formě reskriptů, daných ordinářem.¹²⁶ Došlý reskript třeba po každé pozorně přečísti, doložek v něm obsažených přesně šetřiti, jeho obsah žadatelům vhodně sděliti a reskript pro foro externo v archivě uložit.¹²⁷ Pro vyřízení římských reskriptů stačí podotknouti, zda žadatelé mohou nebo nemohou, chtějí nebo nechtějí obvyklé poplatky zaplatiti. Ordinář, dispensující mocí řádnou nebo delegovanou, nesmí nikdy u příležitosti udělené dispense bez výslovného dovolení apoštolské Stolice žádati poplatků, mimo nepatrný obnos na úhradu kancelářských výloh. Kdyby tak učinil, je povinen náhradou.¹²⁸

§ 18. ŽADOSTI ZA DISPENS OD MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽEK.¹

I. Kdo smí žádati za dispens od manželských překážek?²

Církev nestanovila manželských překážek, aby je mohla promíjetí, nýbrž proto, aby jich bylo dbáno a od sňatků, jimž překážky se přičí, bylo upuštěno. Proto jest duchovnímu správci v každém případě předně naléhati na snoubence překážkou stí-

¹²⁴ Sv. Ofic. 30, června 1890; Rosset n. 2464; Cappello 276, pozn. 17. Episkopát německý dohodl se na konferenci ve Fuldě, že i biskup, v jehož území mekatolik má domicil, resp. quasidom., překážku smíš. vyznání může promítnouti. Má však o udělení dispense po každé uvědomit biskupa strany katolické. Linneborn 128, pozn. 1.

¹²⁵ Kán. 201, § 3.

¹²⁶ O tom níže při kán. 1057, str. 370 n.

¹²⁷ Leitner 328.

¹²⁸ Kán. 1057; podrobně o tom při tomto kánonu.

1. Cappello 290, n. 270 ss; Haring 535, ad 4; Wernz n. 632; Gasparri I³, n. 374; Génicot n. 526; Scherer II, 468; Vogt: E. R.³ 158; Lehmkühl n. 1031 ss; Oietti: Synopsis, v. „Impedimenta matr.“, n. 2383; Pacati 183 ss. Knecht 247; Koener 316; Farrugia 206.

² Cappello n. 270 s; Chelodi n. 47, 5; Linneborn 128.

žené, aby od sňatku upustili.³ Nedosáhne-li toho, jest se mu postarati, aby od prominutelné překážky byla vyžádána dispens a aby žádost za ni byla správně sepsána.

O odstranění překážky se postarati a za její prominutí příslušnou církevní vrchnost požádati jsou povinny překážkou stížené osoby. Za dispens žádati a ji obdržeti mohou všichni věřící, byť i církevními tresty stížení byli. Nikoliv ale osoby z církve vyobcované, osobním interdiktem nebo suspensí⁴ stížené „post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam“,⁵ t. j. po prohlášení církevního soudního nálezu, znějícího na onen trest, nebo po prohlášení, že dotyčné osoby onomu trestu propadly, leč by v dispensačním reskriptě byla zmínka o onom trestu, totiž doložka, onen trest odvolávající (clausula derogatoria), ne všeobecně, nýbrž jen „ad effectum dispensationis consequendae“,⁶ aby osoby censurou stížené dispens obdržeti mohly. Není-li v dispensačním reskriptě o onom trestu zmínky, byla by dispens neplatnou, jak patrně z kánonu 2265, § 2. Proto je v trvalých dispensačních fakultách, jak již shora bylo řečeno, po každé obsažena i moc, rozhřešit od církevních trestů, ovšem jen za účelem platného obdržení dispense.⁷

Zda by biskup nebo jiný nižší papeže (infra Pontificem), mající dispensační moc, mimo nebezpečí smrti mohl platně udělit dispens osobám, nad nimiž shora řečené tresty vyřkla apoštolská Stolica, na příklad sv. Oficium, autoři nesouhlasí. Cappello rozlišuje a praví: In foro interno dispensoval byl platně, neboť in foro interno dispensační pravomoc, ať řádná nebo mimořádná, nezaniká. Bylo by však nemístno dispens udělit in foro externo, dokud zákaz apoštolské Stolice trvá; dispense, zvláště udělená mocí řádnou, byla by však pravděpodobně platnou, byla-li účinná zmínka o nom trestu.⁸

³ Štyrsko-hradecký „Kirchl. Verordn.-Blatt“ 1896, 30, ukládá duch. správcům, aby ve stavovských kázáních, v křesť. cvičeních a v soukromém styku varovali jinochy, dívky a rodiče před sňatky osob spřízněných pro neblahé následky fyzické (nedůvěrnost potomstva), společenské (hromadění majetku) a mravní (hříšná důvěrnost mezi příbuznými a sešvagřenými). Srv. Grieszl n. 1006. Srv. nařízení téhož ordinariátu z r. 1894, kde se nařizuje, aby farář nikdy neposílal snoubenců, jde-li o dispens pro foro externo bez zapečetěného dobrozdání, v němž potvrditi jest pravdivost disp. důvodů a vhodnost udělení dispense. Grieszl n. 1007.

⁴ Suspense je trest, stanovený výhradně pro duchovenstvo; srv. kán. 2298, n. 2.

⁵ Cerato (n. 40) praví, že nominatim excommunicati et personaliter interdicti platné dispense obdržeti nemohou, což není správně, neboť neschopnými k obdržení dispense stávají se (podle kán. 2265, § 2, 2275) pouze post sent. condemn. vel declarat.; Cappello 291, pozn. 1.

⁶ Kán. 36, 2265, § 2, 2275, n. 3; 2283.

⁷ Kán. 66, § 3. ⁸ Cappello n. 270, 1.

Osoby, překážkou stížené, mohou za její prominutí žádati samy nebo prostřednictvím jiných, písemně nebo ústně. Dispens vyžádati lze i pro jiného bez jeho souhlasu nebo vědomí, což se však obyčejně neděje a ani nedoporučuje, zvláště jde-li o dispens pro foro externo. Komu dispens takto udělena byla, není povinen ji přijati a použití, je však platnou a účinnou i před přijetím, nestanoví-li dispensační reskript jinak.⁹ Právo nežádá bezpodmínečně, aby dispens žádána a udělena byla písemně. O dispensi, udělené ústně pro foro externo, jest ale učiniti zápis, by mohla, třeba-li toho, býti dokázána in foro externo.¹⁰ Pravidlem však jest, aby dispens žádána a udělena byla písemně podle zásad, stanovených římskými dispensačními úřady, zvláště instrukcí Propagandy z 9. května 1877, a podle návodu, ordinářem snad daného.¹¹ Podle těchto zásad sepíše dispensační žádost pro foro externo farář, pro foro interno obyčejně zpovědník a připojí své dobrozdání, ne však jménem svým, nýbrž jménem snoubenců, kteří žádost pro foro externo podepíší, a to: a) jménem obou snoubenců, jsou-li oba katolíci, a jde-li o překážku vztažnou, korelativní, vízící oba snoubence, na příklad pokrevenství, švagrovství a podobně; b) pouze jménem jednoho snoubence, a to katolíka, je-li jen jeden náboženství katolického, nebo je-li pouze jeden snoubenec překážkou stížen, na příklad slibem, nebo jde-li o překážku sice vztažnou, oboustrannou, vzniklou však ze zločinu, spáchaného pouze jedním, na příklad z cizoložství s vraždou spolumanžela, vykonanou pouze jedním ze snoubenců; c) nebo konečně jménem každého snoubence zvlášť, je-li každý z nich vázán překážkou absolutní, na příklad jeden překážkou slibu, druhý vyššího svěcení. — Jde-li o překážku vztažnou, stačí k platnosti dispense, žádá-li a obdrží-li dispens pouze strana jedna, neboť udělením dispense jedné straně pomíjí překážka i na straně druhé, byť tato o udělení dispense ani nevěděla. Jde-li o dispens pro foro externo od veřejné překážky oboustranné, a jsou-li snoubenci z různých farností nebo i diecézí, sepíše žádost zpravidla farář nevěsty, je-li tato katoličkou. Píše-li výmínečně žádost farář ženichův, budiž to v žádosti odůvodněno.¹² Jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, sepíše žádost pouze jménem katolického snoubence jeho farář.

⁹ Kán. 37; S. C. Conc. 12. prosince 1723; Richter-Schulte: Tridentinum, 221.

¹⁰ Cappello n. 272, 2.

¹¹ Srv. Scherer II, 468, pozn. 69; Sägmüller: K. R. II³, 211, pozn. 1; Vogt 158; Heiner E. R.⁶, 168; Linneborn 129, pozn. 1.

¹² Knecht 248, pozn. 3; Feije n. 686; Gasparri n. 377; Cappello n. 271. Haring 535, ad 4; Linneborn 128.

II. Formální předpisy, týkající se žádostí za prominutí manželských překážek.¹³

1. Žádost za dispens od manželských překážek lze zaslati přímo příslušným dispensačním úřadům římským,¹⁴ a to: a) Penitenciarii, jde-li o prominutí překážky tajné pro foro interno;¹⁵ b) sv. Oficiu, jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílností náboženské nebo závazků, souvisejících s výsadou Pavlovou;¹⁶ c) Kongregaci svátostí, jde-li o prominutí všech jiných veřejných překážek pro foro externo nebo o dispens od nedokonaného manželství,¹⁷ jak to výslovně stanoví Ordo Servandus¹⁸ slovy: „Každý věřící má volný přístup k úřadům sv. Stolice... a právo, sám s nimi jednati o svých záležitostech.“ Žádost pro římské úřady adresuje se uvnitř přímo na papeže oslovením: „Beatissime Pater“; vně pak, na obálce, na příslušnou kongregaci, na příklad: „All' Eminentissimo Card. Secretario del S. Ufficio, Pallazzo del S. Ufficio, Roma“, nebo „All' Eminentissimo Card. Prefetto della S. Congregazione dei Sacramenti, Pallazzo della Cancellaria, Roma“, nebo prostě „S. Congregazione del S. Ufficio... S. Congregazione dei Sacramenti“ etc. Vnější adresu lze sice napsat i jazykem mateřským, doporučuje se však, napsat ji italsky, způsobem označeným.¹⁹

Žádost za dispens pro foro externo budiž farářem vždy, za dispens pak pro foro interno zpovědníkem zpravidla²⁰ zaslána jménem žadatelů (oratores, exponentes, nikoliv sponsi) apoštolské Stoliči prostřednictvím ordináře,²¹ a to ze dvou důvodů: a) ordinář mocí řádnou²² nebo delegovanou²³ často sám dispensovati smí a v tom případě dispens sám též udělí; b) římská kurie přijímá zpravidla pouze žádosti, koncipované nebo aspoň doporučené ordinářem, a pověřuje jej zjištěním pravdivosti dispensačních důvodů a vyřízení dispense od překážek veřejných pro

¹³ Srv. návod gener. vikariátu paderbornského; zpráva o 3. diec. konferenci 4.—5. května 1913, 26 n; novější předpisy z 28. února, 11. dubna 1919,; kirchl. Amtsblatt 1919, 40, 55; 1921, 61; A. K. 1868, 402 ss; Verordnungen des Ordin. Breslau 1922, 4; Trier 21. července 1922, Amtsbl. 1922, 110; Linneborn 129, pozn. 1.

¹⁴ Viz shora, str. 225 nn; Knecht 247.

¹⁵ Kán. 268, § 1.

¹⁶ Kán 247, § 3, 1121, § 2, 1123.

¹⁷ Kán. 249.

¹⁸ Normae communes, c. 10, sect. 1, n. 1; AAS. I, 53; kán. 36, § 1; srv. kán. 1569, § 1; Cappello n. 271, 3; Linneborn 129, pozn. 3.

¹⁹ Cappello n. 273.

²⁰ Cappello n. 271, 3 d. O disp. žádostech pro foro int. srv. níže.

²¹ Linneborn 129; Cappello n. 271, 3 a; Haring 536; Knecht 248.

²² Kán. 1045, 1313, 81.

²³ Na základě fakult; srv. 278 nn.

foro externo, takže žádost zaslána do Říma prostřednictvím ordináře bude vyřízena dříve. S. Oficiu nařídilo totiž 20. února 1888, aby všechny manželské dispense v budoucnu byly svěřovány ordináři žadatelů nebo místnímu ordináři.²⁴ Mimo to jsou ordináři povinni, jde-li o dispens od překážky švagrovství 1. nebo pokrevnosti 2/1 stupně, apoštolské Stolicí dispensační důvody vlastnoručně vypsat²⁵ nebo aspoň udělení dispense zvlášť doporučiti. Proto zpravidla ordinář sám žádost sepíše a apoštolské Stolicí zašle. Farář ať se řídí eventuelními předpisy své diecése; ať ordináři podrobně a přesně vyloží, oč jde, a jej požádá, aby sám apoštolskou Stolicí za dispens poprosil.²⁶ Za zprostředkování žádosti lze se obrátiti, jak z hořejšího nařízení sv. Oficia je patrno, na ordináře domicilu nebo quasidomicilu nebo místa pobytu snoubenců. Obyčejně bývá za to žádán ordinář místa, kde žadatelé právě se zdržují; a to ordinář strany katolické, absolutní překážkou (na příklad slibu) přímo stížen; nebo ordinář nevěsty, jde-li o překážku vztažnou (na příklad pokrevnosti), leč by z rozumného důvodu bylo vhodné, i v tomto případě požádati ordináře ženicha. Proto také dispensační žádost ordináři nebo sv. Stolicí zašle zpravidla farář nevěsty. Farář ženicha jen tehdy, je-li pouze on překážkou stížen, nebo je-li pouze on katolík. Jsou-li snoubenci z různých diecézí, netřeba za dispens žádati oba ordináře, dispensovati oprávněné. Stačí dispens, udělená jedním.²⁷

Dispensační žádosti buďtež ordináři posílány zavčas, neboť vyřízení římské dispense trvá obyčejně, byť i zvláštními okolnostmi se nezdržela, 3 až 4 týdny. Telegraficky žádat za římskou dispens je nepřípustno, jak již bylo dříve řečeno. Lev XIII. nařídil okružním listem státního sekretariátu z 10. prosince 1891 (ASS. v. 24, 447), aby pro možnost různých nepřístupností římské kongregace telegrafických dispensačních žádostí zpravidla (ordinarie), t. j. mimo naléhavé případy, nepřijímaly, a aby tímto předpisem také ordinářové se řídili. Totéž platí o žádostech telefonických, byť i při nich nebezpečí nepřístupností bylo menší, než při žádostech telegrafických. V obou případech je třeba zvláštní opatrnosti k zamezení možného zneužití. Hrozí-li toto nebezpečí, je telegrafická nebo telefonická žádost naprosto nepřípustna.

²⁴ ASS, v. 20, 543; Linneborn 129, pozn. 4.

²⁵ Dataria Apost. 19. června 1895; ASS, v. 28, 568; AK. v. 82, 104; Cappello 296, pozn. 11; De Smet n. 840, pozn. 3; De Becker 312; Feije n. 686; Zitelli n. 70; Knecht 248, pozn. 5.

²⁶ Gasparri n. 379; Wernz IV, n. 632; Feije n. 686s; Scherer II, 469; Linneborn 129, pozn. 4; Zitelli 67ss; Cappello 392, pozn. 4.

²⁷ Sv. Ofic. 31. března 1872; Prop. F. 19. září 1861; kán. 1028; Cappello 293, pozn. 5.

Podle instrukce Propagandy z 2. srpna 1901 musí i v telegrafických žádostech býti uveden dispensační důvod a nesmějí býti vynechány údaje a okolnosti, žádané instrukcí Propagandy ze dne 9. května 1877. Ani v případech sebenaléhavějších není nikdo povinen, žádati za dispens mimořádným způsobem, telegraficky nebo telefonicky.²⁸ Žádosti takové ordinářové vyřizují telegraficky pouze v případech mimořádně naléhavých.

Ordináři lze žádost poslati v řeči mateřské. Třeba-li ji poslati do Říma, bývá ordinariátem přepracována. Dříve římská kurie přijímala zpravidla jen žádosti latinské, francouzské a italské. Dnes, jak patrně ex Normis peculiaribus,²⁹ přijímá také žádosti španělské, anglické, německé a portugalské. Ordinářům a kněžím se doporučuje, aby v podáních do Říma užívali jazyka latinského, mohou však použítí kteréhokoliv shora řečeného jazyka. Penitenciarie přijímá žádosti v kterékoliv řeči.³⁰

Časem vyvinuly se zvláštní formuláře římských dispensačních žádostí, různé pro foro externo a interno.³¹ Jdou-li žádosti do Říma cestou ordinariátu, bývají sepisovány v ordinariátní kanceláři. Forma žádostí, posílaných ordináři, ustálena není.³² Aby práce žadatelů byla usnadněna a aby údaje v žádosti byly správné a úplné, vydaly některé ordinariáty formuláře dispensačních žádostí, jež jest pouze správné a úplně vyplniti.³³ — Za dispens lze žádati in forma: a) nobilium et ordinaria, prohlásí-li žadatelé, že mohou a chtějí zaplatiti obvyklé poplatky; b) in forma pauperum, prohlásí-li, že poplatků zaplatiti nemohou vůbec nebo jen z části. Podle toho také dispens se udílí in forma ordinaria et nobilium, žádá-li dispensující úřad obvyklý poplatek, nebo in forma pauperum, nepředepsal-li poplatek žádného nebo pouze nepatrný.³⁴

²⁸ Linneborn 129; Cappello n. 272, 3.

²⁹ Ordo Servandus, II., cap. 6, n. 5; srv. Cappello: De Curia Romana, I, 44.

³⁰ Cappello ibid., 359; Momin: De Curia Rom., 193; Linneborn 129, pozn. 6; Knecht 248, pozn. 4.

³¹ Formuláře nové pro Datarii srv. Archiv, sv. 82, 102nn, 394nn; Leitner 293nn 310nn; Haring 535, pozn. 7.

³² Haring 535, 1, 2; Formuláře srv. Leitner 293nn, 310nn; Haring 535, pozn. 8.

³³ Na př. ordinariát padebornský 11. dubna 1919; Kirchh. Amtsbl. 1919, 55n; 28. července 1919, ibid. 99. Ordin. frýburský 12. listopadu 1919, Anzeigeb. 1919, 329; Linneborn 130, pozn. 1.

³⁴ Cappello n. 273, 8; Wernz n. 613; Gasparri n. 327; Zitelli 69.

III. Co musejí obsahovati žádosti za dispens od překážek veřejných pro foro externo?³⁵

Podle instrukce Propagandy ze dne 9. května 1877 žádá právní obyčej a Stylus Curiae,³⁶ aby žádosti za prominutí veřejných překážek pro foro externo obsahovaly:

1. *Personálie žadatelů* (oratorum, exponentium, nikoliv sponsorum³⁷), totiž jejich jméno a příjmení, věk, stav, náboženství, bydliště, diecésní a farní příslušnost.

a) O jméně a příjmení žadatelů Instrukce Propagandy praví: „Jméno a příjmení žadatelů budiž psáno zřetelně a čistě, bez jakéhokoliv zkracování písmen.“ Totéž žádají zpravidla i zákony občanské. Dispensační reskripty vydávají se na jméno žadatelů. Italové neznačí jmen a zvláště příjmení cizích národů; táž působí jim často značné obtíže, a proto snadno vyskytnouti se může omyl ve jméně, není-li jméno nebo příjmení napsáno co nejčitelněji. Podle starého práva omyl ve jméně dispensačního reskriptu nezneplatňoval, týkal-li se pouze vlastnosti osoby, místa nebo věci, nebylo-li však pochybnosti o osobě, místu nebo věci samé. Týkal-li se však omyl osoby, místa nebo věci samé, byť i o osobě, místu a věci pochybnosti nebylo, byla platnost reskriptu sporná.³⁸ Proto Kongregace svátostí a také Penitenciarie udílela ordinářům zvláštní fakultu, konvalidovati manželské dispensační reskripty, neplatné pro omyl ve jméně nebo příjmení žadatelově, pro uzavření i zplnění sňatků, in facie Ecclesiae neplatně již uzavřených.³⁹ — Nový kodex přijal o právní účinnosti omylu ve jméně zásadu římského práva: „Zmýlil-li se závětník ve jméně nebo příjmení, není-li však nejisto, koho na mysli měl, omyl takový není na újmu pravdě,“ a stanovil v kánoně 47: „Reskripty nestávají se neplatnými pro omyl ve jméně osoby, které nebo kterou jsou dány, nebo místa, kde táž se zdržuje, nebo věci, o kterou jde, není-li podle úsudku ordinářova pochybnosti o osobě nebo věci samé.“ Dispensačního reskriptu tudíž nezneplatňuje pouze nahodilý omyl ve jméně žadatelů, dispensujícího nebo místa, není-li podle úsudku ordinářova o identitě osoby nebo místa pochybnosti; na příklad zdobnělina křestního jména nebo

³⁵ Instr. Prop. F. 9. května 1877; Grieszl n. 1017; Instr. Austr. § 86; Cappello n. 275; Linneborn 130; Leitner 276; Farrugia 215; Knecht 249.

³⁶ Kán. 42 § 1.

³⁷ Osoby, žádající za dispens, slují podle stylu kurie „oratores, exponentes“, nikoliv „sponsi“. Linneborn 130, pozn. 2; Knecht 249, 1.

³⁸ Srv. Pirhing lib. 1, tit. 3, n. 133s; Schmalzgr. lib. 1, tit. 3 n. 11ss, lib. 4, tit. 16, n. 158ss; Wernz I, n. 152; Gasparri n. 381, nota; Santi-Leitner, App., n. 50; Lehmkuhl II, n. 1027, 1036; Cappello n. 277, 1.

³⁹ Cappello 302, pozn. 31; Linneborn 121, pozn. 9.

záměna písmene nebo slabiky, Autonius místo Antonius, dioec. Neapolituna místo Neapolitana a pod.; nebo je-li žadatel podle připojeného rodokmene označen místo příjmením, křestním jménem svého otce nebo matky, na příklad Franciscus Alexandri.⁴⁰ — Dobrozdání ordinářova, o němž mluví kánon 47, není třeba, je-li omyl tak patrný, že o osobě, místě nebo věci není nejmenší pochybnosti, a rovněž jde-li o reskripty pro foro interno extrasacramentali. Tu jest posouditi onen omyl vykonavateli reskriptu.

b) Věk žadatelů poznačiti se doporučuje; není toho však per se třeba, leč jen ve zvláštních případech, na příklad je-li věk (aetas superadulta nebo aetas florens viduae) uváděn jako dispensační důvod. Stylus kurie žádá též poznačení věku, jde-li o prominutí překážky smíšené se stupněm prvním.⁴¹ Nepatrný omyl ve věku dispense nezneplatňuje.⁴²

c) Budiž též poznačen stav obou žadatelů, zda jsou svobodní nebo ovdověli. Náboženské vyznání poznačiti absolutně nutno není. Není-li o něm v žádosti zmínky, předpokládá se, že oba žadatelé jsou katolíci, ježto jinak bylo by též žádati za prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské. Kdyby jeden z nich byl nekatolík, budiž to poznačeno.⁴³ Zda jest to nutno k platnosti dispense, není jisto. Kardinál Gasparri dí:⁴⁴ „Je-li... jeden ze žadatelů jinověrec, a bylo-li to zamlčeno, D'Annibale míní,⁴⁵ že dispense je platnou. Mýlí se však, jak patrně mimo jiné z odpovědi Propagandy ze dne 24. listopadu 1802, jež na pochybnost, zda smí ordinář prominouti pokrevnství nebo švagrovství, je-li jeden ze snoubenců katolík, druhý nekatolík, odpověděla: „negative“.⁴⁶ Cappello⁴⁷ k tomu dodává: „Věc ta není podle našeho mínění jista, ježto není tam zneplatňující doložky.“ Přece však jinde praví: „Kdyby zamlčena byla herese spolusnoubence, probabilitér sed non certe byla by dispens neplatnou.“⁴⁸

d) Budiž poznačna dicésní, eventuálně také farní příslušnost žadatelů.⁴⁹ Instrukce Propagandy z 9. května 1877 žádala označení diecése původu (originis) nebo skutečného, přítomného byd-

⁴⁰ Wernz n. 152; Rosset n. 2490; Santi-Leitner *ibid*; Noldin n. 619; Cappello 302, pozn. 30; Cappello n. 277, 1; Knecht 249, pozn. 5.

⁴¹ Leitner 276; Cappello n. 275, 1. Neprávem dí Lehmkühl (n. 1039, nota 1), že věk musí býti v žádosti vždy poznačen.; srv. Knecht 249, pozn. 5; De Smet n. 849.

⁴² Penitence. 28. dubna 1897, ASS, v. 30, 637; Knecht 251, pozn. 2.

⁴³ Prop. F. 24. listopadu 1802; Feije n. 697s; Giovine I, n. 184, 2; Wernz n. 636; Cappello 300, pozn. 22.

⁴⁴ n. 326, nota 1. Srv. Cappello 300, nota 23. ⁴⁵ III, n. 490, nota 19.

⁴⁶ Collect. Prop. F. I, n. 664. ⁴⁷ Cappello n. 275, 6. ⁴⁸ Týž n. 277, 7.

⁴⁹ Linneborn 130; Cappello n. 275, 2; Chelodi n. 47, 6; Knecht 250, 2; Farrugia 216, 2.

lišť (actualis domicilii). Sv. Oficium 20. února 1888 (ASS. v. 20, 544) však nařídilo, aby manželské dispense k vyřízení byly odevzdávány vlastnímu ordináři žadatelů, nebo ordináři místnímu, z čehož je patrné, že v dispensační žádosti mohou žadatelé poznačiti diecési svého domicilu nebo quasidomicilu, potulní pak onu, ve které právě se zdržují, jejíž ordinář litteras testimoniales dal nebo žádost do Říma odeslal (kánon 1055).⁵⁰ Nejlépe bude, ujmě-li se věci ordinář faráře, k asistenci primarie oprávněného. V žádostech, posílaných do Říma prostřednictvím ordináře, postará se též o označení diecése. V žádostech pro foro externo zasílaných do Říma ať farář poznačí farní příslušnost žadatelů, jejich bydliště, nebo, bydlí-li v přířazené obci, raději jejich farnost.⁵¹ Leč nutno to není, podle některých⁵² ani tehdy ne, uvádí-li se v žádosti jako dispensační důvod „angustia loci“, snad proto, ježto pravdivost důvodu posouditi jest ordináři.⁵³ Co shora bylo řečeno o omylu ve jméně žadatelů, platí též o omylu v poznačení místa. Omyl pouze materiální dispense nezneplatňuje.⁵⁴

Ostatních okolností, týkajících se rodiny žadatelů, jejich zaměstnání, vlastností atd. per se k platnosti dispense v žádosti poznačiti netřeba; per accidens, na příklad souvisejí-li s dispensačním důvodem, bude třeba je poznačiti. Neuškodí však nikdy, budou-li poznačeny.

2. *Zvláště přesně jest v dispensační žádosti poznačiti manželské překážky, za jejichž prominuti se žádá.*⁵⁵ Instrukce Propagandy z 9. května 1877 nařizuje, aby v žádosti přesně byl vytknut druh (genus) i odrůda (species) překážky, a to i odrůda nejnižší (species infima), a mimo to také její stupeň (gradus) prostý (simplex) nebo smíšený (mixtus), vzdálenější (remotior) i bližší (propinquior), dále pokolení (linea), zda přímé (recta) nebo nepřímé (obliqua, collateralis) a též počet překážek. V dispensační žádosti je tudíž přesně poznačiti:

a) Speciem impedimentí, na příklad, zda jde o pokrevensství, švagrovství, veřejnou počestnost, zločin, duchovní příbuženství a pod.

b) Speciem infimam impedimentí, na příklad: α) při překážce

⁵⁰ Někteří autoři, na příklad Chelodi (n. 47), jmenují dosud podle Instrukce Prop. pouze diecési původu a domicilu, což podle nového práva správné není, jak patrné z kánonu 1055, který výslovně mluví o domicilu nebo quasidom., a též ze všeobecné zásady, že vlastním ordinářem je ordinář domicilu nebo quasidom.; kán. 94 § 1; Cappello 298, pozn. 16.

⁵¹ Linneborn 130; Leitner 277. ⁵² Cappello n. 275, 2.

⁵³ Gasparri n. 383, nota 2; Wernz IV, n. 636, nota 175; Linneborn 130, pozn. 3.

⁵⁴ Cappello n. 275 3.

⁵⁵ Chelodi n. 47, 7; Haring 536; Leitner 277; Cappello n. 275; Linneborn 130; Knecht 251, 4; Farrugia 216, 3.

slibu, zda jde o slib panenství nebo dokonalé čistoty nebo atd. (kánón 1058, § 1); β) při překážce zločinu, zda jde o překážku zločinu z cizoložství s příslibem nebo z cizoložství s pokusem manželství nebo z cizoložství s vraždou manžela, spáchanou jedním ze snoubenců, nebo z vraždy manžela, spáchané součinností obou snoubenců (kánón 1075); γ) při překážce veřejné počestnosti, zda jde o překážku z neplatného manželství a zda toto manželství bylo pravoplatně neplatným prohlášeno, nebo ze známého a veřejného konkubinátu (kánón 1078); δ) při překážce duchovního příbuzenství, zda jde o příbuzenství mezi křestitelem a křtěncem (orator privatum baptismum contulit oratrici aut vice versa) nebo mezi kmotrem a křtěncem (orator de s. fonte levavit oratricem aut vice versa, kánón 768, 1079). — Omyl, údaje nepravdivé (obreptio) nebo zamlčení pravdy (subreptio)⁵⁶ v dispensační žádosti, týkající se odrůdy překážky (na příklad pokrevenství místo švagrovství), byť i odrůdy nejnižší (na příklad slib čistoty, místo panenství), dispens zneplatňuje.⁵⁷

c) Stupeň (gradus) jest poznačiti při překážkách pokrevenství, švagrovství a veřejné počestnosti; a rovněž pokolení (lineam), zda jde o pokolení přímé (linea recta) nebo nepřímé (obliqua, collateralis). Přichází tu v úvahu: α) při pokrevenství pouze 1. až 3. stupeň pokolení nepřímého, ježto pokrevenství v pokolení přímém nikdy se nepromítá; β) při švagrovství pokolení, zda přímé nebo nepřímé, zvláště v pokolení nepřímém stupeň 1. a 2.; γ) při veřejné počestnosti 1. a 2. stupeň pokolení přímého. Pokud druh překážky toho žádá, třeba poznačiti, zda jde o pokolení přímé nebo nepřímé. Jde-li o nepřímé, zda je rovné (linea obliqua aequalis) nebo nerovné (inaequalis). Jde-li o nepřímé pokolení nerovné, budiž poznačen stupeň vzdálenější (gradus remotior) i bližší (gradus propinquior), na příklad 3. gradus mixtus cum 2. nebo tangens 2. (3/2) a pod. K platnosti dispense není však nutno, poznačiti stupeň bližší, jak patrně z kánonu 96, § 3.⁵⁸ Staré právo bylo v této věci přísnější.⁵⁹ Při pokrevenství, švagrovství, veřejné počestnosti, zločinu, prostém slibu je též poznačiti, zda jde o překážku jednoduchou (simplex) nebo mnohonásobnou (multiplex) a kolikanásobnou.⁶⁰

Doporučuje se označiti překážku schematicky číslicemi a zároveň popisně, na příklad: α) Při pokrevenství: Žadatelé jsou pokrevně spríznění ve 2/1 stupni pokolení nepřímého, ježto žadatel je strýc (patruus, bratr otce; avunculus, bratr matky) ža-

⁵⁶ Kán. 42. ⁵⁷ Cappello n. 277, 6 a. ⁵⁸ Cappello n. 275, 4.

⁵⁹ Srv. S. C. Conc. 19. září 1682; Richter-Schulte: Trid., 272, n. 129; Pius V. Attendens 20. srpna 1566 (Bull. Taur. VII, 475); též A. K. sv. 82, 563; Haring 536; Farrugia 218.

⁶⁰ Podrobně o tom při jednotlivých překážkách.

datelky; nebo ježto žadatelka je teta (amita, sestra otce; matera, sestra matky) žadatele. Žadatelé jsou pokrevně spříznění ve 2/2 stupni pokolení nepřímého, jelikož otcové jejich jsou bratři, nebo jejich matky jsou sestry, nebo otec žadatelův je bratrem matky žadatelčiny nebo naopak. β) Při švagrovství: Žadatelé jsou sešvagření v 1. stupni pokolení nepřímého, ježto žadatel je vdovec po sestře žadatelčíně; nebo žadatelka je vdova po bratru žadatelově. Žadatelé jsou sešvagření v 2/1 stupni pokolení nepřímého, ježto nebožka manželka žadatelova byla tetou (amita, sestrou otce; matera, sestrou matky) žadatelky; nebo ježto zemřelý manžel žadatelčin byl strýcem (patruus, bratr otce; avunculus, bratr matky) žadatele. Žadatelé jsou sešvagření ve 2/2 stupni pokolení nepřímého, ježto žadatelka je sestřenicí zemřelé manželky žadatelovy a pod.

Stupně pokrevnosti, švagrovství, veřejné počestnosti buďtež vždy označeny přesně a správně. Podle kánonu 1052 neplatným byl by dispensační reskript, kdyby místo bližšího stupně pokrevnosti nebo švagrovství (na příklad 2.), v žádosti byl uveden stupeň vzdálenější (na příklad 3.), neboť tento snáze se promíjí. Platnou by byla však dispens, kdyby místo stupně vzdálenějšího (na příklad 3.) v žádosti a tudíž i v reskriptě byl poznačen a prominut stupeň bližší⁶¹ (na příklad 2.). Zdá se, že tato právní zásada neplatí o překážce veřejné počestnosti, ježto kánon 1052 o ní zúmyslně mlčí a též ob difficultatem aequae gravem dispensandi in 1. ac in 2. gradu lineae rectae.⁶² Dnes autoři pochybují, zda neplatnou by byla dispens, bylo-li v žádosti za dispens od překážky smíšeného stupně zamlčeno, že je smíšen se stupněm⁶³ 1, na příklad 2/1, 3/1. — Platnou je dispens, byla-li překážka v žádosti správně popsána, její schematické označení je však chybné, na příklad 3/2 místo 2/2, neboť ze slovního znění překážka je dostatečně patrna.⁶⁴ Neplatnou je však dispens i od překážek nižšího stupně, bylo-li v žádosti poznačeno na příklad pokrevnosti místo švagrovství nebo slib panenství místo čistoty nebo naopak, neboť dispensující promíjí pouze překážku, v žádosti poznačenou.⁶⁵ Platnou je však dispens, byl-li omyl v pa-pežském reskriptě zavinen jeho pisatelem.

Aby omyl v poznačení příbuzenských stupňů a pokolení byl vyloučen, doporučuje se k žádosti přiložiti na zvláštním listě rodokmen (arbor genealogica, schema genealogicum) žadatelů, jasně sestavený, zřetelně napsaný a úředně potvrzený, obsahující

⁶¹ O tom podrobně při kán. 1052. ⁶² Cappello n. 277, 6b.

⁶³ *ibid.* 6d; Knecht 251, pozn. 1.

⁶⁴ Sv. Ofic. 22. února 1899 ad 1; Cappello 299, pozn. 17.

⁶⁵ „Praxis“ n. 27.

všechna jména a příjmení, manželský i nemanželský původ a též datum narození žadatelů a jejich předků. Někteří ordináři je žádají,⁶⁶ apoštolská Stolica však nikoliv. Dnes není tak nutný jako dříve, ježto překážky jsou omezeny na bližší stupně.⁶⁷

Při překážkách, jež bývají jednoduché nebo mnohonásobné (simplicia aut multiplicia), na příklad při pokrevnosti, švagrovství, veřejné počestnosti, zločinu, prostém slibu,⁶⁸ jest podle Instrukce Propagandy z 9. května 1877 poznačiti, zda jde o překážku jednoduchou nebo vícenásobnou a kolikanásobnou téhož druhu. Jde-li o dispens od překážky pokrevnosti a švagrovství, a byla-li v žádosti zamlčena překážka téhož druhu stejného nebo nižšího stupně, na příklad bylo-li udáno pokrevnosti 2. stupně jednoduché, místo 2. stupně dvojnásobné, nebo bylo-li udáno pokrevnosti 2. a zamlčeno současné pokrevnosti 3. stupně, je dispens platnou (kánon 1052). Mimo to jest v žádosti poznačiti všechny překážky různého druhu, v témž případě se vyskytující, rušící i vadící, na příklad smíšené vyznání a pokrevnosti nebo švagrovství a duchovní příbuzenství. Dnes vyskytnou se oproti dřívějšímu poměrně zřídka poslední 2 překážky současně, ježto duchovní příbuzenství mezi kmotry a křtěncovými rodiči překážkou⁶⁹ není. Byla-li zamlčena překážka únosu, jež v době žádosti za dispens již pominula tím, že unesená byla propuštěna na svobodu, je dnes dispens pravděpodobně platnou.⁷⁰

S tím, jak jest v žádosti překážky poznačiti, souvisí ještě jiné otázky, o nichž zmíniti se třeba.

a) Zda je dnes k platnosti dispense třeba, aby všechny sňatku se přičící překážky v téže žádosti udány a současně prominuty byly, mnozí pochybují, ježto dnešní dispensační prakse je mnohem mírnější; též kánon 1052 zdá se nasvědčovati názoru zápornému. Žádost za prominutí několika současných překážek sepíše se stejně, jako za prominutí překážky jedné; je ovšem třeba uplatniti závažnější dispensační důvody. Ordinář posoudí i v tom případě, zda jest žádost zaslati apoštolské Stolicí, nebo zda může dispensovati sám.

b) Vyskytuje-li se v témže případě současně překážka (překážky) tajná a veřejná, jest žádati zvlášť za prominutí překážek

⁶⁶ Na př. řezenský 18. června 1890, 28. listopadu 1899; Verordnungsbl. 1890, 91: 1899 147.

⁶⁷ Linneborn 130, pozn. 5; Chelodi n. 47., 8; Leitner 277, pozn. 1, Cappello n. 275, 10; jak si počínati při sepisování rodokmene, o tom při kán. 1076. Omyl v rodokmenu, je-li jinak příbuznost správně vylíčena, dispens nezneplatňuje. Penit. 2. června 1897, ASS, v. 30, 576; AK, sv. 78, 354; Knecht 251, pozn. 1.

⁶⁸ O tom při jednotlivých překážkách.

⁶⁹ Cappello n. 275, 5; Haring 536; Linneborn 131; Leitner 279.

⁷⁰ Cappello n. 277, 7c; Knecht 251, pozn. 2.

veřejné příslušnou kongregaci, totiž sv. Oficiu, jde-li o překážku smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, nebo Kongregaci svátostí, jde-li o jinou překážku, a zvláště Penitenciarii za prominutí překážky tajné. V žádosti za prominutí překážky veřejné poznačí se pouze překážka veřejná, beze zmínky o překážce tajné. V žádosti za prominutí překážky tajné, zaslané Penitenciarii, zvláště předepsaným způsobem sepsané,⁷¹ poznačí se překážka tajná a podotkne se, že žádáno také bylo nebo bude za prominutí sňatku se přičících překážek veřejných a kterých.⁷² Názoru Haringovu,⁷³ že se svolením snoubenců bylo by lze v žádosti za dispens pro foro externo poznačiti také překážku tajnou, takže by nebylo třeba, posílati zvláštní žádost Penitenciarii, přisvědčiti nelze, ježto promíjeti překážky tajné je výhradně oprávněna Penitenciarie a nikoliv Kongregace svátostí, respektive sv. Oficiu.

c) Je třeba, aby žádající za dispens v téže věci po druhé, když byl již po prvé dispens obdržel, ve druhé žádosti o dispensi již udělené se zmínil? Je toho třeba, pravděpodobně nikoliv však k platnosti dispense, použil-li již prvé dispense, a jde-li o druhou dispens od téhož slibu čistoty, ježto pozdější dispens je jakýms rozšířením dispense dřívější a je dispensí novou, nebo jde-li o druhou dispens od téže překážky zločinu, neboť dopustil-li se kdo znovu téhož zločinu, stal se tím dispense méně hodným.⁷⁴ V jiných případech, mimo právě řečené, podle souhlasného učení autorů o udělení dispense prvé zmínky učiniti netřeba.⁷⁵

d) Doložkou „ac aliis bona fide . . . forsan reticitis . . . non obstantibus“, jež v novějších formulářích dispensačních reskriptů obyčejně se vyskytuje, je dispense také od překážky vyššího stupně platna i tehdy, byly-li v žádosti bona fide zamlčeny jiné překážky, nejsou-li však takové, že by bylo třeba o nich zvláště se zmíniti, a nebývají-li per se promíjeny obtížnější, než překážka v žádosti uvedená.⁷⁶ O překážkách pokrevenství a švagrovství, jak již shora bylo řečeno, praví to výslovně kánon 1052 slovy: „Dispens od překážky pokrevenství nebo švagrovství, udělená od některého stupně překážky, je platna, byť i v žádosti nebo při udělení (v dispensačním reskriptě) . . . zamlčena byla jiná překážka téhož druhu ve stejném nebo nižším stupni.“⁷⁷

3. V dispensační žádosti jest též poznačiti stylem kurie žádané různé okolnosti (*variae circumstantiae*⁷⁸), a to:

⁷¹ O tom níže, str. 318 nn. ⁷² Haring 536; Linneborn 131.

⁷³ Str. 536. ⁷⁴ „Praxis“, n. 32; Cappello 299, pozn. 19.

⁷⁵ Sv. Alfons n. 1137; Ferreres n. 965; qu 8.

⁷⁶ „Praxis“, n. 28. ⁷⁷ O tom při kán. 1052.

⁷⁸ Grieszl 469, 6; Chelodi n. 47, 8; Cappello n. 275, 7; Linneborn 131; Knecht 252, 6; Farrugia 221, 6; Haring 537.

Předně, zda jde o dispens pro uzavření nebo pro zplnění manželství, neplatně již uzavřeného. — Ve druhém případě jest poznačiti:

a) Zda manželství ono bylo uzavřeno aspoň jednou stranou bona fide, bez vědomí překážky, nebo mala fide, s jejím vědomím.

b) Zda bylo uzavřeno po řádně vykonaných ohláškách, formou církevní nebo pouze občansky nebo před duchovním nekatolickým. O manželství, občansky již uzavřeném, per se zmíniti se netřeba, leč jen tehdy, uvádí-li se „matrimonium civile iam contractum“ jako dispensační důvod. Avšak ani tu pravděpodobněji netřeba říci, za jakým účelem se tak stalo. Někteří míní, že dnes k platnosti dispense netřeba poznačiti, že manželství bylo neplatně již uzavřeno, nebo že některá jiná okolnost byla snoubenci způsobena s úmyslem, ji později jako dispensační důvod uplatniti a tak snáze dispens obdržeti (cum intentione facilius obtinendi, facilitandi dispensationem⁷⁹). Stylus kurie ovšem žádá, aby eventuelní tento úmysl poznačen byl; k platnosti dispense však toho třeba není.

c) Zda bylo ono neplatné manželství dokonáno; zda se tak stalo bona nebo mala fide, bez vědomí nebo s vědomím překážky a neplatnosti manželství aspoň strany jedné, a s jakým účinkem se tak stalo quoad foecundationem. Neuvádí-li se v žádosti consummatio jako dispensační důvod, k platnosti dispense netřeba o ní se zmíniti. Ano, i když jako dispensační důvod se uvádí, netřeba k platnosti dispense říci, že neplatné ono manželství bylo dokonáno zlomyslně, s úmyslem facilitandi dispensationem.⁸⁰

d) Podle prohlášení sv. Oficia z 1. srpna 1866, instrukce Propagandy z 9. května 1877 a stylu kurie bylo dříve pod trestem neplatnosti udělené dispensy v žádosti poznačiti, zda žadatelé již před udělením dispense krvesmilství (copula incestuosa) spolu se nedopustili.⁸¹ Sv. Oficium prohlásilo na rozkaz Lva XIII. 25. června 1885,⁸² že této zmínky v budoucnu k platnosti dispense činiti netřeba ani tehdy, dopustili-li se žadatelé krvesmilství s úmyslem facilitandi dispensationem, ovšem žádají-li za dispensy z jiných důvodů. Kdyby však „copula incestuosa“ byla jedinou pohnutkou (causa motiva) pro udělení dispense, bylo by k platnosti dispense o ní se zmíniti. Také z jiných příčin může zmínka

⁷⁹ Feije n. 713; Pompen: Tractatus de dispensationibus et convalidatione matrimonii, Amstelodami, 1897, 55, 141; Cappello 300, pozn. 26.

⁸⁰ Sv. Oficium 25. června 1885, ASS. v. 18, 207; 18. března 1891; ASS. v. 26, 510; Knecht 252, pozn. 1, 2, Lehmkühl n. 1035, 6, nota 3; Génicot I, n. 527, Ferreres n. 963; Cappello 275, 7b, Farrugia 221, 6.

⁸¹ Sv. Grieszl 469, 7; Scherer II, 471; Haring 537, pozn. 4; Linneborn 131, pozn. 4.

⁸² ASS. v. 18, 207ss; srv. Grieszl n. 1019.

o krvesmilství býti někdy v dispensační žádosti nutnou, na příklad pro objasnění překážky zločinu nebo pro legitimaci dítek.⁸³

e) Zda k platnosti dispense jest se zmíniti o předchozím únosu ženy, jež však nyní jest již na svobodě, je sporno. Gasparri⁸⁴ rozlišuje a dí: Třeba tak učiniti, jde-li o dispens pro foro externo, nikoliv jde-li o dispens pro foro interno. Jiní však praví, že toho dnes vůbec činiti netřeba, což je pravděpodobnější.⁸⁵

Jde-li o dispens pro uzavření sňatku, buďtež shora řečené údaje učiněny k vůli úplnosti.⁸⁶ Jejich opomenutí dispense však nezneplatňuje.⁸⁷

4. V *dispensační žádosti jest též poznačiti stručně, úplně a pravdivě dispensační důvody*, o nichž shora podle instrukce Propagandy z 9. května 1877 bylo pojednáno. Třeba uvéstí důvody, důležitosti překážky úměrné, pomlčeti o důvodech tajných a zahánbujících, jsou-li důvody veřejné a čestné dostatečny.⁸⁸ Důvodů nečestných tajných nelze uplatniti v žádosti za dispens pro foro externo bez svolení žadatelů. Dispensačních důvodů jest dbáti také ordinářům, dispensujícím mocí řádnou nebo delegovanou, a to k platnosti dispense (kánon 84, § 1). Jde-li o prominutí nejbližších stupňů, na příklad pokrevnosti 2/1 nebo 3/1 stupně, je ordinář podle Instrukce Prodatarie z 19. června 1895 povinen, vlastnoručně vylíčiti dispensační důvody a shora řečené okolnosti, jak již dříve bylo podotknuto. Citovaná instrukce Propagandy na konci praví: „Toto (totiž dispensační důvody a podmínky) na zřeteli míti musí nejen ti, kdo apoštolskou Stolicí za nějakou manželskou dispens žádají, nýbrž také ti, kdo sami z papežského zmocnění dispensovati mohou, aby fakult, jež mají, náležitě užívali.“ Proto ordinářové duchovním správcům často připomínali, aby v dispensačních žádostech neopomíjeli poznačiti dostatečné kanonické dispensační důvody.⁸⁹

5. V *dispensační žádosti jest se také zmíniti o majetkových poměrech snoubenců*, aby podle nich dispensační taxu, t. j. poplatek, jež žadatelům u příležitosti udělení dispense jest platiti, bylo lze stanovití, nebo, jsou-li chudí ve smyslu kanonickém, aby dispens s prominutím poplatku udělena byla. Způsob označování

⁸³ Wernz IV, n. 636, pozn. 179; Scherer II, 471, pozn. 85; Vogt: E. R.³, 162, pozn. 1; De Smet II³, n. 848, 850; Cappello n. 275, 7d; srv. n. 266, 8; Leitner 292; Linneborn 131, pozn. 4.

⁸⁴ n. 387, nota 1.

⁸⁵ Wernz n. 636, nota 179; Cappello 301, pozn. 29.

⁸⁶ Trid. sess. 24, cap. 5 de ref. matr.

⁸⁷ Instr. Prop. F. 9. května 1877, II, 6.; ASS. v. 10, 291 ss; Chelodi 47, pozn. 1; Linneborn 131, pozn. 4.

⁸⁸ Cappello n. 375; 8; srv. n. 259ss; Chelodi n. 47.

⁸⁹ Na příklad ordinář padebornský 7. července 1917; Kirchl. Amtsbl. 1917, 112; Linneborn 132, pozn. 1; Knecht 252, pozn. 3.

majetkových poměrů žadatelů je v různých krajích různý.⁹⁰ Omyl nebo lešť, týkající se majetkových poměrů, udělené dispense nezneplatňuje.⁹¹ Tridentinum⁹² sice nařídilo, aby manželské dispense pro uzavření i zplnění manželství udíleny byly bez poplatku (gratis). Nařízení toho dbalo se vždy při dispensích pro foro interno, udílených vždy bez poplatku. U příležitosti dispensí, udílených pro foro externo, žádany však bývaly a žádají se i dnes, po reorganisaci římské kurie konstitucí Pia X. Sapienti consilio, dispensační taxy, obvyklé dříve při dispensích, udílených Datarii a Penitenciarií. Při dispensích super rato et non consummato platí o dispensačních poplatcích až na další předpisy, stanovené Kongregací koncilu.⁹³ Praxe ta má svůj základ ve vývoji kuriálních úřadů. Nepřičí se nařízení tridentskému, jež zapovídá pouze vybírání poplatků k dobru dispensujícího, nikoliv však na dobré účely, a je odůvodněna též tím, aby tak zmenšen byl počet dispensí od bližších stupňů pokrevnosti nebo švagrovství.⁹⁴ Pius VII. dí v breve z 28. února 1809, že poplatky se žádají: „ad resarciendum aliqua ratione vulnus, quod ex dispensationum matrimonialium concessione ecclesiasticae disciplinae infligitur, et ad matrimonia inter personas consanguinitatis vel affinitatis vinculo coniunctas, rariora et difficiliora reddenda.“

Dispensační taxy se skládají:⁹⁵ a) Z poplatku „pro expensis“, t. j. na úhradu kancelářských výloh za papír, poštovné atd.⁹⁶ b) Z poplatku „pro agentia“, t. j. z odměny pro diecévního, t. zv. genta (expeditor) čili zprostředkovatele dispense u kongregace, stanovené dotyčnou kongregací (1—6 lir). c) Z poplatku hlavně na vydržování kancelářských úředníků, zvaného „taxa“ sensu stricto. Poplatek ten je stanoven pro foro externo podle dřívější praxe Penitenciarie bez ohledu na majetek žadatelů podle jistých zásad, pro každou překážku zvlášť podle její důležitosti, a to: pro překážku pokrevnosti a švagrovství smíšenou se stupněm 1. a švagrovství 1. stupně 32 liry; pokrevnosti a švagrovství 2. stupně v pokolení nepřímém 26 lir; pokrevnosti 3/2 stupně 21 lira; pokrevnosti 3. stupně, duchovní příbuzenství, veřejné počestností a pro překážky nižšího stupně 16 lir. Je-li překážek

⁹⁰ Cappello n. 275, 9; srv. n. 277, 7a, n. 289; Chelodi n. 51; Haring 540; Knecht 209, pozn. 1; Normae communes, cap. 11, n. 12, ASS, v. 1, 57; Leitner 288; týž: De Curia Rom., 50; Farrugia 222.

⁹¹ Normae comm., cap. 11, n. 3; Farrugia 226, d.

⁹² Sez. 24, cap. 5 de ref. matr.

⁹³ Normae comm., cap. 11, n. 12; Cappello n. 289, 2; Grieszl n. 1021; S. C. Conc. 25. dubna 1918, AAS, v. 10, 192; Knecht 209, pozn. 1.

⁹⁴ Wernz n. 634; Rosset n. 2477; Feije n. 690ss; Cappello n. 290, 7.

⁹⁵ Cappello n. 289, 3; Linneborn 132; Chelodi n. 51; Leitner 288; Knecht 209, pozn. 1; Koeniger 317; Farrugia ibid.

⁹⁶ Chelodi ibid.; Linneborn ibid.; Leitner ibid.

více, čítá se vždy pouze taxa, stanovená pro nejvyšší překážku; na příklad při překážce švagrovství 1. stupně a zároveň duchovního příbuzenství je taxa 32 liry, nikoliv plus 16 lir. d) Z poplatku, zvaného „componenda, compositio“,⁹⁷ vzniklého z praxe Datarie, stanoveného podle zámožnosti žadatelů, povahy a důležitosti překážky a závažnosti dispensačních důvodů, ne však pro všechna území stejného. Týž dosahuje někdy až 3000 lir, slouží apoštolské Stolici k dobročinným a zbožným účelům a má ráz almužny. Apoštolská Stolica se však často spokojuje podle okolností i s menší, dobrovolně nabídnutou komponendou.⁹⁸

Od osob ve smyslu kanonickém: a) zámožných (divites) žádá se taxa i komponenda nebo obnos, obsahující oba tyto poplatky; b) od téměř chudých (quasipauperes) žádá se pouze taxa s příplatkem 10 lir; c) od chudých (pauperes) pouze taxa; d) od všech „pro expensis“ a „pro agentia“, pokud žádali za dispens agentem. Chudým, někdy i téměř chudým, promíjí se taxa zcela nebo z polovice a též poplatek pro agentia, nikoliv však „pro expensis“, poštovné.⁹⁹ Byla-li dispens odeprána, jest zaplatiti vždy pouze „pro expensis“.

Oprávněnost dispensačních poplatků vysvětluje z práva církve, majícího svůj základ ve slovech sv. Pavla,¹⁰⁰ žádati u příležitosti uděleného duchovního dobrodiní odměnu, jíž církev pro své účely nutně potřebuje. I stát žádá od občanů často značné poplatky za úřední výkony. Že poplatek „pro expensis“, na úhradu kancelářských potřeb, a „taxa“, poplatek pro vydržování úřednictva dotyčné kongregace, je oprávněn a zákazu tridentskému se nepřičí, je nepochybné. Komponendy apošt. Stolice používá ke konání dobrých skutků, udílení podpor atd. Jí mají býti blízce spřízněni snoubenci, kteří jiným vyšším důvodům jsou nepřístupni, od sňatku odvráceni, eventuálně za krvesmilství, jehož se již dopustili, jaksi pokutováni; jí má býti též počet dispensí mezi blízkými pokrevenci a sešvakřenými zmenšen.¹⁰¹ Ježto vybírání dispensačních poplatků je dnes odiosní, žádali zvláště němečtí a belgičtí biskupové¹⁰² na sněmě vatikánském za zrušení taxy a komponendy a ponechání pouze poplatku pro expensis a pro agentia. Protože apošt. Stolica na tyto poplatky je odkázána, nebylo jejich

⁹⁷ K dějinám komponendy viz Linneborn 99, pozn. 4; Göller: Der Ausbruch der Reformation, 1917, 132, n; Linneborn 132, pozn. 4.

⁹⁸ Gasparri n. 325; Leitner 291, pozn. 2.

⁹⁹ Cappello n. 289, 4; Normae comm. cap. 11, n. 2.

¹⁰⁰ 1 Kor., 9, 1—14; Santi-Leitner⁴ III, nn. 1—4, V. 3nn, 62ss; Leitner 287, pozn. 3.

¹⁰¹ Gasparri I, n. 325; Leitner 291, pozn. 2; Sägmüller II, 214; Knecht 209, pozn. 1.

¹⁰² Martin Konrad: Collectio, 171, 178.

žádosti vyhověno a zůstala v platnosti i dnes, po reorganizaci kurie, pro kongregaci svátostí a pro sv. Oficium při dispensích pro foro externo vzhledem na poplatky dřívější praxe Datarie, resp. Penitenciarie, a při dispensích *super rato et non consummato taxa*, stanovená kongregací koncilu.¹⁰³ Kongregace konsistoriální nařídila 25. dubna 1918, aby ordinář, dispensující mocí, delegovanou fakultami, zadostučinil právu kongregace svátostí na dispensační poplatky.¹⁰⁴

Při údajích pro stanovení dispensačních poplatků jest dbáti poměrů předválečných. Přesné výše těchto poplatků dnes stanoviti nelze, neboť poměr valuty různých států k valutě italské značně se změnil a dosud se neustálil. Kongregace konsistoriální dovolila, aby ordinářové republiky čsl., Německa, Rakouska a Polska poplatky, stanovené v italských lirách, vybírali ve měně dotyčných států, naroveň stavice liry koruně, resp. marce, což však nyní je opět nemožno. Vybrané ony obnosy měli pak uschovatí a najednou do Říma zaslati.¹⁰⁵ — Byla-li žádost poslána Penitenciarii přímo, ne prostřednictvím agenta, neplatí se ani poplatek pro agentia. Poštovné může žadatel dobrovolně hraditi v poštovních známkách, italských nebo cizích.¹⁰⁶

Se zřetelem na výši dispensačních poplatků rozeznávají se dispense a) *in forma pauperum*, b) *communi*, c) *nobilium seu divitum*.¹⁰⁷

ad a) *Dispense in forma pauperum*. — Pojem kanonicky chudých je dnes nesnadno stanoviti. Penitenciarie vymezila jej 31. ledna 1868¹⁰⁸ podle zásad, stanovených, ovšem pro poměry italské, Benediktem XIV. v odpovědi, dané sv. Oficiem arcibiskupu tourskému dne 26. září 1754.¹⁰⁹ Tyto zásady platí v podstatě dodnes, neboť Penitenciarie prohlásila 20. ledna 1904: „Dokud sv. Stolice jinak nestanovila, platí rozhodnutí, dané sv. Oficiem 26. září 1754.“¹¹⁰ Podle těchto zásad a podle poznámek k formulím Datarie¹¹¹ jsou: α) vskutku chudí a ubozí (*vere pau-*

¹⁰³ *Normae comm.*, cap. 11, n. 12; AAS. I, 57s; Haring 540, pozn. 1; Leitner; De Curia, 51; Geiger in *Passauer Monatsschr.* 19, 679; Leitner E. R. 289; Chelodi n. 51; Wernz IV, 634; AK. sv. 70, 424.

¹⁰⁴ AAS. X, 192; Linneborn 132, pozn. 4.

¹⁰⁵ Kongr. konsist. 23. ledna 1920; Haring 540, pozn. 1; Linneborn 133, pozn. 1.

¹⁰⁶ Leitner 288.

¹⁰⁷ Cerato 83, adn. b; Haring 539n; Ferreres II, 970; Linneborn 133; Wernz n. 613; Leitner 288; Cappello n. 289; Gasparri n. 333; M. E. v. 17, 132; AK sv. 64, 424.

¹⁰⁸ AK. sv. 24, 4n. ¹⁰⁹ Chelodi n. 51; Farrugia n. 111.

¹¹⁰ ASS. v. 37, 288; srv. v. 36, 704; srv. též Penitenc. 5. února, 10. listopadu 1900; Knecht 209, pozn. 1.

¹¹¹ AK sv. 82, 566; Haring 540, pozn. 1; Praxis Datariae Apost., n. 23ss.

peres et miserabiles) oni žadatelé, kteří oba se živí prací rukou, na př. dělníci, nádeníci, maloživnostníci, zřízení, maloobchodníci a pod., a nemají žádného majetku. Tito platí pouze poplatků pro expensis a pro agentia, tento ovšem jen tehdy, žádali-li Penitenciarií za dispens agentem. Ordináři tu potvrdí: „Oratores sunt vere pauperes et miserabiles, ut ne obolum quidem solvere possint.“ — β) Chudí (pauperes) jsou žadatelé sub α označení, mají-li však oba dohromady, po odečtení dluhů a břemen, nepatrný čistý majetek mimo Itálii v ceně asi 3.000 lir, v Itálii v ceně asi poloviční. Tito platí mimo poplatky pro expensis a pro agentia, žádají-li za dispens agentem, nepatrnou, shora řečenou taxu sensu stricto,¹¹² stanovenou již dříve pro foro externo Penitenciarií; neplatí však žádné komponendy. γ) Téměř chudí (fere pauperes, quasipauperes) jsou žadatelé sub α označení, kteří mají čistý majetek mimo Itálii v ceně nanejvýš 10.000 lir, v Itálii asi poloviční. Tito platí pro expensis, pro agentia, taxu sensu stricto a nepatrnou komponendu ve výši 8 až 10 lir,¹¹³ na př. při 1. stupni švakrovství taxu 32 liry komponendu 8—10 lir, úhrnem 40—42 liry, což je nejvyšší poplatek osob téměř chudých. Nabídl-li žadatelé poplatek vyšší, na př. 50 lir nebo více, nemůže ordinář ve svém vysvědčení říci: žadatelé jsou chudí a nabízejí..., nýbrž prostě poznačí: Žadatelé úhrnem nabízejí 50 lir. Při nynější znehodnocené a neustálené valutě je nesnadno ony pojmy přesně vymeziti a nebude též lze v praxi řídit se shora řečenými pravidly. Dnes není též důvodu, aby činěn byl rozdíl mezi Itálií a jinými zeměmi. V úvahu jest bráti majetek obou žadatelů. Je-li jeden z nich nekatolík, pak pouze majetek katolíka, a to čistý, po odečtení břemen. Majetek, na nějž žadatelé mají v budoucnu právní nárok, započítává se polovicí. Dbáti jest též výnosnosti řemesla živnosti, zaměstnání nebo úřadu žadatelů.¹¹⁴ Právem dí Wernz, že dnes často v dispensačních žádostech se zneužívá názvu vere pauperes a pauperes také o osobách, které nemají sice nemovitostí, mají však zaměstnání nebo úřad, na př. lékaři, advokáti, obchodníci, z něhož žijí jako boháči.¹¹⁵

ad b) Dispense in forma communi udílí se žadatelům, kteří nejsou ve smyslu kanonickém ani pauperes ani divites seu nobiles. Tito platí jako dispensační taxu: a) poplatek pro expensis; b) event. pro agentia, žádají-li za dispens agentem; c) taxu sensu stricto, větší nebo menší podle druhu a stupně překážky, shora naznačenou; d) komponendu, stanovenou, jak již bylo řečeno, v každém případě zvlášť, podle majetku žadatelů, druhu a stup-

¹¹² Srv. shora, str. 312 n. ¹¹³ Linneborn 133; Chelodi n. 51.

¹¹⁴ Cappello n. 289, 5; Farrugia n. 112.

¹¹⁵ Wernz n. 613, nota 38; Cappello 321, pozn. 44.

ně překážky, závažnosti dispensačních důvodů a země, ve které bydlí. *Komponenda* počítá se tak, že z ceny majetku žadatelů předpokládá se 4proc. čistý výnos, z něhož se pak podle druhu a stupně překážky, závažnosti dispensačních důvodů a vlati žadatelů stanoví určité procento jako *komponenda*.¹¹⁶

ad c) *Dispense in forma nobilium seu divitum* udílí se žadatelům ze vznešeného rodu a zámožným. Tito platí jako dispensační *taxu*: a) *poplatek pro expensis*; b) *event. pro agentia*, žádají-li za *dispens* agentem; c) obvyklou shora řečenou *taxu sensu stricto*; d) značně vyšší *komponendu*, v každém případě podle dřívějších předpisů *Datarie* stanovenou, majetku žadatelů, jejich vlastí, druhu a stupni překážky a závažnosti dispensačních důvodů úměrnou. Na př. při pokrevenství 2. stupně a nedostatečnosti dispensačních důvodů 2700 lir; si *in hoc casu praecesserit copula incestuosa*, až 2900 lir; při stupních vzdálenějších 150—160 lir.¹¹⁷ V našich krajích nabídne se obyčejně nějaký větší obnos, 100 nebo více lir, s nímž kongregace vždy se spokojí.

Při dispensích pro zplnění manželství platí o dispensačních poplatcích toto: 1. Bylo-li manželství neplatně uzavřeno *bona fide*, *dispensovala* dříve *Penitenciarie* chudé i bohaté vždy bez poplatku, což činí i nyní kongregace svátostí (*Normae comm. cap. 11, n. 12*). 2. Bylo-li uzavřeno *mala fide*, jest platiti tytéž poplatky, jako při dispensích, daných pro uzavření sňatku, *neprominula-li* jich kongregace částečně nebo i úplně.

Sv. Oficium nemá žádné stupnice dispensačních poplatků. Při dispensích od překážky smíšeného vyznání žádalo dříve zpravidla pro *taxa* 9 a pro *agentia* 5 lir. Nyní žádá, mimo zvláštní případy, kdy pro zvláštní povahu věci nebo pro chudobu žadatelů nic se neplatí, pro *taxa* 15 (někdy 20), pro *exsecutione* 8, pro *agentia* 8 (někdy 5 lir), obyčejně však celkem ne více než 16 lir. Za větší *rescripty* žádá 10, za menší 5 lir a mimo to pro *agentia* 6 nebo 3 liry.¹¹⁸

*Ordo Servandus*¹¹⁹ nařizuje, aby ordinář tajným dotazem faráře zjistil a apoštolské Stoliči sdělil, zda jde o žadatele chudé nebo téměř chudé, mající právo na úplné nebo poloviční prominutí poplatků. Oba, farář i ordinář, jsou ve svědomí, pod trestem

¹¹⁶ Leitner 291, 4; Gasparri n. 325; Linneborn 133.

¹¹⁷ Gasparri n. 325; Lacroix, lib. 6, p. 3, n. 932; Leitner 291, pozn. 1; Chelodi n. 51; Linneborn 134; Gasparri n. 325, 341 ss; Wernz IV, n. 634, pozn. 166; Leitner 291; týž v AK. 1890, 424 nn.

¹¹⁸ Chelodi n. 51; Linneborn 134; Leitner 307, pozn. 2; Vogt E. R.³ 168; Srv. Grieszl n. 1020: *Tabella taxarum pro Dioecesis Austriacae Ditionis ultra montes positae*, Dnes již ovšem neplatí.

¹¹⁹ *Normae comm.*, cap. 11, n. 3; AAS, I, 55; Leitner 290n; Cappello n. 289, 5; Farrugia 223.

náhrady povinni říci pravdu. Není však dnes radno, aby duchovní správce majetkové poměry žadatelů, jak tomu bývalo dříve, vy-
 zvídal výsledkem dvou přísežných svědků,¹²⁰ jak by vlastně činiti
 měl, ježto by z toho často vznikly nepříjemnosti. Lépe učiní, upo-
 zorní-li žadatele na dispensační poplatky, jejich účel, podstatu
 a oprávněnost, a pak se jich šetrně a laskavě otáže, jsou-li oba
 katolíci, obou, jinak pouze katolíka, na jejich majetkové poměry,
 stav, zaměstnání, nemovitosti a movitosti, též na dluhy a břemena
 a konečně na to, jaký poplatek zaplatiti chtějí a mohou. Nabízejí-
 li poplatek oproti svému majetku příliš malý, ať je na to upo-
 zorní a požádá, aby nabídli poplatek větší. Učiní-li tak, poznačí po-
 platek, podle svého úsudku přiměřený v dispensační žádosti; ne-li,
 poznačí nabídku žadatelů a odůvodní své námitky proti ní. Ordí-
 nář pak rozhodne. Kdyby nabídka byla příliš malá oproti majetku
 žadatelů, Řím někdy, leč velmi zřídka, žádá ordináře za vysvět-
 lení a odůvodnění. Že dispensační poplatek takto nabídnouti lze,
 je patrné z učení kanonistů¹²¹ a též z praxe apoštolské Stolice,
 jež zpravidla bez dalšího šetření s nabídnutým obnosem se spo-
 kojuje, byť i byl menší obvyklé taxy. Nabídnou-li žadatelé, na př.
 30 Kč, míní se tím, že úhrnem chtějí zaplatiti 30 Kč, což poznačí
 farář a pak i biskup v dispensační žádosti, přepočteno na kurs
 italský, slovy: *Oratores pauperes ac miserabiles offerunt 30 Co-
 coronas czechoslov., id est . . . libellas in totum*“ a potvrdí, že obnos
 je přiměřený, na př. slovy: *„quae oblatio, consideratis conditio-
 nibus loci, personarum possessionis iusta et rationabilis est“*.¹²²
 Počítání obnosu, stanoveného v italských lirách, ve valutních jed-
 notkách jiných států dovolil, jak shora bylo řečeno, Benedikt XV.
 v březnu 1920. Úplně chudým udílí se dispens bez poplatku, pro-
 hlásil-li ordinář: *„Oratores sunt ita pauperes et miserabiles, ut
 ne obolum quidem solvere possint.“* Mylné nebo podvodné údaje
 o majetkových poměrech žadatelů a rovněž odepření poplatku
 udělené dispense sice nezneplatňuje (Penitenc. 5. února 1900;
 Grieszl n. 1022), trvá však povinnost náhrady, oč apoštolská Sto-
 lice nespravedlivě byla zkrácena. Apoštolská Stolica dispensuje
 i tehdy, odepřeli-li žadatelé poplatek svému majetku přiměřený
 nebo vůbec nějaký, je-li dispens morálně nutnou, aby zabráněno
 bylo pokleskům a hříchům. I o tom jest ordináři apošt. Stolicí
 zpravit. Ve sdělení udělené dispense žadatelům jest ordináři
 v tomto případě, uzná-li to vhodným, žadatele napomenouti, že
 apošt. Stolicí ex iustitia něco dluží.¹²³ V nejnovějších 5letých

¹²⁰ Gasparri I³, p. 229; Haring 539, pozn. 7; Knecht 252 n.

¹²¹ Cappello n. 286, 6; Haring 539; Chelodi n. 51.

¹²² Linneborn 134, pozn. 2; Leitner 291.

¹²³ Ordo Servandus, I, cap. 11, n. 3; Haring 540, pozn. 1; Cappello n. 289,
 5; Chelodi n. 51; Farrugia 226.

fakultách jsou obsaženy zvláštní předpisy, týkající se poplatků (Normae de taxis).¹²⁴

Dispensační žádost, sepsanou způsobem shora řečeným, zašle farář se svými poznámkami ordináři, který ji pak se svým dobrozdáním a doporučením odešle příslušné kongregaci. Ordinář na konci žádosti potvrdí: „vera esse exposita“ a doporučí ji k příznivému vyřízení slovy: „exponentes ad dispensationis gratiam humillime commendamus“, jde-li o důvody čestné; nebo slovy: „exponentes ad veniam et dispensationis gratiam... commendamus“, jde-li o důvody nečestné. Jde-li o žádost za dispens od překážky pokrevnosti 2/1 stupně, jest, co se týče dobrozdání, ordináři dbáti nařízení, obsaženého v oběžníku kardinála prodávatele Bianchi z 19. června 1895, o němž již shora zmínka se stala, a jež zní: „Jeho Svatost zavazuje biskupy ve svědomí, aby bedlivě bděli, aby na svatou Stolicí neobraceli se se žádostmi, kterých skutečné kanonické důvody nedoporučují, a aby vlastnoručním listem po každé vyložili důvody a okolnosti, pro které myslí, že by dispens udělena býti měla.“¹²⁵

IV. Co musejí obsahovati žádosti za dispens od překážek tajných pro foro interno?¹²⁶

Žádost za dispens od překážek tajných, jež se zasílá ordináři, nebo, jde-li o dispens pro foro interno sacramentali, raději přímo Penitenciarii, sepíše zpravidla zpovědník, a to takto:

1. V žádosti za dispens pro foro interno sacramentali zamlčí se vše, z čeho by žadatele bylo lze poznati, totiž jejich jména a příjmení, místo nichž poznačí se jména fignovaná, na př. Titius, Titia, Caius, Caia; dále zamlčí se stav, věk, bydliště, třeba-li i diecése, a též majetkové poměry, ježto dispensační poplatky se neplatí, mimo poštovné, jež lze zaplatiti v poštovních známkách. Náboženství, ač se u obou žadatelů předpokládá katolické, budíž poznačeno. — V žádostech za dispens pro foro interno extra-sacramentali poznačí se pouze jméno, příjmení a bydliště žadatelů, ježto tuto dispens jest poznačiti v tajné knize Penitenciarie nebo biskupské kurie pro případ, že by takto prominutá tajná překážka později veřejnou se stala.¹²⁷

2. V žádosti jest vždy přesně poznačiti adresu, jméno, příjmení a bydliště toho, jemuž dispensační reskript zaslán býti má;

¹²⁴ AK. sv. 104. 297; Knecht 252; pozn. 4. Srv. shora, str. 284.

¹²⁵ AK. sv. 75, 300; Chelodi 47, pozn. 2.

¹²⁶ Linneborn 134; Cappello n. 273, 5; Chelodi n. 47, 3; Haring 536; srv. AK. 1919, 77n; Farrugia n. 108 ss; Knecht 248, pozn. 4; Instr. Austr. § 87. Formulář žádosti za dispens pro foro int., viz v části 6., dodatek III.

¹²⁷ Cappello n. 278; Knecht 248 pozn. 4, 249, pozn. 5.

jím může být pisatel žádosti, zpovědník, nebo i jiná osoba. To poznáčí se v žádosti slovy: „Dignetur Eminentia vestra rescribere ad . . .“ Místní jména nebudtež nikdy latinisována.

3. Jest též poznačiti, zda dispens se žádá pro uzavření nebo zplnění manželství, neplatně již uzavřeného.

4. Manželské překážky, za jejichž prominutí se žádá, jest poznačiti přesně a stručně, bez zbytečných okolností; na př. překážka soukromého prostého slibu dokonalé a trvalé čistoty, učiněného bezpodmínečně po dokončeném 18. roce. To rozumí se v dispensační žádosti, zasláné apošt. Stolicí, vlastně samo sebou, ježto jinak učiněný soukromý slib čistoty apošt. Stolicí zadržen není. Překážky budtež označeny tak, jako v žádostech za dispens pro foro externo; s tím však rozdílem, že v žádostech pro foro externo poznáčí se pouze překážky veřejné, v žádostech pro foro interno jest však poznačiti nejen překážky tajné, za jejichž prominutí se žádá, nýbrž také dotýčnému sňatku zároveň se příčíci všechny překážky veřejné, s poznámkou, že dispens od překážek veřejných byla již udělena, nebo aspoň že za ní bylo nebo bude žádáno.¹²⁸ Kdyby v tomto případě obojí žádost, totiž ona za dispens pro foro externo od překážky veřejné a také ona za dispens pro foro interno od překážky tajné, poslána byla ordináři touže osobou, na př. farářem jako takovým a jím jako zpovědníkem, bylo by se za daných okolností často obávati, že bude porušeno zpovědní tajemství nebo poškozena čest žadatelů, ježto v žádosti pro foro interno jest mimo překážku tajnou poznamenati také sňatku se příčíci překážky veřejné, takže by ordinář ze srovnání žádostí pro foro externo, v níž žadatelé jsou označeni jmény, se žádostí pro foro interno snadno poznal, o koho jde, čímž by zpovědní tajemství porušeno a čest žadatelů byla poškozena. K zamezení toho doporučuje se, žádost za dispens pro foro interno zaslati v tomto případě Penitenciarii, a to buď přímo adresovanou: „All' Eminentissimo Cardinale Penitenziario Maggiore, Roma, Palazzo del St. Officio“ nebo krátce: „Sacra Penitenzieria . . .“ nebo: „Alla Segretaria della sacra Penitenzieria Apostolica . . .“, s oslovením velkopenitenciáře v žádosti: „Eminentissime Princeps (Domine)“, nebo prostřednictvím římského agenta dotýčné diecése. Ve druhém případě jest však dbáti nařízení Penitenciarie z r. 1872, jež dí: „Ostatně chtějí-li použití zprostředkování některého zástupce v Římě, mohou mu zaslati, zamlčevše jména, list zapečetěný, aby jej odevzdal kardinálu velkopenitenciáři; ať se však neopovází případů, které Penitenciarii předloženy býti mají, nikdy a nijak (zprostředkovateli) vyličiti nebo je vyjeví-

¹²⁸ Linneborn 134; Chelodi n. 40, 3; Wernz IV., n. 633; Gasparri I, n. 346; Knecht 248, pozn. 2. Chelodi 40, pozn. 3; Farrugia 219 s.

ti."¹²⁹ Není-li kdy žádati za prominutí tajných překážek Penitenciarii, a hrozí-li nebezpečí, že tajemství bude porušeno, pošle-li žádost pro foro interno ordináři zpovědník sám, může mu ji poslati prostřednictvím jiné osoby, na př. sousedního faráře, kterou požádá, aby mu pak od ordináře došlý dispensační reskript v uzavřené obálce odevzdal.¹³⁰ Žádost za dispens pro foro interno sacr. zasílá zpravidla zpovědník jménem žadatelů, leč se zamlčením jejich jmen. Není-li nebezpečí, že zpovědní tajemství bude porušeno, nebo že utrpí čest žadatelů tím, že ordinář se doví, o koho jde, může zpovědník, zamlčev jména, požádati ordináře také za sepsání žádosti a její zaslání Penitenciarii. To doporučuje se i proto, ježto ordinář bude snad moci na základě zvláštních fakult prominouti překážku sám. Zpovědník může ve zpovědi kajícího požádati, aby mu překážku, odhalenou ve zpovědi, sub secreto sdělil mimo zpověď, aby mohl žádati za její prominutí pro foro interno extrasacr., aby dispens byla platna i pro foro externo a nebylo třeba nové žádosti pro foro externo, kdyby ona překážka později veřejnou se stala.¹³¹

5. Dispensační důvody, jež jsou pro foro interno tytéž jako pro foro externo, jest poznačiti stručně, jasně a zřetelně, nejlépe termínem technickým, na př. propter periculum incontinentiae a pod., jako v žádostech za dispens pro foro externo. Totéž platí o různých okolnostech (circumstantiae), o nichž při žádostech pro foro externo bylo pojednáno. V žádostech pro foro interno lze však snáze uplatnění též dispensační důvody zahanbující a nečestné, než v žádostech pro foro externo.

V žádostech pro foro interno hlavní věci jsou překážky a dispensační důvody, vše ostatní je vedlejší. V úvahu hlavně přichází: překážka soukromého slibu trvalé a dokonalé čistoty nebo slibu, vstoupití do řehole slibů slavných, učiněného bezpodmínečně po dokončeném 18. roce, a překážka zločinu. Též vyskytnouti se může tajná překážka pokrevnosti, zvláště ex copula illegitima.¹³² Prohlášením kodexu pomínula dříve často potřebná dispens pro foro interno od překážky švakrovství ex copula illicita, ježto nyní z nemanželské soulože švakrovství nevzniká. Nemá-li ordinář zvláštní dispensační fakulty, smí překážku řečeného soukromého slibu prominouti pouze apošt. Stolice, a to, jde-li o případ fori interní, t. j. tajný, pouze Penitenciarií.¹³³

Žádosti za dispens pro foro interno buďtež podle možnosti

¹²⁹ ASS. VII, 208s; Cappello 296, pozn. 10; Farrugia n. 109; Knecht 248, pozn. 4; Linneborn 135, pozn. 1.; Normae comm., cap 9, nn. 10, 11; srv. S. C. Consist. 20. listopadu 1908. ¹³⁰ Linneborn 135, pozn. 2; Vogt E. R.³ 121.

¹³¹ Cappello n. 271, 3b; Cerato 69; Haring 536; Linzer Quartalschr. 1905, 78nn; AK. 1902, 101n.

¹³² Kán. 1076 § 3. ¹³³ Kán. 1309; 401 tom podrobně při kán. 1058.

psány latinsky, ať jde o žádost na Penitenciarii nebo na ordináře, o dispens pro foro interno sacr. a tudíž o zachování zpovědního tajemství, nebo o dispens pro foro interno extrasacr. Zpovědník ať po každé připíše doporučení žádosti k příznivému vyřízení a pošle ji doporučeně. Nedošlo-li její vyřízení do 2 měsíců, budiž urgováno jednou nebo i dvakrát s přesným označením žádosti do Říma zaslané.¹³⁴

V. Žádosti za prominutí překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské.¹³⁵

Žádosti za prominutí překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské zaslati jest přímo nebo ordinářem sv. Oficiu, ježto výhradně ono je příslušno, tyto překážky promíjeti, ať se vyskytují samy nebo zároveň s jinými veřejnými překážkami, na př. pokrevnostvím, švakrovstvím atd.¹³⁶ Pro zvláštní povahu obou těchto překážek jest v žádostech za jejich prominutí šetřiti některých zvláštností. Jest je sepsati jako jiné žádosti, leč pouze jménem snoubence katolického. Oba snoubence, i nekatolického, třeba však označiti, jako v jiných žádostech pro foro externo, jménem, příjmením atd. Obsahovati musí všechny obvyklé údaje jiných žádostí. Brání-li sňatku mimo překážku smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské zároveň jiná veřejná překážka, budiž i ona v žádosti přesně označena, ježto pro souvislost (ratione connexionis) s překážkou smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské stává se pro prominutí i této překážky, kterou jindy promíjí kongregace svátostí, výhradně příslušno sv. Oficiu. Překážka tajná ovšem se nepoznačí; za její prominutí jest jako jindy zvlášť žádati Penitenciarii. K žádosti jest přiložiti oběma snoubenci a duchovním správcem podepsaný protokol, že snoubenci splní všechny podmínky a požadavky, na nichž církev prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské závislým činí, a jež se týkají: 1. odvrácení nebezpečí svedení (perversionis) snoubence katolického; 2. katolického křtu a výchovy všech dětí; 3. ochoty katolického snoubence, starati se podle možnosti o obrácení strany nekatolické. Církev nechce tím požadavkem nikterak dělati proselytů. Katolík je zákonem přirozeným, z lásky povinen usilovati o obrácení nekatolíka dovolenými prostředky, na př. modlitbou, poučováním, vzorným životem atd. Záruka o katolické výchově všech dětí je při těchto žádostech věcí nejdůležitější. Proto partikulární právo často nařizuje, aby byla dána formou, i občanským zákonem eventuelně předepsa-

¹³⁴ Ferreres: La Curia, n. 862ss; Leitner 310.

¹³⁵ kán. 1061, 1071. ¹³⁶ Kán. 247 § 3.

nou, aby platila též in foro civili.¹³⁷ O ostatních dvou zárukách učiní farář zápis a poznačí v žádosti, že byly dány. Vše příloží k žádosti buď v originálu nebo ověřeném opise. Ústní slib snoubenců, že záruky splní, zpravidla nestačí.¹³⁸ Záruky samy nenahradí též dispensačních důvodů, ježto církev řečených překážek nepromíjí, leč pouze z důvodů naléhavých, spravedlivých a závažných,¹³⁹ a to hlavně veřejnoprávních (causae publicae), na př. je-li důvodná naděje na obrácení nekatolika, nebo hrozí-li nebezpečí sňatku pouze občanského nebo nekatolického, odpadu strany katolické, nebo jde-li o zažehnání veřejného pohoršení a pod. Důvody soukromoprávní (causae privatae), na př. aetas superadulta, angustia loci a pod., samy per se nestačí.¹⁴⁰ Pro prominutí překážky rozdílnosti náboženské, zvláště mimo kraje misijní a pro sňatky se Židy nebo mohamedány, je třeba důvodů velmi závažných, vždy závažnějších, než pro prominutí překážky smíšeného vyznání. Duchovnímu správci jest k žádosti připojit také potvrzení a ujištění, že pro vlastnosti a povahu snoubenců lze mítí mravně jistým, že záruky budou splněny.¹⁴¹

Dodatek: Co jest poznačiti v dispensačních žádostech manželských, zasílaných ordináři?

Ordináře žádati jest za dispense manželské písemně. Jen v mimořádných případech pro nedostatek času mohli by snoubenci žádost, napsanou duch. správcem, odevzdat bisk. kurií osobně. K žádosti za prominutí manž. překážek jest přiložiti protokol o majetkových poměrech snoubenců, aby mohla býti stanovena římská taxa. (Srv. ACO. 1923, n. 6300).

V žádostech, zasílaných ordináři, jest poznačiti: 1. Jde-li o dispens pro foro externo; a) udílenou mocí delegovanou: α) k platnosti dispense podstatné údaje, jež stylus římské kurie k platnosti dispense žádá; β) k dovolenosti dispense údaje, jež stylus kurie k dovolenosti dispense žádá; b) udílenou mocí řádnou, jest ad convenientiam dispense poznačiti i nepodstatné údaje, jež stylus kurie k dovolenosti dispense žádá.¹⁴² 2. Jde-li o dispens pro foro interno: a) sacramentali, jest dbáti všeho, co shora řečeno bylo o žádostech, zasílaných Penitenciarii; b) extrasacramentali, jest poznačiti též jména, příjmení a bydliště žadatelů, ježto podle kánonu 1047 dispens, udělená in foro interno extra-

¹³⁷ U nás in foro civili ovšem neplatí, jak patrno z § 1. interkonf. zákona rep. čsl. z 23. dubna 1925, č. 96 Sb. z. a n. V Bavorsku, Prusku, Sasku žádá se smlouva notářská nebo soudní; srv. Vogt, E. R.³ 112, pozn. 1; Seidl: Matrikenführung,³ 180, 328; řezenský V. O. Bl. 1893, 150 Leitner 307, pozn. 1.

¹³⁸ Kán. 1061 § 2. ¹³⁹ Kán. 1061, 1071.

¹⁴⁰ Ordinariát paderbornský 7. července 1917; Linneborn 136, pozn. 2, 132, pozn. 1. ¹⁴¹ Kán. 106 § 1, n. 3.

¹⁴² Rosset n. 2768; D'Annibale n. 503; Wernz n. 638; Cappello n. 279.

sacr., poznačena býti musí v tajné knize kurie a platí též pro foro externo, stala-li se prominutá tajná překážka později veřejnou.

§ 19. O UDÍLENÍ MANŽELSKÝCH DISPENSÍ A O DISPENSAČNÍCH RESKRIPTECH.¹ KÁN. 1051—1057.

Kán. 1051. Dispensí od překážky rušící, udělenou buď mocí řádnou nebo mocí delegovanou indultem všeobecným, nikoliv však reskriptem v jednotlivých případech, udílí se také samo sebou legitimace potomstva, jestliže nějaké z oněch, jímž dispens se udílí, již se narodilo nebo počato bylo, vyjímajíc však potomstvo cizoložné a svatokrádežné.

Kán. 1052. Dispense od překážky pokrevnosti nebo švakrovství, udělená v některém stupni překážky, platí, byť by i v žádosti nebo v udělení (v dispensačním reskriptě) byl se vloudil omyl vzhledem na stupeň, pokud stupeň skutečně stávající je nižší, nebo zamlčena byla jiná překážka téhož druhu ve stupni stejném nebo nižším.

Kán. 1053. Dispense, udělená sv. Stolicí od manželství uznaného a nedokonaného (*super matrimonii rato et non consummato*), nebo dovolení, dané ke vstupu v jiné manželství pro předpokládané úmrtí manželovo, obsahuje zároveň (*secumfert*) dispens od překážky, plynoucí z cizoložství s příslibením nebo pokusem manželství, je-li jí třeba, nikoliv však dispens od překážky, o níž (se mluví) v kánoně 1075 čč. 2, 3.

Kán. 1054. Dispens, udělená od překážky nižší (t. j. nižšího stupně), nezneplatňuje se žádnou vadou (*vicio*) nepravdivých údajů (*obreptionis*) nebo zamlčení pravdy (*subreptionis*), byť by i jediný důvod účelný (*unica causa finalis*), v žádosti vyložený, byl nepravdivým.

Kán. 1055. Dispense od veřejných překážek, svěřené (k vyřízení) ordináři žadatelů, ať vyřídí ordinář, který dal vysvědčení nebo žádost apošt. Stolicí zaslal, byť by i snoubenci v době, kdy dispens vyřízena býti má, bydlíště nebo quasibydliště oné diecése byli opustili a do jiné diecése se odebrali, aby více již se nevrátili. Ať ale uvědomí ordináře místa, kde manželství uzavřítí hodlají.

Kán. 1056. Vyjímajíc mírný nějaký poplatek na úhradu kancelářských výloh, nesmí místní ordinářové nebo jejich úředníci při dispensích, udílených osobám nikoliv chudým, žádati žádného poplatku, jakýkoliv tomu se přičítá obyčej se zavrhuje, leč by toto právo jim bylo výslovně apošt. Stolicí uděleno, a jestliže by byli žádali, jsou povinni náhradou.

¹ Cappello n. 280 ss; Haring 537, ad 5.

Kán. 1057. Kdo udílí dispensa mocí, apošt. Stolicí delegovanou, ať v téže (dispensi) učiní výslovnou zmínku papežského indultu.

I. Právní účinek udělené dispense.

O rozsahu právního účinku udělené dispense platí zpravidla všeobecná zásada: *Dispensatio tantum valet, quantum sonat*, Dispense udílejí se dispensačními reskripty, o nichž platí tytéž právní zásady, jež stanoví o reskriptech vůbec kánony 36—62, ovšem s některými doplňky. Podle kánonu 49. reskripty jest vykládati podle vlastního smyslu slovního a obecného způsobu mluvy; nesmí býti rozšiřovány a aplikovány na jiné případy, mimo případy označené. Tuto zásadu aplikuje kánon 85. na dispense slovy: „V pochybnosti jest striktně vykládati nejen dispens podle předpisu kánonu 50,² nýbrž i dispensační pravomoc samu, udělenou pro určitý případ.“ Nicméně některé právní účinky udělených dispensi přesahují rozsah znění dispensačních reskriptů, jak to stanoví kánon 1051 a následující.

1. První právní účinek dispense, udělené od manželské překážky, je za určitých podmínek podle kánonu 1051 legítimace potomstva.³ — Dodatečným sňatkem samo sebou, bez zvláštního legítimačního úkonu, stávají se manželskými pouze filii naturales, t. j. děti, jejichž rodičové v době jejich početí nebo těhotenství nebo narození byli k sňatku spolu způsobilými, ježto tehdy jejich sňatku žádná rušící překážka nebránila. Potomstvo, narozené po sňatku, platně uzavřeném s dispensí od rušící manželské překážky, je manželské. Potomstvo však, narozené v tomto případě před sňatkem, s dispensí od rušící překážky uzavřeným, je nemanželské a takovým zůstává i po sňatku (kán. 1116). Aby toto potomstvo manželským se stalo, je třeba, aby bylo legítimováno, manželským prohlášeno auctoritate principis, pro foro ecclesiastico Pontificis, což děje se buď explicitě nebo implicitě. Explicitě, jestliže apoštolská Stolica zvláštním reskriptem nemanželské ono potomstvo legítimuje, manželským prohlásí; implicitě, je-li v reskriptě, kterým rušící manželská překážka se promíjí, zároveň obsažena také legítimace potomstva, byť i v něm o ní výslovné zmínky nebylo. Zvláštní, tohoto druhého způsobu legítimace se týkající ustanovení obsahuje kánon 1051, který praví: Dispensí od překážky rušící, která byla udělena mocí řádnou nebo mocí,

² Kán. 50 praví: „V pochybnosti striktně je vykládati reskripty, které se týkají při, nebo porušují právo jiných, nebo se přiči zákonu, danému k dobru osob soukromých, nebo konečně byly vyžádány k dosažení církevního benefícia. Všecky ostatní je vykládati široce (late).“

³ Chelodí n. 49; Cappello n. 291; Linneborn 137; Cerato 74n; Haring 538; Leitner 292; Knecht 227 n.

delegovanou všeobecným indultem, nikoliv však mocí, delegovanou reskriptem, daným pro jednotlivý případ, udílí se také samo sebou legítimace potomstva, z osob, kterým dispens se udílí, již narozeného nebo počatého, vyjímajíc ale potomstvo cizoložné a svatokrádežné.

Pravomoc, legitimovati tímto způsobem, totiž implicate, per dispensationem super impedimento concessam, byla známa již ve starém právu. Penitenciarie prohlásila 1. července 1859: „Co se týče indultů, jimiž svatá Stolica prostřednictvím Penitenciarie udílí ordinářům moc, promíjetí některé manželské překážky, je podle myslí posv. Penitenciarie (mentem s. Poenitentiarie... esse), že dispens od manželských překážek zároveň také obsahuje legítimaci počatého potomstva, vyjímajíc potomstvo cizoložné.“ Toto prohlášení bylo dne 8. července 1903 s úchvalou sv. Otce objasněno sv. Oficiem, že totiž dispensační moc, ordinářům pro nebezpečí smrti dekretem ze dne 20. února 1888 delegovaná, kterou podle dekretu z 1. března 1889 farářům také subdelegovati mohli, obsahuje fakultu, legitimovati prolem spuriam (t. j. potomstvo osob, jichž sňatku rušící překážka brání), vyjímajíc však potomstvo cizoložné a potomstvo, pocházející z osob, vázaných vyšším svěcením nebo slavným řeholním slibem.⁴

Z kánonu 1051 je patrné, že legítimace potomstva, vyjímajíc potomstvo cizoložné a svatokrádežné, je vždy samo sebou obsažena: a) v dispensi od překážky rušící, udělené apoštolskou Stolicí, byť by v dispensačním reskriptě o legítimaci nebylo zmínky; b) v dispensi od překážky rušící, udělené v nebezpečí smrti nebo v naléhavých případech ordinářem, farářem, knězem, jedním z obou k asistenci delegovaným, nebo sňatku podle kán. 1098 n 2 asistujícím, a zpovědníkem, ježto všichni dispensují v těchto případech mocí řádnou, obecným právem, totiž kánonem 1043—1045 svému úřadu propůjčenou; c) v dispensi od překážky rušící, udělené ordinářem nebo kýmkoliv jiným mocí delegovanou indultem všeobecným, trvalým nebo dočasným, což bývá častěji, daným pro určitý počet případů nebo na dobu 3 nebo 5 let, takže delegovaný smí prominouti jistou překážku po každé, kdykoliv se vyskytne v době, na kterou je zmocněn.

Legítimace potomstva děje se v těchto případech — na rozdíl od starého práva, jehož se přidržovala ještě odpověď kongregace svátosti z 29. ledna 1909⁵ — jak dí kánon 1051, eo ipso, t. j. pro-

⁴ ASS. v. 36, 118; srv. Gasparri I³, n. 471; De Smet: De spons. et matr., II³, 215, pozn. 3, 232; Wernz IV n. 622, nota 102; Linneborn 137, pozn. 3.

⁵ AAS. v. 1, 214. V dispensi, udělené od m. překážek z důvodů nečestných fakultami kongregace svátosti mimo nebezpečí smrti, nebyla podle této odpovědi implicate obsažena legítimace potomstva, nýbrž bylo zvlášť za ni žádati. Srv. Grieszl n. 1027.

minutím rušící překážky stává se potomstvo již narozené nebo teprve počaté samo sebou bez zvláštní žádosti za legitimaci, jak tomu bylo dříve, a bez zvláštního udělení legitimace, manželským. Legitimace tato nabývá právní platnosti od chvíle, kdy dispens byla udělena, a uskutečňuje se prominutím překážky ipso iure, i bez vědomí žadatelů, dispensujícího, vykonavatele dispense, ano i proti jejich vůli. Zemřel-li tudíž jeden ze snoubenců nebo i oba po udělení dispense, leč před uzavřením sňatku, dítě je a zůstává manželským, ježto bylo legitimováno udělením dispense a ne sňatkem.⁶ Zda potomstvo stává se udělenou dispensí a zůstává manželským také tehdy, nedošlo-li mezi snoubenci ke sňatku jejich vinou nebo bez ní, mají někteří za pochybno. Cappello na př. dí: a) Nedošlo-li k sňatku bez viny snoubenců, na př. pro pohlavní nemohoucnost, vzniklou po udělení dispense, potomstvo zůstává manželským, neboť kánon 1051 mluví výslovně o potomstvu buď narozeném nebo počatém. Pro potomstvo počaté by legitimace, udělená dispensí, neměla významu, ježto je legitimováno následujícím sňatkem a mimo to praví, že legitimace udílí se intuitu matrimonii, se zřetelem a za účelem manželství, leč toto nezávisle na vůli snoubenců v daném případě uzavřeno býti nemůže. b) Nedošlo-li k sňatku vinou snoubenců, je pochybno, zda udělenou dispensí potomstvo stává se a zůstává manželským.⁷

Legitimace, jež nyní v řečených případech děje se podle obecného práva eo ipso, t. j. udělením dispense od překážky, bývala dříve udílěna zvláštním reskriptem nebo doložkou, obsaženou v reskriptech Datarie, Penitenciariie nebo kongr. svátostí. Proto bylo nutno, aby legitimace potomstva byla výslovně žádána a udělena.⁸ Nestalo-li se tak, zůstalo potomstvo, zplozené před sňatkem, i po něm nemanželským.

Kán. 1051 zdůrazňuje, že dispensí, udělenou mocí řádnou nebo mocí delegovanou indultem všeobecným, neudílí se legitimace potomstva cizoložného, t. j. zplozeného žadateli, z nichž jeden nebo oba byli tempore copulae peractae vázání svazkem manželským; taktéž neudílí se legitimace potomstva svatokrádežného, t. j. zplozeného osobami, z nichž jedna nebo obě byly tempore copulae vázány vyšším svěcením nebo v řeholi učiněným slibem slavným nebo prostým, trvalým nebo dočasným. Potomstvo cizoložné a svatokrádežné může býti legitimováno pouze zvláštním

⁶ Gasparri I, n. 403; Zitelli 80s; Wernz n. 640, nota 214, 3; Cappello n. 291, 5; Chelodi n. 49, I.
Cappello n. 291, 6.

⁸ Kongr. svátostí 29. ledna 1909, AAS, I, 214; Chelodi 49, pozn. 3

reskriptem apoštolské Stolice. Toto omezení netýká se však potomstva, zplozeného z krvesmilství.⁹ Kán. 1051 též výslovně praví, že legitimace potomstva eo ipso se neudílí dispensí, danou mocí delegovanou reskriptem in casu particulari, t. j. kýmkoliv a komukoliv propůjčenou za účelem udělení dispense určité osobě nebo několika málo určitým osobám. Disp. pravomoc, delegovanou reskriptem pro casu particulari, jest vykládati striktně.¹⁰ Neobsahuje tudíž ničeho, co výslovně není obsaženo v reskriptu, jímž delegovaná pravomoc se udílí; neobsahuje tudíž ani pravomoci legitimační, není-li o ní v reskriptu zmínky. To prohlásila Penitenciarié 1. července 1859 slovy: „Disp. reskripty, udílené in casibus particularibus Dataríí nebo Penitenciarií, neobsahují fakultu legitimovati potomstvo již zplozené, není-li v těchto reskriptech poznačena, a jest tudíž žádati za novou fakultu, aby vykonavatel potomstvo již zplozené manželským prohlásiti mohl.“¹¹ Obyčejně však bývá v disp. reskriptě pro casu particulari, byť za ni ani nebylo žádáno, připojena fakulta legitimovat potomstvo. Neprávem k tomu podotýká Cerato,¹² že v tomto případě dítě je legitimováno per subsequens matrimonium contractum nebo convalidatum, neboť dodatečným sňatkem stávají se manželskými pouze filii naturales, nikoliv jiní, jak výslovně praví kán. 1116, t. j. děti, jichž rodičů sňatku v době početí nebo těhotenství nebo narození žádná rušící překážka nebránila.¹³

2. Kánon 1052. Jako v každém reskriptě, tak i v dispensačním reskriptě od manželských překážek předpokládá se, byť i nebyla výslovně vyjádřena, podstatná podmínka: „Si preces veritate nitantur“. Této podmínce přičí se zamlčení pravdy (subreptio) a údaje nepravdivé (obreptio), jež do dispensační žádosti omylem, podvodem nebo lstí žadatelů se vloudily. Přesto však zamlčení pravdy (subreptio) dispense nezneplatňuje, bylo-li v žádosti uvedeno, co podle stylu kurie k platnosti dispense poznačeno býti mělo. Jinak byla by dispens neplatnou, vyjímajíc, byla-li udělena s doložkou „Motu proprio“. Údaji nepravdivými (obreptione), jež padají na váhu zvláště tehdy, týkají-li se dispensačních důvodů, v žádosti a v dispensačním reskriptě obsažených, zvláště oněch, jež byly pohnutkou pro udělení dispense (causae motivae seu finales), udělená dispens se nezneplatňuje, je-li pravdivým aspoň jeden uvedený dispensační důvod, nebo bylo-li jich uve-

⁹ Linneborn 137, pozn. 4.

¹⁰ Kán. 85; Penitenc. 1. července 1859; sv. Of. 8. července 1903; ASS v. 36, 118; Feije n. 631, 741; Wernz n. 622, nota 102; Gasparri n. 471; Chelodi 49, pozn. 1.

¹¹ Linneborn 137, pozn. 3, 4.

¹² 75, 3.

¹³ Cappello 323, pozn. 50.

deno více, tedy aspoň una causa motiva, totiž důvod, pro který podle znění reskriptu dispens se udílí. Je-li však i tento jediný důvod (unica causa finalis) nepravdivý, je prominutí překážky vyššího stupně, dané třebas i s doložkou „motu proprio“, neplatno, n'koliv však prominutí překážky nižšího stupně.¹⁴ Jde-li o dispens, udělenou reskriptem in forma gratiosa, t. j. přímo, bez vykonavatele, musí údaje, z dispensační žádosti do reskriptu převzaté býti pravdivými v době, kdy dispensační reskript byl dán. Byla-li však dispens udělena reskriptem in forma commissoria, t. j. nepřímou, prostřednictvím vykonavatele, musí tyto údaje býti pravdivými v době vyřízení reskriptu.¹⁵

Podle styku kurie vyličení nepravdy (obreptio) nebo zamlčení pravdy (subreptio) dispens zneplatňuje: a) Byl-li v dispensační žádosti označen jiný, byť i nejnižší druh překážky, na př. švakrovství místo pokrevství, slib čistoty místo slibu panenství. b) Byl-li uveden stupeň vdálenější místo bližšího, na př. pokrevství 3 st. místo 2. st. c) Byl-li při překážkách smíšeného stupně zamlčen stupeň bližší, je-li tento stupněm prvním, na př. 3. st. místo 3/1 st. Je-li to stupeň druhý, použití dispense je pouze in utroque foro nedovoleno, na př. 3 st. místo 3/2 st. d) Byla-li v žádosti zamlčena zmínka o únosu dívky, třebas již opět na svobodu propuštěné.¹⁶ e) Byla-li zamlčena herese strany druhé. Ve starém právu činěn byl rozdíl, zda pravda byla zamlčena (subreptio) nebo nepravda vyličena (obreptio) mala fide, ex malitia, dolo, fraude nebo bona fide, ex ignorantia, errore, simplicitate. V novém právu tento rozdíl při dispensích od manželských překážek významu nemá; jest ho dbáti pouze tehdy, jde-li o dispens od iregularit a o rozhršení od církevních trestů.¹⁷

Kánon 1052 stanoví dva případy, kdy, jde-li o překážku pokrevství nebo švakrovství, omyl nebo zamlčení pravdy dispensačního reskriptu a udělené dispense nezneplatňuje a dispens také od bona nebo mala fide mylně označených nebo zamlčených překážek implicate se udílí,¹⁸ totiž:

a) Dispens, udělená od překážky některého stupně pokrevství nebo švakrovství, je platna i tehdy, když do dispensační žádosti nebo dispensačního reskriptu vloudil se omyl ve stupni, je-li skutečně stávající stupeň nižší než stupeň v žádosti nebo v reskriptě označený. Na př. byla-li omylem žádána a udělena dispens od překážky pokrevství 2. stupně pokolení nepřímého,

¹⁴ Kán. 40, 42, 45. ¹⁵ Kán. 41.

¹⁶ Gasparri (I. n. 387, nota 1) praví, že o únosu netřeba se zmíniti, žádá-li se za dispens Penitenciarie. Jiní autoři však nerozlišují; srv. Chelodi 47, pozn. 5.

¹⁷ Kán. 991 § 1, 2249 § 2.

¹⁸ Cerato 76s; Haring 538; Linneborn 138; Farrugia 217, 4; Knecht 228.

snoubenci jsou však skutečně pokrevně příbuzní ve 3/3 nebo 3 2 stupni, je dispens ta platnou.¹⁹

Již Pius V. prohlásil v konstituci „Sanctissimus“²⁰ (20. srpna 1566, § 1), že dispens je neplatna, byl-li v nerovném nepřímém pokolení označen pouze stupeň vzdálenější a bylo-li zamlčeno, že je smíšen se stupněm prvním, na př. 3 místo 3/1; že je však platna jindy, byl-li označen pouze stupeň vdálenější, nikoliv však bližší, na př. 3 místo 3 2, že ale je o tom třeba zvláštního prohlášení dispensujícího úřadu. Praxe starého práva byla v různých dobách ve věci té různá. Před 3. listopadem 1908, před reorganizací římské kurie Piem X., byl-li promínut bližší stupeň místo vzdálenějšího, na př. 2. místo 3., byla dispens, udělená Penitenciárií, sv. Oficiem a Propagandou, neplatna. Apošt. Datarie uznávala ji však za platnou, leč pouze tehdy, byl-li promínut místo stupně 4. stupeň 3.²¹ Po 3. listopadu 1908 byla v tomto případě dispens, udělená kongregací svátostí, považována za platnou. Tuto praxi rozšířil kodex na všechny překážky pokrevnosti a švakrovství, a to po rozumu právních pravidel (*regulae iuris*) 35 a 53 in VI°, jež zní: „Plus semper in se continet, quod est minus“ a „cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.“

b) Jak shora bylo řečeno, jest v dispensační žádosti zpravidla k platnosti dispense podotknouti, zda překážka, za jejíž promínutí se žádá, je jednoduchá nebo vícenásobná. Výjimku pro překážky pokrevnosti a švakrovství stanoví kánon 1052 slovy: Dispense od překážky pokrevnosti nebo švakrovství, udělená v některém stupni překážky, je platna, byť i byla v dispensační žádosti, a tudíž i v dispensačním reskriptě zamlčena jiná překážka téhož druhu ve stejném nebo nižším, nikoliv však vyšším stupni. Dispens je tudíž platna, na př. byla-li žádána a udělena od pokrevnosti 2. stupně pokolení nepřímého, ač bylo zamlčeno, že ona překážka je dvojnásobná, nebo že snoubenci jsou pokrevně příbuzní též ve 3. stupni. Totéž platí i o švakrovství. Na př. A chce po smrti manželky první B a druhé C vejíti v třetí manželství s D, setrou druhé a sestřenicí prvé manželky. Žádá za dispens od švakrovství 1. stupně, vzniklého z manželství s C, sestrou nevěsty D, zamlčel však, že mezi ním a D je mimo to také překážka švakrovství 2. stupně, vzniklá z manželství s B, sestřenicí nevěsty D. Dispens, udělená v tomto případě od překážky švakrovství 1. stupně, podle kánonu 1052 stačí, ježto implicite obsahuje i promínutí překážky švakrovství 2. stupně.²²

¹⁹ Haring 538, pozn. 3; srv. Leitner 300.

²⁰ Linneborn 138, pozn. 1.

²¹ Gasparri I³, n. 385, nota 1; Wernz IV, n. 636, nota 177; De Smet: De spons. et matr.³, n. 603, 846ss; Chelodí 48, pozn. 1.

²² Leitner 300; Knecht 251, pozn. 2.

Staré právo mělo dispens, udělenou v těchto případech, za neplatnou.²³ Od roku 1901 obsahovaly reformované formule Datarie doložku: „Ac aliis (scil. impedimentis) bona fide forsan recititis“. Touto doložkou promíjely se implicity stupně vzdálenější, na př. stupeň 3. nebo 4., byla-li dispens udělena od stupně bližšího, na př. 2. Reskripty kongregace svátostí této doložky však neobsahovaly; proto bylo po reorganisaci římské kurie (3. listopadu 1908) žádati za t. zv. „perinde valere“, t. j. za zplnění dispensačního reskriptu, byla-li v žádosti překážka vzdálenějšího stupně opomenuta. Kánon 1052 uzákonil dřívější praxi Datarie, udíletí implicity se stupni bližšími také dispens od stupňů vzdálenějších, jako pravidlo všeobecné.²⁴ Ustanovení to je velmi moudré; často se totiž stává, že sňatku brání dvojí nebo i trojí překážka téhož druhu, stejného nebo různého stupně, takže dnes není třeba žádosti nové, bylo-li omylem, opomenutím, nebo i zúmyslně žádáno pouze za prominutí jedné překážky téhož nebo vyššího stupně. Mimo tyto dva případy platí však všeobecné právní zásady o zamlčení pravdy (subreptio) a vyličení nepravdy (obreptio) pro překážky pokrevnosti a švakrovství stejně jako pro ostatní překážky vyššího stupně. O překážkách nižšího stupně tyto zásady však neplatí.²⁵

3. Kánon 1053²⁶ obsahuje další pravidlo o dispensi, udílené implicity. Sv. Stolicí udělená dispens od manželství uznaného (rato), t. j. mezi pokřtěnými platně uzavřeného, ale souloží nedokonaného (non consummato), totiž bylo-li toto svátostné nedokonané manželství dispensí apošt. Stolice quoad vinculum rozloučeno;²⁷ taktéž apošt. Stolicí pro předpokládané úmrtí spolumanželovo dané dovolení, vejítí v nový sňatek, obsahuje implicity vždy také prominutí tajné nebo veřejné překážky zločinu nižšího stupně,²⁸ plynoucí z cizoložství s příslibením nebo pokusem k sňatku, je-li snad této dispense v určitém případě třeba. Neobsahuje však prominutí překážky, o níž se mluví v kánoně 1075 čč. 2, 3, totiž překážky zločinu vyššího stupně, vzniklé z cizoložství s vraždou spolumanžela, spáchanou jedním ze snoubenců, nebo vzniklé z pouhé vraždy spolumanžela, i bez cizoložství, spáchané oběma snoubenci (mutua opera). Za prominutí překážky zločinu vyššího stupně jest tudíž i v těchto případech po každé zvlášť žádati. — Je nepochybné, že slova kánonu 1053 „a sancta

²³ Bened. XIV. „Etsi“ 30. prosince 1755; Bullar. VII, 251; sv. Ofic. 11. března 1896; AK. sv. 76, 120 n; Collect Prop. F. II, n. 1920; Linneborn 138, pozn. 2.

²⁴ Chelodi n. 48, 1. ²⁵ Kán. 1054.

²⁶ Linneborn 138; Cappello n. 281, 7; Haring 538; Farrugia 219; Knecht 228.

²⁷ Kán. 1119. ²⁸ Kán. 1042.

Sede“ vztahují se nejen na „dispensatio“..., nýbrž také na „facta permissio“. Z toho plyne, že pouze dovolení nového sňatku, dané apoštolskou Stolicí pro předpokládané úmrtí spolumanželovo, obsahuje implicitě také prominutí překážky zločinu nižšího stupně, nikoliv však dovolení toto, dané církevním představeným infra Pontificem. Pouze apošt. Stolicе může překážku onu takto implicitě promíjeti.

V případech, kánonem 1053 označených, udílí se implicitě dispens od překážky zločinu nižšího stupně od 3. června 1912 podle dekretu kongregace svátostí,²⁹ jímž zároveň všechna, pro tuto překážku neplatná manželství byla kumulativně sanována. Pohnutkou tohoto ustanovení je, jak dekret onen dí, aby manželství nebyla vydávána v nebezpečí neplatnosti, ježto snoubenci v řečených případech často opomíjejí, žádati zvlášť za prominutí překážky zločinu.

Mimo shora řečené, do kodexu převzaté případy implicitě udílené dispens, promíjí sv. Oficiu podle prohlášení z 16. září 1824³⁰ s dispensí, udělenou od překážky rozdílnosti náboženské, zároveň též všechny, dotyčnému sňatku eventuálně se přičítící veřejné, ryze církevní překážky. Ač kodex o této praxi sv. Oficia mlčí, zůstává i po prohlášení kodexu v platnosti, neboť náleží ke stylu kurie.³¹

II. O dispensích, udílených apoštolskou Stolicí: A) pro foro externo, B) pro foro interno.

Mezi dispensemi pro foro externo a oněmi pro foro interno je hlavně dvojí rozdíl: 1. Vyřízení dispensí pro foro externo, udílených apoštolskou Stolicí, pověřuje se zpravidla ordinář žadatelů. Vyřízení dispensí pro foro interno: a) danými Penitenciarií, bývá pověřen zpovědník slovy adresy: „Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario et ab oratoribus (oratore) electo“ nebo krátce: „Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario“; b) danými ordinářem: α) pro foro interno sacr., bývá pověřen zpovědník, β) pro foro interno non sacr. bývá pověřen zpovědník nebo farář nebo jiný kněz, který dispensační žádost ordináři zaslal.³² 2. Též doložky a podmínky, za jakých se udílí dispens pro foro externo a pro foro interno, jsou rozdílny.³³

A) O dispensích, udílených apoštolskou Stolicí pro foro externo.

²⁹ ASS. v. 4, 403; Chelodi n. 48, 2; Linneborn 138, pozn. 3.

³⁰ ASS. v. 25, 584. ³¹ Chelodi 93; Leitner 187; Haring 538, pozn. 5.

³² Rosset n. 2647; Gasparri n. 432; Wernz n. 639; Génicot-Salsmans 530; Lehmkühl n. 1043ss; Noldin n. 621, 2; Cappello 308, pozn. 5; Farrugia 227.

³³ Cappello n. 281, 6.

1. Forma dispensí, udílených apoštolskou Stolicí pro foro externo.³⁴

a) Apoštolská Stolica udílí dispense pro foro externo pouze písemně. Kánon 56 ukládá ordinářům, aby dispensační reskripty pro foro externo vyřizovali písemně, an dříve: „Reskripty, týkající se vnějšího právního oboru, buďte vyřizovány písemně.“ Forma písemná není však podstatnou; z rozumného důvodu je přípustno i vyřízení ústní, telegrafické, nebo i telefonické, ovšem že následuje po něm téměř vždy ještě vyřízení písemné.³⁵

b) Kongregace svátostí udílí dispens od všech stupňů manželských překážek buď ve formě breve nebo reskriptu.³⁶ Formou breve tehdy, jsou-li dispensační důvody čestné, a žádá-li se větší dispensační poplatek, na př. 100 lir, jde-li tudíž o dispens in forma nobilium. Dispensační breve sepiše sekretář kongregace, podepíše je kardinál prefekt s tajemníkem a odešle třetí sekce papežského státního sekretariátu.³⁷ Ostatní dispense udílí kongregace svátostí formou reskriptu na šesti různých formulářích podle toho, zda promíjí se překážka vyššího stupně bez legitimace nebo s legitimací potomstva, nebo překážka nižšího stupně bez legitimace nebo s ní,³⁸ nebo překážka zločinu bez legitimace nebo s ní. Dispensační reskript pro překážku vyššího stupně, podepíše kardinál prefekt s tajemníkem nebo jeho zástupcem; pro překážku nižšího stupně pak podtajemník se svým pomocníkem. K platnosti reskriptu stačí podpis jeden.

c) Apoštolská Stolica dispensační žádost buď odmítne, na př. jde-li o překážku švakrovství v pokolení přímém consummato matrimonio; nebo ji vrátí k doplnění formálních nedostatků, týkajících se na př. dispensačních důvodů, údajů o majetku žadatelů a pod.; nebo ji bez námítky přijme a dispensační reskript udělí. Někdy třeba žádost do Říma zaslati i dva nebo třikrát, čímž ovšem její vyřízení se protáhne. Proto byla již na sněmě vatikánském žádána změna této praxe dispensačních úřadů římských.³⁹

³⁴ Cappello n. 280; Feije n. 734; Rosset n. 2765s; Wernz n. 638; Gasparri, n. 392; Noldin n. 621; Lehmkühl ibid.; Linneborn 138.

³⁵ Maroto I, n. 271; Cerato 81f; Chelodi n. 52; Knecht 253.

³⁶ Knecht 254. Brevia (litterae breves) jsou apoštolské listy méně slavné, formy podlouhlé, psané latinsky. V čele jest jméno papežovo; podpisuje je kardinál prefekt nebo sekretář dotyčné kongregace nebo kancléř brevium. Pečeť je anulus piscatoris. Srv. Prümmer 22.

³⁷ Kán. 263, n. 3.

³⁸ Leitner 298, pozn. 1, 310nn; Leitner: De Curia, 41, 63; Linneborn 134, pozn. 5; Ordo servandus II, cap. 7, art. 3, n. 13, n. 24; srv. Adnotationes, AK. sv. 82, 566; Haring 537.

³⁹ Na příklad biskupy belgickými; srv. Martin: Collectio... 179; Linneborn 139, pozn. 1.

d) Od dispensačního reskriptu, daného na žádost (ad preces, ad instantiam), jest rozlišovati reskript, daný „Motu proprio“. Vyžádaný reskript takovým se stává připojením doložky „Motu proprio“, jež má ten význam, že reskript je platný i tehdy, byly-li v žádosti zamlčeny údaje, jinak k platnosti dispense nutné, pokud je pravdivým aspoň jediný důvod, který byl pohnůtkou pro udělení dispense.⁴⁰

e) Apošt. Stolicе a též ordinář udílí dispens pro foro externo buď in forma gratiosa nebo in forma commissoria.⁴¹

α) In forma gratiosa dispense se udílí, dává-li ji apošt. Stolicе nebo ordinář přímo, bez zprostředkovatele nebo vykonavatele (sine interiecto exsecutore). Římského reskriptu, takto daného, netřeba předložiti ani ordináři, leč by reskript výslovně to nařizoval.⁴² Tak dispensující pouze někomu uloží, aby žadatelům udělení dispense úředně oznámil, nebo oznámí jim to sám. Dispense takto udělená nabývá právní platnosti ve chvíli, kdy reskript byl vyhotoven a podepsán.⁴³ Proto je nutno, aby okolnosti a údaje, v dispensační žádosti uvedené, v téže době byly pravdivy,⁴⁴ nebo obsahuje-li reskript doložku „Motu proprio“, aby aspoň jediná pohnutka (causa motiva), pro kterou dispens se udílí, byla tehdy pravdiva.⁴⁵ Kdyby i ona v tomto případě byla nepravdiva, bylo by platno pouze prominutí překážky nižšího, nikoliv však vyššího stupně. In forma gratiosa promíjeny bývají zpravidla pouze překážky tajné pro foro interno; pro foro externo apoštolská Stolicе udílí takto dispens velmi zřídka, pouze osobám knížecím.

β) Střední cestou mezi dispensí in forma gratiosa a dispensí, udělenou potestate delegata, je dispens in forma commissoria. Ji rozumí se dispens, již dispensující (apošt. Stolicе nebo ordinář) neudílí přímo sám, nýbrž prostřednictvím jiné osoby (ordináře, faráře, zpovědníka), t. zv. vykonavatele (exsecutor), jež pro udělení dispense zmocní a jejím udělením pověří. To státi se může zase dvojím způsobem, a to buď in forma commissoria necessaria, bylo-li vykonavatelí svěřeno nudum ministerium exsequendi seu fulminandi dispensationem, byl-li vykonavatel (exsecutor necessarius) prostě zmocněn a jemu nařizeno, aby reskript vyřídil a dispens udělil; nebo in forma commissoria libera, byl-li vykonavatel k udělení dispense zmocněn, bylo-li však jeho rozumnému

⁴⁰ Kán. 45; Cerato 82; Prümmer 22.

⁴¹ Adnotationes, AK., sv. 82, 566; Haring 537, pozn. 2; Ordo Servandus II, cap. 7, art. 1, n. 3; AAS. I, 63; Cappello n. 280, 1; Linneborn 139; pozn. 2; Farrugia n. 113.

⁴² Kán. 51; Cerato 79; Knecht 254. 1.

⁴³ Kán. 38. ⁴⁴ Kán. 40, 41. ⁴⁵ Kán. 45.

úsudku a svědomí ponecháno, dispens udělit nebo odepřít.⁴⁶ Odepřením dispense bez spravedlivé příčiny provinil by se vykonavatel proti zákonu přirozenému⁴⁷ (*contra aequitatem naturalem*). Způsobem druhým udílí se dispens velmi zřídka.

Apoštolská Stolica pošle obyčejně dispensační žádost i s potřebným zmocněním pro *foro externo* ordináři, pro *foro interno* pak faráři nebo zpovědníku, a pověří jej vyřízením dispense, a to pro *foro externo* zpravidla *in forma necessaria*, takže ordinář, farář, zpovědník a kdokoliv jiný, jemuž bylo svěřeno pouze *nudum ministerium exsequendi dispensationem*, dispens odepřít nemůže, leč jen v těchto mimořádných případech:⁴⁸ 1. Je-li zřejmo a je-li vykonavatel morálně jist, že dispensační reskript je neplatný *propter subreptionem*, ježto v žádosti bylo zamlčeno, co podle stylu kurie v ní k platnosti dispense poznačeno býti mělo; nebo *propter obreptionem*, což je tehdy, je-li jediný, v dispensační žádosti uvedený důvod nepravdivý, nebo je-li nepravdivá jediná pohnutka pro udělení dispense (*unica causa motiva*), byť i *causae impulsivae* byly pravdivy, nebo je-li *ex pluribus causis impulsivis*, tvořících dohromady pohnutku pro udělení dispense (*causam motivam*), jedna *causa impulsiva* nepravdivá,⁴⁹ nikoliv však, je-li nepravdiva *causa impulsiva*, *causa motiva* je však pravdiva. Z toho je patrné, jak duchovnímu správci dbáti jest toho, aby v žádosti dispensační důvody poznačeny byly přesně podle pravdy a podle stylu kurie. Pro praxi jest si pamatovati, že *causa motiva* je ona, jež je v reskriptě ponášena jako pohnutka pro udělení dispense.

Kdo podvodem, lstí, zamlčením pravdy nebo údaji lživými od apoštolské Stolicy nebo ordináře dispens vylákal, může býti podle své viny ordinářem potrestán (Kán. 2361). 2. Je-li vykonavatel přesvědčen, že nebyly splněny v reskriptě stanovené podmínky.⁵⁰ 3. Je-li vykonavatel přesvědčen, že by udělení dispense z jakýchkoliv důvodů způsobilo pohoršení, ježto žadatel dispense naprosto nezasluhuje. V posledním případě jest vykonavateli vyřízení reskriptu a udělení dispense odepřít a apoštolskou Stolicí, totiž úřad, který reskript dal, o tom uvědomit a okolnosti vysvětlit.⁵¹ Cappello,⁵² na rozdíl od jiných, popírá, že by vykona-

⁴⁶ *Ordo Servandus* II, cap. 3, n. 3; AAS. I, 63; kán. 54 §§ 1, 2; Cerato 80; Linneborn 139, pozn. 3.

⁴⁷ Maroto I, 288; Cerato 81. Ordinář podle kánonu 198. Je-li pověřen biskup, jak tomu bývá při pokrevnosti 2/1 stupně, pak jen on reskript vyříditi může.

⁴⁸ Chelodi n. 52; *Ordo servandus* ibid; Farrugia 228; Knecht 256.

⁴⁹ Kán. 42 §§ 1, 2; Chelodi n. 48, 3.

⁵⁰ Chelodi n. 52; o těchto podmínkách níže; srv. str. 345 nn., 361 nn.

⁵¹ Kán. 54 § 1; Pighi n. 96; Cerato 62; Linneborn 139; Haring 541; Cappello 307, pozn. 4. ⁵² n. 280, 5.

vatel v posledním případě udělení dispense odepřítí musil, a praví: „Jde-li o manželskou dispens za účelem platného a dovoleného sňatku, nelze nikoho odmítnouti pro osobní nehodnost, je-li v žádosti uplatněn spravedlivý důvod pro obdržení dispense, která se udílí, ut consularum oratoris conscientiae. Kánon 54 § 1 mluví všeobecně o jakémkoliv reskriptě, jenž obsahovati může nejen dispens, a to manželskou, nýbrž jakoukoliv milost, a týká se výlučně jen udělení milosti (*gratiae concessio*).“ Před dekretem „*Ne temere*“ (8. listopadu 1908) bývali žadatelé za dispens v dispensačním reskriptě od církevních trestů absolvováni a za absolvované prohlášení, aby dispens platně obdržeti mohli (*ad effectum dispensationis consequendae*). Zvláštní absolve od krvesmilství byla zbytkem z dřívějška a bylo jí třeba pouze tam, kde partikulární právo stanovilo na krvesmilství církevní trest. Po 3. listopadu 1908 byly dispensační reskripty apoštol. Stolice neplatny pouze tehdy, byly-li uděleny jmenovitě (*nominatim*) exkomunikovaným nebo a divinis suspendovaným. Po prohlášení kodexu jsou milosti, udělené apošt. Stolicí, tedy i dispense, neplatny pouze tehdy, byly-li uděleny: a) *excommunicatis vitandis* (kán. 2265 § 2, 2258); b) *excommunicatis, personaliter interdictis* aut *suspensis post sententiam declaratoriam* nebo *condemnatoriis*, a i tu pouze tehdy, není-li v dispensačním reskriptě zmínky o dotyčném církevním trestu (kán. 2265 § 2, 2275 n. 3, 2283). Chtějí-li osoby, těmito tresty stížené, obdržeti platnou dispens, musí předem *ad hoc* od církevního trestu býti rozhrášeny, kteréžto pravomoc je zahrnuta v trvalých dispensačních fakultách. Rozhrášení toto platí však pouze *ad effectum dispensationis consequendae* (kán. 66 § 3). Aby takto censurovaný od apošt. Stolice platnou dispens obdržel, je třeba, aby o censuře byla zmínka v žádosti i v dispensačním reskriptě (kán. 2265 § 2), což děje se obyčejně slovy: „*Ordinarius serio moneat . . . de gravissimo patratu scelere, a contracta excommunicatione absolvat ac salutare ei poenitentias imponat.*“⁵³ Je-li reskript pro podstatnou vadu, na př. pro nově objevenou překážku, neplatný, jest podle okolností žádati za t. zv. „*perinde valere*“, t. j. za jeho zplatnění, onen úřad, který původní reskript dal. Někdy je třeba pro nový podstatný nedostatek žádat i dokonce za „*perinde valere super perinde valere*“. Byla-li však ona nově objevená překážka v reskriptě *implicite* již promínuta, jak o tom shora bylo pojednáno, pak za „*perinde valere*“ žádati ovšem netřeba.⁵⁴

Vykonavateli jest šetřiti v reskriptě obsažených předpisů. Jde-li o dispens, udělenou *in forma commissoria*, je k platnosti dis-

⁵³ Haring 541, pozn. 1; Leitner 302, VII; Linneborn 140; Gasparri I³, 275.

⁵⁴ Haring 541.

pense třeba, aby důvody a jiné k platnosti nutné, v žádosti obsažené údaje, o nichž shora bylo pojednáno, jak již bylo řečeno, byly pravdivy v době vyřízení dispense (*tempore exsecutionis*),⁵⁵ ježto takto udělená dispensa nabývá právní účinnosti od chvíle vyřízení reskriptu.⁵⁶ Rozhoduje tu datum vyřízení. Dispens od překážek tajných pro foro interno udílí apoštolská Stolica i ordinář obyčejně in forma commissoria. Jejím vykonavatelem bývá farář nebo zpovědník. Překážky veřejné pro foro externo promíjí apošt. Stolica obyčejně in forma commissoria, ordinářové in forma gratiosa. Z reskriptu je patrné, v jaké formě dispensa se udílí; proto jest jej pozorně přečísti a si všimnouti, jakou formou reskript je dán, kdy byl sepsán a podepsán.⁵⁷

2. K á n o n 1055. V y k o n a v a t e l (e x s e c u t o r) d i s p e n s í, u d ě l e n ý c h a p o š t o l s k o u S t o l i c í pro foro externo.⁵⁸

Byl-li dispensační reskript dán in forma commissoria sive necessaria sive libera seu voluntaria, bývá vyřízením dispensí, udělených apošt. Stolicí, pověřen, jak to již Tridentinum stanovilo,⁵⁹ zpravidla místní ordinář⁶⁰ žadatelů, t. j. onen, v jehož území žadatelé, nebo jeden z nich, mají svůj domicil nebo quasidomicil (kánon 94 § 1), pročež dispensační reskripty zpravidla na něj bývají adresovány. Místním ordinářem rozumí se residenční biskup, opat a prelát nullius (scl. dioecesis, t. j. s vlastním územím), jejich generální vikáři, apoštolský administrátor, vikář a prefekt, jakož i dočasní jejich zástupcové, totiž sede vacante kapitula nebo kapitulní vikář.⁶¹ Dispense, svěřené biskupu a ještě nevyřízené, smí vyřídit, nestanoví-li reskript jinak, jeho generální vikář, jeho nástupce, sede vacante kapitula a kapitulní vikář; leč jen tehdy, nebyla-li electa industria personae, t. j. nebyl-li vyřízením dispense pověřen biskup sám pro svou zvláštní osobní způsobilost, což při manželských dispensích bývá zřídka. Taktéž dispense, svěřené sede vacante kapitule nebo kapitulnímu vikáři, smí vyřídit nový biskup nebo jeho generální vikář.⁶² Který ordinář je oprávněn reskript vyřídit, bývá patrné z reskriptu samého. V reskriptech kongregace svátostí bývá označen jménem diocése nebo jinak, na př. ordinarius oraticis,

⁵⁵ Kán. 41; Cerato 80. ⁵⁶ Kán. 38.

⁵⁷ Schmalzgr. lib. 4, tit. 16, n. 222; Zitelli 95; Rosset n. 2765 s; Gasparri n. 423; Cappello 306, pozn. 3.

⁵⁸ Cappello n. 282; Haring 539; Linneborn 140; Koeniger 317; Knecht 229, 253.

⁵⁹ Sez. 22, cap. 5, de ref.

⁶⁰ Kán. 198; srv. část I, 114; Prop. F. 8, prosince 1919; AAS, XII, 120.

⁶¹ Kán. 198, 368 § 2, 435; Sv. Ofic. 20, února 1888, 2; Grieszl 485, 2.

⁶² Kán. 58; Farrugia 230.

Podle kánonu 1055 je místní ordinář žadatelů, který o žádosti svědectví dal (*qui litteras testimoniales dedit*) nebo ji do Říma zaslal, výlučně oprávněn, vyřídití sobě svěřenou dispens od veřejných překážek pro *foro externo*, a to i tehdy, když žadatelé v době, kdy dispens bude vyřízena, svůj domicíl nebo quasidomicíl v jeho diecési opustili a do jiné diecése odešli, s úmyslem již se tam nevrátití, a tudíž jeho poddanými již nejsou. Ordináři vykonavateli jest však v tomto případě o udělení dispense uvědomití místního ordináře, v jehož území snoubenci, jímž dispens byla udělena, ve sňatek vejítí hodlají.⁶³ Na př. žadatelům z diecése olomoucké udělena byla in forma *commisoria* dispens pro *foro externo* od veřejné překážky. Žádost do Říma odeslal nebo ji doporučil ordinář žadatelů, t. j. olomoucký, a týž byl také vyřízením dispense jako ordinář žadatelů pověřen. Reskript vyřídití je výlučně oprávněn a povinen, a to mocí řádnou, obecným právem (kánonem 1055) svému úřadu propůjčenou, ordinář olomoucký, byť i žadatelé mezitím buď navždy z olomoucké diecése do brněnské se odstěhovali a poddanými olomouckého ordináře býti přestali, nebo v diecési brněnské quasidomicílu nabyli a tak zároveň poddanými brněnského ordináře se stali. Ordinář olomoucký může ovšem brněnského v tomto případě k vyřízení dispensačního reskriptu delegovat, a to i *cum facultate subdelegandi*, neboť pravomoc olomouckého ordináře, reskript vyřídití, je moc řádná.⁶⁴ Před kodexem byla subdelegace v tomto případě vyloučena.⁶⁵

Ustanovení kánonu 1055 platí ovšem pouze tehdy, není-li v reskriptě, jak tomu často bývá v reskriptech kongregace svátostí, jiný ordinář-vykonavatel přesně jménem diecése nebo jinak označen. V tom případě je oprávněn reskript vyřídití pouze tento ordinář označený⁶⁶ a nikoliv onen, jenž žádost do Říma zaslal nebo ji doporučil. Proto jest v tomto případě reskript k vyřízení zaslati ordináři v reskriptě označenému.

Byl-li dispensační reskript, daný in forma *commisoria*, nikoliv však in forma *gratiosa*, zaslán žadatelům, jsou povinni předložití jej vykonavatelí. Obecné právo lhůty pro to nestanoví; mohou tudíž reskript, není-li lhůta ovšem stanovena, vykonavatelí předložití ve lhůtě jakékoliv, pokud tak učiníti neodkládají lstivě nebo podvodně.⁶⁷

Vykonavatel smí s vyřízením reskriptu započítí teprve tehdy, když jej skutečně byl obdržel a za autentický a neporušený

⁶³ Sv. Ofic. 20. února 1888, 4.; ASS. XX, 544; Grieszl 484nn: Haring 539; Linneborn 127, pozn. 6, 140, pozn. 5; Farrugia 229; Knecht 229, 255.

⁶⁴ Kán. 199; Sv. Ofic. 20. února 1888, 5.

⁶⁵ D'Annibale I, 241; Cerato 81.

⁶⁶ Ovšem *sensu canonis* 198. ⁶⁷ Kán. 52; Cerato 80, II, a.

uznal. Jinak bylo by vyřízení reskriptu i udělení dispense neplatno, a po obdržení reskriptu byl by povinen, jej vyřídit i a dispens udělit znovu. Tak rozhodla Penitenciárie r. 1894 slovy: „In hoc casu (totiž po obdržení reskriptu) opus esse nova dispensationum executione“⁶⁸ (nikoliv však impetratione). Totéž platí, vešli-li žadatelé před vyřízením reskriptu ve sňatek.⁶⁹ Před obdržením reskriptu, na př. na základě telegrafického nebo telefonického uvědomění, že týž byl dán a odeslán, mohl by vykonavatel s vyřízením reskriptu započítí pouze tehdy, byl-li o jeho udělení a odeslání uvědoměn úředně, jak stanovilo sv. Oficium,⁷⁰ ex notitia transmissa ex officio, auctoritate S. Sedis, auctoritate rescribentis,⁷¹ t. j. z rozkazu apošt. Stolicе nebo ordináře, což bývá však zřídka. Neplatně začal by vykonavatel reskript vyřizovati, dověděl-li se o jeho udělení, byť i zcela jistě, jakkoliv jinak, na př. poslem, dopisem, telegraficky, telefonicky, z opisu, pořízeného soukromou osobou a pod.,⁷² ne však auctoritate rescribentis, což platí o všech reskriptech, aby bylo zabráněno podvodům. Nedošel-li ještě reskript, a nelze-li sňatku bez velké škody déle odkládati, smí podle obecného práva ordinář, event. i farář nebo zpovědník, sám dispensovati.⁷³

Až do prohlášení kodexu popírali téměř všichni autoři, dovolaávající se dekretu Penitenciárie z 27. dubna 1886,⁷⁴ že by vykonavatel reskriptu mohl jeho vyřízením pověřiti jinou osobu, leč by šlo o subdelegaci jiného ordináře.⁷⁵ Podle kodexu smí vykonavatel z rozumných důvodů a podle svého rozumného úsudku vyřízením reskriptu pro foro externo pověřiti jinou osobu, leč jen tehdy: a) není-li substituce v reskriptě zapovězena; b) není-li osoba substituta v něm předem určena,⁷⁶ kteréhožto omezení v dispensačních reskriptech manželských zpravidla nebývá; c) nebyl-li vykonavatel vyřízením pověřen pro svou zvláštní osobní způsobilost (nisi fuerit electa industria personae). V posledním případě vykonavatel může substituta pověřiti pouze vy-

⁶⁸ Penitenc. 15. ledna 1894; Cappello 315, pozn. 26; Chelodi 52, pozn. 3; Knecht 219, pozn. 5, 255, pozn. 4. Leitner 296f.

⁶⁹ Penitenc. 27. června 1885; Cappello 315, pozn. 27; srv. n. 280, 2.

⁷⁰ 24. srpna 1892; Cerato 80, d; Farrugia 231; Maroto I, p. 332, nota 1.

⁷¹ Kán. 53.

⁷² Cappello n. 288, 1; Cerato 80, II, b; Linneborn 140; Leitner 296f; Chelodi n. 52; Wernz V², 2, 534; Haring 537, pozn. 1.

⁷³ Kán. 1043—1045. srv. v pojednání k těmto kánonům; Cerato 82.

⁷⁴ ASS. v. 19, 511.

⁷⁵ Chelodi n. 52; Leitner (296) praví i nyní, po prohlášení kodexu, ovšem nesprávně, že vykonavatel smí subdelegovati jen tehdy, byl-li k tomu zvlášť zmocněn.

⁷⁶ Kán. 57 § 1; sv. Ofic. 14. prosince 1898; ASS. v. 31, 635; Linneborn 140, pozn. 7; Cappello n. 282, 1d.

konáním přípravných úkonů, pro vyřízení dispense potřebných, na př. zjištěním pravdivosti údajů (*verificatio*).⁷⁷ Podle prohlášení sv. Oficia z 1. června 1904 směl sub poena nullitatis dispensační reskripty pro foro externo, jichž vyřízením byl pověřen ordinář, dříve vyříditi pouze biskup, jeho generální vikář nebo oficiál, nikoliv však jiný kněz.⁷⁸ Pro vyřízení reskriptu subdelegovaný nesmí jiného znovu subdelegovati, leč by to dotyčný reskript výslovně dovoľoval.⁷⁹ Reskript ještě nevyřízený smí vyříditi, jak již bylo řečeno, také vykonavatelův nástupce v úřadě, na př. kapitula, kapitulní vikář, nový biskup nebo jeho generální vikář, leč jen tehdy, nebyl-li vykonavatel jeho vyřízením pověřen pro svou zvláštní osobní způsobilost (*nisi fuerit electa industria personae*).⁸⁰

3. Vyřízení (*exsecutio*) dispensačního reskriptu, daného apoštolskou Stolicí pro foro externo.⁸¹

a) Když vykonavatel dispensační reskript obdržel, jest mu předně zjistiti jeho pravost a neporušenost.⁸² Podezřelým byl by reskript, v němž je něco vymazáno nebo opravováno, v němž jsou nápadné chyby v latině, v oslovení, v datu, podpisech a pod.⁸³ Vykonavatel reskript pozorně přečte, aby všemu, co nařizuje, přesně vyhověti mohl, neboť vyřízení reskriptu a udělení dispense bylo by neplatno, kdyby nesplnil v něm obsažených podstatných podmínek, nebo kdyby nezachoval podstatnou, pro vyřízení stanovenou formu (*substantialem procedendi formam*).⁸⁴ Vykonavatel jest zvláště dbáti v reskriptu obsažených doložek (*clausulae*), nařizujících zjištění skutečných okolností nebo určitý úkon vykonavatelův, na př. „te diligenter informes“. Při dispensách od určitých překážek, jsou obvyklé zvláštní a určité doložky. Vykonavatel jest dbáti, zda jde o doložku, stanovící podmínku podstatnou, kterou jest splnit, aby vyřízení reskriptu i udělení dispense bylo platno (*ad validitatem, sub poena nullitatis*), nebo o doložku, stanovící podmínku nepodstatnou, jejíž splnění se žádá pouze *ad liceitatem* vyřízení reskriptu a udělení dispense. Podle kánonu 39 jest míti za podstatné pouze ony doložky a podmínky,

⁷⁷ Kán. 57 § 2.

⁷⁸ Haring 542, pozn. 2; Leitner 303; Knecht 255, pozn. 3.

⁷⁹ Kán. 199 § 5; Cerato 81.

⁸⁰ Kán. 58; sv. Ofic. 20. února 1888, n. 3; Linneborn 140, pozn. 8; Cerato 81, h.

⁸¹ Cappello n. 288; Haring 540, ad 6; Knecht 253; Leitner 303; Limeborn 241; Wernz V2, n. 444ss.

⁸² Kán. 53; Knecht 255.

⁸³ Známky pravosti a nepravosti; srv. Santi-Leitner⁴ I, 3nn, 29nn; II, 22nn, 15; V, 22nn, 4nn; Cerato 70s.

⁸⁴ Kán. 55.

jež jsou v reskriptě vyjádřeny částicemi: *si*, *dummodo* nebo jinými siejného významu. V pochybnosti, zda jde o doložky a podmínky podstatné nebo nepodstatné, jest pro jistotu vykonavateli splnění přesně vše, aby platnost dispense nebyla ohrožena. *Dispens*, v tomto případě udělenou, jest však mítí za platnou.⁸⁵ Ve všech reskriptech, tudíž i v dispensačních, předpokládá se, byť by ani výslovně nebyla vyjádřena, podstatná podmínka: „*si preces veritate nitantur*“, t. j. jsou-li aspoň podstatné, v dispensační žádosti obsažené údaje pravdivy.⁸⁶ Není-li tomu tak, bylo by udělení dispense neplatným, ježto reskript *ipso iure* je neplatný, neboť kodex prohlašuje jeho neplatnost a nikoliv pouze možnost jeho zneplatnění.⁸⁷ Pouze tehdy, jsou-li reskripty dány s doložkou „*Motu proprio*“, zamlčení pravdy (*subreptio*) v dispensační žádosti, kterou jindy k platnosti dispense bylo by uvéstí, není na úkor platnosti dispense, je-li aspoň jeden důvod, pro který dispens se udílí, pravdivým. Reskriptů, jimiž promíjí se překážka nižšího stupně, nezplatňuje ani zamlčení pravdy (*subreptio*) ani vylíčení nepravdy (*obreptio*); jsou platny i tehdy, je-li i jediný, v žádosti uvedený dispensační důvod nepravdivý.⁸⁸

b) Zjištění pravdivosti údajů (*verificatio*).

Podmínky shora řečené, zvláště ona všeobecná, ve všech reskriptech předpokládaná: „*Si preces veritate nitantur*“, ukládají vykonavateli reskriptu, aby zjistil pravdivost údajů, převzatých z dispensační žádosti do reskriptu (*verificatio*). Před vyřízením reskriptu, t. j. před udělením dispense, jest mu pátrat a s mravní jistotou zjistit, zda údaje v reskriptu jsou pravdivy, zda se skutečnými poměry se shodují, a to nyní, v době vyřízení reskriptu, ježto reskripty dané *in forma commisoria*, i. e. *cum interiecto exsecutore*, právně účinnými stávají se od chvíle vyřízení,⁸⁹ a proto údaje, převzaté z dispensační žádosti do reskriptu, musí býti pravdivy v době vyřízení.⁹⁰ Dřívější reskripty obsahovaly toho se týkající napomenutí (*monitum*), převzaté z formulí *Datarie*, jehož v nynějších reskriptech však není: „*De praemissis* (t. j. o hořejších údajích reskriptu) se *diligenter informat per se vel per delegatum, summaria et extraiudiciali informatione*.“ Z tohoto napomenutí je patrné, že vykonavatel, na př. ordinář, zjištěním pravdivosti údajů pověřiti může také jiného, na př. faráře, a že není třeba soudního zjištění kanonickým procesem. Stačí řízení sumární, mimosoudní, na př. výslech svědků, jímž lze nabýti mravní jistoty, zvláště předcházel-li žádosti bedlivé šetření po překážkách, po pravdivosti dispensačních důvodů a ostat-

⁸⁵ Haring 540, ad 6; Cappello n. 288, 2; Cerato 70g.

⁸⁶ Kán. 40. ⁸⁷ Maroto p. 319; Cerato 82, adn. d.

⁸⁸ Kán. 45, 1054. ⁸⁹ Kán. 38. ⁹⁰ Kán. 41; Chelodi n. 52.

ních okolnostech. Penitenciarié⁹¹ nařídila sice výslech dvou přísežných svědků, než přísaha obyčejně se nežadá. Někde toto zjištění se děje výsledkem žadatelů a svědků, kteří byli přítomni zkoušce (examinu) snoubenců. Přesvědčil-li se vykonavatel, že podstatnou změnou okolností, disp. důvodů a pod. reskript je neplatný, může žádati za jeho zplatnění dekretem „Perinde valere“ nebo za novou dispens, nebo, jde-li o sňatek neplatně již uzavřený, za sanaci in radice. Za mimořádných okolností se i doporučuje v tomto případě disimulovat a ponechat manžely in bona fide.⁹² Je-li v určitém případě vykonavatel, hlavně ze srovnání reskriptu s dispensační žádostí naprosto přesvědčen a morálně jist, že údaje v reskriptu, jména žadatelů, překážky a důvody jsou správné a pravdivé, a že z prominutí překážky zločinu nehrozí pohoršení, není nového zjištění třeba. To patrně z nařízení sv. Oficia (28. srpna 1895 IV), aby dřívější doložka „si preces veritate niti reperiatis“ byla v reskriptech zaměněna za doložku „si vera sint exposita“,⁹³ jakož i z právní zásady: „Toho, kdo jest jist, dále ujišťovati netřeba.“⁹⁴

α) Vykonavateli jest předně zjistiti správnost pojmenování žadatelů, jejich bydliště a římského úřadu, který dispensační reskript udělil. — Omyl ve jméně zneplatňuje reskript pouze tehdy, je-li takový, že pro něj podle úsudku ordináře je pochybné a nejisté, o koho nebo o co jde, komu a kým dispensační reskript byl dán a jaké věci se týká. Jinak však zřejmý omyl ve jméně na platnost reskriptu vlivu nemá. Tímto ustanovením kánonu 47. stala se zbytečnou dříve zvlášť udílená fakulta, zplatnění manželské dispensační reskripty, neplatné pro omyl ve jméně nebo příjmení žadatelů. Omyl onen posouditi přísluší výhradně ordináři,⁹⁵ ať je vykonavatelem reskriptu on, nebo kdokoliv jiný. Podstatný omyl ve jméně žadatelově, kdyby totiž v reskriptě bylo jméno jiné než jeho, takže by se nevědělo, pro koho reskript byl dán, činil by jej neplatným.⁹⁶

β) Vykonavateli jest dále zjistiti, zda překážky, jež sňatku se příčí, byly v dispensační žádosti a tudíž jsou i v reskriptě správ-

⁹¹ 27. dubna 1886, ad 2; srv. 5. října 1899; M. E. v. 11, 301; Knecht 260, pozn. 2.

⁹² De Smet n. 924 s; Knecht 260.

⁹³ ASS. v. 28, 512; Maroto I, 288; Cerato 80; Knecht 260; Farrugia 232.

⁹⁴ Reg. iur. 31. in VI°; Leitner 304; Haring 540; srv. Gasparri I³, n. 397; Wernz IV., n. 639; Linneborn 143, pozn. 3; Penitenc. 27. dubna 1886, ad 3; ASS. v. 19, 512.

⁹⁵ Kán. 47; Cerato 77c; Linneborn 141; Haring 538; Leitner, 299. Příklady nepodstatného omylu ve jméně žadatelů nebo jejich bydliště, diecése, srv. shora, str. 303 n.

⁹⁶ „Error substantialis adest, quando neque de nomine neque de corpore (o osobě) constat“; srv. Santi-Leitner IV, App. 1, n. 50; Leitner 299 a, pozn. 2.

ně a přesně poznačeny. Podstatný věcný omyl v označení překážky, týkající se druhu (generis) nebo odrůdy (speciei), byť i nejnížší (infimae), nebo někdy i stupně, na př. udáno-li švakrovství místo pokrevenství, slib čistoty místo panenství, zločin z cizoložství s příslibením místo s pokusem manželství nebo pokrevenství 3. místo 2. stupně, činil by dispensační reskript neplatným.⁹⁷

γ) Hlavně jest vykonavateli zjistiti, zda dispensační důvody, zvláště onen důvod, pro který podle znění reskriptu dispens udělit jest (causa motiva seu finalis), jest správný a pravdivý, a to nyní, v době vyřízení (tempore executionis) reskriptu.⁹⁸ Jde-li o omyl nebo nepravdivé údaje, týkající se dispensačních důvodů, jest přesně rozlišovati, zda reskript je dán pro prominutí překážky nižšího nebo vyššího stupně.

αα) Kán. 1054. Jde-li o překážku nižšího stupně,⁹⁹ nemá zamlčení pravdy (subreptio) nebo vyličení nepravdy (obreptio) na platnost reskriptu a udělené dispense žádného vlivu, ať to nebo ono stalo se omylem, z nevědomosti, nepozornosti nebo zlomyslně a úmyslně, bona nebo mala fide, culpabiliter nebo sine culpa.¹⁰⁰ Obé totiž, i dispensační reskript i udělení dispense, je platno i tehdy, byla-li žadatelé zamlčena pravda, kterou jinak podle stylu kurie nutně bylo uvést (alioquin de stylo Curiae necessario exprimenda), nebo byla-li vylíčena nepravda, a to třeba i tak, že i jediný důvod, pro který a za kterým dispens se udílí (causa motiva seu finalis), je vylhaný a nepravdivý.¹⁰¹ To platí, ať překážku nižšího stupně promíjí kdokoliv, apoštolská Stolica, ordinář nebo farář, a jakkoliv, in forma gratiosa nebo commissoria, mocí řádnou, delegovanou nebo subdelegovanou, delegovanou apoštolskou Stolicí nebo ordinářem.¹⁰² Ustanovení kánonu 1054 je výjimkou z toho, co stanoví o reskriptech vůbec kánony 40, 41, 42 a o reskriptech, daných s doložkou „Motu proprio“, kánon 45. Předpís kánonu 1054, jímž kodex upustil od zásady starého práva: „Precator mendax carere debet impetratis“,¹⁰³ převzat byl do kodexu z Ordo Servandus II, cap. 7, art. 3, n. 21, kde se stanovilo: „Všechny dispense od překážek nižších udílejí se z rozumných důvodů, apošt. Stolicí uznaných (ex rationabilibus causis a S. Sede probatis). Takto udělené budou budoucně platiti,

⁹⁷ Kán. 47; srv. str. 307 a pojednání ke kánonu 1052; str. 328 nn.

⁹⁸ Kán. 41; Cappello n. 288, 3; Knecht 247. ⁹⁹ Kán. 1042 § 2.

¹⁰⁰ Jde-li o dispens od překážek nižšího stupně, nečiní kodex v té věci rozdílu, jak patrné z kánonu 1054. Rozdílu toho je však dbáti, jde-li o dispens od irregularit a překážek svěcení (kán. 991 § 1) a o prominutí církevních trestů (kán. 2249 § 2); Cappello 303, pozn. 32.

¹⁰¹ Cerato n. 45, 79; Linneborn 142.

¹⁰² Cappello n. 277, 5; Cerato 79, 2.

¹⁰³ Santi-Leitner⁴ I, 3, n. 11; srv. kán. 42.

jako by byly uděleny ex motu proprio et ex certa scientia, a proto žádná vada vyličení nepravdy (obreptionis) nebo zamlčení pravdy (subreptionis) nebude na újmu jejich platnosti."¹⁰⁴ Právní účinek dispensí, udělených od překážek nižšího stupně, je tudíž ještě jistější a bezpečnější než oněch, daných reskriptem s doložkou „Motu proprio“. Dispens, daná „Motu proprio“, nezneplatňuje se sice vadou subreptionis; neplatnou se však stává vadou obreptionis, totiž si falsa causa finalis eaque unica proponatur.¹⁰⁵ Dispense, udělené od překážek nižšího stupně, jsou však i v tomto případě platnými. Jich nezneplatňuje ani nepravdivost jediného, v žádosti uvedeného důvodu, ježto se udílají, jak dí Ordo servandus, ex rationabilibus causis a S. Sede probatis, t. j. bez zřetele na důvody, v dispensační žádosti uvedené. Proto též v dispensačních reskriptech pro překážky nižšího stupně nepřipomíná se výslovně žádný z důvodů, v dispensační žádosti poznačených. Proto také vykonavatel reskriptu, daného pro překážku nižšího stupně, pravdivosti dispensačních důvodů zjišťovati nemusí, ba ani nemůže, protože v reskriptě poznačeny nejsou.¹⁰⁶

ββ) Jde-li však o vyřízení dispensačních reskriptů, daných pro překážky vyššího stupně,¹⁰⁷ jest vykonavateli před vyřízením reskriptu pátrati a s mravní jistotou zjistiti, zda v době vyřízení (tempore executionis) reskriptu je pravdivým důvod, v reskriptě jako causa motiva seu finalis poznačený, t. j. jako důvod, pro který dispens udělití jest, a je-li v reskriptě takto poznačeno více důvodů, zda aspoň jeden z nich tempore executionis je pravdivý, neboť jinak by byl neplatný reskript, a tudíž i jeho vyřízení a udělení dispense.¹⁰⁸ Rozhoduje tu pravdivost causarum motivarum, nikoliv impulsivarum, a to důvodů, poznačených v reskriptě, nikoliv v dispensační žádosti; proto jest vykonavateli zjistiti pravdivost dispensačních důvodů, poznačených v reskriptě. Neplatný je reskript i jeho vyřízení, je-li v něm poznačena pouze jedna causa motiva, jež je nepravdivá, byť by i všechny v reskriptě poznačené causae impulsivae byly pravdivy. Platný je reskript, je-li v něm poznačena pouze jediná causa motiva, jež je pravdivá, byť i všechny v něm poznačené causae impulsivae byly nepravdivými. Taktéž platný je reskript, je-li ex pluribus causis motivis et impulsivis, jež v reskriptě jsou poznačeny, aspoň jediná causa motiva pravdivá.¹⁰⁹ Na př. dí-li reskript, že

¹⁰⁴ 29. června 1908; AAS. I, 90n; Grieszl n. 1014. Linneborn 142, pozn. 1; Haring 538, pozn. 6.

¹⁰⁵ Kán. 45.

¹⁰⁶ Chelodi n. 48, 3; Cappello n. 288, 3; n 206; Knecht 229.

¹⁰⁷ Kán. 1042 § 3. ¹⁰⁸ Kán. 41, 42, 55.

¹⁰⁹ Knecht 246, pozn. 5; S. C. Conc. 4. července 1722; Richter-Schulte: Trid. 272, n. 126; Gasparri n. 381 ss; Wernz V², n. 446.

dispens se udílí „ob conditionem oratricis superadultae ac filius illegitimis gravatae“, je reskript platný, je-li žadatelka superadulta, byť i ony její dítky před vyřízením dispense byly zemřely. Je-li v reskriptě poznačeno více důvodů, je někdy nesnadno rozeznatí, které jest míti za causae motivae a které za impulsivae. Reskriptu, daného s doložkou „Motu proprio“, zamlčení pravdy (subreptio), t. j. údajů, jež podle stylu kurie bylo učiniti, jak již bylo řečeno, nezneplatňuje; zneplatňuje jej však, jde-li o dispens od překážky vyššího stupně, si falsa causa finalis eaque unica proponatur.¹¹⁰ Nepatrné zveličení causae motivae, jinak však pravdivé, reskriptu nezneplatňuje.¹¹¹

Pravdivost důvodů lze zjistiti autentickými listinami, svědky, veřejnou pověstí, výslechem žadatelů mimo zpověď (in foro interno doznáním penitenta) a pod. Netřeba toho činiti soudním řízením, leč by reskript toho žádal, čehož však téměř nikdy nečiní, nebo leč by někdo pravdivost důvodů popíral. Vykonavatel zjištěním tím pověřiti může také jiného, na př. ordinář faráře. Zjištění pravdivosti důvodů k platnosti dispense nutno není, jen když důvody jsou skutečně pravdivy. Bylo-li opomenuto bona nebo mala fide, je vyřízení dispense, ovšem jsou-li důvody skutečně pravdivy, platno, avšak nedovoleno, leč by vykonavatel byl morálně jist, že důvody ty jsou pravdivy. Proto také Lev XIII. zaměnil, jak již bylo řečeno, v reskriptech Datarie doložku: „si preces veritate niti repereris“ za onu „si vera sint exposita“. Vykonavatel reskriptu pro foro interno pravdivosti důvodů zvlášť zjišťovati nemusí, neboť in foro interno věřiti jest žadateli.¹¹²

δ) Vykonavatel není povinen zkoumati, zda dispensační platek, reskriptem předepsaný, je majetkovým poměrům žadatelů úměrný, neboť reskript toho nikdy nežádá. Za to jest si mu však všimnouti a při vyřízení reskriptu dbáti různých okolností (circumstantiae). Z toho, že formuláře dispensačních reskriptů pro uzavření manželství a pro jeho zplatnění, dále pro dispens s legitimací a bez legitimace potomstva jsou různé, je patrné, že vykonavateli jest těchto okolností dbáti. Jde-li o dispensační reskript s legitimací potomstva, praví se v jeho první části, t. zv. suplice: „Oratores petunt insuper susceptae prolis legitimatorem“ a v části druhé: „Prolemque susceptam legitimam decernat“; při překážce zločinu však s omezením: „Non tamen in adulterio conceptam“. Je-li legitimace třeba, musí vykonavatel dbáti mezi své plné moci, zda je totiž reskript dán cum prolis legitimatorem. Vykonavatel dispensačního reskriptu, daného pro

¹¹⁰ Kán. 45. ¹¹¹ Cappello n. 277, 4.

¹¹² Cappello n. 288, 3; D'Annibale I, n. 241; Bucceroni I, n. 285; Maroto n. 288; Cappello 316, pozn. 30; Knecht 247, pozn. 2.

překážku zločinu ex adulterio qualificato, může legitimovati potomstvo počaté a narozené po rozloučení dřívějšího manželství, proti němuž zločin byl spáchán, nikoliv však potomstvo počaté a narozené ex adulterio. Formule reskriptu upírá legitimační pravomoc i potomstva z cizoložství pouze počatého, jež se narodilo po rozloučení manželství.¹¹³

ε) Vykonavatelé jest přesně dbáti doložek reskriptu, stanovících různé podmínky, buď podstatné (clausulae essentiales, condiciones v užším smyslu), jež jest splniti sub poena nullitatis, ad validitatem, nebo nepodstatné (clausulae praeceptivae, praecepta, iussa, monita), jež jest splniti pouze ad liceitatem, nikoliv však ad validitatem dispense.¹¹⁴ Jest se mu starati o splnění všech podmínek podstatných i nepodstatných. Které jsou podstatné a které nepodstatné, lze rozeznati hlavně ze stylu kurie. Dnes jest míti podle kánonu 39, jak již bylo řečeno, za podstatné ony podmínky, jež jsou vyjádřeny částicemi: si, dummodo nebo jinými téhož významu.¹¹⁵ Maroto¹¹⁶ má za podstatné i podmínky, vyjádřené ablativem absolutním, na př. praestitis cautionibus (kán. 1043). Jiní¹¹⁷ praví, že doložka, vyjádřená ablativem absolutním, podmínku podstatnou stanoviti sice může, zpravidla ji však nestanoví, a že jest to posouditi z věci samé a ze stylu kurie.¹¹⁸ Doložky nepodstatné bývají vyjádřeny různě, na př. indikativem, konjunktivem, imperativem nebo ablativem absolutním, a obsahují napomenutí, nařízení, poučení, nejčastěji pak připomenutí, čeho v určitém případě žádá právo nebo povaha věci.¹¹⁹

Staré dispensační reskripty, zvláště ony Datarie, obsahovaly množství doložek velice spleťtých. Proto stěžovali si na sněmě vatikánském zvláště němečtí a francouzští biskupové na „omnes illae ambages formalitatum et formularum omnisque illa clausularum irritantium congeries“ a žádali za jejich zjednodušení a redukci.¹²⁰ Některé byly odstraněny dekretem svatého Oficia z 28. srpna 1885, jiné pak praxí Datarie. Dnes zmizely ze stylu

¹¹³ Wernz IV, n. 686, p. 998ss. O tom při kánonu 1116.

¹¹⁴ Cappello n. 284; Knecht 256; Rosset n. 2657ss; Zittelli 74ss; Gasparri n. 396ss; Wernz n. 640, nota 209; Cappello 311, pozn. 10; Farrugia 231.

¹¹⁵ Kán. 39. ¹¹⁶ Instit. I, n. 284; Cappello 311, pozn. 11.

¹¹⁷ Vermeersch-Creusen: Epitome, n. 130; Cappello 311, pozn. 12; srv. Cerato 80.

¹¹⁸ Conradus lib. 7, cap. 2, n. 63; lib. 8, cap. 4, nn 47—62; cap. 6, nn. 54, 68; cap. 10, n. 30; Bened. XIV. Instit., 87, n. 68; Leitner 302, pozn. 1; D'Annibale I, n. 76, III, nn. 500, 502; De Iustis I, n. 197; Cappello 312, pozn. 13; Chelodi n. 50, p. 49, pozn. 4; Knecht 256; Wernz V², n. 446; De Smet n. 806; Gasparri n. 396 ss.

¹¹⁹ Cerato 80.

¹²⁰ O tom obšírně Gasparri I³, n. 396ss; Martin Konrad: Collectio 158; Knecht 256, pozn. 2.

kurie četné doložky, které před reorganizací kurie, vykonanou Piem X., v dispensačních reskriptech se vyskytovaly, na př.: „*Dummodo dicta oratrix propter hoc rapta non fuerit*“; v reskriptech pro kraje nábožensky smíšené, hlavně Německo, Rakousko, Svýcarsko, Ruské Polsko, doložka: „*Dummodo oratores praefati catholicae fidei cultores vere exsistant*“,¹²¹ a mnohé jiné. Doložky, obsažené v dnešních reskriptech pro foro externo, jsou proti dřívějšímu značně zjednodušeny a jejich počet je zmenšen. V dispensačních reskriptech různých římských úřadů vyskytují se různé doložky.

Reskripty kongregace svátostí lze rozlišovati podle toho, zda obsahují doložky pouze všeobecné, nebo se zřetelem na zvláštní překážku, na př. zločinu, kromě všeobecných též doložky zvláštní, na reskripty in forma communis a specialis. Reskripty této kongregace obsahují dnes tyto doložky,¹²² a to: 1. Všechny reskripty: „*servatis canonicis praescriptionibus*“, což je vlastně samozřejmo, že vykonavatel nesmí porušit církevněprávních předpisů. Doložka ta mu ukládá, aby dispens udělil pravoplatnou formou, písemně, třeba-li, po rozhřešení od censur ad effectum dispensationis consequendae, s poukazem, že dispensuje ze zmocnění apošt. Stolice, a vůbec šetřil všeho, čeho vykonavatel podle práva jest šetřiti. 2. Všechny dispensační reskripty pro překážky vyššího stupně: „*si vera sint exposita*“ nebo „*si preces veritate nitantur*“, což značí, že údaje, v reskriptě poznačené, jména, překážky, zvláště pak causa motiva, v době vyřízení ve smyslu shora řečeném pravdivy býti musí. Dispensační reskripty pro překážky nižšího stupně jí neobsahují, ježto žádná subreptio a obreptio prominutí těchto překážek nezneplatňuje. 3. Dispensační reskripty pro překážku zločinu: „*dummodo nullum scandalum intercedat*“, nevznikne-li z udělení dispense pohoršení, jinak byla by dispens neplatnou. Vzniklo-li pohoršení po udělení dispense, ne však pro ně, je dispens platna, pohoršení jest však odstraniti, na př. odloučením žadatelů na dobu, ordinářem stanovenou, nebo není-li to možno, jiným vhodným způsobem po úsudku ordinářově, na př. prohlášením snoubenců před farářem a svědky, že svého provinění litují a uložené pokání splní.¹²³ Tyto tři doložky jsou podstatné, jejich splnění je k platnosti dispense nutno. 4. Dispensační reskripty pro překážku zločinu obahují též doložku: „*imposita oratoribus salutari poenitentia*“. Pokáním rozumí se kterýkoliv sku-

¹²¹ Leitner ER³, 302; Haring 540, pozn. 5. Jiné doložky srv. Knecht 258 n, 1 nn.

¹²² Cappello n. 285, 3; Chelodi n. 50a; srv. n. 48, 3; Haring 540; Knecht 257; Farrugia 232.

¹²³ Penitenc. 27. dubna 1886; ME. IV, 175; 12. dubna 1889; M. E. VI, 201; Chelodi 49, pozn. 6; Cappello 312, pozn. 15; Farrugia 234, 4.

tek pobožností (modlitba, slyšení mše sv., pouť), milosrdenství (almužna) a umrtvování (půst). Spasitelným je, nepřesahuje-li mezi přísností ani shovívavostí, a je-li úměrno velikosti a jakosti hříchu a schopnosti kajícího-žadatele, jeho stavu, stáří, zdraví, zaměstnání, pohlaví atd.¹²⁴ Pokání to musí býti zpravidla těžké, jímž je, je-li úměrno skutku, jež církev sub gravi nařizuje, nebo jenž by vázal sub gravi, kdyby nařízen byl.¹²⁵ Dnešní stylus kurie nečiní zpravidla, jak tomu bylo dříve, rozdílu mezi poenitentia gravis, diuturna, perpetua. Tato doložka není podstatnou, její splnění žádá se pouze ad licentiam, nikoliv validitatem dispensae, jak patrně z prohlášení Penitenciarie: „Doložku, nařizující uložení pokání, je míti za splněnu, byť i těmi, kterým dispensa se udílí, bylo přijato licoměrně.“¹²⁶ — Totéž platí o doložce, vyskytující se někdy v dispensačních reskriptech in forma pauperum: „erogata ab eis aliqua elemosyna iudicio eiusdem ordinarii (jako vykonavatele) taxanda et applicanda.“ Její nesplnění dispensa nezneplatňuje.¹²⁷

V dispensačních reskriptech sv. Oficia¹²⁸ týkají se podstatné doložky hlavně záruk, žádaných, jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, jakož i toho, že žadatelé nedají se oddati také duchovním nekatolickým. Doložky tyto zní: 1. „Dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia praescriptis de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, de conversione coniugis acatholici pro viribus procuranda,¹²⁹ ac de universa prole utriusque sexus in catholicae religionis sanctitate omnino educanda. Et dummodo neque ante neque post matrimonium coram parcho catholico initum partes adeant ministrum acatholicum.“¹³⁰ První část doložky, jež týká se záruk, je podstatná; jest ji splniti ad validitatem dispensae, jak patrně z prohlášení sv. Oficia z 12./21. června 1912 (AAS. v. 4, 443). Nebyla-li tudíž splněna při dispensi od rušící překážky rozdílnosti náboženské, je dispensa neplatna a neplatno tudíž

¹²⁴ Penitenc. 8. dubna 1890; M. E. v. 6, 56; srv. kánon 887; Knecht 257; Wernz V², n. 446.

¹²⁵ Sv. Alfons VI, n. 515; Lehmkühl II, n. 463; Noldin III, n. 300, 2; Cappello 312, pozn. 14.

¹²⁶ Penitenc. 8. dubna 1890; ASS. v. 26, 510; 12. listopadu 1891; ASS. v. 33, 556ss; Linneborn 142, pozn. 4; Farrugia 234, 3; Knecht 261, pozn. 4; Gasparri n. 409.

¹²⁷ Kán. 39; Penitenc. 10. června 1876; ASS. v. 26, 514; Linneborn 142, pozn. 4; Farrugia 223.

¹²⁸ Cappello n. 286, 4; Leitner 307; Chelodi n. 50b; Farrugia n. 118 ss; Knecht 257.

¹²⁹ Katolík je povinen o to se starati ex caritate a též ex lege ecclesiastica; srv. kán. 1062.

¹³⁰ Sv. Ofic. 12.—21. června 1912; AAS. v. 4, 443; Cappello 353, pozn. 23; kán. 1061—1063, 1071.

i manželství. V případě tom neplatnost manželství prohlásiti je oprávněn ordinář bez zvláštního soudního řízení po zjištění skutkové podstaty.¹³¹ Taktéž i část druhá, která nařizuje, aby žadatelé nedali se oddati také duchovním nekatolickým, je podstatná, leč pouze pokud jde o přítomný úmysl (*de actuali intentione*) snoubenců; neplatnou byla by tudíž dispens pouze tehdy, kdyby v době vyřízení reskriptu snoubenci měli úmysl, dáti se oddati také duchovním nekatolickým. Pojali-li tento úmysl a uskutečnili jej teprve po vyřízení reskriptu, je dispens platna. Vykonavatel-ordinář musí býti morálně jist, že bude splněno, co doložky ony stanoví.¹³² 2. Pro případ, že by žadatelé nekatolicky již oddáni byli, je připojena doložka, nařizující rozhřešení od církevních trestů¹³³ a uložení pokání, jež zní: „*Praevia semper absolute et censuris et impositis poenitentiae salutaribus, si matrimonium contractum fuerit coram ministro acatholico.*“ Rozhřešení od censur děje se pro *foro externo*; jest je tudíž dáti mimo zpověď, ústně nebo písemně, a platí též pro *foro interno*. 3. Jiná doložka, jejíž splnění žádá se pouze ad *licitatem* dispense a jež občas bývá vynechána, nařizuje odloučení snoubenců: „*Quodsi praecesserit commercium carnale, si fieri potest sine gravi damno, sponsi separentur aliquo tempore ordinarii prudenti arbitrio.*“ 4. Doložka, zapovídající kumulování dispensí: „*Nec aliud obstat canonicum impedimentum*“, totiž mimo překážku smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské. Je-li vynechána, není jisto, zda lze kumulovati dispensační fakulty různých indultů. Lze míti za to, že fakulty, dané indultem všeobecným, kumulovati lze, nikoliv však fakulty, udělené indultem partikulárním, jde-li o prominutí překážky veřejné, že lze však i toto učiniti, jde-li o prominutí překážky tajné.¹³⁴ Dřívější dispensační reskripty sv. Oficia obsahovaly též klausuli: „*Exceptis Italis, de quibus non constat italicum domicilium omnino deseruisse, nebo „intra fines suae dioecesis“.* Těchto dvou doložek v reskriptu sv. Oficia dnes není.¹³⁵ 5. V dispensačních reskriptech sv. Oficia pro překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, též pro sňatky katolíků se Židy, bývá doložka, připomínající zvláštní předpisy obecného nebo i partikulárního práva o slavení smíšených sňatků,

¹³¹ Knecht 258, pozn. 1, 2. Příliš všeobecně a tudíž nesprávně dí Knecht: „Jde-li o prominutí překážky smíšeného vyznání (*mixta religio*), tu nemá doložka vlivu na platnost dispense a manželství.“ Nesplnění té doložky zneplatňuje i v tomto případě udělení dispense, manželství ovšem je platno, ježto jde pouze o překážku vadící.

¹³² Kán. 1061 § 1, n. 3.

¹³³ Ab excommunicatione latae sententiae ordinario reservata; kán. 2319 § 1; Rota Rom. in Baltimor. 30. června 1910, AAS. v. 2, 584 ss.

¹³⁴ Tak Cappello n. 313, 5, dovolává se kánonu 1049 § 2.

¹³⁵ Rosset n. 2496; Wernz n. 584, nota 28; Cappello 354, pozn. 24.

jež zní: „In reliquis quod refertur ad publicationes, interrogationes de consensu et sacros ritus, servantur praescripta Codicis iuris canonici can. 1026, 1102, 1109, et matrimonio celebrato sive in proprio sive in alieno territorio, Ordinarius invigilet, ut coniuges promissiones factas fideliter impleant.“ Jindy praví se přímo: „Iuxta instructionem alias datam matrimonium celebretur privatim, extra ecclesiam, absque ullo ritu ecclesiastico.“ Ze slov „iuxta instructionem alias datam“, je patrné, že v krajích, pro něž zvláštní návod apošt. Stolicí dán byl, i nyní při smíšených sňatcích jím řídit se lze.

ζ) Mimo doložky sensu stricto obsahují dispensační reskripty pro vykonavatele pokyny, napomenutí a nařízení (monita, iussa), jež však, jak patrné z toho, co shora řečeno bylo o doložkách, s nimi částečně se shodují. Dispensační reskripty kongregace svátostí připomínají vykonavateli jeho úkol slovy: „Ordinario committitur, ut dispensationem oratoribus benigne largiatur“, a jde-li zároveň o legítimaci dítěte, „prolemque susceptam legitimam declaret“. V reskriptech pro překážku zločinu bývá, jak již bylo řečeno, doložka, aby žadatelům bylo uloženo pokání; v reskriptech pro pauperibus, aby jim byla uložena nějaká almužna, a mimo to, aby žadatelé byli absolvováni od eventuelních církevních trestů a pod. Jsou to, podobně jako doložka „servatis canonicis praescriptionibus“, napomenutí pro vykonavatele. Nařízení: „In utroque foro absolvas“ neznačí, že by bylo třeba dvojího rozdílného vyřízení reskriptu, jednoho pro foro externo a druhého pro foro interno, nýbrž že dispens jest udělití pro foro externo, jež platí zároveň také pro foro interno.¹³⁶ Dřívější reskripty obsahovaly doložku: „Vetito omnino ne aliquid muneris aut praemii exigere aut oblatum recipere praesumpseris“ (Sv. Of. 28. srpna 1885), a to dříve pod trestem exkomunikace l. s., nyní zrušeným (kán. 6, n. 5.). Záповěď tato, že vykonavatel u příležitosti vyřízení reskriptu nesmí žádati poplatku, je v dnešních reskriptech vynechána, neboť žádati za vyřízení reskriptu poplatek, mimo onen, apoštolskou Stolicí výslovně povolený, zapovídá dnes právo obecné.¹³⁷ Kán. 1507 § 1 dovoluje sice za vyřízení reskriptů apoštolské Stolice vybírat poplatky, provinciálním sněmem nebo biskupskou konferencí stanovené a apošt. Stolicí schválené; ovšem „salvo praescripto can. 1056“, zapovídajícího vybírání poplatků u příležitosti manželských dispensí. O těchto poplatcích platí „Normae de taxis“, obsažené v nových 5letých, ordinářům udělených fakultách. (AK. sv. 104, 297.)

¹³⁶ Penitenc. 27. dubna 1886; Cappello 316, pozn. 31; srv. kán. 202 § 1.

¹³⁷ Kán. 1056; o tom při tomto kánonu, Knecht 259; Gasparri n. 398, Zitelli 93; srv. S. C. Conc. 28. ledna 1882, ASS, v. 15, 111—117.

Nakonec budíž připomenuto několik všeobecných právních zásad, jichž jest vykonavateli dbáti, kdy totiž reskript platnosti nepozbývá a kdy jí pozbývá. 1. Reskript platnosti nepozbývá: a) Zákonem se mu přičítám, leč by onen zákon obsahoval doložku, platnost reskriptu odvolávající, nebo byl dán hierarchickým představeným reskribenta.¹³⁸ b) Uprázdněním apoštolské Stolicе resp. diecése, jde-li o reskript, daný apošt. Stolicí resp. ordinářem, leč by z doložek, v reskriptě obsažených, byl patrný opak, nebo leč by reskript obsahoval zmocnění, udělití určitým, v reskriptě označeným osobám nějakou milost a s jeho vyřízením ještě započato nebylo.¹³⁹ c) Byl-li reskript pro podstatný omyl nebo pro nesplnění podstatných podmínek vyřízen neplatně; v tomto případě reskript platným zůstává a vykonavatel znova vyříditi jej smí.¹⁴⁰ 2. Reskript platnosti pozbývá, byl-li reskribentem nebo jeho hierarchickým představeným odvolán, leč teprve tehdy, když osoba, již byl dán, o jeho odvolání byla uvědoměna.¹⁴¹

4. Vlastní vyřízení (*exsecutio*) dispensačního reskriptu a udělení (*fulminatio*) dispensy.¹⁴²

Vykonavatel dispensačního reskriptu, daného apošt. Stolicí nebo ordinářem, smí reskript vyříditi a dispens udělití teprve tehdy, zjistil-li, jak již bylo řečeno, sám nebo prostřednictvím jiného s mravní jistotou, že údaje v žádosti a v reskriptě nyní, v době vyřízení, jsou pravdivy a se skutečností se shodují, a že podmínky, pro udělení dispensy reskriptem stanovené, jsou splněny. Je-li vykonavatelem reskriptu ordinář, nařídí z té příčiny obyčejně faráři, aby podle jemu zaslanych otázek¹⁴³ zjistil: a) Jde-li o prominutí překážky vyššího stupně, zdali ve všem, co se týče jmen, překážek a dispensačních důvodů, *vera sint exposita*. b) Jde-li o prominutí překážky nižšího stupně, zda *vera sint exposita*, co se týče jmen žadatelů a překážek. c) Jde-li o překážku zločinu, zda z udělení dispensy není se obávati pohoršení. d) Jde-li o překážku smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, zda dány byly všechny záruky a lze mít morální jistotu, že budou splněny. e) Zda v reskriptě obsažené doložky a podmínky jsou splněny. Dlí-li žadatelé v cizí diecési, ordinář-vykonavatel smí si tyto informace vyžádati od faráře dotyčné diecése jen se svolením jejího ordináře.¹⁴⁴ Je-li vykonavatelem reskriptu farář nebo jiný kněz, jest mu před vyřízením reskriptu učiniti taktéž. Výsledek

¹³⁸ Kán. 60 § 2. ¹³⁹ Kán. 61.

¹⁴⁰ Kán. 59 § 1, 55; Chelodi n. 53; Cerato 81, i.

¹⁴¹ Kán. 60, § 1. Příklady viz Leitner 306.

¹⁴² Knecht 261; Gasparri n. 422 ss.

¹⁴³ Otázky ty srv. Vogt: ER³, 174n; De Smet: De spons. et matr., II³, 283; Linneborn 143, pozn. 2. ¹⁴⁴ Leitner 303.

pátrání oznámí farář co nejdříve ordináři, který podle něho reskript buď vyřídí a dispens udělí, nebo vyřízení odepře, nebo požádá za reskript nový. Jen tehdy smí vykonavatel od tohoto zjištění upustiti, jak již bylo řečeno,¹⁴⁵ je-li morálně jist, že údaje reskriptu se skutečností se shodují a podmínky, v něm stanovené, jsou splněny.

Po tomto zjištění, eventuelně i bez něho, má-li morální jistotu o pravdivosti údajů v dispensačním reskriptě, vykonavatel reskript vyřídí. Vykonavatel, pověřený vyřízením reskriptu, daného apošt. Stolicí, na př. ordinář, může jeho vyřízením pověřiti také jiného, na př. faráře, není-li subdelegace v reskriptě výslovně zapovězena, nebo nebyl-li vykonavatel jeho vyřízením pověřen pro svou zvláštní osobní způsobilost (nisi electa fuerit industria personae). Vykonavatel, na př. farář, delegovaný pro vyřízení reskriptu, daného představeným infra Pontificem, na př. ordinářem, může pro vyřízení reskriptu subdelegovat jen tehdy, dovoluje-li to reskript výslovně.¹⁴⁶ Vykonavatel-ordinář smí dispensační reskript vyříditi a dispens svým poddaným uděliti i tehdy, dli-li tito nebo vykonavatel sám mimo vlastní diecési, neboť jde tu o úkon iurisdictionis voluntariae.¹⁴⁷ Ústně, telegraficky nebo telefonicky smí reskript vyříditi a dispens uděliti pouze z důležitého důvodu. Zpravidla ale jest tak učiniti, ježto jde o dispens pro foro externo,¹⁴⁸ písemně, jasně a určitě stylisovaným reskriptem nebo dekretem exsecutionis, fulminationis, který obsahovati má:

a) Zmínku, že dispens udílí ze zmocnění apošt. Stolice: „Potestate a Sede Apostolica mihi collata“, nebo „auctoritate Sedis apostolicae“ a pod. Tato zmínka není nutna ad validitatem, nýbrž pouze ad liceitatem dispensae.¹⁴⁹

b) Jména těch, kterým dispens se udílí, a přesné označení překážky, jež se promíjí. Je sporno, zda označení překážky je ad validitatem nutno. Pravděpodobně byla by dispens platnou i tehdy, prohlásil-li vykonavatel prostě: „Oratores matrimonium inire possunt.“¹⁵⁰

c) Důvod, pro který dispens se udílí. Při prominutí překážky nižšího stupně se poznačí, že tato se promíjí z důvodů, apoštol. Stolicí známých; při promíjení překážky vyššího stupně označí se podle dispensačního reskriptu causa motiva, totiž důvod, eventuelně důvody, pro které překážka se promíjí.

¹⁴⁵ O tom podrobně shora. Str. 341.

¹⁴⁶ Kán. 199 §§ 2, 4.

¹⁴⁷ Kán. 201 § 3; Santi-Leitner I, n. 198s. ¹⁴⁸ Kán. 56.

¹⁴⁹ Kán. 1057; sv. Ofic. 15. června 1875; Schneider; Fontes, 47, pozn. 1; Leitner 303, pozn. 2; Knecht 261; Cappello n. 288, 7; Haring 540.

¹⁵⁰ D'Annibale III, n. 503; Giovine I, 384; Gasparri n. 427; Zitelli 103; Ferreres n. 971; Cappello 317, pozn. 32; týž n. 288, 7.

d) Třeba-li legitimace potomstva a byl-li vykonávatel k ní reskriptem zmocněn, prohlášení potomstva manželským, Z poznámek k formulím Datarie je patrné: α) Je-li vyřízení dispensačního reskriptu, kterým zároveň legitimace potomstva se udílí, na př. pro úmrtí jednoho z žadatelů, nemožno, lze přece potomstvo legitimovat. β) Ač udělení dispense a legitimace úzce souvisejí, lze obé vyřídití a udělití též odděleně, dvěma různými dekrety. Zapomněl-li vykonávatel v dekretě, jímž dispens udělil, na legitimaci, může ji tudíž udělití dekretem druhým.¹⁵¹ γ) Legitimaci této přísluší všechny právní účinky jako legitimaci per subsequens matrimonium.¹⁵² δ) Jde-li o dispens pro zplnění domnělého, objektivně neplatného manželství, udílí se legitimace, které ve skutečnosti třeba není, ježto potomstvo, zrozené z domnělého manželství, je ipso iure manželské,¹⁵³ podle potřeby „ad submouendam murmurationem ignorantium iura.“¹⁵⁴

e) Jde-li o překážku zločinu, pokání, které žadatelům za jejich provinění se ukládá.

f) Jde-li o dispens od překážky smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské, a dali-li se žadatelé již předem duchovním nekatolickým sezdati, jest v dispensačním dekretě katolíku uložití pokání a jej pro foro externo rozhřešiti od exkomunikace latae sententiae, ordináři zadržené, do níž upadl.¹⁵⁵

Zmýlil-li se vykonávatel při vyřizování dispensačního reskriptu jakkoliv, nepozbývá reskript platnosti; vykonávatel smí a je povinen, omyl opravit a reskript vyřídití znovu,¹⁵⁶ což platí též o zpovědníku pro foro interno. Byl-li dispensační reskript pro foro externo vyřízen sice správně, manželství je však přece, na př. pro tajnou překážku, neplatno, jest se postarati o jeho konvalidaci, event. o sanaci in radice.¹⁵⁷

Za vyřízení papežského dispensačního reskriptu smí vykonávatel žádati poplatek, předepsaný tarifem, stanoveným provinciální synodou nebo biskupskou konferencí a schváleným apošt. Stolicí.¹⁵⁸

5. Uvědomění (intimatio) žadatelů o udělení dispense pro foro externo a její přijetí (acceptatio). Uschování reskriptu dispensationis a dekretu executionis.¹⁵⁹

¹⁵¹ Farrugia n. 120; Pyrrhus Corradus: Praxis in facult. apost., lib. 8, cap. 2, n. 27 ss. ¹⁵² Kán. 1117. ¹⁵³ Kán. 1114. ¹⁵⁴ Leitner 304n.

¹⁵⁵ Kán. 2319 § 1, n. 1; Leitner 241.

¹⁵⁶ Kán. 59 § 1; Cappello n. 288, 14.

¹⁵⁷ O tom při kán. 1133 nn, 1138nn; Haring 542.

¹⁵⁸ Kán. 1507; Haring 540.

¹⁵⁹ Linneborn 143n; Leitner 305; Cappello n. 288; Haring 540n; Chelodi n. 53.

a) Na vyžádání a udělení manželské dispense pro foro externo je súčasťně duchovní správce různým způsobem. Předně sepiše jménem žadatelů dispensační žádost a pošle ji zpravidla ordináři. Z rozkazu ordináře-vykonavatele dispensačního reskriptu zjistí pravdivost údajů v reskriptě obsažených (verificatio, informatio). Při překážce smíšeného vyznání nebo rozdílnosti náboženské zjistí, zda záruky byly dány a je morálně jisto, že budou splněny, a při překážce zločinu, zda nehrozí z udělení dispense pohoršení. V tomto případě uloží též z rozkazu a jménem vykonavatele-ordináře žadatelům pokání. Konečně uvědomí žadatele, že jim dispens byla udělena.¹⁶⁰ Proto vykonavatel-ordinář zašle listinu, kterou dispensační reskript se vyřizuje a dispens udílí (rescriptum, decretum executionis) faráři žadatelů, jenž je zavolá a uvědomí (intimatio), že dispens jim udělena byla, aby ji mohli přijati (acceptatio). Apoštolská Stolica nikomu proti jeho vůli dispense nevnučuje; přece však dispensuje tak, že platnost dispense, nestanoví-li dispensační reskript výslovně jinak, na jejím přijetí nezávisí, a proto i třetí osobou, bez souhlasu a vědomí překážkou stížených snoubenců, jimž prospěti má, vyžádána býti může, a právně účinnou se stává v době udělení, tedy již před přijetím těmi, jimž byla udělena, a kteří ji přijali a jí použiti mohou, ale nemusí. To je patrné z jasného znění kánonu 37 a 38. Tataž zásada platila již v právu starém. Sv. Alfons vyjadřuje ji slovy: „K obdržení dispense není třeba přivolení toho, komu prospěti má, ač jí později přijata býti musí, aby prospěla.“¹⁶¹ Odmítají-li snoubenci udělenou dispens, nelze jejího přijetí vynutiti. Vykonavatel s vyřízením reskriptu vyčká. Dispensační reskript tím se nezneplatňuje a lze jej vyřídit kdykoliv později, i když mezitím snoubenci vešli ve sňatek jiný, jenž byl pravoplatně rozloučen.¹⁶² Osoby, kterým dispens byla udělena, mohou ji přijati explicitě, výslovným prohlášením, že ji přijímají, nebo implicitě. Acceptatio implicita je již vlastně po každé obsažena v žádosti za dispens, podané snoubenci nebo jedním z nich nebo třetí osobou s vědomím snoubenců. Dispens, vyžádanou třetí osobou bez vědomí snoubenců, ti přijati mohou, ale nemusí. Žadatelé sňatku slaviti nesmějí, dokud o udělení dispense úředně, t. j. z rozkazu vykonavatele dispensačního reskriptu, nebyli uvědoměni.¹⁶³ Vešli-li ve sňatek před úředním uvědoměním o udělení dispense, leč po sepsání a podepsání dekretu executionis, jimž dispens se udílí, jest sňatek nedovolený, avšak platný,

¹⁶⁰ Leitner 305, I; Knecht 261.

¹⁶¹ Theol. mor., de matr., n. 1145; Leitner 305, pozn. 2.

¹⁶² Kán. 37, 60; ASS. v. 18, 213; Leitner 305 n.; Sanchez I, 8, disp. 32, n. 6; Knecht 262, pozn. 2.

¹⁶³ Kán. 57.

neboť udělením dispense event, rušící překážka, jež dotyčnému sňatku bránila, skutečně pominula a nezáleží na tom, zda snoubenci o tom vědí nebo ne. Vešli-li však ve sňatek omylem před vyřízením dispensačního reskriptu, může býti reskript vyřízen, je však třeba, aby přivolení manželské in forma praescripta obnovili (Penitenciarie 27. června 1885).¹⁶⁴ Dispense, udělené přímo, bez vykonavatele (in forma gratiosa), nabývají právní platnosti, jak již bylo řečeno, od chvíle, kdy reskript byl podepsán (kánon 38).

b) Římský dispensační reskript pro foro externo, vyřízený ordinářem, uschová se s poznámkou o jeho vyřízení, s dispensační žádostí, sepsanou farářem, a se skizzou žádosti, ordinářem do Říma zasláné, v archivu biskupské kurie. Dekret vyřízení (executionis), jímž vykonavatel dispens udělil a ježž faráři zaslal, uloží se ve farním archivě a udělení dispense poznačí se v oddávkové knize při zápisu dotyčného sňatku s poznámkou, že dekret, jímž dispens se udílí, je uložen ve farním archivě pod čís. . . roku . . . To připomíná sv. Oficiu v reskriptech, kterými manželství sanuje v kořeni, slovy: „Ježto však platnost manželství a legitimace potomstva ve vnějším právním oboru jista býti musí, ať ordinář nařídí, aby tento reskript, s potvrzením vykonaného vyřízení, bedlivě byl uschován in curia locali, a ať se postará . . ., aby v křestní knize farnosti, kde strana katolická byla pokřtěna, učiněn byl záznam o sanaci manželství, o něž jde, s poznačením dne a roku.“¹⁶⁵

Dispensační reskript římský a dekret, svědčící o jeho vyřízení, jsou trvalé, pravoplatné průkazy udělené dispense a platnosti sňatku. Obě listiny uschovávají se způsobem shora řečeným i tehdy, jestliže snoubenci po udělení dispense od sňatku upustí. Rozhodnou-li se, třeba po sebedelším čase, vejíti spolu ve sňatek, netřeba nové dispense pro foro externo; udělená dispens zůstává trvale platnou, neboť překážka, jednou patně prominutá, nikdy znovu neožívuje. I tehdy, byla-li dispens udělena Penitenciarií od tajné překážky pro foro interno sacramentali, ač reskript před vyřízením byl zničen, lze jej i za dlouho ještě vyřídit a netřeba nového dispensačního reskriptu.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Kán. 1085; o tom podrobně při tomto kánonu; srv. Gasparri I³, n. 428; Wernz IV, n. 641, pozn. 215; Linneborn 144, pozn. 2; Knecht 261, pozn. 6.

¹⁶⁵ Linneborn 144, pozn. 2; Cappello n. 288, 15; Haring 541; Farrugia 238. Feije n. 754; De Becker 328; Gasparri n. 409, Leitner 305, pozn. 1; Knecht 261, pozn. 5.

¹⁶⁶ Cappello n. 288, 16.

*B) O dispensích, udílených apoštolskou Stolicí (Penitenciarií) pro foro interno.*¹⁶⁷

1. Vykonavatel dispensačních reskriptů, daných apoštolskou Stolicí (Penitenciarií) pro foro interno.¹⁶⁸

Apoštolská Stoliče udílí dispense pro foro externo, jak již bylo řečeno, zpravidla in forma commissoria; velmi zřídka in forma gratiosa, sine interiecto exsecutore. Dispense pro foro interno udílí však vždy a výlučně in forma commissoria prostřednictvím vykonavatele. Vykonavatelem dispensačních reskriptů pro foro interno bývá obvykle zpovědník, t. j. kněz ke zpovídání oprávněný, mající pro foro interno sacramentali na žadatele buď jurisdikci řádnou nebo místním ordinářem, totiž ordinářem místa, kde dispens se udílí, delegovanou.¹⁶⁹ Je lhostejno, zda kněz onen je aprobován ke zpovídání všech věřících nebo ne (kánon 878, § 1). Musí však býti aprobován ke zpovídání aspoň mužů, jde-li o udělení dispense ženichovi, nebo aspoň žen, má-li ji udělit nevěstě (De Iustis l. 1, c. 8, n. 117). Ze slov: „Discreto viro confessario ex approbatis ab ordinario loci“ je patrné, že aprobační ke zpovídání žádá se ad validitatem vyřízení reskriptu a udělení dispense. Pouze v nebezpečí smrti rozhřešuje každý kněz, i ke zpovídání nezmocněný, platně a dovoleně každého kajícího od kterýchkoliv hříchů a církevních trestů¹⁷⁰ a proto smí také dispensační reskript pro foro interno vyřídit.

Smí vyřídit reskript také zpovědník exkomunikovaný, suspendovaný, interdikovaný? Je-li zbaven zpovědní jurisdikce, totiž post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam,¹⁷¹ zpovídá neplatně a tudíž neplatně vyřídil by i reskript pro foro interno sacramentali, neboť nelze ho míti za zpovědníka ke zpovídání oprávněného. Není-li zpovědní jurisdikce zbaven, vyřizuje reskript platně, a to dovoleně nebo nedovoleně, podle toho, zda dovoleně nebo nedovoleně zpovídá.

Smí zpovědník po rozumu kánonu 57 stanoviti pro vyřízení dispensačního reskriptu pro foro interno substituta? Někteří to tvrdí,¹⁷² leč neprávem. Jde-li totiž o dispens in foro interno sacramentali, bez svolení kajícího rozhodně substituovat nesmí

¹⁶⁷ Srv. Scherer II, 479nn; Gasparri n. 411 ss; Wernz IV, n. 640ss; Leitmer 310nn; De Smet: De spons. et matr., II², n. 880ss; Linneborn 144 nn; Cappello n. 283ss.

¹⁶⁸ Cappello n. 283, 4; Haring 539; Linneborn 144; Knecht 262, 2; Farrugia 230.

¹⁶⁹ Kán. 871nn; De Justis l. 1, c. 8, n. 99; Reiffenst. n. 449; Knecht 263, pozn. 2.

¹⁷⁰ Kán. 882. ¹⁷¹ Srv. kán. 2265 § 2, 2275, n. 3, 2284.

¹⁷² Na příklad Génicot-Salsmans n. 530; Cappello 311, pozn. 8.

propter sigillum sacramentale. Jde-li o dispens in foro interno extrasacramentali, platí totéž propter secretum servandum.¹⁷³

Penitenciariie zašle dispensační reskript na adresu v žádosti poznačenou; obyčejně zpovědníku, žadatelem označenému, zřídka žadateli samému,¹⁷⁴ a to přímo nebo ordinářem, podle toho, byla-li žádost Penitenciarii zaslána přímo nebo ordinářem. Zpovědníku zasílá se reskript zapečetěný. Není-li sám na obálce reskriptu jako jeho vykonavatel poznačen, nesmí ho bez dovolení kajícíka otevřítí a přečísti. Zpovědník vyjme jej z hořejší obálky, nesoucí jeho adresu, a odevzdá jej snoubenci, který si může za vykonavatele zvolití buď zpovědníka na obálce reskriptu poznačeného, nebo, není-li tam poznačen, žádný určitý zpovědník, kteréhokoliv jiného, ordinářem aprobovaného zpovědníka. Jemu odevzdá obálku s reskriptem, týž ji otevře, reskript přečte a vyřídí.¹⁷⁵

Přejí-li si žadatelé, aby reskript vyřídil zpovědník, který jejich jménem za dispens žádal, což se doporučuje, ježto je s překážkami, důvody a okolnostmi obeznámen, nebo jiný určitý zpovědník, navrhnou jej v žádosti za vykonavatele. Tu bývá reskript zaslán dotyčnému zpovědníku na jeho adresu: „Discreto viro N... confessario.“ Nedoporučuje se však navrhnouti za vykonavatele pouze jednoho určitého zpovědníka, aby, jde-li o překážku relativní, vížící oba snoubence, na příklad zločinu, nemusili oba snoubenci žádati za vyřízení téhož zpovědníka. V tom případě budiž žádáno, aby mimo zpovědníka, za vykonavatele jmenovitě určeného, zvolen býti mohl také jiný, což pak reskript dovoluje slovy: „Discreto viro N... confessario vel alteri ab oratoribus eligendo.“ Někteří autoři¹⁷⁶ neprávem dí, že, jde-li o překážku oboustrannou, je ad liceitatem dispense třeba, aby reskript s oběma snoubenci vyřídil týž zpovědník. Takového předpisu není a právě opaku nasvědčuje odpověď Penitenciarie z 15. listopadu 1778: „Ač reskript platí zpovědníku, žadateli zvolenému, není třeba, aby jeden a týž zpovědník byl zvolen oběma pro vyřízení onoho reskriptu, nýbrž jeden zpovědník smí k tomu býti zvolen jedním a druhý druhým.“ Je-li však reskript adresován jednomu určitému zpovědníku, nelze ho k vyřízení odevzdati druhému.

¹⁷³ Cappello n. 283, 4c.

¹⁷⁴ Leitner 311, pozn. 1; Chelodi n. 52; Haring 539, pozn. 5.

¹⁷⁵ Neprávem dí Knecht (262, 1): „Zvěděl-li farář o tajné překážce mimo zpověď a obdržel-li disp. reskript přímo od Penitenciarie nebo prostřednictvím ordináře, zavolá žadatele... a odevzdá jemu listinu, aby ji odevzdal zpovědníku, jež si přeje.“ V tomto případě vyřizuje totiž dispens in foro int. non sacramentali farář a nikoliv zpovědník!

¹⁷⁶ Pighi n. 98, qu. 5; Ferreres n. 976; Noldin n. 624, 6; srv. Cappello 318, pozn. 38.

Kdyby tudíž jeden ze snoubenců k němu jítí nechtěl, bylo by per se třeba vyžádati nový reskript s adresou všeobecnou. Poněvadž však k platnosti dispense je nutno a stačí vyřízení reskriptu pouze jedním zpovědníkem s některým ze snoubenců, bylo by lze v tomto případě ze spravedlivého důvodu upustiti od žádosti za reskript nový.¹⁷⁷

Nenavrhl-li žadatel za vykonavatele žádného určitého zpovědníka, mívá reskript na obálce obyčejně adresu všeobecnou: „Discreto viro confessorio ex approbatis ab ordinario loci per latorem praesentium eligendo“; žadatel tu může za vykonavatele zvoliti kteréhokoliv kněze, místním ordinářem ke zpovídání zmocněného, ovšem není-li volba vykonavatele nějakou, v reskriptě obsaženou doložkou omezena.¹⁷⁸ Tak bývaly dříve reskripty někdy adresovány: „Discreto viro confessorio magistro in theologia vel decretorum doctori ex approbatis ab ordinario.“ Tu směli pouze gradovaní reskript vyřídití. Též některým řeholníkům bývaly apoštolskou Stolicí udíleny zvláštní, výmínečné výsady pro vyřizování dispensačních reskriptů.¹⁷⁹

Zpovědník, který dispensační reskript pro foro interno obdržel, pečlivě jej uschová, aby se neztratil nebo nepřišel do rukou jinému, až kajícník se dostaví. Nedostavil-li se v době, předem snad smluvené, nebo na výzvu zpovědníka, uschová jej dokud je naděje, že týž přijde. Není-li naděje, že se dostaví, a je-li zpovědník za vykonavatele označen, pročte reskript, zapamatuje si jeho obsah a pak jej zničí. Dostavil-li se kajícník po zničení reskriptu, zpovědník smí i tehdy jej vyřídit.¹⁸⁰ Zpovědník, za vykonavatele snoubencem zvolený nebo adresou reskriptu označený, ať reskript přečte pozorně před zpovědí,¹⁸¹ ať si zapamatuje, co reskript nařizuje, a připraví, čeho je k jeho vyřízení třeba. Zvláště ať se snaží žadatele pohnouti k hodnému a zbožnému vykonání zpovědi. Poznal-li, že z jakékoliv příčiny sám není oprávněn reskript vyřídit, odevzdá jej žadateli, aby za jeho vyřízení požádal jiného, oprávněného zpovědníka.

Jak již shora řečeno bylo, jde-li o prominutí překážky absolutní, vlastní pouze straně jedné, na příklad slíbu čistoty, nebo

¹⁷⁷ Cappello n. 288, 13.

¹⁷⁸ De iustis l. 1. c. 8, n. 99; Reiffenst. n. 451; Knecht 263, pozn. 4.

¹⁷⁹ Na příklad lektorům minoristů konstitucí Innocence XI. „Exponi nobis“ 2. prosince 1676, F. n. 249, a kněžím tovaryšstva Ježíšova, generálem zvlášť označeným, konstitucí Řehoře XIII. „Quando fructuosius“ 1. února 1583, F. n. 150; srv. Bened. XIV.: Instit. 87, ed. Ingolstadt. 1751, 581s; Harring 539, pozn. 5; Leitner 312.

¹⁸⁰ Penitenc. 29. února 1904; Linzer Quart. 1905, 382; De Smet: De spons. et matr. 503; Ferreres: La Curia, n. 871; Leitner 314.

¹⁸¹ Manuale sacerdotum, 403; Leitner 312, pozn. 2.

plynoucí pouze z provinění jednoho snoubence, na příklad překážky veřejné počestnosti, vzniklé ze známého a veřejného konkubinátu ženichova s matkou nevěsty, stačí, vyřídí-li reskript zpovědník snoubence, překážkou stíženého nebo provinilého, pouze s ním. Ví-li o oné překážce také snoubenec druhý, budiž snoubenci, se kterým reskript byl vyřízen, uloženo, aby jej o udělení dispense uvědomil.¹⁸² Jde-li o prominutí překážky relativní, společné oběma snoubencům, na příklad pokrevnosti, švagrovství, nebo plynoucí z provinění obou, na příklad zločinu z cizoložství se slibem nebo pokusem sňatku, je třeba k vůli pokynům, jež jest oběma snoubencům dát, a pokání, jež oběma jest snad uložit, aby oba snoubenci zpověď vykonali a reskript s oběma odděleně byl vyřízen a jím dispens byla udělena. Není však třeba, jak již též bylo řečeno, aby s oběma snoubenci reskript vyřídil též zpovědník, nýbrž mohou tak učiniti zpovědníci různí. Proto zpovědník prvního snoubence, vyřídív reskript, odevzdá mu jej, aby jej doručil snoubenci druhému, který jej pak odevzdá svému zpovědníku a jej za vyřízení reskriptu a udělení dispense požádá.¹⁸³ Kdyby v tomto případě ze snoubenců, stížených překážkou oboustrannou, ke zpovědi přišel a dispens obdržel pouze jeden, druhý tak učiniti by však odepřel, platí vyřízení reskriptu a udělení dispense pro strany obě, neboť překážka, prominutá straně jedné, pomíjí i pro stranu druhou.¹⁸⁴

K platnosti dispense je třeba, aby reskript, daný pro foro interno sacramentali, byl vyřízen ve svátostné zpovědi. Je-li známo, že snoubence k vykonání zpovědi nebude lze pohnout, jest to již v žádosti za dispens podotknouti. Zpovědník ať se snaží snoubence připravit, aby zpověď dobře vykonali. Leč i dispens, udělená ve zpovědi neplatná a svatokrádežná, je platná, ano i tehdy, bylo-li snoubenci z jakékoliv příčiny rozhřešení odepřeno. Odloží-li zpovědník rozhřešení propter indispositionem kajčnicka, měl by per se i vyřízení reskriptu a udělení dispense odložit, leč by okolností udělení dispense činily nutným.¹⁸⁵

2. Vyřízení dispensačních reskriptů pro foro

¹⁸² Linneborn 144; Cappello n. 288, 12.

¹⁸³ Penitenc. 15. listopadu 1748; Cappello 318, pozn. 36; Linneborn 145, pozn. 1; Farrugia n. 122.

¹⁸⁴ Penitenc. 7. února 1832; Cappello 318, pozn. 37; Heiner: E. R. 6, 185; Sanchez: De matr., lib. 8, disp. 27, n. 40; Gasparri I³, n. 411; Leitner 311; Haring 541, pozn. 5; Linneborn 145, pozn. 1; Knecht 263.

¹⁸⁵ Haring 541, pozn. 1; Leitner 312; Van de Burgt 96; Manuale sacerdot. 404; Ferreres: La Curia, n. 881; Carrière: De matrimonio, n. 1168; Zitteli 87; Leitner 312, pozn. 1; Penitenc. 19. května 1834, 4. ledna 1839; Cappello 317, pozn. 33. Penitenc. prohlásila 4. ledna 1839: Dispensationes... confessarius concedere potest, etiam si absolutio nem a peccatis suspendendam ceaseat; srv. Gasparri I³, n. 412; Wernz IV, n. 640; Linneborn 140, pozn. 1, 118.

interno. Právní účinek dispense, udělené pro foro interno.

Dispens od překážky a rovněž eventuelní legitimace potomstva, udělená pro foro interno, platí pouze ve vnitřním právním oboru; postrádá jakékoliv právní účinnosti in foro externo, což dispensační reskripty pro foro interno naznačují doložkou: „ita, quod huiusmodi gratia pro foro externo (iudiciali) nullatenus suffragetur nullisque super his testibus adhibitis aut litteris datis“, nebo krátce: „in foro conscientiae tantum“. Dispense a legitimace, dané pouze pro foro interno, nelze se tudíž dovolávat a ji uplatňovat in foro externo, na příklad před duchovním manželským soudem a pod. Vykonavatel reskriptu, daného pro foro interno, nesmí konat žádného úkonu fori externi; nesmí vyslýchat svědků ke zjištění pravdivosti údajů v dispensační žádosti a v reskriptě, musí se spokojit s doznáním stran a nesmí o udělení dispense dáti žádného písemného potvrzení. To platí absolutně a bezpodmínečně o dispensi, udělené in foro interno sacramentali, ve svátostné zpovědi, jež spadá pod sigillum sacramentale, a rovněž o dispensi, udělené in foro interno non sacramentali, mimo zpověď. Ve druhém případě však musí udělení dispense pouze dotud zůstatí tajným a nelze se ho in foro externo dovolávat, dokud tajná, in foro interno non sacramentali prominutá překážka veřejnou se nestala.¹⁸⁶ Stala-li se tajná, in foro interno sacramentali prominutá překážka později veřejnou, je tudíž po každé třeba pro foro externo dispense nové. Že dispens zůstatí má tajnou a že jest ji udělití ve zpovědi, stanoví často dispensační reskript doložkou: „In foro conscientiae et in actu sacramentalis confessionis dumtaxat“, nebo „audita prius sacramentali confessione“. První část doložky naznačuje, že dispens platí pouze ve vnitřním právním oboru; druhá, že k platnosti dispense se žádá, by byla udělena ve zpovědi. Dispens pro foro interno sacramentali jest udělití ve zpovědi ústně, zpravidla po svátostném rozhřešení nebo i před ním. Neprávem dí Noldin,¹⁸⁷ že je nutno, ji vždy udělit po svátostném rozhřešení, neboť k platnosti dispense, udělené ve zpovědi, není třeba svátostného rozhřešení, jak výslovně prohlásila Penitenciarie¹⁸⁸ a jak již shora bylo podotčeno.

Žádá-li reskript pouze udělení dispense „in foro interno“, bez přídavku „sacramentali“, lze jej vyřídit ve zpovědi nebo mimo

¹⁸⁶ Kán. 1047; Leitner 312.

¹⁸⁷ n. 624, 7; Cappello 317, pozn. 33; srv. Knecht 263; Gasparri n. 411; Linneborn 144 nn.

¹⁸⁸ 19. května 1834, 4. ledna 1839; Farrugia 241; Zitelli p. 88; Cappello n. 288, 8; srv. n. 287, 2, p. 317, pozn. 33.

ni;¹⁸⁹ zpravidla ústně, ač někdy může být důvodně nutno i vyřízení písemné.¹⁹⁰ Ordinář, dispensující mocí delegovanou pěti-letými fakultami Penitenciarie pro foro interno, smí dispensovat podle povahy překážky in foro interno sacramentali nebo extra-sacramentali, jak patrně z doložky, v oněch fakultách obsažené: „quibus pro foro conscientiae etiam extra sacramentalem confessionem uti valeas“. Ordinářem na základě těchto fakult subdelegovaný smí však dispensovat pouze „pro foro conscientiae ac in actu sacramentalis confessionis“.¹⁹¹

Zpovědník, vyřizující dispensační reskript pro foro interno sacramentali, může počínati si takto:¹⁹² 1. Po vyznání hříchu a obvyklém zpovědním napomenutí napomeně kajícího, aby mluvil pravdu, a zjistí otázkami, zda překážka stává, zda je dosud tajnou a zda nyní, tempore executionis, dispensační, v reskriptě obsažené důvody jsou pravdivé, aby vyhověl doložce reskriptu: „si ita est“. 2. Jde-li o prominutí překážky zločinu, uloží pokání, rozdílné od pokání svátostného. 3. Rozhřeší od eventuelních církevních trestů obvyklou formulí: „Dominus noster Jesus Christus te absolvat etc.“ a pak od hříchů, není-li nutno rozhřešení od hříchů odepřítí nebo odložití, slovy: „Deinde ego te absolvo a peccatis tuis etc.“ 4. Udělí dispens určitými slovy, zmíniv se o překážce a o fakultě, apoštolskou Stolicí sobě propůjčené, a to formulí, v diecézním rituálu snad obsaženou, nebo svými slovy, latinsky nebo řečí mateřskou. Určitá formule předepsána není; může tak učiniti asi těmito slovy: a) Jde-li o dispens pro uzavření sňatku: „Et insuper, auctoritate apostolica mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (zde jmenuje překážku, na příklad criminis ex adulterio cum promissione matrimonii), ut eo (praedicto impedimento) non obstante matrimonium cum dicta muliere (dicto viro) servata legitima (canonica) forma contrahere, consummare et in eo manere libere possis et licite valeas, In nomine Patris etc.“ b) Jde-li o dispens pro prosté zplacení (pro convalidatione simplici) manželství: „Et insuper etc. . . , ut eo non obstante matrimonium . . . denuo contrahere, consummare et in eo remanere licite possis et valeas; In nomine Patris etc.“ c) Jde-li o udělení sanace in radice: „Et insuper, auctoritate apostolica mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento etc. . . , matrimonium a te nulliter contractum in radice sano prolemque susceptam et suscipiendam legitimam fore declaro; In nomine Patris etc.“¹⁹³ 5. Legitimuje potomstvo

¹⁸⁹ Kán. 202 § 2. Názor Ceratův o tom nesouhlasí zcela s tímto kánónem.

¹⁹⁰ Cappello n. 288, 9. ¹⁹¹ Linneborn 146; Cappello n. 288, 10.

¹⁹² Leitner 313; Cappello n. 288, 11; Knecht 263 m; Bened. XIV, Instit. 87, n. 81. Srv. Agenda provinciae ecclesiasticae Moraviae, p. 80 s.

¹⁹³ Cappello ibid.; srv. Zitelli 104ss; Linneborn 147, pozn. 1; Farrugia 241.

jž narozené nebo počaté, na příklad slovy: „Eadem auctoritate prolem susceptam (suscipiendam) legitimam declaro“, jež lze vsunouti do formulí sub 4. naznačených před slova: „In nomine Patris etc.“

Zmýlil-li se zpovědník, ježž žadatel za vykonavatele dispensačního reskriptu zvolil, při jeho vyřizování, na příklad prominul-li překážku, nelegitimoval však potomstva, smí jej vyříditi znovu,¹⁹⁴ nebo žadatel může za vyřízení reskriptu, ještě nezničeného, požádati jiného zpovědníka, nebyl-li v reskriptě výslovně prvý za vykonavatele určen.¹⁹⁵

3. Které doložky (clausulae) bývají obsaženy v dispensačních reskriptech, daných Penitenciaríi pro foro interno?¹⁹⁶

Jako dispensační reskripty pro foro externo, tak obsahují i ony pro foro interno četné doložky, stanovící podmínky a závazky, o jejichž splnění vykonavatelé jest se postarat a o nichž celkem platí totéž, co bylo řečeno o doložkách dispensačních reskriptů pro foro externo. Tím, že kodex zrušil překážku švagrovství ex copula illicita, odpadly četné doložky, užívané dříve v dispensačních reskriptech Penitenciarie, jež se týkaly této překážky. Přece však obsahují i dnešní reskripty pro foro interno četné doložky, buď povahy všeobecné a tudíž obsažené ve všech reskriptech, nebo povahy zvláštní, týkající se některé určité překážky, a tudíž obsažené v reskriptech, daných pro prominutí dotyčné překážky. Některé jsou podstatné, jichž splnění je nutno k platnosti dispense, jiné nepodstatné, jež splnění jest pouze k její dovolenosti. O jejich povaze, rozdílu, závaznosti atd. platí celkem totéž, co bylo řečeno shora o doložkách, obsažených v reskriptech pro foro externo.

Dnešní dispensační reskripty Penitenciarie pro foro interno obsahují zpravidla tyto doložky:

a) „Discretionem tuam committimus, quatenus si ita est, si ta esse, per diligentem oratoris examinationem ac post monita et consilia opportuna illi praestita inveneris.“¹⁹⁷ „Úsudku tvému ponecháváme, abys, je-li tomu tak . . .“ Tím ukládá se vykonavatel, aby pátral, zda údaje v žádosti a v reskriptu jsou pravdivy, zda se skutečností se shodují, když byl předem žadatele napomenul, aby mluvil pravdu. Pravdivost podstatných údajů, t. j. oněch, jež se

¹⁹⁴ Kán. 59 § 1.

¹⁹⁵ Sanchez lib. 8, disp. 27, n. 40; De Iustis lib. 1, cap. 8, n. 120; Cappello 319, pozn. 39, n. 288, 14.

¹⁹⁶ Chelodi n. 50, c; Cerato 82; Linneborn 146; Cappello n. 287, 5.

¹⁹⁷ Cerato 70; Farrugia n. 121, 1; Knecht 263, 2. Bened. XIV: Iustit. eccl. 87; n. 34; De Iustis l. 1, c. 8, n. 127 ss; Reiffenstuel n. 453 ss; Zitelli 87; Cappello n. 287, 5, 1.

týkají překážky a dispensačního důvodu, v reskriptě jako causa motiva seu finalis uvedeného, je nutná k platnosti dispense. Vykonavatelí jest po jejich pravdivosti pátrati, není-li předem morálně jist, že jsou pravdivy, aby dispensoval dovoleně. Nepřesvědčil-li se mimo zpověď o opaku, smí a musí věřiti kajícímu; nesmí od něho žádati přísahy, ani tehdy ne, ví-li odjinud, že údaje pravdivy nejsou. Je-li přesvědčen o nepravdivosti údajů, apoštolské Stolicí učiněných, jest mu vyřízení dispense odepríti.

b) „Audita prius eius sacramentali confessione“ nebo „In actu sacramentalis confessionis tantum et non aliter.“¹⁹⁸ O významu těchto doložek pojednáno bylo již shora. Jsou obsaženy v reskriptech pro foro interno sacramentali, jež jest vyřídití ve zpovědi. Jsou podstatny, jejich splnění je nutno k platnosti dispense, takže dispens, udělená v tomto případě bez zpovědi nebo mimo ni, byla by neplatná. Není však třeba, jak již také bylo řečeno, aby zpověď ta byla platná, nebo aby při ní uděleno bylo svátostné rozhřešení. Proto lze dispens udělití i před rozhřešením, nebo i tehdy, bylo-li odeprěno. Zpovědník ať se snaží kajícíka disponovat. Je-li nutno propter indispositionem poenitentis rozhřešení odložití, budiž i vyřízení reskriptu, jak již shora řečeno, odloženo, není-li udělení dispense naléhavým.

c) „Dummodo impedimentum sit occultum.“¹⁹⁹ — Tato podstatná doložka naznačuje meze dispensační pravomoci Penitenciarié i vykonavatele a ukládá mu, aby se přesvědčil, zda překážka je ještě ve smyslu Penitenciarié tajnou.²⁰⁰ Byla-li dříve tajnou, při vyřizování reskriptu, daného pro foro interno, je však již veřejnou, byla by dispens bezúčelná a neplatná, vykonavatel překročil by meze své pravomoci²⁰¹ a bylo by žádati za nový dispensační reskript pro foro externo. Stala-li se veřejnou teprve po sňatku, manželství zůstává in foro interno platným. Pro foro externo je však třeba nové dispense; do jejího udělení bylo by manželům in foro externo před veřejností, aby pohoršení bylo zažehnáno, chovají se tak, jako by nebyli sezdáni. Netřeba-li se ho obávati, smí zachovati dřívější manželské společenství.²⁰²

d) „Dummodo super publico impedimento dispensationis litterae obtentae fuerint et nullitas earum ex praemissis proveniens

¹⁹⁸ Chelodi n. 50e, 1. Cappello n. 287, 5, 20, 30; Penitenc. 19. května 1834, 4. ledna 1839; Bucceroni II, n. 1046; Ferreres II, n. 974; Wernz n. 640, nota 209, 8; Cappello 313, pozn. 19; Farrugia n. 121, 2; Knecht 263, pozn. 7; Zitelli 87 s; Feije n. 750; Gasparri n. 412; Linneborn 146.

¹⁹⁹ Linneborn 146; Cappello n. 287, 6; Farrugia n. 121, 3; Knecht 264, 5; Chelodi n. 50, c, 3.

²⁰⁰ Viz shora, str. 153 nn.

²⁰¹ Kán. 39; Reiffenst. n. 469; Zitelli 90; Gasparri n. 259, 418; Knecht 264, pozn. 5.

²⁰² Kán. 1047; srv. str. 268 nn.

occulta remaneat.“²⁰³ — I tato doložka je podstatná a vyskytuje se v reskriptech pro foro interno, brání-li sňatku mimo tajnou překážku také veřejná, jež pro foro externo propter subreptionem neplatně již byla prominuta. Doložkou touto Penitenciarie sanuje neplatný dispensační reskript, daný pro foro externo, leč jen tehdy, je-li a zůstane-li ona věc do oddavek tajnou.

e) „*Dummodo aliud impedimentum non obstat.*“²⁰⁴ — Tato taktéž podstatná doložka značí, že v reskriptě označená tajná překážka smí být prominuta pouze za předpokladu, že mimo ni nepřičí se sňatku žádná jiná překážka, ani tajná, ani veřejná, ježto překážka veřejná, v žádosti za dispens od tajné překážky event. poznačená, byla již pro foro externo prominuta. Je-li předpoklad ten nesprávný, nelze tajné překážky platně promítnouti. Obdržel-li tudíž někdo dva dispensační reskripty, jeden pro foro externo, druhý pro foro interno, budiž napřed vyřízen reskript a udělena dispens od překážky veřejné pro foro externo a pak teprve pro foro interno. Ad validitatem však toho třeba není, neboť udělením dispensačního reskriptu pro foro externo lze mít podmínku, obsaženou ve shora řečené doložce, za splněnou.²⁰⁵

f) Doložka: „*A quibusvis sententiis, censuris et poenis ecclesiasticis, quas propter praemissa quomodolibet incurrerunt, incestu et huiusmodi absolvas,*“²⁰⁶ předpokládá provinění žadatelů, pro něž do církevních trestů upadli. Je buď podstatná nebo nepodstatná. Podstatná je a její splnění je tudíž nutno k platnosti dispense, jsou-li žadatelé pro onen církevní trest, totiž pro exkomunikaci... a osobní interdikt post sententiam declaratoriam nebo condemnatoriam, nezpůsobilými, aby jim, bez předchozího rozhřešení od trestu, dispens platně byla udělena.²⁰⁷ Jindy je nepodstatná a jest ji splniti pouze k dovolenosti dispense. Absolvovati od církevních trestů a dispens udělit lze, jak již bylo řečeno, byť i bylo nutno, svátostné rozhřešení odepřítí. Absoluce od trestů udílí se pouze ad effectum dispensationis consequendae. Musí tudíž být dána před udělením dispense, a to obvyklou formulí: „*Dominus noster Jesus Christus te absolvat... in quantum possunt et tu indiges.*“ Takto absolvovaný církevních trestů pro foro externo ovšem zbaven není a potřebuje pro hoc foro absoluce nové.

g) Doložka: „*Iniuncta gravi et longa (gravi et diuturna, gravi et perpetua) salutari poenitentia*“²⁰⁸ (event. také: *ac confessione*

²⁰³ Chelodí n. 50, c. 2. ²⁰⁴ Linneborn 146. ²⁰⁵ Cappello n. 282, 3.

²⁰⁶ Linneborn ibid. ²⁰⁷ Srv. kán. 36 § 2, 2265 § 2, 2275, in. 3, 2283.

²⁰⁸ Cappello n. 287, 5; Chelodí n. 50, c. 4; Linneborn 146; Knecht 264, 4; Farrugia 240.

sacramentali . . . singulis mensibus, ut minimum semel aut quoties tibi videbitur)" bývá obsažena v dispensačním reskriptě, jde-li o prominutí překážky, vzniklé z provinění žadatelova, obyčejně překážky zločinu. Vykonavatel jest povinen uložití kajícíku podle svého úsudku spasitelné pokání,²⁰⁹ t. j. pokání úměrné jeho stavu, věku, pohlaví, schopnosti, provinění, kvalitativně i kvantitativně rozdílné od pokání svátostného. Že při výměru tohoto pokání jest dbáti práva a mravouky, naznačují někdy slova: „In iunctis de iure iniungendis." Při výměru pokání, není-li pokání v reskriptě určeno, jest vykonavateli dbáti znění této doložky.²¹⁰ Lze mítí za: a) „Poenitentia gravis et longa", na příklad po 4 až 5 měsíců měsíční zpověď a sv. přijímání, nebo po 3 měsíce v jeden všední den v týdnu slyšení mše sv., nebo po dobu měsíce denní růženec. b) „Poenitentia gravis et diuturna" nějaký dobrý skutek, na příklad modlitbu růžence, slyšení mše sv. a pod. po dobu 1—3 roků měsíční, po dobu 6 měsíců týdenní, po dobu 3 měsíců denní. Pravidla pro to není, Penitenciariie ničeho nerozhodla a autoři ve věci té nesouhlasí. Někteří myslí, že stačí měsíční zpověď a sv. přijímání po půl roku.²¹¹ g) „Poenitentia gravissima et perpetua", t. j. doživotní, nyní se neukládá. Kdyby snad v mimořádném a zvláštním případě, na příklad při veřejné překážce zločinu z vraždy manžela, spáchané oběma snoubenci, bylo toto pokání uloženo, může kajícík po několika letech svým zpovědníkem Penitenciarii požádati za jeho zmírnění nebo prominutí. Doložka tato je clausula praeceptiva, nepodstatná. Uložení a přijetí pokání je tudíž nutno pouze k dovolenosti dispense; k platnosti dispense není třeba ani jeho uložení, pravděpodobněji ani jeho přijetí, ba ani úmyslu je vykonati. Dispens je tudíž platna, nevykonali-li žadatel přijatého pokání, protože zapomněl nebo ho vykonati nechtěl, a rovněž, přijal-li pokání s úmyslem, že ho nevykoná.²¹² Za pokání lze uložití kterýkoliv dobrý skutek, i almužnu na účel, zpovědníkem stanovený.²¹³

h) Doložka: „Sublata occasione peccandi"²¹⁴ nařizuje, aby předem odstraněna byla blízká příležitost ke hříchu. Tuto doložku obsahují dispensační reskripty tehdy, je-li z žádosti patrné, že žadatelé spolu již hřešili. Příležitost dobrovolná (occasio vo-

²⁰⁹ O tom shora při doložkách v reskriptech pro foro externo, str. 346 nn.

²¹⁰ Zitelli 89; Wernz V2 n. 446, pozn. 154 III; Knecht 264, pozn. 4.

²¹¹ Noldin n. 636, 4; Génicot-Salsmans n. 532, 2; Wernz n. 640, nota 210; Gasparri n. 415; Cappello n. 287, 5; Cheloidi n. 50, c. 4.

²¹² Penitenc. 14. září, 12. listopadu 1891; Cappello 314, pozn. 21; Gasparri n. 409; Lehmkühl II, n. 1048, nota; Génicot-Salsmans n. 532, 3; Cappello 314, pozn. 20; týž n. 287, 5. S. C. Conc. 3, dubna 1734; Knecht 264, pozn. 3.

²¹³ Penitenc. 11. listopadu 1890.

²¹⁴ Cappello n. 287, 4; Farrugia n. 121, 4.

luntaria), na vůli žadatelů závislá, na příklad bydlí-li dobrovolně se spolusnoubencem pod jednou střechou a je mu možno, odstěhovatí se dočasně jinam, musí býti odstraněna skutečně. Příležitost nedobrovolná, na vůli žadatelově nezávislá (*occasio necessaria*), na příklad nemůže-li se odstěhovatí, musí býti odstraněna aspoň z jeho duše, totiž tak, že žadatel slíbí, že používati bude všech nutných a vhodných prostředků, aby blízká příležitost ke hříchu stala se vzdálenou.

ch) Podle kánonu 1051, který nerozlišuje mezi dispensí pro *foro externo* a *interno*, je i v dispensi, udělené pro *foro interno* od manželské překážky mocí řádnou nebo delegovanou per *indultum generale*, zároveň také implicitě obsažena legítimace potomstva již narozeného nebo počatého, vyjímajíc potomstvo cizoložné a svatokrádežné. Dispens, udělená od tajné překážky mocí delegovanou reskriptem, daným *in casu particulari*, legítimace potomstva implicitě však neobsahuje. Tu jest třeba v žádosti za dispens od tajné překážky nebo ve zvláštní žádosti žádati za legítimaci potomstva pro *foro interno*. Aby legítimováno býti mohlo, musí dispensační reskript obsahovatí zmocnění k tomu, jež obyčejně zní: „*Prolem sive susceptam sive suscipiendam exinde legítimam decernendo ac respective nuntiando.*“ Slovo „*decernendo*“ týká se potomstva již narozeného, slovo „*nuntiando*“ onoho, jež se teprve narodí.²¹⁵ — Byla-li mocí delegovanou reskriptem dána dispens od překážky zločinu, vzniklé z cizoložství s příslibením nebo pokusem manželství, neudílí se legítimace potomstva, zplozeného *ex adulterio*, narozeného před sňatkem. Udílí se však legítimace potomstva, počatého po rozloučení prvního manželství, proti němuž rodičové kvalifikovaným cizoložstvím se provinili, ježto toto potomstvo cizoložným již není.²¹⁶

i) Před prohlášením kodexu obsahovaly dispensační reskripty pro *foro interno* mnohé doložky, jež se týkaly tajné překážky švagrovství *ex copula illicita*. Tak připojována bývala k zamezení sňatku mezi otcem a dcerou doložka: „*Dummodo nativitas mulieris praecesserit copulam ab oratore habitam cum eius matre.*“²¹⁷ Dnes těchto doložek v dispensačních reskriptech není, ježto dnes překážka švagrovství ze soulože mímomanželské neplyne. — Dispensační reskripty od tajné překážky zločinu nižšího stupně, vzniklé z cizoložství se slibem nebo pokusem manželství, obsahují obyčejně doložku: „*Dummodo sit absque ulla machinatione.*“ Kdyby tudíž i pouze jeden ze snoubenců byl úklady činil životu zemřelého nevinného manžela, nebylo by lze dispense platně udělití bez nového reskriptu. V dispensačních reskriptech od tajné překážky soukromého slibu (slib veřejný, učiněný v ře-

²¹⁵ Linneborn 146. ²¹⁶ Leitner 312, 7. ²¹⁷ Chelodi n. 50.

holi, je vždy překážkou veřejnou) bývá doložka: „*Dispensando commutes...*“, jež ukládá, aby předmět promíjeného slibu byl zaměněn za jiný dobrý skutek, jež doložka obvykle stanoví.²¹⁸

j) Dispensační reskripty Penitenciarije obsahují také, jak již bylo řečeno, výslovné prohlášení: „*Ita quod huius modi absolutio et dispensatio latori in foro iudiciario nullatenus suffragetur*“, totiž že dispens, udělená mocí, oním reskriptem danou, platí pouze pro foro interno, že postrádá právní účinnosti in foro externo, nesmí tudíž býti udělena před svědky a nesmí o ní býti dáno písemné potvrzení. K tomuto prohlášení bývá v reskriptech pro foro interno sacramentali vždy připojena clausula praeceptiva, jež vykonavateli pod trestem exkomunikace latae sententiae, nikomu nezazdržené, ukládá, aby dispensační reskript po vyřízení sám zničil a ho žadateli nevydal, a jež prohlašuje, vydá-li mu jej, že mu nic neprospěje, ježto se ho in foro externo dovolávat nemůže. Doložka ta zní: „*Praesentibus (scil. litteris) post earum exsecutionem sub poena excommunicationis l. s. per te laceratis (combustis), neque eas latori restituas, quod si restitueris, nihil ei praesentes litterae suffragentur.*“²¹⁹ Vykonavatel je sub gravi sám povinen reskript po jeho vyřízení, nikoliv před ním, byť by i v doložce vynechána byla slova „*post earum exsecutionem*“, nebo aspoň do 3 dnů po sňatku zničit, aby zabráněno bylo zneužití reskriptu in foro externo a věc zůstala tajnou. Vykonavatel smí si, na příklad pro poučení, ponechat opis reskriptu, leč musí v opise vynechat vše, co by žadatele prozradit mohlo. Nezničil-li reskriptu, propadá eo ipso trestu exkomunikace, jejíž rozhřešení však nikomu zadrženo není.²²⁰ Ač kodex o této exkomunikaci se nezmiňuje,²²¹ zůstává v platnosti i po jeho prohlášení, neboť reskript v každém jednotlivém případě jí stanoví. Roztrhl-li vykonavatel reskript pouze v půli, nepropadá sice exkomunikaci, hřeší však těžce, ježto apoštolská Stolica nařizuje jeho zničení. Jde-li o dispens od překážky oboustranné a chtějí-li snoubenci za vy-

²¹⁸ Linneborn 146, 6.

²¹⁹ Bened. XIV. (Instit. 87, § „*Illud quoque*“) praví: „*Non suffragentur in foro iudiciali, nam, secuta exsecutione, legitimae gratiae et dispensationes in foro conscientiae (i. e. interno) semper validae remanent in eodem foro conscientiae, quamvis in foro fori (i. e. externo) suffragari non possint.*“ Neprávem kloní se tudíž Leitner k názoru, že dispens, udělená in foro int., vydáním reskriptu žadatelům se zneplatňuje, a dodává, že církev nesporně může udělenou dispens zneplatnit, dokud manželství nebylo uzavřeno. Srv. E. R. 3, 314, pozn. 1. Linneborn 147; Cappello n. 287, 7; Chelodi n. 50, c. 5; Gasparri n. 420s; Reiffenst. n. 480; Zitelli 92; Knecht 264, 6, 265, 7; 265, pozn. 1, 2; Feije n. 753 ss.

²²⁰ Sv. Alfons: Theol. mor., n. 1143; Rosset n. 2749; Zitelli 92s; Farrugia 241, 6; Gasparri n. 421; Cappello 315, pozn. 25; Haring 541; srv. Man. sacerd.¹², 409.

²²¹ Kán. 6, n. 5.

řízení reskriptu požádati různé zpovědníky, vyřídí první zpovědník reskript, odevzdá jej svému kajícímu, jenž jej odevzdá druhému snoubenci; týž doručí jej svému zpovědníku, který, vyřídív reskript, jej zničí.²²² — Doložka ta bývá vynechána, je-li třeba, aby reskriptu a dispense, dané pro foro interno, v případě nutnosti bylo lze se dovolávat in utroque foro, čehož je třeba hlavně ve dvou případech: 1. Dovolila-li Penitenciarie konkubinářům, které veřejnost má za manžely, aby tajně vešli spolu v t. zv. sňatek svědomí,²²³ 2. bylo-li dispensováno na základě reskriptu pro foro interno non sacramentali.²²⁴ V těchto případech dispensační reskript se nezničí, aby v případě potřeby bylo lze se ho dovolávat. Zvěděl-li duchovní správce o tajné překážce mimo svátost pokání, na př. při zkoušce snoubenců, při sepisování snubního protokolu a pod., pošle žádost za dispens, zamlčev jména snoubenců, ordináři nebo Penitenciarii a poznačí v žádosti a též v jednacím protokolu, že jde o případ fori interni non sacramentalis. Sám pak pro sebe poznačí skutečná jména žadatelů. Dispensační reskript uschová se v tomto případě v tajném archivu biskupské kurie²²⁵ a dekret jeho vyřízení uloží se s označením skutečných jmen žadatelů, jímž dispens byla udělena, v tajném archivu farním.²²⁶ Stala-li se později tajná překážka, promínutá in foro interno non sacramentali, veřejnou, netřeba pro foro externo nové dispense. Průkazem o udělení dispense a platnosti sňatku je pak dispensační reskript, uložený v tajném archivu biskupské kurie, a jeho vyřízení, uschované v tajném archivu farním. Stala-li se však překážka, promínutá pro foro interno sacramentali, později veřejnou, je třeba pro foro externo nové dispense, ježto dispens pro foro interno sacramentali spadá sub sigillum sacramentale, nikde se poznačiti nesmí a tudíž nelze jí a platnosti dotyčného sňatku in foro externo dokázati.²²⁷

III. O manželských dispensách, udílených ordináři.

Kán. 1056, 1057.

Ordináři udílejí manželské dispense pro foro externo zpravidla in forma gratiosa, t. j. přímo, bezprostředně žadateli, bez vyko-

²²² Penitenc. 15. listopadu 1748; Feije m. 757; Knecht 265, pozn. 3.

²²³ T. j. sňatek svědomí; srv. kán. 1104—1107, o němž Bened. XIV. v konst. „Satis vobis“ z 17. listopadu 1841, § 6 (F. m. 319.) dí, že posv. Penitenciarie dovoluje tak slaviti sňatek hlavně tehdy, když muž a žena žijí veřejně ve společenství, majícím podobu manželství, a není proti nim žádného podezření zločinu, skutečně však trvají v tajném konkubinátě. Srv. Bened. XIV; Instit. eccl. 87 n. 54 s; Zitelli 92. Srv. Linneborn 147, pozn. 2.

²²⁴ Kán. 1047, 196. ²²⁵ Kán. 379. ²²⁶ Kán. 470.

²²⁷ Leitner 314; Haring 542; Chelodi n. 50, c. 5.

navatele (sine interiecto exsecutore). Udělil-li ordinář dispens pro foro externo, což zřídka se stává, in forma commisoria, jest vykonavatel dispensačního reskriptu šetřiti všeho, čeho jest dbáti vykonavatel dispensačního reskriptu, daného apoštolskou Stolicí, jak o tom shora bylo pojednáno.²²⁸ Dispense pro foro interno udílají i ordináři zpravidla in forma commisoria, pověřující vyřízením reskriptu pro foro interno sacramentali zpovědníka, pro foro interno non sacramentali pak zpovědníka, faráře nebo jiného kněze, obyčejně toho, jenž jménem žadatelů dispensační žádost ordináři byl zaslal.²²⁹

Zvláštní předpisy, týkající se dispensí, udílených ordináři mocí řádnou nebo delegovanou, a dispensí, kýmkoliv (ordináři, duchovními správci, zpovědníky nebo jinými kněžími) udílených mocí delegovanou, obsahuje kánon 1056 a 1057, z nichž první zapovídá vybírání dispensačních poplatků a druhý dispensujícímu mocí, delegovanou apoštolskou Stolicí, ukládá, zmíniti se o tom, že dispensuje ze zmocnění apoštolské Stolicе.

1. Kánon 1056.²³⁰ Jak shora (str. 284, 312 nn.) bylo řečeno, předpisují a vybírají římské dispensační úřady u příležitosti udělené dispensy poplatky, jež slouží apoštolské Stolicí na úhradu výloh, s dispensí spojených, na vydržování úřednictva a ke konání dobrých skutků. Dispensující ordinář dispensačních poplatků zpravidla však žádati nesmí, ať dispensuje mocí řádnou nebo delegovanou indultem všeobecným nebo reskriptem in casu particulari. Mimo nepatrný poplatek na úhradu skutečných, s udělením dispensy spojených kancelářských výloh, a to pouze tehdy, jde-li o dispens, udělenou osobám, jež nejsou chudými sensu canonico,²³¹ ordinář nebo jeho úředníci nesmějí u příležitosti udělené dispensy od manželských překážek bez výslovného dovolení apoštolské Stolicе žádati ničeho, ani od sebe bohatších osob. Jakýkoliv, i staletý nebo nepamětný, tomuto předpisu se přičící právní obyčej se zavrhuje a pozbývá v budoucnu právní platnosti. Poplatek ten ordinář žádati smí pouze tehdy, bylo-li mu to výslovně apoštolskou Stolicí dovoleno, kteréžto dovolení udílí se jen v mimořádných případech, jde-li o ordináře a diecése velmi potřebné. Žádal-li a přijal-li ordinář nebo některý z jeho úředníků poplatek bez tohoto dovolení, je povinen jej vrátiti. Nepatrný poplatek na úhradu skutečných kancelářských výloh žádati smí i bez tohoto dovolení, de iure communi, leč pouze od osob, jež nejsou sensu canonico chudými. Od sensu canonico chudých ani tohoto poplat-

²²⁸ Str. 333 nn.; srv. Cappello n. 282, 2.

²²⁹ Cappello n. 281, 6a.

²³⁰ Linnebron 148; Cerato 83; Haring 540; Cappello n. 290, 7; Chelodi n. 53; Knecht 229.

²³¹ Srv. str. 314 n; Knecht 209, pozn. 1.

ku žádati nesmí. Dřívější římské dispensační reskripty obsahovaly výslovnou záповěď, žádati u příležitosti vyřízení reskriptu poplatek. Nyní této záповědi neobsahují, ježto je to zapovězeno právem obecným, kánonem 1056.²³² V římských dispensačních reskriptech bývá někdy, mimo taxu pro apoštolskou Stolicí a odměnu pro římského agenta, poznačen též obnos, jež ordinář za vyřízení reskriptu žádati smí. Taktéž k nejnovějším pětiletým fakultám připojené „Normae de taxis“ (n. 2, 3, 7) nařizují, ovšem pro apoštolskou Stolicí, vybírání přiměřeného a obvyklého dispensačního poplatku (aequa et congrua oblatio).²³³ V tomto případě více žádati nemůže ani jako almužnu.²³⁴ Kánon 1056 zapovídá dispensační poplatek žádati (exigere) a ukládá restituci pouze těm, kdo jej bez řečeného dovolení apoštolské Stolice žádali (exigerint). Nezapovídá však přijatí, co žadatel snad z vlastního popudu, dobrovolně, na příklad na dobrý účel, daroval, ovšem nehrozí-li z toho pro zdánlivou simonii pohoršení, jemuž tento kánon hlavně čelí se snaží.²³⁵ Ordináři je zapovězeno žádati poplatek u příležitosti, „occasione“ udělené dispense, kterýžto pojem je širší než „ratione“. Žádati poplatek „ratione“, t. j. z důvodu udělené dispense, bylo by simonií.²³⁶

Předpisem kánonu 1056 kodex zdůraznil shora již řečené nařízení tridentské,²³⁷ že dispense jest udíletí bez poplatku (gratis), jež i sněmy partikulárními dříve často bývalo zdůrazňováno,²³⁸ a zostrl ještě rozhodnutí Propagandy, která na dotaz: „Zda je dovoleno žádati a vybíratí taxu nebo poplatek po způsobu almužny nebo dostiučinění ve prospěch nových kostelů, klášterů a j. zbožných účelů, když se udílí nějaká dispens, na příklad jde-li o sňatek s pokrevencí“, dne 1. dubna 1861 odpověděla: „Je to dovoleno po způsobu almužny s vyloučením taxy.“²³⁹ Kánon 1056 však zapovídá, žádati poplatek i po způsobu almužny pro zbožné účely.

Od poplatku, žádaného u příležitosti udělené dispense, zapovězeného kánonem 1056, jest rozlišovati poplatky, které duchovní správce snad žádá jako odměnu za práci, spojenou se sepsáním dispensační žádosti, rodokmene atd. Tyto úkony a tudíž i poplatky udělení dispense předcházejí a jsou, jako poplatky štolové nebo poplatky za sepsání úředních listin, podle prohlášení Kongregace koncilu přípustny, pokud někde právo partiku-

²³² Leitner 303. ²³³ Knecht 229, pozn. 4, 209, pozn. 1.

²³⁴ Ordo servandus I, cap. 11, n. 1ss; Cappello 322, pozn. 49.

²³⁵ Cerato 83.

²³⁶ Srv. kán. 730 1507 § 1; Cerato 83, adn. a.

²³⁷ Sez. 24, cap. 5 de ref. matr.

²³⁸ Na příklad Conc. Salisburg. 500; srv. Cheloidi 52, pozn. 7.

²³⁹ ASS. v. 27, 161; Linneborn 148, pozn. 7.

lární jich nezapovídá.²⁴⁰ Bylo by třeba, aby k zamezení libovůle výše těchto poplatků provinciálním koncilem nebo biskupskou konferencí byla stanovena a apoštolskou Stolicí potvrzena,²⁴¹ jak stalo se v některých diecích již před prohlášením kodexu.²⁴²

2. Kánon 1057. Každému církevnímu představenému, nižšímu papeže (infra Pontificem), na příklad ordináři, faráři, zpovědníku, jenž manželskou dispens udílí, jest při jejím udílení, jak již častěji bylo řečeno, šetření dispensační praxe úřadů římských. I ten, kdo dispensuje mocí řádnou, t. j. mocí svému úřadu obecným právem propůjčenou,²⁴³ měl by dbáti formy, obvyklé u kurie římské. Není sice povinen zachovati stylus kurie, leč je užitečno, jak dí kardinál Gasparri,²⁴⁴ zachovati jej ve všem, protože občas je nesnadno určití, zda něco žádá pouze stylus kurie nebo také právo obecné, a mimo to musí podřízení k platnosti dispense zachovati to, co biskup sám k platnosti stanovil. — Hlavně ovšem dbáti musí, zda udělení dispense je dostatečně odůvodněno.²⁴⁵

Zvláště ale dispensujícímu mocí, jakkoliv apoštolskou Stolicí delegovanou, trvale a všeobecně (facultatibus habitualibus, per indultum generale) nebo reskriptem v určitém případě (per rescriptum in casu particulari), jest při udílení dispense přesně šetřití praxe římské kurie. Je tudíž povinen, dispens pro foro externo, podle potřeby i pro foro interno non sacramentali, udělití písemně, dispensačním reskriptem, jenž aspoň v podstatě obsahovati musí totéž, co v dotyčném případě obsahují dispensační reskripty apoštolské Stolice. Pouze v naléhavém případě směl by dispens udělit jinak než písemně, na příklad pouze několika slovy ústně, telegraficky nebo telefonicky, což je patrné z odpovědi, dané sv. Oficiem 15. června 1875 na dotaz: „Ždali dispens, ač je nedovolena, je přece platna, byla-li dána informis (nikoliv formou předepsanou), protože dispensující nezmínil se o znění fakulty, sv. Stolicí mu propůjčené, a o době, na kterou mu byla propůjčena, nebo protože jí byla udělena pouze několika slovy telegraficky nebo ústně.“ Sv. Oficium odpovědělo na tento dotaz, že dispens takto udělená je platna, že doložky jest však přesně splnití, pokud se zřetelem na časové a místní okolnosti²⁴⁶ tak učiniti lze.“ Z této odpovědi je patrné: a) Každý, kdo dispensuje

²⁴⁰ 18. dubna 1885; ASS. v. 18, 240ss; srv. instr. svatohypolit. a št. hradecká z roku 1868; Grieszl n. 357; Linneborn 148, pozn. 7.

²⁴¹ Kán. 1507 § 1.

²⁴² Na příklad v diecési münsterské nařízení z 12. ledna 1891; srv. Kleyboldt: Sammlung kirchl. Erlässe für die Diöz. Münster, 306; Linneborn 148, pozn. 7.

²⁴³ Kán. 197, 1043—45.

²⁴⁴ n. 445; Linneborn 148, pozn. 5. ²⁴⁵ Kán. 84.

²⁴⁶ Collectan. Prop. F. II, n. 1444; Linneborn 122, pozn. 4; srv. 148, pozn.

4. Vysvětlení k tomu srv. Dumont: Sammlung kirchl. Erlässe², 176f.

mocí, delegovanou apoštolskou Stolicí, smí pouze několika slovy telegraficky nebo ústně dispens udělití (dispensatio informis) jen v případě naléhavém; mimo něj takto dispensuje sice platně, ale nedovoleně. b) Každému, kdo promíjí mocí, apoštolskou Stolicí jakkoliv delegovanou, ať indultem partikulárním, t.j. reskriptem, daným pro jednotlivý případ, nebo indultem všeobecným, kteroukoliv překážku a v kterémkoliv právním oboru, jest při udílení dispense k její dovolenosti, nikoliv však platnosti, zmíniti se o papežském indultu, jímž je zmocněn dispens udělití. Totéž nařizuje dnešní právo obecné v kánoně 1057 slovy: „Kdo z mocí, apoštolskou Stolicí delegované, dispens udílejí, ať v ní (t. j. při dispensi pro foro externo, event. též pro foro interno non sacramentali, v dispensačních reskriptech, při dispensi však pro foro interno sacramentali ve slovech, kterými dispens ústně udílejí²⁴⁷) výslovnou zmínku učiní o papežském indultě.“²⁴⁸ Podobně dispensující mocí, delegovanou ordinářem, je povinen učinit zmínku, že dispensuje auctoritate ordinarii. Zmínky té není však třeba při dispensích, udílených mocí řádnou, obecným právem úřadu propůjčenou, na příklad v naléhavém nebezpečí smrti nebo v případech naléhavých podle kánonů 1043—46, jak o tom již při těchto kánonech bylo pojednáno.

*Dodatek I. Kdy a jak lze a kdy nelze podle obecného práva za odepřenou církevní dispens žádati znova?*²⁴⁹

1. Za dispens, odepřenou ordinářem, lze žádat apoštolskou Stolicí i beze zmínky, že ordinář ji odepřel. Dispens, odepřenou však apoštolskou Stolicí, neplatně by udělil ordinář bez dovolení apoštolské Stolice.²⁵⁰

2. Za dispens, odepřenou některou kongregací, lze znova, i bez zmínky o dřívějším odepření, žádati tutéž kongregaci.

3. Dispens, odepřenou ordinářem nebo kongregací, lze vyžádati přímo, i bez zmínky o odepření, od sv. Otce.

4. Zda může kongregace nebo ordinář platně udělití dispens, kterou papež ústně odepřel, jedni tvrdí,²⁵¹ druzí popírají.²⁵² Názor kladný lze míti za jistý, neboť za neplatnou bylo by míti dispens, ordinářem nebo kongregací v tomto případě udělenou, pouze tehdy, kdyby její ústní odepření papežem bylo lze in foro externo dokázati. Mimo to moc řádná nebo delegovaná nepomíjí, leč pouze způsobem v právu naznačeným.²⁵³ Kodex však o tomto případě mlčí, a proto nelze říci, že by ústním odepřením papeže pomíjela dispensační pravomoc kongregace nebo ordináře.

²⁴⁷ Srv. shora, str. 351, 360.

²⁴⁸ Cerato 83s; Linnebohm 148; Knecht 229.

²⁴⁹ Cappello n. 274. ²⁵⁰ Kán. 43.

²⁵¹ Vermeersch-Creusen; Epítome, n. 126; Cappello 296, pozn. 13.

²⁵² Maroto 322, nota 1. ²⁵³ Kán. 44, 207, 208.

5. Dispens. odepřená — nikoliv pouze žádaná nebo odložená — vlastním ordinářem, nesmí bez zmínky o odepření být vyžádána od jiného ordináře. Byla-li zmínka ta učiněna, nemá jiný ordinář dispensovat, dokud nebyly mu vlastním ordinářem žadatelů oznámeny důvody odepření.²⁵⁴ To platí také o dispensi, odepřené vlastním biskupem a žádané od jeho metropolitě, ježto metropolita, nemaje potestatem iurisdictionis in suffraganeum (kánon 274), není sensu stricto jeho hierarchickým představěným. Totéž platí z téhož důvodu o dispensi, odepřené vlastním biskupem a žádané od nuncia (kánon 267, 269, § 1). Ani to, ani ono nenařizuje však kodex sub poena nullitatis dispense. Jiný ordinář (metropolita, nuncius) dispensoval by tudíž proti tomuto předpisu nedovoleně, ale platně. Tímto ustanovením kodex hájí autority vlastního ordináře a proto nezmiňuje se o případě, kdy dispens odepřel, nikoliv vlastní ordinář snoubenců, nýbrž cizí. Není také pochybnosti, že kánon 44, § 1 mluví o generálním vikáři a biskupu téže diecése, a že by tudíž dispens, odepřenou biskupem cizí diecése, platně udělil i beze zmínky o odepření generálního vikář vlastní diecése snoubenců.

6. Dispense, odepřená generálním vikářem a vyžádaná od biskupa beze zmínky o odepření, je neplatnou. Byla-li odpřena biskupem, nemůže jí platně udělit generální vikář, byť i o odepření zmínka se stala, bez svolení biskupova.²⁵⁵

*Dodatek II. Občanské právo o promíjení a prominutelnosti manželských překážek. Forma dispensační žádosti pro foro civili.*²⁵⁶ *Promíjení manželských překážek osobám vojenským.*

A) Promíjení manželských překážek patří mezi výsady, o nichž mluví § 13 ob. z. obč. Občanská dispensační praxe bývalého Rakouska byla jakýms napodobením dispensační praxe církevní. V republice čsl. zůstalo občanské právo bývalého Rakouska, týkající se promíjení manželských překážek, zákonem č. 320/1919 nedotčeno. § 78 ob. z. obč. stanoví: „Byla-li oznámena manželská překážka, jest duchovnímu správci pod těžkým trestem zapovězeno oddavky konati . . . , dokud snoubenci . . . všech závad neodstranili.“ Jde-li o překážku prominutelnou, může ji k žádosti stran prominouti z důležitých důvodů politický úřad II. stolice, na Slovensku župan (§ 26 zákona č. 320/1919, srv. § 83 ob. z. obč.). Na rozdíl od práva církevního, podle něhož, podléhají-li snoubenci různým ordinářům a jde-li o prominutí překážky oboustranné nebo ohlášek, stačí dispens, udělená ordinářem jedním, smí občanský dispensační úřad dispens udělit pouze snoubenci, jenž má v jeho území své bydliště. Je tudíž v případě shora řeče-

²⁵⁴ Kán. 44, § 1. ²⁵⁵ Kán. 44 § 2.

²⁵⁶ Österr. Gesetzeskunde I, 54; Haring 542.

ném třeba, bydlí-li snoubenci v územích dispensujících úřadů různých, dispense dvojí, dané totiž oběma oprávněnými občanskými úřady (Grieszl n. 999). Zemské politické úřady promíjejí manželské překážky po rozumu § 83 ob. z. obč. samostatně, mohou se však, uznají-li to za vhodné, dotázati biskupského ordinariátu. Dispensační důvody jest jim však posuzovati samostatně; proto nemohou odůvodniti odepření občanské dispense odepřením dispense církevní (min. vn. 25. března 1883, č. 3843). Biskupské ordinariáty nemohou činiti námitek proti uděleným občanským dispensám (min. vn. 5. září 1869, č. 11.615). V nejvyšší instanci promíjí občanské překážky ministerstvo vnitra (§ 2 nařiz. z 1. července 1868, ř. z. č. 80). V Německu promíjí manželské překážky zemská vláda spolkového státu, do něhož snoubenec přísluší; nepřísluší-li do žádného, říšský kancléř (§ 1322 BGB.). V Itálii je královským dekretem z 30. prosince 1929 zmocněn promíjeti manželskou překážku věku a překážky, stanovené článkem 60. a 62. občanského zákoníka, generální prokurátor apelačního soudu, jehož pravomoci snoubenci nebo jeden z nich svým bydlištěm podléhají. Překážky, stanovené článkem 57. a 59., č. 2. a 3., promíjí královský prokurátor soudu.

Též cizinci, bydlící v Rakousku (nyní analogicky v republice čsl.), mohou býti našimi úřady dispensováni, není-li jejich osobní způsobilost k sňatku omezena zákonem jejich vlastí (§ 33 ob. z. obč.²⁵⁷).

Zdůrazniti třeba, že v republice čsl. byly vládním nařízením ze dne 18. prosince 1929, č. 186 sb. z. a n., týkajícím se některých přesunů působnosti zemských úřadů na úřady okresní, okresní úřady zmocněny promíjeti: 1. Překážky pokrevenství mezi sourozencem a potomky druhého sourozence (§ 65 ob. z. obč.). 2. Překážky pokrevenství mezi bratrancem a sestřenicí (§ 65 ob. z. obč. a § 26 zák. č. 320/1919). 3. Překážky švagrovství, vyjímajíc švagrovství v 1. stupni (pokolení přímého; § 25, odst. 3., § 26 téhož zákona). 4. Překážku adopce mezi osvojitelem a pokrevními potomky osvojeného.

Jako některé církevní-právní manželské překážky, pomíjejí také jisté překážky občanské samy sebou, na příklad překážka manželského svazku úmrtím, překážka věku, stal-li se nedospělý, dokončiv 14. rok, dospělým, uzdravil-li se choromyslný a pod. Občanský zákoník čítá ještě dosud, jak to činilo také staré církevní právo, nedostatky manželského přivolení mezi manželské překážky sensu stricto. Pominula-li sama sebou rušící překážka, pro níž manželství bylo neplatně uzavřeno, manželství se tím *in foro civili*, stejně jako *in foro eccl.*, samo sebou nezplat-

²⁵⁷ Scherer II, 496; Haring 542, pozn. 6.

ňuje, nýbrž umožňuje se tím uzavření platného nebo zplnění neplatného manželství.

Podle všeobecného znění § 83 ob. z. obč. by se zdálo, že všechny občanské manželské překážky jsou prominutelný. Z § 84 ob. z. obč. a rovněž z § 26 zákona č. 320/1919 je však patrné, že také občanské právo rozlišuje mezi překážkami prominutelnými a neprominutelnými, ač nikde, podobně jako kodex, výslovně nepraví, které překážky jsou prominutelný a které ne. Zákodárce byl totiž přesvědčen, že rozdíl ten je dostatečně zřejmý z povahy věci a ze zásad mravních a náboženských toho onoho vyznání. Občanské právo mělo za neprominutelné tyto překážky: Pokrevenství v pokolení přímém, vzestupném i sestupném, a v prvním stupni pokolení nepřímého; překážku manželského svazku; nedostatečného přivolení pro donucení, pro omyl v osobě, pro choromyslnost nebo nedospělost; překážku pohlavní nemohoucnosti. Také překážka rozdílnosti náboženské byla v bývalém Rakousku se zřetelem na osoby křesťanské podle prohlášení nejvyššího soudního dvoru neprominutelnou. V republice čsl. byla tato překážka § 25 zákona č. 320/1919 zrušena.

Okolnost, že obecný občanský zákoník výslovně nikde nepraví, které překážky jsou prominutelné a které ne, zavdala příčinu, že některé zemské politické úřady bývalého Rakouska, podle § 83 ob. z. obč. příslušné pro promíjení manželských překážek, promíjely někdy i překážky, jež byly tradičně pokládány za neprominutelné. Na příklad zemská vláda korutanská začala roku 1904 promíjetí rušící překážku vyššího svěcení a slavného řeholního slibu (§ 63 ob. z. obč.), jež platila do té doby za neprominutelnou, čímž byl umožněn odpadlým katolickým kněžím a řeholníkům občanský sňatek. Nyní promíjejí zemské úřady republiky rakouské, kde dosud manželská rozluka uzákoněna nebyla, dokonce i překážku manželského svazku pro uzavření nového občanského manželství. Po prohlášení nejvyššího soudu republiky rakouské (úřední list rak. spol. min. spr. č. 7, roku 1921), že překážka manželství je neprominutelná, neuznávají tamní soudní úřady platnosti těchto dispensí a s nimi uzavřených manželství, z čehož vzniká v této věci rozpor mezi praxí administrativní a soudní. Podle upozornění ministerstva vnitra republiky čsl. (26. srpna 1925, č. 51463-8/1925) je v zájmu příslušníků republiky čsl., vstupujících v manželství s rakouskými státními občany, kteří dispense od překážky manželského svazku dosáhli, aby naše oddávající úřady při sňatku u nás asistenci odepřely. Též politickým úřadům republiky čsl. jest k tomu přihlížeti při vyhotovování vysvědčení způsobilosti k sňatku v republice rakouské (srv. ACO. 1925, č. 13927). Nejčastěji bývají občanskými

úřady promíjeny překážky pokrevnosti a švagrovství v pokolení nepřímém a ohlášky. Manželské překážky, jak již bylo řečeno, promíjí zpravidla zemský politický úřad, v nejvyšší pak instanci ministerstvo vnitra.

Jde-li o manželskou překážku práva občanského, jež je zároveň překážkou církevně-právní, je třeba dispense dvojí, občanské i církevní. Bez této, byť i ona byla udělena, duchovní správce snoubenců oddati nebo jiného kněze k asistenci zmocniti nemůže. Byla-li odeprána dispens občanská, nelze asistovati sňatku, zákonem církevním dovolenému, nýbrž jest snoubence vyzvati, aby od sňatku upustili. Brání-li sňatku, dovolenému zákonem občanským, překážka církevní, jest snoubence varovati před oddávkami civilními a je vyzvati, aby, jde-li o překážku prominutelnou, vyžádali si církevní dispens, jde-li o neprominutelnou, aby od sňatku upustili.

B) Forma žádostí za dispens občanskou je různá, jak patrně z § 84 ob. z. obč., podle toho, zda se žádá dispens pro uzavření nebo pro zplnění sňatku, neplatně již uzavřeného. Je nepřipustno, aby snoubenci žádali zemskou politickou správu za povolení sňatku, jehož potřebují vojenské osoby podle § 36 branného zákona, a rovněž za manželské dispense osobně (zemská politická správa moravská 26. února 1922, č. 9470/IV; srv. ACO. 1922, 9).

Za dispens pro uzavření sňatku jest žádati snoubencům samým s označením jmen. Některé ordinariáty, na příklad svatohypolitský a štyrsko-hradecký (srv. instr. z roku 1868; Grieszl 156) doporučovaly, aby žádosti za občanskou dispens neseřisoval snoubencům duchovní správce, by nedostal se proto do sporu s jinými osobami, nýbrž aby je odkázal ve věci té na způsobilé laiky. Toho dnes nebude lze duchovnímu správci dbáti, ježto bude rád, dají-li se snoubenci oddat církevně, a proto bude na něm, aby jim církevní sňatek též vyžádáním občanské dispense umožnil.

Za prominutí překážky, objevené teprve po neplatném uzavření sňatku, za účelem jeho zplnění smí žádati duchovní správce, aby bylo šetřeno cti snoubenců, se zamlčením jejich jmen (srv. f. A. § 87). V podstatě musejí dispensační žádosti pro foro civili obsahovati totéž co ony pro foro eccl. Žádosti jest kolkovati. Výminečně toho třeba není, jsou-li doloženy vysvědčením nemajetnosti, a jde-li o snoubence, kteří žijí v konkubínátě. V tom případě netřeba kolkovati ani matričních výpisů, vyžádaných oddávajícím farářem k vlastnímu použití, což ve výpisech jest však poznačit. Výpisů těch stranám vydati a k jiným účelům použití nelze, dokud nebyly okolkovány (min. fin. 29. prosince 1908, č. 64947; Grieszl n. 990—993). U příležitosti udílených

dispensí žádají občanské úřady dosti značné poplatky (srv. na příklad zákon republiky rakouské z 9. června 1922; Haring 543, pozn. 2).

C) O promíjení manželských překážek osobám vojenským stanovily služební předpisy z roku 1904 toto: „Ohlášky snoubenců, podléhajících vojenské duchovní pravomoci, nelze konati, dokud nebyly prominuty překážky, jež se přičií jejich sňatku. Podléhá-li nevěsta duchovní pravomoci občanské, jest za církevní dispens žádati biskupský ordinariát. Jím danou dispensační listinu jest předložit apoštolskému polnímu vikáři k nahlédnutí. Podléhá-li nevěsta duchovní pravomoci vojenské, jest za církevní dispens žádat apoštolský polní vikariát (v republice čsl. ordinariát pražský). V tom případě třeba k řádně odůvodněné žádosti přiložiti rodokmen, doložený matričními listy, jde-li o dispens od překážky pokrevnství nebo švagrovství. O promíjení manželských překážek a záповědí, stanovených zákonem občanským, platí také pro osoby, podléhající vojenské duchovní pravomoci, dotyčná zákonitá ustanovení (t. j. občanskou dispens od manželských překážek udílí také vojenským osobám, jako osobám civilním, zemský politický úřad a v nejvyšší instanci ministerstvo vnitra; srv. Grieszl n. 525). Při oddavkách na smrtelné posteli, nebylo-li lze ani telegraficky dispense vyžádati, byl již před kodexem každý k asistenci oprávněný vojenský duchovní apoštolským polním vikářem zmocněn, promíjeti pro foro eccl. ony manželské překážky, jež apoštolský polní vikář zvláštními fakultami, apoštolskou Stolicí sobě propůjčenými, promíjeti mohl, pokud fakulty ty subdelegovati mohl (srv. Grieszl n. 530).

Adam: Die sakramentale Weihe der Ehe, Freiburg im Br. 1930. — Adloff: L' Ordinaire et le curé peuvent-ils dispenser les étrangers des empêchements de mariage? Bulletin ecclés. de Strasbourg 1921, 112. — AAS = Acta Apostolicae Sedis inde ab a. 1909. — ACO = Acta a. e. Curiae Olomucensis. — AK = Archiv für Kirchenrecht. — Anders v.: Grundriß des Familienrechts, Leipzig 1899. — ASS = Acta Sanctae Sedis 1865—1908. — Azor: Institut. morales.

Back: Das ungarische Ehegesetz², Wien, 1910. — Bangen: Die röm. Kurie, Münster 1854. — Benedikt XIV.: De synodo dioecessana II. 8, Romae 1748. — Týž: Institutiones ecol., Ingolstadt, 1751, Mainz, 1786². — Berardi: Theologia pastoralis³. — Bertram: Die Instruktion des Ordinariats zu Hildesheim über die Ehedispensen; AK 56, 264, 271. — Blat: Commentarium textus Codicis iur. can., Romae 1921 ss. — Binder: Die Behebung der Ehehindernisse und die Ehekonvalidation, 1863. — Boeckenhoff: De individuitate matrimonii, Berlin 1901. — Boepfe: Das deutsche Aufgebot und die schweizer. Verkündigung, Leipzig 1907. — Bouix: De iudiciis eccles. — Týž: Tractatus de Curia Romana, 1839. — Burgt Van de: Tractatus de matrimonio⁴, 1908. — Týž: Tractatus de dispensationibus matrim.³

Capellmann-Bergmann: Pastoralmedizin¹⁸. — Cappello: De censuris iuxta Cod. iur. can., 1919. — Týž: De Curia Romana 2 vol., I. Sede plena, 1911, II. Sede vacante, 1913. — Carius: Das Aufgebot im deutschen Eherecht und internat. Privatrechte, 1927. — Carrière: De matrimonio. — Cocchi: Commentarium in Codicem iur. can., Taurinorum Augustae, 1922 ss. — Collectanea S. C. de Prop. Fide, 2 vol., 1907. — Corradus Pyrrhus: Praxis dispensation. apost., Coloniae Agripp. 1678. — Czyhlarz: Die Haager Ehekonvention und das österr. Recht, 1907.

Dannerbauer: Linzer Brautprüfungsprotokoll¹⁸. — Driesch: Die Glückseligkeitsinsel, 1909. — Týž: Das große Übel unserer Zeit, Köln 1913. — Týž: Brautlehre; Köln. Pastoralbl., 1919. — Ducange: Glossarium. — Dumont: Sammlung kirchlicher Erlässe², Köln 1891.

Ehrler—Bauer—Gutmann: Glückl. Eheleben¹⁰, 1929. — Eichmann: Das kath. Mischehenrecht nach dem Cod. iur. can., Paderborn 1921. — Týž: Das Strafrecht des Codex iur. can., Paderborn 1920. — Elbel: Theolog. moralis per modum conferentiarum. — Erichsen: Handbuch für Standesbeamte⁴, 1904. — Eubel: Registerband des Großpönitentiaris Bentevenga; AK., 1890, 64 ff.

F. = Fontes Codicis iuris can. cura Card. Gasparri editi, Romae 1926 ss. — Feije: De impedim. et dispens. matrim.⁴, 1899. — Farrugia: De matrimonio, Taurini—Romae 1924. — Ferraris: Prompta bibliotheca. — Ferreres: La Curia Rom., 1911. — Formulae Datariae Apost.; causae canonicae ordinariae

matrimonialium dispensationum sufficientes.; ASS vol. 34; srv, AK 1902, 102 ff. — Försch: Brautexamen³, Würzburg 1900.

Gassner: Das heilige Sakrament der Ehe, Regensburg 1901. — Geiger: Das uneheliche Kind, München 1920. — Gennari: Consultazioni morali³, Romae 1913. — Giovine: Consultationes canonicae de dispensat. matrim. — Glöckl: Brautunterricht, St. Pölten 1920. — Göller: Der Ausbruch der Reformation, 1917. — Týž: Die päpstl. Pönitenziarie 1907/8. — Grosam: Eheschließung der österr. Staatsangehörigen im Auslande; Linzer Quartalschr., 1912, 613 ff. — Grieszl: Kirchl. Vorschriften und österr. Gesetze und Verordnungen in Eheangelegenheiten³, Graz 1912 (Ehevorschriften). — Týž: Matrikenvorschriften, Graz 1891.

Haring: Die seelsorgliche Behandlung geheimer Ehehindernisse; Linzer Quartalschr., 1905, 67 ff. — Týž: Die militärgeistliche Jurisdiktion in Öst.-Ung.; Salzbg. kath. Kirchenzeitung, 1916, 191 ff. — Týž: Zur Auslegung des Canon 1051 und 1116 C. i. c.; Linzer Quartalschr., 1921, 478. — Heiner: Unterricht über die Pflichten der Eheleute; Pastor bonus, 1905, 554. — Heinsheimer: Neues Adoptionsrecht; Leipz. Zeitschr. für das Recht, 1925, 898 ff. — Hergenröther—Hollweck: Lehrbuch des KR², 1905. — Hildebrand: Die Ehe, München 1929. — Hilling: Die neuen Quinquennalfakultäten der Diözesanordinarien vom Jahre 1923; AK, Bd. 104, 287 ff. — Týž: Die röm. Kurie, Paderborn 1906. — Hirsch: Die Ehemündigkeit und ihre rechtliche Bedeutung nach dem BGB, Leipzig 1905. — Hofmann v.: Forschungen zur Geschichte der kurialen Behörden vom Schisma bis zur Reformation, 2 Bde, 1914. — Hoffmann—May—Schmutzerová: Šťastné manželství, Praha 1930.

IA. = Instructio austriaca pro iudiciis eccles. = Anweisung für die geistl. Gerichte des Kaisertums Österr. in Betreff der Ehesachen, 8. Okt. 1856; viz Grieszl: Ehevorschriften I, str. 1—59. — Instructio pastoralis auctore Georgio, eppo Eystettensi⁵, 1902. — Instructio S. C. de Prop. F. super disp. matrimonialibus de die 9. Maii 1877; ASS X, 291 ss; Grieszl: Ehevorschr. 463 ff; Schneider Phil.: Fontes iur. eccl. novissimi, 1895.

Jansen: Ehe und Familie, Kevelaer 1924. — Týž: Wie wirst du glücklich in der Ehe?, 1927. — Joder: Formulaire matrimoniale³, 1891.

Kaas: Kriegsverschollenheit und Wiederverheiratung, Paderborn 1919. — Kirchheim: Lehrbuch des KR², 1911. — Kleyboldt: Sammlung kirchlicher Erlässe für die Diöz. Münster. — Klumker: Zur Neuordnung des Unehelichenrechts; Jurist. Wochenschrift 54, 1925, 310 f. — Knecht: Die neuen eherechtl. Dekrete, Köln 1909. — Týž: Handbuch des kathol. Eherechts, Freiburg im Br. 1928. — Knopp: Vollständiges Eherecht. — Kohler: Eheerfordernisse. — Könn: Auf dem Wege zur Ehe³, Freiburg 1922. — Köstler: Die väterl. Ehebewilligung; kirchenrechtl. Abhandl. herausg. von Stutz, Heft 51, Stuttgart 1908. — Krick: Handbuch der Verwaltung des kath. Pfarramtes², Kempten 1903. — Týž: Das Brautexamen, Passau 1883. — Týž: Der kirchliche Brautunterricht⁴. — Kurtscheid: Das neue KR², Paderborn 1921. — Kušej: Cerkevno pravo katoliške cerkve, Ljubljana 1927.

Lämmer: Zur Kodifikation des kan. Rechts, Freiburg i. Br. 1899. — Lauterborn: Das kirchliche Brautexamen, 1887. — Ledesma: De magno matrimonii sacramento. — Leitner: De Curia Romana. — Týž: ER², 1912, ER³, 1920.

Malżeństwo w świetle nauki katolickiej. Praca zbiorowa profesorów uniwersytetu lubelskiego; Lublin 1928. — Mansella: Praxis apostol. dispensationum super impedimentis matrim., Romae 1902. — Týž: Formulae dispensationum; srv. AK 1902, 102 nn. — Martin Konrad: Omnium Concilii Vaticani... documentorum collectio, Paderborn 1873. — May: Die glückliche Ehe, Paderborn 1930. — Meyer Em.: Vom Mädchen zur Frau, Stuttgart 1912. — Mergentheim: Die Quinquennalfakultäten pro foro externo; kirchenrechtl. Abhandl. herausg. von Stutz, Heft 52—55. — Týž: Zur Entstehung der Quinquennalfakultäten pro foro externo; Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgesch., kan. Abt. 2, 1912, S. 100 ff. — Mirbt: Das Mischehenrecht des Cod. i. c. und die interkonfessionellen Beziehungen in Deutschland; Festgabe für K. Müller, 1922, 282 ff. — Monin: De Curia Romana, Lovanii, 1912. — ME. = *Monitore ecclesiastico*. — Müllendorf—Reuter: Der Beichtvater⁷, 1913. — Müller Vict. Alf.: Papst und Kurie, 1921 (s tendenci protikatolickou).

Nibler: Brautexamen², 1901.

Oesterle. Die öffentl. und geheim. Ehehindernisse; Tüb. Quartalschr. 105, 1924, 30 ff. — Týž: Das neue Eherecht über die Dispensbefugnisse bei Todesgefahr und anderer Notlage; Münster. Pastoralbl. 1919, 129 ff. — Oietti: De Rom. Curia, 1910. — Ordo servandus in S. Congregationibus, tribunalibus, officiis Rom. Curiae, I Normae Communes, II Normae peculiares; AAS I, 36 ss.

Pacati: Tract. dogm., moral. et canon. de matrimonio christiano, Bergomi, 1906. — Pompanin: Die Ehe in Italien nach den Bestimmungen des Konkordates, Bressanone, 1929. — Pompen: Tractatus de dispensationibus et convalidatione matrim., Amstelredami, 1897. — Pöschel: Lehrbuch des kath. KR, 1921. — Prümmer: Eheassistentz bei Militärpersonen; Linz. Quartalschr. 1913, 121 ff. — Týž: Das Wichtigste für das Brautexamen; Linzer Quartalschr., Band 43, 521 ff.

Rasche: Der Spender des Bußsakramentes nach den Bestimmungen des Cod. i. can.³ 1921. — Rieder: Brautunterricht, Freiburg 1929. — Riegler: Wie erlangt man ein Ehefähigkeitszeugnis², 1904. — Riganti, Comment. in Regulas Cancellariae apost., ed. 1751. — Rituale Warmiense (Ermland), 1873. — Roland: Summa Rolandi, ed. Thaner, 1874. — Týž: Die Sentenzen Rolands, ed. Gietl, 1851. — Ruck: Die Organisation der röm. Kurie, 1913. — Rufinus: Summa decretorum, ed. Paderborn, 1902.

Sailer: Standeslehren für Brautleute, 1907. — Santi—Leitner: Praelectiones iur. can.⁴, Ratisbonae. — Schaarschmidt: Zumsamenstellung der Übergangsbestimmungen und zeitgemäßen Verfügungen bezüglich der Neuordnung betr. Aufgebot und Eheschließung in der Zeitschrift f. Standesbeamte, 1921, 106 ff. — Schlenz: Das tchechoslowak. Ehegesetz, Reichenberg 1930. — Schmitz—Wichmann: Die Eheschließung im internationalen Verkehr³, 1920. —

Schneider: *Manuale sacerdotum*⁸, — Schröder: *Lehrbuch der deutschen Rechtsgesch.*⁵, Leipzig 1907. — Schwarz: *Eheunterricht*, 1927. — Seidl: *Matrikenführung in Österreich*, Wien 1897. — Sinier: *La Curie Romaine*, Paris 1909. — Soengen: *Tauf- und Trauungsansprachen, nebst Brautunterricht*², Regensburg 1924. — Sommer: *Kurzer Brautunterricht*¹⁰, Köln, 1919. — Speiser: *Das Haager internat. Abkommen*; AK 86, 465 ff. — Steinsberger: *Goldenes Alphabet für Eheleute*. — Stief: *Eheaufgebot am Nachmittag*; *Linzer Quartalschr.* 1922. — Stiegler: *Dispensation, Dispensationswesen und Dispensationsrecht im KR*, Mainz 1901. — Stocquart: *Aperçu de l'évolution juridique du mariage*, 1905. — Stölzel: *Personenstandesgesetz*³, 1926. — Stubenrauch: *Kommentar zum allg. österr. bürgerlichen Gesetzbuche*⁵, Wien, 1892. — Stutz: *Zum neuesten Stand des kath. Mischehenrechtes im Deutschen Reich*, Stuttgart 1918.

Thomassin: *Vetus et nova Ecclesiae disciplina*, Venetiis 1766. — Toman: *Cvičení snoubenců*, 1929. — Travers: *La Convention de La Haye relative au divorce et à la séparation de corps*, Paris 1909. — Týž: *La Convention de La Haye relative au mariage*, Paris 1912. — Triebs: *Praktisches Handbuch des geltenden kan. Eherechts*, Breslau 1925.

Villieu: *L'empêchement de mariage. Sa notion juridique d'après l'hist.; Le Canoniste contemp.* 26, 638, 700, 27, 19. — Vermeersch—Creusen: *Epitome iuris can.*, 1922 ss. — Vogt: *Das kirchl. ER*³, 1910. — Týž: *Das ER des neuen kan. Rechtsbuches*; Köln. *Pastoralbl.*, 1918, 54 ff. — Weber: *Die kanon. Ehehindernisse*, Freiburg i. Br. 1886. — Weigl: *Das kirchliche Brautexamen*², Regensburg 1924. — Wernz: *Ius decretalium; Ius matrimoniale*, Romae IV, 1904, V², 1928. — Woigek: *Das Aufgebot der Ehe in seiner geschichtlichen Entwicklung*, Marburg 1914.

Zitelli: *De dispensationibus matrimonialibus*, Romae 1887.

OBSAH ČÁSTI DRUHÉ

	Str.
HLAVA I. O ÚKONECH, JEŽ SŇATKU NUTNĚ PŘEDESLATI TŘEBA, A ZVLÁŠTĚ O OHLÁŠKÁCH MANŽELSKÝCH. KÁN. 1019—1034	5
§ 8. O zkoušce snoubenců (examen sponsorum). Kán. 1019 až 1021	5
Znění kánonu 1019—1021.	
A) <i>Předběžné poznámky</i>	6
B) <i>Všeobecná právní zásada o zkoušce snoubenců.</i>	
<i>Kánon 1019</i>	9
Občanské právo o oddavkách v nebezpečí smrti	12
C) <i>Podrobné předpisy o zkoušce snoubenců</i>	13
I. Kdo je oprávněn a povinen ji vykonati; její účel, čas a místo. Kánon 1020 § 1	13
II. Předmět a způsob zkoušky snoubenců. Kán. 1020 § 2	18
1. Zjištění personálií.	18
2. Předmět zkoušky: a) manželské překážky (19), b) přivolení v manželství (21), c) náboženské vědomosti snoubenců (22).	
3. Kdo je oprávněn, stanoviti způsob zkoušky snoubenců. Kánon 1020, § 3	26
III. Průkaz o přijetí křtu; přijetí biřmování před sňatkem. Kánon 1021	27
1. Průkaz o přijetí křtu před sňatkem. Kán. 1021, § 1 (27). Občanské právo o předložení křestního a rodného listu před oddavkami (30).	
2. Přijetí biřmování před sňatkem. Kán. 1021 § 2 (31).	
<i>Dodatek: Listiny, jež jest zpravidla žádati již při zkoušce snoubenců</i>	32
§ 9. O manželských ohláškách. Kán. 1022—1032	33
A) <i>Pojem a účel manželských ohlášek a povinnost je vykonati. Kánon 1022—1023</i>	33

Znění kánonu 1022—1023.	
I. Pojem a účel manželských ohlášek	34
II. Kdo je povinen a oprávněn ohlášky vykonati. Kánon 1023 § 1	36
III. Zvláštní předpisy o ohláškách v případech mimořádných. Kánon 1023 §§ 2, 3	45
B) Čas, místo a způsob ohlášek. Ohlášky sňatků smíšených. Povinnost věřících, vyjeviti manželské překážky. Promíjení ohlášek. Kánon 1024—1028	49
Znění kánonu 1024—1028.	
I. Čas a místo ohlášek. Kánon 1024	49
1. Čas ohlášek (49).	
2. Místo ohlášek (52).	
3. Při kterých bohoslužbách jest ohlášky konati? (53).	
II. Způsob (forma) ohlášek	54
1. Způsob ohlášek ústních (54).	
2. Ohlášky, konané vyhláškou na dveřích kostela (56).	
III. Ohlášky sňatků smíšených. Kánon 1026	57
Občanské právo republiky československé (59).	
IV. Povinnost věřících, vyjeviti manželské překážky. Kánon 1027	59
1. Povinnost věřících vyjeviti manželské překážky (59).	
2. Co omlouvá od této povinnosti (61).	
3. Kdy jest manželské překážky vyjeviti (63).	
4. Občanské právo (64).	
V. Promíjení ohlášek. Kánon 1028	64
1. Kdo a z jakých důvodů je promíjí (64).	
2. Který z vlastních ordinářů je promíjí (68).	
Dodatek: Kdy netřeba a kdy nelze ohlášek konati?	69
C) Ohláškové listy a sňubní protokoly. Kánon 1029	70
Znění kánonu 1029.	
D) K oddávkám potřebné listiny. Lhůta mezi poslední ohláškou a oddávkami. Opakování ohlášek. Kánon 1030	72
Znění kánonu 1030.	
I. K oddávkám potřebné listiny:	72
1. potvrzení o oddávkách občanských (73); 2. křest., resp. rodní listy (74); 3. list domovský; 4. bytová vysvědčení; 5. listy ohláškové; 6. dovolení sňatku nezletilců (75); 7. dovolení úřadů vojenských; 8. potvrzení, resp. dovolení přednosty úřadu; 9. politický konsens; 10. listiny o prominutí manželských překážek (76); 11. listiny úřadů; 12. vysvědčení o svobodném stavu snoubenců: a) ovdovělých, b) rozloučených, c) jichž manželství prohlášeno neplatným (76 n.); 13. dispens	

od 3 měsíců vdovské lhůty (77); 14—17. delegace, licence k asistenci, oznámení oddavek (77 n.); 19. dovolení k oddávkám osob potulných (78); 20. vysvědčení způsobilosti k sňatku cizinců (78).

Podrobnosti k bodu 7.: Sňatky osob vojenských (78). Sňatky důstojníků, vojenských gázistů zařazených do hodnostních tříd (85). Sňatky gázistů mimo hodnostní třídy, patřících ke sborům bezpečnosti u stát. úřadů (85). Sňatky četnictva (86).

Podrobnosti k bodu 20: Sňatky cizinců (86). I. Zásady všeobecné (86); II. ustanovení haagské smlouvy z 12. června 1902 (88); III. vysvědčení způsobilosti příslušníků jednotlivých států (90).

II. Lhůta mezi poslední ohláškou a oddávkami. Kánon 1030 § 1	95
III. Opakování ohlášek. Kánon 1030 § 2	95
E) <i>Co činiti jest faráři, byla-li vypátrána manželská překážka? Kánon 1031</i>	96
Znění kánonu 1031.	
I. Co činiti jest faráři, vznikla-li pochybnost nebo podezření překážky? Kánon 1031 § 1	97
II. Co činiti jest faráři, byla-li odhalena překážka jistá. Kánon 1031 § 2	100
1. Tajná (100); 2. veřejná (101).	
III. Co činiti jest faráři, nebyla-li žádná překážka odhalena? Kánon 1031 § 3	103
F) <i>O přípravě k sňatku osob potulných (vagorum). Kánon 1032</i>	103
Znění kánonu 1032.	
<i>Dodatek: Přehled, kdy jest faráři před oddávkami poraditi se s ordinářem?</i>	
	105
G) <i>Občanské právo o ohláškách</i>	106
I. Republika čsl. (106). — Ohlášky a oddávky osob vojenských v republice čsl. (113). II. Republika rakouská (116). III. Německo (118). IV. Itálie (119). V. Francie (119). VI. Švýcarsko (119). VII. Maďarsko (120). VIII. Polsko (122). IX. Jugoslavie (122).	

§ 10. Poučení snoubenců před sňatkem; napomenutí, aby přijali sv. svátosti. Kán. 1033	123
Znění kánonu 1033.	

I. <i>Poučení snoubenců před sňatkem:</i>	123
1. Jeho potřeba (123). 2. Povinnost a předmět (124). 3. Kdo je povinen je dáti? (126). 4. Způsob (126).	
II. <i>Napomenutí snoubenců, aby přijali sv. svátosti</i>	128

§ 11. O přípravě osob nezletilých na sňatek. Kán. 1034 . .	131
Znění kánonu 1034.	
<i>I. Potřeba dovolení pro sňatek nezletilců podle starého práva občanského a církevního</i>	<i>131</i>
II., III. Sňatky nezletilců podle církevního práva nového . .	133
IV. Občanské právo o sňatku osob nezletilých a nesvěprávných	136
1. Republika čsl. (137). 2. Republika rak. (140). 3. Německo (140 n.). 4. Itálie (141). 5. Francie. 6. Švýcarsko, 7. Španělsko (142). 8. Maďarsko.	

HLAVA II. O MANŽELSKÝCH PŘEKÁŽKÁCH VŮBEC (DE IMPEDIMENTIS IN GENERE). KÁN. 1035—1057 . . 143

§ 12. Pojem a rozdělení manž. překážek. Kán. 1035—1037	143
Znění kánonu 1035—1037.	
<i>I. Předběžné poznámky</i>	<i>143</i>
<i>II. Pojem manželských překážek. Kánon 1035</i>	<i>144</i>
III. Rozdělení manželských překážek. Kánon 1036—1037 .	148
1. Vadící, rušící (149); 2. veřejné, tajné (153); 3. práva božského, lidského (159); 4. trvalé, dočasné (159); 5. naprosté, vztažné (160); 6. jisté, pochybné (160); 7. prominutelné, neprominutelné (163); 8. nižšího, vyššího stupně (164); 9. předchozí, následující (165); 10. veřejnoprávní, soukromoprávní (165); 11. vizičí všechny lidi, vizičí pouze pokřtěné, pouze nepokřtěné (166).	
Dodatek: Občanské právo o manž. překážkách vůbec	166
I. Republika čsl. (167). II. Republika rak. (168). III. Německo (169). IV. Švýcarsko (170). V. Maďarsko (170).	

§ 13. O vrchnosti, výhradně oprávněné, prohlašovati manželské překážky práva božského. O vrchnosti, výhradně oprávněné, stanovití, měnití, rušití a promíjetí jiné manželské překážky práva církevního pro osoby pokřtěné. O vrchnosti, oprávněné zapovídati manželství ve zvláštním případě. Kán. 1038—1041	170
Znění kánonu 1038—1041.	
<i>I. Předběžné poznámky</i>	<i>171</i>
1. Souvislost látky (171). 2. 3. O dějinném vývoji práva, stanovití a promíjetí církevně-právní manželské překážky (171).	
<i>II. Kdo je oprávněn: prohlašovati manželské překážky práva božského; stanovití zákonem obecným nebo partikulárním jiné manželské překážky pro osoby</i>	

<i>pokřtěné; zapovídati manželství v případě zvláštním?</i>	176
1. Kán. 1038 § 1. Kdo je oprávněn prohlašovat manželské překážky práva božského?	176
2. Kán. 1038 § 2. Kdo je oprávněn stanoviti, rušiti a měniti jiné manželské překážky pro osoby pokřtěné?	177
3. Kán. 1039 § 1. Právo ordinářů zapovídati sňatek v případech zvláštních	178
4. Kán. 1039 § 2. Kdo smí zapovídati sňatek sub poena nullitatis?	181
III. Kánon 1040. Kdo je oprávněn cirk.-právní manželské překážky rušiti, měniti a promíjeti?	182
IV. Kánon 1041. Účinnost právního obyčeje na manželské překážky	185
Dodatek: Kdo je vázán manželskými překážkami?	186

§ 14. Pojem a potřeba dispense vůbec. Pojem a rozdělení dispensí manželských. Prominutelnost manželských překážek. Dispensační důvody	188
<i>I. Předběžné poznámky</i>	188
<i>II. Pojem a potřeba dispense vůbec. Pojem a rozdělení dispensí manželských</i>	190
1. Pojem a potřeba dispense vůbec (190).	
2. Pojem a rozdělení dispensí manželských (191).	
a) Pojem dispensí manželských (191).	
b) Rozdělení dispensí manželských (192): ratione fori, formae, taxae, finis, causae, dispensantis etc.	
III. Prominutelnost manžel. překážek. Kánon 1042	194
Znění kánonu 1042.	
1. Zásady všeobecné (195).	
2. Překážky vyššího a nižšího stupně (198).	
IV. Dispensační důvody	200
1. Zásady všeobecné (200).	
2. Rozdělení dispensačních důvodů (203).	
3. Dispensační důvody kanonické: a—p (205).	
Dodatek: 1. Dispensační důvody nekanonické (218). 2. Některé zvláštní způsoby promíjení manželských překážek (219).	

§ 15. Pravomoc apoštolské Stolice promíjeti manželské překážky	221
<i>I. Papežské dispensační úřady před reorganisační kurie Piem X.:</i>	222
1. Penitenciarie (222); 2. Datarie (223); 3. sv. Oficiium (224);	
4. Secretaria brevium (224); 5. kongregace Propagandy (224);	
6. kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (224).	

II. Papežské dispen. úřady po reorganizaci kurie Piem X.: 225

A) *Rádné*: 1. Sv. Ofícium (225); 2. Kongregace svátostí (226);

3. Penitenciarie (227).

B) *Mimořádné*: 1. Kongregace řeholníků (230); 2. kongregace církve východní (230).

Dodatek. Manželské dispense, udílené: 1. vladařům (231);

2. prostřednictvím biskupů a nunciů (231); 3. Vacante Sede apostolica (231).

§ 16. Pravomoc ordinářů, farářů, sňatku asistujících kněží a zpovědníků promíjetí manželské překážky podle obec. práva. Kán. 1043—1047 233

Znění kánonů 1043—1047 (233).

I. *Dispensační pravomoc: A) místních ordinářů, B) farářů, sňatku podle kánonu 1098, n. 2 asistujících kněží a zpovědníků v naléhavém nebezpečí smrti snoubenců podle platného obecného práva. Kán. 1043, 1044 . 234*

A) *Dispensační pravomoc místních ordinářů v naléhavém nebezpečí smrti podle obecného práva. Kánon 1043 . 235*

1. Dějinný vývoj této dispensační pravomoci (235).

2. Rozsah disp. pravomoci ordinářů v nebezpečí smrti (237).

3. Podmínky této dispensační pravomoci (241):

a) *urgente mortis periculo* (241); b) *causa finalis: ad consulendum conscientiae* (242), *ad legitimandam prolem* (243); c) *remoto scandalo* (244); d) *praestitis cautionibus* (244).

4. Koho smějí dispensovat? (247).

B) *Dispensační pravomoc: a) farářů a sňatku podle kánonu, 1098, n. 2. asistujících kněží; b) zpovědníků — v naléhavém nebezpečí smrti podle obecného práva. Kánon 1044 248*

a) *Dispensační pravomoc farářů a sňatku podle kán. 1098 n. 2 asistujících kněží v naléhavém nebezpečí smrti. Kán. 1044 . 248*

b) *Dispensační pravomoc zpovědníků v naléhavém nebezpečí smrti podle kánonu 1044 251*

II. *Dispensační pravomoc: A) místních ordinářů, B) farářů, sňatku podle kánonu 1098, n. 2 asistujících kněží a zpovědníků v případech naléhavých (in casibus urgentioribus). Kánon 1045 255*

A) *Dispensační pravomoc místních ordinářů v případech naléhavých. Kán. 1045 §§ 1, 2 255*

1. Rozsah této dispensační moci (255).

2. Její podmínky, předpoklady a závazky (258).

B) *Kánon 1045 § 3. Dispensační moc farářů, sňatku po-*

dle kánonu 1098, n. 2 asistujících kněží a zpovědníků v případech naléhavých	260
1. Dispensační moc farářů a sňatku podle kánonu 1098 n. 2 asistujících kněží v případech naléhavých	260
Komu přísluší tato disp. moc (260)? Za jakých podmínek (261)?	
2. Disp. moc zpovědníka v případech naléhavých	264
III. Úřední záznam udělené dispense. Kán. 1046, 1047	268
1. Záznam dispense, udělené pro foro externo. Kánon 1046 (268).	
2. Záznam dispense, udělené pro foro interno extra-sacramentali. Kánon 1047 (268).	
IV. Konání dispensační pravomoci a možnost její delegace a subdelegace podle obecného práva	270
A) Všeobecné právní zásady o jurisdikci a možnosti její delegace a subdelegace	270
B) Jejich aplikace na disp. moc ve věcech manželských	272
§ 17. Disp. pravomoc, apoštolskou Stolicí ordinářům delegovaná. Její vykonávání. Kán. 1048—1050	273
Znění kánonu 1048—1050	273
Předběžné poznámky	273
I. Dřívější dispensační fakulty, ordinářům udělené:	274
Kongregací svátostí (274), sv. Oficiem (275), Penitenciarií (278).	
II. Nynější dispensační fakulty, ordinářům udělené:	278
1. <i>pro foro externo</i> : a) Kongregací svátostí (279), b) sv. Oficiem (280). — Dispensační fakulty nunciů (282). —	
2. <i>pro foro interno</i> : dané Penitenciarií (283). — Normae de taxis (284).	
III. Předpisy o používání dispensačních fakult, daných apoštolskou Stolicí	285
1. Předpisy kánonů 1048—1050 o používání fakult, daných apoštolskou Stolicí (285).	
2. Čeho jest dbáti dispensujícími fakultami, danými apoštolskou Stolicí (289)?	
IV. Zánik dispensačních fakult (294). Koho smí delegovaní dispensovati? (296)	294
§ 18. Žádosti za dispens od manželských překážek	297
I. Kdo smí žádati za dispens od manželských překážek?	297
II. Formální předpisy o žádostech za prominutí manželských překážek	300
III. Co musejí obsahovati žádosti za dispens od překážek veřejných pro foro externo?	303
1. Personálie žadatelů (303): a) jméno a příjmení; b) věk;	

- c) stav a náboženské vyznání; d) diecéšní a farní příslušnost.
 2. Poznačení manželských překážek (305).
 3. Poznačení stylem kurie žádaných okolností (309).
 4. Dispensační důvody (311).
 5. Majetkové poměry žadatelů (311). O dispensačních poplatcích (312). O dispensích in forma: pauperum, communi, nobilium (314).

IV. Co musejí obsahovati žádosti za dispens od překážek tajných pro foro interno? 318

V. Žádosti za prominutí překážky smíšeného vyznání a rozdílnosti náboženské 321

Dodatek: Co jest poznačiti v žádostech, zasílaných ordinářům? 322

§ 19. O udílení manželských dispensí a o disp. reskriptech.

Kán. 1051—1057 323

Znění kánonů 1051—1057.

I. Právní účinek udělené dispense 324

1. Kdy udílí se s dispensí od rušící překážky implicate ipso iure také legitimace potomstva? Kán. 1051 (324).
2. Kdy nezneplatňuje omyl a zamlčení pravdy dispense od překážek pokrevnosti a švagrovství? Kán. 1052 (327).
3. Kdy udílí se implicate dispens od překážky zločinu ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii? Kán. 1053 (330). — Dispens, udělená implicate sv. Oficiem.

II. O dispensích, udílených apoštolskou Stolicí: A) pro foro externo; B) pro foro interno 331

A) O dispensích, udílených apošt. Stolicí pro foro externo 331

1. Forma dispensí, udílených apošt. Stolicí pro foro externo: . 332

- a) písemná (332); b) breve, reskript (332); c) kdy se žádost odmítne, kdy vrátí (332); d) reskript „Motu proprio“ (333); e) forma gratiosa, commissoria: necessaria, libera (333).

2. Kán. 1055. Vykonavatel (exsecutor) dispensí, udílených apoštolskou Stolicí pro foro externo 336

3. Vyřízení (executio) dispensačního reskriptu, daného apoštolskou Stolicí pro foro externo 339

a) Zjištění pravosti dispensačního reskriptu (339).

b) Zjištění pravdivosti údajů (verificatio) (340):

jmen žadatelů, jejich bydliště, dispensujícího úřadu (341); překážek (341); dispensačních důvodů při překážkách nižšího a vyššího stupně (342); majetkových poměrů žadatelů a různých okolností (344); doložek, obsažených v dispensačních reskriptech Kongregace svátostí a sv. Oficia (345); pokynů pro vykonavatele (349).

4. Vlastní vyřízení (exsecutio) dispensačního reskriptu a udělení (fulminatio) dispense	350
5. Uvědomení (intimatio) žadatelů o udělení dispense pro foro externo; přijetí (acceptatio) dispense. Uschování reskriptu dispensationis a dekretu exsecutionis	352
B) O dispensích, udílených apoštolskou Stolicí (Penitenciarií) pro foro interno	353
1. Vykonavatel dispensačních reskriptů, daných apoštolskou Stolicí (Penitenciarií) pro foro interno	355
2. Vyřízení dispensačních reskriptů pro foro interno. Právní účinek dispense, udělené pro foro interno	358
3. Které doložky obsahují dispensační reskripty, dané Penitenciarií pro foro interno?	361
III. O manželských dispensích, udílených ordináři. Kánon 1056, 1057	367
<i>Dodatek I.</i> Kdy a jak lze a kdy nelze podle obecného práva za odepřenou dispens žádati znova?	371
<i>Dodatek II.</i> Občanské právo o promíjení a prominutelnosti manželských překážek. Forma dispensační žádosti pro foro civili. Promíjení manželských překážek osobám vojenským	372